

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

ISSN 0350-185X

UDC 808

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
AND
SASA SERBIAN LANGUAGE INSTITUTE

SOUTH SLAVIC PHILOLOGIST

Vol. LXXVII, No. 1

Editorial Board

*Dr Rajna Dragičević, Dr Victor Friedman, Dr Najda Ivanova,
Dr Vladan Jovanović, Dr Aleksandar Loma, Dr Alina Maslova,
Dr Sofija Miloradović, Dr Miroslav Nikolić, Dr Slobodan Pavlović,
Dr Predrag Piper, Dr Slobodan Remetić, Dr Jelica Stojanović,
Dr Sreto Tanasić, Dr Zuzanna Topolińska, Dr Anatoly Turilov,
Dr Jasna Vlajić-Popović*

Editor-in-Chief

Rajna Dragičević

BELGRADE

2021

ISSN 0350–185X

UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
И
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

КЊ. LXXVII, СВ. 1

Уређивачки одбор

*др Јасна Влајић-Појковић, др Рајна Драгићевић, др Најда Иванова,
др Владан Јовановић, др Александар Лома, др Алина Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Јелица Сијојановић,
др Срејто Танасић, др Зузана Тојолињска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник
Рајна Драгићевић

БЕОГРАД
2021

Први број *Јужнословенског филолога* изашао је 1913. године, у Београду. Часопис су покренули Љубомир Стојановић и Александар Белић, чланови Српске краљевске академије. Први уредник *Јужнословенског филолога* био је Александар Белић. Од броја XVIII часопис издају Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

808

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ = South slavic philologist / главни уредник Рајна Драгићевић. - [Штампано изд.]. - Књ. 1, св. 1/2 (1913); књ. 2, св. 1/2 (1921)-књ. 11 (1931); књ. 12 (1933)-књ. 17 (1938/1939); књ. 18, св. 1/4 (1949/1950)- . - Београд : Српска академија наука и уметности : Институт за српски језик САНУ, 1913; 1921-1931; 1933-1939; 1950- (Београд : Планета принт). - 24 cm

Полугодишње. - Текст ћир. и лат. - Друго издање на другом медијуму:
Јужнословенски филолог (Online) = ISSN 2406-0763
ISSN 0350-185X = Јужнословенски филолог
COBISS.SR-ID 615183

Секретар Уређивачког одбора
др Владан Јовановић

Рецензенти

др Миливоје Алановић, др Јасна Влајић-Поповић, др Јасмина Грковић-Мејџор,
др Рајна Драгићевић, др Владан Јовановић, др Милош Ковачевић,
др Александар Милановић, др Мотоки Номаћи, др Слободан Павловић,
др Предраг Пипер, др Људмила Поповић, др Слободан Реметић, др Стана Ристић,
др Драгана Вељковић Станковић, др Јелица Стојановић, др Марија Стефановић,
др Срето Танасић, др Божо Ћорић, др Данко Шипка, др Гордана Штрбац

Ово издање финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Прихваћено на седници Одељења језика и књижевности САНУ 24. марта 2021.

Издају

Српска академија наука и уметности, Кнез Михаилова 35, Београд
Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, Београд

Лектура и коректура
Дивна Продановић

Припрема за штампу
Давор Палчић (*palcic@eunet.rs*)

Штампа
Планета принт
Виноградски венац 9, Београд

Решењем Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије, број 413-00-724/2002-01 од 17. 7. 2002. године, ова публикација је ослобођена пореза на промет.

САДРЖАЈ

Студије и расправе

Александр Б. Лома: Порекло речи <i>мазија</i> 'челик'	9
Александр Б. Лома: Происхождение слова <i>мазија</i> 'сталь'	26
Aleksandar B. Loma: The Origin of the Word <i>Mazija</i> [Steel]	27
Најда И. Иванова: Погледи Јована Стерије Поповића на језик псевдонауке у комаду <i>Судбина једног разума</i>	29
Найда И. Иванова: Взгляды Йована Стерии Поповича на язык псевдонауки в пьесе <i>Судбина једног разума</i>	49
Najda I. Ivanova: On Jovan Sterija Popović's Conception of the Language of Pseudoscience Propounded in the Play <i>Судбина једног разума</i> [The Destiny of One's Reason]	49
Радмило Н. Маројевић: Лексичка хомонимија као лингвотекстолошки проблем (на грађи Његошевог <i>Шћейана Малог</i>)	51
Радмило Н. Мароевич: Лексическая омонимия как лингвотекстологическая задача (на материале поэмы «Щепан Малый» Петра Негоша)	73
Radmilo N. Marojević: Lexical Homonymy as a Problem of Linguistic Textology (Based on Njegoš's Epic <i>Stephen the Little</i>)	73
Ана Кречмер: Нека размишљања о словенском глаголу (типолошки приступ)	75
Анна Кречмер: Некоторые размышления о славянском глаголе (типологический подход)	95
Anna Kretschmer: Some Thoughts on the Slavic Verbal System (a Typological Approach)	96
Motoki Y. Nomachi: The Kashubian Indefinite Marker <i>Jeden</i> 'One' and Its Grammaticalisation	97
Мотоки Номати: Неодређени маркер <i>jeden</i> 'један' у кашупском језику и његова граматикализација	109
Мотоки Номати: Неопределенный маркер <i>jeden</i> (один) в кашубском языке и его граматикализация	110
Јулија Л. Шапич: О пространственных фрагментизаторах в функции временной локализации	111
Јулија Л. Шапић: О просторним фрагментизаторима у функцији локализације времена	124
Juliya L. Šarić: On Spatial Fragmentisers as Temporal Localisation Markers	125
Јована Б. Јовановић: Пејоративи у номинацији човека у српском језику	127
Јована Б. Јованович: Пейоративные названия лиц в сербском языке	160
Jovana B. Jovanović: Pejorative Terms for People in the Serbian Language	161

- Ана В. Миленковић: Концептуализација примарних емоција у српском језику (на примеру глагола са значењем *радосићи*, *туже*, *сјраха* и *љуињье*) 163
- Ана В. Миленкович: Концептуализација первичних емоциј у српском језику (на примере глаголов со значением *радости*, *печали*, *страха* и *гнева*) 184
- Ana V. Milenković: The Conceptualisation of Primary Emotions in the Serbian Language (the Case of Verbs Expressing *Joy*, *Sadness*, *Fear* and *Anger*) 185

Некролози

- Академик Милорад Радовановић (1947–2020)
(Предраг Пипер) 187
- Владимир Павловић Гутков (1934–2020)
(Срето З. Танасић) 193

Хроника

- Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у свейлу актуелних љроблема*. Институт за српски језик Српске академије наука и уметности. Београд, 28–30. октобар 2020. г.
(Јована Б. Јовановић) 199

Прикази и критика

- Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сирињ. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2019): стр. 1–1047 (Марина С. Јуришић) 219
- Бојана Вельовић. Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2018): стр. 1–476 (Радивоје М. Младеновић) 227
- Недељко Богдановић. Пастирски речник југоисточне Србије. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/2* (2019): стр. 638–739 (Татјана Г. Трајковић) 233
- Славянская дэрыватаграфія*. А. А. Лукашанец (нав. рэд.). Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа, Беларускі камітэт славістаў, Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў, 2020, 362 с. (Бильана Ж. Марић) 237
- Милош Ковачевић. *Кроз синтаксу српскога језика*. Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2020, 387 стр. (Марина М. Николић) 244

Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик. <i>Когнитивни ѝравац у српској еѝнолингвистици – ѝочеци развоја и акѝуелни ѝроблеми</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 403 стр. (Гордана Р. Штрбац)	249
Слободан Новокмет. <i>Називи живоѝиња у српском језику: семантичка и лингвокулѝуролошка анализа</i> . Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 340 стр. (Драгана М. Ратковић)	262
Санја Krimer-Gaborović. <i>Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku</i> . Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str. (Ивана Лазић Коњик)	271
<i>Кругови Ирене Грицкаѝ (семантичко-грамаѝичка исѝраживања савременог српског језика)</i> . Рајна Драгићевић (ур.). Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 587 стр. (Весна С. Николић)	282

Библиографија

Библиографија за 2019. годину расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској (Ана В. Голубовић)	295
---	-----

Регистри

Регистар кључних речи LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	409
Регистар имена LXXVII књиге <i>Јужнословенског филолога</i> , св. 1	411
Напомена	449

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 9–27

UDK: 811.163.41'276.6:669

811.163.41'373.45

COBISS.SR-ID: 43811593

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101009L>

Примљено: 7. децембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Александар Б. Лома*
Универзитет у Београду
Филозофски факултет

ПОРЕКЛО РЕЧИ *МАЗИЈА* ‘ЧЕЛИК’

Разматра се порекло с.-х. речи *мазија* ‘челик, тврдо гвожђе; врста Божјег суда’ и на основу увида у збир расположивих потврда одбацују њене раније етимологије од тур. *mazi* ‘храстова шишарка’ и фр. *mazer* ‘фино обрађивати гвожђе’ у корист извођења од гр. *μαζιον*, pl. *μαζια* у споју са *σιδηρον*: ‘одређена маса (гвожђа) за ковање’, посведоченом од V в. н. е., а 1347. и у једној грчкој повељи цара Душана.

Кључне речи: српски језик, металуршки термини, грецизми.

1. Две најраније писане потврде речи *мазија* које даје загребачки речник (RJA 6: 544) су из 1728. и 1729. године. Прва је у италијанско-латинско-илирском речнику Арделија Дела Беле, где се она глосира као ‘*assiajo, ferro rafinato*’. Дела Белин „илирски“ је ондашњи говор Дубровника, камо је аутор, родом Италијан, дошао 1681. као млад језуитски мисионар и ту проживео више од пола столећа, до своје смрти. Другу потврду пружа теолошки спис Антона Качића (Кадчића), објављен у Болоњи, писан штокавским икавским наречјем његове родне Макарске: *Koji nose ... neprijateļom imena krstjanskoga gvozdje, žice gvozdene, kositer, maziju, olovo i svaku vrstu rude*. Ту нема разлога да се претпостави значење другачије од онога које је некако у исто време забележио Дела Бела у недалеком Дубровнику. Дубровчанин Јоаким Стулић такође има, у свом речнику из 1806, одредницу *mazija* ‘*chalybs*’, коју је могао преузети

* loma.aleksandar@gmail.com

из Дела Белина речника, који му је био један од главних извора, али није искључено да ју је црпао непосредно из свога родног говора, јер знамо да је она у Дубровнику живела до у прву половину двадесетог века (в. ниже § 1.3.6). То су једине три предвуковске потврде којима засад располажемо.

1.2. Вук у првом издању свога *Српског рјечника* пише (како је то поновљено и у свим следећим издањима):

Мазија, f. 1) vide челик. 2) die Probe des glühenden Eisens, und heißem Wassers, experimentum per ignem. У Србији и сад кашто ва де мазију, т. ј. кад на каквога човека реку да је што украо, а он се одговара да није, онда узваре пун казан (или велики котао) воде, па у ону врелу воду метну комад врућа усјала гвожђа (или камен), а онај, на кога веле да је украо, засуче рукаве, па објема рукама извади оно гвожђе из воде. Ако он не буде украо оно што на њега говоре, не ће се ожећи ни мало, ако ли буде украо, изгореће му руке (ја не знам ни једнога, који је вадио мазију да се није ожегао, а знам двојицу што су им руке изгореле: Панту Стаменићу из Јадра из села Тршића, и Митру Туфекчији из Рађевине из села Мојковића).

Вук је дакле већ 1818, из детињства и младости, познавао ту реч у два значења. Од њих на прво место ставља ‘челик’, не илуструјући ту употребу већ само упућујући на одредницу *челик*, а тек онда ‘врста Божјег суда’, које описује и поткрепљује примерима из властитог памћења. Вуков лексикографски поступак у овом случају указује на две чињенице: реч *мазија* је за њега била ређи назив за дати метал него *челик*, али је код ње значење ‘челик’ просудио као изворније од ‘Божји суд’. Ово друго знао је из израза ‘ваде мазију’, који наводи и истиче, а то што се при обреду вадило био је по његовом објашњењу ‘комад врућа усјала гвожђа’.¹

1.3. Велики утицај Вукова Рјечника на потоњи књижевни језик не само у Срба него и у Хрвата налаже одређени опрез при просуђивању потврда познијих већ од његовог првог, а нарочито од другог издања.

1.3.1. У свесци загребачког речника која се појавила деведесетак година после првог издања Вукова Рјечника, у њеном делу који је уредио Томислав Маретић (RJA I.c.),² за овим првим потврдама: Дела Белином, Качићевом, Стулићевом и Вуковом долазе оне из десетерачке епике, што је оправдано с обзиром на њену архаичност и лексичку конзервативност. Овде ће оне бити допуњене на основу РСА и претраживе електронске базе података коју су приредили Мирјана Детелић и Брана Томић.³ Већина пе-

¹ Алтернативно (ужарен) камен, што додаје у загради, јер је очито био убеђен да је изворни денотат био комад челика, а тек секундарно камен.

² Петар Будмани је престао са обрадом 1907. на 500-тој страници шестог тома.

³ <http://monumentaserbica.branatomic.com/epp/traziUepp.php>.

сама забележена је на подручју Босне, Херцеговине и Војне Крајине, и то од јекавских и икавских штокаваца свих трију вероисповести. У њима реч, најчешће у предлошком споју *од мазије*, означава предмете као што су сабља или њено сечиво, део пушке (табан), кљешта, врата, мандал на њима, кључеви а, метафорично, и људско тело (спације су наше):⁴

У Комњена од м а з и ј е⁵ тило,
Сабљи у се дубоко не даде

Тако и у једној песми спеваној „на народну“:

Da su њима prsa od kamena,
a гвозdene noge do кољена,
od м а з и ј е руке do рамена.⁶

Да се *мазија* у контекстима усмене епике свуда схвати као ‘челик’ сметају неколика места где се та реч јавља упоредо са *челик*, тако у песми „Женидба сина Ива Сењанина“, Вук VII, 12°, стихови 13–15:

На авлију гвозденли капију,
на капију врата од челика
преко врата мандал од м а з и ј е

са варијантом „Женидба Антуна Сењанина“, САНУ III 38°, стихови 11–13:

На авлију челикова врата,
преко врата мандал од м а з и ј е,
насред врата гвоздену капију

Ту се дакле *мазија* ставља насупрот челику и гвозђу, а у првом примеру као да имамо градацију по тврдоћи: гвозђе – челик – *мазија*. Трећи сличан пример је у опису ватреног оружја („Женидба Бокчевић-Шћепана“, Вук VII 19°, стихови 365–368):

Зањ зађеде двије златке мале
Све у срму па су позлаћене,
У њих нема гвозђа ни дрвета
Сем два лука од челика љута
И м а з и ј е што му ватру дају

где треба схватити да је од два лука на пушчаном окидачу један био од челика а други од *мазије*. Можда су ови описи засновани на некој терминолошкој дистинкцији између различитих видова гвозђа која је

⁴ Narodne junačke pjesme iz Bosne i Hercegovine, skupio Šunjić fra Marijan, Sarajevo 1925, 44, по PCA l.c.

⁵ Овде и у свим даљим случајевима истицање спацијом је наше.

⁶ Вој турски и српски год. 1862, pjesma od Radovana, u Zagrebu 1865. Аутор је фра Грго Мартић, родом из Посушја у западној Херцеговини. Цитирано по RJA l.c.

постојала у свести гуслара и њихове публике, или је то пуко песничко поигравање синонимима.

1.3.2. Загребачки речник наводи за *мазија* у значењу ‘челик’ и један пример из књижевне прозе; реч је о приповеци Стјепана Митрова Љубише „Проклети кам“ (ЉУБИША 1875: 211):

Nađe dragi kamen od jasofije, iz kojega sijevaju varovnice kao iz užarene m a z i j e gvožđa, kad je kovač mlati.

Приповетка носи поднаслов „Приповијест грбаљска крајем петнаестог вијека“ и може бити сасвим мало сумње да је израз *мазија гвожђа* Љубиша верно пренео из тамошњег говора, можда из самог контекста усменог предања које је обрадио. У сваком случају, ни овде се реч *мазија* не може схватити као синонимна са *челик*; а на могућу старину и изворност споја *мазија гвожђа* још ћемо се осврнути. Осам година после Љубишине збирке приповедака у истом месту, Дубровнику — где је реч *мазија* најраније посведочена — изашла је књига Вука Врчевића, где нам овај заслужни Вуков следбеник у сакупљању народних умотворина даје једно посебно значење речи *мазија* са тла Херцеговине, које се у основи слаже са оним које је забележио Љубиша (Врчевић 1883: 70):

И дан данашњи по гдјекојим црквама по Херцеговини на којима нема звона, виси о црквеном дувару тако звоно [sic!] ⁷ „клепетало“ (расплашћено гвожђе, м а з и ј а колико два раоника — јемљеша —) у које куцају с нарочитим гвозденим туцњем кад се народ у цркву окупља.

Овде је *мазија* „расплашћено гвожђе“, тј. уздуж располовљен комад гвожђа. И у Вукову опису обичаја вађења мазије реч је о „комаду (врућа, усјала) гвожђа“. Иначе је тај судбени поступак наслеђен из старог словенског обичајног права, како произлази из садржинске и вербалне подударности између двеју одредби у Душанову законику и у „Руској правди“, где се он означава истим именом ж е л ђ з о.⁸ За *мазија* у том значењу загребачки речник наводи Вукову потврду и упућује на опис вађења мазије у Грбљу у Богишићеву „Зборнику правних обичаја у јужних Словена“.

1.3.3. Богишић је свој зборник саставио на основу упитника, где питање бр. 280 гласи: „Je li u običaju kakva čudotvorna vrsta dokaza kao n. pr. mazija, vrela voda, zaklinjanje ubijena čovijeka i t. d.?“. Одговори које је на то питање добио омогућују нам да сагледамо некадашњу распрострањеност обичаја а, с одређеним опрезом, и назива (BOGIŠIĆ

⁷ Овај пример није узет у РЈА али је наведен у РСА XI (1981) 765 s.v., и то верно, како смо установили увидом у штампано издање, где такође стоји „тако звоно“ уместо „тако звано“. Очито је у питању штампарска грешка. Књига је изашла годину дана после Врчевићеве смрти 1881, те аутор није могао погледати слог.

⁸ О томе подробније у нашем раду, предатом за споменицу Ђорђа Јанковића.

1874: 560 sqq.). За Макаранско приморје чита се да је тај обичај већ ишче-
зао, али у народу живе предања о њему (није речено како се тамо звао,
али подсетимо се да један од два прва помена речи потиче из пера Ма-
каранина Антона Качића, горе § 1). За Херцеговину, Црну Гору и Боку
Которску имамо жив опис поступка за који се каже да је тамо био, под
називом *вадиџи мазију* или само *мазија* донедавно у обичају, а вршио
се тако што је окривљени (најчешће жена оптужена за неверство) вадио
из воде провреле у котлу *комад мазије* (тако у опису из Грбља) или *клиџ*
гвожђа или мазије (тако у опису из Херцеговине и Катунске нахије). За
средњу Босну стоји: „Nema više vtele vode i maziје, a bivala је“, слично
и за Шабачко окружје у Србији, у близини Вукова Тршића: Богишићев
информатор сећао се да је двадесет година раније „maziја ... htjela u
njegovu selu biti, ali ipak nije bila“. За области у Аустроугарској: Срем, Ба-
нат, Бачку, Стубичку жупу и хрватско Загорје, као и за Лесковец и трнов-
ски крај у Бугарској, одговори су (очекивано) негативни.

1.3.4. У РСА I.c. имамо податак из М. Ђ. Милићевића (1888: 765)
да је 1812. године Карађорђе наредио Милутину Гарашанину (из села
Гараша) да „вади м а з и ј у“, што би била једина индиција да је обичај,
под тим називом, био познат и источније од српског Подриња, на тлу за-
падне Шумадије. Даља сведочанства под истом одредницом београдског
речника су из антропогеографских описа неколиких области, Попова
Поља у Херцеговини: Па и данас, кад некога невина окриве за што, он се
брани: „Ја ћу зато вади м а з и ј у“ (Мићевић 1952: 230), из Пиве: Други
[брат] вадио м а з и ј у (клео се) и од њега су Мазићи (Томић 1949: 300)⁹
и из Малесије:

У стара времена се невиност обијеђеног доказивала *вађењем мазије*.
Усијана м а з и ј а бацала се у кључалу воду и осумњичени је голом руком
вадио усијано гвожђе из вреле воде.

Ова потврда, коју даје Јовићевић (1923: 94), односи се на арбанаш-
ке Малисоре, те није јасно да ли су они користили термин *мазија*. У ис-
том смислу непоуздана је и она коју Стеван Дучић (1931: 152) даје за
суседне Куче:

„Руке у казан“, тј. вађење мазије је у Куча употребљавано за
покрађе а још чешће за моралне преступе до назад 50 година

јер се као локални термин наводи *руке у казан*, а *вађење мазије* могло
би бити појашњење од стране описивача (в. ниже 1.3.7). Напротив, нема
разлога сумњи да потврда из Динка Шимуновића:

⁹ У питању је народноетимолошко тумачење (надимак *Мазија* од којег се изводи
презиме *Мазићи* могао је настати и у вези са физичким и/ли психичким особинама свога
носиоца, в. ниже), но оно ипак сведочи о некадашњем *вађењу мазије* у Пиви.

Krivac je morao golom rukom iz te vrele vode izvaditi maziju, pa ako mu ne bude ništa i ne zajaukne, onda je prav, ako li se sprži, kriv je!¹⁰

представља поуздан податак о постојању како самог обичаја, тако и израза (*извадити мазију* у Шимуновићеву завичају — Далматинској Загори и Цетинској крајини, који улази у подручје посведочености речи *мазија* у корпусу усменог десетерачког песништва.¹¹ Како у РЈА, тако и у РСА под **ма̀зија**¹ ‘челик, надо’ пропуштена је Иванишевићева потврда из Пољица, за коју в. ниже § 4.1.

1.3.5. РСА s.v. даје и три примера за метафоричну примену речи *мазија* на људе, у смислу телесног здравља: здрав кò мазија (ANDRIJAŠEVIĆ 1907: 166), као жељезне мазије здрави (Ђоновић 1950: 19) или моралне чврстине: Тако је то, јер — комунисти, ови што су остали, то су мазије ... то су чела! (Лалић 1951: 60). У грађи РСА нашла се и дијалекатска потврда *извући мазију* ‘проћи лоше, настрадати’ из Дубице код Сиска (данас Хрватска Дубица), за коју је извор збирка речи браће Хрваћанин, Манојла и Моја, из 1900.

1.3.6. Од дијалектолошких речника чија грађа није ушла у корпуре РЈА и РСА, реч смо нашли у следећима:

1.3.6.1. Са источнохерцеговачког подручја

- Дубровник (БОЛАНИЋ/ТРИВУНАЦ 215 s.v. *ма̀зија* ж. ‘челик’): Кад је нешто тврдо, рече се да је тврдо ко м а з и ј а. Овај речник одражава дубровачки градски говор прве половине XX века, тако да реч у Дубровнику има најдужу писану историју, од преко двеста година (в. горе § 1).
- Прошћење на Тари (Вуличић 1995: 67–68 s.v.) *ма̀зија*, -е, ж. ‘вруће гвожђе које се вади из вруће воде’): Смио бик се у мазију заклет да то није било тако. — Вадио бих мазију, ево вође [овде, А.Л.] пред свијем вама.
- Мојковац (Ристић 2010: 160 s.v.) *ма̀зија*, -е, ж. 1. врело гвожђе, челик: Сагорио се на ону мазију. 2. нешто што је изузетно вруће, врело: Чува се да не сагориш, мазија је! То е вруће, мазију бог створио!

¹⁰ ŠIMUNOVIĆ 1916: 156 (приповетка „Алкар“).

¹¹ Овај суд може се поткрепити и са етнографске стране. Реченици наведеној у РСА l.c. следи: „Samo, dakako, valja prije toga zazvati Boga u pomoć da očituje pravdu“, што одговара опису вађења мазије у Херцеговини и Катунској нахији код Богишића: „Uzmu kotao vode, postavte na oganj te je uzavru; kad je u prvomu ključu, zakune vodu: ne-bom, zemljom i svetim Jovanom da stane (t.j. da ne ključa). Tad bace u kotao klip gvožgja ili mazije, te okrivljenik mora zahvatiti s obje ruke i izvaditi sa dna kotla maziju. Ako je prav, kažu, neće se se [sic!] opariti, nego samo ako je kriv.“ (BOGIŠIĆ 1874: 563). Једино се у овом другом случају каже да су мазију вадиле углавном жене због оптужбе за прељубу, а код Шимуновића вади је опет жена, али оклеветана за крађу.

- Никшић (Ђоковић 2010: 314 s.v.) *мазија* ‘челик’: Силни нагоне да вадимо мазију.
- Ускоци (Станић I 433 s.v.) *мазија* ... ‘врело гвожђе’: Ја не знам да е ко у нас вади’о мазију.
- Срби западне Босне (Далмација 2017: 194 s.v.) 194: *мазија*, -е ж. ‘посебна врста челика који је служио за израду коса варцарки: Косе варцарке правили су мајстори од швапске мазије.
- „Босанске Ере“ из околине Кладња (источна Босна): *мазија* ж. ‘врста челика; врло оштро челично сечиво’: — За зéчй брѣк мѡрѡ коса биѣт кѡ-мазија Вуч; Овѡ-ти-сикира кѡ-мазија, ѡштра прѡвѡ, ѣѣ си је вакѡ нашѡ? Коњ; Кѡса јѣсте дѡбра, а кѡвѡ је од некѡкѣ талијѡнскѣ мазијѣ Бр.¹²

1.3.6.2. Са зетско-рашког подручја

- Загарач (Ђупић 218 s.v. *мазија*, -е, ж. ‘гвожђе, челик’, уп. ниже § 5): Пријед су клинови на дрљаче били од дрвета а са су од м а з и ј е. — У загвор су му примицали она врела гвожђа, оне м а з и ј е при челу; фиг. ‘чврста, крута особа’: Мило је био м а з и ј а о чоeka. — Петар бјеше крута узданица, м а з и ј а права.
- Васојевићи (Стиловић 273 s.v. *мазија* ж. ‘челик’): Прича се да е извадио мазију, бачио ју у траву, трава е почела да гори, а његова рука е остала самоздрава, изрази *йод мазију* ‘уз заклетву’: Под мазију, то е овако како ви причам, (*извадий мазију* ‘заклети се, заклинаати се’).¹³

1.3.7. У речнику Куча (Петровић/Ђелић/Капустина 213) читамо одредницу:

мазија ж ‘комад усијаног гвожђа који је окривљени морао вадити из вреле воде да би се утврдило да ли је крив или невин; то је био Божји суд – вађење мазије’

Чињеница да је насловна реч, за овај речник некарактеристично, дата без нагласка и примера употребе — осим онога што је речено у (необично опширној!) дефиницији значења — указује да не потиче из теренског записа, него из Дучићеве монографије, у којој локални карактер израза *мазија* (*вађење мазије*) стоји под знаком питања, в. горе § 1.3.4.

1.4. Исцрпавши нама познате потврде за реч и обичај, премда смо свесни да лако могу постојати и друге које су нам промакле, надамо се да је узорак који смо тако добили довољно репрезентативан да оцрта-

¹² Слободан Реметић, *Из лексике источnobосанских Ера* (збирка речи у рукопису). И овим путем најтоплије захваљујемо аутору за љубазно уступањени податак.

¹³ Следе четири примера употребе. Овим дијалектолошким записима бива потврђен локални карактер речи у приповести Михаила Лалића, Васојевића родом из Трепче код Андријевице, а фигуративно значење у којем ју је он употребио посведочено је међу горенаведеним потврдама из Загарача.

мо, макар у грубим контурама, општу слику њене распрострањености и њених значења. Реч *мазија* < *мазија* је у XVIII–XX веку живела у говорима источнохерцеговачког, млађег икавског и зетско-рашког типа.¹⁴ Опште значење било јој је ‘челик’ или ‘посебно тврдо гвожђе налик челику’, пре свега у споју *од мазије* — за који потврде осим десетерачких песама (§ 1.3.1), где може бити архаизам, налазимо и у савременим говорима Мојковца, источнобосанских Ера (§ 1.3.6.1) и Загарача (§ 1.3.6.2) — као и у поређењима *тврдо ко мазија* Дубровник, *оштра ко мазија* источнобосанске Ере (§ 1.3.6.1) — а конкретно ‘комад челика или гвожђа’, било искован, у служби клепала, било ужарен, у фази ковања (§ 1.3.2) или у функцији средства за мучење (Загарач, § 1.3.6.2) или, најчешће, испитивања невиности у древном обреду који се старосрпски звао *ж е л ђ з о* или *к о т л њ*, а у сведочанствима деветнаестог века, када је негде пре, негде доцније, изашао из обичаја, истиснут поступцима модерног права, обичан назив за њега био је *вађење мазије* или само *мазија* (§§ 1.3–4). Успомена на тај обичај надживела га је у фразеолошким обртима на подручју ширем од онога где се чува основно значење речи (§ 1.3.6), а упоредо се одржала њена фигуративна примена на људе чврста тела или карактера, која се изводи непосредно из двају основних значења ‘тврди метал; комад тврдог метала’ (§ 1.3.5). Горенаведени извори из друге половине XIX века указују да је у том столећу реч као назив за врсту Божјег суда била позната и на југу шумадијско-војвођанског ареала, у Мачви (Богишић) и Качеру (Миљевић), в. § 1.3.4, но у савременим речницима тамошњих говора (Лазивић, Петровић/Капустина) она није забележена.

2. У говорима јужне Србије реч *мазија* постоји, али у сасвим другом значењу. РЈА 6: 544 s.v. 3. MÀZIJA има је из два извора. Један је књига Ђоке Поповића *Познаванџ робе или наука о роби трговачкој*, у Београду (1852: 353): „Оне ситне шишке, што расту далџ кџ Југу и кџ Истоку, кажу се у Србији: *мазије*, а немачки: Galläpfel, а оне обичне наше кажу се немачки: Кпоррерп“ ... а други студија о нашим оријентализмима Ђорђа Поповића (1884: 137),¹⁵ где се значење речи дефинише као „шишке које на истоку женске прже к тигању са нешто уља, па онда бојадишу тиме косу“; ту се даје и њена етимологија, о којој в. ниже § 2.2.

Потврде у дијалекатским речницима које смо нашли су следеће, са косовско-ресавског и призренско-тимочког терена:

— Косово (Елезовић 1: 379 s.v.) *мāзија*, е ж. врста шишарке од некаквог храстовог дрвета које код нас не расте, а шишарку му употребљавају жене кад вране косу : *Мāзије*, раџтк и карабоја.

¹⁴ Засад немамо потврда са територије Рашке.

¹⁵ Ђока М. Поповић и Ђорђе Поповић Даничар две су различите личности.

- Призрен (ПЕТРОВИЋ 2012: 200 s.v., запис Д. Чемерикића из прве половине XX в.): *мазија* f. ‘шишарка неког дрвета које не расте код нас, а коју жене у Призрену, уз још неке артикле, употребљавају за бојење косе у црно’.
- Врање (ЗЛАТАНОВИЋ 2014: 360 s.v.) *мазија* ‘црна боја, којом су жене у Врању бојиле косу’, са примером: *Мазију* праве сами у кући, и то од шишарки, које се и зову мазија, затим од раст’ка, карабоје, каранфила и зелена камена, узетим из Хаџи Васиљевић 1932: 23; Златановићу реч очито није била позната из живог говора (о бојењу косе мазијом говори у прошлом времену), иначе је не би акцентовао на првом слогу (у врањском говору очекивало би се **мазија*, са експираторним акцентом, који Златановић бележи акутом, на другом слогу).

2.1. Назнаку о пореклу речи даје већ Ђока Поповић l.c., појашњавајући да је то увозна роба, различита од домаћих *шишки*, тј. храстових шишарки коришћених за бојење и штављење, пишући даље:

... Изъ Алепа у Сирији долазе најкрасније мазіе (Gallus Alerro), а онамо се доноси изъ Персіе и изъ Источне Индіе. ... Мазія има и око Солуна доволно родне године, но ова е роба лошія одъ оне друге ... У Србию се унело 1850 године мазіе 5,200 ока изъ Трста и 230 ока изъ Турске.

Реч је о шишаркама које уבודом осе настају на врсти храста *Quercus infectoria*, која се среће од Егеја на западу преко Анадолије и Ирака до Ирана на истоку и преко Сирије до Либана и северног Израела на југу. Турски се та шишарка зове *mazi* а врста храста *mazi meşesi*. Као турцизам нашу реч је препознао већ Ђорђе Поповић l.c. (транскрибује турску реч *mazi*), исти етимон даје и Елезовић (пише *mazy*), у савременој турској ортографији Škaljić 1973: 450 и Петровић 2012: 200, која означава реч као балкански турцизам указујући на буг. *мазија*, алб. *mazi* у истом значењу и допуштајући да се њен лик у балканским језицима своди на турску дијалекатску варијанту **mazi*.

2.2. Поставља се питање, да ли је *мазија* ‘челик; врста Божјег суда’ истога порекла? Потврдан одговор дао је већ Ђорђе Поповић l.c., претпоставивши да „пошто такве шишке [за бојадисање косе, пржене у тигању] дуго остану вреле, то ће бити од њих да је постала и наша мазија“ (тј. она из Вукова речника). У RJA l.c., Маретићу Поповићева претпоставка да је *мазија* (2) ‘врста Божјег суда’ исто што и *мазија* (3) ‘Galläpfel’ није вероватна; за *мазија* (2) он узима да је можда иста реч као и *мазија* (1) ‘челик’, коју пак просуђује као тамног постања, али указује на фр. *mazée* ‘фино обрађено гвожђе’, глагол *mazer* ‘фино обрађивати гвожђе’. За *мазија* (3) појашњава да је у турском из персијског *maze* (sic! уобичајена латинична транскрипција персијске речи је *māzū*).

2.3. Одатле је проистекла пометња, која је нашла свој одраз у Шкаљићеву речнику турцизама, где су под једну исту одредницу стављени и *māzija* ‘челик, надо’ и ‘врста шишарике, шишка; морски орашчић’¹⁶ и изведене од „tur. *mazi* < pers. *māzī* ‘šišarike’ ili < franc. *mazer* ‘čeličiti, naditi’. Уз то наводи као изведеницу *māzli* ‘челичан’ са примером из народне песме:

[Калем реже мејтефлија Мехо,
не реже га мазли калентрашом
већ га реже оштрим темпелером

сводећи је на тур. *mazili*. Одмах ваља рећи да у турском такав придев није познат, као ни реч *mazi* у значењу ‘челик’, те се може радити само о домаћој српско-хрватској изведеници турским суфиксом, што и сам Шкаљић претпоставља, упућујући: „v. *mazi*ja + tur. suf. *-li*“. За језик усмене епике карактеристични су индеклинабилни придеви на *-ли* који се некад заснивају на турским предлошцима, нпр. *челикли*, а некад су изведени од домаћих основа, нпр. *гвозденли* (уп. Радић 2001: 96), те се хапаксно *мазли* у народној песми не може узети као потврда турског порекла речи *мазија* ‘челик’.¹⁷

2.4. Прво издање Шкаљићева речника изашло је 1965, пре него што је постумно објављен етимолошки речник Петра Скока, који је на њему радио до 1955. (умро је 1956), тако да нити је Шкаљић користио Скока нити Скок Шкаљића. Скокова одредница гласи (Скок 2: 394):

māzija f. (Vuk) »1° nado, čelik, 2° neka vrst božjeg suda (Srbija) u kojem kradljivac vadi usijanu maziju (ako se opeče, znak je da je ukrao, ako ne, nije ukrao)«. Nalazi se još u arb. *mazi* »Stahl«. Ne nalazi se ni u jednom drugom balkanskom jeziku. Prema *-ija* činilo bi se da je turcizam. Možda je preobrnuto *masad* (v. [*masat*]), prema fr. *mazée* »fino obrađeno gvožđe«, s glagolom *mazer* »fino obrađivati gvožđe«. Ovamo i *mazi*ja f. (Srbija) = *mazi*ja (Kosmet) »šiška

¹⁶ И за једно и за друго значење Шкаљић даје потврде из народних песама, за ‘врста шишарике, морски орашчић’ из песме Петрановићеве збирке: *Цијеви су морски воденици, / А табани од морске мазије / А кундаци од морске маслине (Српске народне пјесме из Босне и Херцеговине. Епске пјесме старијег времена, скупио Богољуб Петрановић, у Биограду 1867, 46° Перо Васојевић и тридесет Скадрана (из Херцеговине), стих 39. Ту је Шкаљића очито повукао поновљени придев *морски* и *маслина* као материјал од којег су кундаци, но табани на пушкама кременачама су механизми за окидање који су прављени увек од гвожђа или челика; табан од дрвета био би бесмислица, и нема никаквог разлога да се овде види јединствена потврда за значење ‘храстова шишарка’ (Шкаљић је ваљда мислио на дрво од храста на којем она расте) са источнохерцеговачког терена, где *мазија* значи ‘челик’.*

¹⁷ *маз-камен* ‘камен за брушење, брус’ у прози Новака Симића (Simić 1947: 22), Србина родом из Вареша, можда је плод укрштања турцизма *māsat* у значењу ‘челична алатка за оштрење’ и домаћег глагола *māziti* у значењу ‘глатати’.

koju upotrebljavaju žene kad vrane kosu«. Balkanski turcizam perzijskog podrijetla (pers. *mazi*) iz oblasti botanike: bug. *maziya* »šišarka od čempresa, arb. *mazi* »Gallapfelschminke«.

Од литературе Скок поред RJA I.c., наводи Мајеров етимолошки речник албанског језика, одакле је црпао алб. *mazi* ‘челик’, Локоча, где је реч само о турцизму *масат* ‘огњило, кресиво’ (Lokotsch 1431: 114), Елезовића (в. горе § 2) и Младенова (286), где се даје турско-персијска етимологија за буг. *мазија* ‘шишарка’ (в. сад и БЕР 3/1986: 614). Што се тиче Мајера, он раздваја етимолошки алб. хомониме *mazi* ‘Gallapfel; Schminke’ из турског, и *mazi* ‘челик’ са једином потврдом из Borgo Erizzo, а то је италијански назив за Арбанасе код Задра, албанску језичку енклаву у Далмацији, и узима, сасвим логично, да је од српског *мазија*.¹⁸ Boretzky 1976 не бележи је међу албанским турцизмима. Фр. *mazer* ‘faire subir à la fonte un premier affinage qui a pour but d’éliminer le sicilium qu’elle content et de la décarburer’ посведочено је тек од 1824. године и непознатог је порекла,¹⁹ те је Маретићево поређење и на њему утемељено Скоково тумачење само један од примера за *obscurum per obscurius*. Уосталом, Скок не прецизира где би *масат*²⁰ < тур. *masat*, *masad*, из арапског било „преобрнуто“ према *mazer*, у турском или у српско-хрватском, будући да ни у једном од та два језика француска реч није оставила трага; за српско-хрватски ваљало би узети да се то десило најмање сто година пре него што се она јавља у самом француском. Све у свему, у трагању за пореклом нашег *мазија* ‘комад гвожђа, челик’ то је слеп колосек.

2.5. Више би смисла имало погледати да ли у семантици тур. *mazi* и његовог персијског извора *māzū* има ичега што би оправдало развој значења у ‘челик’ боље него сасвим произвољно Поповићево домишљање (2.2). Колико смо могли проверити, одговор је одричан. Реч се јавља осим персијског у низу иранских и индоаријских језика, увек у истом значењу ‘Gallapfel, Oak apple, чернильный орешек’ и нигде нема прозирне етимологије, што сведочи да је посредни „путујући“ културни термин семантички нераскидиво везан за свој конкретан денотат.²¹ На

¹⁸ Тамошњи Арбанаси су потомци католичких иселеника прве половине XVIII в. из Скадарске Крајине; реч је могла ући у њихов језик и у њиховом старом завичају, а и након досељења у хрватско приморје. У савременом речнику задарских Арбанаса (KRSTIĆ 1987) она није потврђена.

¹⁹ <https://www.cnrtl.fr/definition/mazer>

²⁰ Наслов одреднице у Скок 2: 381 није *masad*, како се са *maziya* на њу упућује (2.4), него *māsāt*.

²¹ Иранске форме наводи Цаболов (2001: 647 s.v. *māzī*, *māzū*), у позном санскриту *māju-phāla-* је сложеница са истим значењем (други члан стинд. *phāla-* ‘плод’), постоје и варијанте *māyu-*, *māyāphala-*, *māyiphala-*, *māyika-*, *māyin-*, за све се допушта да су из перс.

српско-хрватском терену та позајмљеница живела је у градским срединама јужне Србије²² и њен ареал је јасно разграничен према ареалу речи *мазија* ‘челик’, а у семантици немају ничег заједничког. Намеће се закључак да ове две речи везује само пука хомонимија,²³ тј. да *мазија* ‘челик’ нема етимолошки ништа заједничко са турцизмом *мазија* ‘храстова шишарка’ и да јој порекло не треба тражити у турском језику.

3. И ако бисмо остали на том негативном налазу, овај би рад имао смисла, утолико што свако крчење укореењених заблуда отвара пут ка правилном сагледавању и решавању проблема. Но у случају речи *мазија* можемо начинити корак даље и понудити коначно решење њене етимологије.

3.1. У повељи коју је цар Душан 1347. издао светогорској Лаври Св. Атанасија стоји (Соловјев/Мошин 120): λαμβάνουσι δὲ κατ’ ἔτος ἀπὸ τῶν σιδηροκαυστίων τοῦ Τριλισίου καὶ Βρονδέως μαζία ἐξακόσια σιδήρου ἀκωλύτως, што издавачи преводе „и да примају годишње од леваонице гвожђа у Трилису и Вронту 20 [sic!] мера гвожђа неспречавано“, а у регистру грчких израза дају следећи коментар (463):

μαζία — мера за железну руду, вероватно котао (упор. мазија). У новогрч. μαῖζα — маса, омекшани метал у почетку топљења. Душан поклања Лаври — XVI, 55 — ἀπὸ τῶν σιδηροκαυστίων τοῦ Τριλισίου (...) Цар Урош 1361. уместо тога одређује манастиру ἀπὸ τῆς ἐνοχῆς τοῦ Τριλισίου ὑπέρπυρα τριάκοντα κατ’ ἔτος.²⁴

Соловјев и Мошин уочили су везу између грчког израза μαζία σιδήρου и нашег *мазија*, али су остали на пола пута до спознаје природе те везе, претпоставивши да је реч о некој мери гвожђа и пошавши од дословног значења речи *котао* ‘велика метална посуда’, у којем *мазија* никад не долази; она се једино употребљава синонимно са стерп. *котль* у пренесеном значењу врсте Божјег суда вађењем усијаног гвожђа из котла са проврелом водом. Такође, двојица издавача исправно су указали на нгр. маῖζα ‘маса, омекшани метал у почетку топљења’.

māzī (МАУРНОФЕР 3: 401), али у самом персијском та реч просуђује се као „культурное заимствование“ (Эдельман 2015: 313).

²² У основи Елезовићева речника је говор Урошевца, Златановићева потврда односи се на град Врање, а Чемерићићева збирка одражава градски говор Призрена.

²³ У прозодијском погледу речи нису потпуни хомоними, јер према косовско-ресавском *мазија* код Елезовића имамо кратак први слог у зетско-сјеничком *мазија* > ист.-херц. *мазија* (а не **мазија*); призренско-тимочко *мазија* код Чемерићића (са експираторним нагласком) ирелевантно је за питање дужине вокала у преднагласном слогу; исто важи за бугарско *мазија*.

²⁴ „Од трилиских прихода тридесет перпера годишње“. Давање у природи замењено је новчаном противвредношћу.

3.2. Реч $\mu\acute{\alpha}\zeta\alpha$ још старогрчка, изведеница од глагола $\mu\acute{\alpha}\sigma\sigma\omega$ ‘месим’ прасродног с нашим *мазати*, а основно значење јој је ‘јечмено тесто, јечмени хлеб’, одатле, у познијем језику ‘грудва, грумен, маса’, у којем је позајмљена у латински као *massa* и раширила се одатле у европске језике. Са називом метала у генитиву као допуном среће се већ код Јосифа Флавија (I в. н.е.), који у „Јудејским старинама“ V 1, 10 пише како је неки Ахар, син Зебедијин из Јудина племена, нашао краљевски плашт који је сав био проткан златом и тежио двеста шекела златне масе ($\mu\acute{\alpha}\zeta\alpha\nu$ $\chi\rho\upsilon\sigma\omicron\upsilon$). Деминутив од те речи $\mu\acute{\alpha}\zeta\iota\omicron\nu$, у познијем грчком $\mu\acute{\alpha}\zeta\iota\nu$, долази у истој употреби (SOPHOCLES 727). У зборнику изрека црквених отаца, сачињеном најкасније крајем V века, има и ова изрека Антонија Великог (Aprophetegmata patrum 88): $\text{Ὁ τύπτων τὸ μᾶζιν τοῦ σιδήρου, πρῶτον σκοπεῖ τὸν λογισμὸν τί μέλλει ποιεῖν, δρέπανον, μάχαιραν, πέλκα}$ „Онај ко кује масу гвожђа, најпре смисли шта му ваља правити: срп, мач, секиру“. Та потврда споја $\mu\acute{\alpha}\zeta\iota(\omicron)\nu$ $\sigma\iota\delta\acute{\eta}\rho\omicron\upsilon$ осам и по до девет векова ранија од оне у Душановој повељи Лаври (3.1), где је он у множини, не само да сведочи о његовој старини него нам и јасно предочава његово значење. Оно што су трилиске топионице биле дужне да годишње испоручују светогорском манастиру било је педесет маса (груменова) необрађеног гвожђа. Љубишина „ужарена мазија гвожђа, кад је ковач млати“ (§ 1.3.2) предаје исто то значење. Та маса могла је служити како за ковање нове, тако и за облагање старе алатке новим слојем тврдог гвожђа или челика.

4. У двама старосрпским хрисовуљама из прве половине XIV века, Дечанској и Светоарханђелској, предвиђају се давања аналогна трилиском дохотку светогорске Лавре. Дечанима је Стефан Дечански одредио да сваке године из рудника гвожђа Глоуха вьсь, данас Глухавица код Новог Пазара, добивају „педесет надâ гвожђа“ (ДХ II 61, III 2744), а Душан Светим Арханђелима приложио топионицу гвожђа са обавезом да годишње испоручује „седамдесет мерних надâ и близнице колико је потребно цркви“ (АХ 302). Реч је у оба случаја употребљена само у генитиву множине *надъ(ь)*, који може бити како од женске *a*-основе, тако и од *o*-основе мушког или средњег рода.

4.1. У доцнијем језику *надо* и *нада* значе ‘челик’ али је то значење, као и у случају речи *мазија*, секундарно, изворно је то било оно чиме се *нади*, тј. слој од тврдог гвожђа или челика који се наноси на истрошено сечиво. Управо у том значењу употребљава се реч *мазија*, уп. пример из Пољица, где је она објекат глагола *надити*: Када се мазија надомеће на гождје, анда се вари и нади.²⁵ Старосрпско *надо мѣр’но или *нада мѣр’на гвоздиа очито је била таква једна маса гвожђа

²⁵ РСА 13: 622 (спац. А. Л.). Извор је IVANIŠEVIĆ 1904: 83.

одређене тежине, можда у виду слитка изливеденог у калупу, каква је у Душановој грчкој повељи означена као μαζί(ο)ν σιδήρου.

5. Можемо закључити да *мазија* < *мазија* одражава грчку множину *μαζία* у техничком значењу масе или слитака руде. Тај закључак отвара питање времена и путева којима се распространио тај грецизам. У Душаново доба није био ушао у званичну употребу у српским канцеларијама, које су да изразе исти појам користиле домаћу реч *надо/а*. Његов ареал не сеже на исток даље од Подриња и не наслања се на подручје непосредних грчко-словенских језичких контаката на Балкану: реч није позната у говорима југоисточне, па ни централне Србије, као ни у македонском и бугарском, а преклапа се са ареалом синонима *надо* и *нада*, с тим што је овај шири и обухвата цео западнојужнословенски (српско-хрватско-словеначки) простор, од Тимока до Јадрана и Алпа. На територији Црне Горе неколико пунктова како зетско-сјеничког тако и источнохерцеговачког типа пружило је потврде за обе речи. У Васојевићима (Стијовић) и Ускоцима (Станић) *нада* је технички термин ‘гвожђе које се наноси на излизано гвоздено оруђе, нпр. раоник’, док *мазија* живи само у споју *вадити мазију*, који спада у терминологију некадашњег обичајног права. У Загарачу је ситуација интригантна, јер и *мазија* и *нада* долазе као назив за врсте гвожђа: *клинови од мазије* (в. горе § 1.3.6.2) : *секира од добре наде* (Ћупићи). Додатно светло на засад загонетан историјат овог грецизма могло би бацити подробније разматрање његових синонима *надо* / *нада* и *близница*, које остављамо за неку будућу прилику.

Извори и литераура

- АХ = Јанко Шафарикъ. Хрисовоула цара Стефана Душана којомъ оснива манастирь Св. Архангела Михаила и Гавријла у Призрену године 1348?. *Гласникъ Друштва србске словесности XV* (1862): стр. 266–310.
- [АХ = Ānko Šafarikъ. Hrisovoula cara Stefana Dušana kojomъ osniva monastirъ Sv. Arhangela Mihaila i Gavriјla u Prizrenu godine 1348?. *Glasnikъ Društva srbske slovesnosti XV* (1862): str. 266–310]
- БЕР = *Български етимологичен речник*. Софија: БАН, 1971–.
- [BER = *Balgarski etimologichen rechnik*. Sofiја: BAN, 1971–.]
- БОЈАНИЋ, Михаило, Растислава Тривунац. *Рјечник дубровачког говора* = СДЗб XLIX. Београд, 2002.
- [BOJANIĆ, Mihailo, Rastislava Trivunac. *Rječnik dubrovačkog govora* = SDZb XLIX. Beograd, 2002]
- ВРЧЕВИЋ, Вук. *Народне саирично-занимљиве подругачице*. Дубровник: Д. Претнер, 1883.
- [VRČEVIĆ, Vuk. *Narodne satirično zanimljive podrugачice*. Dubrovnik: D. Pretner, 1883]
- ВУЛИЧИЋ, Милош. *Рјечник говора Проиђења (код Мојковца)*. Подгорица: ЦАНУ (Пос. изд. 29, Одјељење умјетности књ. 6), 1995.

- [VULIĆIĆ, Miloš. *Rječnik govora Prošćenja (kod Mojkovca)*. Podgorica: CANU (Pos. izd. 29, Odjeljenje umjetnosti knj. 6), 1995]
- Вук = *Српски рјечник истолкован њемачким и латинским ријечма*. Скупио га и на свијет издао Вук Стефановић. Беч, 1818.
- [VUK = *Srpski rječnik istolkovan njemačkim i latinskim riječma*. Skupio ga i na svijet izdao Vuk Stefanović. Веџ, 1818]
- ДАЛМАЦИЈА, Стево. *Рјечник говора Срба зајадне Босне*. Бања Лука: Матица српска, Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 2017.
- [DALMACIJA, Stevo. *Rječnik govora Srba zapadne Bosne*. Banja Luka: Matica srpska, Друштво чланова Матике српске у Републици Српској, 2017]
- ДУЧИЋ, Стеван. *Животи и обичаји илемепа Куча* = СЕЗб XLVIII, 1931.
- [DUČIĆ, Stevan. *Život i običaji plemena Kuča* = SEZb XLVIII, 1931]
- ДХ = Павле Ивић; Милица Грковић. *Дечанске хрисовуље*. Нови Сад: Институт за лингвистику, 1976.
- [DH = Pavle Ivić; Milica Grković. *Dečanske hrisovulje*. Novi Sad: Institut za lingvistiku, 1976]
- ЂОКОВИЋ, Љубомир. *Рјечник никшићког краја*. Подгорица: ЦАНУ (Пос. изд. књ. 68, Одјелјење умјетности књ. 17), 2010.
- [ĐOKOVIĆ, Ljubomir. *Rječnik nikšičkog kraja*. Podgorica: CANU (Pos. izd. knj. 68, Odjeljenje umjetnosti knj. 17), 2010]
- ЂОКОВИЋ, Јанко. *Хронике и њутојиси*. Цетиње: Народна књига, 1950.
- [ĐOKOVIĆ, Janko. *Hronike i putopisi*. Cetinje: Narodna knjiga, 1950]
- ЕЛЕЗОВИЋ, Глиша. *Речник косовско-мејоохиског дијалекта*. Београд, I 1932, II 1935 = СДЗб IV, VI.
- [ELEZOVIĆ, Gliša. *Rečnik kosovsko-metohiskog dijalekta*. Beograd, I 1932, II 1935 = SDZb IV, VI]
- ЗЛАТАНОВИЋ, Момчило. *Речник говора југа Србије*. Врање: Учитељски факултет, 2014.
- [ZLATANOVIĆ, Momčilo. *Rečnik govora juga Srbije*. Vranje: Učiteljski fakultet, 2014]
- ЈОВИЋЕВИЋ, Андрија. *Малесија*, СЕЗб XXVII, Населја и порекло становништва књ. 15. Београд, 1923.
- [JOVIĆEVIĆ, Andrija. *Malesija*, SEZb XXVII, Naselja i poreklo stanovništva knj. 15. Beograd, 1923]
- ЛАЗИЋ, Анђелка. *Грађа за речник говора Маџве*. Шабац: Културни центар Шабац, 2008.
- [LAZIĆ, Anđelka. *Građa za rečnik govora Mačve*. Šabac: Kulturni centar Šabac, 2008]
- ЛАЛИЋ, Михаило. *Први снјег*. Београд: Просвета, 1951.
- [LALIĆ, Mihailo. *Prvi snijeg*. Beograd: Prosveta, 1951]
- МИЛИЋЕВИЋ, Милан Ђ. *Поменик знаменитих људи у српскога народа новијег доба* I. Београд: Српска краљевска штампарија, 1888.
- [MILIĆEVIĆ, Milan Đ. *Pomenik znamenitih ljudi u srpskoga naroda novijeg doba* I. Beograd: Srpska kraljevska štamparija, 1888]
- МИЋЕВИЋ, Љубо. *Животи и обичаји Појоваца* = СЕЗб LXV, 1952.
- [MIĆEVIĆ, Ljubo. *Život i običaji Popovaca* = SEZb LXV, 1952]
- МЛАДЕНОВ, С. *Етимологически и правописен речник на българския книжовен език*. Софија: Христо Г. Данов, 1941.
- [MLADENOV, S. *Etimologičeski i pravopisen rechnik na balgarskiya knizhoven ezik*. Sofiya: Hristo G. Danov, 1941]

- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб, Јелена Капустина. Из лексике Качера. СДЗб LVIII (2011): стр. 1–336.
- [PETROVIĆ, Dragoljub, Jelena Kapustina. Iz leksike Kačera. SDZb LVIII (2011): str. 1–336]
- ПЕТРОВИЋ, Драгољуб, Ивана Ћелић, Јелена Капустина. Речник Куча. СДЗб LX (2013): стр. 1–461.
- [PETROVIĆ, Dragoljub, Ivana Ćelić, Jelena Kapustina. Rečnik Kuča. SDZb LX (2013): str. 1–461]
- ПЕТРОВИЋ, Снежана. *Турцизми у српском призренском говору. На материјалу из рукописне збирке речи Димитрија Чемерикућа*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2012 = Монографије књ. 16.
- [PETROVIĆ, Snežana. *Turcizmi u srpskom prizrenskom govoru. Na materijalu iz rukopisne zbirke reči Dimitrija Ćemerikuća*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2012 = Monografije knj. 16]
- ПОПОВИЋ, Ђорђе. „Турске и друге источанске речи у нашем језику“. *Гласник Српског ученог друштва* LIX (1884): стр. 1–275.
- [POPOVIĆ, Đorđe. „Turske i druge istočanske reči u našem jeziku“. *Glasnik Srpskog učenog društva* LIX (1884): str. 1–275]
- ПОПОВИЋ, Ђока. *Познаванџ робе или наука о роби трговачкој*. Београд: Правителствена књигопечатња, 1852.
- [POPOVIĆ, Đoka. *Poznavanџ robe ili nauka o robi trgovachkoj*. Beograd: Pravitelstvena knjigorechatnja, 1852]
- РАДИЋ, Првослав. *Турски суфикси у српском језику (са освртџ на стџање у македонском и бугарском)*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2001.
- [RADIĆ, Prvoslav. *Turski sufiksi u srpskom jeziku (sa osvrtom na stanje u makedonskom i bugarskom)*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2001]
- РИСТИЋ, Данијела. *Рјечник говора околине Мојковца*. Подгорица: Институт за језик и књижевност „Петар II Петровић Његош“, Рјечници књ. 5, 2010.
- [RISTIĆ, Danijela. *Rječnik govora okoline Mojkovca*. Podgorica: Institut za jezik i književnost „Petar II Petrović Njegoš“, Rječnici knj. 5, 2010]
- РСА = *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*. Београд: САНУ, 1959–.
- [RSA = *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*. Beograd: SANU, 1959–]
- СДЗб = *Српски дијалектолошки зборник*. Београд.
- [SDZb = *Srpski dijalektološki zbornik*. Beograd]
- СЕЗб = *Српски етнографски зборник*. Београд.
- [SEZb = *Srpski etnografski zbornik*. Beograd]
- СОЛОВЈЕВ, А., В. Мошин. *Грчке њовеље српских владара*. Београд: САНУ, 1936.
- [SOLOVJEV, A., V. Mošin. *Grčke povelje srpskih vladara*. Beograd: SANU, 1936]
- СТАНИЋ, Милија. *Ускочки речник I–II*. Београд: Научна књига, 1990–1991.
- [STANIĆ, Milija. *Uskočki rečnik I–II*. Beograd: Naučna knjiga, 1990–1991]
- СТИЈОВИЋ, Рада. *Речник Васојевића*. Београд: Чигоја, 2014.
- [STIJOVIĆ, Rada. *Rečnik Vasojevića*. Beograd: Čigoja, 2014]
- ТОМИЋ, Светозар. Пива и Пивљани. СЕЗб LIX (1949): стр. 379–530.
- [TOMIĆ, Svetozar. Piva i Pivljani. SEZb LIX (1949): str. 379–530]
- ЋУПИЋИ, Драго и Жељко. *Речник говора Загараца*. СДЗб XLIV, 1997.
- [ĆUPIĆI, Drago i Željko. *Rečnik govora Zagarača*. SDZb XLIV, 1997]
- ХАЦИ ВАСИЉЕВИЋ, Јован. „Врањска градска ношња ранијих година“. *Гласник Етнографског музеја VII* (1932): стр. 6–31.

- [HADŽI VASILJEVIĆ, Jovan. „Vranjska gradska nošnja ranijih godina“. *Glasnik Etnografskog muzeja* VII (1932): str. 6–31]
- ЦАБОЛОВ, Р. Л. *Этимологический словарь курдского языка*. Том I А–М, Москва: «Восточная литература РАН», 2001.
- [СABOLOV, R. L. *Ètimologièeskij slovar' kurdsogo àzyka*. Tom I A–M, Moskva: «Vostočnaâ literatura RAN», 2001]
- ЭДЕЛЬМАН, Д. И. *Этимологический словарь иранских языков*, т. 5 1–н. Москва: Наука, 2015.
- [ÈDEL'MAN, D. I. *Ètimologièeskij slovar' iranskih jazykov*, t. 5 1–n. Moskva: Nauka, 2015]
- *
- ANDRIJAŠEVIĆ, Niko. *Iz Neretvanske Krajine, slike i prièe*. Zagreb: Matica hrvatska, 1907.
- BOGIŠIĆ, Valtazar. *Zbornik sadašnjih pravnih obièaja u Južnih Slovena: Graða u odgovorima iz razliènih krajeva slovenskog juga*. Zagreb: JAZU, 1874.
- BORETZKY, Norbert. *Der türkische Einfluss auf das Albanische*. Teil II: *Wörterbuh der albanischen Turzismen*. Wiesbaden: Harrassowitz, 1976.
- IVANIŠEVIĆ, Frano. „Poļica“. *Zbornik za narodni život i obièaje Južnih Slavena* 9 (1904): str. 23–144.
- KRSTIĆ, Kruno. *Rječnik govora zadarskih Arbanasa*. Zadar: Mjesna zajednica Arbanasi, 1987.
- LJUBIŠA, Šèeþan Mitrov. *Pripovijesti crnogorske i primorske*. Dubrovnik: D. Pretner, 1875.
- LOKOTSCH, K. *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*. Heidelberg: Carl Winter, 1927.
- MAYRHOFER, Manfred. *Etymologisches Wörterbuch des Altindoarischen I–III*. Heidelberg: Carl Winter, 1986–2001.
- MEYER, Gustav. *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache*. Strassburg: Karl. J. Trübner, 1891.
- RJA = *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–XXIII*. Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- SIMIĆ, Novak. *Zakoni i ognjevi*. Zagreb, 1947.
- SKOK, Petar. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I–IV*. Zagreb: JAZU, 1971–1974.
- SOPHOCLES, E. A. *Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods (From B.C. 146 to A.D. 1100) I–II*. New York: Charles Scribner's Sons, 1900.
- ŠIMUNOVIĆ, Dinko. *Mrkodol*. Zagreb: Boranić i Rožmanić, 1916.
- ŠKALJIĆ, Abdulah. *Turcizmi u srpskohrvatskom-hrvatskosrpskom jeziku*. Treće izdanje. Sarajevo: „Svjetlost“, 1973.

Александар Б. Лома
Филозофски факултет Белградског универзитета

ПРОИСХОЖДЕНИЕ СЛОВА *МАЗИЈА* ‘СТАЛЬ’

Резюме

Слово *мазија* распространено в западной части штокавского диалектного ареала: из староштокавских говоров в зетско-рашском, а из новоштокавских в восточногерцеговинском и младоикавском в значениях ‘сталь; железный слиток дляковки; вид Божьего суда, при котором испытуемый должен был достать раскаленное железо из котла с кипятком’. Оно засвидетельствовано только с первой половины XVIII в. и до сих пор большинством ученых отождествлялось с заимствованием из турецкого *мазија* ‘чернильный орешек’ < тур. *mazi*. Ввиду расходящихся значений и не совпадающих ареалов двух гомонимов (тюркизм присущ только косовско-ресавским и призренско-тимокским говорам южной Сербии), эта этимология вряд ли приемлема. То же самое можно сказать о сопоставлении с франц. *mazée* ‘очищенное железо’, поздно (только с 1824 г.) засвидетельствованным словом неизвестного происхождения. Настоящий источник слова *мазија* < *мазија* (*гвозђа*) следует искать в греч. сочетании $\mu\alpha\zeta\acute{\iota}(o)\nu$ τοῦ σιδήρου ‘железный слиток дляковки’, отмеченном в V в. хр.э., или, более точно, в его множественном числе $\mu\alpha\zeta\acute{\iota}\alpha$ σιδήρου, упоминаемом в грекоязычной грамоте, изданной в 1347 г. сербским царем Душаном Великой Лавре. Любопытно, что две сербские грамоты того же времени также предписывают дань монастырям в виде ежегодной сдачи определенного количества железных слитков (чушок), но в них для обозначения слитка употреблено славянское слово *надо* или *нада* — отмечен только род. пад. мн. ч. *надьь* — с дополнениями *гвоздиша* ‘железа’ и *мѣр’ныхь* ‘определенного веса’. Рефлексы прасл. **nado*, **nada* ‘накладная железная, стальная полоса при закаливании’ (напр. мотыги, от **na-děti*) сохранились до сих пор в сербской народной речи, причем есть говоры, в которых они сосуществуют с *мазија*. Когда и каким способом этот явный грецизм попал на запад древнесербской территории, не оставив следа в ее восточной части, остается открытым вопросом.

Ключевые слова: сербский язык, металлургические термины, грецизмы.

Aleksandar B. Loma
Faculty of Philosophy Belgrade

THE ORIGIN OF THE WORD MAZIJA ‘STEEL’

S u m m a r y

The word *mazija* ‘steel; forging ingot; a kind of ordeal which required plucking red-hot iron from a cauldron of boiling water’ is common in the western part of the Shtokavian dialect continuum. Its area includes the Zeta-Raška, the Eastern Herzegovinian and the Younger Ikavian dialect, the first of the Old Shtokavian and the other two of the Neo-Shtokavian type. There are no attestations of this word earlier than the first half of the 18th century. So far, it has been mainly believed to share a common origin with the homonymous *mazija* ‘oak gall’ from Turkish *mazı* id. This stance is hardly acceptable in view of the fact that not only the meanings of the two words but also their geographical distributions strongly diverge, *mazija* in the oak gall sense being limited to the Kosovo-Resava and Timok-Prizren dialect areas of southern Serbia. The comparison with French *mazée* ‘refined iron’, is even more doubtful, because this term has been attested only since 1824 and with no known etymology. The true origin of *màzija* < *maz̃ija* (*gvožđa*) should be sought in the late Greek (5th century AD) *μαζί(ο)ν τοῦ σιδήρου* ‘iron mass shaped by a blacksmith’; the plural form *μαζία σιδήρου* occurs in a Greek charter issued in 1347 by the Serbian tsar Dušan to the Great Lavra on Mt Athos. Curiously enough, in two Serbian founding charters of the same epoch there is a parallel passage where among other yearly incomes granted to the monastery iron ingots are mentioned, designated here by the gen. pl. *надъ(ь)*, with complements *gvozd(i)ja* ‘of iron’ and *měr’nyhь* ‘of a standard weight’. The term is Slavic *nada* or *nado*, derivative from **naděti* ‘add onto’, properly ‘iron or steel overlay used as a cover plate in re-tempering a blade’, hence ‘steel’. It has been preserved by a number of Serbian vernaculars, in some of them coexisting with the Graecism *mazija*. How and when the latter made its way to the western part of the Old Serbian territory, leaving no traces in its eastern parts, remains an open question.

Keywords: Serbian language, metallurgical terms, Graecisms.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 29–50

UDK:001.8:81'42]: 811.163.41

811.163.41(091)

COBISS.SR-ID: 43824649

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101029I>

Примљено: 12. јуна 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Најда И. Иванова*

Софијски универзитет „Свети Климент Охридски“

Факултет словенских филологија

ПОГЛЕДИ ЈОВАНА СТЕРИЈЕ ПОПОВИЋА НА ЈЕЗИК ПСЕУДОНАУКЕ У КОМАДУ *СУДБИНА ЈЕДНОГ РАЗУМА*

У овом раду се комад *Судбина једног разума* Јована Стерије Поповића разматра као својеврстан наставак и кулминација дебата око уџбеника М. Спасића *Земљеописаније целог свјеџа* (1845) узимајући у обзир тенденције у формирању научног стила српског књижевног језика. Учињен је покушај да се утврде имплицитно изражени Стеријини погледи на суштину псеудо-науке. Анализирани су недостаци примене доминантног општетеоријског научног модела у разматраној епоси у једној посебној природној науци као што је географија. Указује се на Стеријина схватања о кључној улози језика у наведеним процесима.

Кључне речи: Јован Стерија Поповић, *Судбина једног разума*, Милован Спасић, *Земљеописаније целог свјеџа* (1845), псеудонаука, научни стил српског књижевног језика прве половине 19. века

Током прве половине 19. века спорови око развоја српског књижевног језика и модерне науке, који се одвијају у контексту супротстављања и интеракције вуковског народног (Вуковог) и доситејевског народног (Стеријиног) књижевнојезичког модела (Радовановић 2007: 452–454), привлаче посебну друштвену пажњу. Конкретне историјске димензије социокултурне и језичке ситуације поменутог периода утичу на ток и резултате познатих полемика Вука Караџића са Милованом Видаковићем и Јованом Хаџићем, али целовита слика у том погледу била би непотпуна ако се не узме у обзир и полемичка активност једне од најистакнутијих личности славеносрпске епохе – Јована Стерије Поповића. Као што је познато, низ вредних Стеријиних филолошких идеја није се остварило,

* naida_iv@yahoo.com

што опет у одређеној мери утиче на начин њиховог осмишљавања и у научном дискурсу током дужег периода.

У последње време приступа се поновном вредновању не само књижевног већ и филолошког Стеријиног наслеђа.¹ Битан предуслов за целовиту анализу овог потоњег била би идентификација пуног корпуса списа у којима су изражени ауторови филолошки погледи, а која је отежана јединственом жанровском и тематском разноврсношћу Стеријиног стваралаштва. У том контексту П. Пипер образлаже сврсисходност да се приликом истраживања ауторових схватања узме у обзир и специфика њиховог формулисања. Према том критеријуму Стеријине филолошке идеје могу бити подељене на експлицитне и имплицитне – прве су изражене у ауторовим (условно речено) неуметничким текстовима (чланци, уџбеници, делови предговора и сл.), док се друге испољавају у његовим уметничким делима (Пипер 2007: 433). Истовремено, у вези са ревалоризацијом Стеријиних погледа о језику, П. Пипер указује и на високи степен њихове општетеоријске заснованости, која условљава њихову актуелност и на почетку 21. века – у том смислу истичу се Стеријина запажања о последицама прекида, односно континуитета књижевнојезичког развоја; теза о позитивним резултатима свесног, институционално регулисаног рада на формирању научне терминологије; анализа проблема двоазбучности; критика помодног претеривања у употреби туђица, али и језичког конзерватизма; идентификовање и негативна оцена филолошког популизма и сл. (Пипер 2007: 440, 442, 443, 447, 448).

Као још један неоспоран доказ Стеријиног профила интелектуалца који је био испред свог времена могла би послужити позната полемика, вођена у штампи од 1845. до 1847. године, а поводом објављивања уџбеника *Земљеописаније целог свјетѿа* (1845) српског друштвеног делатника Милована Спасића (Гарић Петровић 2018). Јован Стерија Поповић се придружује дебатама 1847. године. Спор између њега и М. Спасића представља само једну од манифестација дубоког међуособног идејног сукоба који је настао у вези са конституисањем Министарства просвете и организацијом образовног система у Србији.

Истим поводом Стерија ствара и једну „шаливу игру“ у два чина *Судбина једног разума*, коју је први пут, тек 1909. године, постхумно објавио Ј. Скерлић.² Будући да је заснована на цитатима из уџбеника као и на цитатима из полемичких текстова објављених у штампи, комедија представља својеврстан наставак дискусије са М. Спасићем.

¹ Види дисертацију Н. Павловић посвећену наведеној теми у којој се налази и исцрпан преглед литературе (Павловић 2015).

² У овом раду користи се издање текста у Стерија Поповић 2006.

Сâмо стварање уметничког текста на принципу цитатности усвољава његову оригиналност. Јунаци комедије су Доктор, тачније његов уџбеник *Земљеописаније целог свјеџа*, његове слуге и ђаци Исајло и Манојло, који се надају да ће образовањем код Доктора стећи виши социјални и материјални статус, као и двојица Докторових опонената, експлицитних носилаца сатиричко-иронијске оцене Докторове личности и његовог дела – Путник (који је обишао бројна места описана у уџбенику) и Шаљивац (в. детаљније Анђелковић 2003: 133, 227–234).³

У овом раду неће бити анализирани концептуалне и уметничке специфичности комедије у целини него ће *Судбина једног разума* бити сагледана као својеврстан наставак и кулминација дебата око уџбеника М. Спасића из угла повезаности тенденција у развоју науке и књижевног језика у размотреном периоду. Биће учињен покушај да се установе имплицитно изражени Стеријини погледи (према терминологији П. Пипера) о суштини научног знања схваћеног као супротност у односу на псеудонауку (која је пак представљена Докторовим уџбеником). Поред тога биће размотрен неадекватан начин примене актуелног општетеоријског модела дате епохе у једној посебној природној науци као што је географија. И, не на послетку, биће скренута пажња и на Стеријина схватања о кључној улози језика у наведеним процесима.

1. МЕТОДОЛОШКИ ОКВИРИ ИСТРАЖИВАЊА

Оспоравање слабих страна постулата, категоријалног апарата, таксономијских принципа, дефиниција, терминологије и самих теза у *Земљеописанију* остварено је усклађивањем елемената полемичког, хумористичког и дијалогског дискурса, што намеће неопходност примене интердисциплинарног приступа у овом раду.

1.1. Будући да се полемика одвија у форми уметничког текста, недостаци псеудонаучног приступа не обарају се експлицитном конфронтацијом у оквиру строго научне интерпретације (нити у складу са нормом научног стила епохе), већ увођењем две друге тачке гледишта:

а) из перспективе тзв. здравог разума (*common sense*) чији су носиоци двојица Докторових ђака – слуге, а коју допуњују Путникови коментари и оцене.

б) фокусирањем на специфику псеудонаучног дискурса *per se* и његовом карактеризацијом као врсте когнитивног искривљавања. Главни носилац тог типа интерпретације јесте лик Шаљивца.

Управо због оригиналног Стеријиног решења да кључно значење у оцени уџбеника који претендује на научност додели здраворазумском

³ Приликом цитирања реплика Доктора, Исајла, Манојла, Путника и Шаљивца овде ће бити уведене следеће скраћенице: Д, И, М, П, Ш.

искуству, за теоријску анализу разматраног текста била би релевантна теорија Ц. Дјуија о суштини и међусобном односу између здравог разума и науке.⁴

Критичка интерпретација уџбеничке садржине на основу здраворазумских критеријума (неки од њих се подударају, док се други не поклапају с критеријумима научне анализе) реализује се у свакодневним односима између Доктора и његових ученика (на пример, у Докторовим упутствима Исајлу о куповини намирница од којих ће припремити ручак), те у оквиру дидактичког дискурса (час географије који Доктор држи пред Мањолом). Верификација фактографске веродостојности изнесених чињеница остварује се и поређењем начина приказивања географских информација у уџбенику и коментара Путника који не само да поседује географска знања већ је лично посетио описане објекте. Тим ликом приказано је у којој мери се реализује повратна веза између Докторових псеудонаучних теза и самих чињеница.

1.2. Припадност *Судбине једног разума* комедиографском жанру претпоставља да се у апстраховању имплицитних општетеоријских научних и лингвистичких представа Јована Стерије Поповића има у виду и начин структурисања хумористичког дискурса у тексту. У вези с тим вредна пажње је једна од општих теорија хумора која принципијелно повезује његову суштину са постојањем односа неподударности насталог услед спајања наизглед неспојивих елемената и разрешавањем дате неподударности на неочекиван (па према томе и хумористичан) начин.⁵ Сходно циљу овог рада узимамо као релевантан и лингвокогнитивни приступ, тачније – теорију Ж. Фокоњеа и М. Тарнера о тзв. појмовном стапању (амалгаму) (*theory of blending, conceptual blending*), која се широко примењује не само у математици, компјутерском интерфејсу, ре-

⁴ Дјуи, с једне стране, утврђује постојање сличности између свакодневног здраворазумског и научног мишљења. Оне се огледају у појави сумње засноване на одређеној проблематичној ситуацији, у сагледавању услова који представљају елементе сржи проблема (индукција), као и у претпоставци о могућем решењу проблема; образложењу или дедукцији и примени решења (HARRIS 2014: 303).

С друге стране, Дјуи истиче и разлике између ових двају типова мишљења. Здрав разум фокусиран је на постизање специфичних циљева у одређеном времену и на одређеном месту. У науци су пак од првостепеног значаја средства којима се процес постизања тих циљева контролише (HARRIS 2014: 314–318).

Истовремено, према Дјуију постоји специфична повезаност научног и здраворазумског мишљења – наука се заснива на искуству здравог разума и опет се враћа према њему како би оповргла или потврдила своје хипотезе (HARRIS 2014; PROVANOVIC 2015: 10–42; DEWEY 1938).

⁵ На ту тему види врло аналитичан и информативан приказ теорије хумора у монографији Д. Продановић-Станкић (PROĐANOVIC-STANKIĆ 2016: 39–136).

клами, религији већ и у истраживању језичких и коцептуалних аспеката хумора.⁶

Теорија појмовног стапања пружа могућност да одређене специфичности елемената хумористичког дискурса везане за неочекивано формирање новог значења буду поимане као резултат структурисања амалгама (в. GRADY и др. 1999). При томе се дотични процес разматра у његовој условљености низом фактора у које спадају: 1) системска знања о језичким елементима и њиховој спојивости; 2) ванјезичка знања структурисана у виду оквира (скрипта/сценарија) која се активирају приликом тумачења датог појма и 3) непосредни контекст у процесу разумевања (в. PRODANOVIĆ-STANKIĆ 2016: 48, 49, 108, 109, 112–117).

У *Судбини једног разума* се више пута репродукује једна типска ситуација у којој Доктор цитира дату тезу из свог уџбеника (базирану на одговарајућој коцептуалној структури из области псеудонауке), док је његови саговорници коментаришу (активирајући оквире, релевантне у датом контексту, који су најчешће саставни део њихових дугорочних здраворазумских знања о језику и свету). На основу интеракције између две менталне репрезентације формира се хибридни (стопљени) оквир у амалгамском менталном простору који, будући неочекиван пошто не одговара разумевању стварности од стране адресата, изазива хумористички ефекат. У одговору Доктор или нуди додатна појашњења своје тврдње (тј. подсвесно оповргава своју сопствену провобитну тезу) или негира критичне коментаре ћутањем.

1.3. Жанровска припадност разматраног текста намеће неопходност да се у анализи узму у обзир и његове лингвопрагматичке особине, условљене његовим дијалошким обликовањем и искоришћене не само као средство активирања елемената полемичког дискурса као таквог већ и ради продуковања специфичних форми хумора. У том погледу било би сврсисходно имати у виду и начин структурисања говорних чинова, као и реализацију Грајсових максима везаних за принцип кооперативности, уколико у низу примера њихово нарушавање утиче на логичку образложеност Докторових тврдњи, које, због неразумљивости од стране саговорника, постају предмет исмевања.

По питању даље анализе *Судбине једног разума* требало би такође узети у обзир да у тексту долази до изузетно сложене интеракције између полемичког и хумористичког дискурса. Компоненте та два типа дискурса организоване су у складу са истим начелом супротности, која се

⁶ Теорију појмовног стапања карактерише модел четири ментална простора од којих су два улазна везана за изворни и циљни домен, један генерички простор који представља заједничку коцептуалну структуру два улазна простора, те простор амалгама (бленда) у којем се у тренутку изговарања конструишу нове међуструктуре (emergent structure) (GRADY и др. 1999; FAUCONNIER 2006; FAUCONNIER, Turner 2008).

пак разрешава на различите начине. Полемичко говорење којим је приказан сукоб између здравог разума (уколико у њему најчешће долазе до изражаја и принципи јединственог научног метода) и псеудонауке претпоставља постојање двеју или више теза, од којих свака, услед примене одређених правила анализе и критеријума, добија супротну оцену – као истинита или лажна. У хумористичком дискурсу се такође узастопно супротстављају два или више активирани оквира (сценарија, когнитивна модела), али услед семантичког стапања (формирања амалгама) њихови елементи структуришу нову (хибридну) садржину у којој се уједињују неспојиви појмови. Узимамо да интеракција између два споменута дискурсна модела омогућава да поједине семантичке компоненте текста буду истовремено интерпретиране као истините/неистините и као реалне/иреалне, што би било једна од претпоставки за успостављање специфичних саодноса између имплицитног и експлицитног изражавања филолошких и научних погледа Јована Стерије Поповића у разматраном тексту.

2. СУШТИНА ПСЕУДОНАУЧНОГ МИШЉЕЊА

Хумористичким приказом некорисности псеудонауке се у *Судбини једног разума* имплицитно утврђује представа да се ова последња не заснива нити на здраворазумском мишљењу, нити узима у обзир емпиријско искуство ради провере доказивости формулисаних (хипо)теза.

На основу горенаведене прве тачке гледишта (а) која је повезана са првобитним животним искуством, у осмишљавању и приказивању уџбеничке садржине реализују се специфични интерпретативни приступи. Њихова идентификација у уметничком тексту омогућава да се утврди представа Јована Стерије Поповића о суштини псеудонауке као појаве не само у њеној конкретной историјској условљености већ и принципијелно.

2.1. ИМИТАЦИЈА ОПШТЕТЕОРИЈСКОГ МОДЕЛА

Особине псеудотеоријског модела приказаног у уџбенику долазе до изражаја пре свега у два случаја: а) у расправљању око титуле „доктор филозофије“ и б) у оквиру дидактичког дискурса за време часа географије, када у приступачној форми Доктор формулише одређене опште принципе који (према њему) представљају један филозофско-светоназорни модел на коме се темељи посебна методологија географије. Овде ће бити размотрени поједини примери интерпретације проблема из другог тематског поља. Будући да су у српској култури разматраног периода актуелне идеје рационализма и просветитељства, разумљиво је фокусирање на појмове 'наука' и 'филозофија'.

Осврнућемо се на одређивање појма 'наука', који је у уџбенику представљен у виду алегорије – наука је приказана као храна душе/

разума која је спустила свој крај у неизмерне дубине (тј. као ентитет у садржатељу који је извор енергије):

Д: Јербо је душевна рана у неизмерне дубине крај свој сјусџила; М: Уху! ала је џо дубоко! Ко је џо сјусџио у дубине крај? Ко? Д: Душевна рана. М: А каква је џа душевна рана? Оно шџо једемо, не џушџа џако ко-рен. <...>. Али каква је џа душевна рана; јели обична: џасуљ, куџус, месо, лебаџ? Д: Душевна је рана наука. М: Аа! Заџо међер џреба науку јесџи. Само да је слаџка. Д: У џрвом џочейку је наука горка. М: Нишџа, само нека буде у другим џочецима слаџка, а у џрвом можемо мало шеђера меџ-нуџи 368.

Манојло тумачи наведену фигуративну представу примењујући један од најтипичнијих начина хумористичке интерпретације Докторових теза у комедији, а наине – путем дословног тумачења метафоричких значења којима се карактеришу одговарајући апстрактни појмови. Подвргавајући пренесено (опште) значење тропа одређеним семантичким трансформацијама, јунаци реконструишу референцијално значење појединих пунозначних језичких јединица од којих се дати метафорички израз састоји, те управо њихово референцијално значење тумаче у складу са својим здраворазумским знањима. На тај начин се дата Докторова концепција наизглед у потпуности не оповргава, већ се реинтерпретира узимајући у обзир ужи контекст у процесу динамичког конструисања амалгамског менталног простора.⁷

У разматраном примеру ђак поима науку као персонификовану, ослањајући се на своја језичка знања о семантици глагола *сјусџиџи* (*Ко је џо сјусџио у дубине крај? Ко?*). Услед тога Доктор је приморан да изложи логичке разлоге алегорије коју је сам створио: *Као шџо џјело своје џјелесне силе и мођ крјейи, џако се разум бори у џрибављању умне и душевне ране 368.*

Могло би се претпоставити да је дотична алегорија настала по аналогији која утврђује однос сличности између два различита појма – хране и науке на бази апстраховања њихове сличне функције: *Као шџо храна крјейи џело човека, џако наука крјейи разум човека.* Управо би наведена аналогија омогућила стварање метафоричке представе да је наука храна разума. Али Докторова формулација битно одступа од принципа метафоричке концептуализације. У други скуп упоређиваних елемената на место науке уводи се конвенционализована метафора *душевна храна* (’нешто што крепи дух’), али преобликована у амалгамску конструкцију (’нешто што крепи и душу, и разум’), која нема потенцијала

⁷ На пример, сличну дословну интерпретацију једне од компоненти разматране алегорије везане за приказивање разума/душе као садржатеља изводи Шалџивац – в. стр. 370.

за генерисање хумористичког ефекта него пре изазива неразумевање код адресата.⁸ У Докторовој псеудоаналогији појам 'храна' не налази се у првом скупу упоређиваних елемената (дакле на когнитивном плану – није садржан у изворном домену), него се налази у другом скупу (тј. припада циљном домену). У идентификацији упоређиваних елемената и њихових својстава долази и до таутологије – *ишло* крепи *ишлесне* снаге, *разум* додаје *умну* (разумну) храну. Поред тога, слично појму 'душа', у Докторовој формулацији, 'разум' је такође персонификован уколико је приказан како се бори за „прибављање“ (умне и душевне) хране. У томе Манојло налази разлог за активирање појма јунака из фолклорног културног кода (*То је јунак неки. Молим, г. докџор, како се зове иша наука гди се разум бије?* 369).

Због горенаведеног логичког и семантичког несклада у Докторовој тези апстрактни појам 'наука' остаје неразумљив за Манојла, па самим тим и тежак за изучавање. Будући да је у датом контексту појам науке окарактерисан на основу апстраховања одређеног својства хране, код Манојла се активирају конвенционалне метафоричке представе у којима се обележје 'тешко' асоцира са појмовима из семантичке сфере чулне перцепције укуса, па се на одговарајући начин и вербализује ('горко' за 'тешко', односно – 'слатко' за 'лако'). Даље се на основу тога активирају елементи Манојлових структурисаних знања садржаних у посебном когнитивном оквиру из области кулинарства, која су везана за различите врсте јела и зачина. Дотични елементи изворног домена (притом додатно истакнути) структуришу нови стопљени простор, у којем је избрисана разлика између предметних и апстрактних појмовних домена у процесу когниције.

2.2. Дефиниција

Докторове дефиниције конкретнијих појмова често илуструју потпуни прекид везе између здравог разума и псеудонауке. Као пример могла би се навести епизода у којој Доктор наређује Исајлу да му припреми *ирифел*. Гледајући у уџбеник, тј. цитирајући самог себе, учитељ даје дефиницију намирнице која је неупотребљива у решавању дате проблематичне ситуације из свакодневног живота пошто не садржи релевантне информације у довољном обиму. Због функционисања дате дефиниције у дијалошком дискурсу, у облику Докторове реплике, њени недостаци могу се одредити као нарушавање прве (квантитативне) и треће (релационе) максиме Грајса. На тај начин долази се до стварања хумористичког

⁸ У уџбенику није прецизирано ни значење самог појма 'душа' (уместо чега је формулисан и подвргнут исмевању због своје апсурдности Докторов новосаковани термин *разумна душа* – в. стр. 368).

ефекта услед неразумевања (ђак не може да схвати шта тачно мора купити).

Д: (Исајлу, гледећи у књигу): *За ручак ћеш њрејравити њрифеља.*
 И: *Трифелеља?* Д: (опет гледа у књигу) *Јесџ, ѡрифеља.* И: *А шџа је ѡ ѡрифеља?* Д: *То је ѡрифељ* И: *Лейо, само кад би знао, шџа значи.* Д: *Како не би знао, шџа је ѡрифељ, шимловина и луково расџеније, кад у књиги сџоји да добро учасџује на вкус? Или оћеш да ја и ѡвоју дужносџ изврџујем?* И: *Боже сачувај, г. докѡре! Само би рад знаџи шџа ћу куџиџи, јер се бојим да не ѡгрешим* 365.

2.3. ПРОБЛЕМИ ТАКСОНОМИЈЕ

Доктор у неколико наврата покушава да изради научне класификацијске схеме које показују категоризацијске недостатке у приказу односа између појмова различитог степена апстракције.

На пример, у дефиницији *јесџесџвеног земљеоџисанија* наводе се називи категорија које дотична наука изучава, при чему није јасно према којем се критеријуму оне идентификују управо као географске јединице и на основу којих начела се одређују хијерархијски односи међу њима. Хаотично набрајање апстрактних научних термина (*ѡредјели, ѡднебије*), општих лексема терминолошког значења (*вода*), те назива непрецизиране семантике (*ѡроизвод*) само опонаша структурисање класификацијске схеме која се с тачке гледишта здравог разума поима као отворени/неограничени скуп елемената различитог категоријалног статуса:

Д: *Јесџесџвено земљеоџисаније има је [Земљу] у виду као једно ѡриродно ѡјело, које се на више часџи дели, као ѡредјеле, воду, ѡднебије, ѡроизводе и ѡде ѡзасебе оџсује.* М: *Зар су ѡуди часџ Земље? Али ѡраво, човек је ѡ Свџѡм ѡсму сџворен од земље; него како је ѡднебије часџ Земље?* 373–374.

За Манојла је неприхватљива идеја о човеку као географском објекту (који припада истом рангу као и наведени појмови, па се према томе може и мерити као они). Оцена ђака с једне стране потиче из противуречности између научне представе о човеку актуелне у датом историјском периоду (коју Доктор неубедљиво имитира) и одговарајуће хришћанске (библијске) представе трајно присутне у културном знању друштва. Није случајно што се на основу тога активирају два конкретна значења лексема *земља*, чиме се стварају предуслови за постизање додатног хумористичког ефекта игром речи.

Таксономијска противуречност Докторове псеудодефиниције *јесџесџвеног земљеоџисанија* постаје предмет посебног коментара. Будући да нису дефинисани, Манојлу су неразумљиви сами појмови који чине саставни део дефиниције. Због тога се он фокусира на назив *ѡроиз-*

вод, па га тумачи у складу са својом језичком и културном компетенцијом активирајући његово значење у општем језику (уп. Д: *Производ знаи шїа је*. М: *Знам: їрава, коњ, камен шїд*. 375). Тобожња категоријална компатибилност назива, који би требало да чине предмет природне географије у Докторовој дефиницији, даје повод Манојлу да допуни дати скуп новим појмовима нижег степена апстракције. Тако се најпре назив *їроизвод* из класификацијске схеме саодноси са називима *їрава, коњ, камен*, а затим је по аналогiji са овим последњим додат и назив *магарац*: М: *Производ је и магарац, дакле и магарац је часї Земље?* 374. У новом структурисаном хибридном оквиру категоријална неспојивост појмова исмејана је активирањем значења лика магараца у народној култури као симбола глупости. Према томе није случајно да је на макротекстовном нивоу, у једној од прича Шаљивца, магарац прогутао Докторов разум 390–391.

2.4. Стручни термини и општи називи у псеудонаучном географском дискурсу

Што су протумачени појмови конкретнији, то се више испољава неусклађеност псеудонаучне парадигме. Начини њеног полемичког оспоравања постају све разноврснији, при чему се запажају и нови недостаци везани не само за нарушавање принципа логике и семантике већ и употребе језика.

2.4.1. Битну препреку у одређивању термилошког и општег значења лексичких јединица географског дискурса представљају појаве хомонимије и паронимије које су истовремено послужиле за постизање хумористичког ефекта.

Један од бројних примера поигравања лексичким хомонимијским значењима везан је за увођење појма 'временска зона' – *їредјел неба, климаїа* 375, где се игра речи заснива на форми *климаїа* (погрешно наведеној као синоним израза *їредјел неба*). Дотични облик истовремено означава ген. јд. именице *климаї* као термин и 3. л. јд. презент глагола *климаїаїи*. Због потпуне неподударности између Докторових формулација и Манојловог здраворазумског искуства у сегментацији времена ђак једино препознаје гласовну сличност наведених назива на основу које структурише неочекивану и иреалну представу о временским зонама које климатају:

М: *Аа сад знам, шїа је 24. їредјел неба. Само не знам зашїо климаїа*. Д: *Ко климаїа?* М: *Ви сїе казали їредјел неба – климаїа* 375.

У комедији се јављају и примери погрешног именовања датог појма помоћу речи изведене од истог корена али различитог значења. У принципу појава наведеног типа номинације у узусу била би израз непознавања

језика, у лепој књижевности – средство постизања хумористичког ефекта базираног на погрешном разумевању, док је у научном стилу недопустива будући да се уз њену помоћ могу формулисати неистините тврдње. Истовремена реализација три наведене могућности јавља се, на пример, у употреби лексичког пара *сланик и солокојња*:

Д: *Како вам се допадају влашки сланици?* П: *Ја мислим да неће бићи лејши од бечки.* Д: *У Бечу, да се вади со!* П: *А, ви мислите солокојње. Ојро-сјиши, богами, код нас је сланик оно гди се со држи* 381–382.

2.4.2. Бројни околици, уз неуспеле покушаје калкирања, који не одговарају семантичким и граматичким особинама језика и самим тим доводе до формирања неадекватних представа, чине један од извора противаргумента Докторових саговорника, постајући истовремено и средство исмевања његових теза.

На пример, у савету који Доктор даје Манојлу (у дјелу 2, позорју б) истиче се да ће, само учећи географију, ученик „видети“ пуно непознатих ствари у свету међу којима и *бојадисане људе (у Африки и Америци)* 376. На крају фрагмента посвећеног тумачењу дотичног израза бива јасно да је он употребљен у свом терминолошком значењу, а формиран је на основу апстраховања боје коже као једног од обележја расе. Да би означио ту особину високог степена апстракције, чије реализације ђаку нису препознатљиве из његовог свакодневног животног искуства, Доктор користи облик трпног придева глагола *бојадисаји* у функцији квалитативног придева. Он уводи израз не нудећи довољно информација за његово разумевање (чиме је у дијалогу нарушена трећа максима Грајса), па због тога Манојло употпуњује информацијски вакуум на основу својих језичких и културних компетенција релевантних у датом контексту. Манојло интерпретира дату форму као средство за формирање пасива (при томе рефлексивног пасива *бојадисаји се*), будући да у његовим културним знањима није садржана представа о живим бићима која неко друго живо биће бојадише, него само о људима (при томе женама) које се бојадишу. Према томе ђак активира когнитивни оквир везан за моду улепшавања жена (једна од омиљених тема Јована Стерије Поповића у његовим хумористичким календарима и комедијама). У складу са конвенционализованим представама вербализованим речју *људи* (множина именице *човек* у значењу 'мушкарац') Манојло коначно структурише нов иреалан, самим тим и смешан оквир везан за представу да мушкарци у непознатим земљама имају навику да се улепшавају белилом као жене. Пошто је Докторова формулација постала предмет исмевања, Доктор сам указује на њене недостатке. Он оспорава новонастали хибридни оквир наводећи појашњења којима практично дефинише разматрани појам (да су то људи природне боје коже, да та боја не мора бити само бела него

може бити и црна, те да је у ствари реч о особини која се у општем језику зове *фела*):

М: *То је нека чудна земља. Код нас се бојадишу жене, њак се једимо. А шїџа би било кад би видели људе бојадисане?* Д: *Ти си њпростї; они су од њрїроде бојадисани.* М: *Е, њџо би наше жене једва дочекале, да не морају сваки час куйоваџи белило.* Д: *Кажем њи да није белило него црнїло.* М: *Да нису њџо Араџи?* Д: *И Араџи овамо дођу.* М: *Па Араџи нису набојадисани, него им је њџаква фела 377.*

У исту групу спадају бројни други оказионализми и калкови, погрешни по својој семантичкој и творбеној структури, међу којима се истиче низ назива објеката градске топонимије Париза: *художни мостї, болница за глувослеџе, ослабљене војнице, марве лекарно училишїџе, фабрика свилешешира 383.*

2.4.3. Међу мањкавостима у термилошким решењима Доктора запажа се и нарушавање захтева за избегавање лексема и израза полисемијске структуре. На пример, назив *џредјел* у *Земљеоџисанију* има два значења која нису експлицитно дефинисана, него су протумачена одговарајућим синонимима (*џоднебије* и *климаџи*). Према томе термилошки употребљена лексема *џредјел* добија два нова значења која одражавају индивидуално ауторово разумевање, тј. нису везана за узус:⁹

џредјел 1) 'климатски појас' (са синонимом *џоднебије*): Д: *Предјел назива се и џоднебије. Ово може биџи врућо, а може биџи и ладно. Може биџи сувоврућо, влажноврућо и меко 376* и 2) 'временска зона' (са синонимом *климаџи*): Д: *Осїџаје сад џоказџи шїџа су џредјели неба, климаџи. К џрвом џредјелу неба џринадлеже сва мјесїџа џод равнишїџем. За овима, она на којима разлика између најдужи и најкраћи дана није већа од једног саџа шїџд., до 24. џредјела неба 375.*

Наведени тип оказионалне термилошке вишезначности отежава разумљивост дотичне садржине па је због тога искоришћен за генерисање хумористичког ефекта у различитим ситуацијама на макротекстовном нивоу.

У групи вишезначних речи истиче се и одређени број соматизама, чије је секундарно метафоричко значење везано за означавање форми рељефа, појава биљног света, објеката и сл. Управо претерана термилошка употреба наведених значења условљава могућност реинтерпретације географске садржине у оквиру псеудонаучног, па и хумористичког дискурса на основу персонификације:

⁹ Срв. ПРЕДЕЛ (1792) – департман; русаг; вилает; ландшафт; тур. мемлећет; нахија (Михалловић 1984: 349); ПРЕДЕЛНИ (1837) – провинцијални (Михалловић 1984: 350); ПОДНЕБИЈЕ (1820) – клима (Михалловић 1984: 313).

Д: ... Земља је брдовийа, има река, од које Морава десно раме к Нишу љружа и љреко које једна ћуљрија иде. Земља је љлодна на сваком жиљу, дрвима која жир роде, особийо има досѿа камења. 386.

Ш: Не, ја би желио, да ми се начини један или два мосѿа с добрим ногама.
Д: С ногама? Ш: Јесѿ, да љокажем, како ваши мосѿови иду љреко реке.
396.

2.4.4. У комедији су подвргнуте исмевању и бројне језичке особине у Докторовом уџбенику оцењене као погрешне. Оне су утврђене на свим језичким нивоима (фонетском, морфолошком, синтаксичком, творбеном, лексичком) и долазе до изражаја у јединицама различитог порекла (локалне дијалекатске, хибридне славеносрпске и друге форме и конструкције). Кад би наведена одступања од доминантних нормативних тенденција у развоју славеносрпског језика била описана и систематизирана (што у овом раду неће бити урађено), могла би се саставити једна релативно целовита граматика језика псеудонауке, у којој би се јасно разграничиле с једне стране особине конкретне историјске условљености, а с друге стране – особине типолошки условљене. Начин приказивања језичких грешака у тексту показује да Стерија осмишљава тобожњу хаотичност међусобног деловања различитих језичких регистара у процесу формирања норме научног стила на основу тачних критеријума селекције који принципијелно искључују како изразито локалне дијалекатске особине тако и вештачке форме које не одговарају систему српског језика. У приказу језичких грешака комична интерпретација условљена је ефектом неразумевања изазваног њиховом употребом. Вредна пажње је и чињеница да у својим коментарима Докторови опоненти полазе од одређених представа о језичкој правилности поправљајући одговарајуће језичке грешке.

На пример, у објашњењу о кретању Земље око своје осе и око Сунца Доктор уместо генитивне употребљава номинативну именичку синтагму с предлогом *око*: Д: *Земља освим движења око сама себе има друго око Сунца*. У тумачењу смисла његове тврдње ученик наводи шире распрострањену, прихваћену и у писменој пракси, па према томе и правилнију кореспонденцију: М: *Шѿа је ѿо око сама себе?* Д: *Око себе. Ваљда срѿски знаш*. М: *Код нас се говори: око саме себе, или: сама око себе, а не око сама себе и осим*. 374.

Аналогно (помоћу синтаксичких трансформација) интерпретиране су и друге језичке нетачности – на пример, непознавање граматичке семантике партиципа, неправилности у реду речи као извор структурисања апсурдних представа о описиваним објектима и појавама и сл. Уп. на пример:

– дијалог између Доктора и Шаљивца о неким географским особинама Индије: Ш: *Јербо је њредјел са шумама њокривен.* Д: *Које имају црвене чврце.* Ш: *И једућа се гњизда. Знајте, гњизда се могу сама јести, јер изгледају као уста* 396;

– опис Црне Горе: Д: *... Прах њушчани и олово Црногорцима њродавајте забрањено је у суседним државама.* П: *Боље нека чувају за себе.* Д: *Њима није слободно њродавајте.* П: *Та да, да! Нека задрже за себе.* Д: *Они не смеју куйовајте.* П: *Аа! То је штео друго* 386.

2.4.5. Један од главних разлога за искривљавање географских представа који је приказан ликом Путника односи се на правопис туђих ономастичких назива у уџбенику. Реагујући на Докторову праксу транслитерације туђих географских имена, Путник индиректно утврђује предности транскрипције:

П: *Г <осјодин> докјор, или ви зло изговарајте те речи или ја нисам био у Француској. Али ја вас уверавам да њакови местиа нема на светиу.* Д: *Знајте ли ви како се те речи њишу француски?* П: *Ако ви њако узмете, те је друго, но можете бити уверени да вас неће разумети ниједан Француз* 383.

Непродуктивност Докторове одлуке резултат је пренебрегавања или непознавања особина живих језика (у конкретном примеру француског), који се говоре у описаним земљама и/или коришћења језика посредника у добијању информација о појединим објектима. Из тог разлога наведени географски називи су потпуно непрепознатљиви. Исписане на Докторов начин, ономастичке јединице губе свој потенцијал да буду искоришћене у решавању нових проблематичних ситуација у свакодневном животу, у образовању, а такође и као објекти научног истраживања. Међу мноштвом сличних примера (код којих се хумористички ефекат интензификује применом кумулацијског принципа) истичу се француски топоними у *Географији*:

Д: *... Штеа вам се чини од Хербоурга, Калаиса и Боулонге?* П: *То ми је све нејознајте.* Д: *Зар ви нисте били у Хамјагне на Весли, у којој се иначе краљ круноше и благослови; у Дијону, у Ангерсу на Сарте, у Поитиерсу, гди се находи марве лекарно училиште, и фабрика свилешешира? Штеа вам се чини од Дауфине, Провенсе, Ланведок с Роусилан и Гвијене с Гаскогне?* 383.

2.4.6. ПУРИЗАМ

У комедији посебна важност придаје се проблемима пуризма. Ставови и понашање Доктора у том погледу повод су да се он окарактерише као „филолошки популиста, коме би филолошка питања служила за манипулисање националним осећањима људи“ (према одред-

би ПИПЕРА 2007: 443). Германизми које Доктор често употребљава (на пример: *џрифел* ум. *гљива* 366, *даџел* ум. *урма* 366. *Нови џесџаменџ* ум. *Еванђелије* 383–384; *Виџлехем* ум. *Виџлејем* 385 и сл.) не остају неопажени од стране његових саговорника који у томе препознају противуречност међу прокламованим идејама и говорном праксом: П: *Ојросџиџе, други би џомислио да сџе Немаџ* 384; П: *Ја сам казао да ви нисџе Србин* 385. Међутим, псеудопуристичке предиспозиције Доктора долазе до изражаја и у начину на који он преименује своје ђаке-слуге с образложењем да њихова имена нису српска. У ствари, они добијају нова, али опет несрпска имена – Исајло постаје *Перзерин*, што је вештачки облик од назива *Призрен*, док је ново Манојлово име *Освин* створено на основу одговарајућег рускословенског предлога (можда због честих полемичких реаговања јунака). У оба случаја долази до изражаја како неусклађеност са принципима номинације у антропонимији тако и непоштовање традиција српског антропонимијског фонда.

Будући да Докторове изјаве против туђица и туђих утицаја обилују немачким речима, оне потврђују имитативни карактер његовог псеудопуризма који не само што служи прикривању незнања, некомпетенције и каријеристичких амбиција него прераста и у псеудопатриотизам:

Д: *О, све Швабе, који немачким духом диџу, џреба удаљџиџи као кугу, да не џрују бар младеж нашу. Ја да могу, џојео би се на највеђе клиџе, оборио би куџе на црквама, жерџивоао би све џерле књажесџџа, само кад би мого Швабе исџераџи* 384 и сл.

2.4.7. У својим интерпретацијама ђаци и Путник истичу још један битан недостатак географске садржине који се своди на Докторово непознавање факата о објектима и појавама друштвеног живота појединих земаља. У својим репликама Путник указује на знатан број погрешних тврдњи – на пример, да у Лондону има „150000 пуштаија“ 385, да број становника Србије досеже милион, што је стари статистички податак 386 и сл. Недовољна културна компетенција аутора испољава се и у честим случајевима неправилне употребе културно маркираних назива – уп., на пример, Докторову тврдњу да се протестантство у Енглеској дели на „бишофско и енглеско“ 383 и сл.

*

Потражимо ли у Докторовим дијалозима с ученицима и Путником генезу бројних примера у којима се наизглед на лежерно-оштроуман начин исмевају логички и језички недостаци Докторових теза, бива јасно да специфична Стеријна хумористичка интерпретација почива на једној целовитој концепцији о псеудонауци и науци као два типа мисаоне активности који се међусобно искључују. Одређивање псеудонауке у скла-

ду са одређеним критеријумима са предзнаком минус (необазирање на свакодневно искуство стечено у решавању проблематичних животних ситуација, одсуство логичке непротивуречности у формулисању теза и непроверавање тих теза у пракси) индиректно води ка ауторовим представама о особинама научног метода идентификованог према истим критеријумима, али са предзнаком плус.

Сходно томе, начин исмевања језичких грешака и нетачности у *Земљеописанију* заснива се на тачно одређеним лингвистичким критеријумима које бисмо данас повезали с теоријом књижевних језика. У Стеријиној интерпретацији уџбеничке садржине, онаквој каква је у комедији, назире се постојање целовите концепције о функционалном раслојавању језика у зависности од циљева његове употребе, о типовима реализација опозиција *дијалекатско – књижевно и своје – туђе* у процесу нормализације, о иманентним карактеристикама научног стила националног књижевног језика везаним за његову интелектуализацију на синтаксичком и терминолошком нивоу.

3. ПСЕУДОНАУКА КАО КОНСТРУКТ

Завршетком разговора између Доктора и Путника о земљама описаним у *Земљеописанију* ограничава се и „реално присуство“ уџбеника у радњи, па према томе и његова интерпретација према критеријумима здравог разума и знањима стеченим непосредним емпиријским искуством: Д: *Да би јошш јасније [„поњатије“] имали, ево вам једно Земљеописаније. Чийајије, учиије, њак ћеије се ѡросвеишии... 387.* Уместо тога уводи се други, јединствени, начин интерпретације псеудонауке коју изводи лик Шаљивца.

Приликом првог сусрета двојице јунака (дјејство 1, позорје 7: 377) уместо поздрава Доктор пружа свој уџбеник Шаљивцу. Он га пак прелистава, чита наизглед произвољно одабране називе из текста (који су у различитим контекстима приказани као апсурдни и неодговарајући духу српског језика), те их иронично оцењује као „лепе ствари“. На тај начин се сугерише специфична функција лика Шаљивца – тумачење тематике *Земљеописанија* путем деконтекстуализације утврђених недостатака.¹⁰

Конечна фаза наведене тенденције у тумачењу псеудонаучних појмова Докторовог уџбеника остварује се у дјејству 2, позорју 7. У оквиру уметничког текста (комедије *Судбина једног разума*) Шаљивац ствара нову микротекстовну целину (која се темељи на структурисању новог

¹⁰ На когнитивном нивоу деконтекстуализацији одговара једна универзална специфичност структурисања менталног простора амалгама која се односи на изостављање одређених битних структура улазних менталних простора с једне стране, а с друге стране – на немогућност повратног пројектовања других менталних структура из простора амалгама на улазне менталне просторе (GRADY и др. 1999).

оквира на принципу појмовног стапања) – причу, „басну“, тј. белетризовану верзију модела псеудоспознаје, која представља секундарну фикционалну кореспонденцију претходном типу интерпретације. На сижејном нивоу стварање басне јесте и задњи покушај „излечења“ Доктора, што потврђује њену мотивисаност тежњом да главни јунак сам постане свестан недостатака свог учбеника.

У причи су описани већ познати појмови који функционишу у псеудонаучном дискурсу. Приказан је њихов потенцијал за формирање посебног релативно аутономног система који представља својеврсно искривљавање научног модела из кога потичу. Односи у датом систему изграђени су на бази оних значења назива одговарајућих објеката, која су према принципима здравог разума одређена као логички противуречна и/или недоказива у непосредној животној пракси. У стварању ликова басне актуелизују се различите врсте ненормативних граматичких структурних аналогичности; метафоричка значења одговарајућих јединица употребљених у терминолошкој функцији поимају се као основна значења; приступа се колажном комбиновању појмова.

Управо на основу својих псеудонаучних карактеристика дати појмови успостављају специфичне међусобне везе – неживи објекти се персонификују, стичу способности да се крећу, разговарају, вређају, те да исмевају један другог итд., па се на тај начин поистовећују по рангу са неким од јунака комедије (Исајло као Перзерин).

Као што је било речено, јунаци басне представљају изабране називе које Доктор (односно М. Спасић) употребљава у учбенику географије и у дебатама око његовог објављивања: *џловећа кућа/џловеће училишће, река, џикљеница, друг из марвелекарног училишћа; докџорова деца – будгеџ, клиџа, џрифел, академиџа џприроде, зданиџа с џудским ликовима џокривена, мироразбојсџиво, џоџоџина брда 399; усџавообнародовано време, Перзерин* – као слуга-џак (*служџиџел*) Доктора и *Призрен* – като име брега и вароши, *даџиџел, индиџо, џерле, клиџе, абџџај*. Формалне и семантичке особине тих назива се у басни апсолутизују као иманентне, тј. приказују се као датост битна за формирање основе сижеа приче везаног за намеру протагониста да ослободе уграбљени Докторов разум.

На пример, по аналогичности према Докторовом називу *џловеће училишће* Шаљивац ствара назив *џловећа кућа*. Атрибутивна употреба адвербијалне форме *џловећи* – ’онај који плови’, омогућава да се јунаку *џловеће училишће* припише својство кретања које својом апсурдношћу изазива Доктора да укаже на језичку погрешност израза који је сам саставио:

Ш: ... *Послушајџиџе: Била једна џловећа кућа. Д: Кажем ја да је чауш џуд! Како може кућа биџиџи џловећа? П: Ја нисам хоџиџео одма изаџи на сред, а*

ѿо је ваше ѿловеће училишиѿе. ... Ш: ... Пловећа кућа, или боље, ѿловеће училишиѿе ѿрисиѿуји к ѿој реки. Д: А како ће кућа да стиѿуи? Ш: Кад стиѿе јој дали силу да може ѿловиѿи, зашиѿо не би могла ѿрисиѿујиѿи? Д: О чауи, ѿа ѿо је училишиѿе гди се учи ѿливаѿи, а не које ѿлива 398.

Семантички механизам персонификације постепено обухвата све већи број нових објеката и појава моделирајући њихове међусобне односе. На пример, постаје могуће активирање преносног значења назива *раме* – ’обала реке’, којим се структурише нови иреални сужејни детаљ – река подиже своје лево раме, док је пловеће училиште, приступивши њој, хвата за раме.

У кулминацији басне приказани су проблеми псеудопуризма, схваћеног као тачка пресецања псеудонауке и помодарства у језику и култури. С тим у вези можда није случајно истицање подједнакости штете коју наносе некритично посуђивање туђица и немотивисано стварање неологизама. На сужејном плану један од јунака *ѿрифељ* (германизам) увреди Докторовог „служитеља“ *Перзерина* (што је „ново“ име Исајла, створено тобоже са пуристичком мотивацијом); али *Призрен* (у топонимијском значењу) подиже „грбину“ да би смождио *ѿрифељ(а)*; њему у помоћ прискаче мноштво јунака-германизама који су названи „Докторова деца“ (*даѿељ, индиго, ѿерле, клиѿе, абѿај*). Размена реплика међу јунацима (у чијој се полемичкој интонираности препознаје стил Доктора, односно М. Спасића) показује да је конфликт *ѿрифељ – Перзерин* фиктиван, пошто се ради о појавама истог ранга – штетним и непотребним за национални језик и културу. Сукоб остаје нерешен, па се цела прича завршава свеопштим бучним смехом.

Размотреном причом Шаљивца Јован Стерија Поповић пародира жанр басне (који је нарочито популаран и у образовном дискурсу епохе). Уклонивши кључну композициону компоненту структуре те басне – њено *наравоученије*, аутор сугерише да поуке нема пошто у причи (тј. и у белетризованој варијанти псеудонауке) нема разума.

ЗАКЉУЧАК

У комедији *Судбина једног разума* Јован Стерија Поповић преноси свој спор са Милованом Спасићем око његовог уџбеника географије из публицистичког полемичког дискурса у сферу комедиографије. С једне стране у тематској и сужејној структури дела долази до изражаја изузетна сложеност процеса развоја српске науке и научног стила књижевног језика у њиховој конкретной историјској условљености. С тим у вези, Стерија изражава свој став према бројним филолошким проблемима актуелним у првој половини 19. века.

Али јединственост спора између Јована Стерије Поповића и Милована Спасића изражава се у томе да у периоду незавршеног процеса конституисања модерне науке и савременог књижевног језика из размотреног уметничког текста могу бити апстраховане идеје које представљају једну типологију псеудонауке. Као појава имитативног карактера, псеудонаука посуђује поједине елементе како из знања стеченог на бази емпиријског физичког и социјалног искуства датог периода, тако и из научне рационалистичке парадигме. Псеудонаучни конструкт представља релативно затворени, аутономни систем у односу на наведена два извора. Односе међу његовим саставним елементима одређују својства тих истих елемената, која им псеудонаучник приписује, а која су у противуречности са својствима утврђеним у складу са здраворазумским и научним мишљењем. У хумористичкој форми Јован Стерија Поповић индиректно приказује основне разлоге реализације тог типа когнитивног искривљавања – игнорисање стања научног знања у одговарајућем периоду, неспособност конструисања логички непротивуречних хипотеза, одсуство жеље да се узму у обзир особине посматраних објеката и појава утврђене у непосредном животном искуству, као и одбијање експерименталне провере теза. Поред тога сама идеја да се прикаже потенцијал уметности речи (тачније комедиографије) да идентификује суштину псеудонауке темељи се на схватању да управо преко језика постаје могућа пројекција рационалног (и његове деструкције), а и ирационалног у вредносном систему и моделима понашања социума.

Цитирана литература

- АНЂЕЛКОВИЋ, Сава. *Стеријиних 80 комичких ликова*. Вршац: Књижевна општина Вршац. Катедра Стеријана, 2003.
 [ANDELKOVIĆ, Sava. *Sterijinih 80 komičkih likova*. Vršac: Književna opština Vršac. Katedra Sterijana, 2003]
- ГАРИЋ ПЕТРОВИЋ, Гордана. „Аутобиографија др Милована Спасића“. *Мешовића грађа. Miscellanea*. Нова серија, № 39. Београд: Историјски институт (2018): стр. 103–140.
 [GARIĆ PETROVIĆ, Gordana. „Autobiografija dr Milovana Spasića“. *Mešovita građa. Miscellanea*. Nova serija, № 39. Beograd: Istorijski institut (2018): str. 103–140]
- МИХАЈЛОВИЋ, Велимир. *Посрбице од Орфелина до Вука (Прилог проучавању наших јуризама XVIII и XIX века)*. II ТОМ (II–III). Нови Сад: Матица српска, 1984.
 [MIHAJLOVIĆ, Velimir. *Posrbice od Orfelina do Vuka (Prilog proučavanju naših purizama XVIII i XIX veka)*. II TOM (P–Š). Novi Sad: Matica srpska, 1984]
- ПАВЛОВИЋ, Неда. *Филолошко дело Јована Стерије Поповића*. Докторска дисертација. Београд: Универзитет у Београду, Филолошког факултет, 2015.
 <<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:10565/bdef:Content/get>>. 2. 11. 2020.

- [PAVLOVIĆ, Neda. *Filološko delo Jovana Sterije Popovića*. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2015 <<https://fedorabg.bg.ac.rs/fedora/get/o:10565/bdef:Content/get>>. 2. 11. 2020]
- ПИПЕР, Предраг. „Погледи Јована Стерије Поповића на српски језик у свом и у нашем времену“. У: Љубомир Симовић (ур.). *Јован Стерија Поповић 1806–1856–2006*. Београд: САНУ (2007): стр. 433–450.
- [PIPER, Predrag. „Pogledi Jovana Sterije Popovića na srpski jezik u svom i u našem vremenu“. U: Ljubomir Simović (ur.). *Jovan Sterija Popović 1806–1856–2006*. Beograd: SANU (2007): str. 433–450]
- РАДОВАНОВИЋ, Милорад. „Поводом Стерије: оглед о књижевном језику“. У: Љубомир Симовић (ур.). *Јован Стерија Поповић 1806–1856–2006*. Београд: САНУ (2007): стр. 451–460.
- [RADOVANOVIĆ, Milorad. „Povodom Sterije: ogled o književnom jeziku“. U: Ljubomir Simović (ur.). *Jovan Sterija Popović 1806–1856–2006*. Beograd: SANU (2007): str. 451–460]
- СТЕРИЈА ПОПОВИЋ, Јован. „Судбина једног разума“. У: Душан Иванић (прир.). *Сабране комедије*. Српска књижевна задруга, Коло ХСVIII књига 646. Београд: Српска књижевна задруга (2006): стр. 357–404.
- [STERIJA POPOVIĆ, Jovan. „Sudbina jednog razuma“. U: Dušan Ivanić (prir.). *Sabrane komedije*. Srpska književna zadruga, Kolo XCVIII knjiga 646. Beograd: Srpska književna zadruga (2006): str. 357–404]

*

- DEWEY, John. *Logic. The Theory of Inquiry*. New York: The Macmillan Company, 1938. <<https://academiaanalitica.files.wordpress.com/2016/10/john-dewey-logic-the-theory-of-inquiry.pdf>>. 2. 11. 2020.
- FAUCONNIER, Gilles. “Compression and Emergent Structure.” *Language and Linguistics*, vol. 6, no 4 (2006). <http://www.ling.sinica.edu.tw/Files/LL/Documents/Journals/6.4/j2005_4_02_9806.pdf>. 15. 8. 2020.
- FAUCONNIER, Gilles, Mark Turner. “Rethinking Metaphor.” In: Ray Gibbs (ed.). *Cambridge Handbook of Metaphor and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008: pp. 53–66 (Online publication 2012) <<http://www.cogsci.ucsd.edu/~faucon/RethinkingMetaphor19f06.pdf>>. 15. 8. 2020.
- GRADY, Joseph, Todd Oakley, Seana Coulson. “Blending and Metaphor.” In: G. Steen & R. Gibbs (eds.). *Metaphor in cognitive linguistics*. Selected papers from the 5th International Cognitive Linguistics Conference, Amsterdam, 1997. Philadelphia: John Benjamins, 1999: pp. 101–124. <http://cogweb.ucla.edu/CogSci/Grady_99.html>. 7. 9. 2020.
- HARRIS, Fred. “John Dewey’s Dual Theory of Inquiry and its Value for the Creation of an Alternative Curriculum.” *Journal for Critical Education Policy Studies*. Vol. 12, No 2 (2014): pp. 302–349. <<http://www.jceps.com/wp-content/uploads/2014/08/11-JCEPS122-harris-FINAL-05AUGUST-2014.pdf>>. 8. 10. 2020.
- PROVANOVIĆ, Srđan. *Status zdravog razuma u savremenoj sociološkoj teoriji: ka pragmatičkoj rekonceptualizaciji odnosa teorije i prakse*. Doktorska disertacija. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filozofski fakultet, 2015.
- PRODANOVIĆ-STANKIĆ, Diana. *Verbalni humor u engleskom i srpskom jeziku*. Edicija E-disertacija, knjiga 8. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2016. <https://www.academia.edu/24580946/Verbalni_humor_u_engleskom_i_srpskom_jeziku>. 3. 10. 2020.

Найда И. Иванова
Софийский университет „Святой Климент Охридский“
Факультет славянских филологий

ВЗГЛЯДЫ ЙОВАНА СТЕРИИ ПОПОВИЧА НА ЯЗЫК ПСЕВДОНАУКИ
В ПЬЕСЕ *СУДБИНА ЈЕДНОГ РАЗУМА*

Резюме

В настоящей статье исследуется пьеса *Судбина једног разума* Йована Стери Поповича, которая является своеобразным продолжением и кульминацией дебатов по поводу учебника Милована Спасича *Земљеописаније целог свејта* (1845). Мнение сербского писателя о сущности псевдонауки анализируется в сравнении с доминирующей теоретической научной моделью рассматриваемой эпохи. Устанавливаются взгляды Йована Стери Поповича о ключевой роли языка в названных процессах в контексте механизмов формирования научного стиля сербского литературного языка и, в частности, в связи с тенденциями к его интеллектуализации на терминологическом и синтаксическом уровне.

Ключевые слова: Йован Стери Попович, *Судбина једног разума*, Милован Спасич, *Земљеописаније целог свејта* (1845), псевдонаука, научный стиль сербского литературного языка первой половины XIX века.

Najda I. Ivanova
St. Kliment Ohridski at the University of Sofia
Faculty of Slavic Studies

ON JOVAN STERIJA POPOVIĆ'S CONCEPTION OF THE LANGUAGE
OF PSEUDOSCIENCE PROPOUNDED IN THE PLAY *СУДБИНА ЈЕДНОГ
РАЗУМА* [THE DESTINY OF ONE'S REASON]

Summary

In this article, the play *Судбина једног разума* [The Destiny of One's Reason] by Jovan Sterija Popović is analysed as displaying a specific continuation and climax of the debates about Milovan Spasić's textbook titled *Земљеописаније целог свејта* [The Geography of the Whole World] (1845). More specifically, the focus of the investigation is placed upon those aspects of the debates in question which concern the tendencies in building the scientific register of the Serbian literary language.

In this context, I reach the conclusion that Sterija's unique sense of humour is adopted as a means of revealing one complex conception of pseudoscience and science, as representing two types of thinking activity which are mutually exclusive. In turn, the article also analyses Jovan Sterija Popović's views about the functional differentiation of language regarding its objectives and use, as well as the particularities of the scientific style of the national literary language concerning its intellectualisation on the syntactic and terminological levels.

Keywords: Jovan Sterija Popović, *Судбина једног разума*, Milovan Spasić, *Земљеописаније целог свјетѿа* (1845), pseudoscience, scientific register of the Serbian literary language in the first half of the 19th century.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 51–74

UDK: 811.163.41'373.423

821.163.41.08 Петровић Његош П.

COBISS.SR-ID: 43840521

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101051M>

Примљено: 2. октобра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Радмило Н. Маројевић*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

ЛЕКСИЧКА ХОМОНИМИЈА КАО ЛИНГВОТЕКСТОЛОШКИ ПРОБЛЕМ (НА ГРАЂИ ЊЕГОШЕВОГ *ШЊЕЈАНА МАЛОГ*)**

Аутор овог рада разматра интерпретацију облика хомонимâ (хомографâ и хомофонâ), и то: а) обличних, кад се у односу хомонимије нађу појединачни облици ријечî насталих моционом творбом и њихових творбених база, и б) парадигматских, кад се у односу хомонимије налази систем облика ријечî насталих семантичком творбом, све на грађи Његошевог спјева *ШЊејан Мали* у поређењу с другим Његошевим дјелима (прије свега са спјевовима *Горски вијенац* и *Луча микрокозма*).

Кључне ријечи: Петар II Петровић-Његош, спјев *ШЊејан Мали*, спјев *Горски вијенац*, спјев *Луча микрокозма*, хомонимија, моциона творба, семантичка творба, преакцентуација.

0. ПРИСТУП

0.1. У првом поглављу овога рада разматрају се ријечи настале моционом творбом на грађи Његошевог спјева *ШЊејан Мали* у поређењу с другим пјесниковим дјелима. Моционом творбом, промјеном моције (категорије рода), настајале су именице женског рода, (старих) *ã-основа, од именица мушког рода, (старих) *õ-основа.

* radmilo@mail.ru

** Из пројекта „Пјесничка дјела Петра II Петровића-Његоша у оригиналу и руским преводима“ Института за славистику и филологију Паневропског универзитета Алерон у Бањој Луци.

Заједничке именице које означавају женска лица *друга, кума, нећака, раба, сујруга, унука* и др., као и лична имена типа *Сћанислава*, настале су моционом творбом; оне са одговарајућим именицама мушког рода имају везане основе и од њих су образоване промјеном рода. Мушка лична имена типа *Сћанислав* образована су пак комбинацијом синтаксичке творбе (срастање с обликом императива трећег лица једнине оптативног значења) и суфиксације: изведена су суфиксом *-ъ < *-ōs* (основински суфикс (старих) **ō*-основа био је истовремено и тематски вокал који је преводио ријечи из једне категорије у другу). Именице које означавају женска лица нису настале суфиксацијом (јер основински суфикс (старих) **ā*-основа није био тематски) него моционом творбом од именица мушког рода. На исти начин настајале су и заједничке именице које су предмет анализе у овом раду. Савремено језичко осјећање, међутим, у њима издваја суфикс *-а* (= нулти суфикс с наставком *-а* у номинативу једнине). О нултом суфиксу види посебну расправу (Маролевић 2012).

Именице настале моционом творбом могу имати тек поједине облике хомонимичне са својим творбеним базама, али само у писању (облички хомографи). У пјесничком језику Његошевом неке од тих именица женског рода могу бити условљене и руским утицајем: *бѣздан* → *бѣздна* (види т. 1.1) и индивидуалном пјесниковом творбом: *мрѣк* → *мрѣка* (види т. 1.2); *зрѣк* → *зрѣка* (види т. 1.3), али и у тим случајевима то је активирање потенцијалних творбено-семантичких могућности. Један пар је, опет, с дијалекатском и архаичном употребом: *ѿрѣг* → *ѿрѣга* (види т. 1.5).

У овај тип творбе и моционих односа спадао би и пар *лѹч* → *лѹча*, али ове именице нису потврђене у *Шћејану Малом*; посвједочене су обје у *Лучи микрокозма* (Маролевић 2016: 332–335), а ова друга и у *Горском вијенцу* (Маролевић 2005: 364–365) и у медитативној прози из Биљежнице (Маролевић 2017: 432–434).

Са савременог становишта, моциони однос, али и варијантност, показују именица мушког рода *нѣд*, која је посвједочена у *Горском вијенцу*, и именица женског рода *нѣда*, која у Његошевом пјесничком језику није потврђена. Именица *нѣда*, међутим, није настала моционом творбом од именице *нѣд*, али се неки њихови облици могу наћи у односу обличке хомонимије, што може изазвати погрешна тумачења (види т. 3.1).

0.2. Творбене базе неких именица које су настале моционом творбом развиле су секундарна значења која су се, семантичком творбом, раздвојила у хомониме, од којих су неки настали под руским утицајем, а неки у дијалекту. Тако су од творбене базе именице *зрѣка*, тј. од именице *зрѣк* у значењу ‘млаз свјетлости’, која у том значењу у Његошевом пјесничком језику није посвједочена (види т. 1.4.(4)1^о), настале именице *зрѣк*¹ у значењу ‘ваздух’ (види т. 1.4.(1)), *зрѣк*^{II} у значењу ‘лик’ (види

т. 1.4.(2), која је русизам, и *zrak*^{III} у значењу ‘зрачење’, тј. благотворно дејство (види т. 1.4.(3) и 1.4.(4)⁰). Од именице *īprâz*^I у значењу ‘отисци стопала на путу’ семантичком творбом настала је именица *īprâz*^{II} у значењу ‘(мушко) потомство’, која је и била творбена база именице *īprâga* у значењу ‘сој’. И изведеница и њена творбена база дијалекатског су карактера (староцрногорско-источнохерцеговачка контактна зона).

0.3. У другом поглављу рада централно мјесто заузимају лексички хомографи настали као резултат формалног и семантичког развоја једне исте лексеме. С дериватолошког становишта сматра се да су те ријечи настале семантичком творбом, раздвајањем двају значења једне лексичке јединице у двије ријечи – хомониме, а то се дешава кад се изгуби посљедња семантичка карика (сема) која је повезивала та два значења. У прва два примјера која се у поглављу разматрају, на грађи трију Његошевих спјегова, *Луче микрокозма*, *Горског вијенца* и *Шћејана Малог*, семантичка творба је праћена прозодијском творбом, преакцентуацијом. При том су та два примјера резултат аутономног развоја у српском језику: (редни број) *īrvī*^I и (односни придјев) *īrvī*^{II} (види т. 2.1) те описни придјев *svēīī*^I и односни придјев *svēīī*^{II} (види т. 2.2). Трећи је примјер резултат прије свега међујезичког утицаја, утицаја руског језика на Његошев пјеснички језик: *mīp*^I ‘спокој, стање одсуства сукоба’ и *mīp*^{II} ‘свијет’ (види т. 2.3). Четврти је пак примјер настао аналошким уједначавањем полазних облика двију именица, али и црквенославенским утицајем: *īīsmo*^I ‘текст написан да би био коме послат’ и *īīsmo*^{II} ‘слово, знак’ (види т. 2.4).

Посљедњи, пети примјер који се разматра у другом поглављу условљен је различитошћу творбене базе: глагол *rūžīīī*^I (3. л. јд. *rūžī*) ‘правити ругу’, тј. грдити, изведен је од именице *rūga*, а глагол *rūžīīīī*^{II} (3. л. јд. *rūžī*) ‘уљепшавати’, тј. хвалити, изведен је пак од именице *rūža* (види т. 2.5).

0.4. У „Исходима“ као завршном дијелу рада размотрићемо и неке друге случајеве обличке хомонимије лексичко-семантичких јединица и начине њихове могуће интерпретације у критичким и другим издањима Његошевих дјела (неке се срећу у примјерима који слиједу).

1. РИЈЕЧИ НАСТАЛЕ МОЦИОНОМ ТВОРБОМ

1.1. Лексичко-граматички хомоними (хомографи) могу бити само облици генитива плурала именица *бездна* и *бездан*.

(1) У *Шћејану Малом* посвједочена је само именица *бездан*:

Крив је ђаво и његова матер
у бездану кâ ђе грије сунце.

[ШМ 3301–3302].

(2) Именице *бездна* и *бездан* долазе у односе обличке хомоније само у генитиву плурала, па смо ову граматичку дилему у критичком издању *Луче микрокозма* разријешили у корист русизма *бездна* (МАРОЛЕВИЋ 2016: 327–328).

Именица *бездна* у *Лучи микрокозма*, коју реконструирамо с краткоузлазним акцентом, на примјер у генитиву сингулара *безднѐ*: у пропасти бездне мраквите [ЛМ 447 (I 247)], несумњиво је русизам, и лексички и семантички (руски: *бездна* ‘провалија, бездан’). У издању (Бошковић и др. 1953: 258), приликом њеног првог помињања (*безднѐ*), именици се приписује краткосилазни акценат; ми пак реконструирамо краткоузлазни по правилу о преношењу акцента са именице на предлог (префикс): *без днѐ* → *бездна*. Иначе је у руском језику ријеч настала моционом творбом.

Поставља се питање: да ли је у генитиву плурала грађијом првог издања: *безданахъ* (с. 29, 37, 78) представљена именица мушког рода *бездан*, па би се облик прозодијски реконструисао с краткосилазним акцентом [*безданѐ*], или именица женског рода *бездна*, па би се облик прозодијски интерпретирао с краткоузлазним акцентом [*безданѐ*]? Пошто у *Лучи* нема никакве друге потврде за именицу *бездан*, ми у сва три примјера лексички реконструирамо именицу *бездна* с њеном прозодијом у генитиву плурала: Из безданѐ [*избезданѐ*] ништожности шари [ЛМ 725 (II 175)]; у просторе мртвијех безданѐ [*безданѐ*] [ЛМ 953 (III 83)]; у дубине хладнијех безданѐ [*безданѐ*] [ЛМ 2113 (II 183)].

(3) У номинативу множине именице *бездна* и *бездан* не долазе у однос обличке хомонимије, па посвједочени облик у пјесми из Биљежнице „Југ завија, разјари се море...“: бездне [*бездне*] висе [*вѝсѐ*] а горе се висе [*вѝсѐ*]. [ЈЗ 12] не изазива граматичку дилему: то је несумњиво русизам *бездна* (МАРОЛЕВИЋ 2017: 426–427). О парадигматској хомонимији *вѝсѐ* : (се) *вѝсѐ* види у одјелку „Исходи“ (у т. 3.2).

(4) С обзиром на то да у *Горском вијенцу* нису посвједочене ни именица *бездна* ни именица *бездан*, можемо закључити да је у *Лучи микрокозма* и у пјесми „Југ завија, разјари се море...“ потврђена само именица настала моционом творбом (*бездна*) као русизам, а у *Шћејану Малом* само домаћа ријеч (*бездан*).

1.2. У односе лексичко-граматичке хомонимије (као хомографи) долазе и неки падежни облици именица *мрѐка* и *мрѐк*.

(1) У *Шћејану Малом* посвједочена је само именица *мрѐка*, коју ми прозодијски реконструирамо с краткоузлазним акцентом (али се она може читати и с краткосилазним акцентом: *мрѐка*). Једина потврда ове именице је у 816. стиху спјева (другом шеснаестерцу који пјева прво коло у првој пјесми):

нека врџ'ји прсне п̄ак̄а
и прекрије свијет мр̄ака:
[ШМ 816 (2)],

што је још један показатељ да кола у *Шћеџану Малом*, и по форми и по језику, имају све одлике умјетничке поезије, за разлику од колâ у *Горском вијенцу*, која су у складу с поетиком народне књижевности.

(2) Номинатив једнине именице *мр̄ака* у *Шћеџану Малом* могао би доћи у однос хомографије само с генитивом именице *мр̄ак, али генитив искључује синтаксичка конструкција.

(3) У *Лучи микрокозма* у падежима у којима наведене лексеме нису облички хомографи потврђена је само именица женског рода, на примјер у генитиву сингулара *мр̄акѣ*: мраке царство би остало вјечно [ЛМ 920 (III 50)].

Именица *мрак* је *singulare tantum*, са семантички блокираном множином; али и кад бисмо могли претпоставити у пјесничком језику употребу множине, тешко би та множина била без обличког суфикса *-ов-* (номинатив *мраци, генитив *мраках, акузатив *мраке). Зато полазимо од тога да је облик *мраке* акузатив плурала именице женског рода: до кроз мраке жедно тумарање [ЛМ 68 (Пролог)]; ја једина мраке проницавам [ЛМ 239 (I 39)]; да ће мраке гонит за предјеле [ЛМ 706 (II 156)]; све у мраке утопит мирове [ЛМ 1160 (III 290)]; акузатив у функцији локатива: смирит себе у мраке не могу [ЛМ 1723 (I 303)].

Графија првог издања: **мракахъ**, **Мракахъ** (с. 40) потврђује да је облик у генитиву плурала а не у генитиву сингулара у стиховима: ја допирем до границе мр̄ак̄а [мр̄ак̄а^х], / мр̄ак̄а [мр̄ак̄а^х] мећем колико свјетлости [ЛМ 1048–1049 (III 178–179)]. С обзиром на то да ми полазимо од акценатског лика *мр̄ака*, прозодијска реконструкција овдје мора бити допуњена граматичком напоменом: генитив множине именице *мр̄ака*.

Једини облик који би се, на основу графије првог издања: **мракомъ** (с. 5, 12), могао интерпретирати као облик именице мушког рода *мр̄ак* је сте инструментал једнине у 70. и 229. стиху спјева. На основу чињенице да у спјеву немамо ниједну сигурну потврду именице *мр̄ак*, као и на основу контекста у првом примјеру (у 70. стиху који се надовезује на 68. стих), ми морфолошки и прозодијски реконструирамо инструментал сингулара именице женског рода *мр̄ака*:

све њих мисли наједно сабране
друго ништа не представљају ми
до кроз мраке жедно тумарање,
до нијеомг једног нарјечија,
до погледа с мраком [смр̄ак̄ом] угашена
[ЛМ 66–70 (Пролог)];

Бог убио ту беспутну силу
 која твоје попире законе,
 која пуни мраком [мр̀а̀к̀о̀м] и ужасом
 наш оризонт и нашу судбину!

[ЛМ 227–230 (I 27–30)].

(4) С обзиром на то да у *Горском вијенцу* нису посвједочене ни именица *мр̀а̀ка* ни именица *мр̀а̀к*, можемо закључити да је у два Његошева спјева, у *Лучи микрокозма* и *Шћеїану Малом*, потврђена само именица настала моционом творбом (*мр̀а̀ка*), а не и њена творбена база (*мр̀а̀к*).

1.3. Лексичко-граматички хомоними (хомографи) су и неки падежни облици именица *зр̀а̀ка* и *зр̀а̀к*. Именица женског рода *зр̀а̀ка* настала је моционом творбом од именице *зр̀а̀к*, али са синхроног становишта у именици *зр̀а̀ка* језичко осјећање издваја суфикс *-а*, тј. нулти суфикс са наставком *-а* у номинативу једнине. Зато се и поставља питање да ли је у Његошевим дјелима посвједочена само именица женског рода *зр̀а̀ка* или и именица мушког рода *зр̀а̀к*, а ако је посвједочена – у ком значењу је употријебљена.

У медитацијама у прози, пјесми „У врстама таинственим...“, *Лучи микрокозма*, *Горском вијенцу* и *Шћеїану Малом* потврђена је само именица *зр̀а̀ка*, али је то у неким контекстима требало и доказивати.

(1) У *Шћеїану Малом* посвједочена је само именица *зр̀а̀ка*, двије потврде у истом, 2124. стиху:

Његова је воља св̀емо̀г̀љ̀ћа:
 он укочи силну осовину
 на којој се дивна св̀есв̀[ј]ѣтија
 о̀кр̀етај̀у као вихорови
 и он свеза зр̀а̀ке са зр̀а̀кама

 к̀а што свеза душе са душама,
 пред њиме је цио свијет – ништа,
 пред њиме је љ̀шта – ствар в̀елик̀а.

[ШМ 2120–2127].

Додуше, у првом полустиху могуће је облик читати и с прозодијом (ак.) *зр̀а̀ке, што би био акузатив плурала именице мушког рода *зр̀а̀к*, али се то не би могло никако семантички оправдати, тј. да су у два полустиха истог стиха двије различите именице – да Господ везује зрак и зраку!

(2) Да ли је у *Горском вијенцу* посвједочена само именица женског рода *зр̀а̀ка* или и именица мушког рода *зр̀а̀к*?

У падежима у којима лексеме *зр̀а̀ка* и *зр̀а̀к* нису хомографи потврђена је, и у *Горском вијенцу* и у оди „Нек се овај вијек горди...“ / По-

света: *Праху Оца Срније*, која је првом издању спјева приложена (види скраћеницу ГВ П у одјелку „Извори“), само именица женског рода.

Именица женског рода *зра̀ка* и именица мушког рода *зра̀к* у акузативу плурала су хомографи, па облик **зраке** (Медаковић 1847: 33, 38; ВГ: л. 10, 11 об.) у 875. и 997. стиху захтијева прозодијску реконструкцију: Рад ноћи се зубље увијају, / али што ће у сунчане зра̀ке? [ГВ 874–875]; како росне свијетле капљице / уз вѣселѣ зра̀ке на небеса? [ГВ 996–997]. Прозодијска реконструкција је обавезна (и довољна) у наведеним примјерима: она указује да је облик *зра̀ке* акузатив множине именице женског рода. У ранијим издањима ни у једном од наведена два стиха није стављен акценат, што би значило да су приређивачи полазили од облика *зра̀ке*, тј. од акузатива множине именице мушког рода *зра̀к*. У *Речнику Његошева језика* (Стевановић и др. 1983 I: 265) именица женског рода **зра̀ка** илуструје се, сасвим исправно, и примјером из 875. стиха *Горског вијенца* (види примјере у ширем контексту и коментар у Марољевић 2005: 362–364).

НАПОМЕНА.

У издању Његошевог рукописа *Вијенац горски* које је објавио краљ Александар Карађорђевић 1931. године нису били означени листови. У факсимилу који је, у склопу јубиларног издања дјела, објавила Црногорска академија наука и умјетности 1985. године (види Павићевић (ур.) 1985), листови су обиљежени, али је испуштен први лист на коме је наслов (и претходне прецртане двије варијанте наслова спјева, док је полеђина празна), тако да су стихови на којима је посвједочен акузатив плурала **зраке** стварно на листовима 11 и 12 об.

(3) Да ли је у *Лучи микрокозма* посвједочена само именица женског рода *зра̀ка* или и именица мушког рода *зра̀к*?

У падежима у којима наведене лексеме нису хомографи потврђена је само именица женског рода.

У инструменталу једнине хомограф: **зракомъ** (с. 15 првог издања) захтијева прозодијску реконструкцију. Ми сматрамо да је то облик именице *зра̀ка*: ал се виде зра̀ком облачени [ЛМ 337 (I 137)]. Именицу женског рода у овом стиху виде и приређивачи послијератних издања, само што је они – од трећег издања – дају с краткосилазним акцентом (и без дужине): *зра̀ком* (Бошковић и др. 1975).

Прозодијска реконструкција је довољна и за акузатив множине *зра̀ке* у 986. стиху, који ми такође интерпретирамо као облик именице женског рода:

кад пламови зра̀ка [зра̀ка̌^x] свијетлијех [сви̌јетлијех]
ноћне масе [ма̀се] и њезино лице

сажде огњем својим свијетлијем [свијетлијем]
и расплачу [ирасплāчӯ] у свијетле [усвијетлѣ] зраке [зраке],
[ЛМ 983–986 (III 113–116)].

У издању (Бошковит̄ и др. 1975) није означен акценат, што значи да приређивачи полазе од тога да је то именица *зрāk* у акузативу множине [зраке]. О парадигматској хомонимији *рāсīлāчӯ* : *рāсīлāчӯ* види у одјељку „Исходи“ (у т. 3.3).

У генитиву плурала није довољна прозодијска реконструкција: кад пламови зрākā свијетлијех [ЛМ 983 (III 113)]; у шар један зрākā свијетлијех [ЛМ 1059 (III 189)]. Прозодијску реконструкцију ми, пошто полазимо од акцента *зрāка*, морамо допунити граматичком напоменом: генитив множине именице *зрāка*. У издању (Бошковит̄ и др. 1975) ни у једном од наведена два стиха није стављен акценат, што би значило да су приређивачи полазили од облика *зраках* именице мушког рода. Пошто они полазе од акцента *зрāка*, за указивање на облик именице женског рода било је довољно ставити акценат: *зрākāх* (види примјере у ширем контексту и коментар у Маролевић 2016: 328–331).

(4) У медитацијама у прози из Његошеве Биљежнице (види скраћеницу МП у одјељку „Извори“) именицу женског рода *зрāка* у значењу ‘зрак свјетлости’ потврђују облици генитива и акузатива једнине те номинатива, вокатива и инструментала множине, и без икаквог лексичког коментара.

У облицима акузатива и генитива множине потребно је прозодијски и семантички коментар допунити лексичким: ... а не именице *зрāk*.

У 20. медитацији у прози последије облика који могу бити хомографи (трипут акузатив множине и једном генитив множине) слиједе облици који се морфолошки разликују (генитива једнине и вокатива множине) те не изазивају дилему да и они нису облици именице женског рода *зрāка*. Ти облици контекстуално потврђују да ни претходне облике не треба интерпретирати као облике именице мушког рода *зрāk*.

У споменарској пјесми „У врстама таинственим...“ (из Биљежнице), у стиху: душевни је ово закон / а небесна зрāка чїстā. [УВТ 8], номинатив једнине *зрāка* потврђује именицу женског рода, с атрибутом *небеснā*, и значење ‘зрак (небеске) свјетлости’, и без коментара.

Исто тако, у пјесми „Југ завија, разјари се море...“ инструментал множине *зрāкама*: кā свјетове што ’раниш [с] зрāкама, [ЈЗ 14] потврђује именицу женског рода и без коментара. У овој пјесми потврђена је и именица мушког рода *зрāk*¹, али у значењу ‘ваздух’ (види т. 1.4.(1)).

У *Ноћи скуйљој вијека* посвједочен је инструментал множине именице *зрāка* у значењу ‘зрак свјетлости’: Под зрāкама красне Луне / при свјећици запаљеној [НСВ 37], па се са сигурношћу може тврдити да је

и у стиху: сипље зраке магическе, чувства тайна [tʰā'nā] nēkā būdī [НСВ 3] употријебљени облик *зраке* – акузатив множине именице *зрака* у истом значењу (а не облик *зраке, акузатив множине именице *зрак). И у овој пјесми потврђена је и именица мушког рода *зрак¹* у значењу 'ваздух' [види т. 1.4.(1)], али и именица мушког рода *зрак^{II}* у значењу 'лик' [види т. 1.4.(2)].

Примјере у ширем контексту и коментар види у критичком издању Биљежнице (МАРОЛЕВИЋ 2017: 427–432).

НАПОМЕНЕ.

1. У Речнику Његошева језика, и у другим издањима, облици у којима су *зрака* и *зрак* хомографи понекад се, погрешно, интерпретирају као облици ове посљедње именице у значењу 'зрак свјетлости'.

2. У именици *зрака* ми реконструишемо краткоузлазни акценат, у инструменталу множине без послјеакценатске дужине *зракама*, али не искључујемо ни прозодијску варијанту с краткосилазним акцентом *зрака* (с послјеакценатском дужином у инструменталу множине *зракама*). У пјесми „Југ завија, разјари се море...“ овај други акценатски тип нагласио би ефекат римованог сазвучја са сусједним стиховима (*влагāма* : *зракама* : *клицама*), па га алтернативно реконструишемо, прозодијски и версолошки.

1.4. У три Његошове пјесме (*Ноћ скуљља вијека*, „Југ завија, разјари се море...“, *Поздрав србском роду*) посвједочене су и именица *зрак*, и именица *зрака*.

(1) Потпуни лексички хомоними, ријечи које се подударају у свим својим облицима (у читавој парадигми) и у писању и у изговору, несумњиво су именице *зрак¹* у значењу 'ваздух' и *зрак^{II}* у значењу 'лик' у *Ноћи скуљљој вијека* (види примјере и коментар у МАРОЛЕВИЋ 2005: 362).

Облик *зраком*, уз који стоји атрибут у мушком роду у стиху: Плава Луна ведрим зраком / у прелести дивно тече [НСВ 1], несумњиво је инструментал једнине именице *зрак¹* у значењу 'ваздух'. Исто тако, акузатив *зрак* у стиху: зрак пљускови густе замаглише – [ЈЗ 4] потврђује именицу *зрак¹* у значењу 'ваздух'.

(2) У *Ноћи скуљљој вијека* потврђен је, као семантички русизам, и хомоним, номинатив једнине именице *зрак^{II}* у значењу 'лик, прилика, фигура, изглед': зрак је виле младолике / тако красан ка Атине*, / *Паладе [НСВ 31].

(3) У пјесми *Поздрав србском роду*, из које је узет мото па је зато доносимо као Прилог у критичком издању *Шћейана Малог*, посвједочена је и именица *зрака* (у 50. стиху), у акузативу једнине:

Је ли вòпрос свѣтòга символа –
 чист пут оста сили вјеровања,
 пàра ватром пòћерāтā жìвòм
 и завјети дýшā небесима:
 свàк уз своју нека лети зрàку –
 простора је доста к жертвенику,
 сви уз једну – не бива тјескоте,
 преноси су лāкй материје!

[ПСР 46–53],

и именица *зрàк* (у 8. стиху), у номинативу јединице:

Зрак просвјете пìтā напредности
 а на[ро]дност под њим процвјетàје;
 ђĕ (= *ђе је*) народност – живот је дýшĕвнĕй,
 ђе је није – без душе кипина!

[ПСР 8–11].

У ком је значењу овдје, у пјесми *Поздрав србском роду*, употријебљена именица *зрàк*? У *Речнику Његошева језика* овај примјер није лексикографски презентирани – ни као посебна лексема, ни као посебно значење именице **зрàк**. (О парадигматској хомонимији *ййийā* : *ййийā* види у одјељку „Исходи“ (у т. 3.4).)

(4) Како су лексикографски представљени разматрани хомоними, и како их треба интерпретирати?

1° Као прво значење именице **зрàк** састављачи *Речника Његошева језика* наводе „млаз светлости“, илуструјући га једним примјером, из Његошеве преписке: Звијезда под којом сам се родио ваља да је сателит раскалаенога Меркура те не може благе зраке на мене пружити (СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 I: 265, s. v. **зрàк 1.**), што није оправдано: пошто је Његош у пјесничким дјелима у значењу ‘зрак светлости’ употребљавао само именицу женског рода *зрàка*, а немамо доказа да се у наведеном значењу служио и именицом мушког рода *зрàк* у томе значењу, мора се и наведени облик из преписке интерпретирати као акузатив множине *зрàке* именице женског рода **зрàка** и прикључити примјерима на ту одредницу.

2° Именица *зрàк*¹ у значењу ‘ваздух’ и именица *зрàк*¹¹ у значењу ‘лик’ двије су посебне лексеме (хомоними). Као двије посебне лексичке јединице, у засебним одредницама: **зрàк**¹ ‘ваздух’ и **зрàк**² ‘облик, изглед’, тачно су описане у једнотомном *Рјечнику* [уз пјесничка дјела П. П. Његоша] (СТЕВАНОВИЋ–БОШКОВИЋ 1954/1957: 59).

3° У двотомном *Речнику Његошева језика* лексикографски опис није адекватан: ове двије именице су наведене као два значења (2. ‘ваздух’; 3. ‘лик, изглед’) једне исте лексеме, **зрàк** (СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 I: 265].

4° Именица *зрâк*^{III} у *Поздраву србском роду*: Зрак просвјете пѣтâ напредности [ПСР 8] трећи је хомоним, у значењу ‘зрачење’, тј. благотворно дејство, и њиме треба употпунити вокабулар *P(j)ечника Његошева језика*.

1.5. Лексичко-граматички хомоними (хомографи) могу бити само неки облици именица *ѡрâга* у значењу ‘сој’ (мада му је најближи по значењу црногорско-херцеговачки локализам *ѡѣка*) и *ѡрâг* у значењу ‘потомци/преци’. Обје именице спадају у категорију *singularia tantum*.

(1) Именица *ѡрâг*^I из стандардног језика, тј. у значењу ‘отисци стопала на путу’, у *Шћейану Малом* има пренесено значење ‘пут’: ‘ер сѡ злѡјем трагом обрнули – [ШМ 366]; Куд год кренеш, једним трагом идеш. [ШМ 1406].

(2) Од именице *ѡрâг*^I у основном значењу ‘отисци стопала на путу’ семантичком творбом настала је именица *ѡрâг*^{II} у основном значењу ‘(мушко) потомство’, посвједочена као етнокултурни концепт у *Горском вијенцу*. У *Шћейану Малом* та именица у изразу *док је ђд нâс ѡрага*: но удримо док је ђд нâс трага [ШМ 1840]; нити ћемо док је ђд нâс трага; [ШМ 2710] има додатно синтагматско значење ‘док постојимо као род’.

(3) Иста именица у изразима *осѡаѡѡ ѡ ѡрâг* (*осѡаѡѡ ђд ѡрâга*): то је вама ѡ траг остануло. [ШМ 720]; како им је ђд трага остало. [ШМ 1308] има додатно синтагматско значење ‘имати наслијеђено од предака’.

(4) Од именице мушког рода *ѡрâг*^{II} у значењу ‘преци/потомци’ моционом творбом настала је именица женског рода *ѡрâга* у значењу ‘сој, шека’, тј. обиљежје рода: јер поквари трагу Османову, [ШМ 1083].

2. РИЈЕЧИ НАСТАЛЕ СЕМАНТИЧКОМ ТВОРБОМ, ХОМОНИМИ И ХОМОГРАФИ

2.1. Семантичком творбом настали су хомографи – (редни број) *ѡрвѡ* и (односни придјев) *ѡрвѡ*. Ове придјевске ријечи у савременом језику немају облике неодређеног вида, редни број нема облике поређења, док односни придјев има специфичне форме компарације.

(1) Редни број *првѡ*^I има дугосилазни акценат на првом слогу. Најчешће има значење ‘први по реду’: Тек сан првѡ бијах дохватио, [ШМ 511]; кад си првѡ барјак развијао [ШМ 1038]; и првѡ сам камен црногорски [ШМ 2511]; архистратѡг кад првѡ сâгр[’j]ѣшѡ, [ШМ 3029], али може значити и ‘први наведени’: **Првѡ – вѡце-кѡнсуо у Скадру, а други – посланик венецијански у Цариграду. [ШМ нап. уз 785] и ‘први по рангу’: сад си првѡ риѡал уз Пророка. [ШМ 1041]. Има категорију рода и броја; у *Шћейану Малом* посвједочена је множина у мушком роду: првѡ они барјак развијашѡ [ШМ 2676].

(2) Односни придјев *првѡ*^{II} има краткоузлазни акценат на првом слогу и основно значење ‘пређашњи, некадашњи, ранији’: Сад потврди првѡ нијекâње! [ШМ 2906]; нѡ времена првâ да се врате! [ШМ 3225].

Придјев *īŗvī* може бити у опозицији с придјевом *zǎdnī*: да му клекне на првā кољена [ШМ 2394] односно *stīŗāǰnī*: стражњи првѐ вѐћ не виде – / тисућа њх мртви лежи. [ШМ 2282 (108)].

(3) Издвојили смо облик *īŗvōm* у стиху: куд сам шѐде и куд првōм скочи; [ШМ 294] зато што је он подвргнут двострукој транспозицији (прелазак најприје у именицу, а потом у прилог у значењу ‘најприје’). Прилог је настао од редног броја *īŗvī* уз елипсу именице (инстр.) *īŗликом*; кад би се читало *првōм, то би био контекстуални супстантиват у значењу ‘предња’ с елипсом именице (инстр.) *ногом*, дериват односног придјева *īŗvī*, али такво тумачење не би било логично.

(4) Односни придјев *īŗvī*^{II} има специфичне облике компарације.

а) Позитив придјева *īŗvī* може имати у контексту значење компаратива (тачније: елатива), као у 2924. стиху *Шѐйана Малог*:

Чујете ли њега Црногѳрци
са каквијем дочека поздравом
посланика царице хри̑стјанскѐ
и једнога књаза старинскога,
да првѳга у свѐ царство нѐј’мā?

[ШМ 2920–2924],

у коме облик *īŗvōga* значи ‘старијега’, тј. који би раније постао кнез (што значи да је он потомак Рјуриков).

б) Суперлатив придјева *īŗvī* има у спјеву двије потврде: најпрви је – што ти хоће они [ШМ 1009]; дан најпрви ђе си бој почео, [ШМ 1546].

НАПОМЕНЕ.

1. У *Лучи микрокозма* посвједочени су и редни број, и односни придјев, а у *Горском вијенцу*, у позитиву, само редни број *īŗvī*, којему смо раније приписивали и облик суперлатива (види примјере и коментар у Маројевић 2005: 376–377). Суперлатив је потврђен у стиху: ко најпрви смути на састанку? [ГВ 358]. Формално гледано, три потврђена примјера суперлатива, два у *Шѐйану Малом* и један у *Горском вијенцу*, заиста изгледају као облици редног броја (у синтагмама *īŗvī* смутљивац, *īŗvī* разлог, *īŗvī* дан). Семантички гледано, у потврђеним синтаксичким позицијама стварно се остварује односни придјев *īŗvī* – ко *најприје* смути, *најважнији* разлог, гдје си *најприје* бој почео. Да је то суперлатив придјева а не редног броја, показује прозодијски експеримент: може се са два акцента изговорити *најіŗvī*, али не и *најпрвī. Тако се у суперлативу на извјестан (и специфичан) начин поново спајају семантичком творбом раздвојене лексеме у позитиву...

2. Текстолошки поступак би се могао донекле упростити: акцентovati само придјев *йрѣви*, а не и редни број. Такав поступак би био нарочито препоручљив за популарнија издања. Проблем је, међутим, у томе што се у западним српским крајевима с краткоузлазним акцентом изговара и редни број.

2.2. Лексички су хомографи, настали као резултат формалног и семантичког развоја једне исте лексеме, односни придјев *свѣтѣи*, који нема облике неодређеног вида нити компарацију, и описни придјев *свѣтѣи*, који има категорију вида и облике поређења.

(1) Описни придјев **свѣтѣи**¹, у одређеном виду и у атрибутивној функцији, у *Шћеѣану Малом* је представљен у бројним стиховима, на примјер: Сад сам свѣтѣ дужност испунио [ШМ 436]. Употребљава се и у множини, атрибутивно: па ђмичѣ пѣт свѣтијех мјестѣ. [ШМ 3686]; и примимо свѣтѣ благаослове. [ШМ 2988], и супстантивизирано: са помоћу бѡдѡм и свѣтијех, [ШМ 620] (генитив плурала овдје има значење 'светаца').

Придјев може имати префикс *йрѣ-*, који уноси елативну нијансу значења: „Бјѣж зѡбога прѣсвѣтѣи пѣтрика: [...]“ [ШМ 515], као и суфикс за творбу суперлатива, исто тако у елативном значењу: Светѣиши оче пѣтријѣрше, [ШМ 607].

(2) Односни придјев **свѣтѣи**^{II}, који нема облике неодређеног вида нити компарацију, у *Шћеѣану Малом* реконструишемо трипут – једном у стиху: та на свѣтѣи ѣнцил не пљунуо – [ШМ 1418], други пут у султановој титули: »Ја, султан Мѣустафа ѣмир, брат сунца а роѣак мјесеца, служитељ цѣрствѣ и ѡблѡстѣи нѣјславн'јѣих и странѣи и градовѣи нѣјсрѣћн'јѣих [...] – а ѣмено: [...] Јерусалима свѣтѡга у којему се закључѣје свештена ограда мѣчита Алакса* [...]« / *хрѣма Солѡмѣунова [ШМ -1614] и трећи пут у пјесниковој напомени (уз прозу испред ст. 1761): *Свѣтѣи Петар.

(3) У *Лучи мѣкрокозма* те у медитативној прози и пјесмама из Биљежнице (МАРОЛЕВИЋ 2016: 337–338; МАРОЛЕВИЋ 2017: 436–438) посвједочен је само описни придјев (и у неодређеном виду), а у *Горском вијенцу* оба, и описни и односни придјев.

Односни придјев *свѣтѣи* у *Горском вијенцу* реконструишемо у атрибутивној вези са топонимом *Кијево*, у 2456. стиху: Славио сам Божић у Витлејем, / славио га у Атонску гору, / славио га у свѣтѡ Кијево, [ГВ 2454–2456], и са апелативом *ѣуѣиѣр*, у прозном тексту: *јѡиши јѣдан калуѣер, који дрѣжѣаше свѣтѣи ѣуѣиѣр ѣ рѣке*. [ГВ испред 2618].

У свим осталим примјерима употријебљен је описни придјев *свѣтѣи* у позитиву, а у два стиха и у суперлативу (види примјере и прозодијску интерпретацију у МАРОЛЕВИЋ 2005: 378–380).

(4) Примјери из *Горског вијенца* и *Шћеѣана Малог* показују да односни придјев *свѣтѣи* има само јединину, тачније: стоји као атрибут уз

именице из категорије *singularia tantum*, било да је то име свеца (*Свѣтѣи Пейтар*), име града (*свѣтѣо Кијево*, ген. *Јерусалима свѣтѣога*) или назив светиње (*свѣтѣи ѿуѣишр*, *свѣтѣи ѿнѣил*).

НАПОМЕНЕ.

1. У коријену придјева *свѣтѣи*, и једног и другог (јер се они своде генетски на исту ријеч), био је назал предњег реда, а не јат. То није знао Војислав П. Никчевић, па он јотује придјеве (адјективизирани партиципе) *свѣшѣени*, на примјер у 2580. стиху: да получиш свјештено званије. (НИКЧЕВИЋ 2005: 147 (IV 84)) и *освѣшѣени*, на примјер у 2859. стиху: с освјештеним једнијем именом? (НИКЧЕВИЋ 2005: 158 (IV 363)) те глагол *освѣшѣавати* (у 335. стиху): Званијем се лажним освјештава (НИКЧЕВИЋ 2005: 42 (I 338)).

У канонском старославенском језику посвједочени су, с вокалом **ѡ** у коријену, облици: **свѡцѣнѣ** и **свѡцѣнѣи** у разним функцијама (Благова и др. 1994/1999: 597–598, s. v. **свѡтити**), као и глагол **освѡцѡти** ‘освѡцѡти’ (Благова и др. 1994/1999: 417), које не треба мијешати с глаголима с вокалом **ѣ** у коријену: **освѣцѡти** ‘освѣцѡти, озарѣти’ и **освѣцѡвати** ‘освѣцѡти, озарѣти; перен. давати зреније’ (Благова и др. 1994/1999: 416).

2. „У понеким случајевима налазимо и секундарну замену **ѣ** (-је-[.] -ије-). То долази обично по аналогiji. Тако имамо примере: *ѡпросвѣшѣење* С [= Свободијада] 2, *ѡпросвѣшѣења* МП [= Мање пјесме] 94, вероватно према примеру *свѣјѡлосѣи* и сл.“, оцијенио је Данило Вушовић (1930^а: 104; 1930^б: 12).

Његошево *ѡпросвѣшѣење*, међутим, регуларни је ијекавски лик с је-рефлексом на мјесту кратког јата, с коријеном *svět-, којему у руском одговара *ѡпросвѣщение* (по старом правопису: просвѣщение), а у старославенском **ѡсвѣцѣение** (Благова и др. 1994/1999: 526).

3. Није ни писар латиничног преписа Законака о рудницима погријешно кад је у облику **osvětio** донио **ѣ** транслитеришући га са **æ**, него је облик екавизирао писар ћириличног издања: **ѡсвѣтѣа**, тј. у тексту није био глагол с вокалом **ѡ** у коријену него глагол с вокалом **ѣ** у коријену, како је то показао Александар Лома (2019: 11–12).

У канонском старославенском језику посвједочени су и глагол **освѡтити** ‘освѡтити’, с вокалом **ѡ** у коријену (Благова и др. 1994/1999: 416–417), и глагол **освѣтити** ‘освѣтити, озарити’, с вокалом **ѣ** у коријену (Благова и др. 1994/1999: 416).

2.3. Лексички хомоними су и српска именица *мир*^I ‘спокој, стање одсуства сукоба’ и из руског језика позајмљена именица *мир*^{II} ‘свијет’.

(1) У *Шћеџану Малом* посвједочена је само именица **мѣр**^I, која има само једнину, у обје нијансе значења, на примјер: то ми не да мира нили-јэка, [ШМ 154]; Бѹд ли мисле за мир Црнѳѳрци, [ШМ 954].

(2) Није потврђена у *Шћеџану Малом* сама именица **мѣр**^{II} 'свијет' (руски: мир), али јесте сложено-изведена ријеч *миробитије*, с коријеном |мир| у првој компоненти, у пјесниковој напомени: тако исто и грѳмату Алѣксије Михаиловића, рускога цара, Фрању Мољину, дужду млетачкому, писано из Смѳлѣнска 7164. [= седам тисућа сто шездесет четврте] године миробитија 23-га [= двадесет трећега] дана новембра мјесеца. [ШМ нап. уз ст. 777].

(3) У *Лучи микрокозма* именица **мѣр**^I има само двије потврде: мир небесни поколебат хоће [ЛМ 1097 (III 227)]; нарушника мира воздушнога – [ЛМ 517 (I 317)]. Она и од ње изведени придјев *мѣрнѣ* у првом издању су одштампани с осмеричним **и: мир-**. Именица нема множину.

(4) Именица **мѣр**^{II} 'свијет' има у *Лучи микрокозма* 41 потврду, а поред једнине, има и множину. Ова именица и њене творенице – сложено-изведене именице: (ген.) *миродѳвца*, (ген.) *мѣросѣјаѣѣља* и (ген.) *мироѣѳворца* и сложено-изведени придјевии: *мѣрогѳбнѣ* и *мѣродѣржнѣ* – у првом издању су одштампани с десетеричним **и: мир-**.

Према томе, именице *мѣр*^I (именица **мирѣ** првог издања) и *мѣр*^{II} (именица **мирѣ** првог издања), савременом графѣјом написане, у једнини су хомонимичне – у номинативу, акузативу и локативу су и хомофони и хомографи, у осталим падежима само хомографи (прва у генитиву има дугоузлазни *мира*, а друга дугосилазни акценат *мира*). У првом издању *Луче* коришћењем двеју графема ни у једном облику именице нису биле хомографи.

НАПОМЕНЕ.

1. Етимолози (Фасмер, Скок) полазе од јединствене лексеме *мир*. Већ у позном прасловенском језику, међутим, та јединствена лексема, као резултат семантичке творбе, раздвојила се у хомониме. У *Сѣаро-славенском рјечнику* (*ѣо рукоѣисима X–XI вијека*) лексикографи издвајају двије ријечи: **миѳѳ**¹ 'мир, покой' и **миѳѳ**² 'мир, вселенная, свет' (Благова и др. 1994/1999: 328), и обје се пишу с осмеричким **и**. У *Речнику црквенославенског и руског језика*, у другом тому чији је редактор био А. Х. Востоков, графѣјски су диференциране именице **мирѣ** с основним значењем 'тишина, спокойствие', која се пише с осмеричким **и** (Востоков и др. 1847/2001 II: 307), и **мирѣ** с основним значењем 'вселенная', која се пише с десетеричким **и** (Востоков и др. 1847/2001 II: 308). Његош и примјењује ову ортографију.

2. Именица **мѣр**^{II} 'свијет, небеско тијело' у Његошевом језику ипак је русизам који чува у једнини и мјесто акцента. Док су у руском раз-

матране лексеме потпуни хомоними, хомофони, а по новом правопису и хомографи, у српском језику, односно у Његошевом пјесничком језику, оне су само облички хомофони: изговарају се исто само у номинативу и у с њим хомонимичном акузативу те у локативу. У осталим падежима, осим вокатива, именице се разликују по квалитету акцента. Какав би им био вокатив? Као (стара) *ѣ-основа, именица **мѣр**^I имала би потенцијално вокатив на -у (*мѣру!*). Као русизам, именица **мѣр**^{II} вокатив би образовала с наставком -е (*мѣре!*). Другим ријечима, семантичка диференцијација је у српском добила и морфолошко обиљежје (морфологизовала се).

2.4. У *Шћеѣану Малом* посвједочени су лексички хомографи (не и хомофони) – именица *ѣѣсмо*^I 'текст написан да би био коме послат', са бројним потврдама, и именица *ѣѣсмо*^{II} 'слово, знак', са двије потврде.

(1) Именици **пѣсмо**^I у народним пјесмама Његошева времена одговара именица *књига*, а у руском – именица *писъмó* (мн. *пѣсьма*).

(2) Именици **пѣсмо**^{II} у руском (тачније: у рускославенском) одговара именица *пѣсьмя* (мн. *пѣсьмена́*) (Востоков и др. 1847/2001 III: 221), а у старославенском – **писма** (мн. **писмена**) (Благова и др. 1994/1999: 447). У српском је дошло до аналошког уједначавања крајњег вокала полазних облика (номинативâ јединине) ових двију ријечи, али уз очување прозодијске разлике (*ѣѣсмо* и *писме > *ѣѣсмо*).

Ова друга именица посвједочена је двапут у истој прозној ремарци: *Теодóсија Мр̀којевић [...] моли Ёсѣ̀р[и]јуса да даде благослòвенò ѣѣсмо онима који су га довели на Цейѣињу. Ёсѣ̀ријус дава ѣѣсмо и они ò̀дм̃[x], ѣрилично његовом звáнију, исѣ̀раѣе обраѣ̀но всѣ̀љѣнско̀га ѣаѣ̀риѣ̀рха. [ШМ +3063]. У Речнику Његошева језика наводи се само прва потврда, и она се укључује у општу одредницу **пѣсмо** као израз: б л а г о с л о в е н о ~ ѣѣсмени благослов (СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 II: 27). Зашто састављачи Речника не наводе и другу потврду у истом контексту? – Зато што она оповргава њихову семантизацију.*

Овдје није посвједочена именица *ѣѣсмо*^I него њен хомограф – именица *ѣѣсмо*^{II} у основном значењу 'слово', а у наведеном контексту у значењу 'знак крста или иницијал Христа'. Другим ријечима, цариградски патријарх је десном руком, у том периоду већ с три прста, благословио Црмничане тако што је, испред њихових чела, у ваздуху означио крајеве знака крста (+) или крајеве слова Х[ристов], а није писао никаква писма!

2.5. Лексички су хомографи (не и хомофони), а семантички антоними, глаголи *рѣ̀жѣѣѣи*^I 'грдити' и *рѣ̀жѣѣѣи*^{II} 'хвалити'.

(1) Глагол **рѣ̀жѣѣи**^I (3. л. јд. рѣ̀жѣ̀), који је изведен од именице *рѣ̀га*, има значење 'правити ругу', тј. грдити. У *Шћеѣану Малом* има двије потврде – једна је у презенту: кад свободу свѣ̀тѣ̀ рѣ̀жѣ̀ / а тиранству

сл[’j]êpôm служи: [ШМ 828 (14)], друга у инфинитиву: свободно ме мош
 љ очи рѹжит / да ти хїлѣ помислити нећу. [ШМ 1419–1420].

Занимљиво је да се у *Речнику Његошева језика* само са ове двије
 потврде илуструје глагол **рѹжити** (СТЕВАНОВИЋ и др. 1983 II: 238] (а
 повратни глагол примјером из 1152. стиха *Горског вијенца*). Другим ри-
 јечима, лексикографи глагол и његова значења не илуструју са два при-
 мјера у којима је стварно посвједочен хомограф [види даље т. (2)], што
 је добро, али они не наводе ни одредницу **рѹжити**, а то никако не ваља.

У *Шћеѣану Малом* је посвједочен и глагол *нарѹжиѣи*, у 3. лицу
 једине аориста:

Грдни један скитач безобразни,
 нити моја слика ни[т] прилика,
 наружи ме данас пред народом!

[ШМ 3261–3263].

(2) Глагол **рѹжити**^{II} (3. л. јд. рѹжї), који је изведен од именице *рѹ-
 жа*, има значење ‘уљепшавати’, тј. хвалити. У спјеву има двије потврде,
 једна је у 872. стиху – у презенту:

Неј`мā цара до јѣднѡга цара –
 Бог на небу, а он је на земљи;
 а то није до једна будала,
 па свјетина лѹдā захѹчала
 те га рѹжї и прѡз ѹста плāчѣ.

[ШМ 868–872],

а друга у 1634. стиху – у инфинитиву:

Куд ће виша брука и погрда
 за султана ѡ за пѡдāнѣ му?
 Ѹ њем човјек лāко виђет може
 да је слијеп цар са свијем царством:
 бї ли човјек који је при себи
 дао себе овако рѹжити?!

[ШМ 1629–1634].

НАПОМЕНЕ.

1. Изворни акценат апелатива је краткосилазни – *рѹжа*. Транспози-
 цијом, од апелатива је настало женско лично име *Рѹжа*, а прозодијском
 творбом (преакцентуацијом) хипокористик *Рѹжа*. Повратним утицајем,
 ономастичко двојство пренесено је на апелатив – појавила се варијанта
рѹжа (у значењу турцизма ‘ђул’).

2. Недостајућу ријеч, глагол **рѹжити**^{II}, треба укључити у *Р(ј)ечник
 Његошева језика*, првом приликом.

3. О парадигматској хомонимији *īlāčū* : *īlāčū* види у одјелку „Исходи“ (у т. 3.3).

3. Исходи

3.1. Колико обличка хомонимија може отежати разумијевање стиха у одговарајућем контексту показаћемо најприје на примјеру 133. стиха *Горског вијенца*, у којем су посвједочени генитив именице *nād*, а не номинатив именице **nāda*, и прилог *īrāvo*, а не акузатив именице **prāvo*. Синтаксичка структура стиха, који у нашем критичком издању гласи:

Нада [*nāda*] нема право [*prāvo*] ни у кога [*nūkōga*]
до у Бога [*ūboğa*] и у своје руке –
[ГВ 133–134]

изискивао је објашњење сваког од три такта и конструкције у цјелини, што смо ми и учинили у текстолошкој напомени (критичког издања):

133 *nāda nēmā nū u kōga* – безл. реч. у зн. ‘немамо се у кога надати, не можемо ни од ког ништа очекивати’: *nāda* – логички субјекат, ген. јд. им. *nād* ‘надање’; *īrāvo* – прил. у зн. ‘заиста’; *nū u kōga* – атрибут уз ген. јд. *nāda*, а не логички субјекат [...]

[МАРОЈЕВИЋ 2005: 44].

3.2. Парадигматски хомоними, посвједочени у једном истом стиху пјесме „Југ завија, разјари се море...“ из Његошеве Биљежнице (види т. 1.1.(3)):

њом свјетови по простору миле [*mīlē*]
ка [*kā*] што мрави по земљи пузају,
бездне [*bēzdne*] висе [*višē*] а горе се висе [*višē*]!
[ЈЗ 10–12],

добили су у критичком издању овакво објашњење:

12 [...] *višē* : *višē* – леонинска рима [...]; обличка хомонимија, хомографи (провалије висе, брда се узвисују) [...]; *višē se* – 3.л. мн. през. гл. *višiti se*, рус. (р. **вѣситься** ‘уздизати се’) [...]

[МАРОЈЕВИЋ 2017: 369].

У суштини, објашњење је изискивао само русизам, који има постфикс |ся| (обилежје рефлексивности) као обавезну компоненту, док је српски глагол *višiti se* само неповратан и не изискује коментар и поред необичне колокације.

3.3. За парадигматски хомонимни пар који чине глагол *īlākāiti* посвједочен у 872. стиху *Шћепана Малог*: те га рѹжји и прѹз уста плāчē. [ШМ 871–872] (види шири контекст у т. 2.5.(2)) и глагол *īlākāiti* ‘(ис)пуштати сузе’ те њихове префиксалне изведенице, од којих је глагол *rasīlākāiti* потврђен у 1986. стиху *Луче микрокозма*: и расплāчū

у свјетлѣ зраке, (види шири контекст у т. 1.3.(3)), довољна је контекстуална семантизација уз прозодијску реконструкцију у квадратној загради (у критичком издању) или у самом тексту (у основном издању).

3.4. За парадигматски хомонимни пар који чине (неповратни) глагол *и̑и̑и̑а̑и̑и̑* 'хранити' посвједочен у 8. стиху пјесме *Поздрав србском роду*: Зрак просвјете *пи̑та̑* напредности (види шири контекст у т. 1.4.(3)) и стандардни глагол *и̑и̑и̑а̑и̑и̑* у значењу 'постављати питање' навешћемо једну интертекстуалну паралелу. У 2282. стиху *Горског вијенца* посвједочен је повратни глагол *и̑и̑и̑а̑и̑и̑ се* 'хранити се' исто у облику 3. лица једнине, у трпном стању:

природа се сваколика пита [*пи̑та̑*]
сунчанијем [сунча̑нијем] чистијем млијеком –
[ГВ 2282–2283],

који је изискивао подробно објашњење у текстолошкој напомени уз критичко издање:

2282 (природа) *се и̑и̑и̑а̑* – 3. л. јд. презенте гл. *и̑и̑и̑а̑и̑и̑ се* у зн. 'хранити се' (а не *и̑и̑и̑а̑ се* – 3. л. јд. презенте гл. *и̑и̑и̑а̑и̑и̑ се* у зн. 'постављати себи питање') [...]; *и̑и̑и̑а̑и̑и̑ се* – семантички рус. (*питаться* 'хранити се') а формални дијал. (*и̑и̑и̑а̑и̑и̑* 'хранити [дијете или болесника] кашичицом')

[МРОЈЕВИЋ 2005: 182].

4. НАПОМЕНЕ ЗАКЉУЧНЕ

4.1. На основу примјера наведених у „Исходима“ може се потврдити основни закључак који слиједи из расправе у цјелини: лингвотекстолошки проблем представљају прије свега примјери у којима се стилски неутрална и широко распрострањена лексема или њен облик нађу у хомонимном односу с дијалекатском лексемом или позајмљеницом, која је у тексту стварно и потврђена.

4.2. Када је ријеч о моционој творби чији је резултат појава обличких хомонима, у овом раду је примијењено шире схватање овог начина творбе ријечи. У основи му је учење Радосава Бошковића, које је применио у свом докторском раду Бошковићев ученик Божо Ћорић, а темељи се дијакхронијски на раду о српском и словенском нултом суфиксу (МРОЈЕВИЋ 2012). Суштина тог ширег схватања моционе творбе састоји се у томе да се она не односи само на апелативе који означавају лица (*рођак* → *рођака*) и на лична имена (*Мирослав* → *Мирослава*) него и на именице које означавају предмете и појаве у природи и друштву (*луч* → *луча*). Од четири размотрена пара три не изискују посебан коментар (*зрак* → *зрака*, *мрак* → *мрака*, *и̑раг* → *и̑рага*), док ћемо четврти

(*бездан* → *бездна*) овдје прокоментарисати. Ми полазимо од тога да је именица женског рода (рус.) *бездна* < *безъдна* '(јама) која нема дна' настала моционом творбом од именице мушког рода *безъдънь*. У српском је нерашчлањено име мушког рода (nomen) трансформисано и у именицу (nomen substantivum) *бѣздан* и у придјев (nomen adiectivum) *бѣздан(и)* уз прозодијско диференцирање, а у руском само у придјев *бездонный*, док је нерашчлањено име женског рода (nomen) у руском трансформисано у именицу (nomen substantivum) *бѣздна* без додатне суфиксације, а у српском – уз додатну суфиксацију (*бѣзданица*).

Извори

- ВГ: А. [= Александар Карађорђевић]. Петар Петровић Његош. *Виенацъ горскій*. [Аутограф рукописне верзије *Горског вијенца* Петра Петровића Његоша из 1846. године]. Тисак и уметничка опрема књиге Ј. Бласника Насл. – Љубљана, [1931]. [С рељефом обновљене Његошеве капеле на корици].
- ГВ: *Горски вијенац* [у: Маројевић 2005: 35–222 (критичко издање); Маројевић 2018: 161–268 (основно издање); акценатско издање у рукопису].
- ГВ П: „Нек се овај вијек горди...“ / Посвета: *Праху Оца Србије* [Прилог II у: Маројевић 2005: 223–226 (критичко издање); Прилог II у: Маројевић 2018: 269–271 (основно издање); акценатско издање је у рукопису].
- ЈЗ: „Југ завија, разјари се море...“ [у: Маројевић 2017: 368–370 (критичко издање), 549–550 (акценатско издање)].
- ЛМ: *Луча микрокозма* [у: Маројевић 2016: 19–101 (репринт првог издања), 105–224 (критичко издање), 903–1020 (акценатско издање); Маројевић 2018: 67–149 (основно издање)].
- МП: *Медијације у ѝрози* [у: Маројевић 2017: 323–346 (критичко издање)].
- НСВ: *Ноћ скуйља вијека* [у: Маројевић 2017: 347–363 (критичко издање), 641–646 (акценатско издање)].
- ПСР: *Поздрав (србском) роду* [Прилог II у: Маројевић 2018: 450–452 (основно издање), Прилог у: Маројевић 2020: 487–490 (критичко издање), 1154–1155 (акценатско издање)].
- УВТ: „У врстама таинственим...“ [у: Маројевић 2017: 364–366 (критичко издање)].
- ШМ: *Шћейан Мали* [у: Маројевић 2018: 289–449 (основно издање); Маројевић 2020: 19–225 (репринт првог издања), 227–486 (критичко издање), 1011–1153 (акценатско издање)].

Цитирана лијерајџура

- БЛАГОВА, Э., Р. М. Цейтлин, С. Геродес, Л. Пацнерова, М. Бауэрова. *Старославянский словарь (по рукописам X–XI веков)*. Москва: Русский язык, 1994. [Репринт 1999].
- [BLAGOVA, E., R. M. Ceytlin, S. Gerodes, L. Pacnerova, M. Bauerova. *Staroslavjanskiy slovar' (po rukopisyam X–XI vekov)*. Moskva: Russkiy yazyk, 1994. [Reprint 1999]]

- Востоков, А. Х. и др. (ред.). *Словарь церковно-славянского и русского языка, составленный Вторым Отдѣлениемъ Императорской Академіи Наукъ*. Тома I–IV. Санктпетербургъ: Въ Типографіи Императорской Академіи Наукъ, 1847. [Репринтно издание:] *Словарь церковнославянского и русского языка, составленный вторым отделением Императорской Академии Наук*. Кн. 1–2. Санкт-Петербург: Издательство Санкт-Петербургского университета, 2001.
- [Vostokov, A. H. i dr. (red.). *Slovar' cerkovno-slavyanskago i russkago yazyka, sostavlenniy Vtorym Otdeleniemъ Imperatorskoy Akademii Naukъ*. Toma I–IV. Sanktpeterburgъ: V Tipografii Imperatorskoy Akademii Naukъ, 1847. [Reprintnoe izdanie:] *Slovar' cerkovno-slavyanskago i russkago yazyka, sostavlenniy vtorym otdeleniem Imperatorskoy Akademii Nauk*. Kn. 1–2. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta, 2001]
- Вушовић, Д. В. „Прилози проучавању Његошева језика“. *Јужнословенски филолог IX (1930^a)*: стр. 93–196.
- [Vušović, D. V. „Prilozi proučavanju Njegoševa jezika“. *Južnoslovenski filolog IX (1930^a)*: str. 93–196]
- Вушовић, Д. В. *Прилози проучавању Његошева језика*. Београд: Библиотека Јужнословенског филолога, 1930^b.
- [Vušović, D. V. *Prilozi proučavanju Njegoševa jezika*. Beograd: Biblioteka Južnoslovenskog filologa, 1930^b]
- Бошковић, Радосав, Радован Лалић, Михаило Стевановић, Никола Банашевић (прир.). Петар Петровић Његош. *Пјесме. Луча микрокозма. Проза. Пријеводи*. Београд: Просвета, 1953. (Цјелокупна дјела П. П. Његоша. Књ. 2).
- [Bošković, Radosav, Radovan Lalić, Mihailo Stevanović, Nikola Banašević (prir.). Petar Petrović Njegoš. *Pjesme. Luča mikrokozma. Proza. Prijevodi*. Beograd: Prosveta, 1953. (Cjelokupna djela P. P. Njegoša. Knj. 2)]
- Бошковић, Радосав, Видо Латковић, Никола Банашевић (прир.). Петар II Петровић Његош. *Горски вијенац. Луча микрокозма*. Београд: Просвета, 1975. (Целокупна дела Петра II Петровића Његоша. IV изд. Књ. 3). [Фототипија III изд. (Београд, 1974)].
- [Bošković, Radosav, Vido Latković, Nikola Banašević (prir.). Petar II Petrović Njegoš. *Gorski vijenac. Luča mikrokozma*. Beograd: Prosveta, 1975. (Celokupna dela Petra II Petrovića Njegoša. IV izd. Knj. 3). [Fototipija III izd. (Beograd, 1974)]]
- Лома, Александар Б. „Глагол *osvetiti* у Законику о рудницима“. *Јужнословенски филолог LXXV/2 (2019)*: стр. 9–18.
- [Loma, Aleksandar B. „Glagol *osvetiti* u Zakoniku o rudnicima“. *Južnoslovenski filolog LXXV/2 (2019)*: str. 9–18]
- Маројевић, Радмило (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Подгорица: ЦИД, 2005.
- [Marojević, Radmilo (red.). Petar II Petrović-Njegoš. *Gorski vijenac*. Podgorica: CID, 2005]
- Маројевић, Радмило. „Српски и словенски нулти суфикс“. У: Рајна Драгићевић и Божо Ћорић (ур.). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима*: Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта. Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2012: стр. 637–652.
- [Marojević, Radmilo. „Srpski i slovenski nulti sufixi“. U: Rajna Dragičević i Božo Ćorić (ur.). *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima*: Zbornik radova sa četrnaeste međunarodne naučne konferencije Komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2012: str. 637–652]

- МАРОЈЕВИЋ, Радмилко (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Луца микрокозма*. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Narodni muzej Crne Gore, 2016.
- [MAROJEVIĆ, Radmilo (red.). Petar II Petrović-Njegoš. *Luča mikrokozma*. Podgorica: CID – Cetinje: Narodni muzej Crne Gore, 2016]
- МАРОЈЕВИЋ, Радмилко (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Биљежница*. Подгорица: ЦИД, 2017.
- [MAROJEVIĆ, Radmilo (red.). Petar II Petrović-Njegoš. *Bilježnica*. Podgorica: CID, 2017]
- МАРОЈЕВИЋ, Радмилко (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Луца микрокозма*. *Горски вијенац*. *Шћејан Мали*. Никшић: Будимљанско-никшићка епархија – Београд: Друштво за неговање Његошевог дела, 2018.
- [MAROJEVIĆ, Radmilo (red.). Petar II Petrović-Njegoš. *Luča mikrokozma*. *Gorski vijenac*. *Šćepan Mali*. Nikšić: Budimljansko-nikšićka eparhija – Beograd: Društvo za negovanje Njegoševog dela, 2018]
- МАРОЈЕВИЋ, Радмилко (ред.). Петар II Петровић-Његош. *Шћејан Мали*. Подгорица: ЦИД – Цетиње: Народни музеј Црне Горе, 2020.
- [MAROJEVIĆ, Radmilo (red.). Petar II Petrović-Njegoš. *Šćepan Mali*. Podgorica: CID – Cetinje: Narodni muzej Crne Gore, 2020]
- МЕДАКОВИЋ, Милорад (прир.). *Горскій віенаць*[.] Историческо событіе при свршетку XVII века. Сочиненіе П[етра] П[етровића] Н[ѣгоша,] владыке црногор[р]скога. У Бечу: словима ч[астнихъ] о[таца] мехитариста, 1847.
- [MEDAKOVIĆ, Milorad (prir.). *Gorskiü vianacъ*[.] Istoričesko sobytje pri svršetku XVII veka. Sočinenie P[etra] P[etrovića] N[ěgoša,] vладыке crnogo[r]skogа. У Већу: slovima č[astnihъ] o[taca] mehitarista, 1847]
- НИКЧЕВИЋ, Војислав П. (прир.). Петар II. Петровић Његош. *Лажни цар Шћејан Мали*. Цетиње: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 2005.
- [NIKČEVIĆ, Vojislav P. (prir.). Petar II. Petrović Njegoš. *Lažni car Šćepan Mali*. Cetinje: Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, 2005]
- ПАВИЋЕВИЋ, Бранко (ур.). Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, „Побједа“ – Цетиње: „Обод“ – Београд: „Велько Влаховић“, 1985. (Издање садржи факсимил рукописа (5–41) и репринт првог издања (43–169)).
- [PAVIĆEVIĆ, Branko (ur.). Petar II Petrović-Njegoš. *Gorski vijenac*. Titograd: Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, „Pobjeda“ – Cetinje: „Obod“ – Beograd: „Veljko Vlahović“, 1985. (Izdanje sadrži faksimil rukopisa (5–41) i reprint prvog izdanja (43–169))]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило, Милица Вујанић, Милан Одавић, Милосав Тешић. *Речник језика Пејра II Пејровића Његоша* [на корицама: *Речник Његошева језика*]. Књ. I–II. Београд: Српска књижевна задруга и др., 1983.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo, Milica Vujanić, Milan Odavić, Milosav Tešić. *Rečnik jezika Petra II Petrovića Njegoša* [na koricama: *Rečnik Njegoševa jezika*]. Knj. I–II. Beograd: Srpska književna zadruga i др., 1983]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило, Радосав Бошковић. *Рјечник* [уз пјесничка дјела П. П. Његоша]. Београд: Просвета, 1954. (Цјелокупна дјела П. П. Његоша. Књига 6). (Додатни тираж: 1957).
- [STEVANOVIĆ, Mihailo, Radosav Bošković. *Rječnik* [uz pjesnička djela P. P. Njegoša]. Beograd: Prosveta, 1954. (Cjelokupna djela P. P. Njegoša. Knjiga 6). (Dodatni tiraž: 1957)]

Радмило Н. Мароевич
Белградский университет
Филологический факультет
Кафедра славистики

ЛЕКСИЧЕСКАЯ ОМОНИМИЯ КАК ЛИНГВОТЕКСТОЛОГИЧЕСКАЯ ЗАДАЧА
(НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭМЫ «ЩЕПАН МАЛЫЙ» ПЕТРА НЕГОША)

Резюме

В настоящей статье критически обосновывается подготовленное автором научное издание поэмы «Щепан Малый» сербского поэта эпохи романтизма Петра II Петровича-Негоша в аспекте лексической реконструкции.

Аналізу подвергаются спорные вопросы выявления лексических омонимов (омографов и омофонов), как на уровне словоформ, когда в отношении омонимии вступают отдельные формы слов, возникших в результате моционного словообразования, с формами их словообразующих основ, так и на уровне парадигмы, когда в отношении омонимии находится вся система форм пар слов, возникших в результате семантического словообразования.

В работе применяется интертекстуальный сопоставительный подход: примеры, засвидетельствованные в поэме «Щепан Малый», сравниваются с контекстами поэм «Горный венец» и «Луч микрокосма», а также с контекстами других произведений Негоша.

Ключевые слова: Петр II Петрович-Негош, поэма «Щепан Малый», поэма «Горный венец», поэма «Луч микрокосма», омонимия, моционное словообразование, семантическое словообразование, перекцентуация.

Radmilo N. Marojević
University of Belgrade
Faculty of Philology
Department of slavonic Studies

LEXICAL HOMONYMY AS A PROBLEM OF LINGUISTIC TEXTOLGY
(BASED ON NJEGOŠ'S EPIC *STEPHEN THE LITTLE*)

Summary

The author of this paper explains the interpretation of types of homonyms (homophones and homographs), based on the epic *Stephen the Little* by the Serbian poet Petar II Petrović Njegoš, dating from the epoch of Romanticism.

The analysis includes grammatical homonyms, where homonymy is established by individual word forms created through the motion of nouns and their base forms, and paradigmatic homonyms, where homonymy is established by a whole system of word forms created by semantic formation.

The analysis also encompasses material from the epics *The Mountain Wreath* and *The Ray of the Microcosm*, and certain poems by Njegoš.

Keywords: Petar II Petrović Njegoš, *Stephen the Little*, *The Mountain Wreath*, *The Ray of the Microcosm*, homonymy, motion of nouns, semantic formation, pre-accentuation.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 75–96

UDK: 811.16'367.625

COBISS.SR-ID: 43821065

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101075K>

Примљено: 15. децембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Ана Кречмер*

Институт за славистику

Универзитет у Бечу

НЕКА РАЗМИШЉАЊА О СЛОВЕНСКОМ ГЛАГОЛУ (ТИПОЛОШКИ ПРИСТУП)

Рад је посвећен централним категоријама словенског глагола – времену, виду и начину, са посебним освртом на глаголско време, као и на лексичко-семантичку категорију акционалности. У раду се даје преглед актуелног стања лингвистичке и граматикографске обраде словенског глагола, са посебним освртом на теоријски и методолошки аспект. Заговара се предност хомогеног методолошког и функционално-типолошког приступа глаголу и његовим категоријама. У вези са тим приказују се одабрани научни приступи и концепције савремене лингвистичке теорије, посвећени глаголским категоријама. У завршним делу представљен је методолошки хомогени нацрт приступа категорији глаголског времена.

Кључне речи: типолошки приступ, време – вид – начин словенског глагола, акционалност.

Словенски глагол заузима у језику, мишљењу, сазнању и механизмима човекове спознаје једно од кључних места и представља изузетно занимљив, али и изузетно сложен, објекат за истраживање. Управо предикату се даје предност у језичком обликовању, вербализацији мисаоне делатности човека – а тиме и у обликовању и успешном одвијању комуникације. Централно место у граматици глаголског система индоевропских језика, несумњиво, заузимају две категорије – време и начин. Када је словенски глагол у питању, њима се придружује и трећа категорија – вида, који се често интерпретира као „унутрашње“ време – док време као такво чини један од елемената деиктичке тријаде *ego-hic-nunc* (*ego sum hic et nunc*), која је неопходна човеку (и његовом језику) за субјективну оријентацију у свету.

* anna.kretschmer@univie.ac.at

У фокусу нашег приказа налазе се три граматичке категорије глагола – време, вид и начин. Али он се бави и категоријама које надилазе сопствени граматички ниво – категоријама акционалности,¹ темпоралности и таксиса. Основна његова намена је да допринесе научној дискусији и послужи као подстицај за даља истраживања у овој области. У њему су тематизовани неки, по нашем мишљењу, битни методолошки, теоријски, типолошки и граматикографски проблеми и питања у вези са словенским глаголом. Један од најважнијих задатака на овом подручју представља стварање методолошки хомогеног типолошког модела за приступ глаголу и његовим категоријама. Свако лингвистичко моделирање служи *sui generis* адекватнијем приступу и интерпретацији објекта који се моделира. У овом случају то су централне категорије словенског глагола.

На основу једног таквог модела, у првом делу рада даје се преглед глаголских система појединих словенских језика. Преглед служи пре свега у илустративне сврхе и не претендује на свеобухватност, већ се у њему ставља акценат на типична и дистинктивна обележја. Као што је познато, у славистици, поред конвенционалне поделе словенских језика на три групе – источно-, западно- и јужнословенску, заступљена је и бинарна подела – на северно- и јужнословенски тип. Не залазећи даље у то питање (које није предмет нашег разматрања), поменућемо само да се у погледу глаголског система видљиво манифестују управо та два типа – северни и јужни. Границе између њих, међутим, дискретне су природе, са више прелазних фаза. Основна пажња се овде поклања времену (уз осврт на вид и начин), као и корелацији између времена и вида односно времена и начина – јер се управо у том сегменту испољавају најзначајније разлике између два типа словенског глаголског система. Преглед је праћен појединим методолошким запажањима и почиње приказом јужнословенског глаголског типа.

Кардинална дистинктивна обележја овог типа заступљена су у бугарском и македонском језику. Дакле, у оним словенским језицима који припадају балканском језичком савезу и разликују се од осталих из више аспеката. Јужном типу већином припадају и језици на новоштокавској основи, као и словеначки. Међутим, они већ представљају (наведеним редоследом) прелазне фазе у правцу севернословенског типа.

Као основна дистинктивна обележја јужнословенског глаголског типа могу се издвојити следећа:

- (1) доследна граматикализација категорије глаголског времена – са широким репертоаром одговарајућих облика;
- (2) издиференцирани систем претериталних облика, који укључује и синтетичке претерите;

¹ Нем. *Aktionsart*, рус. *способ глагольного действия*.

- (3) одсуство (формалног) синтетичког футура;
- (4) перифрастички футур са модалним помоћним глаголом *xīe-īīi* – при чему доминира балканска конструкција *da + īрезенī* (у севернословенском типу представљен је модел копулативни глагол *биīīi* + инфинитив пунозначног глагола);
- (5) нижи степен граматикализације глаголског вида у односу на северни тип;
- (6) време и вид као категорије у већој мери чувају своју аутономију него у северном типу;
- (7) истовремено, корелација између категорија времена и начина је израженија него у северном типу.

Бугарски глаголски систем може се посматрати као јужнословенски прототип. Његова централна категорија је време – са укупно девет облика.² Временски облици се могу јасно разврстати на апсолутна времена (презент, аорист, перфекат, футур) и релативна (таксисна). Категорија начина има више облика него у другим словенским језицима. Истовремено постоји израженија корелација између времена и начина (временски облици се могу издвојити не само у индикативу већ и у тзв. (ре)наративу (и дубитативу)). У бугарском је такође, вероватно највише од свих словенских језика, заступљена аутономија категорија времена и вида. Сви временски облици (бар потеццијално) могу настати како од свршених, тако и од несвршених глагола. У том погледу постоје, међутим, и одређене преференце, које постепено прерастају у законитости (нпр. корелација између аориста и свршеног вида). С друге стране, у бугарском језику је посебно изражена блискост презента и имперфекта – који представља врсту *īрезенīа* у *īрошлосīи*. Изражене су и функционално-семантичке везе између одређених временских облика (перфекат – плусквам-перфекат, футур – *futurum praeteriti*, *futurum exactum* – *futurum exactum praeteriti*).

Широки репертоар временских облика, као и међусобна аутономност времена и вида, утичу на функционални и семантички потенцијал бугарског глагола. Овде ћемо се ограничити само на неколико запажања у вези с тим:

- У бугарском презенту највише је изражена видска индиферентност: свршени презентски облици постоје – њима се не може исказати само тзв. актуелна садашњост ($S = E$).³

² Детаљна анализа временског статуса појединих облика тог сложеног система – свакако један веома занимљив предмет за лингвистичку анализу, нарочито у целокупном словенском контексту, надилази тематику овог рада.

³ Ови симболи овде и даље у тексту односе се на познату Рајхенбахову тријаду (REICHENBACH 1947): *S* (*Sprechzeitpunkt* – време говора – *point of speech*) – *E* (*Ereigniszeit* –

- Бугарски аорист потиче од индоевропског и временски локализује радњу у прошлости ($E > S$).
- У имперфекту, који, за разлику од аориста, представља релативни временски облик, временска локализација је, напротив, одсутна.
- Бугарски перфекат има поред резултативног статално и акционално значење.
- Футурска парадигма је изузетно издиференцирана, при чему сви облици футура имају посебан морфолошки израз. Непосредно темпорално граматичко значење будућности у бугарском футуру је више него у другим словенским језицима пропраћено модалном семантиком.

Репертоар македонских облика футура је нешто мањи него у бугарском језику. Временски облици у македонском језику могу се поделити на одређене (аорист, имперфекат, футур, *futurum praeteriti*) и неодређене (презент, плусквамперфекат, резултативни футур). Корелација између времена и вида испољена је већ нешто јаче него у бугарском – аорист се прави претежно од свршених глагола, имперфекат и презент (у главној реченици) – само од несвршених. Аорист и имперфекат разликују се и семантички: аористом се исказује завршена, одн. прекинута радња у прошлости, а имперфектом – непрекидна (уп. GALTON 1962: 30). Оба синтетичка претерита, иако имају готово идентичну флексију, представљају живе категорије са стриктно одвојеним функционално-семантичким оптерећењем. Ова чињеница противуречи ставу према којем је узрок нестајања синтетичких претерита хомонимија њихових облика (уп. нав. д., 32). За македонски перфекат карактеристична је одређена не-локализованост у времену, атемпоралност, док је заступљена семантика актуелне релевантности радње у прошлости. У стандардном језику постоји тенденција ка употреби футура у функцији кондиционала – нарочито када је у питању *futurum praeteriti*. Модална семантика и иначе је израженија него у бугарским временским облицима. Границе између категорија времена, вида и начина су дискретне – сви неодређени временски облици могу исказати актуелност и резултативност радње, и то у односу на садашњост, прошлост и будућност.

Што се тиче јужнословенских језика на новоштокавској основи, у погледу временског система постоји одређена подела на западни и источни подтип – пре свега када су у питању претерити, а нешто мање футур. При том више се ради о дистрибуцији појединих облика у функционалном и семантичком смислу, односно о њиховој фреквентности него о самој парадигми. У погледу три централне категорије *време – вид – начин* ови

punkt – време радње / процеса – point of event) – R (Relationszeitpunkt – референцијално време – point of reference).

језици се могу посматрати као прва фаза преласка од јужног ка северном словенском типу – иако они несумњиво припадају првоме, и то у погледу:

- профилисаног система претеритних форми;
- одсуства синтетичког футура;
- грађења сложеног футура помоћу модалног глагола *хїейїи* (гледано из дијахронијског аспекта);
- међусобне независности времена, вида и (другачије него у бугарском) начина.

Истовремено, корелација времена и вида постоји и код простих претерита (аорист / свршени вид, односно имперфекат / несвршени вид) и код презента (свршеним презентом се само у зависним реченицама може исказати садашњост).

Поједине ознаке повезују ове језике и са северним типом. Пре свега, генерализација перфекта у претериталној употреби – полазна тачка је за то говорни узус, али је таква употреба све заступљенија и у стандардном језику. Као последица, синтетички претерити у усменом спонтаном дискурсу све мање се схватају (и употребљавају) као прави временски облици те добијају стилистичку и прагматичку конотацију. Међутим, изгледа да управо у погледу аориста и плусквамперфекта актуелно долази до промена у узусу језичке употребе.⁴ Стога би било пожељно да се том питању обрати већа пажња од стране српске граматикографије.

Словеначки глаголски систем представља један корак даље у правцу северног типа. Он нема простих претерита. Перифрастички претерити, перфекат и плусквамперфекат, немају показатеље временске локализације радње, али могу имати модално обележје. Актуализована радња се исказује само помоћу плусквамперфекта. Вид и време су у одређеној мери повезани. Тако, презент и футур граде се од глагола оба вида – али уз одређене рестрикције у погледу дистрибуције:

- свршени презент по правилу нема значење актуелне садашњости ($S = E$);
- свршени футур може наступати у функцији *futurum exactum*.

Повезаност времена и вида, међутим, ознака је севернословенског типа. Са њим словеначки језик повезује и то што свршени презент може имати чисто футурално значење (тзв. *futuropraesent*). Међутим, у словеначком језику то је, за разлику, на пример, од руског (уп. д.), само факултативно значење. Словеначки футур је перифрастички облик, који се гради помоћу копулативног глагола *биїи* и тзв. *l*-перфекта основног глагола.

⁴ Уп. занимљива запажања о употреби аориста у рецентном говорном узусу у Попович 2015.

Најважнија обележја севернословенског типа глаголског система су следећа:

- 1) минимални репертоар временских облика;
- 2) изражена интерференција времена и вида (уз све очигледније доминирање вида);
- 3) изражена међусобна аутономност времена и начина;
- 4) профилисано функционално-семантичко поље акционалности.

Оба лужичкосрпска језика припадају, несумњиво, северном типу – али поседују више особина и јужног. У њима постоје два перифрастичка претерита и један синтетички (који у свршеном виду потиче од старог словенског аориста, а у несвршеном – од имперфекта).⁵ Горњолужичкосрпски поседује и итеративни перфекат, који се гради помоћу посебних облика копулативног глагола *биѿи*. Поред опште претериталне семантике, перфекат задржава и изворно резултативно значење. Плусквамперфекат се употребљава са таксисном функцијом – као, у одређеној мери, и перфекат. Таква спрега сложених претерита са таксисом у оба лужичкосрпска језика испољена је у већој мери него код других словенских језика и може чак бити надређена чисто временској семантици. Футур има како синтетички (= свршени презент), тако и перифрастички облик – али актуелну садашњост може исказати само несвршени презент.⁶

Стандардни чешки језик поседује само један (перифрастички) претерит, који се гради (од оба вида) помоћу копулативног глагола *биѿи* и *л*-облика основног глагола. Али постоји и корелација између времена и вида: свршени претерит локализује радњу у одређеном сегменту прошлости – док темпорална веза између радње и времена говора (*S*) код

⁵ У лужичкосрпским граматикама понекад се још употребљавају за то појмови аорист и имперфекат.

⁶ Ове особине наведене су у складу с описом који се даје у нормативним граматикама. Међутим, управо у погледу лужичкосрпских језика не треба занемаривати размимоилажење прописане норме и говорног узуса, које у овом случају може бити знатно веће у односу на друге словенске језике. Лужичкосрпски нису, наиме, стандардни, национални језици, већ тзв. регионални књижевни језици, и то језици мањина у хетеролингвалном окружењу. Њиме се активно служи само један мањи део етноса (нарочито то важи за доњолужичкосрпски). У таквој социолингвистичкој ситуацији битан фактор представљају дијалекти, који утичу и на употребу глаголских категорија и облика. У дијалектима се, на пример, преферише употреба перфекта као генерализованог претерита – плусквамперфекат и синтетички претерит се готово не употребљавају. Под утицајем немачког, као доминатног језика окружења, постепено се губи осећај за граматичку категорију вида – прописана норма и говорни узус знатно се разилазе, а видска корелација у говорном језику све више се губи.

несвршених претерита може бити прилично слаба. Задржава се у претериту и значење резултативности. Презент има оба видска облика – уз уобичајена ограничења (свршеним презентом се не може исказати актуелна садашњост). Футур има прости (свршени презент) и перифрастички облик (помоћни глагол *биѿи* + инфинитив основног глагола). Свршени футур не може исказивати итеративну, одн. узелну радњу, већ радњу локализовану у будућности означава као резултат који потиче из садашњости, док несвршени футур само локализује радњу у будућности. Повезаност категорија времена и начина у чешком језику, дакле, прилично је изражена. У исто време, вид је мање граматикализован него, на пример, у руском језику.

Словачки глаголски систем показује низ подударности са чешким. Претерит овде има само два перифрастичка облика. Време и вид су повезани: плусквамперфекат (претпрошлост) гради се претежно од глагола свршеног вида; свршени презент има значење футура и не може исказивати актуелну садашњост. Несвршени (перифрастички) футур (копулативни глагол *биѿи* + (несвршени) инфинитив основног глагола) неретко су модално обојени.

Пољски глагол има три синтетичка временска облика – презент, претерит и футур, уз изражену корелацију између категорија времена и вида. Значење правог презента имају само несвршени облици, док свршени презент служи за изражавање футура (*futuropraesent*). Перифрастички футур гради се од несвршених глаголских основа уз помоћ копулативног глагола *биѿи*. Перифрастички плусквамперфекат постоји, али се све ређе употребљава. Пољски, дакле, поседује минималну парадигму временских облика – али истовремено једну у високом степену граматикализовану категорију вида и функционално-семантичко поље акционалности са више подтипова.

Белоруски глаголски систем има изразито севернословенска обележја. У њему постоје три синтетичка временска облика – презент, претерит и футуропрезент (свршени презент), и два перифрастичка – несвршени футур и плусквамперфекат. Као и у руском глаголу, постоји одређена семантичка корелација између синтетичких (= пунктуално значење) и перифрастичких (= процесуално значење) временских облика. Функционални подухват презента се подудара са истим у оба преостала источнословенска језика. За разлику од већине словенских језика, плусквамперфекат овде није особина књишког, писменог израза, већ дијалекатска појава. Овај облик често се јавља и у разговорном језику и служи за изражавање таксиса – њиме се исказује радња, локализована у прошлости, која је била прекинута или је ушла у колизију са неком другом радњом. Нису ретка и модална обележја плусквамперфекта – као, на пример, оптативно значење. Парадигма начина, што је карактеристично

за северни тип, веома је сведена. Категорија вида је у знатној мери граматикализована и надређена временској парадигми – нпр. свршени презент не може да изражава актуелну садашњост. Поље акционалности има више подтипова – али овај сегмент језичког система готово и није описан у граматицима. На дијалекатском нивоу заступљени су посебни синтетички облици футура (слични украјинским – уп. д.): 1. л. једн. *хадзіцьму* < *хадзіць* (несвршени инфинитив) + помоћни глагол *habere*.

Особине северног типа видљиво су заступљене и у украјинском глаголском систему. Између категорија времена и вида постоји изражена корелација – уз доминирање вида над временом. Футур поседује како синтетичке, тако и перифрастичке форме. Синтетички футур има два облика – један је свршени презент (*futuropraesent*), а други (као и у белоруским дијалектима – уп. г.), који се прави од несвршених глагола, има додату (у спојеној постпозицији) енклитичку форму помоћног глагола *habere*. Перифрастички футур прави се од (несвршеног) инфинитива и помоћног глагола *биіти*. Облици претерита (стари *-l*-перфекат) јављају се у оба вида. У претериту се разликују аористна и перфектна значења. Постоји перифрастички плусквамперфекат, који се гради од глагола оба вида и широко се користи у разговорном језику, али се готово не употребљава у научном односно административном стилу и публицистици. Тај облик постоји и у дијалектима (као и у белоруским – уп. г.). У општесловенском контексту занимљив је његов веома широки функционални репертоар.

У руском глаголу севернословенски тип заступљен је, вероватно, у најизраженијем облику. Категорија вида овде је доследно (али не и потпуно) граматикализована – више него у другим словенским језицима.⁷ Поред већ наведених ознака севернословенског типа, руски глагол има и следеће особине:

- Полифункционалност временских облика. Само перифрастички футур (копулативни глагол *биіти* + несвршени инфинитив) има искључиво футурску семантику ($E < S$), док претерит, и чак презент, показују изричиту полифункционалност. Презент, свакако, иначе способан за преузимање „туђих“ улога и значења.
- Пошто „прави“ презент (и не само у руском) може да се гради само од несвршених глагола, и овде се поставља питање могућег утицаја вида на семантику и функцију временских облика (о „туђим“ улогама вида има занимљивих запажања у: Зализњак и др. 2015: 156–160 – уп. д.).

⁷ При томе треба узети у обзир да је процес граматикализације глаголског вида у словенским језицима сразмерно млад и ни у једном словенском језику није приведен крају (уп. REGNÉL 1944). То би било и једно могуће објашњење тесне повезаности глаголског вида са неграматикализованом категоријом акционалности.

– Полифункционалност постоји не само у темпоралном већ и у модалном погледу. Једно могуће објашњење тога могла би бити одређена десемантизација категорија времена и начина, која корелира са доминантом вида у корелацији *време – вид*.⁸

Подаци за горенаведени контрастивни и типолошки преглед словенских глаголских система потичу из граматика појединих језика. Током рада на њима показали су се, међутим, како неуједначеност граматикографске обраде језичке грађе у целини, тако и одређени дефицит саме граматикографске концепције. Ова тема не спада у ужу проблематику нашег рада и захтева посебан приступ и посебно истраживање (преко потребно за напредак савремене словенске граматикографије). Ипак, желели бисмо да се укратко осврнемо на поједине резултате нашег прегледа глагола у словенским граматицама. Из методолошких разлога преглед је рађен на корпусу истог типа граматика, наиме, научних дескриптивних граматика (пре свега, академијиних), са високим степеном рецепције. Преглед је фокусиран на категорију времена, а обављен је према следећим параметрима (заједничким за све граматике):

- (1) теоријска база приказа;
- (2) дефиниција категорије;
- (3) интерпретација појединих временских облика (пре свега, футура, аориста и перфекта) у синхронијском и дијахронијском погледу: она се може битно разликовати у појединим граматикографским приступима;
- (4) функционално-семантичка анализа категорије времена;
- (5) узајамни однос категорија времена и вида, односно времена и начина;
- (6) контрастивни приступ у општесловенском (и ширем) контексту.

На основу издвојених параметара и спроведене анализе може се закључити да приступ категорији времена у граматицама показује видљиво разилажење у погледу теоријске и методолошке базе – али и низ подударности:

- време се обично не дефинише, односно његов приказ се ограничава општим напоменама о повезаности физичког и глаголског времена у људској перцепцији;
- у приказ глаголског времена укључује се углавном само један елемент Рајхенбахове тријаде (најчешће *S*);

⁸ Приступ том питању, међутим, захтева ширу и контрастивну како језичку тако и категоријалну базу (сплет темпоралности, аспектуалности и модалности). Руски глагол представља оптималну полазну тачку за један такав приступ јер је у њему заступљен комплексни разрађени темпорално-аспектуални систем, који се у знатној мери детерминише преко лексико-граматичке категорије акционалности.

- савремена теоријска проучавања категорије времена готово се не рефлектују у описима;
- основна пажња се поклања парадигми – облицима и њиховој творби;
- у опис се обично не укључује функционална и семантичка анализа времена;
- исто важи и за односе између категорија времена, вида и начина, као и акционалности;
- опис се ограничава углавном једним језиком, а контрастивни приступ, по правилу, изостаје.

Међутим, ван граница дескриптивних граматика постоји цео низ веома занимљивих приступа глаголу и концепција, вредних разматрања и рецепције. Неке од њих биће укратко приказани у следећем одељку нашег рада.⁹ У више савремених теоријских истраживања посвећених глаголу фокус се сукцесивно премешта са граматичког приступа (категорија времена као таква) ка функционално-семантичком. То је нарочито заступљено у руској школи функционалне граматике (А. В. Бондарко и др.), као и у постулату о дубинској спрези семантике и синтаксе у руској когнитивистици. Времену се, дакле, обично приступа из аспекта његовог односа према другим категоријама. Притом, време и темпорална семантика неретко се разматрају у радовима посвећеним аспектологији (што је разумљиво, узимајући у обзир изузетну повезаност те две категорије у севернословенском језичком типу).

У раду Милославског „Морфологические категории современного русского языка“ (1981) однос времена и вида не третира се (као иначе у руској аспектологији) као доминирање вида над временом. Поменућемо овде још занимљива запажања о семантичкој сличности свршених облика претерита и футура и разликама између перфекатских (+ резултативност) и аористних (– резултативност) претериталних значења (216).¹⁰

Рад истакнутог белоруског лингвисте Мартинова „Категории языка. Семиологический аспект“ (Мартынов 1982) оперише на семантичко-синтаксичком нивоу уз видљив семиотички утицај (тзв. перифрастичка граматика / француски структурализам), као и утицај апликативно-генеративног модела (Шаумян 1974). Време се схвата као локализациона категорија. Битно је да се језику приступа холистички и као семиотички детерминисаном систему.

⁹ У приказу је заступљено више радова, објављених на немачком и руском језику. Откада енглески сукцесивно и неометано напредује као доминантан језик науке, сукцесивно слаби рецепција радова објављених на другим, чак и словенским језицима.

¹⁰ Овде и даље бројеви у заградама се односе на одговарајуће стране у реферисаном раду.

Рад Касевича „Семантика. Синтаксис. Морфологија“ (1988) углавном следи теорију фрејмова (у руској интерпретацији концепције Минског (Минский 1979)), али оперише у ширем контексту холистичких лингвистичких теорија. У односу на глаголско време (аутор истиче да време представља једну сразмерно младу граматичку категорију), експлицитно се указује на реципрочну природу односа (руског) времена и вида. Обе категорије се притом посматрају као аутономне и разматрају се заједно – и одвојено од таксиса. Критички се приступа неким уобичајеним постулатима – нпр., схватање глаголског времена као „спољног“ (деиктичка категорија), а вида као „унутрашњег“ времена (197) критикује се као исувише генерално. А релативни временски облици према аутору постоје само у језицима који за то поседују посебне форме – у осталим случајевима ради се о релативној употреби апсолутних времена (201–202). Таксис се схвата (као и у руској функционалној граматици) као аутономна морфолошка категорија (207–208). Поменућемо још занимљив типолошки приступ односу времена и вида (203–205).¹¹

„Българска морфологија“ категорију времена интерпретира као радњу у току, као холистички процес остваривања радње (ГЕОРГИЕВ 1993: 307). Анализа времена укључује не само параметар времена говора (*S*) већ и таксис, као и друге семантичке ознаке времена (\pm блискост / периодичност и др. (307)). Издвајају се резултативна (перфекат, плусквамперфекат, *futurum exactum*, *futurum exactum praeteriti*) и акционална (презент, имперфекат, аорист, футур, *futurum praeteriti*) времена у бугарском. Разматрају се и семантички аспекти, али више на нивоу појединачних запажања.

У немачкој серији која приказује различита функционално-семантичка поља, 1995. изашао је том посвећен времену и темпоралности (JACHNOW, Wingender 1995). Неколико прилога из тог зборника желели бисмо укратко овде представити. Петер Шмидт бави се природом и функционалним аспектима (семантичке) категорије темпоралности и њеним везама са другим функционално-семантичким категоријама – и то у односу на све природне језике (SCHMIDT 1995). Базу приступа чини деиктичка тријада *ego-hic-nunc-origo* говорника, при чему се управо њена временска компонента посматра као примарна и комуникативно омнипрезентна (2.2). Аргументација је веома занимљива и базира се на концепцијама лингвистике, филозофије језика и теорије познања, са видљивом онто- и филогенетском перспективом у приступу времену (2.1, 2.3). Поменућемо још запажања о семантичкој опозицији *īperfekaiī / аорисīī – īрейīерийīī*, дистинкцији перфекатских (резултативност) и ао-

¹¹ Интерпретација глаголског вида је нешто спорнија – као, на пример, у погледу *итеративног вида*, који постулира аутор (198).

ристних (наративност) значења и одређености (дефинитности) временских облика са референцијалним фокусом у прошлости (53–56).

Прилог Ханса Мелига посвећен је суштини и функционалном репертоару словенског презента (MENLIG 1995), који се схвата као деиктички облик. Нарочита пажња поклања се *футурирезенију*, који у словенским језицима по правилу не може исказивати актуелну садашњост (уп. г.). Рад пружа систематски преглед категоријалног значења свршених и несвршених облика презента. Издвајају се *еззофорна* (фокус на ситуацију) одн. *ендофорна* (анафора и катафора, тј. фокус на језик) употреба (1.3), као и *есенцијални* одн. *акцидентијални* презент (3).

Рад Владимира Климонова посвећен је генези словенске категорије времена, почевши од прасловенског (КЛИМОНОВ 1995). Посебна пажња се поклања темпоралној диференцијацији непретеритних облика, синтетичком футуру, аспектуално-темпоралној диференцијацији претерита и формирању словенског имперфекта (1.3), као и настанку аналитичких облика претерита (1.4) и футура I и II (1.5).

Приказ историјата истраживања темпоралности (од средине 14. в.) пружа рад Петера Косте (KOSTA 1995). У фокусу приказа савремених истраживања су односи темпоралности и темпоралне деиксе (5.1), таксиса (5.2), аспектуалности (5.3), акционалности (5.4) и модалности (5.5. – веома кратко), моделирање глобалних временских контекста, темпорална семантика, временски прилози (6). Истраживање пружа неколико веома занимљивих запажања (уп. 7).

У овом зборнику објављен је и наш рад о природи времена у словенским језицима (KRETSCHMER 1995).

У последње време јача интерес према времену (темпоралности) и виду (аспектуалности) у руској прагмалингвистици и когнитивној лингвистици, нпр., у оквиру концепције језичке слике света (уп. ЯКОВЛЕВА 1994), на коју се овде, иначе, нећемо освртати. Један рад из те сфере ипак бисмо желели да представимо. У питању је колективна монографија „Русская аспектология: в защиту видовой пары“ (Зализняк и др. 2015). Први део рада је прерађена верзија већ објављене монографије, али је ипак вредан разматрања. За разлику од конвенционалних приступа виду, овде се у анализу доследно укључују семантички и онтогенетски аспекти, као и (управо код руског глагола присна) повезаност времена и вида. Концепција се базира на приступу видским паровима код Маслова (МАСЛОВ 1948): видски пар је представљен само у случају када несвршени глагол може да замени свршени у опису догађаја (рус. *событие*), који се понавља (итеративност), односно у историјском презенту (55–56). Глаголски вид се, дакле, схвата не само као граматичка већ и као концептуална категорија (гл. 1), његовој семантици се додељује нарочита пажња (гл. 2). Посебан одељак (гл. 7) посвећен је глаголима кретања,

који још увек нису довољно описани и проучени у руском (и не само у руском) језику. У раду се даје систематски преглед и категорије акционалности (рус. *способы глагольного действия*) – али не и њена типолошка класификација. Други део монографије посвећен је специјалним питањима везаним за руски вид, са освртима на лексикографски (гл. 2) и дидактички аспект (гл. 3).¹² Разматра се и појава тзв. видских „тројки“, које неретко служе као аргумент против видске корелације и видских парова (гл. 5–7). Завршни део бави се видском опозицијом у различитим (граматичким и лексичким) контекстима: семантика инхоатива (гл. 1), вид инфинитива подређеног руском *нельзя* (контекст прохибитива одн. негације: гл. 2). Последње поглавље (гл. 4) бави се свршеним презентом (*futuropraesent*) – што је нарочито битно за севернословенски глаголски тип, али важно је и у општесловенском контексту (уп. г.).

Време и темпоралност, као и односи граматичких категорија времена, вида, начина и лексичко-граматичке категорије акционалности, предмет су интереса и германистике. Ови радови су корисни и за проучавање словенског глагола – али не могу да буду представљени у границама овог прегледа. Навешћемо ту зато само нека кључна питања у овим истраживањима у погледу глаголског времена:

- Структура претериталног система.
- Питање темпоралног статуса перфекта (уп. ENRICH, VATER 1989; VATER 1991; TEN CATE 1989 – другачије тумачење код COMRIE 1985; ANDERSSON 1989) и футура (уп. JANSSEN 1988; VATER 1991: 56–57; SCHNELLE 1992 – другачије тумачење код COMRIE 1985, 1989; уп. так. АВРАНАМ 1989).
- Темпорална деикса (уп. ENRICH 1992; FUCHS 1988; RAUH 1988; VATER 1991).
- Семантичко-граматичка категорија акционалности у германистици је веома добро разрађена тема (уп. ANDERSSON 1989; ENRICH 1992: 64–66; KRIFKA 1989а, 1989в: 95–97; STEUBE 1988; VERKUYL 1972). Али та истраживања се само ограничено могу применити на словенске језике – због битних разлика у језичкој манифестацији акционалности, структури њеног поља, као и у погледу семантичког потенцијала.¹³

Желели бисмо да прикажемо укратко и неке радове из србистике. Не ради се о неком систематском прегледу односно синтези (ма колико би један такав рад био пожељан), већ је то више осврт на неке приступе,

¹² Добро је познато да управо глаголски вид представља велики проблем у настави руског језика као страног.

¹³ У ANDERSSON 1972, 1978 даје се упоредна анализа руске и немачке акционалности.

који превазилазе границе конвенционалног третмана глагола у српској граматициграфији. Преглед се даје у хронолошком редоследу и садржи и неколико старијих радова, који, међутим, нису изгубили своју актуелност ни данас.

У раду Ирене Грицкат „О перфекту без помоћног глагола у српскохрватском језику и сродним синтаксичким појавама“ (1954) представљен је семантичко-синтаксички приступ, који укључује и текстолошки параметар – жанровску припадност текстова (између осталог и фолклорних), у којима се тај перфекат употребљава. Концепција има панхронијски карактер и садржи како синхронијску, тако и дијахронијску перспективу, што је прилично ретка појава у радовима о темпоралној лингвистици. Предмету се приступа како на нивоу језичког стандарда (гл. II), тако и субстандарда (дијалеката – гл. III), и то у општесловенском контексту – уз одређену вансловенску позадину (гл. V). Изузетно занимљива је, исто панхронијска, теоријска база приступа (гл. VI: Лингвистичко тумачење; гл. VII: Тумачење у вези са историјатом појаве и њеном територијалном распрострањеношћу).¹⁴

Рад Петра Сладојевића „О основним временским категоријама употребе глаголских облика у српскохрватскоме језику“ (1966) базира се само на једном од три елемента перцепције, времену говора (*S*) (§ 1), али укључује и релативну употребу временских облика (релатив – §§ 3–4), и атемпоралну (§§ 5–6) – и њихову модалну компоненту (§ 34).

Јован Вуковић (VUKOVIĆ 1967) приступа глаголу из претежно синтаксичке, функционалне перспективе, али у анализу се укључује семантика и модалност времена. Разматра се и корелација времена и вида, као и систем корелација унутар саме временске парадигме. Нарочита пажња се поклања аористу и имперфекту, као и футуру II и његовим функционалним еквивалентима.

У уџбеницима је сразмерно ретко заступљен високи теоријски лингвистички ниво. Изузетке, међутим, представљају радови Живојина Станојчића. Овде ћемо поменути само његову „Граматику и језик“ (1987). Слично важи и за „Синтаксу српскохрватског – хрватскосрпског књижевног језика за више школе“ Миливоја Миновића, објављену исте године. У овом школском приручнику експлицитно је заступљен семантичко-синтаксички приступ глаголским облицима и њиховој употреби (Миновић 1987: 147–187).¹⁵

Последњи одељак (V) рада Милорада Радовановића „Списи из синтаксе и семантике“ (1990) (и иначе пуног веома занимљивих запажања)

¹⁴ Перфектом у српском језику (у функционалном аспекту бави се и Попович 2015)

¹⁵ Слично важи и за новију граматику Ј. Силића и И. Прањковића намењену средњошколцима и гимназијастима (Silić, Pranjković 2007).

обраћа се наративности глаголских облика, теми која привлачи пажњу и когнитивне лингвистике. Поред временских облика (аорист, имперфекат, плусквамперфекат: V.2–3), овде се анализира и други потенцијал (V.4). Поменућемо ту још запажања Милке Ивић (у општесловенском контексту) у погледу неререференцијалне употребе временских облика – овде у односу на понављану радњу (1995: 37–55).¹⁶ Као и три мања, али значајна рада Предрага Пипера из области морфосинтаксе: о временским транспозицијама у словенским језицима (1985), о општесловенском функционалном моделу упоредне словенске граматике (са посебним освртом на спацијалне и темпоралне аспекте: 1995) и „Оглед српске морфосинтаксе (у поређењу са македонском)“ (1997). Широко базиран приступ презенту пружа рад Срете Танасића „Презент у савременом српском језику“ (1996).¹⁷

На крају желели бисмо да наведемо нека, пре свега, методолошка запажања, која сматрамо битним за истраживање и интерпретацију централних глаголских категорија у општесловенском контексту, као и за један типолошки приступ њима. Пре свега, сматрамо да граматичке категорије *време – вид – начин* треба проучавати у њиховом конкретном узајамном односу. Полазна тачка је при томе стање у савременим стандардним језицима (код словенских језика, који немају ниво стандардних – дотични регионални писмени / књижевни језици). Како би се адекватно приступило том категоријалном комплексу, неопходно је у анализу укључити и природу тих категорија – у онтолошком, функционалном и системском погледу. Од изузетног је значаја (пре свега, за северни тип) и неграматикализована (односно само делимично граматикализована) категорија *акционалности*. Иако се предност даје синхронијском приступу, адекватна интерпретација грађе захтева и дијахронијску перспективу. И, свакако, неопходно је поређење, један од најважнијих алата познања. Анализа глаголских система у појединим словенским језицима мора се спроводити на широј позадини, како словенској тако и несловенској. И, на крају, приступ глаголском систему и категоријалним односима у њему треба да укључује функционалну и семантичку анализу.

Ова листа параметара, свакако, може – и треба – да буде емпиријски проверена на корпусу, и, на основу тога, мора бити допуњена, модификована и сл. И сам овај приказ се схвата пре свега као допринос научној дискусији о глаголу, једном од најфасцинантнијих елемената нашег језика – и сазнања.

¹⁶ Уп. итеративност као критеријум за видске парове код Маслова (1948) (уп. г.).

¹⁷ У последње време било је објављено неколико веома занимљивих радова о словенском глаголском времену, чија је анализа, међутим, вредна засебног приступа и приказа (уп. Попович 2015; Поповић 2012, 2018).

Циџирана лиџераџура

- БЛОДИД, I. K. и др. *Сучасна украинська літературна мова*. Київ, 1969.
[BILODID, I. K. i dr. *Sučasna ukraïns'ka literaturna mova*. Kiïv, 1969]
- ГЕОРГИЕВ, Станьо. *Българска морфология*. Велико Търново, 1993.
[GEORGIEV, Stanyo. *Balgarska morfologija*. Veliko Tarnovo, 1993]
- Грамматика современного русского литературного языка*. Москва, 1970.
[*Grammatika sovremennoгo russkogo literaturnogo ázyka*. Moskva, 1970]
- Граматыка беларускай мовы*. Т. 1. Мінск, 1962.
[*Gramatyka bielaruskaj movy*. T. 1. Minsk, 1962]
- Граматыка сучасної української мови*. Морфологія. Київ, 2017.
[*Gramatika sučasnoï ukraïns'koï movi*. Morfoloģiá. Kiïv, 2017]
- ГРИЦКАТ, Ирена. *О џерфекџу без џомоћног глагола у срџскохрваџском језику и сродним синџаксичким џојавама*. Београд, 1954.
[GRICKAT, Irena. *O perfektu bez pomoćnog glagola u srpskohrvatskom jeziku i srodnim sintaksićkim pojavama*. Beograd, 1954]
- ЗАЛИЗНЯК, А. А., И. Л. Микаџлян, А. Д. Шмелев. *Русская аспектология: в зашџту видовой пары*. Москва, 2015.
[ZALIZNÁK, A. A., I. L. Mikaělan, A. D. Őmelev. *Russkaá aspektologija: v zařitu vidovoj pary*. Moskva, 2015]
- ИВИЃ, Милка. *Лингвистџички огледи*. Београд, ²1995.
[IVIĆ, Milka. *Lingvistićki ogleđi*. Beograd, ²1995]
- КАСЕВИЧ, В. Б. *Семантика. Синтаксис. Морфология*. Москва, 1988.
[KASEVIĆ, V. B. *Semantika. Sintaksis. Morfoloģiá*. Moskva, 1988]
- КОНЕСКИ, Блаже. *Грамаџика на македонскоџ лиџераџурен јазик*. Скопје, 1987.
[KONESKI, Blaže. *Gramatika na makedonskiot literaturnen jazik*. Skopje, 1987]
- ЛОМТЕВ, Т. П. *Грамматика белорусского языка*. Москва, 1956.
[LOMTEV, T. P. *Grammatika belorusskogo ázyka*. Moskva, 1956]
- МАРТЫНОВ, В. В. *Категории языка*. Москва, 1982.
[MARTYNOV, V. V. *Kategorii ázyka*. Moskva, 1982]
- МАСЛОВ, Ю. С. Вид и лексическое значение глагола в современном русском литературном языке. *Изв. АН СССР*. Отд. лит. и яз. Т. 7 (1948), вып. 4: с. 303–316.
[MASLOV, Ő. S. Vid i leksićeskoe znaćenie glagola v sovremenном russkom literaturnom ázyke. *Izv. AN SSSR*. Otd. lit. i áz. T. 7 (1948), vup. 4: s. 303–316]
- МАСЛОВ, Ю. С. *Грамматика болгарского языка*. Москва, 1981.
[MASLOV, Ő. S. *Grammatika bolgarskogo ázyka*. Moskva, 1981]
- МАЦЮСОВИЧ, Я. В. *Морфологический строй современного польского литературного языка*. Ч. 2. Ленинград, 1976.
[MACŐSOVIĆ, Á. V. *Morfologićeskij stroj sovremenного pol'skogo literaturnogo ázyka*. Ć. 2. Leningrad, 1976]
- МИЛОСЛАВСКИЙ, И. Г. *Грамматические категории современного русского языка*. Москва, 1981.
[MILOSLAVSKIИ, I. G. *Grammatićeskie kategorii sovremenного russkogo ázyka*. Moskva, 1981]
- МИНОВИЃ, Миливоје. *Синџакса срџскохрваџског – хрваџскосрџског књижевног језика за више школе*. Сарајево, 1967 (1987).
[MINOVIĆ, Milivoje. *Sintaksa srpskohrvatskog – hrvatskosrpskog književnog jezika za više škole*. Sarajevo, 1967 (1987).

- МИНСКИЙ, Марвин. *Фреймы для представления знаний*. Москва, 1979.
[MINSKIJ, Marvin. *Frejmy dlâ predstavleniâ znanij*. Moskva, 1980]
- НИЦОЛОВА, Румена. *Българска граматика. Морфология*. София, 2008.
[NITSOLOVA, Rumena. *Balgarska gramatika. Morfologija*. Sofija, 2008.]
- ПИПЕР, Предраг. Временске транспозиције и заменичке речи у српскохрватском и другим словенским језицима. *Научни сасијанак славистија у Вукове дане* 14. Београд, 1985: стр. 51–58.
- [PIPER, Predrag. Vremenske transpozicije i zamičničke reči u srpskohrvatskom i drugim slovenskim jezicima. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 14. Beograd, 1985: str. 51–58]
- ПИПЕР, Предраг. *О функциональной модели сопоставительной грамматики славянских языков*. Сеул, 1995.
- [PIPER, Predrag. *O funkcional'noj modeli sopostavitel'noj grammatiki slavânskih âzykov*. Seul, 1995]
- ПИПЕР, Предраг. *Оглед српске морфосинтаксе (у поређењу са македонском)*. Сеул, 1997.
- [PIPER, Predrag. *Ogled srpske morfosintakse (u poređenju sa makedonskom)*. Seul, 1997]
- ПИПЕР, Предраг и др. *Синтакса савременога српског језика*. Проста реченица. Београд, 2005.
- [PIPER, Predrag i dr. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika*. Prosta rečenica. Beograd, 2005]
- ПИПЕР, Предраг, Иван Клајн. *Нормативна грамајика српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2013.
- [PIPER, Predrag, Ivan Klajn. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2013]
- ПОПОВИЧ, Людмила. „Евиденцијалне функције глагољних форм прошедшего времени (аориста, усеченого перфекта, перфекта) в сербском языке“. В: Björn Wiemer (ed.). *Studies on evidentiality marking in West and South Slavic (Specimina philologiae slavicae 183)*. München – Berlin – Leipzig – Washington D, 2015: с. 63–88.
- [ПОРОВИЋ, Ljúdmila. „Evidencijal'nye funkcii glagol'nyh form prošedšego vremeni (aorista, usečennogo perfekta, perfekta) v serbskom âzyke“. V: Björn Wiemer (ed.). *Studies on evidentiality marking in West and South Slavic (Specimina philologiae slavicae 183)*. München – Berlin – Leipzig – Washington D, 2015: s. 63–88]
- ПОПОВИЋ, Лјудмила. „Функције плусквамперфекта у савременом српском и украјинском језику“. *Јужнословенски филолог* LXVIII (2012): стр. 113–145.
- [ПОРОВИЋ, Ljudmila. „Funkcije pluskvamperfekta u savremenom srpskom i ukrajinskom jeziku“. *Južnoslovenski filolog* LXVIII (2012): str. 113–145]
- ПОПОВИЋ, Лјудмила. О пасиве плусквамперфекта в сербском и других славянских језицима. *Српска славистика: колективна монографија*. Том 1. Језик. Радови српске делегације на XVI међународном конгресу слависта. Београд, 2018: стр. 285–301.
- [ПОРОВИЋ, Ljudmila. O passive plûskvamperfekta v serbskom i drugih slavânskih âzykah. *Srpska slavistika: kolektivna monografija*. Tom 1. Jezik. Radovi srpske delegacije na XVI međunarodnom kongresu slavista. Beograd, 2018: str. 285–301]
- РУСАНОВСКИЙ, В. М. и др. *Украинская грамматика*. Киев, 1986.
- [RUSANOVSKIJ, V. M. i dr. *Ukrainskaâ grammatika*. Kiev, 1986]
- Русская грамматика*. Т. I. Москва, 1980.
- [*Russkaâ grammatika*. T. I. Moskva, 1980]

- СЛАДОЈЕВИЋ, Петар. *О основним временским категоријама употребе глаголских облика у српскохрватском језику*. Београд, 1966.
- [SLADOJEVIĆ, Petar. *O osnovnim vremenskim kategorijama upotrebe glagolskih oblika u srpskohrvatskome jeziku*. Beograd, 1966]
- СТАНОЈЧИЋ, Живојин. *Грамађика и језик*. Титоград, 1987.
- [STANOJČIĆ, Živojin. *Gramatika i jezik*. Titograd, 1987]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик*. Београд, т. I: 1970, т. II: 1986.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik*. Beograd, t. I: 1970, t. II: 1986]
- СТОЈАНОВ, Стојан. *Грамађика на савремена бугарски книжевен език*. Т. 2. Морфологија. Софија, 1983.
- [STOYANOV, Stoyan. *Gramatika na savremeniya balgarski knizhoven ezik*. Т. 2. Morfologiya. Sofiya, 1983]
- ТАНАСИЋ, Сreto. *Презент у савременом српском језику*. Београд, 1996.
- [TANASIĆ, Sreto. *Prezent u savremenom srpskom jeziku*. Beograd, 1996]
- ШАУМЈАН, С. К. *Апликативна грамађика как семантичка теорија естествених језиков*. Москва, 1974.
- [ŠAUMĀN, S. K. *Applikativnaâ grammatika kak semantičeskaâ teoriâ estestvennyh âzykov*. Moskva, 1974]
- ЈАКОВЛЕВА, Е. С. *Фрагменти руској језиковој картини мира (модели пространства, времени и воспријатия)*. Москва, 1994.
- [ĀKOVLEVA, E. S. *Fragmenty russkoj âzykovoј kartiny mira (modeli prostranstva, vremeni i vospriâtiâ)*. Moskva, 1994]
- *
- АБРАХАМ, Werner. „Futur-Typologie in den germanischen Sprachen“. In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989: s. 345–389.
- АБРАХАМ, Werner, Theo Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989.
- АНДЕРССОН, Sven-Gunnar. *Aktionalität im Deutschen*. Eine Untersuchung unter Vergleich mit dem russischen Aspektsystem. Vol. I. Uppsala, 1972.
- АНДЕРССОН, Sven-Gunnar. *Die Kategorien Aspekt und Aktionsart im Russischen und im Deutschen*. Bd. II. Korpusanalyse mit einem Exkurs über Aktionalität im Deutschen Verbalformsystem. Uppsala, 1978.
- АНДЕРССОН, Sven-Gunnar. „Zur Interaktion von Temporalität, Modalität, Aspektualität und Aktionsart bei den nichtfuturischen Tempora im Deutschen, Englischen und Schwedischen“. In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989: s. 27–49.
- ВАРИЋ, Eugenija et al. *Hrvatska gramatika*. Zagreb, 1990.
- ВАРНЕТОВАЌ, К. et al. *Русская грамађика*. Т. I. Praha, 1979.
- ВИБЕЕ, Joan L., Östen Dahl. „The creation of tense and aspect systems in the languages of the world.“ *Studies in Language*, vol. 13/1 (1989): pp. 51–103.
- ТЕН КАТЕ, Abraham P. „Präsentische und präteritale Tempora im deutsch-niederländischen Sprachvergleich“. In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989: s. 133–154.
- КОМРИЕ, Bernard. *Tense*. Cambridge, 1985.
- КОМРИЕ, Bernard. „On identifying future tenses.“ In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989: pp. 51–63.
- ЕККЕРТ, Eva. *A contrastive study of Czech and Russian aspect*. Michigan (UMI), 1984.

- EHRICH, Veronika. *Hier und jetzt*. Studien zur lokalen und temporalen Deixis im Deutschen. Linguistische Arbeiten 283. Tübingen, 1992.
- EHRICH, Veronika, Heinz Vater (eds.). *Temporalsemantik*. Beiträge zur Linguistik der Zeitreferenz. Linguistische Arbeiten 201. Tübingen, 1988.
- EHRICH, Veronika, Heinz Vater. „Das Perfekt im Dänischen und Deutschen“. In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989: s. 103–132.
- ELSON, Mark J. *Macedonian Verbal Morphology*. A structural analysis. Columbus (Ohio), 1989.
- FASSE, Helmut. *Grammatik der obersorbischen Schriftsprache der Gegenwart*. Morphologie. Bautzen, 1981.
- FUCHS, Anna. Dimensionen der Deixis im System der deutschen Tempora. V. Ehrich, H. Vater (eds.). *Temporalsemantik*. Tübingen, 1988: pp. 1–25.
- GALTON, Herbert. *Aorist und Aspekt im Slavischen*. Eine Studie zur funktionalen und historischen Syntax. Wiesbaden, 1962.
- GRZEGORCHYKOWA, Renata et al. *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Morfologia. Warszawa, 1984.
- HALILOVIĆ, Senahid. *Bosanski jezik*. Sarajevo, 1998.
- JAHIĆ, Dževad et al. *Gramatika bosanskoga jezika*. Zenica, 2000.
- JACHNOW, Helmut, Monika Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Studien zu allgemeinen und slavistischen Fragen. Slavistische Studienbücher, NF 6. Wiesbaden, 1995.
- JANAŠ, Pětr. *Niedersorbische Grammatik*. Bautzen, 1976.
- JANSSEN, Theo. „Tense and temporal composition in Dutch.“ In: V. Ehrich, H. Vater (eds.). *Temporalsemantik*. Tübingen, 1988: pp. 96–128.
- KATIČIĆ, Radoslav. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*. Nacrt za gramatiku. Djela JAZU. Razred za filologiju, knj. 62. Zagreb, 1986.
- KLIMONOW, Wladimir D. „Zur Geschichte der Tempusentwicklung in den unterschiedlichen slavischen Sprachen“. In: H. Jachnow, M. Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Wiesbaden, 1995: s. 273–296.
- KOSTA, Peter. „Zur Forschungsgeschichte und Forschungssituation bezüglich der Temporalität in slavischen Sprachen“. In: H. Jachnow, M. Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Wiesbaden, 1995: s. 297–365.
- KRETSCHMER, Anna. „Zum Wesen des Tempus in slavischen Sprachen“. In: H. Jachnow, M. Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Wiesbaden, 1995: s. 129–156.
- KRIFKA, Manfred. „Nominalreferenz, Zeitkonstitution, Aspekt, Aktionsart: Eine semantische Erklärung ihrer Interaktion“. In: W. Abraham, Th. Janssen (eds.). *Tempus – Apekt – Modus*. Tübingen, 1989a: s. 227–58.
- KRIFKA, Manfred. *Nominalreferenz und Zeitkonstitution*. Zur Semantik von Massentermen, Pluraltermen und Aspektklassen. Studien zur theoretischen Linguistik 10. München, 1989b.
- MEHLIG, Hans R. Wesen und Funktion des Präsens im Slavischen. In: H. Jachnow, M. Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Wiesbaden, 1995: s. 176–198.
- MARETIĆ, Tomislav. *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Zagreb, 1963.

- NIKČEVIĆ, Vojislav. *Crnogorski jezik*. Geneza, tipologija, razvoj, strukturne odlike, funkcije. Cetinje: Matica Crnogorska, 1993.
- ORAVEC, Ján et al. *Súčasný slovenský spisovný jazyk*. Morfológia. Bratislava, 1984.
- PAULINY, Eugen et al. *Slovenská gramatika*. Bratislava, ⁵1968.
- PETR, Jan et al. *Mluvnice češtiny*. T. 2. Praha, 1986.
- PRANJKOVIĆ, Ivo. *Hrvatska skladnja*. Biblioteka jezikoslovlje, knj. 3. Zagreb, 1993.
- RADOVANOVIĆ, Milorad. *Spisi iz sintakse i semantike*. Sremski Karlovci – Novi Sad, 1990.
- RAUH, Gisa. „Temporale Deixis“. In: V. Ehrich, H. Vater (eds.). *Temporalsemantik*. Tübingen, 1988: s. 26–51.
- REICHENBACH, Hans. *Elements of Symbolic Logic*. New York: Macmillan Co., 1947.
- REGNÉLL, Carl Göran. *Über den Ursprung des slavischen Verbalaspektes*. Lund, 1944.
- RUDOLPH, Enno, Heinz Wismann (Hrsg.). *Sagen, was die Zeit ist*. Analysen zur Zeitlichkeit der Sprache. Stuttgart, 1992.
- RUŽIČKA, Josef et al. *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava, 1966.
- SCHMIDT, Peter. „Wesen und Funktion der semantischen Kategorie 'Temporalität'“. In: H. Jachnow, M. Wingender (Hrsg.). *Temporalität und Tempus*. Wiesbaden, 1995: s. 27–69.
- SCHNELLE, Helmut. „Der Ausdruck der Zeitlichkeit in den Sprachen“. In: E. Rudolph, H. Wismann (Hrsg.). *Sagen, was die Zeit ist*. Stuttgart, 1992: s. 131–154.
- SILIĆ, Josip, Ivo Pranjković. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb, 2007.
- STANISLAV, Ján. *Dejiny slovenského jazyka*. T. II. Bratislava, 1967.
- STUBE, Anita. „Zeitverlaufsstrukturen von Sätzen“. In: V. Ehrich, H. Vater (Hrsg.). *Temporalsemantik*. Tübingen, 1988: s. 192–219.
- SVANE, Gunnar O. *Grammatik der slowenischen Schriftsprache*. Kopenhagen, 1958.
- ŠTÍCHA, František, Miloslav Vondráček, Ivana Kolářová, Jana Hoffmannová, Jana Bílková, Ivana Svobodová. *Akademická gramatika spisovné češtiny*. Praha, 2013.
- TOPORIŠIČ, Jože. *Slovenska slovnica*. Maribor, ⁴2000.
- VATER, Heinz. *Einführung in die Zeit-Linguistik*. Gabel, 1991.
- VERKUYL, Henk J. *On the compositional nature of the aspects*. Dordrecht, 1972.
- VUKOVIĆ, Jovan. *Sintaksa glagola*. Sarajevo, 1967.

Анна Кречмер
Институт славистики Венского университета

НЕКОТОРЫЕ РАЗМЫШЛЕНИЯ О СЛАВЯНСКОМ ГЛАГОЛЕ
(ТИПОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД)

Резюме

В работе дается многоаспектный анализ центральных категорий славянского глагола – грамматических категорий времени, вида и наклонения, и тесно с ними связанной лексико-грамматической категории способа глагольного действия. Особое внимание при этом уделяется глагольному времени. В первой части предлагается модель возможного типологического подхода к системному описанию и функциональной и семантической интерпретации славянской категории глагольного времени. Модель постулирует два прототипа славянской глагольной системы – северный и южный. К первому относятся восточнославянские языки и польский. Ко второму – славянские языки, входящие в балканский языковой союз, болгарский и македонский. В остальных славянских языках поступательно представлены переходные фазы от одного типа к другому. Модель имеет синхронную перспективу, однако указывается на то, что для адекватной интерпретации славянского глагола необходимо включение и диахронной перспективы. В работе дается краткий аналитический обзор современной грамматикографической интерпретации времени на материале дескриптивных академических грамматик славянских языков. При этом указывается на отсутствие единого подхода и на различия теоретического и методологического аппарата в грамматикографических традициях. Теоретическая лингвистика, как славянская, так и неславянская, в последние годы дала немало интересных разработок и концепций в области глагола. Некоторые из них рассматриваются кратко в данной работе. Особое внимание при этом уделяется работам германистики и русской лингвистики. Дается также обзор избранных трудов сербской лингвистики с 1954 г., посвященных интересующей здесь тематике.

Ключевые слова: типологический подход, время – вид – наклонение славянского глагола, способ глагольного действия.

Anna Kretschmer
Slavonic Institut
Wien University

SOME THOUGHTS ON THE SLAVIC VERBAL SYSTEM
(A TYPOLOGICAL APPROACH)

S u m m a r y

This paper deals with the essential verb categories – the grammatical categories of tense, aspect and mode, as well as with actionality as a lexical and functional category. These categories coexist in the Slavic languages in manifold correlations, determined by the type of language. The paper is focused on tense as the central verb category. In the first part, there is a typological approach to the Slavic verbal system proposed, as a base for its systematic functional description and interpretation. Two prototypes of the verbal system in Slavia can be postulated – a southern and a northern one. The Slavic languages of the Balkan linguistic area (*Sprachbund*) – Bulgarian and Macedonian – belong to the southern prototype, while the East Slavic languages and Polish belong to the northern prototype. The remaining Slavic languages represent various transitional phases from one prototype to the other. The actual version of the model offered in this paper is synchronically based, but the diachronic approach is considered indispensable for an adequate modelling of the Slavic verbal system. In this context, the paper presents some critical remarks on the modern Slavic grammaticography, with key focus on its methodological and theoretical basis. The last part of the paper presents some approaches to and interpretations of the tense category in some selected recent works.

Keywords: Slavic tense – aspect – mode – actionality, typological approach, methodology.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 97–110

UDK: 811.162.2'367.62

COBISS.SR-ID: 43825929

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101097N>

Примљено: 28. септембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Motoki Y. Nomachi*

Hokkaido University

Slavic-Eurasian Research Center

THE KASHUBIAN INDEFINITE MARKER *JEDEN* ‘ONE’ AND ITS GRAMMATICALISATION

This article analyses the use of the indefinite marker *jeden* ‘one’ in contemporary Kashubian, which has often been treated simply as an indefinite article in previous studies. A synchronic description has been presented in the first part of this paper, comparing the use of the indefinite marker in Kashubian with that in Polish, Upper Sorbian and German. The second part deals with the diachronic change in Kashubian in this respect. The main conclusion of this paper is that Kashubian has never developed the indefinite article *per se*, while its usage was far more frequent in the past, which could be explained by the emergence of the German influence.

Keywords: Kashubian, indefinite marker, language contact, German, Upper Sorbian, Polish.

1. INTRODUCTION

According to Friedrich Lorentz (1870–1937), one of the grammatical features that characterise Kashubian in the context of language contact with German is the use of articles, namely the demonstrative pronouns *tän/nän* [that] as definite articles and the numeral *jedän* [one] as an indefinite article (LORENTZ 1958a: 41; see also 1958b: 305, 558; 1969: 546). The examples of the use of the indefinite article in (1) to (4) are taken from Lorentz (1958b: 305), who presents a separate dictionary entry for the article, differentiating it from the numeral one.¹

* mnomachi@slav.hokudai.ac.jp

¹ This article was originally written for a Festschrift dedicated to Prof. Ruselina Nitso-lova, which was planned several years ago but has never materialised. It is also an expanded and revised version of a section in a book chapter of mine titled “Placing Kashubian on the

- (1) *Traf'it* *na* *droze* *ĭdněw^ŭo* *xłopa.*
meet.PST.SG.M on road.LOC.SG.F one.ACC.SG.M guy.ACC.SG.M
[He met a guy on the road.] (masculine singular)
- (2) *Běla* *rowz* *ĭdna* *b'alka.*
be.PST.SG.F time one.NOM.SG.F woman.NOM.SG.F
[Once upon a time there was a woman.] (feminine singular)
- (3) *Ĭedno* *zeck^ŭo* *šło* *na* *ĭag^ŭodā.*
one.NOM.SG.N child.NOM.SG.N go.PST.SG.N onto berry.ACC.PL
[A child went to pick berries.] (neuter singular)
- (4) *Na* *p^ŭŭstkax* *meškajə* *ĭdnĭ* *lěze.*
on farm.LOC.PL live.PRS.3PL one.NOM.PL people.NOM.PL
[Some people live there on a farm.] (masculine plural)

Proto-Slavic possessed neither definite nor indefinite articles (KRÁMSKÝ 1972: 187–191). In general, articles and similar constructions are found only in Slavic languages that have had close contact with languages possessing articles, such as Romance and Germanic languages (cf. WACKERNAGEL 2009: 558), as in the colloquial variety of Upper Sorbian (SCHOLZE 2008; BREU 2012), Czech (KRÁMSKÝ 1972), Burgenland Croatian (NEWKLOWSKY 1978), Molise Slavic (BREU 2012), Resian Slovene (BENACCHIO 2015), Macedonian (WEISS 2004; FRIEDMAN 2015), and Bulgarian (NITSOLOVA 2008 and many others).² Indeed, Serbian/Croatian has similar constructions with the lexeme *jedan* [one], but the scope of the usage is much narrower than in the abovementioned languages (cf. Ivić 1971, 1990), whose development could be regarded as a language-internal one.

It then stands to reason that the abovementioned phenomena in Kashubian likely emerged in the context of long and intense language contact with German.³ However, as pointed out by Nau (1995: 114), it remains unknown whether the article-like items in Kashubian are really to be treated precisely as articles, since Lorentz did not make a clear distinction between their being numerals or articles, and the examples in (1) to (4) may ultimately also appear

Language Map of Europe” published in *Slavic on the Language Map of Europe: Areal and Historical Dimension* (De Gruyter, 2019). With regard to the writing system for Kashubian (except for the Slovincian dialect and examples (1)–(4)), I will henceforth in this article use the standardised one, typical of the contemporary literary standard.

² In some Russian dialects, especially in the northern dialect, a sort of post-posed-article-like construction occurs, but its grammatical and semantic status remain disputable.

³ Needless to say, German does not have an indefinite article in the plural. Thus, the phenomenon cannot simply be assumed to be a copy of the German indefinite article usage, but it may be an extension of indefinite marker usage caused by the influence of German, although (4) does not necessarily reflect a “Germanic” feature, as it occurs in Slavic languages as well.

in other Slavic languages that lack a grammaticalised indefinite article. Thus, I will henceforth in this article use the term *indefinite marker*, following Friedman (2015: 130), allowing for the possibility that the status of an indefinite marker is not that of an indefinite article.

Furthermore, sociolinguistic changes in Kashubia deserve attention. Lorentz conducted his fieldwork and analysed his material almost a century ago, when German was the official language and all Kashubs were bilingual (in Kashubian and German) or even trilingual (in Kashubian, German, and Polish) and were undergoing a strong Germanisation process (cf. TREDER 2005: 16–22), which continued until the end of WW II. This multilingual situation is reminiscent of the German-Sorbian language contact situation, in which German as the dominant and donor language influenced Sorbian as the non-dominant and recipient language. But after WW II, this Germanisation process ceased completely, being replaced by a strong Polonisation process; the influence of Polish has inevitably affected almost all levels of the language, from the phonology to the lexicon, with all Kashubs being bilingual in Polish and Kashubian, and often more fluent in the former than the latter (cf. HENTSCHEL 2003: 67).

Thus, it appears worthwhile to analyse the usage of the Kashubian indefinite marker ‘one’ in comparison with that in German, Sorbian, and Polish, with attention to diachronic change since the time of Lorentz. According to Belaj and Matovac (2015: 7), it is not surprising that Sorbian language that has been in contact with German has developed or replicated the German indefinite article, but one may wonder if this idea is also valid for Kashubian.

Considering these issues, in the first section below, I offer a theoretical framework for the analysis of the indefinite marker ‘one.’ The second section analyses the indefinite marker ‘one’ in contemporary German (Ger), Colloquial Upper Sorbian (CUS), Kashubian (Kas), and Polish (Pol), based on the research of Breu (2012) on CUS as a starting point for comparison. The third section deals with diachronic changes in the usage of the indefinite marker ‘one.’⁴

⁴ In this article, for contemporary Kashubian, I use my own material collected from consultants in North, Central, and South Kashubia. In addition, Lorentz’s (1924) dialect texts are used for the analysis of diachronic change. For Polish, I have consulted with two linguists based in Warsaw. I would particularly like to express my sincere gratitude to Grzegorz Schramke and Jaromira Labudda for many discussions and examples.

2. DEFINING AN INDEFINITE ARTICLE AND ITS CLASSIFICATION

2.1. Definition

In his monograph on the article and the concept of its definiteness in language, Krámský (1972: 29) concludes as follows: “To give a precise definition of article which would be valid for all languages that possess an article in some or other form, would be, in the present state of research on this problem, a very difficult, if not impossible, task.”

From a formal viewpoint, one might think that the obligatoriness (and absence under certain specifiable conditions) could be one of the possible formal features of indefinite articles. In addition, in many cases, articles show morphological simplification and phonological reduction (cf. LYONS 1999: 89–90); therefore, formal reduction could also be a good candidate for a criterion. Indeed, CUS clearly reflects both features (BREU 2012: 280).⁵ In contrast, Kas and Pol do not show such features. However, these cannot be absolute criteria. For instance, according to Benacchio (2015: 166), in the Resian Slovene dialect, an indefinite article is used for a generic function that can be regarded as the highest degree of grammaticalisation of indefinite article usage (cf. HEINE, Kuteva 2006: 105); phonetic reduction also occurs, but it is not obligatory without a clear reason. Thus, the abovementioned two criteria could not be absolute. In this article, with some attention to the formal aspects, I will adopt the working definition of an indefinite article proposed by Heine and Kuteva (2006) for cross-linguistic research on European languages. According to Heine and Kuteva (2006: 98), indefinite articles are “nominal determiners whose functions include that of marking specific indefinite reference. Specific indefinite reference typically involves a speech act in which the referent of a noun phrase is identifiable for the speaker but is presented by the speaker in such a way that it is left unidentified for the hearer.”⁶

2.2. Evolution and Classification of the Functions of an Indefinite Marker

According to Lehmann (1995: 52), it is most probable, both theoretically and empirically, that a grammaticalised item passes through an intermediate stage on its way to becoming an indefinite article, namely that of a numerically neutral indefinite determiner (see also SCHROEDER 2006: 556). According to Heine (2012: 134. See also HEINE 1997: 71–77), cross-linguistically, the

⁵ According to Dryer (2005: 158), in a spoken variety of German, *einen* [one] in *Ich habe einen Hund gekauft* [I bought a/one dog] could be pronounced without stress if it is an indefinite article, which is not the case with a numeral.

⁶ Schroeder (2006: 555) defines this as follows: a morphological device (free morpheme, enclitic morpheme or affix) with the primary function of denoting the indefiniteness of noun phrases.

following evolution model is probable, where stage 1 is the oldest and stage 5 is the most recent:

Stage 1: The numeral – An item serves as a nominal modifier denoting the numerical value ‘one’.

Stage 2: The presentative marker – The item introduces a new participant presumed to be unknown to the hearer, and this participant is then taken up as definite in subsequent discourse.

Stage 3: The specific marker – The item presents a participant known to the hearer, irrespective of whether or not the participant is expected to come up as a major discourse participant.

Stage 4: The non-specific indefinite marker – The item presents a participant whose referential identity neither the hearer nor the speaker knows.

Stage 5: The generalised definite article – The item can be expected to occur in all contexts and on all types of marking, proper nouns, predicative clauses, and so on.

According to Heine (2012: 135; 1997: 71), this model can be interpreted in two ways, namely either in terms of the diachronic evolution of an indefinite marker or with a synchronic implication. If a language has an indefinite marker of a given stage, this may imply that it also has one of more indefinite markers of the previous stages. In this context, however, the possibility of a different path of grammaticalisation must be borne in mind, particularly in a recipient language with contact-induced grammaticalisation, as is the case with Macedonian (WEISS 2004). In the following section, I will analyse Ger, CUS, Kas, and Pol, starting from Stage 2, given that it is obvious that the target languages do possess the numeral ‘one’ which has a quantificational function. In addition, I will not deal with Stage 5, because German does not reach this stage, which implies that it is most probable that CUS and Kas do not have it either.

3. A COMPARATIVE ANALYSIS OF CONTEMPORARY GER, CUS, KAS, AND POL

3.1. Stage 2: The Presentative Marker

Consider a typical fairy tale introduction, as in (5). A new participant, who is most probably known to the speaker but not the hearer, is introduced here. As the story continues, this referent becomes known to both speaker and hearer as a definite entity.

(5)		
Ger:	<i>Es war einmal eine alte Frau.</i>	*∅
CUS:	<i>To beše jemo jena stara žona.</i>	*∅
Kas:	<i>Běła so róz jedna stara bialka.</i>	or ∅
Pol:	<i>Pewnego razu była sobie ∅ stara kobieta.</i>	or jedna
	[There once was an old woman.]	

According to Breu (2012: 281), in Ger and CUS, the use of an indefinite marker is obligatory. As has been observed by Sychta (1968: 92), Kashubian fairy tales also usually begin with a sentence that includes *jeden*, but sentences without *jeden* also occur, such as *Běła so róz ∅ bialka*. In Pol, one could ultimately add *jeden* or *pewien* [certain] to the sentence like *Pewnego razu była sobie jedna/pewna stara kobieta*, but it does not seem required to the same degree as in Kas.

3.2. Stage 3: The Specific Marker

As (5) may be argued to be a somewhat phraseological construction, it is worthwhile exploring a further case in which ‘one’ is used for indicating a participant in the discourse who is known to the speaker but presumed to be unknown to the hearer, as in (6):

(6)		
Ger:	<i>Ich suche einen Freund.</i>	*∅
CUS:	<i>Ja pótam jeno přécěla.</i>	*∅
Kas:	<i>Jô szukóm jednégò drěcha.</i>	or ∅
Pol:	<i>Szukam jednego kolegi.</i>	or ∅
	[I am looking for a friend.]	

Again, in this context, in both Ger and CUS, the use of ‘one’ is obligatory, in contrast to the case of Kas and Pol, in which the indefinite marker ‘one’ is optional.

3.3. Stage 4: The Non-specific Marker

A further extension of a referential function may manifest itself in introducing in discourse a participant whose referential identity is unknown to both speaker and hearer, as in (7), or whose identity is unimportant to either, as in (8):

(7)		
Ger:	<i>Ich möchte einen Freund haben.</i>	*∅
CUS:	<i>Ja cem jeno přécěla měć.</i>	*∅
Kas:	<i>Jô bė chcól miec ∅ drěcha.</i>	*jednégò

Pol:	<i>Chcialbym miec ø przyjaciela.</i>	*jednego
	[I would like to have a (= any) friend.]	
(8)		
Ger:	<i>Ruf einen Arzt!</i>	*ø
CUS:	<i>Zawołaj jeno lékara!</i>	*ø
Kas:	<i>Zawòłj ø dochtora!</i>	*jednégò
Pol:	<i>Wezwij ø lekarza!</i>	*jednego
	[Call a doctor!]	

In (7), there appears to be a clear distinction between the two groups of languages, Ger and CUS on the one hand, and Kas and Pol on the other. It comes as no surprise that the distribution of ‘one’ in these languages is the same in (8) as in (7). In the latter languages, the use of ‘one’ as an indefinite marker is not allowed, although ‘one’ can be inserted if it functions as the numeral ‘one.’

The following cases with the generic meaning may be regarded as the semantically most “bleached” function, which is used in comparative constructions, definitions, predication, noun incorporation, etc. (see BREU 2012: 287). Here, let us consider two representative examples, namely comparative constructions, as in (9), and the definition of classes, as in (10).

(9)		
Ger:	<i>Du bist naiv wie ein Kind.</i>	*ø
CUS:	<i>Ty sy naifkaż jene dżéćo.</i>	*ø
Kas:	<i>Të jes lekówiérny jak ø dzeckò.</i>	*jedno
Pol:	<i>Jesteś naiwny jak ø dziecko.</i>	*jedno
	[You are as naive as a child.]	

(10)		
Ger:	<i>Ein Tiger ist ein Tier.</i>	*ø
CUS:	<i>Jen tigor jo jene zwěrjo.</i>	or ø
Kas:	<i>ø Tigris je zwiérzácém.</i>	*jeden
Pol:	<i>ø Tygrys to zwierz.</i>	*jeden
	[The tiger is an animal.]	

In both cases, Ger and CUS share the presence of ‘one’ as an almost obligatory element of the sentence. In contrast, both Kas and Pol do not permit the use of ‘one’ as a generic marker.

To sum up, at least contemporary Kas shows much the same distribution of functions for ‘one’ as does Pol, with both remaining in Stage 3 (the specific marker), while Ger reaches Stage 4 (the non-specific marker), and CUS

closely follows Ger, including its obligatoriness and formal reduction in these contemporary languages. Thus, if we treat an indefinite article as an indefinite marker having all five stages of usage, then Ger and CUS may be said to have an indefinite article, but Kas and Pol may not. On the synchronic level, it may even be difficult to discern any particular German influence on the usage of the indefinite marker in contemporary Kas.

4. DIACHRONIC ASPECTS OF THE USAGE OF 'ONE' IN KAS

Diachronically, to the best of my knowledge, there is no clear evidence that an indefinite marker in Kas ever advanced further than Stage 3, not even in the 17th and 18th century religious texts that were translated from German into a mixture of Kas and Pol during the time of strong Germanisation. Examples (11) and (12) are taken from *Der kleine Katechismus* [The Small Catechisms] translated by Pontanus (1643).

(11) Stage 3

Ger: *Da kam Jesus mit ihnen zu einem Hofe der hieß Gethsemane.*

Kas: *Tedy przyszed Jesus z nimi do jednego dworu ktory zwan Gethsemáne.*

[Then came Jesus with them to a garden, known as Gethsemane.]

(12) Stage 4

Ger: *Catechismus ist ein kurtzer Begriff der gantzen H. Schrift.*

Kas: *Catechismus jestá ø krotka Summá cálego swietego Pismá.*

[The catechism is a short summary of the entire Holy Bible.]

In the texts of the Slovincian dialect of Kas recorded in the 19th century, in which German influence may be presumed to have appeared far more freely than in the religious texts, there are no such examples, as is clear in (14), taken from Tetzner (1899: 234). In this context, it is worth noticing that Polabian (Plb), one of the heavily-Germanised West Slavic languages due to its linguistic contact with German, which became extinct in the mid-18th century, did not seem to replicate the German indefinite article either as in (15) or (16), taken from Polański and Sehnert (1967).⁷

⁷ It is important that Jan Parum Szulce (1678–1734) noted some examples in which 'one' seems to function as the indefinite article: *Tåd jq jadân staul, aíd sqdâ.* [There is a chair, go sit down.]. However, such examples might sound artificial even then, because Szulce always tried to translate examples from German to Polabian as literally as possible. See Lehr-Spławiński (1950: 224).

(14) Stage 4

Ger: *Du bist dumm wie ein Kalb.*Kas: *Ta jes glupi ak ø ciela.*
[You are as stupid as a donkey.]

(15) Stage 4

Ger: *Er ist ein Teutscher.*Plb: *Tø jq ø śost'ě.*
[He is German.]

(16) Stage 4

Ger: *Es stösst sich als ein Kobolt.*Plb: *Tåuci-sã kãk ø kobolt.*
[It comes across as a goblin.]

All this indicates that the case of the development of the indefinite article in CUS is rather unique among the Slavic languages that have experienced strong Germanization.

In Lorentz's texts, published in 1924, one can indeed find examples which would indicate that Kas 'one' reached Stage 4. The following example (17) was recorded in Pażęce, a village in Central Kashubia.

(17) Stage 4

“*Co wë chcelë miec za tã kòzq?*” *Tén gbùr mówil:* „*To je **jedna** krowa a nie **jedna** kòza*”. *Jak òn dali szedł z niq, przëszedł tén dru-dzi sztudent i mówil:* „*Jô kùpiã òd vas tã kòzq i dóm wom sztërë talarë*”. *Tén gbùr mówil:* *Jô mészlã, że to je **jedna** krowa a nie **jedna** kòza...*”

“What do you want to get for the goat?” The landlord said: “This is a cow, not a goat.” As he [the landlord] went on with it, another young guy approached [him] and said: “I want to buy the goat and I will give you four dollars.” The landlord said: “I think that this is a cow, not a goat...”

According to my consultants from Pażęce, today nobody speaks as in (17), and they themselves have not heard anything like that. Rather, a present-day Kashubian speaker avoids using ‘one’ in this context, and a grammatical sentence should be: *To je Ø krowa, a nie Ø kòza*. Examples like the one in (17) are very rare and out of the ordinary in Lorentz's text. One could even regard (17) as accidental or, perhaps, a hypercorrection due to the fact that Lorentz most probably conducted his research by speaking German with his Kashubian informants.

Thus, one could assume that Kas did not have a fully grammaticalised indefinite article comparable to those of Ger or CUS. However, historically, there appear to have been certain changes in the usage of ‘one.’ Compare the fairy tale fragment in (18), collected in the central Kas village of Thuczewo by Lorentz, and the same text in (19) “corrected” by a middle-aged contemporary Kas speaker of the same village in 2014.

(18) Lorentz’s original text

*Rôz szedł Ta gapa rzekła: „Nie ùstrzél mie, jô jem córka królewskô a jem przeklătô, ale tē mie możesz zbawic.” Ten lesny pitôł sã: „Co jô móm robic, żebë ce zbawic?” Ta gapa ôdpòwiedza: „Biôj tã **je-****den** lesny w las ë widzôł **jednã** gapã a chcôł jã strzelac. drogã dali, tej tē przinđesz do **jedny** chalëpë. Tam sedzy **jedna** stôrô baba. Ôna cë dô jesc i pic, ale nie wez nick, bô czej tē bãdziesz jôdl a pił, tej tē mie nie bãdziesz mógl zbawic. Biôj przez tã chalëpã, tej przinđesz w **jeden** ôgród...*

(19) Lorentz’s text edited in contemporary Kas

*Rôz szedł **jeden** lesny w las ë widzôł **ø** gapã i chcôł do ni strzelac. Ta gapa rzekła: „Nie ùstrzél mie, jô jem córka królewskô, a jem przeklătô, ale tē mie możesz zbawic.” Ten lesny pitôł sã: „Co jô móm robic, żebë ce zbawic?” Gapa ôdpòwiedza: „Biôj tã drogã dali, tej tē przinđesz do **ø** chalëpë. Tam sedzy **ø** stôrô baba. Ôna cë dô jesc i pic, ale nie wez nick, bô czej tē bãdziesz jôdl ë pił, tej tē mie nie bãdziesz mógl zbawic. Biôj przez tã chalëpã, tej przinđesz w **ø** ôgród...*

‘Once upon a time, a forester went into the forest. There he saw a crow and wanted to shoot it. The crow said: “Don’t shoot me! I am a princess and I am cursed, but you can save me.” The forester asked: “What should I do to save you?” The crow answered: “Go farther this way, and you will arrive at an old hut. There is an old woman sitting there. She will offer you something to eat and drink, but don’t take anything, because if you eat and drink, you will not be able to save me. Go through the old hut, then you will get to a garden...’

In (18) and (19), the bold and underlined items reflect an indefinite marker of Stage 2 (the presentative marker). In contrast, the remaining instances of ‘one’ in (18), bold but not underlined, which function as indefinite markers of Stage 3 (the specific marker), are omitted in (19), although they could ultimately appear, but not necessarily, according to my consultants. It is also noticeable that the indefinite marker in Kas did not appear to reach Stage

4 (the unspecific article), as is clear when the *Kas jô jem ø córka królewskô* and the Ger *Ich bin eine Königstochter* [I am a princess] are compared.

This comparison has a number of implications. First, the degree of grammaticalisation of the indefinite marker ‘one’ in Kas may not have changed much, but the frequency of use of ‘one’ used to be quite high in the 19th century and later clearly decreased. As pointed out by Bybee (2007: 338), frequency is one of the driving forces in grammaticalisation. Thus, over the course of time, this driving force has been lost. Second, this change may serve as evidence that the grammaticalisation process in present-day Kas has been going on in the opposite direction, from Stage 3 (closer to Ger) towards Stage 2 (closer to Pol).

Although the limited scope of this article allowed for just one clear example, and there remain many unclear cases of the usage of the indefinite marker ‘one’ in Kas, the phenomena may possibly be explained in terms of the significant sociolinguistic changes in Kashubia after WW II, namely the cessation of the German influence and the rise of Polish as a dominant language.

5. CONCLUSION

My findings in this article may be summarised as follows:

1. Although Kashubian has been reported to possess an indefinite article that developed from the numeral ‘one’ under the German influence, this is not as fully grammaticalised as in German and Colloquial Upper Sorbian, both of which have structurally and functionally established it as an indefinite article, showing the typical grammaticalisation phenomena of obligatoriness and formal reduction. Rather, the situation in present-day Kashubian is closer to that in Polish.

2. Since the time of old attested texts in Kashubian, this language has reached only Stage 3 at the most, and no further grammaticalisation has occurred, even during the time of complete Kashubian-German bilingualism. However, the frequency of the usage of ‘one’ in Kashubian was far higher than in the 19th century, judging from the text recorded by Lorentz. This could be explained as a result of the German influence.

3. An analysis of text from a fixed-point observation in Tłuczewo revealed a tendency for ‘one’ to have been used less and less as time went by, leading to a reversal of grammaticalisation of the indefinite marker. This could be explained in terms of the loss of the German influence and the emergence of a strong Polish influence.

References

- BELAJ, Branimir and Darko Matovac. "On the article-like use of the indefinite determinars *jedan* and *neki* in Croatian and other Slavic languages." *Jezikoslovlje* 79, 2015: pp. 1–20.
- BENACCHIO, Rosanna. "Grammatikalizacija opredelennogo i neopredelennogo artiklja v slovenskom jazykovom areale." In: Ljudmila Popović, Dojčil Vojvodić i Motoki Nomači (eds.). *U prostoru lingvističke slavistike. Zbornik radova povodom 65 godina života akademika Predraga Pipera*. Beograd, 2015: pp. 161–174.
- BREU, Walter. "The grammaticalization of an indefinite article in Slavic micro-languages." In: Björn Wiemer, Bernhard Walchli, and Björn Hansen (eds.). *Grammatical Replication and Borrowability in Language Contact*. Berlin/Boston, 2012: pp. 275–322.
- BYBEE, Joan. *Frequency of Use and the Organization of Language*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- DRYER, Matthew. "Indefinite Articles." In: Martin Haspelmath, Matthew Dryer, David Gil, and Bernard Comrie (eds.). *The World Atlas of Language Structures*. Oxford, 2005: pp. 158–161.
- FRIEDMAN, Victor. *Macedonian Studies 2*. Skopje: Macedonian Academy of Sciences and Arts, 2015.
- HEINE, Bernd. *Cognitive Foundations of Grammar*. New York/Oxford: Oxford University Press, 1997.
- HEINE, Bernd and Tania Kuteva. *The Changing Languages of Europe*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- HEINE, Bernd. "On polysemy copying and grammaticalization in language contact." In: Claudine Chamoreau and Isabelle Léglise (eds.). *Dynamics of Contact-Induced Language Change*. Berlin, 2012: pp. 125–166.
- HENTSCHEL, Gerd. "New minor "Abstandssprachen" under the roof of a genetically close literary language? The case of Polish vs. Kashubian, Silesian and Podhalean." In: Thomas Stolze (ed.). *Minor Languages: Approaches, Definitions, Controversies*. Bochum, 2003: pp. 59–74.
- IVIĆ, Milka. „Leksema JEDAN i problem neodređenog člana“. *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske* 14 (1), 1971: pp. 103–120.
- IVIĆ, Milka. "On the Slavic word for *one* in the predicate-noun determiner position." *Săpostavitelno ezikoznanie* 5 (4–5), 1990: pp. 53–55.
- KRÁMSKÝ, Jiří. *The Article and the Concept of Definiteness in Language*. The Hague/Paris: Mouton de Gruyter, 1972.
- LEHMANN, Christian. *Thought on Grammaticalization*. München/Newcastle: Lincom Europa, 1995.
- LEHR-SPLAWIŃSKI, Tadeusz. *Chrestomatia słowiańska. Cz. II. Teksty zachodnio-słowiańskie*. Kraków: Wydawnictwo studium słowiańskiego Uniw. Jagiell., 1950.
- LORENTZ, Fryderyk. *Teksty pomorskie (kaszubskie)*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności, 1924.
- LORENTZ, Fryderyk. *Gramatyka pomorska. Tom I*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1958a.

- LORENTZ, Friedrich. *Pomoranisches Wörterbuch*. Band I. Berlin: Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1958b.
- LORENTZ, Friedrich. *Pomoranisches Wörterbuch*. Band II-2. Berlin: Deutsche Akademie der Wissenschaften zu Berlin, 1969.
- LYONS, Christopher. *Definiteness*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- NAU, Nicole. *Möglichkeiten und Mechanismen kontaktbewegten Sprachwandels unter besonderer Berücksichtigung des Finnischen*. München: Lincom Europa, 1995.
- NEWKLOWSKY, Gerhard. *Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1978.
- NITSOLOVA, Ruselina. *Bärgarska gramatika. Morfologija*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski” Press, 2008.
- POLAŃSKI, Kazimierz and James Allen Schnert. *Polabian – English Dictionary*. The Hague/Paris: The Hague Mouton, 1967.
- PONTANUS, Michal. *Mały Catechism D. Marciná Lutherá niemiecko wândalski ábo slowięski*. Gdańsk, 1643.
- SCHOLZE, Lenka. *Das grammatische System der obersorbischen Umgangssprache im Sprachkontakt*. Bautzen: Domowina-Verlag, 2008.
- SCHROEDER, Christoph. “Articles and article systems in some languages in Europe.” In: Giuliano Bernini and Marcia L. Schwartz (eds.). *Pragmatic Organization of Discourse in the Languages of Europe*. Berlin, 2006: pp. 545–601.
- SYCHTA, Bernard. *Słownik gwar kaszubskich na tle kultury ludowej*. Tom 3. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1968.
- TETZNER, Franz. *Die Slowinzen und Lebakaschuben*. Berlin: UNIKUM Verlag, 1899.
- TREDER, Jerzy. *Historia kaszubszczyzny literackiej*. Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 2005.
- WACKERNAGEL, Jacob. *Lectures on Syntax with Special Reference to Greek, Latin and Germanic*. Oxford: Oxford University Press, 2009.
- WEISS, Daniel. “The rise of an indefinite article: The case of Macedonian *eden*.” In: Walter Bisang, Nikolaus P. Himmelmann and Björn Wiemer (eds.). *What Makes Grammaticalization? A Look from its Fringes and its Components*. Berlin/Boston, 2004: pp. 139–168.

Мотоки Номаћи
Универзитет Хокаидо
Словенско-евроазијски истраживачки центар

НЕОДРЕЂЕНИ МАРКЕР *JEDEN* ‘ЈЕДАН’ У КАШУПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊЕГОВА ГРАМАТИКАЛИЗАЦИЈА

Резиме

У овом чланку се анализира употреба неодређеног маркера *jeden* ‘један’ у савременом кашупском језику, који је у ранијим радовима био често третиран као неодређени члан. У првом делу овог чланка аутор даје синхронизацију

опис неодређеног маркера у кашупском језику, поредећи га са еквивалентима у пољском, горњолужицком и немачком језику у духу теорије граматикализације Бернда Хајнеа. У другом делу овог рада се разматрају промене у употреби неодређеног маркера у том језику. Главни закључак истраживања јесте да неодређени маркер у кашупском језику никада није постао прави неодређени члан, иако је фреквенција његове употребе била доста висока до средине 20. века, што се објашњава утицајем немачког језика на кашупски.

Кључне речи: кашупски језик, неодређени члан, језички контакт, немачки језик, горњолужицкосрпски језик, пољски језик.

Мотоки Номати
Хоккайдский университет
Центр славянско-евразийских исследований

НЕОПРЕДЕЛЕННЫЙ МАРКЕР *JEDEN* (ОДИН) В КАШУБСКОМ ЯЗЫКЕ И ЕГО ГРАММАТИКАЛИЗАЦИЯ

Резюме

В данной статье рассматривается употребление в современном кашубском языке неопределенного маркера *jeden* (один), который до сих пор часто считался неопределенным артиклем (членом). В первой части статьи дается синхроническое описание неопределенного маркера в названном языке в сопоставлении с польским, горнолужицким и немецким языками в свете так называемой теории граматикализации Б. Хейне. Во второй части анализируется изменение в его употреблении с диахронической точки зрения. Основной вывод данной статьи состоит в том, что, в отличие от горнолужицкого и немецкого языков, лексема *jeden* в кашубском языке никогда не была и не является неопределенным артиклем как таковым, хотя частота ее употребления росла до середины 20-го века по причине влияния немецкого языка на кашубский.

Ключевые слова: кашубский язык, неопределенный артикль, лингвистический контакт, немецкий язык, верхнесорбский язык, польский язык.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 111–125

UDK: 811.161.1'37

811.163.41'37

COBISS.SR-ID: 43822857

DOI: <https://doi.org/10.2298/JF12101111S>

Примљено: 4. новембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Јулија Л. Шапич*

Российский центр науки и культуры в Сербии

Белград

О ПРОСТРАНСТВЕННЫХ ФРАГМЕНТИЗАТОРАХ В ФУНКЦИИ ВРЕМЕННОЙ ЛОКАЛИЗАЦИИ

В работе рассматривается лексико-синтаксический аспект семантической категории темпоральности в русском и сербском языках сквозь призму подсистемы пространственных фрагментизаторов (ПФ). Освещаются особенности функционирования, структура и инвентарь подсистемы ПФ в функции выражения времени, а также ориентационно-конкретизирующая роль в ситуациях временной интралокализации. В сопоставлении структур семантических оппозиций пространственной и временной сферы выявляется зависимость структуры подсистемы ПФ от языковой репрезентации и концептуализации времени. Положения иллюстрируются двуязычными примерами, демонстрирующими внутриязыковой и межъязыковой изоморфизм категорий, а также изофункциональность пространственных и временных подсистем на внутрикатегориальном и межкатегориальном уровне.

Ключевые слова: темпоральность, пространство, пространственные фрагментизаторы, временная локализация, семантика, ориентация, русский, сербский.

Категории пространства и времени являются базовыми когнитивными категориями, без которых человек не мыслит свое существование. Не раз отмечалось, что в основе концептуализации временных отношений лежат пространственные модели. Однако в различных языковых системах пространственно-временные конфигурации структурируются национально субъективно. Изучение механизмов, действующих в «пространстве времени» (Гак 1997), выявление их внутрикатегориальных и межкатегориальных системных связей путем сопоставления средств вы-

* julija.sapic@gmail.com

ражения языковых подсистем является ключом к пониманию национальных лингвокультур и решению прикладных задач лингвистики, с одной стороны, а с другой – вкладом в исследование понятийных метафор.

Пространственные фрагментизаторы. Одним из таких механизмов является подсистема *пространственных фрагментизаторов* (далее ПФ), представленная в диссертационном исследовании (ШАПИЋ 2018), выполненным под научным руководством др Предрага Пипера на русско-сербском языковом материале с опорой на труды ведущих в данной области лингвистов (PIPER 1983, 2001; ПИПЕР 2012;¹ ВСЕВОЛОДОВА, Владимирский 1982; ВСЕВОЛОДОВА 2016; БОНДАРКО 1996; АРУТЮНОВА, Левонтина 2000 и др.). Речь идет о структуре единиц со значением неопределенных фрагментов пространственного целого, таких как *поверхность, внутренность, верх, низ, сторона, край, конец... / њовршина, унуџрашњосћ, горњи део, доњи део, сћрана, ивица, крај* и др. Система ПФ является одной из пространственных подсистем, наряду с изофункциональными местоименной, адвербиальной, адъективной (PIPER 2001; ПИПЕР 2014; МЕДЕНИЦА 2014; АДАМОВИЋ 2017). В рамках категории пространства ПФ характеризует частеречная принадлежность единиц к имени существительному (с оговорками об их склонности к транспозиции, полуслужебности и условности языковых границ в целом); семантика неотъемлемой части целого, общая с категориальным значением партитивности; доминирующая функция интралокализации; роль конкретизатора локализованности объекта: *в комнате vs в углу комнаты*.

Типы ПФ по критерию изофункциональности. Структурный изоморфизм функционально-семантических категорий пространства и темпоральности подтвердился еще на одном языковом уровне: единицы подсистемы ПФ, пространственной по природе, имея в виду конкретность денотата, часто или преимущественно выступают в роли временной локализации: *до конца улицы / до краја улице² и до конца урока / до краја часа; в середине комнаты / на средици собе и в середине зимы / средином зиме; в промежутке между домами / између кућа и за меньший промежуток времени / у краћем временском размаку; перед началом спуска / њред њочейџак сћушћања; до начала курса / њре њочейџка курса. Ряд других спецификаторов темпоральных отношений имеет прозрачно пространственную этимологию – по окончанию школы / њо завршејџку*

¹ В работе используются категориальные рамки теории семантических локализаций П. Пипера и соответствующий понятийно-терминологический аппарат (1988; PIPER 2001: 57–62 и др.): *ситуация локализации, интра- и экстралокализованность, объект локализации, локализатор, ориентир* и др.

² Примеры на русском и сербском языках приводятся в целях иллюстрации описываемых положений; переводной эквивалент на сербском дается как один из возможных вариантов и следует на втором месте; оба примера носят демонстративный характер.

школе; в завершение доклада / на крају излагања; в продолжение урока / у наставаку часа. Является и третий тип функционально схожих с ПФ речевых построений, не выделявшихся при анализе пространственных средств – по истечении срока / по истёку рока; по прошествии сезона / по завршејку сезоне; в течение недели / у шоку (шоком) недеље; за вре-
мя пребывания в стране / шоком боравка у земљи; в период цветения / у йериоду (за време, шоком) цветиња; на протяжении веков / вековима, на исходе дня / на крају дана и др. (оговорка об условности принадлежности единиц к субстантивному классу относилась к их функции производных предлогов и союзов, в том числе в составе фразеологических единств – в течение / у шоку, шоком; во время / у време; до тех пор пока; с тех пор как; в то время как (Виноградов 2001: 31, 52–53, 578–579)).

ПФ в лексиконе функционально-семантического поля темпоральности. Единицы подсистемы ПФ как конкретизаторы временных отношений образуют собственную подгруппу или микрополе лексико-синтаксического уровня функционально-семантического поля (далее ФСП) темпоральности, содержательной основой которого являются грамматические формы времени (Бондарко 1990: 39, 53–54). Они могут быть охарактеризованы как *временные фрагментизаторы*, и их надлежит рассматривать в составе предложно-падежных конструкций с преимущественной синтаксической функцией обстоятельства времени или, в терминосистеме М. В. Всеволодовой, именных темпоральных групп (2016: 137). Критерии дефиниции временных фрагментизаторов представляются аналогичными критериям в пространственной сфере. Прежде всего, это семантико-синтаксический критерий неотъемлемости «никогда не отторжимых частей» (Рахилина 2008: 46, 55), относительной несамостоятельности, недостаточности актуализации ‘части’ без ‘целого’, где под целым подразумевается относительно цельная единица с семой ‘время’ – *Погода менялась в течение дня / Време се мењало у шоку дана* и **Погода менялась в течение / *Време се мењало у шоку; В середине лета жарко / Средином лећа је вруће* и **В середине жарко / *Средином је вруће*. Временной локализатор (целое) может быть опущен, подразумеваясь из контекста – рус. *Урок начинается в два. Я подойду к началу / Час йочинье у два. Сйижем йре йочейќа*. Семантику частей целого имплицитирует генитивная конструкция (Рахилина 2008: 55–57), типичная для ПФ – в *течение зимы, по окончанию сессии*, где целое оказывается в позиции субординации, т. е. профилируется часть. Отношения временной мерономии демонстрируют сербские речевые построения *долазим за недељу дана* ‘буду через (одну) неделю’, букв. ‘неделю дней’; *сйудира годину дана* ‘он учится (один) год’, букв. ‘год дней’; добавление к холоному числительного *два* вытесняет меронимы, смещая фокус и иерархически меняя «калибр»: ср. *две недеље* vs **две недеље дана*. В русском

языке такие построения нетипичны; в синтагмах *интервал времени*, *промежуток времени* функция *времени* адъективная – ‘временной’. Нерелевантность пространственного критерия неопредмеченности, отчетливо заметного, например, в семантике ПФ *поверхность* или *внутренность*, обусловлена абстрактностью категории темпоральности в целом. Наименования временных единиц, включая дни недели, части суток, времена года, календарные и другие периоды – *миг*, *мгновение*, *минута*, *час*, *день*, *утро*, *сутки*, *неделя*, *месяц*, *весна*, *будущее* и др., а также их сербские корреляты³ *ћирен*, *ћиренућак* (*час*, *часак*), *моменаћ*, *минућ*, *саћ*, *дан*, *јућро*, *недеља*, *месец*, *ћролеће*, *будућносћ* и др., составляющие лексикон (Всеволодова 2016) ФСП времени, обладают относительной свободой и самодостаточностью и могут выступать локализатором (локусом, по М. В. Всеволодовой) при общей интра- и экстралокализации – *Огонь вспыхнул в один миг* / *Вайџра је букнула у ћиренућку*; *Противник забил гол в первую минуту* / *Проћивник је дао гол у ћрвом минућу*; *Брат позвонио за день до отъезда* / *Браћ се јавио дан ћре ћоласка*.

Семантические оппозиции как элементы структурной организации ПФ. Структура пространственных значений основывается на базовой бинарной оппозиции *интра-* и *экстралокализация* (PIPER 2001), т. е. *сопространственность* и *несопространственность* (Всеволодова, Владимирский 1982), внутри которой ближе дифференцируются пространственные отношения. В рамках ФСП темпоральности М. В. Всеволодова выделяет *прямое* и *относительное время* с дальнейшим разграничением по степени занятости времени действием, завершенности и др. (Всеволодова, Потапова 1973: 4–10; Всеволодова 2016: 164–171). Являясь ингерентной частью целого, ПФ по дефиниции принадлежат к средствам выражения интралокализации или прямого времени – *В начале урока все молчали, а к концу разговорились* / *На ћочейћку часа сви су ћућали, док су се на крају расћричали*. ПФ могут участвовать в пространственной и временной экстралокализации в составе двух или нескольких ориентиров (т. е. сложного многочленного ориентира), но за аспект экстралокализации отвечает другой ориентир, выраженный предлогом или наречием, при этом примеры указывают на межъязыковые различия в средствах выражения времени: *задолго до начала учебного года* / *много ћре ћочейћка школске године* (эквивалент *много* приводится по РСР 1998: 211); *перед самым началом сеанса* / *ћред сам ћочейћак ћројекције*; *через месяц после окончания каникул* / *месец дана ћо завршейћку расћуѕћа* и т. д.

Подобно другим пространственным подсистемам, ПФ структурированы в виде эквиполентных и привативных семантических оппозиций ‘верх – низ’, ‘передняя часть – задняя часть’, ‘одна сторона – другая сто-

³ Здесь и далее переводные эквиваленты приводятся при их наличии.

рона', 'центр – периферия', 'внутренность – наружность', 'отдаленность – близость' (ШАПИВ 2018: 55–57). Структура временных оппозиций тесно связана с концептуализацией времени в языковом сознании носителей лингвокультур. Синтагматика словосочетаний с временными единицами раскрывает его кинетический аспект – время *идет, проходит, бежит, летит, проносится, течет* / *иде, йролази, лейи, йече*; делает это *быстро, медленно* / *брзо, сйоро*. О свойстве регулярности темпа свидетельствуют примеры *часы спешат (опаздывают) / сайи жури (касни)*, фраземы *идти в ногу со временем / ићи у корак са временем* или серб. *испред времена* 'опережая время'. Время использует не только метафору текучести реки – оно *истекает / йече (цури), с течением времени / йоком времена*, но и топологические особенности денотата – вытянутую форму (о лингвистической топологии (ТАЛМУ 1983; КОБОЗЕВА 2000; ЛЯШЕВСКАЯ, РАХИЛИНА 2007). О «длине» времени свидетельствует серб. прилагательное *дуг*, означающее одновременно 'долгий' и 'длинный' – *йосле дугог времена* 'после долгого (=длинного) времени'; ср. также рус. *длинный день*. Выделяется несколько метафорических сценариев, основанных на движении и положении наблюдателя, которые на примере сербского языка описаны в (КЛИКОВАС 2004: 113–127).

СЕМАНТИЧЕСКАЯ ОППОЗИЦИЯ 'ЦЕНТР – ПЕРИФЕРИЯ'. В первую очередь стоит выделить семантическую оппозицию 'центр – периферия' и пространственно-временные фрагментизаторы *начало, середина, промежутки, конец* / *йочейшак, средина, размак, крај*. Развитость данной оппозиции восходит к принципу антропоцентричности времени, проявляющейся на различных языковых уровнях (дейксис и др.), в т. ч. мета-языках – принцип центра и периферии положен в основу прототипического устройства всех когнитивных систем (РАХИЛИНА 2008: 20). Однако у каждой из подсистем имеются специфические особенности. Так, в конкретно-пространственной сфере не каждый предмет, ориентированный *концом*, по автоматизму будет ориентирован *началом*. Денотаты лексем *улица, колонна людей, текст* (вереница слов) имеют *начало* и *конец* / *йочейшак* и *крај*, тогда как *бревно, палка, ножницы* – два *конца*. Фраземы *во все концы, со всех концов* указывают на множественность *концов*, расположенных вокруг референтной точки / наблюдателя (о референции и фигуре наблюдателя см. ПАДУЧЕВА 2010). При относительной ориентации (противопоставляемой абсолютной по АПРЕСЯН 1995: 110) *начало* и *конец* могут поменяться местами – *мы прошли в начало / конец вагона*. В отличие от этого, временные периоды не могут быть ориентированы двумя и множеством *концов* (за исключением диалектного регистра, где зафиксировано временное значение *крај* как 'начало' (МИЛОРАДОВИЋ 1999)), и поменяться местами *начало* и *конец* не могут. Данная особенность продиктована счетной системой дней недели, месяцев и др.

и когнитивная основа в целом – понятийная метафора о времени, движущемся в одном, единственно возможном направлении, о чем, в свою очередь, свидетельствует нетипичность употребления лексемы *время* и ее гипонимов с глаголами разнонаправленного движения: **время ходит, *годы летают, *минуты бегают* и т. д. Но называть такую ориентацию абсолютной не позволяет тот факт, что референтным является сам выбор периода для локализации события: *Он уехал 20-го октября = в конце октября, во второй половине октября, в октябре, в середине осени, осенью, в начале учебного года, в этом году, к концу года* и т. д. / *Ойшишао је 20. октѿобра = крајем октѿобра, у другој ѿловини октѿобра, у октѿобру, средином јесени, на јесен, на ѿочейку (ѿочейком) школске године, ове године, крајем године* и т. д.

Как средство центрально-периферийной временной группы фрагментизаторов следует рассматривать и лексико-семантические варианты единицы (*первая, вторая*) *половина* / (*ѿрва, друга*) *ѿоловина*, более «востребованной» в темпоральном, чем в пространственном аспекте – *в первой половине месяца, во второй половине X века* / *у ѿрвој ѿоловини месеца, у другој ѿоловини X века*. Некоторые периоды не подвержены делению – **в первой половине среды* / **у ѿрвој ѿоловини среде; *в первой половине суток*, в т. ч. минимальные *миг, секунда* и др. Дробление на *трети, четверти* и мельче характерно для выражения часового времени – *ждал с четверть часа* и специализированных текстов – *оперативная система со временем загрузки в треть секунды* / *ојеративни систѿем са временом учѿишавања од једне ѿређине секунде*.

Семантическая оппозиция ‘верх – низ’. Несмотря на предполагаемое отсутствие у метафорического образа времени верхней и нижней сторон, имея в виду топологические особенности, речь о которых шла выше, некоторые временные метафоры заставляют обратиться к оппозиции ‘верх – низ’. Это, например, ПФ *глубь* и *глубина* / *дубина* с их богатым метафорическим потенциалом, основанном на потере видимости границы в пространственной перспективе и переносе этого явления, в первую очередь, на горизонтальные измерения, как в *глубине леса* (об этом упоминалось в ШАПИЋ 2018: 65–68), а затем и в непространственные сферы – *из глубины веков, в глубину (вглубь) веков* / *из дубине векова* (о временной *глубине* в сербском языке см. (КЛИЧОЌАС 2004: 123, 134)). Вместе с тем, *глубина* во временных метафорах скорее выражает отношения удаленности, чем вертикальности. Ряд исследователей выделяет признаки вертикальности модели времени на основании выражений наподобие *с высоты своих лет*, метафор со словами *вершина, зенит* и т. п. (КРЕЙДЛИН 1997: 141), но такие выражения указывают не на фактические измерения времени, и поэтому их следует рассматривать с дозой условности.

Семантическая оппозиция ‘передняя часть – задняя часть’. Если пространство выстраивается *во все концы/стороны* от точки референции, то временная линия простирается вперед и назад, что соответствует выделенной оппозиции ‘передняя часть – задняя часть’: *нам предстоит трудный период / њредстоји нам њежак њериод; у тебя еще все впереди / живоји је њред њобом; наконец-то школа позади / конечно школа је иза нас*. Будущее располагается в языковой репрезентации фронтально, откуда оно приближается, подобно персонифицированной высшей силе – *надвигается, грядет / наилази*, причем в сербском может раздавить наблюдателя на своем пути, как поезд – *време гази (кого-л.)*, или же представляется пунктом назначения, пространством типа «вместилище» – *корачамо у свејлу будућности* ‘мы идем в светлое будущее’, как *мы идем в театр*.⁴ Передне-задняя локализация образа времени подтверждается языком жестов: говоря о прошлом, носитель и русской, и сербской культуры может показать себе за спину (ср. *иметь богатый опыт за плечами*), что отсылает к модели пройденного пути;⁵ в англоязычной культуре будущее может представляться наверху (Лаккофф, Джонсон 2004: 35).⁶ Но вопреки очевидности в семантике временных метафор передне-задней ориентации, в рамках данной категории ни в русском, ни в сербском языке нетипичны субстантивные ПФ *зад, перед, передняя часть, задняя часть, передняя сторона* и т. д. – ср. *будущее у нас впереди / будућности је исњред нас* и невозможное **будущее в передней части (времени) / *будућности је у њредњем делу (времена)*.

Семантическая оппозиция ‘удаленность – близость’. Диапазон средств семантической оппозиции ‘удаленность – близость’ достаточно широк – *зима уже близко, приближается зима, зима на дворе (на носу) / зима је већ близу, долази зима, зима је на њрагу (само њио није)*. Имея в виду различные уровни ФСП темпоральности (грамматический, лексический и др.), А. Б. Бондарко отмечает доминантность «лексических обстоятельственных конкретизаторов» как основного способа выражения данного типа отношений в русском языке (1990: 19). Выбор поля оппозиции – так же, как и при передне-задней ориентации – продиктован временным дейксисом, т. е. моментом речи. Пространственные значения ‘близко’ и ‘далеко’ отождествляются с временными ‘скоро, быстро’ и

⁴ О движении времени и человека в серб. языке см. КЛКОВАС 2004: 53, 121–135; в англ. языке KÖVÉSCSES 2010: 37–38.

⁵ О моделях пути и ориентации человека лицом вперед в будущее см. АРУТЮНОВА 1997; КЛКОВАС 2004: 121, 131.

⁶ На нетипичность явления для русского языка указывают видимые трудности перевода с английского на русский, т. е. те дополнительные объяснения, которыми переводчики русского издания вынуждены были сопроводить англоязычные примеры в указанной цитате.

‘не скоро’ при выражении будущего – зима *близко* и зима *скоро* / зима *је близу*, *ускоро ће зима*; зима *еще далеко* и зима *еще не скоро* / зима *је још далеко*, зима *неће скоро*. Оппозиция ‘далеко – близко’ по отношению к прошлому, как ‘давно – недавно’, представлена слабее: *в (не) далеком прошлом*, **недалеко в прошлом* / *у (не)далекој њрошлостѝ*, **недалеко у прошлости*. В сербском языке, в отличие от русского, лексема *скоро* применима и к будущему, и к прошлому в значении ‘недавно’ (РСЈ 2011: 1208): *Скоро сам прочитао...* ‘я недавно прочитал’. При развитии отношений и разнообразии средств выражения оппозиции ‘далеко – близко’, употребление субстантивных ПФ в этом диапазоне значений нетипично – **в непосредственной близости зимы*, **в дали прошлого* / **у нейосредној близини зиме*, **у даљини њрошлостѝ*.

Нетипичными для построений с ПФ является система значений ‘внутренность – наружность’ (эти значения генерализируются как интра- и экстралокализация – *в час дня* vs **внутри часа*, *за два часа до отъезда* vs **вне отъезда*). Нехарактерными являются также пространственные отношения ‘одна сторона – другая сторона’.

Дуративность и средства выражения времени, функционально подобные ПФ. Рассматривая структуру ПФ в свете темпоральности и в обстоятельственной синтаксической функции, нельзя не упомянуть и об их (полу)служебных функциях. Так, синтаксическую позицию сложных предлогов в именных темпоральных группах занимает целый ряд (бес)предложно-падежных конструкций, функционально подобных ПФ: *в течение года* / *ѝшоком (у ѝшоку) године*, *в ходе визита* / *за време (ѝшоком) ѝосеѝе*, *в продолжение выступления* / *у насѝавку излагања*, *в процессе обучения* / *у ѝшоку (ѝшоком) обуке*, *на протяжении веков* / *вековима*; *за време карантина* / *за време каранѝина*. Группа данных построений обусловлена временными свойствами динамичности и протяженности (дуративности). П. Пипер определяет данный тип временных отношений как ближайшие к пространственной *перлативности* в связи с линейностью временного локализатора (PIPER 2001: 129–130).

Со свойством дуративности связана делимость на части – свойство (а по Д. Кликовац – часть метафорического сценария (КЛИКОВАЦ 2004: 124)), проявляющееся через синтагматическую сочетаемость периодов с фрагментизаторами, не всегда свободная: *в начале года* vs **в начале мига*, **в середине момента*. В качестве неделимых выступают и другие периоды, например, *утро* – **в начале утра*, **в середине утра*.⁷ Свой-

⁷ Замечено, что утро в русской языковой картине мира – короткий период, быстро сменяющийся днем; полдень не вырисовывается так четко, как в европейских языках; серединой дня считается обед и т. п. (Зализняк, Шмелев 1997). В сербской лингвокультуре полдень по-европейски служит точкой референции при ориентации – *ѝре ѝодне* ‘до

ством дуративности наделены не только временные периоды, но и сами события, процессы: ср. *в течение года он готовился к поступлению* и **в течение года он поступил в институт*. Та степень уточнения, которая членит период на части (*начало, середина, конец*) в данном случае нерелевантна и выражена прагматично – выбором временного отрезка (одного или нескольких, уточняющих друг друга): *приходите на следующей неделе, приходите на той неделе, приходите на той неделе в среду, приходите в следующую среду утром в 10*. Уточняющая функция заметна и на уровне стилистики – сравнение *днем* и *в течение дня*, *на встрече* и *в ходе встречи* выявляет свойственность вторых вариантов текстам, требующим высокой точности изложения.

ПФ конкретизируют не только локализаторы с непосредственным значением времени, но и события-процессы. В сторону последних может произойти метонимический сдвиг, событие становится временным периодом и тем самым профилируется (об этом и о типах метонимических переносов см. Падучева 2000) – *пришел к обеду* ‘к началу времени обеда’, *в дороге они играли в карты* ‘во время поездки’. Выше упоминались случаи опущения целого при части, когда целое подразумевается из контекста. Добавим, что подразумеваться может и часть, т. е. опущен может быть сам ПФ. Как замечает Е. В. Падучева, „метонимический переход ... от временного интервала к границе настолько продуктивен, что даже не замечается: *до субботы* значит ‘до начала субботы’, *после субботы* – это ‘после конца’ (Падучева 2000: 250). Взаимопересечение и синкретизм семантических полей времени и пространства, времени и отрезка времени, времени и события и др. рассматривает и (Гак 1997).

Закключение. Изложенный выше материал показывает, что подсистема ПФ, взаимодействуя со «строевой лексикой» ФСП темпоральности (Бондарко 1990: 54), играет важную роль конкретизации и детализации временных отношений. Их структура, основанная на системе пространственных оппозиций, отчасти редуцируется и трансформируется в соответствии с концептуализацией и языковой репрезентацией времени. Свое почти зеркальное отражение „во времени“ получает диапазон средств оппозиции ‘центр – периферия’ *начало, середина, конец / њочейшак, середина, крај*. В рамках оппозиции ‘верх – низ’ развиваются некоторые метафорические значения ПФ, а оппозиции ‘передняя часть – задняя часть’ и ‘удаленность – близость’, хотя и реализуются в языке, выражаются лексическими средствами иных пространственных подсистем по принципу взаимодополнения и взаимозамещения. Ряд оппозиций и/

полудня’ (=утро), *њосле њодне* ‘после полудня’ (=день и вечер). Тем не менее, синтаксема *јућиро* проявляет в сербском те же языковые особенности, что и *утро* в русском – ср. **на њочейку јућира, *на самом крају јућира vs на њочейку / крају вечери*.

или пространственных единиц из пространственной системы ПФ не находит своего отражения по причине невыраженности соответствующих семантических признаков. С другой стороны, подсистема обогащается на периферии пересечением с подкатегориями производных временных предлогов и союзов, в том числе в составе фразеологических единств, с которыми имеет высокую структурную схожесть. Межъязыковые (не)соответствия двуязычных примеров семантических категорий демонстрируют внутриязыковую вариативность и изофункциональность пространственно-временных подсистем.

Цитированная литература

- АДАМОВИЋ, Мирјана. *Придеви са њросћорним значењем у савременом руском језику у њоређењу са српским*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет у Београду, 2017.
- [ADAMOVIĆ, Mirjana. *Pridevi sa prostornim značenjem u savremenom ruskom jeziku u poređenju sa srpskim*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu, 2017]
- АПРЕСЯН, Ю. Д. *Избранные труды. Лексическая семантика (синонимические средства языка)*. 2-е изд., испр. и доп. Т. I. Москва: Школа „Языки русской культуры“ – Издательская фирма „Восточная литература“ РАН, 1995.
- [APRESAN, Ū. D. *Izbranne trudy. Leksičeskaâ semantika (sinonimičeskie sredstva âzyka)*. 2-e izd., ispr. i dop. T. I. Moskva: Škola „Âzyki ruskoj kul'tury“ – Izdatel'skaâ firma „Vostočnaâ literature“ RAN, 1995]
- АРУТЈУНОВА, Н. Д. «Время: модели и метафоры». В: Н. Д. Арутюнова, Т. Е. Янко (ред.). *Логический анализ языка. Язык и время*. Москва: Индрик, 1997: с. 51–61.
- [ARUTUNOVA, N. D. «Vremâ: modeli i metafory». V: N. D. Arutunova, T. E. Anko (red.). *Logičeskij analiz âzyka. Âzyk i vremâ*. Moskva: Indrik, 1997: s. 51–61]
- АРУТЈУНОВА, Н. Д. и И. Б. Левонтина (ред.). *Логический анализ языка. Языки пространств*. Москва: Языки русской культуры, 2000.
- [ARUTUNOVA, N. D. i I. B. Levontina (red.). *Logičeskij analiz âzyka. Âzyki prostranstv*. Moskva: Âzyki ruskoj kul'tury, 2000]
- БОНДАРКО, А. В. (ред.). *Темпоральность. Модальность*. Ленинград: Наука, 1990.
- [BONDARKO, A. V. (red.). *Temporal'nost'. Modal'nost'*. Leningrad: Nauka, 1990]
- БОНДАРКО, А. В. (ред.). *Теория функциональной грамматики. Локативность. Бытийность. Поссесивность. Обусловленность*. Санкт-Петербург: Наука, 1996.
- [BONDARKO, A. V. (red.). *Teoriâ funkcional'noj grammatiki. Lokativnost'. Bytijnost'. Posessivnost'. Obuslovlennost'*. Sankt-Peterburg: Nauka, 1996]
- ВИНОГРАДОВ, В. В. *Русский язык (Грамматическое учение о слове)*. Г. А. Золотова (ред.). Изд. 4-е. Москва: Русский язык, 2001.
- [VINogradov, V. V. *Russkij âzyk (Grammatičeskoe učenje o slove)*. G. A. Zolotova (red.). Izd. 4-e. Moskva: Russkij âzyk, 2001]
- ВСЕВОЛОДОВА, М. В. и Г. Б. Потапова. *Способы выражения временных отношений*. Москва: Изд-во Московского университета, 1973.
- [VSEVOLODOVA, M. V. i G. B. Potapova. *Sposoby vyraženiâ vremennyh otnošenij*. Moskva: Izd-vo Moskovskogo universiteta, 1973]

- ВСЕВОЛОДОВА, М. В. и Е. Ю. Владимирский. *Способы выражения пространственных отношений в современном русском языке*. Москва: Русский язык, 1982.
- [VSEVOLODOVA, M. V. i E. Ū. Vladimirsij. *Sposoby vyraženiâ prostranstvennyh otnošenij v sovremenom russskom âzyke*. Moskva: Russkij âzyk, 1982]
- ВСЕВОЛОДОВА, М. В. *Теория функционально-коммуникативного синтаксиса: фрагмент фундаментальной прикладной (педагогической) модели языка*. Москва: УРСС, 2016.
- [VSEVOLODOVA, M. V. *Teoriâ funkcional'no-komunikativnogo sintaksisa: fragment fundamental'noj prikladnoj (pedagogičeskoj) modeli âzyka*. Moskva: URSS, 2016]
- ГАК, В. Г. «Пространство времени». В: Н. Д. Арутюнова, Т. Е. Янко (ред.). *Логический анализ языка. Язык и время*. Москва: Индрик, 1997: с. 122–130.
- [ГАК, V. G. «Prostranstvo vremeni». V: N. D. Arutûnova, T. E. Ânko (red.). *Logičeskij analiz âzyka. Âzyk i vremâ*. Moskva: Indrik, 1997: s. 122–130]
- ЗАЛИЗНЯК, Анна А. и А. Д. Шмелев. «Время суток и виды деятельности». В: Н. Д. Арутюнова, Т. Е. Янко (ред.). *Логический анализ языка. Язык и время*. Москва: Индрик, 1997: с. 229–240.
- [ZALIZNĀK, Anna A. i A. D. Šmelev. «Vremâ sutok i vidy deâtel'nosti». V: N. D. Arutûnova, T. E. Ânko (red.). *Logičeskij analiz âzyka. Âzyk i vremâ*. Moskva: Indrik, 1997: s. 229–240]
- КОБОЗЕВА, И. М. „Как мы описываем пространство, которое мы видим: форма объектов“ (2000). <<http://www.dialog-21.ru/en/digest/2000/articles/kobozeva/>>. 4. 10. 2017.
- [KOBOZEVA, I. M. „Kak my opisivaem prostranstvo, kotoroe my vidim: forma ob'ektov“ (2000). <<http://www.dialog-21.ru/en/digest/2000/articles/kobozeva/>>. 4. 10. 2017]
- КРЕЙДЛИН, Г. Е. «Время сквозь призму временных предлогов». В: Н. Д. Арутюнова, Т. Е. Янко (ред.). *Логический анализ языка. Язык и время*. Москва: Индрик, 1997. с. 139–151.
- [KREJDLIN, G. E. «Vremâ skvoz' prizmu vremennyh predlogov». V: N. D. Arutûnova, T. E. Ânko (red.). *Logičeskij analiz âzyka. Âzyk i vremâ*. Moskva: Indrik, 1997. s. 139–151]
- ЛАКОФФ, Джордж и Марк Джонсон. *Метафоры, которыми мы живем*. Перев. А. В. Морозова, А. Н. Баранов (*George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors We Live By*). Москва: Едиториал УРСС, 2004.
- [LAKOFF, Džordž i Mark Džonson. *Metafori, kotorymi my živem*. Perev. A. V. Morozova, A. N. Baranov (*George Lakoff and Mark Johnson, Metaphors We Live By*). Moskva: Editorial URSS, 2004]
- ЛЯШЕВСКАЯ, О. Н. и Е. В. Рахилина. „Топология в классификации русских предметных имен“. В: *Труды III Международного конгресса исследователей русского языка «Русский язык: исторические судьбы и современность»* (2007): с. 469–470. <<http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/15.pdf>>. 10. 10. 2017.
- [LĀŠEVSKĀĀ O. N. i E. V. Rahilina. „Topologiâ v klassifikacii russkih predmetnyh imen“. V: *Trudy III Meždunarodnogo kongressa issledovatelej russkogo âzyka «Russkij âzyk: istoričeskie sud'by i sovremenost'»* (2007): s. 469–470. <<http://www.philol.msu.ru/~rlc2007/pdf/15.pdf>>. 10. 10. 2017]
- МЕДЕНИЦА, Лука. *Незаменички ѓрилози са ѓпросторним значењем у савременом руском и српском језику*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет у Београду, 2014.
- [MEDENICA, Luka. *Nezamenički priloz i sa prostornim značenjem u savremenom ruskom i srpskom jeziku*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu, 2014]

- МИЛОРАДОВИЋ, Софија. „Почетак од краја“. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLII (1999): с. 457–461. <<http://dais.sanu.ac.rs>>. 10. 09. 2020]
- [MILORADOVIĆ, Sofija. „Početak od kraja“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLII (1999): s. 457–461. <<http://dais.sanu.ac.rs>>. 10. 09. 2020]
- ОЖЕГОВ, С. И. и Н. Ю. Шведова. *Толковый словарь русского языка*. Москва: Азбуковник, 1999.
- [OŽEGOV, S. I. i N. Ū. Švedova. *Tolkovjy slovar' russkogo āzyka*. Moskva: Azbukovnik, 1999]
- ПАДУЧЕВА, Е. В. *Высказывание и его соотнесенность с действительностью: референциальные аспекты семантики местоимений*. В. А. Успенский (ред.). Изд. 6-е, испр. Москва: ЛКИ, 2010.
- [PADUČEVA, E. V. *Vyskazyvanie i ego sootnesennost' s dejstvitel'nost'ŭ: referencial'nye aspekty semantiki mestoimenij*. V. A. Uspenskij (red.). Izd. 6-e, ispr. Moskva: LKI, 2010]
- ПАДУЧЕВА, Е. В. „Метафора и ее родственники“. В: Ю. Д. Апресян (ред.). *Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура*. Москва: Языки славянской культуры, 2004: с. 187–203.
- [PADUČEVA, E. V. „Metafora i ee rodstvenniki“. V: Ū. D. Apresān (red.). *Sokrovennye smysly: Slovo. Tekst. Kul'tura*. Moskva: Āzyki slavānskoj kul'tury, 2004: s. 187–203]
- ПАДУЧЕВА, Е. В. «Пространство в облиии времени и наоборот (к типологии метонимических переносов)». В: Н. Д. Арутюнова, И. Б. Леонтьева (ред.). *Логический анализ языка. Языки пространств*. Москва, 2000: с. 239–254.
- [PADUČEVA, E. V. «Prostranstvo v obliiĭi vremeni i naoborot (k tipologii metonimiĭeskikh perenosov)». V: N. D. Arutūnova, I. B. Leont'eva (red.). *Logiĭeskij analiz āzyka. Āzyki prostranstv*. Moskva, 2000: s. 239–254]
- ПИПЕР, Предраг. *Заменички прилози у српскохрватском, руском и њолском језику (семантичка студија)*. Београд: Институт за српскохрватски језик – Библиотека јужнословенског филолога, 1988.
- [PIPER, Predrag. *Zameniĭki prilozii u srpskohrvatskom, ruskom i poljskom jeziku (semantiĭka studija)*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik – Biblioteka južnoslovenskog filologa, 1988]
- ПИПЕР, Предраг. „О поређењу граматичких структура руског и српскохрватског језика на функционалној основи“. *Зборник Мајице српске за славистику* (1991): стр. 51–67.
- [PIPER, Predrag. „O poređenju gramatiĭkih struktura ruskog i srpskohrvatskog jezika na funkcionalnoj osnovi“. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* (1991): str. 51–67]
- ПИПЕР, Предраг. „О предлозима са спацијалним значењем“. У: Предраг Пипер (ур.). *Лингвистичка русистика. Студије и чланци*. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2012: стр. 109–194.
- [PIPER, Predrag. „O predlozima sa spacijalnim znaĕenjem“. U: Predrag Piper (ur.). *Lingvistiĭka rusistika. Studije i ĭlanci*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2012: str. 109–194]
- ПИПЕР, Предраг. „О придевима са темпоралним значењем“. У: Предраг Пипер (ур.). *Лингвистичка русистика. Студије и чланци*. Београд: Универзитет у Београду, Филолошки факултет, 2012: стр. 195–206.
- [PIPER, Predrag. „O pridevima sa temporalnim znaĕenjem“. U: Predrag Piper (ur.). *Lingvistiĭka rusistika. Studije i ĭlanci*. Beograd: Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2012: str. 195–206]
- ПИПЕР, Предраг. „О простору у српској језичкој слици света“. *Slavistiĭna revija* 62 (2014): 275–294.

- [PIPER, Predrag. „O prostoru u srpskoj jezičkoj slici sveta“. *Slavistična revija* 62 (2014): 275–294]
- РАХИЛИНА, Е. В. *Когнитивный анализ предметных имен: Семантика и сочетаемость*. Москва: Русские словари, 2008.
- [РАХИЛИНА, Е. В. *Kognitivnyj analiz predmetnyh imen: Semantika i sočetaemost'*. Moskva: Russkie slovari, 2008]
- Речник српског језика* (РСЈ). Нови Сад: Матица српска, 2011.
- [*Rečnik srpskoga jezika* (RSJ). Novi Sad: Matica srpska, 2011]
- Руско-српски речник* (РСР). Богољуб Станковић (ур.). Нови Сад – Москва: Будућност – Матица српска – Руски језик, 1998.
- [*Rusko-srpski rečnik* (RSR). Bogoljub Stanković (ur.). Novi Sad – Moskva: Budućnost – Matica srpska – Russkij ázyk, 1998]
- ШАПИЋ, Јулија. „О просторним фрагментизаторима (на материјалу руског језика)“. *Славистика XXI*, св. 1–2 (2017): стр. 124–130.
- [ŠAPIĆ, Julija. „O prostornim fragmentizatorima (na materijalu ruskog jezika)“. *Slavistika XXI*, sv. 1–2 (2017): str. 124–130]
- ШАПИЋ, Јулија. „О просторним фрагментизаторима са значењем ‘горњи део’ – ‘доњи део’ у руском језику у поређењу са српским“. *Славистика XXIII/1* (2019): стр. 134–141.
- [ŠAPIĆ, Julija. „O prostornim fragmentizatorima sa značenjem ‘gornji deo’ – ‘donji deo’ u ruskom jeziku u poređenju sa srpskim“. *Slavistika XXIII/1* (2019): str. 134–141]
- ШАПИЋ, Јулија. *Просторни фрагментизатори у руском језику у поређењу са српским*. Докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет у Београду, 2018.
- [ŠAPIĆ, Julija. *Prostorni fragmentizatori u ruskom jeziku u poređenju sa srpskim*. Doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet u Beogradu, 2018]
- ШАПИЧ, Ју. Л. «Пространственные фрагментизаторы со значением ‘край’ и ‘конец’ в непространственной функции (на материале русского и сербского языков)». *Русское слово в многоязычном мире: материалы XIV конгресса МАПРЯЛ 29 апреля – 3 мая 2019 года* (2019б): с. 1507–1512.
- [ŠAPIĆ, Ū. L. «Prostranstvennye fragmentizatory so značenjem ‘kraj’ i ‘konec’ v neprostranstvennoj funkcii (na materiale russkogo i serbskogo ázykov)». *Russkoe slovo v mnogoázyčnom mire: materialy XIV kongressa MAPRÁL 29 aprèlâ – 3 maâ 2019 goda* (2019b): s. 1507–1512]
- ЈАКОВЛЕВА, Е. С. *Фрагменты русской языковой картины (модели пространства, времени и восприятия)*. Москва: Гнозис, 1994.
- [ÁKOVLEVA, E. S. *Fragmenty russkoj ázykovoј kartiny (modeli prostranstva, vremeni i vospriátíâ)*. Moskva: Gnozis, 1994]
- *
- КЛИКОВАС, Душка. *Метафора у мишљењу и језику*. Београд: Ћигоја штампа, 2004.
- КÖVÉCSES, Zoltán. *Metafor – A Practical Introduction*. 2nd ed. Oxford – New York: Oxford University Press, 2010.
- PIPER, Predrag. *Jezik i prostor*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2001.
- PIPER, Predrag. *Zamenički priloz: gramatički status i semantički tipovi*. Sv. 5. Novi Sad: Institut za strane jezike i književnosti, 1983.
- TALMY, Leonard. “How language structures space.” *Spatial orientation*. Springler, 1983: pp. 225–282. <https://doi.org/10.1007/978-1-4615-9325-6_11>. 4. 10. 2017.

Јулија Ј. Шапић
 Руски центар за науку и културу у Србији
 Београд

О ПРОСТОРНИМ ФРАГМЕНТИЗАТОРИМА У ФУНКЦИЈИ ЛОКАЛИЗАЦИЈЕ ВРЕМЕНА

Резиме

У раду се разматра језички подсистем *просторних фрагментизатора* (ПФ) у функцији временске локализације у руском и српском језику. ПФ су претходним истраживањима дефинисани као неодвојиви неопредмећени делови просторних целина и разматрани у конкретно-просторним оквирима са ослоном на теорију семантичких локализација, према којој врше функцију конкретизирајућег оријентира у ситуацији интралокализације. У овом раду се ПФ анализирају у функцији исказивања темпоралних значења као *временски фрагментизатори*. Њихова структура, примарно просторна, сачињена од еквивалентних и привативних семантичких опозиција, као и инвентар јединица донекле су модификовани на пољу темпоралности у складу са концептуализацијом и језичком репрезентацијом времена. ПФ у функцији временске локализације условно су сврстани у три групе: подједнако заступљени у категоријама простора и времена (*до начала / њре њочейќа, до конца / до краја*), типично временски са јасном просторном етимологијом (*по окончанию / њо завршејќу*) и специфично временски, али структурно слични ПФ по карактеризацији (*за время / за време, в течение / у њоку*). Са аспекта структуре семантичких опозиција, ПФ се у оквиру лексикона функционално-семантичког поља темпоралности јављају претежно у оквирима антропоцентричног дијапазона ‘центар – периферија’ (*начало, середина, конец / њочейќак, середина, крај*). Значења опозиција ‘горе – доле’, ‘испред – иза’ и ‘далеко – близу’ реализују се код временских појмовних метафора помоћу јединица других, изофункционалних просторних подсистема (адвербијалних, адјективних и др.). Подсистем ПФ, који је у том смислу делимично редукован у односу на просторни због саме концептуализације времена, са друге стране постаје обогачен средствима за исказивање временског својства дуративности. Поред тога, широко се преклапа са другим изофункционалним граматичко-синтаксичким категоријама, као што су нпр. категорије предлога и везника (*в течение / у њоку, њоком; во время / у време; до тех пор пока; с тех пор как; в то время как* и др.). Двојезични примери илуструју изоморфизам категорија времена и простора у оба језика и откривају развијеност подсистема ПФ, чије разгранате унутарсистемске и међусистемске везе долазе до посебног изражаја у међујезичком поређењу.

Кључне речи: темпоралност, простор, просторни фрагментизатори, временска локализација, семантика, руски, српски.

Julija L. Šapić
 Russian Centre for Science and Culture
 Belgrade, Serbia

ON SPATIAL FRAGMENTISERS AS TEMPORAL LOCALISATION
 MARKERS

S u m m a r y

The paper discusses the subsystem of spatial fragmentisers (PF) as temporal localisation markers in Russian and Serbian. PF have been defined by previous research as inseparable intangible parts of spatial units and considered in concrete-spatial frameworks based on the theory of semantic localisations; according to this theory, PF perform the function of a concretising orienteer in the situation of intralocalisation. In this paper, we analyse their temporal function and refer to them as *temporal fragmentisers*. The structure of PF, essentially spatial and formed of equipollent and privative semantic oppositions, and the inventory of PF units are modified in terms of temporality, in accordance with the conceptualisation and linguistic representation of the category of time. According to their function, PF are conditionally classified into three groups: the first one – equally represented in the categories of space and time (*до начала / före йочейіка, до конца / до краја*); the second – typically temporal with a clear spatial etymology (*по окончанию / по завршеііку*) and the third – specifically temporal, but structurally similar to PF in characterisation (*за время / за време, в течение / у ііоку*). From the aspect of the structure of semantic oppositions, PF appear within the lexicon of the functional-semantic field of temporality mainly within the anthropocentric range ‘centre – periphery’ (*начало, середина, конец / почетак, середина, крај*). The meanings of the oppositions ‘up – down’, ‘in front of – behind’ and ‘far – near’ are realised in conceptual metaphors of time by units of isofunctional spatial subsystems (adverbial, adjectival, etc.). The PF subsystem, which is partially reduced in this sense (compared to the spatial one) due to the conceptualisation of time, on the other hand, becomes enriched with the instruments expressing the sense of durability. In addition, there is wide field of overlap with other isofunctional grammatical-syntactic categories, e.g., prepositions and conjunctions (*в течение / у ііоку, ііоком; во время / у време; до тех пор пока; с тех пор как; в то время как* etc.). Bilingual examples illustrate the isomorphism of the categories of time and space in both languages and reveal a well-developed PF subsystem, whose intricate intrasystemic and intersystemic links become distinctly noticeable through interlingual comparison.

Keywords: temporality, space, spatial fragmentisers, temporal localisation, semantics, Russian, Serbian.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 127–161

UDK: 811.163.41'373.2

COBISS.SR-ID: 43823881

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101127J>

Примљено: 21. децембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Јована Б. Јовановић*

Институт за српски језик САНУ

ПЕЈОРАТИВИ У НОМИНАЦИЈИ ЧОВЕКА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Предмет истраживања у овом раду представљају лексеме пејоративног значења којима се у савременом српском језику именује и квалификује човек. Ове експресивне номинационе јединице, чија конотација може бити погрдна, презрива, подругљива или иронична, анализирани су са лексичко-семантичког и дериватолошког становишта, са циљем да се утврде параметри на основу којих се појединци и друштвене групе оцењују негативно, те да се на тај начин дође до релевантне класификације пејоратива на лексичко-семантичке групе. Семантичка анализа прожета је лингвокултуролошким запажањима о колективним уверењима, стереотипима и еталонима који постоје у српској друштвено-језичкој заједници, а на основу којих је могуће указати на неке карактеристике језичке слике света говорника српског језика. Такође, у раду се указује на различита језичка средства – творбене и лексичке механизме продуктивне у формирању пејоративних јединица којима се именује човек, како би се истакло да погрдно значење подједнако уобичајено може бити производ семантичке колико и афиксалне деривације.

Кључне речи: пејоратив, лексема, погрдно значење, негативна оцена, лексичко-семантичка група, конотација, експресивност, творбена анализа, суфикс.

1. Уводна разматрања

Системско проучавање пејоратива као лексичко-семантичке и творбене категорије у лексичком фонду српског језика намеће се као важан

* j.jovanovic85@gmail.com

** Овај рад финансирао је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-9/2021-14 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ. Истраживање у раду је изведено у *Одсеку за истраживања савременог српског језика и израду Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* Института за српски језик САНУ.

задатак српским лексиколозима, и то не само имајући у виду изузетан лингвокултуролошки потенцијал овог дела лексикона, захваљујући коме је могуће донети релевантне закључке о језичкој слици света и колективном систему вредности српских говорника, већ и због чињенице да бројност ових јединица, учесталост њихове употребе и ширење у стилски разнородне сфере језичке примене (из разговорно-колоквијалне, где бисмо их преваходно очекивали) – представљају глобални феномен у словенским језицима. О томе сведоче бројна истраживања која се баве лексичком пејорацијом, али и шире – евалутивном лексиком и компонентом (негативне) оцене у семантичкој структури експресивних лексема. Запажања до којих истраживачи долазе проучавајући експресиве указују на неке универзалне појаве, не само у словенским већ и у језицима уопште.

Једно од таквих запажања односи се на експресивне евалутиве у сфери ЧОВЕК, тачније на склоност колективног субјекта именовања / „субјекта оцене“ (Волф 2006: 66) да далеко чешће перципира и именује оно што одступа од норме у негативном смислу него да лексикализује нешто што је пожељно, афирмативно. Највећи допринос осветљавању појма оцене са становишта језика дали су 80-их и 90-их година XX века руски семантичари (исп. Арутюнова 1988; Волф 2006; Телия 1986; Маркелова 1995; Апресян 1995). Интересовање за категорију оцене у руској лингвистици није престало до данас, о чему сведочи низ докторских дисертација одбрањених у последњих петнаестак година на универзитетима широм Русије, чији су аутори у својим истраживањима дали значајно место управо пејоративима као лексичком средству за изражавање негативне оцене (рус. *отрицательная оценка*) – исп. Воркачев 2006; Заграевская 2006; Луганская 2005; Заморева 2007 и др.

И српски лексиколози и семантичари истичу бројност јединица негативне експресивне вредности којима се у нашем лексичком систему именује или квалификује човек. Р. Драгићевић је, анализирајући придеве који се односе на људске особине, утврдила да у српском језику постоји много више придевских лексема којима се изражавају негативне духовне и физичке особине него оних којима се истичу позитивна карактерна и естетска својства (Драгићевић 2001: 251). До сличних запажања дошла је и Г. Штасни проучавајући именице се значењем људских особина, посебно у делу студије посвећеном номинацији човека према негативним карактерним особинама или умањеним интелектуалним способностима (исп. Штасни 2013: 65–91).

Поставља се питање зашто је тако, односно, зашто човекове мане и свако одступање од норме у негативном смислу – перцептивно побуђују већу пажњу од врлина и позитивног истицања, а одговор на њега несумњиво превазилази оквире лексикологије и лингвистике уопште

и задира у филозофске сфере аксиологије, те колективне психологије, културологије, социологије и других дисциплина. Ипак, негативна оцена неретко се налази у центру истраживачке пажње управо лексиколога и пејоративе у номинацији човека готово је немогуће проучавати независно од појма оцене као лингво-филозофског феномена. Акт лексичке оцене подразумева поређење неког појма (у нашем случају – особе) са стереотипом у односу на који се врши евалуација, при чему се објекат оцене лоцира на аксиолошкој скали која се састоји из зоне позитивног и негативног. Проучавајући управо лексеме негативне оцене човека у руском и немачком језику, О. Н. Крилова примећује да у човековој перцепцији оно што је неутрално, осредње, просечно – заправо тежи негативном (Крылова 2009: 32). Слично је запазила и Н. Д. Арутјунова, која је, разматрајући категорију оцене у лингвистици, писала о појму норме, истакавши да карактеристике онога што је у складу са нормом у језику често не бивају експлициране, тј. лексикализоване.¹ Констатује се, дакле, да су зоне позитивне и негативне оцене на вредносној скали неједнаке по обиму, односно – да је негативни део аксиолошке скале знатно дужи од позитивног. Отуда и међу евалуативним лексемама у српском језику постоји далеко више оних којима се сугерише да човек одступа од норме, стандарда, стереотипа него лексема којима се указује на његову просечност. Наше истраживање ставља у фокус негативну зону аксиолошке скале – лексеме негативне оцене чија је функција пејорација, дерогација човека због одређеног понашања, изгледа и духовних² особина којима излази из оквира норме. О томе колико је наш лексички фонд богат када је посредни изрицање негативне оцене сведоче синонимски низови пејоратива којима се могу именовати носиоци исте непожељне особине – нпр. глупа или непромишљена особа (*балван, безмозгаи, буква, волоња, глупан, глуперда, дудук, магарац, мазгов, мајмун, опанак, пањ, тикван* и др. – за мушкарца; *глупача, гуска, коза, овца, ћурка* – за жену).

Сва је прилика да су овакве појаве у речничком фонду нека врста лексичке универзалије и зато је важно пратити их и описивати у сваком језику. Глобална је појава да различити стереотипи и предрасуде културно-језичких заједница утичу на лексичке системе, на творбу нових лексема негативне оцене којима се именују припадници друштвених скупина (националних, верских, хомосексуалне и др.). То у раду и-

¹ Ево једног ауторкиног занимљивог размишљања о норми и скали оцене: „Прежде всего, норма имеет слабый выход в лексику [...] Стандарт не возбуждает ни интереса, ни эмоций. О том, что не отходит от нормы, обычно не делается сообщений“ (Арутјунова 1988: 234).

² Под *духовним особинама* у раду смо сматрали све тзв. „унутрашње“ особине – когнитивне (интелектуалне), моралне и конативне (оне које одређују човекову природу/личност и понашање).

ма посвећеним искључиво пејоративима показују новији радови руских лексиколога (исп. Коваленко 2006; Ковалевская 2008; Крылова 2009; Лескина 2010; Кулешова 2015), али и истраживача који су се бавили погрдном номинацијом човека на јужнословенском терену, у словеначком (GORJANC 2007) и хрватском (РОРОВИЋ 2015) језику.

Проучавање пејоративизације као процеса који се рефлектује на творбено-лексичком и функционално-стилском нивоу реализације језика важно је из још једног разлога. Бавећи се овом темом на ширем корпусу (Јовановић 2018), дошли смо до неких налаза који потврђују запажања словенских лингвиста о тенденцији приближавања „виших“ (Химик 2004) функционалних стилова, попут новинарског или књижевноуметничког стила – разговорном. Проучаваоци (Химик 2004; Пипер 2014; Коряковцева 2019; Драгићевић 2018, 2019) углавном се слажу да су развој информационе технологије и средства масовног информисања, те електронски медији и комуникација на интернету, допринели упливу елемената разговорног језика и стила најпре у новинарски стил, а отуда и у јавни дискурс уопште, па и даље – у језик књижевности. То се најпре и најочигледније може приметити у лексици, у употреби експресивних окационализама и неологизама (Драгићевић 2019), „отворено увредљивих номинативних јединица, популарних циничних вулгаризама“ (Химик 2004), па самим тим и пејоратива у стилским оквирима у којима се до 90-их година XX века нису могли срести. Тако Ц. Аврамова (према Драгићевић 2019: 76) на примеру бугарског језика објашњава продор разговорних лексичких јединица у књижевноуметнички стил, о чему сведоче и наша ранија истраживања лексичке пејорације на српском корпусу. Анализирајући грађу из књижевних дела савремених писаца (нпр. Зорана Ћирића, Марка Видојковића), приметили смо да се модеран књижевноуметнички стил умногоме разликује од еталона који се традиционално сматрао „језиком и стилем доброг писца“. Савремени српски књижевници, у чијој су прози осликани наше модерно друштво, свакодневица и проблеми обичних људи, прилагођавају дијалоге својих јунака савременом разговорном језику. Отуда не изненађује обиље пејоратива у нашој новијој књижевности, будући да се говор литерарних јунака неретко може поистоветити са вулгарним коментарима читалаца на интернету, који ће нам послужити као репрезентативни узорак разговорног језика у овом раду (Јовановић 2018: 13).

Даље, Р. Драгићевић је, испитујући утицај глобализације на банализацију лексичког фонда, на корпусу окационализама и неологизама показала да је улога нових експресивних речи у српским медијима – најчешће пејоративизација. Инспиративна је ауторкина констатација да нове речи неретко настају из „жеље за обезвређивањем особа“

(ДРАГИЋЕВИЋ 2019: 77). Исто запажа и Корјаковцева проучавајући компаративно неке творбене тенденције у руском, пољском и чешком језику. Она тврди да бројни okazaционализми са значењем процесâ који сведоче о моралној дегенерацији савременог друштва – имају као мотивне основе властите или заједничке именице пејоративне конотације којима се реферише на појединце или групе (*дебилизација, крејенизација, њушенизација, јељцинизација, лејеризација*) (КОРЈАКОВЦЕВА 2019: 18–21). Овакве тенденције у лексичким системима словенских језика опет нас враћају на природу феномена оцене, те на разна аксиолошка питања која надилазе лингвистичка знања, али подстичу лексиколошка истраживања пејоратива, међу којима је и ово наше.

2. ПРЕДМЕТ ИСТРАЖИВАЊА И ДЕФИНИСАЊЕ ТЕРМИНОЛОШКОГ АПАРАТА

Предмет истраживања у овом раду представљају лексеме погрдног значења којима се у савременом српском језику именује и квалификује човек. Под *лексиком њогрдног значења* подразумеваћемо једнолексемне номинационе јединице у чијој се семској структури издваја компонента негативне конотације, која се може реализовати као пејоративна, презрива, подругљива, иронична и сл. експресивна тоналност. У раду ћемо користити термин *њејоратив* као синониман синтагми *лексема њогрдног значења*.

У *Енциклопедијском рјечнику лингвистичких назива* Р. Симеона под *њејоративом* (син. *дејериоратив*) подразумева се „pejorativna riječ, izraz ili element; naziv za pogrdna imena koja se izvode od pridjevne osnove osobitim nastavcima; oblik riječi koji znači preziranje, koji ima pogrdno značenje, npr. da je nešto nezgrapno, ružno i sl.“ У речничком чланку ове одреднице аутор даје и прототипичне примере за овај тип лексема: „Takvi su mnogi augmentativi, npr. *glavurda* – ili deminutivi, npr. *čovečuljak*“ (СИМЕОН 1969). На основу Симеонових одређења пејоративних јединица у речничком фонду српског језика, стиче се утисак да аутор посматра пејорацију преваходно кроз призму деривације, и то суфиксације, наводећи речи субјективне оцене као уобичајене репрезентанте пејоративних лексема. И у лингвистичком приручнику *Српскохрватски језик*, који је публикован као први том едиције *Енциклопедијски лексикон – Мозаик знања, њејоратив* се преваходно одређује као продукт афиксалне деривације и дефинише као „*ružna, pogrdna reč koja se izvodi dodavanjem posebnih nastavaka na оршти deo druge гећи*“. Дакле, у сербокроатистичким појмовницима лингвистичких термина, *њејоратив* се доследно третира као суфиксална изведеница субјективне оцене.³ Отуда ћемо настојати

³ Такав приступ лексичкој пејорацији заступљен је и у настави српског језика, односно у школским уџбеницима, у којима се пејоративи традиционално помињу скупа с аугментативима, односно, деминутивима и хипокористичима – с друге стране.

да испитивањем лексике погрдног значења у овом раду покажемо да је пејоративност превасходно семантичка појава, те да пејоративе треба посматрати уопштеније – као лексичко-семантичку, а не превасходно као творбено-семантичку категорију.

Д. Кристал у *Кембричкој енциклопедији језика* као један од типова семантичке промене наводи и *пејорацију*, при чему даје кратко објашњење да је посреди појава у којој „теж *стиће негативно значење*“ (KRISTAL 1987: 425). У *Крајњом оксфордском лингвистичком речнику* (MATTHEWS 2014) налазимо да се употребом *пејоратива* (*pejorative*) неко или нешто „представља на неповољан начин, у негативном светлу“, а *пејоративном променом* назива се семантичка промена која подразумева померање значења речи у таквом смеру.

Руски *Речник лингвистичких термина* О. С. Ахманове бележи придев *пејоративан* (*пейоративный*), у двама значењима: '1. који има негативну експресивно-емоционално-вредносну конотацију', нпр. *пејоративна реч*, *пејоративно значење*; '2. који речи даје негативну конотацију', нпр. *пејоративни суфикс*. Као синоними овог термина наводе се придеви *погрдан*, *деирецијативан*, *деиериоративан*, *неодобравајући* (АХМАНОВА 1966).

У *Великом речнику страних речи и израза* И. Клајна и М. Шипке *пејоратив* је дефинисан као 'реч или израз с погрдним значењем'. Исти речник региструје и придев *пејоративан*, у значењу 'погрдан, ниподаштавајући; који даје ружан смисао, који нагрђује'. Лексему *пејоратив* налазимо и у 19. тому Речника САНУ, где је маркирана као лингвистички термин (квалификатор *лингв.*) и дефинисана као 'реч са погрдним значењем', а овај описни речник бележи и именице *пејоративности* и *пејорација* – прву у значењу 'особина онога што је пејоративно, пејоративно значење, пејоративан смисао', а другу у двама семантичким реализацијама: '1. погоршавање, погоршање' и '2. давање пејоративног смисла, значења нечему'.

Имајући у виду значења која термину *пејоратив* приписују специјализовани речници лингвистичких појмова, али и један речник страних речи и израза односно један дескриптивни речник српског језика, неопходно је експлицирати шта ћемо у овом раду подразумевати под појмом *пејоратив*. Наиме, *пејоративом* ћемо сматрати сваку лексему погрдног значења која је уврштена у наш корпус – било да је посреди моносемантичка реч, тј. да је погрдно значење једино значење у коме се она може реализовати у нашем језику, независно од контекста (нпр. *алајача*, *курвешина*), било да се ради о једној погрдној реализацији примарно семантички неутралне лексеме (нпр. *баба*, у значењу 'плашљива особа, кукавица, плашљивац' или *животиња*, у значењу 'груба, сурова, некултурна особа'). Под *пејоративним значењем* подразумеваћемо сва-

ку нијансу негативне експресивности, тј. погрдно/презриво/подругљиво/увредљиво/ироничну семантичку компоненту, било да се она развија услед афиксалне деривације (као у случају *жена–женџурача*), било да је негативна конотација производ семантичке деривације, односно неког од механизма полисемије (нпр. *жена*, у значењу 'плашљив човек, кукавица, страшљивац, слабић').

Будући да је у фокусу пажње пејоративна номинација човека, анализа ће обухватити искључиво именичке лексеме које се, у зависности од начина на који се формира погрдно значење, начелно могу поделити у две велике скупине – *иџворбене* и *семантичке иџејоративне*. Међу тзв. *иџворбеним иџејоративима*, чије је значење производ афиксације, разликујемо: а) изведенице суфиксалне деривације – нпр. *аљкавуша*, *генералчина*, *глуљача*, *носоња*, *официрчић*; б) сложенице добијене у процесу композиције или сложено-суфиксалне творбе – нпр. *водолок*, *дебелогуза*, *малограђанин*, *набијара*, као и именице које су производ префиксације односно префиксално-суфиксалне творбе⁴ – нпр. *надрилекар*, *назовијисац*, *иолусвеић*, *обермагарац*; *безбанкић*, *дојузица*, *нехлебовић*. Другу велику скупину чине тзв. *семантички иџејоративи*, односно, *именице семантичке деривације*, које својим примарним значењем обично припадају неутралној лексици, а секундарно развијају погрдно значење захваљујући неком од механизма полисемије – метафори, метонимији, синегдохи: нпр. *змија* 'љута, зла, опака, опасна особа', *ићиква* 'глуп човек, глупан, будала', *буздован* 'ограничен човек, глупак, простак', *невоља* 'бедник, несрећник'; *њушка* 'особа која заслужује презир, одвратна особа, гад'.⁵

Поменути механизми не искључују један други и каткад их је немогуће раздвојити, те и поделу пејоратива на творбене и семанти-

⁴ Творенице овог типа, у складу са новијим тенденцијама у дериватологији, такође третирамо као изведенице, не као сложенице (исп. Ћорић 2008: 15–18). Када је, међутим, реч о издвајању мотивне основе изведеница типа *дојузица* и *безбанкић*, а самим тим и о утврђивању творбеног начина којим су добијене – у литератури постоје различита тумачења. Клајн (2002) третира овакве изведенице као продукте префиксално-суфиксалне творбе, при чему стоји на позицији да је на мотивну основу (глаголску или именичку у овим двама случајевима) комбинованим начином истовремено додат и префикс и суфикс (структура *иџрефикс + основа + суфикс*). Б. Ћорић пак сматра да су изведенице овога типа настале суфиксацијом основе коју чини предлошко-падежна конструкција (нпр. *безбанкић* < *без банке + -ић*), у прилог чему би, по његовом мишљењу, говорила и семантичка парафраза оваквих твореница (*безбанкић* = *онај који је без банке, без ијара*) (Ћорић 2014: 237).

⁵ Развијање погрдног секундарног значења често је последица активирања *сема колективне експресије*, које представљају културолошки сегмент, односно афективни слој значења дате лексеме и носиоци су националних културних стереотипа. Више о метафори заснованој на семама колективне експресије као механизму полисемије који је продуктиван у формирању пејоративног значења в. Јовановић 2018 (158–194).

чке треба схватити условно, будући да су стотине пејоратива у нашем корпусу заправо добијене садејством семантичких трансформација и деривационих процеса (нпр. *оклојњача* 'веома дебела женска особа, дебелуша', *ојанчина* 'проста, примитивна особа, сељачина, простак', *шиквоња* 'глуп човек').

3. ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ О ПЕЈОРАТИВИМА У СРПСКОЈ ЛИНГВИСТИЦИ

Према нашем увиду у литературу, у српској лингвистици до сада није објављено свеобухватно истраживање чији је предмет погрдна номинација човека,⁶ мада су се бројни проучаваоци у својим радовима дотицали феномена пејорације, посвећујући пејоративима пажњу са различитих аспеката – у појединачним научним чланцима краћег обима или у оквиру обимнијих студија о другим језичким феноменима. Стана Ристић проучавала је лексику погрдног, подругљивог и презривог значења у оквиру вишегодишњег истраживања феномена лексичке експресивности у српском језику (Ристић 1994, 1996, 2000, 2004). Посебно су за наш рад важна њена запажања о семантичкој структури експресива, чија су пејоративи једна од субординираних категорија. Бројни закључци које С. Ристић доноси о лексемама негативне експресивности релевантни су и за пејоративе чији је денотат човек, што смо, на мањем корпусу, показали у раду о погрдним називима за представнике неких друштвених група у српском језику (Јовановић 2014).

Д. Вељковић Станковић испитивала је пејоративност евалутивних твореница, деминутива и аугментатива, из угла когнитивне семантике (2008) и творбе речи (2007), као и у оквиру обимне студије о речима субјективне оцене у настави српског језика и књижевности (2011), али је, примењујући аксиолошки приступ, анализирала и суфиксалне деривате других творбених типова – нпр. изведеница на *-оња* и *-уља* (Вељковић Станковић 2016). Погрдном значењу деминутивних и аугментативних именица са творбено-семантичког аспекта, уз посебан осврт на лексеме из сфере ЧОВЕК, велику пажњу је у својој монографији посветио и В. Јовановић (2010). Студије поменутих двају аутора показују да је погрдно значење именица субјективне оцене којима се реферише на човека производ трансформације семе квантитета у сему негативне оцене.

Српски лингвисти махом су се бавили лексиком погрдног значења са дериватолошког становишта, при чему су се неки тек дотицали пејоратива у оквиру синтетичких студија о творби речи у српском језику

⁶ Необјављена докторска дисертација Ј. Јовановић *Лексика погрдног значења у именовану човека у српском језику* представља покушај такве свеобухватне студије о пејоративима у сфери ЧОВЕК са лексичко-семантичког, лингвокултуролошког, творбеног и лексикографског аспекта.

(нпр. Стевановић 1986; Клајн 2002, 2003), неки су се у појединачним радовима усредсредили на одређене творбено-семантичке типове пејоратива (нпр. Ристић 1996), док су неки посвећивали пажњу творби погрдних назива за човека у неким српским говорима (Јанковић–Станић 2011, 2013; Жутић 2009, 2010, 2014). У фокусу су им најчешће били суфикси чије додавање на мотивну основу обично резултује погрдним значењем, при чему су се посебно освртали на творбене типове продуктивне у деривацији пејоратива за мушкарце и жене. Премда се и М. Пижурица (1984) примарно интересовао за дијалекатску творбу пејоратива, заправо је дао изузетан допринос лингвокултуролошким истраживањима пејорације у сфери ЧОВЕК, и то средином 80-их година XX века, у тренутку када су лингвокултурологија и антропоцентризам у лингвистици били тек у повоју.

4. ГРАЂА, МЕТОДЕ И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Грађа на којој је спроведено ово истраживање ексцерпирана је из неколиких типова извора, са циљем да се обухвати лексика погрдног значења у сфери ЧОВЕК карактеристична за различите функционалне стилове. Лексикографски корпус састоји се из трију дескриптивних⁷ речника српског језика и двају речника жаргона, а то су: 1) *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ (I–XX)*, 2) *Речник српскохрватског књижевног језика Матице српске*, 3) *Речник српског језика Матице српске*, 4) *Двосмерни речник српског жаргона Драгослава Андрића* и 5) *Речник савременог београдског жаргона Боривоја и Наташе Герзић*.

Из описних речника грађа је системски ексцерпирана према неколиким формалним критеријумима, те је овај део корпуса обухватио следеће типове јединица: 1) лексеме у чијој је полисемантичкој структури барем једно значење обележено неким од квалификатора *ијej*. (*ијejорaтивно*), *ијогрд*. (*ијогрдно*), *ијодр*. (*ијодругљиво*), *ијрезр*. (*ијрезриво*) и *ир*. (*иронично*); 2) лексеме у чијим се лексикографским дефиницијама појављују описне квалификације типа „обично погрдно“, „погрдан/подругљив назив за...“, „са пејоративним призвуком“ и сл.; 3) лексеме које нису маркиране наведеним квалификаторима погрдног значења, али чије семантичке парафразе недвосмислено указују на негативну оцену у сфери ЧОВЕК или су дате реализације обележене као *фигурaтивне* (*фиг.*) односно, *ређе*, *експресивне* (*експр.*). Приликом прикупљања грађе из речника жаргона, услед изостанка формалног критеријума, односно квалификатора, бележене су

⁷ Будући да су предмет истраживања лексеме погрдног значења којима се у савременом српском језику именује човек, из корпуса је изостављена лексика која је у описним речницима квалификована као *покрајинска*, *дијалекатска*, *застарела* или *архаична*.

искључиво оне јединице чија нежаргонска семантичка парафраза указује на погрдно, презриво или подругљиво именовање/квалификовање човека.

Речничка грађа допуњена је погрдним номинативно-квалификативним јединицама из тематски одабраних публицистичких текстова, као и примерима из разговорног језика. У првом случају, посредни су текстови из штампаних издања дневних листова *Информер* и *Курир*, као и из електронских вести на њиховим интернет-страницама.⁸ Када је пак реч о употреби пејоратива у разговорном језику, овај идиом у корпусу је репрезентован коментарима читалаца на прегледане интернет-вести. Приликом прегледања штампе, у фокус су стављени текстови у којима долазе до изражаја опозиције *ми–они*, *добро–лоше*, *јожељно–нејожељно*, односно, у којима је осликана намера новинара/уредништва да фаворизују нпр. српску националну припадност, православну веру, хетеросексуалност, приврженост одређеној политичкој партији и сл.⁹

Сравњивањем појединачних корпуса, те ревидирањем према критеријуму реалне заступљености свих номинационих јединица у савременој комуникацији,¹⁰ дошли смо до 1400 различитих семантичких реализација које се могу квалификовати као пејоративне у сфери ЧОВЕК, што је уједно и коначан број лексема које су анализирани у овом раду.

Истраживању погрдне лексике у именовању човека у српском језику приступићемо са лексичко-семантичког и дериватолошког становишта, настојећи да испитамо како се различити видови дискриминације који су присутни у друштву, те са којима се махом сусрећемо у неформалној, колоквијалној али каткад и у јавној комуникацији и језику медија –

⁸ Грађа за потребе овог истраживања из наведених извора прикупљана је током 2015. и 2016. године. Изабрани су штампани листови и портали које одликује специфичан новински језик и стил, те који се могу сматрати репрезентативним примерима тзв. жуте штампе. Текстови у овим гласилима углавном не претендују да имају информативни карактер, већ да својим сензационалним садржајем подстакну интересовање шире читалачке публике и обезбеде већи тираж.

⁹ Претпоставили смо да ћемо утврдити да се новинарски језик и стил у листовима овога типа на плану лексике приближава разговорном језику и стилу њихових читалаца. Испоставило се, међутим, да се пејоративи у текстовима новинара углавном појављују у секвенцама у којима аутори цитирају изјаве политичара, јавних личности или грађана. У ауторским новинским чланцима преваходно се јављају у насловима, одакле је, по свој прилици, и проистекло уверење о презасићености штампе експресивном лексиком овог типа. На основу таквих увида, одлучили смо да лексичку погрдног значења у именовању човека не анализирамо засебно према функционалним стиливима – наше истраживање остаје у оквиру лексикологије и лексичке семантике.

¹⁰ Проверавали смо да ли су лексеме регистроване у *Електронском корпусу савременог српског језика* или у корпусу на интернету и каква је фреквенција њихове употребе, изостављајући притом оне мање уобичајене, нераспрострањене, застареле и архаичне, као и поједине лексеме за које су речничке потврде сугерисале територијалну ограниченост.

манифестују на плану лексике. Указаћемо на језичка средства (творбена и лексичка) којима се постиже пејорација у номинацији и апострофирању представника одређених социјалних група, која у комуникативном чину има експресивну и евалутивну функцију и одраз је не само индивидуалног става говорника него превасходно колективних (националних) културних стереотипа. Са дериватолошког аспекта, покушаћемо да утврдимо: 1) који је творбени начин најпродуктивнији у деривацији именичких пејоратива (полазна хипотеза јесте да је највећи број пејоративних лексема из сфере ЧОВЕК добијен суфиксацијом); 2) који типови творбених форманата учествују у грађењу пејоративних номинативних јединица из сфере ЧОВЕК (претпостављамо да су нарочито продуктивни суфикси субјективне оцене); 3) који су суфикси продуктивни у творби пејоратива за особе мушког, а који за особе женског пола.

Централни део истраживања обухвата семантичку анализу пејоратива, у оквиру које традиционални приступ проучавању лексичког значења комбинујемо са когнитивним приступом, примењујући методе компоненцијалне и концептуалне анализе, као и дескриптиван метод у тумачењу феномена пејорације, те појединачних лексема и семантичких реализација. Лексичко-семантичка анализа заснована је на резултатима до којих су у проучавању појма конотације и семе оцене дошли већ поменути руски лексиколози – Телија, Арутјунова, Апресјан, Шаховски, као и на истраживањима српских лингвиста посвећеним полисемији и структури лексичког значења Д. Гортан-Премк (1991, 1992, 1995, 2004) и Р. Драгићевић (2007). Творбена анализа заснована је на дериватолошком приступу Б. Ћорића (2002, 2008), И. Клајна (2002, 2003) и М. Радовић-Тешић (2002).

5. ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКЕ ГРУПЕ ПЕЈОРАТИВА У СФЕРИ ЧОВЕК

У семантичкој структури лексема погрдног значења које су предмет рада централна компонента није предметно-појавна, денотативна, већ пејорација почива на сложеној макрокомпоненти конотације,¹¹ у којој су „садржани подаци о семантичкој маркираности лексема, експресивни однос говорне заједнице према ономе што значи нека лексема“ (Драгићевић 2007: 60). Конотацију пејоратива чији је денотат човек чине: евалутивна компонента или сема оцене (говорник оцењује да је особа о којој говори лоша, безвредна и сл.), емотивна компонента (говорник осећа презир према особи која је предмет погрдног именовања, тј. изражава

¹¹ Под *конотацијом* се у овом раду подразумева „допунски садржај речи (или израза), њена пратећа семантичка или стилистичка нијанса, која се надовезује на основно значење и служи за изражавање различитих експресивно-емотивно-вредносних тонова, који исказу дају призвук свечаности, неформалности, фамилијарности и сл.“ (АХМАНОВА 1966; в. и ШАХОВСКИ 1994).

неодобравање нечега што је у вези са том особом – нпр. њеног изгледа, особине или понашања, националне или верске припадности и сл.), као и експресивна компонента (говорник употребљава експресивно, погрдно име у намери да произведе сличну емоционалну реакцију код осталих учесника у комуникацији) (исп. Телия 1986: 5–20). Имајући у виду да је конотативна макрокомпонента у структури свих пејоратива иста, при класификацији грађе најпре смо се осврнули на денотативне структурне компоненте које чине основни појмовни садржај посматраних лексема и повезују пејоративну номинативну јединицу са ванјезичком реалијом – човеком који се њоме именује. Будући да све именице које су ушле у наш корпус имају заједничку архисему (’особа’), класификација је извршена на основу структурних компонената које, уз архисему и сему пола, чине семантичко језгро дате лексеме. Тако је уочено седам лексичко-семантичких група.

5.1. Прву групу чине **погрдни називи за човека на основу старосног доба**, тј. пејоративи чије се заједничко лексичко значење може представити компонентама ’особа’ + ’старосно доба’: нпр. *бабешина*, *дедурина*, *сипаркеља*, *бакушанер*, *мајџорац*, *мајџорка*, *мејџузалем*, *чилагер*, *гробље*, *леш*, *мрцина*, *фосил*. Њихова семантичка анализа указује на то да се у комуникацији са старијим особама неретко испољавају извесна нетрпељивост и непоштовање, те да постоји колективна оцена старости као нечег непожељног, негативног. Такав став резултује великим бројем лексичких јединица високог степена пејоративности – у тематском пољу старосно доба регистровани смо 92 лексеме, од чега чак 67 пејоратива реферише на старијег човека, наспрам свега 25 јединица продуктивних у номинацији младих особа. Овакво стање у лексичком систему и језичка слика света коју репрезентују погрдни називи за старије људе по свој прилици су последица психолошког фактора, тачније – асоцијативног повезивања старости са смрћу, болешћу, физичким пропадањем, умањеном радном способношћу и другим биолошким и социолошким пратиоцима овог животног доба (нпр. *леш*, *мрцина*, *гробље*, *искојина*, *фосил*). Запажамо да се пејоративи у именовану старијих лица разликују у погледу начина на који се формира погрдно значење, те могу бити производ афиксалне деривације (обично додавања суфикса субјективне оцене на мотивне основе семантички неутралних лексема: нпр. *бабешина*, *дедускара*, *сипарчекања*) или деловања неког од механизма полисемије. Неке јединице у скупини тзв. семантичких пејоратива можемо тумачити посредством концептуалне анализе, те закључујемо да се старост појмовно изједначава са ’оронулошћу’, ’дотрајалошћу’, ’истрошеношћу’, ’спарушеношћу’, услед чега се у именовану старијих особа креирају изразито афективне јединице номинације. Висок степен погрдног значења производ је чињенице да се људско биће у поодмаклој животној доби

именује према дотрајалим, неупотребљивим неживим предметима (нпр. *крњија, одршина, олуина, ситарудија*). С друге стране, погрдни називи за младе особе регистровани у овом делу корпуса сведоче о асоцијативном повезивању младости са 'незрелошћу', 'неозбиљношћу', 'неискуством', па често и 'незнањем'. Отуда су пејоративи чији је денотат младо лице обично производ семантичке деривације, и то садејства двају когнитивних механизма – метафоре и метонимије (нпр. *балавац, слинавко, голуждравац, жушнокљунац*). Најпре се незрело понашање појмовно изједначава са младошћу, а затим се особа именује према физичкој особини која је карактеристична за тај период живота (мало дете је *балаво, слинаво*, а за младунче птице карактеристична је *голуждравоси*).

5.2. Другу групу представљају **погрдни називи за човека према етничкој припадности**, тј. пејоративи чије се заједничко лексичко значење може представити компонентама 'особа' + 'етничка припадност': нпр. *Аустријанчина, Бугарчина, Грекос, жабар, лацман, Мађаренина, мачкар, Циганчура, Црногорчина, Швабов*. Овој скупини придружујемо и пејоративе којима се именују представници раса: нпр. *Азијай, Жуши, Жушаћ, косооки, црња, црнчуга*. Међу лексемама којима се погрдно именују припадници етничких скупина регистровани смо два типа јединица, које се разликују у погледу начина на који се формира погрдно значење, и то су: а) творбени пејоративи, добијени као производ суфиксације семантички неутралних етничких мотивних лексема (*Босанчерос, Немчина, Србенда*) и б) семантички пејоративи, добијени у највећем броју случајева метафоричким трансформацијама (*балканац, жабар, циганка*). Посматрано са лингвокултуролошког становишта, велики број погрдних назива у овом семантичком пољу сведочи о стереотипима који постоје у српском друштву према припадницима других народности. Презрив емотивни однос и негативна оцена неких особина које се, објективно или неосновано, приписују одређеним етничким групама указују на колективну нетрпељивост према националној различитости и поларизацију друштва у оквирима опозиције „ми“ (Срби, добри, позитивни) – „они“ (други народи, носиоци негативних обележја, непожељни).

5.3. Трећој групи припадају **погрдни називи за човека на основу конфесионалне припадности или односа према вери/цркви**, тј. пејоративи чије се лексичко значење може представити компонентама 'особа' + 'верска припадност/опредељење/обележје' – нпр. *балија, бабунија, језуити, муслица*, односно 'особа' + 'припадност цркви' / 'однос према цркви' / 'црквено лице' – нпр. *безбожњачина, калуђершићина, манијаш, ѿојенда, ѿојина, црквењак*. И за лексеме у овој тематској скупини карактеристичан је висок степен негативне експресивности. Њиховом употребом у номинацији субјекат именована каткад одражава

дистанцу и нетрпељивост према припадницима мањинске конфесије, а каткад и однос говорника према друштвеном положају црквених лица у широј друштвеној хијерархији. На основу семантичке анализе ове групе пејоратива чини се да су у српској културно-језичкој заједници посебно изражени стереотипи према исламској конфесији будући да за њене представнике постоји највећи број погрдних јединица номинације: *Арнаушиџија*, *балија*, *балинкуша*, *белогуњац*, *белокајић*, *булејина*, *муслиманчина*, *муслиманчуга*, *муџахедин*, *Шийџарчина* и др. Такво стање у лексичком систему тумачимо као одраз друштвено-историјских прилика, односно негативног искуства и сукоба које је наш народ кроз историју имао са исламским верницима – најпре током вишевековног ропства под Турцима, а у новије време у ратовима вођеним против босанских и албанских муслимана. Зазирање од верске различитости огледа се и у погрдним називима за представнике других конфесија – католика (*крањци*, *шокци*) и Јевреја (*јеше*, *Чивуџи*), премда су они заступљени у далеко мањем броју. Чак је 40% лексема погрдног значења у овој тематској скупини резервисано за муслиманске вернике. Регистровали смо и велики број пејоратива у номинацији црквених и свештених лица и с тим у вези можемо констатовати да је негативан став субјекта именовања каткад усмерен према свештеничком позиву или религији уопште, а може бити и производ негативне оцене конкретног појединца који је недостојан представник свог позива (нпр. *дервишина*, *игуманчић*, *калуђерчина*, *манџијаш*, *џојина*, *џојускара*, *фрајџина* итд.).¹² Анализа је показала да на црквена лица реферише 37,5% од укупног броја јединица у овој сфери. Коначно, у овом семантичком пољу забележили смо и низ лексема чији је денотат човек који није приврженик религије, те којег наше друштво оцењује као отпадника од вере, обично услед понашања које није у складу са хришћанским начелима (нпр. *антихрист*, *безбожњачина*, *богојсвац*, *богохулник*, *некрст* и др.). Грађа у овој скупини доноси и неколико пејоратива којима се с презривом, подругљивом конотацијом реферише на особу која је одвећ наклоњена цркви, односно прекомерно испољава верска уверења (*богомолка*, *молибог*, *мољакало*, *свејџоња*).

¹² Велики број примера у овој подскупини представљају изведенице субјективне оцене од лексема *џој* и у тим случајевима се пејорација остварује суфиксацијом, додавањем аугментативних и деминутивних суфикса. Ипак, ни сама основинска лексема, *џој* – није посве семантички неутрална, о чему сведоче неке народне пословице у чијем се саставу она налази – нпр. *боље чиниџи с враговима негли с џојовима*; *ни џоја за сусједу, ни фрајџа за џријажеља* (Даничић, из грађе РСАНУ), као и једна од бележака које је уз ову одредницу Вук дао у свом *Рјечнику*: „Данашњи попови наши у војводству а по њима гдјекоји већ и у Србији стиде се овога имена поп, и ишту да им се мјесто њега рече парох или свештеник“. Све ово потврђује да је негативан став колектива усмерен према представницима црквене хијерархије уопште, без обзира на конфесију.

5.4. Четврту скупину међу анализираним лексемама представљају **погрдни називи за човека као припадника друштвеног слоја**, и то као носиоца социјалног/материјалног статуса или представника занимања. Дакле, тематску групу друштвени односи чине две подскупине пејоратива. У првој су они чије се заједничко лексичко значење може представити компонентама 'особа' + 'друштвени/материјални статус': нпр. *гоља*, *дроња*, *јадник*, *кајуџиаш*, *клошар*, *малограђанин*, *никоговић*, *одрианац*, *сељак*, *риџа* и др. У другој подскупини класификоване су лексеме у чијем се семантичком језгру, уз архисему 'особа' издваја компонента која носи информацију о 'занимању', 'професији', односно 'радним активностима', при чему је презрива/погрдна номинација производ уверења говорног лица да је појединац о коме је реч 'недостојан', 'лош' представник одређене професије, а неретко је пејорација усмерена и према самој професији, будући да се конотира као непрестижна: нпр. *адвокаџић*, *калфица*, *џеваљка*, *џекаруша*, *џискарало*, *филмација* итд. Ова тематска скупина пејоратива друга је у погледу бројности међу онима које су издвојене у раду. Регистровано је 416 таквих лексичких јединица, међу којима чак трећину (138 јединица) чине деминутивне и аугментативне изведенице, што нас је навело на закључак да је погрдна конотација најчешће производ метафоричке трансформације компоненте квантитета 'мали'/'велики' у компоненту негативне оцене 'безвредан', 'безначајан', 'лош', 'никакав', 'достојан презира'.¹³ Осим деминутивних и аугментативних изведеница, добијених у процесу модификације, деривацијом суфиксима субјективне оцене, у овој тематској скупини постоји и велики број изведеница које су резултат мутационих творбених процеса.¹⁴ Забележили смо 119 таквих пејоративних номинационих јединица и класификовали смо их према суфиксима које препознајемо у њиховој творбеној структури, издвојивши у две велике подгрупе погрдне називе за мушке и за женске особе као представнике друштвеног/материјалног статуса

¹³ Више о компоненти величине 'мали' као индуктору погрдног значења лексема којима се именује човек в. у Јовановић 2016.

¹⁴ Чешки дериватолог Милош Докулил сачинио је 1962. године обимну класификацију творбених значења и, према његовим закључцима, разликују се три појмовне категорије – модификациона, мутациона и транспозициона. Б. Ћорић објашњава природу наведених трију категорија и даје одговарајуће примере за сваку од њих. У вези са *модификационом појмовном категоријом* аутор објашњава да се садржај основног појма, за разлику од мутационе категорије – суштински не мења, већ му се у творбеном процесу „само даје неко додатно обележје“ (Ћорић 2008: 20). Овом типу појмовних категорија припадају именички деривати добијени деминуцијом, аугментацијом, моцијом или формирањем збирних облика од једнинских. За наше истраживање релевантни су деривати субјективне оцене, којима се, како је речено, само модификује, допуњује садржај основне лексеме (нпр. *новинарчић* је и даље *новинар*, само лош, безначајан, недостојан представник свог занимања и сл.).

или занимања, а у трећу збирне именице такве семантике. У деривацији мушких пејоратива, као продуктивни показали су се творбени модели са формантима *-аш*, *-ло*, *-оња*, *-лија*, *-(ов)ић*, *-ер*, *-(н)ик*, *-ко*, *-ија*, *-(ј)ак*, *-анџ*, *-аџор*, *-ар*, *-ац* (нпр. *елијааш*, *џискарало*, *главоња*, *џресџиџлија*, *никоговић*, *шворџер*, *силник*, *одријанко*, *филмаџија*, *џросџак*, *џолиџиканџи*, *ваљаџор*, *џилићар*, *одријанац*), а у творби женских пејоратива запажамо продуктивност суфикса *-уша*, *-(њ)ача*, *-ара*, *-ка* (нпр. *банкроџуша*, *сџонзоруша*, *лудача*, *бурекњача*, *џомиџара*, *скоројевићка*). Збирни погрдни називи за припаднике друштвених слојева, носиоце материјалног статуса и сл. обично су изведени суфиксом *-ија*, односно проширеним варијантама *-арија*, *-ерија*, *-урија* (нпр. *бараберија*, *гологузија*, *голоџурија*, *каџуџашија*, *џракиџиканџерија*).¹⁵ Такође, творбена анализа показује да се у пољу друштвени односи чешће него у другим скупинама погрдно значење постиже творбом префиксално-суфиксалних и сложено-суфиксалних твореница, као и композитних сложеница, а пејоративност таквих деривата заснива се на експлицитном опису неких активности, навика, особина или понашања карактеристичних за представнике одређеног друштвеног слоја (нпр. *безбанкић*, *нехлебовић*; *власџодрџац*, *газиблаџо*, *скоросџек*, *малограђанин*, *скуџоноша* и др.). Коначно, међу лексемама којима се погрдно именују представници професија или припадници нижих, сиромашнијих друштвених слојева, издвајају се и изведенице добијене префиксацијом, у чијем се првом делу обично јављају префикси *надри-*, *назови-*, *џолу-* (нпр. *надрилекар*, *назовиџисац*, *џолуинџелекџуалац*).

Семантичка анализа показује да међу јединицама у овој тематској групи постоји извесна издиференцираност у погледу значења, али је у појединим случајевима готово немогуће утврдити да ли је погрда примарно усмерена према одређеном занимању које се са становишта друштвене заједнице оцењује као непрестижно или пак према чињеници да бављење њиме имплицира низак материјални статус / низак степен образовања. Отуда и дубљу класификацију у сфери друштвени односи треба посматрати условно, будући да су многи пејоративи могли бити распоређени и у неку другу скупину. Циљ нам је превасходно био да укажемо на различите типове мотивације за погрдну номинацију човека као припадника друштвене хијерархије, те смо издвојили четири подгрупе пејоратива. То су: а) називи за представнике власти и високих

¹⁵ О негативној експресивној вредности и стилско-прагматичкој функцији твореница са суфиксом *-ија* у савременом српском језику писала је С. Ристић, истакавши да разлог семантичким трансформацијама на релацији збирност → пејорација треба тражити у чињеници да се номинација скупине људских јединки збирним уместо регуларним множинским обликом интерпретира као увредљив поступак обезличавања, дезиндивидуализације (Ристић 2004: 95–105).

друштвених положаја, тј. позиција на друштвеној лествици које доносе новац и моћ – такви чланови колектива обично се извргавају подсмеху и трпе негативну оцену јер нису дорасли својим положајима или своје дужности не обављају на одговарајући начин (исп. *владарчић*, *вођица*, *председастничкић*, *функционерчић* и др.), а неретко и зато што у извесној мери злоупотребљавају функцију коју заузимају у друштвеној хијерархији, те се понашају недолично, осионо, бахато и сл. (нпр. *главоња*, *гузоња*, *мудоња*, *фоћељаш*); б) називи за представнике занимања – негативна оцена може бити мотивисана презривим односом према самом занимању чији је нека особа репрезентант (нпр. *баба-сера*, *брица*, *џандур*, *џеваљка*, *ћаишица*, *шатићеруша*) или пак пејоратив може сугерисати антипатију према конкретном појединцу као представнику одређене професије, при чему се имплицира да је лоше, нестручно, непосвећено обавља (нпр. *адвокаћић*, *дрљало*, *масићиловић*, *оргуљало*, *стићоклејац*, *филмација*). Језичка слика света показује да говорници српског језика имају изразито негативан став и презрив емотивни однос према полицијској професији (чак 26 лексема – нпр. *дроћ*, *дустабанлија*, *жандарица*, *жандарчина*, *кер*, *џандур*, *џрашинар*, *џабанаш*, *ћошкаш*, *шћирумф* итд.). Такође, вредно је пажње и то да у лексичком систему постоји поприличан број презриво-подругљивих назива за писца и сликара (20), и то обично оног који је невешт, лош, тј. чија дела немају вредност (*дрљало*, *лићерачић*, *мазало*, *сликарчић*, *џацкало*, *назовићесник*, *џесничкић*, *џискарало*, *романција*, *стићоклејац*, *шкрабало* и др.);¹⁶ в) називи за представнике друштвених слојева, сталеза и репрезентатне материјалног статуса – посреди је још једна група пејоратива која указује на то да се у српској друштвено-језичкој заједници негативно оцењује све што излази из оквира умереног, уобичајеног. Неретко се као предмет погрдне номинације јављају чланови колектива који се својим материјалним стањем и/или позицијом на друштвеној лествици одвећ издвајају и разликују од пожељног просека. На основу присуства пејоратива типа *банкројћуша*, *безбанкић*, *бедник*, *бескајчина*, *голаћ*, *гуланфер* и др. у лексичком фонду, чини се да друштво сматра непожељним упадљиво сиромаштво и низак материјални статус. Подједнако лошим, с друге стране, третира се уколико појединац одскаче од просека прекомерним богатством односно тежњом ка припадности ви-

¹⁶ С једне стране, можемо закључити да српска културно-језичка заједница високо вреднује уметност, те негативно оцењује и погрдно именује појединца који се бави њоме упркос недостатку талента, јер је као такав недостојан представник своје професије. У појединим случајевима, међутим, контексти на које наилазимо сугеришу да поруга не мора нужно бити усмерена према ненадареном писцу, песнику или сликару, већ према књижевним и ликовним ствараоцима уопште. Такви примери показују да субјекат именована заправо не разуме или презире уметност, да је сматра бескорисном, непотребном и сл.

соким сталезима, о чему сведоче нпр. лексеме: *аристиокраџић*, *бицоња*, *буржујчина*, *кешован*, *ловашор*, *оџмењаковић*, *џуниша* и др.; г) називи за носиоце војног/полицијског чина – занимљиво је да су војна и полицијска хијерархија у појмовно-лексичком смислу изузетно плодна сфера за формирање пејоративних јединица номинације. Вероватно је таква појава последица чињенице да хијерархијски организовано друштво нужно нарушава идеал једнакости, равноправности, који се сматра пожељним и друштвено прихватљивим. Чини се да постојање великог броја ступњева који имплицирају однос подређеност–надређеност, односно постојање низа чинова у војној и полицијској организацији, резултирају тиме да се у колективној свести на неки начин обесмишљава и оспорава сама хијерархијска структура. У прилог томе донекле говори и чињеница да су пејоративи овога типа махом деминутивне и аугментативне лексеме, чије је значење производ деривације суфиксима субјективне оцене, при чему се сема величине трансформише у сему квалитета, односно негативне оцене¹⁷ (нпр. *војводица*, *војничкић*, *жандарица*, *кајетанчић*, *кајларчина*, *мајорчић*, *официрчина*, *џуковничкић* и др.); д) називи за човека као представника одређеног друштвеног покрета или поборника какве идеологије: нпр. *жуџи*, *задругаш*, *комуњара*, *најредњачина*, *радикалчић*, *слобистица* и др. Пејоративи овога типа показују да је негативан став наше друштвено-језичке заједнице према члановима политичких партија, и то најчешће према онима који су носиоци власти и представници моћи – константан, тј. да такав однос није условљен нити социјално-политичким приликама нити типом државног односно друштвеног уређења. Изразита неповерљивост према политичкој елити, партијским главешинама и опортунистима вероватно је мотивисана непријатним искуством народа у посве различитим историјским околностима. Ипак, анализом грађе долазимо до закључка да је презрив емотивни однос нарочито изражен у погрдним називима за представнике и следбенике комунистичког режима,¹⁸ што потврђује велики број пејоративних јединица, међу којима су нпр. *комуњара*, *ознаш*, *џарџијаш*, *удбаш*, *црвени*, *црвендаћ* и др.

5.5. У петој тематској групи класификовани су **погрдни називи за човека на основу сексуалног опредељења, склоности/активности у интимним односима** и сл. Посреди су пејоративи чије се заједничко лек-

¹⁷ Именовањем представника војске и полиције деминуираним и аугментираним варијантама основних лексема којима се именује чин – као да се на творбено-семантичком, али и појмовном нивоу сваки чин обезначава, деградира, чиме се заправо имплицира да је готово сваки представник хијерархије истовремено и „мали“ и „велики“.

¹⁸ Претпостављамо да узроке таквог стања у лексичком систему треба тражити у чињеници да је био посредни моћан партијски механизам, чија је власт обележила више од пола века и неминовно оставила извесне последице на даљи друштвено-историјски и економски развој.

сичко значење може представити компонентама 'особа' + 'сексуалност', при чему се диференцијална компонента сексуалности конкретизује или као сексуално опредељење или, уопштеније, кроз експлицирање сексуалних склоности именоване особе: нпр. *дроља*, *курва*, *задњицар*, *лезбејка*, *йедер*, *йолегуша*, *хомић* итд. Погрдни називи у сфери СЕКСУАЛНОСТ најбоље од свих тематских скупина репрезентују стереотипну перцепцију полова која постоји у друштву. Њихова семантичка анализа показала је да се мушкарци и жене у српској културно-језичкој заједници различито вреднују на основу сексуалног опредељења односно склоности у интимним односима. Мушкарци се далеко чешће погрдно именују и апострофирају на основу хомосексуалне оријентације, те смо од укупно 165 лексема у овом семантичком пољу забележили преко 40 јединица којима се реферише на хомосексуалца и оне су веома разноврсне, како са семантичког тако и са дериватолошког становишта: а) суфиксалне изведенице са називима за задњицу као мотивним речима: нпр. *буљаши*, *гузайбор*, *задњицар* и др.; б) сложенице, у чијем саставу, осим назива за задњицу и, ређе, за мушки полни орган – препознајемо и одговарајући глагол, а комбинацијом двеју основа настају експресивне лексеме изразито презриве конотације, којима се алудира на хомосексуални однос: нпр. *гузодавац*, *дуйејебац*, *кићоловац* и др.; в) метафорички мотивисане изведенице код којих је такође уочљива алузија на полни чин: нпр. *йобџија*, *фурунаши*, *фурунција*. С друге стране, број погрдних назива за жену истополног опредељења у лексичком систему српског језика врло је мали (нпр. *лезбача*, *лезбос*). Женама се у нашем друштву углавном замера претерана сексуална активност, која излази из оквира друштвених норми, а посебно негативно и противно патријархалном моралу културно-језичка заједница оцењује жену која је склона честом мењању партнера (нпр. *дроља*, *дромфуља*, *курва*, *йолегуша*, *йрофукњача*, *радодајка*, *усйаљенуша*, *фаћкалица*, *фуфа* и др.). Стиче се утисак да је колектив креирао некакву имплицитну норму када је у питању пожељно сексуално владање жене, те се она осуђује и погрдно именује уколико одступа од те норме. Такође, анализа женских пејоратива у пољу СЕКСУАЛНОСТ показује да се у српској култури, независно од временског раздобља и социолошких фактора, традиционално доводе у питање женски морал, смерност, чедност и однос према мушкарцима. Прекорачењем норме моралног понашања жене, тј. превеликом слободом у опхођењу према мушкарцима – сматра се кокетно, изазовно понашање, те смо у речничком фонду регистровали лексеме попут *врџи-рейка*, *кокейуша*, *намигуша*, *ојајдара*, *флерџуша*. Са лингвокултуролошког аспекта занимљиво је да се женска неморалност и промискуитет на лексичком, а самим тим и на појмовном плану асоцијативно повезују са упадљивим дотеривањем и склоношћу жене ка претераној бризи о физичком изгледу. Наиме, семантичком анализом овог дела корпуса, запажа-

мо да у друштву постоји традиционално креиран образац идеалне жене, а он претпоставља патријархално васпитану, смерну, чедну, стидљиву девојку/жену, коју одликује природна лепота. О томе сведоче јединице погрдног значења у номинацији претерано нашминкане, дотеране женске особе, којој је уместо природог изгледа својствена извештаченост, што затим имплицира удаљавање од колективно афирмисаног модела и на духовном плану (исп. нпр. *шмизла*, *каћийерка* и др.). Коначно, међу пејоративима за женска лица издваја се и неколико лексема које својим обликом и значењем употпуњују стереотип жене у српској језичкој слици стварности, оличен у изузетно позитивном вредновању жене-домаћице и чуварке породичног огњишта (исп. нпр. *ландара*, *смуцара*, *скийшара*, *йойркуша*). Класификација грађе показала је да у скупу од 165 лексема погрдног значења којима се именује особа на основу сексуалног опредељења и активности – постоји чак 85 јединица којима се реферише на промискуитетну жену. С друге стране, пејоративи за мушкарца таквих склоности немају тако негативну конотативну семантику. Изражена мушка сексуалност у лексичком систему се региструје и каткад чак афирмише (исп. нпр. *ајгир*, *йасйув*, *ждребац*), а уколико се и сугерише да је посреди особина која излази из оквира патријархалног морала – врло ретко се њен носилац сасвим негативно оцењује (исп. нпр. *швалер*, *женскарош* наспрам лексема нешто изразитије негативне експресивности *курвар*, *разврайник*, *расйусник*).

5.6. У шестој тематској скупу анализирани су **погрдни називи за човека као носиоца непожељне физичке особине, телесне мане и сл.** – тј. пејоративне лексеме чије се заједничко значење може представити компонентама 'особа' + 'спољашња особина' / 'општи физички изглед' / 'мана', 'недостатак', 'инвалитет': *богаљ*, *грдоња*, *грмаљ*, *дебелгуза*, *крмача*, *муцало*, *ћелавац*, *ћора*, *ушке*, *цвикераш* итд. Ова група пејоратива у погледу бројности трећа је по реду у формираном корпусу и чини је 210 лексема. Анализа је показала да све јединице овога типа у семантичком језгру имају архисему 'особа' и идентификациону сему 'физичка особина', које чине денотативно значење, а заједничке су им и конотативне семе у структури лексичког значења, пре свега компонента негативне оцене дате особине и емотивна компонента која указује на презрив емотивни однос говорног лица према особи која је поседује. Отуда нам је као критеријум за класификацију пејоратива у овом семантичком пољу послужила диференцијална сема која носи прецизну информацију о неком човековом спољашњем обележју или пак о укупном утиску који он својим физичким изгледом оставља на говорно лице, при чему релевантан параметар за поделу јединица у овој тематској скупу представља и то да ли се ради о иманентној или отуђивој/променљивој карактери-

стици. Вођени наведеним критеријумима, издвојили смо неколико класа лексема којима се погрдно именује човек у сфери физички изглед.

1) Прву подгрупу чине пејоративи засновани на општем утиску субјекта именована о нечијем изгледу, тј. лексеме у чијој семској структури препознајемо компоненту 'ружан'. Даље смо их разврставали према семи пола, издвојивши тако у грађи: а) погрдне називе за ружног мушкарца (нпр. *грдоња*, *Франкешијајн*), б) погрдне називе за ружну жену (нпр. *вештица*, *габорка*, *грдуља*), в) погрдне називе за особу уопште (нпр. *акреј*, *квазимодо*, *ругоба*, *чудовишије*). Дубљом анализом пејоратива у овој групи долазимо до занимљивих лингвокултуролошких запажања о систему вредности који постоји у нашој култури када се ради о (не)пожељном мушком и женском изгледу. Показало се да српска друштвено-језичка заједница изразито негативно оцењује непријатан, непожељан изглед жена, док за мушкарце лепота није пресудан параметар физичког изгледа. Уз то се као релевантни параметри у вредновању физичког изгледа жене јављају и компоненте 'природност', 'неизвештаченост' (исп. нпр. *барбика*, *нафракуља*, *йластиканка*, *силиконуша*). За мушкарца је, с друге стране, пожељно да буде снажан, висок и да има развијену мускулатуру, док негативну оцену трпе појединци који претерано воде рачуна о физичком изгледу и дотеривању, што се у колективној свести очигледно доводи у везу са немужевношћу (исп. нпр. *кицош*, *лућак*, *лейотианчић*, *лијицанер*, *йицан*, *йицован*, *фићфирић*). 2) У другу подгрупу у пољу физички изглед сврстали смо лексеме којима се реферише на висину или дебљину именоване особе, при чему запажамо да је пејорација обично усмерена према особама које на неки начин одступају од уобичајеног, просечног. Отуда је даља класификација назива у овој подскубини извршена према семи пола и томе да ли лексема својим глобалним значењем сугерише прекомерну или недовољну физичку развијеност особе. Тако су се у анализираној грађи издвојили следећи типови јединица: а) погрдни називи за превише крупну/незграпну/дебелу особу – мушку и женску (*бедевија*, *волоња*, *гица*, *грмаљ*, *дебелко*, *здейњаковић*, *килоња*, *крава*, *кравејина*, *крмача*, *крстиарица*, *медведина*, *оклојњача*, *разбацанко*, *рмијалија*, *сивоња*, *стиокилашица*, *йускоња*, *шифоњер*); б) погрдни називи за неукусно мршаву женску особу односно мршаваог, телесно неразвијеног, немужевно грађеног мушкарца (*жгољавица*, *лејива*, *оклагија*, *чачкалица*; *жгољавко*, *комарац*, *мејишавко*, *млишоња*, *мршоња*, *мришуљак*, *ширкљан*); в) погрдни називи за мушкарца и (ретко) жену ниског раста (*камичак*, *кејец*, *йајициврк*, *йајишуљак*, *йикавац*, *йицојевац*, *йрцвољак*, *цврцан*, *црцвољак* и др.; *йекинезерка*, *цврца*). На основу постојања великог броја синонимних презриво-подругљивих имена за ниског, неразвијеног мушкарца у лексичком систему – закључујемо да су релевантни параметри физичког изгледа мушкарца његова телесна снага, висина и развијеност.

Такође, анализа показује да се одсуство мужевности на плану физичког изгледа одражава и на концептуализацију мушкараца као духовног бића (исп. нпр. *млакоња*, *меџиљавко*, *слабић* и сл.). 3) У трећу подгрупу пејоратива у сфери физички изглед сврстали смо лексеме мотивисане предимензионираношћу, неразвијеношћу или неправилним обликом неког човековог дела тела. Њихова анализа показује да постоји изразито негативан став и презрив емотивни однос колектива према особама које одређеним спољашњим атрибутом излазе из оквира уобичајеног физичког изгледа. Класификација је извршена према диференцијалној семи пола и/или компоненти изгледа одређеног дела човековог лица или тела, који прекорачењем норме у погледу димензија мотивише погрдну номинацију – нпр. мушкарац са великом главом: *главоња*, *главаш*, *главурдан*; мушкарац са великим трбухом: *џирбарош*, *џирбоња*, *шкембо*, *шкембоња*; особа (обично женска, ређе мушка) која има велику/дебелу задњицу: *гузара*, *гузичарка*, *дебел(о)гуза*, *дуйеџара*, *кривогуза*, *џирџогуза*; *гузоња*, *џирџов*; жена са великим/малим грудима: *вимара*, *кравеџина* и *кравуља*, *млекара*, *музара*, *сисара*; *даска*, *даскара*, *моџка*, *лоџаџа*; особа (обично мушкарац) која има велики, неправилан (повијен) нос: *кљунаш*, *носке*, *носоња*, *носорог*, *сурлаш*, *сурлашица*; особа са великим или кривим, неправилним зубима, односно особа која нема зубе: *зуба*, *зубан*, *креза/крезо*, *крљо/крља*, *зубача*, *крезуба*, *крезубача*; особа са великим или клемпавим ушима: *дамбо*, *клемџа*, *ушке*; особа са великим устима или дебелим уснама: *џицоусџи*, *усџоња*, *чубоња*; *усџијуша*. Класификацијом пејоратива у овој подгрупи издвајају се и лексеме мотивисане физичким особинама које излазе из сфере естетских и залазе у сферу медицинских аномалија, а то су нпр. ношење наочара = слабовидост или други физички недостаци очилу: *базед*, *врља*, *жмиравац*, *жмиркало*, *крмељивац*, *зриле*, *шкиљавац*, *совуљага*, *наочарац*, *наочарко*, *ћора*, *ћоравац*, *цвике-раш*; ђелавост: *ћелавац*, *ћела* и *ћело*, *ћелавко*, *ћелоња*, *ћелуџача*; телесни недостатак, хендикеп, инвалидитет: *бангавка*, *богаљуша*, *гегаваци*, *глуваћ*, *грбавац*, *грбоња*, *кљакавица*, *ћоџавица*, *шеџа* итд. Позамашан број оваквих примера, махом забележених у описним речницима, за које је карактеристичан веома висок степен пејоративности, наводи нас на закључак да су у српском друштву присутни различити видови дискриминације и изопштавања. 4) Коначно, међу погрдним називима за човека на основу неких спољашњих карактеристика, у посебну групу сврстани су они чији је референт особа 'запуштеног', 'неугледног', 'изузетно лошег' изгледа. Под 'лошим' у овом случају нисмо подразумевали естетску категорију ружног већ запуштеног, неугледног спољашњег, у којој се манифестује небрига, немар појединца за сопствену хигијену и физички изглед: нпр. *аљкавица*, *аљкавуша*, *крмак*, *лоџиња*, *џомијара*, *џрасица*, *џиџрока*, *џиџрокавица* и др.

5.7. Седму тематску групу чине **погрдни називи за човека као носиоца негативне духовне особине или репрезентанта непожељног понашања**. У питању су неколике подскупине пејоратива чије се заједничко лексичко значење може представити компонентама 'особа' + 'духовна особина'/'карактер'/'начин понашања'/'навике': *глућак, гњида, љигавац; алајача, безобразничина, намћор; закерало, зевзечина, колебљивац*. Семантичка анализа грађе на којој је спроведено ово истраживање показује да најубичајенију мотивацију за погрдно именовање човека у српском језику представљају његове духовне особине и облици понашања својствени одређеним типовима карактера. Од укупно 1400 јединица регистровали смо чак 585 лексема погрдног значења којима се реферише на човека као духовно биће, при чему денотат може бити конкретизован као носилац негативне духовне особине или репрезентант непожељног понашања, активности, навика, а могућа је и глобална оцена личности као негативне (исп. *гад, ђубре, будала* и сл.). Анализом грађе у овој великој тематској групи долазимо не само до значајних лексичко-семантичких запажања већ и до далеко ширих сазнања о језичкој слици света и систему вредности говорника српског језика. Класификација пејоратива у номинацији човека као носиоца духовне особине показује шта све српска културно-језичка заједница сматра непожељним. Код представника оба пола посебно негативно оцењују се глупост и непромишљеност (исп. нпр. *во, глућандер, ђањ, ђикван, магарац, глућача, гуска, коза, ћурка* и др.), односно, злоба, рђавост, поквареност (*вешћац, злбник, коћилан, ђокварењак; злбница, змија, кучка, росија*). Прегледана грађа показује да се високо у систему вредности наше друштвене заједнице налазе вредноћа и прегалаштво, што условљава постојање великог броја погрдних назива за лењу, нераду склону особу (*ђрућ, крава, бедевја, ленићина, лезилебовић* и др.). Семантичка анализа пејоратива заснованих на духовним особинама указала је на то да се кукавичлук и слабост међу мушкарцима, односно да се у нашој култури храброст и одважност третирају као релевантни параметри за оцену јачег пола. Превасходно се мушкарци оцењују негативно и уколико својим понашањем репрезентују бескарактерност, полтронство, одсуство части и сл. (исп. *ђољирон, ђузавац, улизица, увлакач, ђодреш, црв* и др.). Било да су у питању особе мушког или женског пола друштвено-језичка заједница не одобрава ни претерану говорљивост, доводећи је, вероватно, асоцијативно у везу са глупошћу и непромишљеношћу (нпр. *брбљивац, жвалаво, лајавац, мудросер; алајача, лајавица, језичара, ђорокуша*). Од осталих духовних особина чији носиоци трпе осуду колектива и приписују им се погрдни називи треба поменути тврдоглавост (*бандоглавац, мазгов, задрибалда*), тврдицлук (*цицијаш, сћишса, шкрћишца*), грамжљивост и похлепу (*лешинар, грабежљивац, гребарош,*

гуликожа), а компонентијалном анализом грађе и издвајањем семе пола запажамо да су ове особине углавном својствене мушкарцима, односно – релевантније су за њихову карактеризацију. Аљкавост је пак углавном обележје жена, вероватно отуда што се у језичкој слици света и систему вредности од жене очекује да буде брижна, педантна мајка и домаћица, да води рачуна о породици и дому (*аљкавица, аљкавуша, крмача, њрасица*). Дволичност, лицемерје и превртљивост такође се замерају представницима оба пола, а колективни субјекат именована њиховим носiocима додељује имена различитог степена негативне експресивности, од шаљиво-подругљивих до изразито погрдних, увредљивих (*врџирей, шеврдуља, издајица, њоџказивач, цинкарош, курва, искариоџи*). Сва је прилика да се као прототипичан човек у нашој језичкој слици стварности ипак узима онај који је поштен, у прилог чему говори велики број пејоративних јединица којима се реферише на непоштеног човека чије владање излази из оквира друштвено-обичајних норми. Посреди је још једна сфера у оквиру које су пејорацији превасходно изложене особе мушког пола (*блефер, обмањивач, муваџор, њреваранџи, лоџуџа, њрофиџер, намазанко*). Увидом у грађу долазимо до закључка и да се у српском вредносном систему негативно оцењују нескромност, препотентност, хвалисавост, разметљивост (посебно у понашању мушкараца – *куроња, џувандер, нарџис, охолчина, разметџиваџ, расиџник*), затим свадљивост и џангризавост (својствене представницима оба пола – *оџџироконђа, кудџбаба, закерало, џангризаваџ*), грубост и суровост (по правилу регистроване као мушке особине – *живоџиња, дџвљак, грубиџан, звер*). Анализа погрдних назива за човека као духовно биће показује да се у нашем друштву и националној култури као непожељне особине третирају и радозналост (*извируша, знаџџжељник, џушкало*), лакомисленост, неозбиљност и неодговорност (*звекан, зинзов, зазјавало, дандара, веџроџир*). Коначно, осуду колектива трпе и особе склоне порочном животу, при чему су погрдни називи за човека који се одао пороку углавном резервисани за мушкарце (исп. *коџкарчина, локаџија, џиџандура, џиркара, исџичуџура, шљемара*). Будући да су за мушки концепт у српској култури превасходно важни социолошки параметри, не изненађује што је мушкарац склон пићу веома често предмет погрдног именована – низ синонимних пејоратива са значењем 'алкохоличар' у нашем лексичком систему имплицира колективно мишљење да такав појединац не може бити друштвено користан.

6. ТВОРБЕНА АНАЛИЗА ЛЕКСЕМА ПОГРДНОГ ЗНАЧЕЊА У СФЕРИ ЧОВЕК

Као што је у уводној тачки истакнуто, афиксална деривација представља један од два уобичајена механизма за развијање погрдног

значања лексема чији је денотат човек. Од око 1400 јединица, колико их је уврштено у корпус на коме је спроведено ово истраживање, забележили смо нешто више од 1000 суфиксалних деривата, на основу чега закључујемо да је суфиксација најуобичајенији начин творбе лексема овог типа у српском језику.

Међу наставцима за облик су нарочито продуктивни суфикси субјективне оцене, којима се у процесу модификације изводе деминутивни и аугментативи пејоративне конотације. Запажамо да и код овог типа деривата депрецијативно значење, с једне стране, може бити пратилац суфиксације семантички неутралне мотивне основе (нпр. *адвокаџиџић*, *бабешина*, *Србенда*), док се, с друге стране, додавањем деминутивних и аугментативних суфикса каткад само појачава постојећа пејоративна семантика основинске речи (нпр. *будалешина*, *гушчица*, *крејенчић*, *Циганчурина*). У оба случаја погрдно значење изведеница производ је трансформације компоненте величине ('мали' / 'мањи од уобичајеног представника врсте' односно 'велики' / 'већи од уобичајеног представника врсте') у сему негативне оцене, што показује да се код лексема у сфери ЧОВЕК значење димензионалности неретко реализује као евалутивно значење (исп. Јовановић 2010; Вељковић-Станковић 2011). Класификација изведеница субјективне оцене према уоченим суфиксима показује да у формираном корпусу постоји 145 деминутивних и 274 аугментативне лексеме, што представља око 30% укупног броја суфиксалних деривата. Као убедљиво најпродуктивнији у деривацији умањеница и увећаница погрдног значења издвајају се творбени модели са суфиксима *-ич/-чић* односно *-ина/-чина*. Остале суфиксалне деривате, који су добијени као производ мутационих процеса, разврстали смо према продуктивним творбеним моделима, при чему смо посебно разматрали погрдне називе за мушкарце и жене. Представићемо укратко само најзначајније закључке до којих смо дошли проучавајући грађу са дериватолошког аспекта.¹⁹ Анализа суфиксалних деривата према творбеним моделима показала је да се пејоративно значење изведеница за припаднике оба пола најчешће формира као производ суфиксације наставцима који уопште не носе компоненту афективности. Као најпродуктивнији у деривацији мушких пејоратива издвојио се модел придевска основа + суфикс *-ац* (нпр. *гегаваци*, *килавац*, *љигавац*, *јишиљиваци*, *смрдљиваци*, *шугаваци*), док су у творби женских пејоратива доминантни творбени мо-

¹⁹ Напомињемо да све бројчане резултате и запажања у вези са њима дајемо искључиво са циљем да илуструјемо неке тенденције у формирању пејоративног значења, а не да изведемо коначне закључке и прецизно бројно стање пејоратива у лексичком систему српског језика. То не бисмо ни могли, имајући у виду начин на који смо прикупљали грађу, као и чињеницу да је истраживање спроведено на корпусу писаних извора, а лексика овог типа уобичајенија је у колоквијалном, разговорном језику.

дели са неутралним моционим суфиксима *-ица* (*аљкавица, балавица, жгољавица, расцјуишеница, смрдљивица, смарачица*) и *-ка* (*бангавка, жушћокљунка, мајторка, наочарка, габорка, уличарка, џиберка*).

Међу формантима који носе компоненту афективности и учествују у творби већег броја пејоратива за мушкарце издвојили су се суфикси *-ло* (*њушкало, њискарано, баљезгало, зазјавало, згрџало, кењало, лајрдало, муљало, нагваждало, њушкало, хушкало, шкрабало*), *-оња* (*волоња, главоња, грбоња, гузоња, млакоња, мудроња, носоња, рогоња, њрбоња, ћелоња*), *-арош* (*женскаррош, њезгарош, дрјарош, мућкаррош, лакџарош, цинкаррош*), *-ајор* (*гњавајор, грбајор, морализајор, муљајор, џувајор, серајор*), *-ко* (*аљкавко, жвалавко, жгољавко, килавко, мешљавко, мушавко, рошавко, надувенко, одрјанко, усранко*), *-џија* (*бунџија, галамџија, дркаџија, локаџија, џабаџија, шљокаџија*) и др. С друге стране, у деривацији женских пејоратива (уз аугментативно-пејоративне форме на *-ејина* и *-урина*) нарочито су продуктивни творбени модели са суфиксом *-уша* (*безвезњакуша, намигуша, кокејуша, усџијуша*), *-уља* (*беснуља, мудруља, нафракуља, одрјуља, џобегуља*), *-ара* (*даскара, музара, ојајдара, скијара, вешичара, ћубрејара, језичара, џафјара*), *-ача* (*алајача, блесача, глујача, женџурача, крмача, лезбача, лудача, удавача*).

Творбена анализа показује да је број сложеница међу пејоративима у сфери човек далеко мањи у односу на суфиксалне изведенице, при чему разликујемо оне добијене сложено-суфиксалном творбом (96 јединица) од именица које су производ композиције (28 јединица). Обе групе сложеница можемо класификовати према категоријалној припадности основа од којих су деривирани, тако да међу сложено-суфиксалним твореницама издвајамо шест подтипова: 1) сложенице са именицом у првом делу (*власћодржац, дујевулакач, крвоиџа*), 2) сложенице са придевом у првом делу (*дебелокожац, црноманџијаш, шљокуран*), 3) сложенице са заменицом у првом делу (*свашћојџ, свезналац*), 4) сложенице са глаголом у првом делу (*врџигуз, лезилебовић, климоглавац*), 5) сложенице са бројем у првом делу (*дворујац, сџокилаш*) и 6) сложенице са прилогом у првом делу (*мудросер, радодајка*). Композитне творенице јављају се у трима творбеним типовима, од чега у погледу бројности доминирају императивне глаголско-именичке сложенице (20 од 28 јединица) – нпр. *врџирџ, вуџбајина, дерикожа, џлачџиџка*, а свега је по неколико композита са придевско-именичком и двоименичком комбинацијом основа (нпр. *белокаја, кривошија; бабарога, бабадевојка*).

Конечно, у посебну групу класификоваћемо пејоративне деривате добијене у процесу префиксације и префиксално-суфиксалне творбе. Са творбено-семантичког становишта, пажњу завређују творенице са префиксима *назови-*, *надри-* и *јолу-* (нпр. *назовијесник, надрилекар,*

йолуинїйелекїуалац), као и именице са префиксом за негацију (*немајка*, *некрсїй*). Додавање ових форманата на неутралне мотивне основе лексема којима се именује човек – увек резултира јединицама негативне експресивне тоналности. Погрдно значење лексема овог типа проистиче из збира значења префикса и основинске речи, којом се најчешће означава представник професије, а каткад и човек у релацији према другим особама (исп. *немајка*, *небраїй*), при чему је намера говорног лица да избором такве јединице у номинацији одређене особе сугерише да је она лош, нестручан, неквалификован репрезентант датог занимања или недостојан носилац друштвене односно емоционалне улоге. До сличних запажања доводи нас и творбено-семантичка анализа лексема добијених префиксално-суфиксалним начином творбе, међу којима су нпр. *безбанкић*, *нехлебовић*, *доїузица*. Пејоративно значење деривата овога типа такође проистиче из афиксације, тачније из алузије која следи из формално-семантичког споја трију форманата – префикса, основинске лексеме и суфикса којим се одређена квалификација приписује човеку.

7. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Семантичка анализа погрдних назива за човека показала је да су номинативне јединице унутар сваке од седам издвојених тематских скупина повезане заједничким денотативним компонентама, али се разликују у погледу начина на који се формира погрдно значење и степена пејоративности коју реализују, а која је условљена природом емотивног односа говорника према именованој особи. При томе се уочавају разне нијансе непријатних емоција – презир, гађење, анимозитет, нетрпељивост, неодобравање нечега у вези са човеком којег именује, потребу за ниподаштавањем, критиком, поругом и сл. С тим у вези, запажа се да погрдно име које субјекат номинације додељује некој особи најчешће није производ његове индивидуалне оцене, већ формиране, лексикализоване оцене, која је уграђена у семантичку структуру пејоративне лексеме. Таква колективна негативна оцена заснована је на различитим асоцијацијама, стереотипима и еталонима који постоје у српској друштвено-језичкој заједници и представљају културалне слојеве значења лексичких јединица овог типа. Избором номинативне јединице којом експлицира нечију етничку или верску припадност, старосно доба, сексуалну оријентацију и склоности, друштвени или материјални статус, физички или интелектуални недостатак, поремећај у менталном развоју, духовну особину и сл. говорник заправо указује на негативан став и презрив емотивни однос припадника језичке заједнице према носиоцима наведених обележја. Бирајући јединицу погрдног, презривог, подругливог

или ироничног значења, говорник делује и на реципијента, односно настоји да успостави свој систем вредности као општеприхваћен.

Применом дериватолошког приступа – класификацијом посматраних лексема према творбеним начинима, продуктивним моделима и формантима који учествују у формирању пејоративних јединица номинације – утврђено је да суфиксални деривати представљају око 72% прегледане грађе. Дакле, творбена анализа погрдних назива за човека потврдила је полазну хипотезу да је суфиксална деривација најуобичајенији начин грађења лексема овог типа у српском језику. Испитивање грађе у овом сегменту донело је, међутим, и неке помало неочекиване резултате. Наиме, имајући у виду запажање да се погрдно значење изведеница за припаднике оба пола најчешће формира као производ суфиксације наставцима који не носе компоненту афективности (*-ац*, *-ица*, *-ка*), можемо закључити да је сема пејорације (ако изузмемо евалутивне аугментативне и деминутивне творенице) ипак чешће садржана у мотивној лексеми. Сложенице чине око 10,4% анализиране грађе, док префиксалних и префиксално-суфиксалних твореница скупа има свега око 3%. Премда је број ових лексема далеко мањи у односу на изведенице добијене процесом суфиксације, показало се да су композиција, префиксација као и комбиновани начини творбе нарочито погодни за деривацију пејоратива у семантичком пољу друштвени односи (посебно у сфери професија/занимање). Разлог томе вероватно лежи у семантичком потенцијалу ових творбених начина, тј. у експлицитности и сликовитости које се јављају као производ комбиновања мотивних основа и форманата, а чији је резултат увек негативна експресивност односно пејорација.

Цитирана лијература

- АНДРИЋ, Драгослав. *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи и израза*. 2. изд. Београд: Zepter Book World, 2005.
- [ANDRIĆ, Dragoslav. *Dvosmerni rečnik srpskog žargona i žargonu srodnih reči i izraza*. 2. izd. Beograd: Zepter Book World, 2005]
- АПРЕСЈАН, Ју. Д. *Избранные труды: Интегральное описание языка и системная лексикография*. Москва: Школа Языки русской культуры, 1995.
- [APRESAN, Ū. D. *Izbrannye trudy: Integral'noe opisanie āzyka i sistemmaā leksikografiā*. Moskva: Škola Āzyki russskoj kul'tury, 1995]
- АРУТЈОНОВА, Н. Д. *Типы языковых значений: Оценка. Событие. Факт*. Москва: Наука, 1988.
- [ARUTŪNOVA, N. D. *Tipy āzykovyh značenij: Ocenka. Sobytie. Fakt*. Moskva: Nauka, 1988]
- АХМАНОВА, О. С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Издательство „Советская энциклопедия“, 1966.
- [AHMANOVA, O. S. *Slovar' lingvističeskikh terminov*. Moskva: Izdatel'stvo „Sovetskaā enciklopediā“, 1966]

- ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана. „Деноминални деминутиви и аугментативи – значење и творба“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане*, 36/1. Београд: Филолошки факултет (2007): стр. 387–403.
- [VEĽKOVIĆ STANKOVIĆ, Dragana. „Denominalni deminutivi i augmentativi – značenje i tvorba“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 36/1. Beograd: Filološki fakultet (2007): str. 387–403]
- ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана. „Когнитивни приступ евалутивним твореницама и његова примена у настави српског језика“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане*, 37/1. Београд: Филолошки факултет (2008): стр. 497–510.
- [VEĽKOVIĆ STANKOVIĆ, Dragana. „Kognitivni pristup evaluativnim tvorenicama i njegova primena u nastavi srpskog jezika“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 37/1. Beograd: Filološki fakultet (2008): str. 497–510]
- ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана. *Речи субјективне оцене у настави српског језика и књижевности*. Београд: Филолошки факултет, 2011.
- [VEĽKOVIĆ STANKOVIĆ, Dragana. *Reči subjektivne ocene u nastavi srpskog jezika i književnosti*. Beograd: Filološki fakultet, 2011]
- ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана. „Експресивност евалутивних деривата изведених суфиксима -оња и -уља – аксиолошки приступ“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане*, 45/1. Београд: Филолошки факултет (2016): стр. 323–335.
- [VEĽKOVIĆ STANKOVIĆ, Dragana. „Ekspresivnost evaluativnih derivata izvedenih sufiksima -onja i -ulja – aksiološki pristup“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane*, 45/1. Beograd: Filološki fakultet (2016): str. 323–335]
- ВОЉФ, Е. М. *Функционална семантика оценки*. Москва: Едиториал УРСС, 2006.
- [VOL'F, E. M. *Funkcional'naâ semantika ocenki*. Moskva: Editorial URSS, 2006]
- ВОРКАЧЕВ, С. Г. *Оценка и ценность в языке*. Волгоград: Парадигма, 2006.
- [VORKAČEV, S. G. *Ocenka i cennost' v âzyke*. Volgograd: Paradigma, 2006]
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка. „О неким моделима метафоричне полисемантичке дисперзије“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане* 20/2. Београд: Филолошки факултет (1991): стр. 251–259.
- [GORTAN PREMĀ, Darinka. „O nekim modelima metaforične polisemantičke disperzije“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 20/2. Beograd: Filološki fakultet (1991): str. 251–259]
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. „О семантичкој позицији као месту реализације једне лексеме“. *Јужнословенски филолог* XLVIII (1992): стр. 13–23.
- [GORTAN-PREMĀ, Darinka. „O semantičkoj poziciji kao mestu realizacije jedne lekseme“. *Južnoslovenski filolog* XLVIII (1992): str. 13–23]
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. „Метафора, метонимија и синегдоха у језику и стилу“. *Научни састајанак слависта у Вукове дане* 23/2. Београд: Филолошки факултет (1995): стр. 61–70.
- [GORTAN-PREMĀ, Darinka. „Metafora, metonimija i sinegdoha u jeziku i stilu“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane* 23/2. Beograd: Filološki fakultet (1995): str. 61–70]
- ГОРТАН-ПРЕМК, Даринка. *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2004.
- [GORTAN-PREMĀ, Darinka. *Polisemija i organizacija leksičkog sistema u srpskome jeziku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2004]

- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Придеви са значењем људских особина у савременом српском језику – њворбена и семантичка анализа*. Београд: Институт за српски језик, Библиотека Јужнословенског филолога, н. с., књ. 18, 2001.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Pridevi sa značenjem ljudskih osobina u savremenom srpskom jeziku – tvorbeni i semantička analiza*. Београд: Institut za srpski jezik, Biblioteka Južnoslovenskog filologa, n. s., knj. 18, 2001]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Leksikologija srpskog jezika*. Београд: Zavod za udžbenike, 2007]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Неке тенденције у творби речи у савременом српском језику“. У: Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић (ур.). *Језици и културе у времену и њпростору VII/2*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2018: стр. 63–71.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „Neke tendencije u tvorbi reči u savremenom srpskom jeziku“. У: Snežana Gudurić, Biljana Radić-Bojanić (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru VII/2*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2018: str. 63–71]
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна. „Допринос глобализације банализацији лексичког фонда српског језика“. У: А. А. Лукашанец (ред.). *Глобалізація і славянська словаутварення: XVI Міжнародний з'їзд славістаў*. Національна академія наук Беларусі; Інститут мовознаўства імя Якуба Коласа; Беларускі камітэт славістаў; Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў. Мінск: Права і эканоміка, 2019: стр. 74–84.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „Doprinos globalizacije banalizaciji leksičkog fonda srpskog jezika“. У: A. A. Lukašanec (red.). *Globalizacija i slavianskaje slovaŭtvarenie: XVI Mižnarodny z'jezd slavistaŭ*. Nacyjanalnaja akademija navuk Bielarusi; Instytut movaznaŭstva imia Jakuba Kolasa; Bielaruski kamitet slavistaŭ; Kamisija pa slavianskim slovaŭtvarenni pry Mižnarodnym kamitecie slavistaŭ. Minsk: Prava i ekanomika, 2019: str. 74–84.
- ЖУГИЋ, Радмила. „Семантичко-творбена анализа пејоратива за женска лица у јабланичком говору (југозападно од Лесковца)“. *Зборник Маџице српске за филологију и лингвистику* 52/2 (2009): стр. 81–106.
- [ŽUGIĆ, Radmila. „Semantičko-tvorbeni analiza pejorativa za ženska lica u jablaničkom govoru (jugozapadno od Leskovca)“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 52/2 (2009): str. 81–106]
- ЖУГИЋ, Радмила. „Пејоративи за мушка лица у јабланичком говору од нископродуктивних суфикса и њихов семантичко-творбени однос према пејоративима са продуктивним суфиксима *-ко, -ља, -оња, -ча*“. *Зборник Маџице српске за славистику* (2010а): стр. 219–237.
- [ŽUGIĆ, Radmila. „Pejorativi za muška lica u jablaničkom govoru od niskoproduktivnih sufiksa i njihov semantičko-tvorbeni odnos prema pejorativima sa produktivnim sufiksima *-ko, -lja, -onja, -ča*“. *Zbornik Matice srpske za slavistiku* (2010a): str. 219–237]
- ЖУГИЋ, Радмила. „Синонимија у лексичко-семантичкој групи пејоратива за женска лица у јабланичком говору“. *Зборник радова Филозофског факултета Универзитета у Приштини* (2014): стр. 295–314.
- [ŽUGIĆ, Radmila. „Sinonimija u leksičko-semantičkoj grupi pejorativa za ženska lica u jablaničkom govoru“. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta Univerziteta u Prištini* (2014): str. 295–314]

- ЗАГРАЕВСКАЈА, Т. Б. *Категорија „оценка“, её статус и вербализација в современном английском языке*, диссертација на соискание ученој степени кандидата филолошеских наук. Пятигорск: ПГУ, 2006.
- [ZAGRAEVSKAJA, T. B. *Kategoriiā „otsenka“, её status i verbalizatsiūā v sovremennom angliiskom iāzŷke*, dissertatsiīā na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk. Piātigorsk: PGU, 2006]
- ЗАМОРЕВА, А. В. *Репрезентација компонента „общая оценка“ в современном русском языке: системно-структурный, когнитивный и функционально-прагматический аспекты анализа*, диссертација на соискание ученој степени кандидата филолошеских наук, Башкирскиј државни универзитет, 2007.
- [ZAMOREVA, A. V. *Reprezentatsiīā komponenta „obshchāiā otsenka“ v sovremennom russkom iāzŷke: sistemno-strukturnyī, kognitivnyī i funktsional'no-pragmaticheskiī aspekty analiza*, dissertatsiīā na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk, Bashkirskīi gosudarstvennyī universitet, 2007]
- ЈАНКОВИЋ, Јелена, Данијела Станић. „Пејоративни називи за женска лица у српским говорима Војводине“. У: Снежана Гудурић (ур.). *Језици и културе у времену и њеросјору I*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2013: стр. 31–44.
- [JANKOVIĆ, Jelena, Danijela Stanić. „Pejorativni nazivi za ženska lica u srpskim govorima Vojvodine“. U: Snežana Gudurić (ur.). *Jezici i kulture u vremenu i prostoru I*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2013: str. 31–44]
- ЈАНКОВИЋ, Јелена, Данијела Станић. „Пејоративни називи за мушка лица у српским народним говорима на територији Војводине“. У: I. Harák (ур.). *Jazyk, literatura a region. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně*, 2011: стр. 70–87.
- [JANKOVIĆ, Jelena, Danijela Stanić. „Pejorativni nazivi za muška lica u srpskim narodnim govorima na teritoriji Vojvodine“. U: I. Harák (ur.). *Jazyk, literatura a region. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně*, 2011: str. 70–87]
- ЈОВАНОВИЋ, Владан. *Деминутивне и аугментативне именице у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2010.
- [JOVANOVIĆ, Vladan. *Deminutivne i augmentativne imenice u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2010]
- ЈОВАНОВИЋ, Јована. „Пејоративи у именовану припадника неких друштвених група у српском језику“. У: Весна Лопичић, Биљана Мишић Илић (ур.). *Зборник са научне конференције Језик, књижевност, маргинализација*. Ниш: Филозофски факултет, 2014: стр. 143–157.
- [JOVANOVIĆ, Jovana. „Pejorativi u imenovanju pripadnika nekih društvenih grupa u srpskom jeziku“. U: Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić (ur.). *Zbornik sa naučne konferencije Jezik, književnost, marginalizacija*. Niš: Filozofski fakultet, 2014: str. 143–157]
- ЈОВАНОВИЋ, Јована. „Компонента величине као мотиватор погрдног или афирмативног значења лексема којима се именује човек“. У: Биљана Мишић Илић, Весна Лопичић (ур.). *Зборник са научне конференције Језик, књижевност, значење: Језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет, 2016: стр. 113–129.
- [JOVANOVIĆ, Jovana. „Komponenta veličine kao motivator pogrdnog ili afirmativnog značenja leksema kojima se imenuje čovek“. U: Biljana Mišić Ilić, Vesna Lopičić (ur.). *Zbornik sa naučne konferencije Jezik, književnost, značenje: Jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet, 2016: str. 113–129]

- ЈОВАНОВИЋ, Јована. *Лексика погрдног значења у именованју човека у српском језику*. Необјављена докторска дисертација. Београд: Филолошки факултет, 2018.
- [JOVANOVIĆ, Jovana. *Leksika pogrdnog značenja u imenovanju čoveka u srpskom jeziku*. Neobjavljena doktorska disertacija. Beograd: Filološki fakultet, 2018]
- КЛАЈН, Иван. *Творба речи у савременом српском језику. Први део, Слагање и њрефиксација*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства Институт за српски језик САНУ Матица српска, 2002.
- [KLAJN, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Prvi deo, Slaganje i prefiksacija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva Institut za srpski jezik SANU Matica srpska, 2002]
- КЛАЈН, Иван. *Творба речи у савременом српском језику. Други део, Суфиксација и конверзија*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства – Институт за српски језик САНУ – Матица српска, 2003.
- [KLAJN, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku. Drugi deo, Sufiksacija i konverzija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva – Institut za srpski jezik SANU – Matica srpska, 2003]
- КЛАЈН, Иван, Милан Шипка. *Велики речник сѝраних речи и израза*. Нови Сад: Прометеј, 2007.
- [KLAJN, Ivan, Milan Šipka. *Veliki rečnik stranih reči i izraza*. Novi Sad: Prometej, 2007]
- КОВАЛЕВСКАЈА, А. В. *Пејоративные наименования лица в немецкой фразеологии*, автореферат кандидатской диссертации, Москва: МГУ, 2008.
- [KOVALEVSKAJA, A. V. *Pejorativnye naimenovanija lišta v nemetskoj frazeologii*, avtoreferat kandidatskoj dissertatšii, Moskva: MGU, 2008]
- КОВАЛЕНКО, Е. В. *Языковая актуализация пейоративной оценки*, диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Барнаул: БГПУ, 2006.
- [KOVALENKO, E. V. *Iazykovaiā aktualizatsiia pejorativnoī otšenki*, dissertatšiiā na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologičeskikh nauk, Barnaul: BGPU, 2006]
- КОРЯКОВЦЕВА, Е. И. „Язык современных славянских СМИ в эпоху глобализации: инновационные словообразовательные процессы (диахронический аспект)“. У: А. А. Лукашанец (ред.). *Глобалізацыя і славянскае словаўтварэнне: XVI Міжнародны з’езд славістаў*. Нацыянальная акадэмія навук Беларусі; Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа; Беларускі камітэт славістаў; Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным камітэце славістаў. Мінск: Права і эканоміка, 2019: стр. 16–33.
- [KORAKOVCEVA, E. I. „Ázyk sovremennyh slavānskikh SMI v èpohu globalizacii: innovacionnye slovoobrazovatel’nye processy (diahroničeskij aspekt)“. U: A. A. Lukašanec (red.) *Glabalizacyā i slavānskae slovaŭtvarènne: XVI Mižnarodny z’ezd slavistaŭ*. Nacyānal’naā akademiā navuk Belarusi; Instytut movaznaŭstva imā Ākuba Kolasa; Belaruski kamitèt slavistaŭ; Kamisiā pa slavānskim slovaŭtvarènni pry Mižnarodnym kamitèce slavistaŭ. Minsk: Prava i èkanomika, 2019: str. 16–33]
- КРЫЛОВА, О. Н. *Пејоративные номинации лица в гендерном аспекте (на материале немецкого языка)*, диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Москва: МГУ, 2009.
- [KRYLOVA, O. N. *Pejorativnye nominatsii lišta v gendernom aspekte (na materiale nemetskogo iazyka)*, dissertatšiiā na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologičeskikh nauk, Moskva: MGU, 2009]

- КУЛЕШОВА, М. Л. *Пејоративные названия лиц как компонент лексико-семантической категории персональности в словенском и сербском языках*, диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Москва: МГУ, 2015.
- [KULESHOVA, M. L. *Pejorativnye nazvaniia lits kak komponent leksiko-semanticheskoi kategorii personal'nosti v slovenskom i serbskom iazykakh*, dissertatsiia na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk, Moskva: MGU, 2015]
- ЛЕСКИНА, С. В. *Категория пейоративности в русском и английском языках в аспекте лингвокультурологического сопоставления: на материале фразеологических единиц*, диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук, Челябинск: ЧГПУ, 2010.
- [LESKINA, S. V. *Kategoriia pejorativnosti v russkom i angliiskom iazykakh v aspekte lingvokul'turologicheskogo sopostavleniia: na materiale frazeologicheskikh edinit*, dissertatsiia na soiskanie uchenoi stepeni kandidata filologicheskikh nauk, Cheliabinsk: CHGPU, 2010]
- ЛУГАНСКАЯ, Е. В. *Аксиологическая оценка в гендерном аспекте*, автореферат кандидатской диссертации, Иркутск: ИГУ, 2005.
- [Luganskaiā, E. V. *Aksiologicheskaiā otšenka v gendernom aspekte*, avtoreferat kandidatskoī dissertatsiī, Irkutsk: IGU, 2005]
- МАРКЕЛОВА, Т. В. *Семантика и прагматика средств выражения оценки в русском языке*. Москва: Филологические науки, 1995.
- [MARKELOVA, T. V. *Semantika i pragmatika sredstv vyraženiā ocenki v russkom āzyke*. Moskva: Filologiĉeskie nauki, 1995]
- ПИЖУРИЦА, Мато. „Из дијалектске творбе пејоратива“. У: Јован Јерковић (ур.). *Лексикографија и лексикологија*. Нови Сад – Београд: Матица српска – Институт за српскохрватски језик, 1984: стр. 129–135.
- [PIŽURICA, Mato. „Iz dijalektske tvorbe pejorativa“. U: Jovan Jerković (ur.). *Leksikografija i leksikologija*. Novi Sad – Beograd: Matica srpska – Institut za srpskohrvatski jezik, 1984: str. 129–135]
- ПИПЕР, Предраг. *Лингвистичка славистика*. Београд: Славистичко друштво Србије, 2014.
- [PIPER, Predrag. *Lingvistiĉka slavistika*. Beograd: Slavistiĉko društvo Srbije, 2014]
- РАДОВИЋ-ТЕШИЋ, Милица. *Именице с њрефиксима у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ (Библиотека *Јужнословенског филолога*), 2002.
- [RADOVIĆ-TEŠIĆ, Milica. *Imenice s prefiksima u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU (Biblioteka *Južnoslovenskog filologa*), 2002]
- РИСТИЋ, Стана. „Конотативни аспекти значења експресивне лексике“. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику XXXVII/1–2* (1994): стр. 537–542.
- [RISTIĆ, Stana. „Konotativni aspekti značenja ekspresivne leksike“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku XXXVII/1–2* (1994): str. 537–542]
- РИСТИЋ, Стана. „Типови експресивне лексике у савременом српском језику (модел ’особа + психичка или морална особина’)“. *Јужнословенски филолог LII* (1996): стр. 57–78.
- [RISTIĆ, Stana. „Tipovi ekspresivne leksike u savremenom srpskom jeziku (model ’osoba + psihiĉka ili moralna osobina’)“. *Južnoslovenski filolog LII* (1996): str. 57–78]
- РИСТИЋ, Стана. „Експресивна лексика у најновијем омладинском жаргону и у савременом српском језику“. *Наш језик 33/3–5* (2000): стр. 73–88.

- [RISTIĆ, Stana. „Ekspresivna leksika u najnovijem omladinskom žargonu i u savremenom srpskom jeziku“. *Naš jezik* 33/3–5 (2000): str. 73–88]
- РИСТИЋ, Стана. *Експресивна лексика у српском језику*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2004.
- [RISTIĆ, Stana. *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2004]
- РМС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, I–VI. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.
- [RMS: *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika*, I–VI. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967–1976]
- РСАНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, I–XX. Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–.
- [RSANU: *Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika*, I–XX. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1959–]
- РСЈ: *Речник српског језика*. Нови Сад: Матица српска, 2007.
- [RSJ: *Rečnik srpskoga jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2007]
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Савремени српскохрватски језик (Грамађички системи и књижевнोजезичка норма) I*. Пето издање. Београд: Научна књига, 1986.
- [STEVANOVIĆ, Mihailo. *Savremeni srpskohrvatski jezik (Gramatički sistemi i književnojezička norma) I*. Peto izdanje. Beograd: Naučna knjiga, 1986]
- ТЕЛИЈА, В. Н. *Коннотативный аспект семантики номинативных единиц*. Москва: Наука, 1986.
- [TELIĆ, V. N. *Konnotativnyj aspekt semantiki nominativnih jedinica*. Moskva: Nauka, 1986]
- ЂОРИЋ, Божо. „Деривациони појмовни апарат у српском језику“. *Српски језик* VII/12 (2002): стр. 195–204.
- [ĐORIĆ, Božo. „Derivacioni pojmovni aparat u srpskom jeziku“. *Srpski jezik* VII/12 (2002): str. 195–204]
- ЂОРИЋ, Божо. *Творба именица у српском језику (одабране теме)*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност, 2008.
- [ĐORIĆ, Božo. *Tvorba imenica u srpskom jeziku (odabrane teme)*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost, 2008]
- ЂОРИЋ, Божо. „О циркумфиксима и циркумфиксацији у српској творби речи“. *Научни састанак слависта у Вукове дане 43/3*. Београд: Филолошки факултет (2014): стр. 235–240.
- [ĐORIĆ, Božo. „O cirkumfiksima i cirkumfiksaciji u srpskoj tvorbi reči“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane 43/3*. Beograd: Filološki fakultet (2014): str. 235–240]
- ХИМИК, В. В. *Большой словарь русской разговорной речи (Предисловие)*. Санкт Петербург: Норинт, 2004.
- [HIMIK, V. V. *Bol'soj slovar' russkoj razgovornoj reči (Predislovie)*. Sankt Peterburg: Norint, 2004]
- ШАХОВСКИЙ, В. И. „Типы значений эмотивной лексики“. *Вопросы языкознания* 1 (1994): стр. 2025.
- [ŠAHOVSKIĆ, V. I. „Tipy značenij émotivnoï leksiki“. *Voprosy iāzykoznaniiā* 1 (1994): str. 2025]
- ШТАСНИ, Гордана. *Речи о човеку*. Нови Сад: Филозофски факултет, 2013.
- [ŠTASNI, Gordana. *Reči o čoveku*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2013]

- GERZIĆ, Borivoj, Nataša Gerzić. *Rečnik savremenog beogradskog žargona*. Beograd: Istar, 2002.
- GORJANC, Vojko. „Identitet: kreiranje u diskursu i konstrukcija u rječniku“. U: Jagoda Granić (ur.). *Jezik i identiteti*. Zagreb–Split: Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, 2007: str. 185–193.
- KRISTAL, Dejvid. *Kembrička enciklopedija jezika*. Beograd: Nolit, 1987.
- MATTHEWS, Peter. *The Concise Oxford Dictionary of Linguistics*. Third edition. Oxford University Press, 2014.
- Mozaik znanja – enciklopedijski leksikon. A. Peco, Ž. Stanojčić (ur.). *Srpskohrvatski jezik*. Beograd: Interpres, 1972.
- POPOVIĆ, Helena. *Rodne posebnosti leksičkih pejorativa na internetskim portalima*. Neobjavljeni diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2015.
- SIMEON, Rikard. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. Zagreb: Matica hrvatska, 1969.

Йована Б. Йованович

Институт сербског језика Србској академији наука и уметности

ПЕЙОРАТИВНЫЕ НАЗВАНИЯ ЛИЦ В СЕРБСКОМ ЯЗЫКЕ

Резюме

Предметом исследования в статье являются лексемы с оскорбительным значением, которыми в современном сербском языке может именоваться человек. В их семантической структуре наряду с компонентами денотации, значительную роль в формировании лексического значения играют и коннотативные семантические компоненты: оценочные, экспрессивные и эмоциональные семы. Отрицательная коннотация в этих единицах номинации может быть пейоративная, презрительная, оскорбительная и ироничная. Имена существительные, которые обозначают человека проанализированы с лексико-семантического, лингвокультурологического, словообразовательного аспектов. Цель исследования: утвердить параметры, на основе которых человек или социальная группа в сербской культурно-языковой среде оцениваются отрицательно, а также коллективные взгляды, предрассудки и генерализации мотивирующие презрительное эмоциональное отношение именуемого. Известно, что оскорбительное название, которое человек употребляет, называя другого человека – в большинстве случаев продукт не его индивидуальной, а уже сформированной, лексикализованной оценки вложенной в семантическую структуру пейоративной лексической единицы. Коллективная отрицательная оценка основана на различных ассоциациях, стереотипах и эталонах, которые существуют в сербском социально-языковом коллективе. Языковая картина мира, которую представляют пейоративы в сфере человек показывает отрицательные коллективные взгляды на многие виды различий отдельных членов общества. Данные единицы номинации эксплицируют этническую и религиозную принадлежность, возраст, сексуальную ориентацию

и наклонности, социальные и материальные статусы, физические и интеллектуальные недостатки, нарушения и отставания в развитии и т. п. В работе, также, указывается на различные словообразовательные и лексические способы формирования пейоративных единиц номинации человека. Утверждается, что оскорбительное значение может быть продуктом семантического и аффиксального способов словообразования.

Ключевые слова: пейоратив, оскорбительное значение, отрицательная оценка, конотация, экспрессивность, лексико-семантическая группа, словообразовательный анализ, суффикс.

Jovana B. Jovanović

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts

PEJORATIVE TERMS FOR PEOPLE IN THE SERBIAN LANGUAGE

S u m m a r y

The objective of this research is the pejorative connotation of lexemes denoting and qualifying people in the contemporary Serbian language. These nominal units with negative expressive tonality have a specific semantic structure where, apart from denotative components, connotative semantic components – evaluative, expressive and emotional semes – play a significant function in the forming of their lexical meaning. Pejorative terms for people have been analysed from different points of view, such as lexical-semantic, derivative and linguo-cultural at some points. The main goal was to establish parameters having a negative impact on certain individuals or social groups within the Serbian cultural and linguistic background – to reveal the collective negative assessment based on different associations, stereotypes, beliefs and prejudice incorporated in the Serbian linguistic and social community. The choice of speaker's nomination units used to point to one's ethnical or religious beliefs, age, sexual orientation, social or financial status, physical or intellectual shortcomings, mental handicap, personal characteristics, etc. is the index of the person's negative and contemptuous emotional attitude to the members of the linguistic community within the aforementioned marks. Therefore, the classification of lexemes in this research is primarily based on the semantic criterion, where we have defined seven thematic categories of pejorative terms. On the other hand, we were also interested in some structural (derivative) characteristics of derogatory nouns referring to people in the Serbian language. It has been established that the pejorative meaning might be a product of semantic and affixal derivation. The traditional approach to studying lexical meaning in this research is related to the cognitive approach, combining componential and conceptual methods of analysis with the descriptive method.

Keywords: pejorative term, offensive meaning, negative assessment, connotation, lexical-semantic group, expressivity, suffixation.

ISSN 0350-185X, – Књ. 77, св. 1 (2021), стр. 163–185

UDK: 811.163.41'367.625

811.163.41'37

COBISS.SR-ID: 43828745

DOI: <https://doi.org/10.2298/JFI2101163M>

Примљено: 11. децембра 2020.

Прихваћено: 27. јануара 2021.

Оригинални научни рад

Ана В. Миленковић*

Институт за српски језик САНУ

Београд

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ПРИМАРНИХ ЕМОЦИЈА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (НА ПРИМЕРУ ГЛАГОЛА СА ЗНАЧЕЊЕМ *РАДОСТИ, ТУГЕ, СТРАХА И ЉУТЊЕ*)**

У раду се анализирају концептуални механизми који стоје у основи развоја секундарних емоционалних значења глагола који примарно не означавају емоције. Емоције се, као апстрактни, психички ентитети, језичким средствима формализују и изражавају употребом тзв. емоционалне лексике. Један њен део чине емоционални глаголи, речи којима се означавају емоције, емоционални односи и процеси, емоционална експресија и шира емоционална ситуација. Грађу за истраживање чине 92 глагола који су класификовани према два критеријума: а. критеријуму семантичке улоге доживљавача емоције, тј. да ли означавају *доживљавање* или *изазивање* емоције (емоционално-*активни* и емоционално-*пасивни* глаголи) и б. критеријуму примарне емоције, тј. да ли припадају емоционалном домену *радосни, туге, страха* или *љутње*. Анализа грађе показала је да се емоције концептуализују специфичним емоционалним метафорама, утемељеним на дистинкцији пријатност : непријатност. Примарна метафора човек је садржатељ емоција и опште метонимијско правило физиолошке манифестације емоције су сама емоција, општи су механизми концептуализације емоционалних глаголских значења. Показало се, такође, да одређени тип примарног значења глагола потенцијално развија одређено секундарно емоционално значење, односно, да за сваку примарну емоцију постоје карактеристични изворни домени којима се конкретизују њихова апстрактна значења.

Кључне речи: емоције, емоционални глаголи, концептуализација, метафора, метонимија.

* ana.milenkovic@isj.sanu.ac.rs

** Овај рад је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68 /2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

1. УВОД

Емоције су айсїраќїне. Немају јасну сїруќїуру и ишешко их је оїсасїи. Оно шїио можемо јесїе да оїшшемо оне мисли које су у нашој свесїи иовезане са одређеним осећањем и на шїај начин саговорнику ириближимо нијансе и дубине емоција које осећамо (А. Вјежбицка).

Однос између света *емоција* и света *речи* остварује се лексичким означавањем и језичким изражавањем људских емоција. Лексика којом се емоције означавају може бити *дескриптивна* и *експресивна*. Експресивна лексика обухвата речи, изразе и конструкције којима се изражава одређена емоција или специфично емоционално стање (нпр. узвици, лексика субјективне оцене и ласкања, погрдна и цензурисана лексика, жаргон и др.). Дескриптивна лексика обухвата речи и изразе који имају функцију именовања емоције, које може бити директно (денотација), а може бити и посредно (употребом појмовних метафора и метонимија). Већина аутора своје разумевање емоционалног значења заснива на истраживањима емоционалне денотације, сматрајући да *дескриптивна лексика* има сложенију значењску структуру у односу на експресивну и да је оно што се назива *срж емоционалног значења*, заправо, емоционална денотација (уп. WIERZWIСКА 1972, 1992; FENR, Russell 1984; ORTONY и др. 1987; SHAVER и др. 1987; ШАХОВСКИЙ 1987; БАБЕНКО 1989; АПРЕСЯН 1995; KÖVECSES 1990, 2000 и др.).

1.1. Досадашња истраживања емоционалне лексике. Истраживањем емоционалне лексике бавили су се најеминентнији аутори у области психолошких, психолингвистичких, когнитивних и лингвистичких истраживања односа емоција и језика. Начелно, сва истраживања могу се груписати у три целине, у зависности од теоријско-методолошког приступа који је, у лексичкој анализи, заступљен: *компоненцијална анализа* – истраживања у којима се емоционално значење анализира његовим разлагањем на просте семантичке компоненте (уп. DAVITZ 1969; ШАХОВСКИЙ 1987; БАБЕНКО 1989; OATLEY, Johnson-Laird 1987, 1996; ORTONY и др. 1987 и др.), *теорија ироїоїшїи* – истраживања у којима се структура емоционалног значења посматра као прототипски организована (уп. ROSCH 1973, 1975, 1999; LAKOFF 1987; LAKOFF, Johnson 1980; ЕКМАН 1973, 1982; RUSSELL 1989, 1991; FENR и др. 1982; FENR, Russell 1984; SHAVER и др. 1987 и др.) и *концептуална анализа* – истраживања у којима се емоционално значење концептуализује употребом специфичних когнитивних модела (WIERZWIСКА 1972, 1992, 1996; KÖVECSES 1986, 1988, 1990, 1998, 2000; LAKOFF 1983, 1987; LAKOFF, Kövecses 1983; АПРЕСЯН 1995; Кликовац 2004, 2006, 2008; РАСУЛИЋ 2004, 2006; Драгићевић 2004, 2007, 2010; Миљковић 2015, 2017; Косановић 2016; Миленковић 2017 и др.).¹

¹ Когнитивни лингвиста Роналд Ланакер *значење* изједначава са концептуализацијом, наглашавајући, посредно, његову динамичку структуру. Концептуализацију дефинише широко, сматрајући важним да се њоме обухвате сви аспекти менталног искуства.

1.2. ДОСАДАШЊА ИСТРАЖИВАЊА ЕМОЦИОНАЛНИХ ГЛАГОЛА. Емоције се језичким механизмима конкретизују и остварују употребом *именица*, *придева* и *глагола* са емоционалним значењем. Они чине тзв. *емоционалну*² *лексику* српског језика. Именице означавају врсту, односно квалитет емоције, придеви описују карактеристике онога који емоцију доживљава, док се *глаголима* означавају емоције у ширем смислу (емоционални односи и процеси, емоционална експресија и шира емоционална ситуација). Емоционални глаголи осликавају однос између *онога који нешто осећа* и *онога што даје осећање у њему изазива*. Овај однос постаје сложенији ако се у обзир узму и елементи као што су: *казалност*, *инијенција*, *вербална експресија*, *ионашање* и *гестикаулација* (Миленковић 2015, 2017). Дакле, сам догађај исказан глаголом могуће је анализирати из различитих перспектива, са фокусом на различите аспекте и елементе глаголске радње (уп. LEVIN 1993; CROFT 1993; ВАСИЉЕВ 1981; ПАДУЧЕВА 1996; РИСТИЋ 2004; ШТРБАЦ 2006, 2012; ПОПОВИЋ 2007; МОСКОВЉЕВИЋ-ПОПОВИЋ 2008; МИУРА 2015; МИЛЕНКОВИЋ 2015, 2017; MURMANN 2019; LEE 2019 и др.).

Богатство и разноликост значења до којих се може доћи анализом емоционалних глагола открива један другачији начин разумевања глаголске семантике. Посматрањем међусобних односа у које улазе учесници догађаја означеног емоционалним глаголом могу се стећи нови увиди у вишесмерност која се међу његовим актантама остварује: *доживљавање*, *примање*, *изазивање* или *преношење* емоција. Осим интуитивне поделе емоција на *позитивне* и *негативне*, њихов садржај може се посматрати у оквирима емоционалне семантике глагола, која описује различите аспекте глаголског значења: односе међу учесницима у емоционалном догађају, улоге доживљавача и изазивача емоција, разлике између емоционалне денотације и емоционалне експресије и метафоричне реализације емоционалних речи.³ Сви ови елементи чине основу класификације емоционалних глагола коју ћемо, у наставку, укратко представити.

Концептуализација сажима (1) нове и постојеће појмове; (2) не само „интелектуалне“ појмове већ и чулно, моторичко и емотивно искуство; (3) разумевање физичког, језичког, социјалног и културног контекста; и (4) појмове који се не манифестују истовремено, већ подлежу временском току обраде (LANGACKER 2008: 30).

² Како би означио појмове и процесе који припадају појмовном домену људских емоција, у својој књизи *Категоризација емоциј в лексико-семантичкој сисџеме јзыка* В. Шаховски користи два термина: *емоџивниј* и *емоџионалниј* (Шаховскиј 1987). У нашем раду користићемо термин *емоџионалан* јер га сматрамо прикладнијим за опис појмова и категорија који су у вези са лексиком којом се означавају емоције, али и због чињенице да се у српском језику придев *емоџиван* најчешће користи за одређивање особе као осетљиве, емпатичне, нежне, склоне емоџионалном реаговању.

³ У оквиру домена емоција постоје димензије које се могу сматрати кохерентним, због чега је важно посматрати њихову међузависност. На пример, параметар који ди-

2. ЦИЉ РАДА И КОРПУС ИСТРАЖИВАЊА

У раду ћемо представити концептуалне механизме који стоје у основи развоја секундарних емоционалних значења глагола који примарно не означавају емоције. Језичка грађа обухвата 92 глагола, који су ексерпирани из *Речника српскохрватског народног и књижевног језика САНУ* (РСАНУ)⁴ и *Речника српскохрватског књижевног језика Мајице српске I–VI* (РМС): *болеџи, боловаџи, букџеџи, венуџи, грисџи, грисџи се, грмеџи, дражџи, дрхџаџи, жацнџи, загреваџи, загреваџи се, загрејаџи, загрејаџи се, закиџеџи, залудеџи, засениџи, заџаласаџи, заџрнуџи, зачараџи, изгрисџи, изједаџи, изједаџи се, искидаџи се, јариџи, јариџи се, кидаџи, кидаџи се, киџеџи, киселиџи се, лудоваџи, љубиџи, мекшаџи, мекшаџи (некога), нагрисџи, надражџи, надражџи, накосџреџиџи, накосџреџиџи се, нарогуџиџи, нарогуџиџи се, озорчиџи, озариџи, озариџи се, освоџиџи, џалиџи, џеџи, џеџи се, џлануџи, џовреџиџи, џовреџџи, џодражџаџи, џодражџи, џокиснџи, џолудеџи, џољуљаџи, џоџмуриџи се, џоџресаџи, џоџресаџи се, џоџресаџи, џоџресаџи се, џревреџи, џрегореџи, разбисџриџи, разбисџриџи се, разведриџи, разведриџи се, разјариџи, размекшаџи, размекшаџи се, расџалиџи, смекшаџи, смекшаџи (некога), смекшаџи се, смркнџи се, смџиџи, џресаџи се, ублажџи, угасџи, угрисџи, уздрмаџи, уздрмаџи се, уздрхџаџи, узнеџи, узнеџи се, ујесџи, ускиџеџи, усковиџлаџи, ускомешаџи, ускомешаџи се, усџаласаџи, усџаласаџи се.*⁵

Да би анализа лексике којом се означавају емоције била релевантна, неопходан је свеобухватни, интердисциплинарни приступ. У том смислу, класификација емоционалних глагола утемељена је, како у лингвистичким, тако и у психолошким критеријумима.

2.1. Из лингвистичке перспективе, основна подела емоционалних глагола у вези је са разликовањем денотативног и експресивног елемента у значењу глаголске лексеме. У том смислу разликујемо: *џраве* емоционалне глаголе и емоционално-експресивне глаголе.⁶ У зависности од тога да ли се емоционално значење реализује као примарно или секундарно,

ференцира емоције на *џозиџивне* (радост, срећа, узбуђеност, ентузијазам, љубав) и *негаџивне* (туга, страх, љутња, узнемиреност, депресија, мржња) пресеца параметар који емоције дели на *акџивне* (радост, узбуђеност, узнемиреност, ентузијазам, бес) и *џасивне* (туга, депресија, смиреност, срећа, озлојеђеност) (LANGACKER 1987: 151).

⁴ Ексерпирани су глаголи из 20 објављених томова (I–XX).

⁵ У раду се рефлексивна и нерелфлексивна форма глагола посматрају као засебне лексеме.

⁶ Посебну семантичку групу чине тзв. емоционално-експресивни глаголи, којима се означавају различити типови емоционалног понашања (телесно, вербално, физиолошко и фацијално) (према Миленковић 2017). Дати глаголи садрже емоционалну компоненту, која је пратећа у односу на доминантну манифестну семантичку компоненту.

разликујемо два типа правих емоционалних глагола: *примарно*-емоционалне (нпр. *радоваћи се, волећи, мрзећи, бодрићи, њлашићи* и др.) и *секундарно*-емоционалне (нпр. *дрхћати, венући, озарићи се, грисћи, кидаћи, кийећи* и др.). Ако се у обзир узме и статус актаната у емоционалном догађају, емоционални глаголи могу се поделити на оне који означавају узрочно-последичан емоционални процес (емоционално-*активни* глаголи) и они који означавају емоционално стање субјекта (емоционално-*пасивни* глаголи) (према Миленковић 2017).

Табела 1. Класификација емоционалних глагола (према Миленковић 2017)

Емоционални глаголи				
прави			експресивни	
примарно-емоционални глаголи		секундарно-емоционални глаголи		глаголи са значењем <i>испољавања</i> емоције
емоционално- -активни	емоционално- пасивни	емоционално- активни	емоционално- пасивни	

2.2. Осим по критеријуму *доживљавача*, емоционални глаголи могу се груписати и према *основном ајџому емоционалности*. У значењу сваког емоционалног глагола може се препознати емоционални квалитет једне од четири примарне⁷ емоције. У том смислу, сви глаголи могу се поделити у подгрупе у зависности од тога да ли се у њиховом емоционалном значењу препознаје емоционални квалитет *радосћи, њуге, сџрах* или *љубиње*.

2.3. Иако су се параметри семантичке улоге *доживљавача* емоције и *основног ајџома* емоционалности показали кључним у класификацији емоционалних глагола, када је у питању концептуализација, сама *активност* и *пасивност* доживљавача немају пресудну улогу у разумевању емоционалности. Анализа грађе показала је да се примарне емоције концептуализују помоћу истих или сличних изворних домена, по принципу бинарне супротности *прџијатино : непрџијатино*.

⁷ Непостојање системских приступа проучавању природе и својстава широког спектра људских осећања довело је до великог броја различитих класификација емоција (в. JAMES 1884; ORTONY, Turner 1990; ЕКМАН 1999; PRINZ 2004; SOLOMON 2008; МИЉУЛЕВИЋ 2007 и др.). Ипак, без обзира на то да ли је њихова утемељеност биолошка, психолошка или когнитивна, психолози се слажу у томе да су *радосћ, њуга, сџрах* и *љубиња* најбољи представници тзв. примарних емоција.

Имајући то у виду, представићемо концептуалне механизме који леже у основи развоја секундарних емоционалних значења глагола који примарно не означавају емоције. Прво ће бити приказани механизми концептуализације емоција које садрже квалитет примарне емоције *радосѝи*, односно припадају ширем емоционалном домену *ѝријајѝносѝи*, а затим и механизми концептуализације *ѝуге*, *сѝраха* и *љуѝѝе*, тј. метафоре и метонимије којима се осликавају глаголска значења која припадају ширем емоционалном домену *неѝријајѝносѝи*.

3. ОПШТИ МЕХАНИЗМИ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈЕ ЕМОЦИЈА (Развој секундарних емоционалних значења)

3.1. Глаголи који припадају емоционалном домену *радосѝи*

- ПРИЈАТНО ЕМОЦИОНАЛНО СТАЂЕ ЈЕ ПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЂЕ
- ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ПРИЈАТАН ФИЗИЧКИ КОНТАКТ

Примарна значења емоционално-активних глагола *загреваѝи*, *загрејаѝи* и емоционално-пасивних глагола *загреваѝи се*, *загрејаѝи се* у вези су са физичким процесом пораста температуре. Њима се означава изазивање/доживљавање пријатних осећања, која се манифестују порастом топлоте тела доживљавача емоције. Концептуализација емоције утемељена је у појмовној метафори – ПРИЈАТНО ЕМОЦИОНАЛНО СТАЂЕ ЈЕ ПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЂЕ и општем метонимијском принципу – ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА.

Примарно значење глагола *љубиѝи* у вези је са физичким прислањањем усана на лице или тело друге особе, ради исказивања *љубави*, *ѝоѝѝовања*. Из њега је развијено значење *осећања* љубави и наклоности. У основи је појмовна метафора – ПРИЈАТНО ЕМОЦИОНАЛНО СТАЂЕ ЈЕ ПРИЈАТАН ФИЗИЧКИ КОНТАКТ и метонимија – ФИЗИЧКА (ТЕЛЕСНА) МАНИФЕСТАЦИЈА ЕМОЦИЈЕ ЈЕ САМА ЕМОЦИЈА.

љубити I. 1. (некога, (у) нешто) *ѝриѝѝискаѝи*, *доѝѝѝаѝи некога (неѝѝѝо) уснама*, *даваѝи ѝољубац*, *ѝољубѝе* (обично у љубави, као израз *ѝоѝѝовања*, уз *ѝоздрав ѝрилицом сусреѝа*, *оѝраѝѝања* и др.), *целиваѝи*.
3. (некога) **а.** *осећаѝи*, *гајѝи љубав ѝрема некоме*, *обасѝѝаѝи љубављу*, *нежноѝѝу* и сл., *волеѝи*.

- ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА ЈАСНОЋА
- ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА И(ЛИ) КОГНИТИВНА НЕЈАСНОЋА
- ЉУБАВ ЈЕ ЛУДИЛО

Примарно значење глагола *разбѝѝѝриѝи се* у вези је са физичким својствима воде, односно течности. Прљава вода је мутна, док је чиста вода бистра, прозирна. Када је човек нерасположен, љут или тужан, он је

као мутна вода. Када *се* мисли *разбиситре*, човек види јасније, има бистар поглед, осећа се пријатно. У основи развоја секундарног емоционалног значења је метафора – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА ЈАСНОЋА.

Примарно значење глагола *засениити* у вези је са заклањањем извора светлости, тј. стављањем застора или препреке која онемогућава продирање светла.⁸ Из њега је развијено значење немогућности објективног расуђивања. Према РСАНУ ово значење може се односити на изазивање непријатне (*засениити* = обманути) или пријатне емоције (*засениити* = опчинити). У другом случају, секундарно емоционално значење развијено је метафором – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА НЕЈАСНОЋА.

засенити **1. 1. а.** *заклониити* какав извор *свеитосити* иако да се не види, да му се смањи могућоси освешљавања, *замрачити*. **2. б.** *оисениити*, *оичиниити*; *обмануити*, *завараити*.

Слично је и са глаголом *залудеити*, чије је примарно значење емоционално-*иасивно*, јер означава унутрашњу, психичку промену субјекта којом он губи способност рационалног размишљања и понашања. Из датог значења развијено је емоционално-*активно* значење *изазивања* у другој опчињености, занесености, заљубљености, где је у основи развоја секундарног значења метафора – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА И(ЛИ) КОГНИТИВНА НЕЈАСНОЋА. Исти механизам препознајемо и у развоју секундарног значења глагола *зачараити*, где се примарно значење *излагања* (*некога*) *дејситу магије*, што за последицу има губитак способности разумног понашања, трансформише у ново значење *изазивања* очараности, занесености, заслепљености.

Примарна значења глагола *лудоваити* и *иолудеити* у вези су са понашањем особа оболелих од психичке болести *лудила*, које карактерише одсуство рационалног мишљења, непромишљеност, неразумност. Из њих је развијено значење у вези са специфичним понашањем особе која према некоме осећа велику *љубав* или *ситраси*, која је *оичињена*. Онај који је заљубљен, занесен другим, понаша се као да је *луд од љубави*. У основи развоја секундарног емоционалног значења су метафоре – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА (КОГНИТИВНА) НЕЈАСНОЋА И ЉУБАВ ЈЕ ЛУДИЛО.

лудовати **1.** *иравиити* *лудосити*, *глуитосити*, *ионашаити* се *неразумно*, *неразбориито*. **2.** (за неким, нечим) *осећаити* *ситраси* *и*рема *некоме* или *нечему*, *јако* *волеити*, *обожавати* *некога* или *нешито*.

⁸ У свом раду о глаголима са префиксом *за-* у српском језику В. Миљковић користи метафоре базиране на медицептибилној импликацији *заклањања* и уводи појмове метафоричког заклоњивача, заклона и заклоњеног објекта (в. Миљковић 2017: 152–155).

- ПРИЈАТНОСТ ЈЕ МЕКОЋА
- ПРИЈАТНОСТ ЈЕ СВЕТЛОСТ

Примарна значења емоционално-активних глагола *мекшајџи*, *смекшајџи*, *размекшајџи*, *ублажијџи* и емоционално-пасивних глагола *мекшајџи се*, *смекшајџи се*, *размекшајџи се* у вези су са процесима физичког деловања на објекат који, под различитим утицајима (гњечењем, грејањем, трењем или разблаживањем) постаје мекши. Оно што је физички мекше, обично је нежно и осетљиво. Из примарног значења развијено је значење изазивања/доживљавања унутрашњих промена, којима човек постаје емоционално мекши, тј. нежнији, попустљивији и осетљивији. У развоју секундарног емоционалног значења препознајемо механизам појмовне метафоре – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТВРДОЋА, ПРИЈАТНОСТ ЈЕ МЕКОЋА.

Примарна значења емоционално-активних глагола *озаријџи*, *разведријџи* и емоционално-пасивних глагола *озаријџи се*, *разведријџи се* у вези су са процесом физичког осветљавања. Када се посматра појмовни домен емоција, *свејлосџи* значи пријатност, ведрину, добро расположење. Из датих значења развијена су емоционална значења изазивања/доживљавања доброг расположења, при чему се лоше, непријатне мисли трансформишу у пријатне (бистре, јасне). У основи развоја секундарног значења је механизам појмовне метафоре – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ СВЕТЛОСТ, НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТАМА.

- ПРИЈАТНО ЈЕ ГОРЕ

Примарна значења глагола *узнејџи* и *узнејџи се* у вези су са физичким подизањем, уздизањем објекта. Из датог значења изведено је значење изазивања/доживљавања емоционалног *јодизања*, тј. осећања радости и доброг расположења. Када је човек расположен, има осећај да је одвојен од тла, да лебди, а када је нерасположен, као да га нешто вуче надоле. У основи развоја секундарног значења је механизам појмовне метафоре – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ГОРЕ, НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ДОЛЕ (уп. фразеологизам *бијџи на седмом небу*, у значењу *осећајџи срећу*).

- ЛУБАВ ЈЕ ПОБЕДА (НАГРАДА)

Примарно значење глагола *освојџи* у вези је са победом на бојном пољу, освајањем туђе територије, добијањем рата. Из датог значења изведено је значење придобијања, освајања нечије наклоности, симпатија, *љубави*. У основи развоја секундарног емоционалног значења је метафора – ЛУБАВ ЈЕ ПОБЕДА (НАГРАДА).

Табела 2. Преглед појмовних метафора (метонимија) којима се концептуализује *радосћ*

Основни механизми концептуализације	
РАДОСТ	
<i>засенић</i> (кога) <i>разбисћир</i> ић, <i>разбисћир</i> ић се <i>залуде</i> ић, <i>зачара</i> ић (кога), <i>лудова</i> ић, <i>йолуде</i> ић (за ким)	ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА ЈАСНОЋА ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА (КОГНИТИВ- НА) НЕЈАСНОЋА ЉУБАВ ЈЕ ЛУДИЛО
<i>мекша</i> ић (кога), <i>смекша</i> ић (кога), <i>размекша</i> ић (кога), <i>ублажи</i> ић (кога), <i>мекша</i> ић, <i>смекша</i> ић, <i>смекша</i> ић се, <i>размекша</i> ић се	ПРИЈАТНОСТ ЈЕ МЕКОЋА
<i>озари</i> ић (кога), <i>разведри</i> ић (кога), <i>озари</i> ић се, <i>разведри</i> ић се	ПРИЈАТНОСТ ЈЕ СВЕТЛОСТ
<i>загрева</i> ић (кога), <i>загрева</i> ић се <i>загреја</i> ић (кога), <i>загреја</i> ић се	ПРИЈАТНО ЕМОЦИОНАЛНО СТАЊЕ ЈЕ ПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ
<i>љуби</i> ић	ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ПРИЈАТАН ФИЗИЧКИ КОНТАКТ ФИЗИЧКА МАНИФЕСТАЦИЈА ЕМОЦИЈЕ ЈЕ САМА ЕМОЦИЈА
<i>узне</i> ић (кога), <i>узне</i> ић се	ПРИЈАТНО ЈЕ ГОРЕ
<i>освоји</i> ић (кога)	ЉУБАВ ЈЕ ПОБЕДА

3.2. Глаголи који припадају емоционалном домену *шуге*, *сйраха* и *љуићње*

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ (ОНАЈ КО ОСЕЋА ЕМОЦИОНАЛНУ НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ОНАЈ КО ОСЕЋА ТЕЛЕСНУ НЕПРИЈАТНОСТ)

Примарна значења глагола *дражи*ић, *надражи*ић и *йодражи*ић у вези су са механичким повређивањем ткива и коже. Делови који су били изложени повредама постају осетљиви и болни. Секундарна значења датих глагола развијена су механизмима појмовне метафоре – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ (ОНАЈ КО ОСЕЋА ЕМОЦИОНАЛНУ НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ОНАЈ КО ОСЕЋА ТЕЛЕСНУ НЕПРИЈАТНОСТ).

дражити I. 1. доводић у сћање йојчане осећљивосћ; изазиваћ йромене на йкиву, нагризаћ, надраживаћ. **3. 6.** љуићић, изазиваћ; нарушаваћ нечије сйокојсйиво, узнемираваћ.

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА И(ЛИ) КОГНИТИВНА НЕЈАСНОЋА

Примарно значење глагола *залуде*ић означава психичку промену којом особа губи способност рационалног мишљења и понашања. Из датог значења развијено је емоционално-акћивно значење *обмањивања*.

Такође, примарно значење глагола *зачарајџи* у вези је са *излагањем дејствиу магије*, што за последицу има губитак способности разумног понашања, а секундарно развија значење заслепљивања, обмањивања.

Глагол *смујџијџи* можемо посматрати у односу на глагол *разбисџиријџи* и његово примарно значење које је у вези са физичким својствима бистре, чисте воде (течности). Глагол *смујџијџи* примарно означава процес замућивања и прљања воде, њеног претварања у муљ. За разлику од глагола *разбисџиријџи*, који секундарно означава позитивну промену расположења (непријатне у пријатну, пожељну емоцију), глагол *смујџијџи* има супротно емоционално значење *изазивања* у другоме немира, узнемирености. Развој секундарних емоционалних значења заснован је на механизму појмовне метафоре – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА И(ЛИ) КОГНИТИВНА НЕЈАСНОЋА.

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА
- ЕМОЦИЈА ЈЕ ВАТРА

Појмовну метафору ЕМОЦИЈА ЈЕ ВАТРА препознајемо у секундарним значењима глагола *џалијџи*, *расџалијџи*, *јаријџи*, *разјаријџи*, *угасијџи*. Примарна значења глагола *џалијџи* и *расџалијџи* у вези су са почетком горења тј. паљења ватре ради грејања или добијања светлости. Глагол *џалијџи* развија два типа секундарних значења различитих емоционалних вредности. Он може имати негативну емоционалну вредност када означава *изазивање* моралних, душевних патњи, немира или бола (НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА). С друге стране, позитивну емоционалну вредност имају значења *изазивања* пријатних осећања, узбуђења, одушевљења (ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА). Секундарно значење глагола *расџалијџи* такође има негативну емоционалну вредност и значење раздраживања, односно изазивања *јаросџи*, *беса*, *џобеснелосџи*. Примарна значења глагола *јаријџи* и *разјаријџи* у вези су са распаљивањем ватре, односно интензивирањем пламена. Смањење интензитета емоција препознајемо у секундарном значењу глагола *угасијџи*, који означава смиривање, а затим и нестајање негативних емоција. Примарна значења глагола *џећи* и *џећи се* у вези су са мењањем физичких својстава предмета њиховим излагањем ватри, тј. високим температурама, док секундарно означавају процесе изазивања душевне патње и бола. У наведеним случајевима, секундарна емоционална значења глагола добијена су метафорама – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА И ЕМОЦИЈА ЈЕ ВАТРА, и општим метонимијским правилом – ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА.

разјарити **1.** *џодсџаћи да се разбукџи, расџалијџи (вајџу).* **2.** *довесџи у сџање јаросџи, гнева, разбеснеџи.*

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНОТЕЖА
- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНИНА
- ЕМОЦИОНАЛНА ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ

Посебну групу чине глаголи са секундарним значењем општих стања *узнемирености* или *узбуђености*. Примарна значења емоционално-активних глагола *поћресити*, *усковићлаити*, *ускомешаити*, *пољубаити*, *уздрмаити*, емоционално-пасивних глагола *ћресити се*, *поћресати се*, *поћресити се*, *уздрмаити се*, *ускомешаити се* и глагола *устјаласати* (*устјаласати се*) и *затјаласати*, у вези су са различитим облицима кретања. Кретање представља промену положаја тела. Секундарна емоционална значења *изазивања/доживљавања* немира и несигурности у вези су са излажењем (кретањем, померањем) из уобичајеног, мирног стања, а добијена су метафорама – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ РАВНОТЕЖА, НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНОТЕЖА И ПРИЈАТНОСТ ЈЕ РАВНИНА, НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНИНА (ЕМОЦИОНАЛНА ПРОМЕНА ЈЕ КРЕТАЊЕ).

потрести се II. ~ се 1. а. *доћи у стање ћресења, колебања, уздрмаити се. 2. доћи у јако узбуђење, узбудити се, узнемирити се.*

заталасати I. 1. *изазваити таласање неке течности, жића и сл., покренути на таласање, узбуркати. 2. б.* *изазваити немир, узнемирити, узрујати, узбудити.*

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ФИЗИЧКИ КОНТАКТ КОЈИ ИЗАЗИВА БОЛ

Примарно значење глагола *жацнути* у вези је са физичким наносењем повреда убадањем, пробадањем или уједањем. Секундарно емоционално значење *довођења* у стање узнемирености добијено је појмовном метафором – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ФИЗИЧКИ КОНТАКТ КОЈИ ИЗАЗИВА БОЛ.

- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕМЕНСКА НЕПОГОДА
- НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТАМА

Из примарног значења *грмљавине* као природне силе развијено је значење пуцања из ватреног оружја, а затим и значење самог звука, тј. брујања, које се чује при пуцању. Када је човек *љути*, његова најчешћа вербална реакција јесте громогласно, оштро викање. У секундарном значењу глагола *грмеити* препознајемо метафору НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕМЕНСКА НЕПОГОДА (НЕПРИЈАТНА ПРИРОДНА ПОЈАВА) и метонимијски пренос ПОСЛЕДИЦА (ЕФЕКАТ) ЕМОЦИЈЕ ЈЕ САМА ЕМОЦИЈА.

Секундарно емоционално значење глагола *смркнути се* развијено је метафором – ПРИЈАТНОСТ ЈЕ СВЕТЛОСТ, НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТАМА. Примарно значење глагола *смркнути се* у вези је са настанком мрака. Из њега је изведено значење добијања смркнутог, мрачног израза лица. Препознајемо метонимијски пренос – ФИЗИЧКЕ ПРОМЕНЕ ИЗАЗВАНЕ ЕМОЦИЈОМ СУ САМА ЕМОЦИЈА.

Глаголи *йокиснуџи* и *йотмуриџи* се развијају секундарна емоционална значења метафорама – непријатност је непријатно телесно стање и непријатност је тама. У основи метафора су киша и мрак, као атмосферске појаве које се доводе у везу са тужним расположењем (уп. фразеологизам *држаџи се као йокисла кокош*).

- НЕПРИЈАТНО ЈЕ БОЛЕСНО
- ЕМОЦИОНАЛНО ПРОПАДАЊЕ ЈЕ ФИЗИЧКО ПРОПАДАЊЕ

Глагол *венуџи* развија секундарно емоционално значење *йуговања* метафорама – пријатно је здраво, непријатно је болесно и емоционално пропадање је физичко пропадање. Процес увенућа биљке може се довести у везу са болешћу и умирањем, а раст и развој биљке са здрављем и рађањем. Када биљка вене, она се савија и смањује. Слично томе, када је човек тужан, он се, такође, савија, спушта главу и рамена, слабије се креће, мирује. Физичко пропадање биљке доведено је у везу са емоционалним пропадањем човека који пати. У питању је сличност између изгледа биљке која вене и физичког изгледа и држања човека који тугује.

- ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА ДЕСТРУКЦИЈА
- ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА БОЛ

Секундарна значења емоционално-активних глагола *грисџи*, *нагрисџи*, *изгрисџи*, *угрисџи*, *ујесџи*, *кидаџи*, *изједаџи* и емоционално-пасивних глагола *грисџи се*, *изједаџи се*, *кидаџи се* и *искидаџи се* чине посебну групу којом се означавају различити типови узнемирености, односно узроковања или доживљавања емоција које припадају домени *йуге*. Она се развијају метафором – емоционална бол је физичка деstrukција (повређивање). Дати глаголи означавају жвакање хране, кидање и уједање меса, распарчавање објекта зубима, наглим покретима руку и сл. Будући да су храна и људско тело ентитети најближи човековом физичком и физиолошком искуству, помоћу њих се емоције, посредно, свде на физички перцептибилније ентитете, који се лакше могу разумети и описати. Емоционална бол се разуме посредно, преко *физички десџрукџивног* понашања, а у основи секундарног емоционалног значења је метафора – емоционална бол је физичка деstrukција.

угристи I. 1. а. *захваџивџи шџо зубима найравиџи рану, осџавиџи йраг; зариџи зубе у некога, ујесџи: ~ јабуку, ~ за руку. 2.* *фиг. добаџиџи йакосну, заједљиву реч, йецнуџи, боцнуџи.*

Примарно значење глагола *йовредџи* у вези је са физичким наношењем повреда и рана, док су примарна значења глагола *болеџи* и *боловаџи* у вези са физичким осећајем бола (настали услед болести, повреде и сл.). Секундарна емоционална значења *изазивања/доживљавања*

душевног бола, њуге и њајње добијена су метафором – ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА БОЛ.

- **ЉУТЊА ЈЕ УСИЈАНА, ВРЕЛА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ**
- **ЉУТЊА ЈЕ ВАТРА**

Појмовну метафору *ЉУТЊА ЈЕ УСИЈАНА, ВРЕЛА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ* препознајемо у глаголима *кијеџи, закијеџи, ускјеџи* и *ѡревреџи*. Објашњавајући механизам концептуализације *ЉУТЊЕ*, Џ. Лејкоф наводи да човек у свом концептуалном систему има општу метафору која гласи – ТЕЛО ЈЕ САДРЖАТЕЉ ЕМОЦИЈА (нпр. у *мени све кипи, букти, у његовом срцу букти бес, срџба и др.*). Из дате метафоре произлази основна метафора за осећање *ЉУТЊЕ*, а то је – *ЉУТЊА ЈЕ ТОПЛОТА ТЕЧНОСТИ У САДРЖАТЕЉУ* (LAKOFF 1987: 377–380). Примарна значења наведених глагола означавају промене које се дешавају када је течност изложена високој температури: она *ври, кључа, ѡени, ѡење се и ѡрелива ѡреко рубова ѡосуде*. Ако је тело садржатељ емоција, а тело је човек, онда је човек садржатељ емоција. *ЉУТЊА* се концептуализује као *врела течност која у човеку ври*. Она се, попут праве течности, загрева, кључа, прелива и, на крају, долази до експлозије. Дати глаголи секундарно означавају специфична стања тела при доживљавању *ЉУТЊЕ*: *достѡи велики интензитет, узаврети, распалити се, преѡи највиши степен раздражености, пуѡи*.

преврети 1. а. *кијеѡи излиѡи се, ѡрекијеѡи*. **1. б.** *фиг. не моѡи више ѡоднеѡи, ѡосѡаѡи неѡодношљиво, јако се расрдиѡи*. **4.** *фиг. умириѡи се, средиѡи се, ѡрибраѡи се ѡосле душевних немира и криза*.

Појмовну метафору *ЉУТЊА ЈЕ ВАТРА* препознајемо у глаголима *ѡлануѡи, букѡеѡи* и *јариѡи се*. Примарно, дати глаголи означавају процес дезинтегрисања и уништавања објеката који су изложени дејству ватре (они се *заѡале, горе, ѡроше, расѡадају и несѡају* у процесу оксидације). Секундарно, означавају *ЉУТЊУ* која се концептуализује као *ватра, која се у човеку заѡали, расѡламса и сагори га*.

планути 1. а. *нагло се разгорѡи, заѡалиѡи се*. **1. в.** *нагло и јако ѡоцрвенеѡи, ѡрекриѡи се руменилом (од узбуђења, збуњености и сл.)*. **4.** *фиг. а. нагло доѡи у раздражено сѡање, узбуђење, узбудѡи се*.

У развоју секундарних емоционалних значења наведених глагола препознајемо механизме општих појмовних метафора које се користе у концептуализацији *ЉУТЊЕ* – *ЉУТЊА ЈЕ УСИЈАНА, ВРЕЛА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ* и *ЉУТЊА ЈЕ ВАТРА*, и општег метонимијског принципа – ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА (будуѡи да је пораст телесне температуре једна од основних физиолошких манифестација *ЉУТЊЕ*, као психолошког стања).

• ЧОВЕК ЈЕ ЖИВОТИЊА

Примарна значења глагола *накост̄решиӣи* (*се*) и *нарогушиӣи* (*се*) у вези су са подизањем длаке, перја, бодљи (код животиња), односно косе или длаке (код човека). Из њих су изведена секундарна значења изазивања/доживљавања *љӯӣње*, *гнева*, *беса*. Када је животиња спремна да нападне, када је бесна, она нацостреши своју длаку. Када је човек бесан или раздражен, има осећај нацострешености. У основи развоја секундарних емоционалних значења стоји општа појмовна метафора – ЧОВЕК ЈЕ ЖИВОТИЊА и метонимијски принцип – ФИЗИОЛОШКЕ (ТЕЛЕСНЕ) МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА.

Табела 3. Преглед појмовних метафора (метонимија) којима се концептуализују *туга*, *страх* и *љӯӣња*

Основни механизми концептуализације ТУГА, СТРАХ, ЉУТЊА	
<i>кӣӣе̄ӣи</i> , <i>закӣӣе̄ӣи</i> , <i>ускӣӣе̄ӣи</i> , <i>ӣре- врей̄и</i>	ЕМОЦИЈА ЈЕ ВРЕЛА, УСИЈАНА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ РАСТ ЕМОЦИЈЕ ЈЕ ПОРАСТ НИВОА ТЕЧНОСТИ У САДРЖАТЕЉУ СМАЊЕЊЕ ЕМОЦИЈЕ ЈЕ СМАЊЕЊЕ НИВОА ТЕЧ- НОСТИ У САДРЖАТЕЉУ
<i>ӣланӯӣи</i> , <i>букӣӣе̄ӣи</i> , <i>јарӣӣи се</i> , <i>ӣе̄ћи се</i> , <i>ӣрегоре̄ӣи</i> , <i>ӣалӣӣи</i> , <i>рас- ӣалӣӣи</i> , <i>угасӣӣи</i>	ЕМОЦИЈА ЈЕ ВАТРА НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА
<i>накост̄решиӣи се</i> , <i>нарогушиӣи се</i> , <i>киселӣӣи се</i> , <i>дрх̄ӣа̄ӣи</i> , <i>зай- рнӯӣи</i> , <i>уздрх̄ӣа̄ӣи</i>	ЧОВЕК ЈЕ ЖИВОТИЊА ФИЗИОЛОШКЕ (ТЕЛЕСНЕ) МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА
<i>боле̄ӣи</i> , <i>болова̄ӣи</i> , <i>грис̄ӣи се</i> , <i>кида̄ӣи се</i> , <i>искида̄ӣи се</i> , <i>изједа̄ӣи се</i>	ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА БОЛ ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА ДЕСТРУКЦИЈА
<i>ӣпрес̄ӣи се</i> , <i>ӣо̄ӣпрес̄ӣи се</i> , <i>уздрма- ӣи се</i> , <i>ускомеша̄ӣи се</i>	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНОТЕЖА
<i>ӣокиснӯӣи</i> , <i>ӣо̄ӣмурӣи се</i> , <i>смркнӯӣи се</i>	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТАМА ПОСЛЕДИЦА (ЕФЕКАТ) ЕМОЦИЈЕ ЈЕ САМА ЕМОЦИЈА
<i>ус̄ӣаласай̄и се</i>	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНИНА
<i>венӯӣи</i>	НЕПРИЈАТНО ЈЕ БОЛЕСНО ЕМОЦИОНАЛНО ПРОПАДАЊЕ ЈЕ ФИЗИЧКО ПРОПАДАЊЕ

4. ЈЕЗИК КАО ПОСРЕДНИК ИЗМЕЂУ ЧУЛНОГ И АПСТРАКТНОГ (Уместо закључка)

Да би човек разумео појмове који припадају домену апстрактног, мора их свести на оно што му је искуствено ближе, а то су конкретни, физички перцептибилни стимулуси. О важности повезивања човекових субјективних и сензомоторних искустава писао је Џозеф Грејди, који уводи појам *примарне метафоре* (GRADY 1997). Она представља основни атом, градивни елемент који се налази у основи других, комплексних појмовних метафора (нпр. СРЕЋА ЈЕ ГОРЕ, ТЕШКОЋА ЈЕ ТЕРЕТ, ВРЕМЕ ЈЕ КРЕТАЊЕ и др.) (уп. LAKOFF, Johnson 1999: 45–60). Примарне метафоре представљају тачку преклапања два домена: *изворног* (сензомоторног) и *циљног* (субјективног искуства). Оне омогућавају да се речима које означавају сензомоторна искуства именују различити аспекти субјективног искуства, који су појмовним метафорама концептуализовани (уп. LAKOFF, Johnson 1999: 60–74).

Анализом секундарних емоционалних значења глагола који примарно не означавају емоције установили смо да је концептуализација емоција утемељена у примарним метафорама заснованим на дистинкцији *пријатног* : *непријатног*. Њима се описује начин на који човек доживљава пријатна, односно непријатна емоционална искуства. Непријатност се концептуализује као *непогода*, *хладноћа*, *физички контакт* који изазива *бол*, *тврдоћа* и *врелина*, док се пријатност концептуализује као *свећлост*, *визуелна јасноћа*, *равнина*, *равнојежа* и *пријатан физички контакт*. У наведеним примарним метафорама могу се препознати емоционалне метафоре којима се концептуализују специфични аспекти људских емоција. У оквиру примарне метафоре непријатност је непријатно телесно стање могу се издвојити емоционалне метафоре: ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА ДЕСТРУКЦИЈА И ОНАЈ КО ОСЕЋА ЕМОЦИОНАЛНУ НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕСТЕ ОНАЈ КО ОСЕЋА ТЕЛЕСНУ НЕПРИЈАТНОСТ. Првом метафором се изазивач непријатности одређује као изазивач телесног бола (*грисити*, *кидаити*, *нагрисити*, *угрисити* и *ујесити*). Дакле, човеков ментални свет концептуализује се као материја, коју је могуће *јесити*, *грисити*, *кидаити* и сл. Две универзалне метафоре које се користе у концептуализацији људских осећања јесу – ЕМОЦИЈА ЈЕ ВАТРА И ЕМОЦИЈА ЈЕ ВРЕЛА, УСИЈАНА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ (обема је надређена метафора – НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВРЕЛИНА), а препознајемо их код глагола *букићити*, *горети*, *пећи* или *кићити*, *превретити*, *ускићити*. Постоје глаголи који показују да се човек, као емоционално биће, концептуализује као животиња (*накострешиши се*) или посуда са водом (*кићити*), дакле свођењем на својства неемоционалних ентитета. Продуктиван је и метонимијски пренос значења, пре свега код глагола *љубити* – ФИЗИЧКИ КОНТАКТ КОЈИ ПРАТИ ЕМОЦИЈУ ЈЕ САМА

ЕМОЦИЈА, а затим и код глагола *дрхїаїи, најежїи се, накосїрешиїи се* – ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА. Све што се дешава у вези са емоцијама, дешава се у унутрашњости човековог тела, а као потврду имамо два кључна концептуална механизма: метафору – ЧОВЕК ЈЕ САДРЖАТЕЉ ЕМОЦИЈА И ОПШТИ МЕТОНИМИЈСКИ ПРИНЦИП – ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА.

Табела 4. Механизми концептуализације емоција: општа класификација

Основни механизми концептуализације <i>їримарних емоција</i>	
ЧОВЕК ЈЕ САДРЖАТЕЉ ЕМОЦИЈА	
ФИЗИОЛОШКЕ МАНИФЕСТАЦИЈЕ ЕМОЦИЈЕ СУ САМА ЕМОЦИЈА	
пријатне емоције	непријатне емоције
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТНО ТЕЛЕСНО СТАЊЕ
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ПРИЈАТАН ФИЗИЧКИ КОНТАКТ	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕПРИЈАТАН ФИЗИЧКИ КОНТАКТ НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ФИЗИЧКИ КОНТАКТ КОЈИ ИЗАЗИВА БОЛ
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА ЈАСНОЋА	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА НЕЈАСНОЋА
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА (ИЛИ КОГНИТИВНА) НЕЈАСНОЋА	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ВИЗУЕЛНА (КОГНИТИВНА) НЕЈАСНОЋА
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ МЕКОЋА	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТВРДОЋА
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ СВЕТЛОСТ	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ ТАМА
ПРИЈАТНОСТ ЈЕ РАВНОТЕЖА	НЕПРИЈАТНОСТ ЈЕ НЕРАВНОТЕЖА
ПРИЈАТНО ЈЕ ГОРЕ	НЕПРИЈАТНО ЈЕ ДОЛЕ
ПРИЈАТНО ЈЕ ЗДРАВНО	НЕПРИЈАТНО ЈЕ БОЛЕСНО
ЉУБАВ ЈЕ ЛУДИЛО ЉУБАВ ЈЕ ПОБЕДА	ЉУТЋА ЈЕ ВАТРА ЉУТЋА ЈЕ ВРЕЛА, УСИЈАНА ТЕЧНОСТ У САДРЖАТЕЉУ
ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА БОЛ	
ЕМОЦИОНАЛНА БОЛ ЈЕ ФИЗИЧКА ДЕСТРУКЦИЈА	
ЕМОЦИОНАЛНО ПРОПАДАЊЕ ЈЕ ФИЗИЧКО ПРОПАДАЊЕ	

Примарне метафоре утемељене су на везама које су искуствено мотивисане, што значи да ће се за разумевање појмова који не припадају нашем чулном искуству користити појмови који су чулно перцептибилни (в. Миљковић 2017: 137). С тим у вези, питамо се, постоји ли правилност по којој одређени тип примарног значења развија одређено емоционално значење, односно, да ли за сваку примарну емоцију постоје карактеристични изворни концепти којима се конкретизују њихова апстрактна значења?

Анализа грађе показала је да постоје заједнички изворни концепти помоћу којих се реализују различита емоционална глаголска значења. Они се могу класификовати према припадности домену једне од четири

примарне емоције, и то: *радосџи* (СУНЦЕ, СВЕТОСТ, ТОПЛИНА, МЕКОЋА, БИСТРИНА, ВЕДРИНА И КРЕТАЊЕ НА ГОРЕ), *љуџиње* (БОЛ, РАНА, ВАТРА, ВРЕЛИНА, ГОРАК УКУС, КИПУЋА ВОДА, МРАК, НОЋ И КРЕТАЊЕ НА ГОРЕ), *џуге* (БОЛ, ВРЕЛИНА, РАНА, БОЛЕСТ, ГУБИТАК СЈАЈА, ВАТРА, КИША И ТАМА) и *сџраха* (БОЛ, МРАК, ЗАМУЋЕНОСТ, ТАЛАСАЊЕ, ЗГРЧЕНОСТ, ТРЊЕЊЕ, ПОМЕРАЊЕ ТЛА, КИДАЊЕ, УЈЕДАЊЕ И ДРХТАЊЕ).

На основу наведеног, можемо претпоставити да ће се из глагола који примарно означавају процесу у вези са ватром, порастом температуре или интензивирањем пламена развити секундарна значења која су у вези са *љуџињом*, *гневом*, *раздраженошћу* или *мржњом*.⁹ Глаголи који примарно означавају појмове или појаве у вези са сунцем, светлошћу, ведрином, топлином или мекоћом, највероватније ће развити секундарна значења која ће бити у вези са *радошћу*, *џријажним* емоцијама и *добрим* расположењем. Секундарна значења у вези са различитим облицима *сџраха*, какви су *узнемиреност* или *узбуркане* емоције, биће реализована посредно, преко концепата који су у вези са различитим облицима померања тла, тј. кретања воде и ваздуха (љуљање, дрмање, таласање, дување, подрхтавање и сл.). И, на крају, секундарна емоционална значења у вези са доживљавањем или изазивањем различитих облика *џуге* реализоваће се посредством концепата који примарно означавају доживљај физичког бола или рањавања тела, као и неповољних физичких и атмосферских појава као што су *облаци*, *киша*, *џама*, *ноћ* или губитак светлости и сјаја.

Иако се, интуитивно, може чинити да су *емоције*, једноставно, *даџе*, да су свеprisутне и апстрактне, и да су због тога немерљиве и необјашњиве, постоје многа истраживања која показују супротно. У том светлу је и једно од основних запажања Џорџа Лејкофа у вези са концептуализацијом емоција, а односи се на уверење да емоције имају врло сложу и богату концептуалну структуру и да човек, доживљавајући емоције, истовремено укључује и своје размишљање о променама које му се дешавају. *Емоције су, заправо, најбољи џримери аџсџрактних концептаџа коџи су чврсто уџемељени у човековом физичком искуству* (према ЛАКОФФ 1987: 377).

Цџиџирана лиџтература

АПРЕСЈАН, Јуриј Д. *Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика: синонимические средства языка*. Москва: Языки русской культуры, 1995.

⁹ Међутим, будући да постоје и примери као што су: *горџи* од љубави, *букиџеџи* од страсти, *биџи* у пламену страсти и сл., језик нам, заправо, потврђује да се истом метафором могу концептуализовати емоције различитог, често, супротног типа, нпр. љубав и мржња, страст и бес (*гори* од љубави/мржње, *букиџи* од страсти/беса и др.).

- [APRESÂN, Ūrij D. *Izbrannye trudy. T. 1. Leksičeskaâ semantika: sinonimičeskie sredstva âzyka*. Moskva: Âzyki ruskoj kul'tury, 1995]
- БАБЕНКО, Людмила Г. *Лексические средства обозначения эмоций в русском языке*. Свердловск: Издательство Уральского университета, 1989.
- [BABENKO, Lûdmila G. *Leksičeskie sredstva oboznačeniâ èmocij v ruskom âzyke*. Sverdlovsk: Izdateľstvo Ural'skogo universiteta, 1989]
- ВАСИЛЬЕВ, Леонид М. *Семантика русского глагола*. Москва: Высшая школа, 1981.
- [VASIL'EV, Leonid M. *Semantika russkogo glagola*. Moskva: Vysšaâ škola, 1981]
- ДРАГИЊЕВИЋ, Рајна. „Творба речи и концептуализација емоција“. *Славистика*, књ. 8 (2004): стр. 120–127.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. „Tvorba reči i konceptualizacija emocija“. *Slavistika*, knj. 8 (2004): str. 120–127]
- ДРАГИЊЕВИЋ, Рајна. *Лексикологија српског језика*. Београд: Завод за уџбенике, 2007.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Leksikologija srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike, 2007]
- ДРАГИЊЕВИЋ, Рајна. *Вербалне асоцијације кроз српски језик и културу*. Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2010.
- [DRAGIĆEVIĆ, Rajna. *Verbalne asocijacije kroz srpski jezik i kulturu*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, 2010]
- КЛИКОВАЦ, Душка. *Меџафоре у мишљењу и језику*. Београд: Библиотека XX век, 2004.
- [KLIKOVAĆ, Duška. *Metafore u mišljenju i jeziku*. Beograd: Biblioteka XX vek, 2004]
- КЛИКОВАЦ, Душка. *Семантика њредлога: Сџудија из когнитивне лингвистике*. Београд: Филолошки факултет, 2006.
- [KLIKOVAĆ, Duška. *Semantika predloga: Studija iz kognitivne lingvistike*. Beograd: Filološki fakultet, 2006]
- КЛИКОВАЦ, Душка. „Шта је то метафора?“ *Књижевност и језик* LX, 1–2, (2008): стр. 57–76.
- [KLIKOVAĆ, Duška. „Šta je to metafora?“ *Književnost i jezik* LX, 1–2, (2008): str. 57–76]
- КОСАНОВИЋ, Милина. *Придеви који означавају емоције у енглеском и српском језику: когнитивнолингвистичка анализа* (2016): докторска дисертација.
- [KOSANOVIĆ, Milina. *Pridevi koji označavaju emocije u engleskom i srpskom jeziku: kognitivnolingvistička analiza* (2016): doktorska disertacija]
- МИЛЕНКОВИЋ, Ана. „Семантичке улоге доживљавача и изазивача емоције у значењској структури емоционалних глагола у српском језику“. *Наш језик* XLVI/3–4 (2015): стр. 23–38.
- [MILENKOVIĆ, Ana. „Semantičke uloge doživljavača i izazivača emocije u značenjskoj strukturi emocionalnih glagola u srpskom jeziku“. *Naš jezik* XLVI/3–4 (2015): str. 23–38]
- МИЛЕНКОВИЋ, Ана. *Семантичка и њворбена анализа глагола којима се означавају осећања у савременом српском језику* (2017): докторска дисертација.
- [MILENKOVIĆ, Ana. *Semantička i tvorbenâ analiza glagola kojima se označavaju osećanja u savremenom srpskom jeziku* (2017): doktorska disertacija]
- МИЉКОВИЋ, Вања. „Префиксација и метафоричка појмовна интеграција на примеру глаголског префикса њре-“. У: Милош Ковачевић (ур.). *Савремена њроучавања језика и књижевности* VI/1. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2015: стр. 137–152.

- [MILKOVIĆ, Vanja. „Prefiksacija i metaforička pojmovna integracija na primeru glagolskog prefiksa pre-“. U: Miloš Kovačević (ur.). *Savremena proučavanja jezika i književnosti VI/1*. Kragujevac: Filološko-umetnički fakultet, 2015: str. 137–152]
- МИЉКОВИЋ, Вања. „Глаголи са префиксом за- који означавају почетне ситуације у савременом српском језику – когнитивнолингвистички приступ“. У: Б. Мишић Илић, В. Лопичић (ур.). *Језик, књижевност, време: језичка истраживања*. Ниш: Филозофски факултет, 2017: стр. 143–158.
- [MILKOVIĆ, Vanja. „Glagoli sa prefiksom za- koji označavaju početne situacije u savremenom srpskom jeziku – kognitivnolingvistički pristup“. U: B. Mišić Ilić, V. Lopičić (ur.). *Jezik, književnost, vreme: jezička istraživanja*. Niš: Filozofski fakultet, 2017: str. 143–158]
- МОСКОВЉЕВИЋ-ПОПОВИЋ, Јасмина. „Класе глагола за изражавање психолошких стања, осећања и расположења у савременом српском језику“. *Научни састанак слависта у Вукове дане 37/1* (2008): стр. 87–98.
- [MOSKOVLJEVIĆ-POPOVIĆ, Jasmina. „Klase glagola za izražavanje psiholoških stanja, osećanja i raspoloženja u savremenom srpskom jeziku“. *Naučni sastanak slavista u Vukove dane 37/1* (2008): str. 87–98]
- ПАДУЧЕВА, Елена. *Семантичке истраживања (семантика времени и вида в руском језику)*. Москва: Языки Русской Культуры, 1996.
- [PADUČEVA, Elena. *Semantičke istraživanja (semantika vremena i vida v ruskom jeziku)*. Moskva: Ŗzyki Russkoj Kul'tury, 1996]
- ПОПОВИЋ, Људмила. Аргументска структура глагола емотивног стања у словенским језицима. *Зборник Матице српске за славистику 71/72* (2007): стр. 481–497.
- [POPOVIĆ, Ljudmila. Argumentska struktura glagola emotivnog stanja u slovenskim jezicima. *Zbornik Matice srpske za slavistiku 71/72* (2007): str. 481–497]
- РАСУЛИЋ, Катарина. *Језик и његово искуство*. Београд: Филолошки факултет, 2004.
- [RASULIĆ, Katarina. *Jezik i prostorno iskustvo*. Beograd: Filološki fakultet, 2004]
- РАСУЛИЋ, Катарина. „Тако близу, а тако далеко: о метафоричкој концептуализацији заснованој на појмовима близу и далеко“. У: Предраг Пипер (ур.). *Когнитивнолингвистичка истраживања српског језика*. Београд: САНУ, 2006: стр. 231–259.
- [RASULIĆ, Katarina. „Tako blizu, a tako daleko: o metaforičkoj konceptualizaciji zasnovanoj na pojmovima blizu i daleko“. U: Predrag Piper (ur.) *Kognitivnolingvistička proučavanja srpskog jezika*. Beograd: SANU, 2006: str. 231–259]
- РИСТИЋ, Стана. *Експресивна лексика у српском језику: теоријске основе и нормативно-културолошки аспекти*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2004.
- [RISTIĆ, Stana. *Ekspresivna leksika u srpskom jeziku: teorijske osnove i normativno-kulturološki aspekti*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2004]
- РМС: Речник српскохрватског књижевног језика, 1–6. Нови Сад – Загреб: Матица српска – Матица хрватска, 1967–1976.
- [RMS: Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika, 1–6. Novi Sad – Zagreb: Matica srpska – Matica hrvatska, 1967–1976]
- РСАНУ: Речник српскохрватског књижевног и народног језика, 1–20. Београд: Српска академија наука и уметности, 1959–.
- [RSANU: Rečnik srpskohrvatskog književnog i narodnog jezika, 1–20. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1959–]

- ШАХОВСКИЙ, Виктор И. *Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка*. Воронеж: Изд-во Воронежского университета, 1987.
- [ŠAHOVSKI, Viktor I. *Kategorizacija emocij v leksiko-semantičeskoj sisteme ázyka*. Voronež: Izd-vo Voronežeskogo universiteta, 1987]
- ШТРБАЦ, Гордана. „О валентности глагола емоционалног садржаја у српском језику“. *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику* XLIX/2 (2006): стр. 73–102.
- [ŠTRBAC, Gordana. „O valentnosti glagola emocionalnog sadržaja u srpskom jeziku“. *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLIX/2 (2006): str. 73–102]
- ШТРБАЦ, Гордана. „Деривациони потенцијал афективних глагола“. У: Рајна Драгићевић (ур.). *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима (зборник радова са 14. међународне научне конференције комисије за творбу речи при Међународном комитету слависта)*. Београд: Филолошки факултет (2012): стр. 757–771.
- [ŠTRBAC, Gordana. „Derivacioni potencijal afektivnih glagola“. U: Rajna Dragičević (ur.). *Tvorba reči i njeni resursi u slovenskim jezicima (zbornik radova sa 14. međunarodne naučne konferencije komisije za tvorbu reči pri Međunarodnom komitetu slavista)*. Beograd: Filološki fakultet (2012): str. 757–771]

*

- CROFT, William. “Case marking and the semantics of mental verbs.” In: J. Pustejovsky (ed.). *Semantics and the lexicon*. Netherlands: Springer, 1993: pp. 55–72.
- DAVITZ, Joel R. *The language of emotion*. New York and London: Academic Press, 1969.
- EKMAN, Paul. “Cross-cultural studies of facial expression.” In: P. Ekman (ed.). *Darwin and facial expression: A century of research in review*. New York: Academic Press, 1973: pp. 169–222.
- EKMAN, Paul. *Emotion in the human face*. New York: Cambridge University Press, 1982.
- EKMAN, Paul. “Basic emotions.” In: T. Dalgleish, M. Power (eds.). *Handbook of Cognition and Emotion*. Sussex, U.K.: John Wiley & Sons, Ltd, 1999: pp. 45–60.
- FEHR, Beverly, James A. Russell, Lawrence M. Ward. “Prototypicality of emotions: A reaction time study.” *Bulletin of the psychonomic society* 20(5) (1982): pp. 253–254.
- FEHR, Beverly, James A. Russell. “Concept of emotion viewed from a prototype perspective.” *Journal of experimental psychology*, 113/3 (1984): pp. 464–486.
- GRADY, Joseph. *Foundations of meaning: Primary metaphors and primary scenes*. PhD Dissertation, University of California, Berkeley, 1997.
- JAMES, William. “What is an Emotion?” *Mind*, Vol. 9/34, (1884): pp. 188–205.
- KÖVECSES, Zoltán. *Metaphors of anger, pride and love. A lexical approach to the structure of concepts*. Amsterdam: John Benjamin, 1986.
- KÖVECSES, Zoltán. *The language of love. The semantics of passion in conversational English*. Lewisburg, PA: Bucknell University Press, 1988.
- KÖVECSES, Zoltán. *Emotion concepts*. New York: Springer-Verlag, 1990.

- KÖVECSES, Zoltán. "Are there any emotion-specific metaphors?" In: A. Athanasiadou, E. Tabakowska (eds.). *Speaking of emotions*. Berlin – New York: De Gruyter Mouton, 1998: pp. 127–152.
- KÖVECSES, Zoltán. *Metaphor and emotion: language, culture, and body in human feeling*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- LAKOFF, George, Mark Johnson. *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press, 1980.
- LAKOFF, George, Zoltán Kövecses. "The cognitive model of anger inherent in American English." *Cognitive science report no. 10*. Berkeley: University of California, 1983.
- LAKOFF, George. *Women, fire, and dangerous things: what categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press, 1987.
- LAKOFF, George. "The contemporary theory of metaphor." In: A. Ortony (ed.). *Metaphor and thought*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993: pp. 202–251.
- LAKOFF, George, Mark Johnson. *Philosophy in the Flesh: the embodied mind and its challenge to western thought*. New York: Basic Books, 1999.
- LANGACKER, Ronald W. *Foundations of Cognitive Grammar. Theoretical Prerequisites*. Vol. 1. Stanford, California: Stanford University Press, 1987.
- LANGACKER, Ronald W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press, 2008.
- LEE, Sophia Yat Mei. *Emotion and Cause*. Singapore: Springer Nature, 2019.
- LEVIN, Beth. *English verb classes and alternations. A preliminary investigation*. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
- MILIVOJEVIĆ, Zoran. *Emocije*. Novi Sad: Psihopolis institut, 2007.
- MIURA, Ayumi. *Middle English Verbs of Emotion and Impersonal Constructions*. Oxford University Press, 2015.
- MURMANN, Maximilian. *Inchoative Emotion Verbs in Finnish*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 2019.
- OATLEY, Keith, Philip Johnson-Laird. "Towards a cognitive theory of emotions." *Cognition & Emotion* 1 (1987): pp. 29–50.
- OATLEY, Keith, Philip Johnson-Laird. "The communicative theory of emotions: Empirical tests, mental models, and implications for social interaction." In: L. L. Martin, A. Tesser (eds.). *Striving and feeling: Interactions among goals, affect, and self-regulation*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 1996: pp. 363–393.
- ORTONY, Andrew, Terence Turner. "What's basic about basic emotions?" *Psychological Review*, Vol. 97/3, (1990): pp. 315–331.
- ORTONY, Andrew, Gerald L. Clore, Mark A. Foss. "The referential structure of the affective lexicon." *Cognitive science* 11 (1987): pp. 341–364.
- PRINZ, Jesse. "Which emotions are basic?" In: D. Evans, P. Cruse (eds.). *Emotion, evolution, and rationality*. Oxford University Press, 2004: pp. 1–19.
- ROSCH, Eleanor. "Cognitive representations of semantic categories." *Journal of experimental psychology* 104 (3) (1975): pp. 192–233.

- ROSCHE, Eleanor. "On the internal structure of perceptual and semantic categories." In: T. E. Moore (ed.). *Cognitive development and the acquisition of language*. New York: Academic Press, 1973: pp. 111–144.
- ROSCHE, Eleanor. "Principles of categorization." In: E. Margolis, S. Laurence (eds.). *Concepts: Core readings*. Cambridge, MA: MIT Press, 1999: pp. 189–206.
- RUSSELL, James A. "Measures of emotion." In: R. Plutchik, H. Kellerman (eds.). *Emotion: Theory, research, and experience*, Vol. 4. San Diego, CA: Academic Press, 1989: pp. 83–111.
- RUSSELL, James A. "Culture and the categorization of emotions." *Psychological Bulletin*, Vol. 110/3, (1991): pp. 426–450.
- SHAVER, Phillip, Judith Schwartz, Donald Kirson, Cary O'Connor. "Emotion knowledge: further exploration of a prototype approach." *Journal of Personality and Social Psychology* 52(6) (1987): pp. 1061–1086.
- SOLOMON, Robert. "The Philosophy of Emotions." In: M. Lewis, J. Haviland-Jones, L. Feldman Barrett (eds.). *Handbook of Emotions*. New York, London: The Guilford Press, 2008: pp. 3–16.
- WIERZBICKA, Anna. *Semantic primitives*. Frankfurt: Athenäum, 1972.
- WIERZBICKA, Anna. "Defining emotion concepts." *Cognitive science* 16 (1992): pp. 539–581.
- WIERZBICKA, Anna. *Semantics primes and universals*. Oxford University Press, 1996.

Ана В. Миленкович
Институт сербског језика Сербској академији наука и уметности
Оддел лексикографије

КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈА ПЕРВИЧНИХ ЕМОЦИЈА
У СЕРБСКОМ ЈАЗИКУ (НА ПРИМЕРУ ГЛАГОЛОВА СО ЗНАЧЕНИЕМ РАДОСТИ,
ПЕЧАЛИ, СТРАХА И ГНЕВА)

Резюме

У овом раду анализирају се концептуални механизми, који леже у основи развоја секундарних емоционалних значења глагола, који у првом реду не означавају емоције. Емоције, као апстрактне, психичке ствари, формализују се и изражавају лингвистичким средствима са помоћу емоционалне лексице. Једна њихова компонента састоји се од емоционалних глагола, речи, који означавају емоције, емоционална везања и процесе, емоционално изражавање и више опсежно емоционално стање. Материјал за истраживање састоји се од 92 глагола, који се класификују по два критерија: а. семантичке улоге емоционалних искушења, т. е. имају ли они у виду искушење или провоцирање емоција (емоционално-активне и емоционално-пасивне глаголе) и б. критериј првичне емоције, т. е. припадају ли они емоционалној сфери радости, печали, страха или гнева. Анализа материјала показала је да емоције концептуализују се одређеним

эмоциональными метафорами, основанными на различении удовольствие : дискомфорт. Первичная метафора ЧЕЛОВЕК СОДЕРЖАТЕЛЬ ЭМОЦИЙ и общее метонимическое правило ФИЗИОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЯВЛЕНИЯ ЭМОЦИЙ являются самой эмоцией, являются общими механизмами концептуализации эмоциональных значений глаголов. Также было показано, что определенный тип первичного значения глагола потенциально развивает определенное вторичное эмоциональное значение, то есть для каждой первичной эмоции существуют характерные оригинальные понятия, которые конкретизируют их абстрактные значения.

Ключевые слова: эмоции, эмоциональные глаголы, концептуализация, метафора, метонимия.

Ana V. Milenković

Institute for the Serbian Language of the Serbian Academy of Sciences and Arts
Lexicography Department

THE CONCEPTUALISATION OF PRIMARY EMOTIONS
IN THE SERBIAN LANGUAGE (THE CASE OF VERBS EXPRESSING *JOY*,
SADNESS, *FEAR* AND *ANGER*)

S u m m a r y

The paper analyses the conceptual mechanisms underlying the development of secondary emotional meanings of “non-emotional” verbs (in relation to their primary meaning). Being abstract, psychological entities, emotions are formalised and expressed by linguistic means using *emotional lexis*. Emotional verbs represent a type of this lexis: they denote emotions, emotional relationships and processes, emotional expression and an emotional situation as a whole. The research material consists of 92 verbs which are classified according to two criteria: a. the semantic role of the *experiencer*, i.e. whether the verbs denote experiencing or provoking an emotion (emotionally-*active* and emotionally-*passive* verbs) and b. the criterion of the primary emotion, i.e. whether the verbs belong to the emotional domain of *joy*, *sorrow*, *fear* or *anger*. The analysis showed that emotions are conceptualised by specific emotional metaphors, based on the *pleasure: discomfort* distinction. The primary metaphor MAN IS THE CONTAINER FOR EMOTIONS and the general metonymic rule PHYSIOLOGICAL MANIFESTATIONS OF EMOTIONS ARE THE EMOTION ITSELF, represent general mechanisms for the conceptualisation of secondary emotional meanings of verbs. It has also been shown that a certain type of a verb’s primary meaning potentially develops a certain secondary emotional meaning; in other words, each primary emotion has an intrinsic source domain which concretises its abstract meanings.

Keywords: emotions, verbs of emotion, conceptualisation, metaphor, metonymy.

АКАДЕМИК МИЛОРАД РАДОВАНОВИЋ
(1947–2020)

Српска лингвистика је 10. јуна 2020. изгубила једног од својих водећих представника. Академик Милорад Радовановић био је својим научним делом међу онима који су највидљивије обележили проучавања српског језика и лингвистичке теорије последњих деценија прошлог и првих деценија овога века.

Проф. др Милорад Радовановић (Београд, 4. септембра 1947) бавио се лингвистичком теоријом, синтаксом и семантиком, социолингвистиком, планирањем језика.

Од важнијих дела академика Милорада Радовановића издвајају се: *Именица у функцији кондензатора* (Нови Сад 1978), *Социолингвистика* (Београд 1979, Нови Сад 1986, 2003), *Yugoslav General Linguistics* (editor, Amsterdam – Philadelphia 1989), *Сјиси из синтаксе и семантике* (Нови Сад 1990), *Српски језик и Српски језик на крају века* (редактор, Београд – Ополе 1996), *Сјиси из контекстуалне лингвистике* (Нови Сад 1997), *History and Perspectives of Language Study* (coeditor, Amsterdam – Philadelphia 2000), *Serbian Sociolinguistics* (coeditor, Berlin – New York 2001), Павле Ивић: *Српски народ и његов језик* (приређивач, Нови Сад 2001), *Планирање језика* (Нови Сад 2004), *Сјари и нови сјиси: Огледи о језику и уму* (Нови Сад 2007), *Лингвистика Милке Ивић* (коуредник, Београд 2008), *Семантичка проучавања српског језика* (коуредник, Београд 2008), Сретен Марић: *О језику и језикословљу* (приређивач, Београд 2008, 2011), *Увод у фази лингвистике* (Нови Сад 2009), Герхард Невекловски: *Српске и јужнословенске теме* (коредатор, Београд – Нови Сад 2010), *Теорија дијахронијске лингвистике и проучавање словенских језика* (коуредник, Београд 2010), *Фази лингвистике* (Нови Сад 2015).

Био је дописни члан САНУ од октобра 2003, а редовни члан САНУ од новембра 2012. године, редовни професор Опште лингвистике (од 1986).

Докторирао је у 29. години, за редовног професора изабран у 39. години живота – на Филозофском факултету у Новом Саду (Одсек за

српски језик и лингвистику). Пензионисан је 1. октобра 2015. године. У међувремену је матурирао (Гимназија „Јован Јовановић Змај“, 1966) и дипломирао у Новом Саду (Филозофски факултет, 1970), магистрирао у Београду (Филолошки факултет, 1972), докторирао у Новом Саду (Филозофски факултет, 1976). Усавршавао се у Русији и САД.

Као гост је предавао на европским и америчким универзитетима, те у Јапану. Предавао је као гост на универзитетима и у другим институцијама у Сарајеву, Загребу, Скопљу, Подгорици, Београду, те у Орхусу, Ослу, Итаци, Колумбусу, Мадриду, Нанту, Будимпешти, Бечу, Токију.

Осим у јужнословенским земљама, публиковао је у САД, Холандији, Великој Британији, Немачкој, Француској, Шпанији, Аустрији, Русији, Пољској, Словачкој, на српском, енглеском, француском, руском, пољском језику. Учествовао је по позиву на међународним научним конференцијама широм света: у Токију, Санта Барбари, Мадриду, Лондону, Лајдену, Амстердаму, Бечу, Кракову, Ополу, Охриду, Неуму, Сарајеву, Загребу, као и на бројним домаћим научним скуповима.

Објављивао је и у иностраним стручним часописима, књигама, зборницима, антологијама, енциклопедијама. Књиге и студије су му приказиване, коментарисане и цитиране и у престижним славистичким и општелингвистичким гласилима у свету.

Био је члан Комисије за социалингвистику Међународног славистичког комитета, руководилац српског дела међународног пројекта Савремене промене у словенским језицима (Ополе, Пољска, 1993–2003), и коредатор серије од 14 књига са тога пројекта. Био је члан уредништва у издавачкој кући John Benjamins (*Linguistic & Literary Studies in Eastern Europe*, Amsterdam – Philadelphia, 1985–1995), председник Одбора САНУ за проучавање српског језика у светлу савремених лингвистичких теорија и члан Одбора САНУ за проучавање српског у контакту са другим језицима.

На матичном факултету држао је предавања из предмета Увод у лингвистику (Темељи језика, Темељи науке о језику), Општа лингвистика (Појмовник и систематизација, Теорије, Савремени правци), Синтакса и семантика, Социалингвистика, Реторика. Учествовао је у оцењивању докторских и магистарских теза из: сербокроатистике, русистике, словакистике, англистике, германистике, скандинавистике, етнологије, синтаксе и семантике, те контрастивне, когнитивне, генеративне и опште лингвистике.

Био је члан уредништва часописа Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, *Анали Огранка САНУ у Новом Саду*, *Linguistics Abstracts* (Oxford), и председник Уређивачког одбора библиотеке Студије о Србима, члан Стручне редакције за лингвистику и

филологију *Српске енциклопедије*. Редактор је *Целокућних дела Павла Ивића*. Превео је књиге Дел Хајмза (*Etnografija komunikacije*, 1980), Цона Остина (*Kako delovati rečima*, 1994), Огдена и Ричардса (*Значење значења*, 2001).

Биографија и библиографија академика Милорада Радовановића објављена је у: *Годишњаку САНУ*, СХИ, Београд, 2005 (за 2004), 657–684, СХХ, Београд, 2014 (за 2013), 391–400; *Зборнику Мајнице српске за филологију и лингвистику* 55/1, Нови Сад, 2012, 9–52.

Научно поникао на Катедри за српскохрватски језик и општу лингвистику Филозофског факултета у Новом Саду у време када су на том факултету професори, касније академици, Павле и Милка Ивић стварали научни и наставни колектив данас познат као Новосадска лингвистичка школа, Милорад Радовановић је брзо постао један од најистакнутијих представника те школе. Његова интересовања била су од почетка усмерена ка областима којима се бавила Милка Ивић – ка синтакси, семантици и општој лингвистици – и остао им је привржен до краја.

Истовремено, опет слично водећим личностима Новосадске школе, непрекидно је показивао интересовање за нове идеје и теорије у лингвистици као и спремност да их критички вреднује, развија и примењује на материјалу српскохрватског, односно српског језика. О томе, пре свега, сведочи његов рад о синтаксичкој кондензацији, који је представљао нову реч у нашој и светској синтаксичкој теорији, због чега је током неколико деценија често цитиран и остао основа за многа каснија истраживања у тој области или у сродним областима, а бавио се такође теоријом синтаксичких номинализација, декомпоновања предиката, контекстуалном лингвистиком, статусом српског језика на крају XX века, теоријом књижевног језика, планирањем језика, и многим другим крупним лингвистичким питањима.

У својим теоријским истраживањима књижевног језика као веома слојевитог и вишедимензионалног феномена академик Радовановић је разрадио модел развоја књижевних језика који у процесу свог конституисања пролазе кроз десет фаза док достигну статус развијених књижевних, односно стандардних језика (селекција, дескрипција, кодификација, елаборација, акцептуација, имплементација, експанзија, култивација, евалуација, реконструкција), при чему нису у сваком књижевном језику сви могући аспекти језичког стандарда једнако развијени, нити сви књижевни језици у процесу формирања једнако равномерно пролазе кроз све релевантне фазе књижевнојезичког развоја. То је данас једна од важних тековина теорије књижевног језика.

У књизи *Планирање језика и други сјиси* (2004), која је настајала у време драматичних политичких и социолингвистичких процеса који су пратили нестајање Југославије и враћање српског језика свом изворном

називу, академик Радовановић исцрпно је размотрио многе важне аспекте планирања лингвистичких истраживања и институционалних мера у вези с језиком усмерених ка утврђивању циљева, програма, материјалне и кадровске основе за рад на језику као и планова за остваривање конкретних задатака остваривања одређене језичке политике.

Као што је академик Радовановић волео да каже, језичка политика је, пре свега, рад на статусу, а језичко планирање је рад на корпусу. Као што знамо, утврђивањем и спровођењем стратегије језичке политике бави се, пре свега, држава, у сарадњи са науком, а језичким планирањем се бави пре свега наука, у сарадњи са државом. Развој књижевног језика остварује се делом спонтано, а делом планирано. Претеривање у једну или у другу страну, по правилу, није добро за складан развој књижевног језика.

Истраживања академика Радовановића о језичком планирању такође су се одликовала актуелношћу. Данас, као по аналогији са неолибералним моделом у економији, који најмоћније државе захтевају од других да би их одвратиле од елемената планске привреде (иако га саме делимично примењују), у Србији се повремено у медијима и на блогovima појављују захтеви који личе на некакву „неолибералну лингвистику“ и лингвистички дарвинизам. Према њима књижевни језик треба препустити спонтаном развоју. Спонтаност је, наравно, важна одлика језичког развоја, али књижевни језик, као део културе, захтева неговање, односно култивисање, чега нема без планирања. Спонтаност и планска усмереност књижевнојезичког развоја морају бити у добро одваганом односу, за шта су одговорни како лингвистички нормативисти тако и сви који говоре и пишу на књижевном језику. Уосталом, друштвени процеси који се олако називају спонтани често су заправо прикривено контролисани. Радови академика Радовановића о планирању језика остају, дакле, и даље врло актуелни.

Међутим, научни опус акад. Милорада Радовановића ипак је најизразитије омеђен двема његовим књигама посвећеним двема дисциплинама у настајању – социолингвистици и фази лингвистици. Развој лингвистике приближно од средине XX века до данас обележен је врло динамичним разумевањем како проблемским, тако и теоријским и методолошким, што је довело до појава низа посебних лингвистика, неједнаког степена развијености па и утемељености. Неке од њих биле су наговештене у ранијим лингвистичким истраживањима у XIX в. или у првој половини XX в.

У оквирима модерне лингвистике међу првима се издвојила социолингвистика, којој је акад. Милорад Радовановић својом књигом *Социолингвистика* (са три издања) међу првима дао значајан допринос. У њој је он убедљиво образложио умесност социолингвистике као посебне лингвистичке дисциплине и њену посебност у оквиру интер-

дисциплинарних приступа језику, оцртао широк круг истраживачких проблема које она обухвата и перспективе њеног даљег развоја. О томе је сам акад. Милорад Радовановић рекао: „Kao polazišno teorijsko uverenje ovde sam i sâm morao odabrati jedan takav, istina interdisciplinaran i složen, a savremen – sociolingvistički sud o jeziku, ubeđen uz to da ni on ne može niti sme dobiti status ili imati snagu konačne presude o jeziku. Tako ću, u granicama sadašnjih mogućnosti, uslova i znanja, pokušati da, neposredno govoreći o savremenoj lingvistici, kažem i ponešto bitnoga o jeziku. Najdragoceniji rezultat iz svega toga za mene bio bi da se na kraju pokaže kako se može makar i nazreti stvarna budućnost lingvistike, kao nauke o jeziku, društvu, kulturi i čoveku“ (3. изд. 2003).

Та књига остала је једна од најчитанијих књига српске социолингвистике, која је протоком времена обогачена и многим другим вредним делима.

Већ ближе крају свог животног пута акад. Милорад Радовановић објавио је књигу *Фази лингвистике* (2015), претходно најављену књигом *Увод у фази лингвистике* (2009). Наука о језику, попут многих других наука, има општи део и посебне делове који се разликују према предмету, према методу или према теоријској, одн. апликативној усмерености. Број посебних лингвистика се током протекла два столећа убрзано увећавао, готово с тенденцијом да се свака специјална теорија или нова област примене прогласи новом лингвистиком, нпр. форензичка лингвистика или гендерна лингвистика. У неким случајевима ту као да је било више жеље да се буде и називом друкчији од осталих, и статусно што виши, него стварног основа за тако нешто, а у другим случајевима то су заиста били нови увиди у неке стране језичког бића, који су привукли велики број истраживача и дали или могу дати више оригиналних резултата.

Фази лингвистика, о којој је акад. Радовановић објавио две књиге и више чланака, спада у ову другу групу посебних лингвистика. Она има за предмет једно опште својство сваког језика оличено у слабој изражености многих унутрашњих граница и у континуалности односа међу многобројним језичким појавама, а има и одговарајуће теоријско усмерење, чији је циљ разрада теоријско-методолошких оквира за проучавање таквих језичких феномена. Главни предмет Радовановићевих истраживања у тој области јесу језичке појаве које су слабо разграничене (а њих је изузетно много на свим нивоима језичке структуре), као и методи, модели и теоријски оквири описивања и објашњавања таквих појава.

Књигом *Фази лингвистике* Милорад Радовановић први је пројектовао правац којим се до њега на тако разрађен начин у лингвистици није ишло и који би заслуживао да у форми дугорочног научног пројекта, са већим бројем сарадника, буде развијан, провераван, усавршаван и примењиван. То је до сада најобухватнији савремено утемељен

приступ проучавањима врло широког круга језичких појава које се одликују слабо израженим границама у односу на друге појаве које их окружују у језику или у говору.

И као што је на почетку свог научног пута акад. Милорад Радовановић задужио науку о језику књигом *Социолингвистика*, у време када се на научном хоризонту тек помањала та дисциплина, последњом књигом *Фази лингвистика* понудио је кључ за улазак у нову грану лингвистике, која би такође могла имати лепу будућност. Једна од закључних напомена у књизи *Фази лингвистика*, која свакако заслужује пуну пажњу, јесте да по речима аутора „ваља бити у тумачењу човека и његовога језика агенс нијансирања а не агенс пресуђивања“. Могло би се додати „изнијансираног пресуђивања“.

У књизи Милоша Јевтића *Чудо језика: разговори са лингвистима* (2010) одговарајући на питање о будућности лингвистике акад. Радовановић је рекао „Но, од половине овога нашега двадесетого века, наовамо, од појаве Ноама Чомског и његовог научног објашњења у лингвистици, постаје јасно да је крајњи циљ те науке да се, у недостатку краћега, тачнијега, јаснијега, или бољега пута, трагом језика покуша продрети у тајне људске природе, менталних процеса, духа и душе. Е пошто нам је језик ту најдоступнији сведок збивања у човеку и са човеком, лингвистика и јесте важном, можда и понајважнијом, науком међу другима што се баве човеком – засад. Тамо где је језик прецизан, то је и ваљано јасан научни пут (кроз речи које пописују културне чињенице, појмовни свет или шта слично, кроз реченице и њихове веће склопове што сликају или уређују збивања у нама и са нама). Тамо, пак, где језик престаје у строгом смислу бити прецизан, лингвистика постаје авантура, тим узбудљивија /.../“ (стр. 296–297).

Академик Милорад Радовановић био је такође изузетно успешан у научним пројектима на којима је радио, и као учесник многих лингвистичких конгреса и симпозијума, као уредник међународних и домаћих научних зборника и часописа, руководилац одбора и комисија у САНУ, Матици српској и на Филозофском факултету у Новом Саду, а и као универзитетски професор и ментор.

Академика Милорада Радовановића, нажалост, више нема међу нама. Остало је његово научно дело које ће многим бити подстицај за нова истраживања у областима којима се он предано бавио и по чему ће бити трајно запамћен.

*Предраг Пијер**

Српска академија наука и уметности
Београд

* predrag.piper@ya.ru

ВЛАДИМИР ПАВЛОВИЋ ГУТКОВ
(1934–2020)

Напустио нас је колега и пријатељ Владимир Павловић Гутков, најзначајнији руски србиста данашњег времена, дугогодишњи шеф Катедре за славистику и продекан Филолошког факултета Универзитета Ломоносов у Москви. Та вијест с тугом је примљена међу српским славистима који су га познавали и сарађивали с њим. В. П. Гутков се уписао на Филолошки факултет МГУ „Ломоносов“ 1951. године и распоређен је на српску језичку групу Словенског одјељења. Студије је завршио 1956. године, а аспирантуру 1962. године. Одбранио је кандидатску дисертацију „Формы будущего времени в сербохорватском литературном языке“ 1964. године. На Катедри за словенску филологију је радио од 1962. до 2013. године. Од 1990. до 2010. године био је шеф Катедре, а од 1989. замјеник декана Филолошког факултета. Био је члан Научног савјета Филолошког факултета и Научног савјета МГУ.

На матичном факултету у Москви В. П. Гутков је држао курс „Увод у словенску филологију“ и курсеве из граматике српског (српскохрватског) језика, претежно из морфологије и морфосинтаксе, историје и дијалектологије српског језика, из историје књижевног језика код Срба XVIII–XX вијека, српске лексикологије и лексикографије, те из неких специјалних курсева, као што су „История славянского языкознания“, „Национально-территориальные варианты сербохорватского литературного языка“, „Сербохорватский язык в его историческом развитии и современном функционировании“. Будући да је дошао на студије почетком педесетих година прошлога вијека, сусрео се с недостатком не само шире него и основне литературе за студенте, а због политичког сукоба између двије државе није било могућности набављања књига из Југославије. Сам В. П. Гутков се сјећао да је студирао у оскудици српских књига и уџбеничке литературе уз предавања наставника, на првом мјесту Иље И. Толстоја – повратника из Југославије, и из неких старијих издања српских граматика (да се присјетимо – у Петрограду је 1890. изашла Новаковићева „Српска граматика“ уподобљена као уџбеник српског

језика, о чему сам писао). Зато се он убрзо по ступању на наставнички посао и сам постарао да учини тај недостатак мањим. Објавио је уџбеник српскохрватског језика (Москва, 1969) и српскохрватско-руски рјечник средњег обима, „депни“, (Москва, 1963), који је имао неколико издања, последње, четврто, 2001. као српско-руски рјечник. Кроз свој вишедеценијски рад на централном руском универзитету као србиста (и сербокroatиста) В. П. Гутков је ишколовао преко педесет генерација стручњака за српски језик, неки од њих су данас и професори – и на овоме универзитету. Дугогодишњи сарадник и пријатељ В. П. Гуткова слависта Богдан Терзић написао је: „Као врстан предавач он уме да заинтересује студенте за питања лингвистичке србистике, као што се најбоље може видети по томе како владају српским језиком његови студенти који долазе на летње семинаре у нашу земљу или на једногодишње студијске боравке“ (из поговора српском издању књиге „Славистика – србистика“, 2005: 152).

Уз плодан педагошки рад професор Гутков је био и плодан научни радник. С првим прилогом у науци појавио се у Русији 1957. године, а пет година касније и у Србији – у *Нашем језику*, часопису за савремени српски књижевни језик који издаје Институт за српски језик САНУ. Био је стални сарадник овог нашег часописа, а сарађивао је и у другим српским часописима; ту су и *Јужнословенски филолог*, *Зборник Мајице српске за филологију и лингвистику*, *Славистика*. Његов последњи рад у Србији је вјероватно текст „От автора“, поговор његовој књизи „Грамматички огледи“ (Београд, 2013, 5–8). Такође, учествовао је и на великом броју научних конференција у Београду и Србији.

Значајно је Гутковљево проучавање историје српског књижевног језика. Занимао се историјом српског језика новијег времена, од XVIII до XX вијека, посебно преддуковског периода. Кад је посриједи XVIII вијек, посебно су значајни његови радови „о уделу рускоцрквенословенског и руског књижевног језика XVIII века у сложеној језичкој ситуацији тога времена код нас“ (Терзић, исто: 152). Треба поменути његову књигу „Сербская лексикография XVIII века“ (Москва, 1993). Оно што је важно истаћи јесте да се В. П. Гутков бавио историјом српског језика користећи се у највећој мјери изворима који се налазе у руским библиотекама и архивама, што је теже доступно нашим истраживачима. Такав је и рад „Двести лет изучения сербского языка в России и Московском университете“ (*Славистика* 8, Београд, 2004). Наиме, ми знамо да је изучавање српског језика, заједно с другим словенским језицима, организовано започело у Русији послје увођења славистике као научне дисциплине на руским универзитетима у Петрограду, Москви, Казању и Харкову 1835. године. В. П. Гутков нас обавјештава да је професор Московског универзитета М. Т. Каченовский, када је 1804. постао уредник часописа *Вестник Евро-*

ны, редовно писао о словенским језицима, па и о српском. Исте те 1804. при Московском универзитету основано је „Общество истории и древностей российских“, које се занимало и српским језиком. В. П. Гутков нас у овом чланку обавјештава и да су студенти Гетингенског универзитета А. С. Кајсаров и А. И. Тургењев те године посјетили Сремске Карловце, гдје их је примио и српски митрополит Стефан Стратимировић. Кајсаров је писао да је од Стратимировића добио подршку за свој „Сравнительный словарь славянских наречий“, неурађен због погибије аутора у рату с Наполеоном. Напомињући да је и прије те године било неких послова везаних за српски језик, без мањег практичног значаја, В. П. Гутков истиче да је подстицај и помоћ изучавању српског језика у Русији дао и Вуков „Српски рјечник“, чијих тридесет примјерака је он допремио 1819. у Петроград и Москву. Једним се служио и А. С. Пушкин. И тако даље. Да овдје још напоменем да нас у једном раду В. П. Гутков обавјештава да је историчар-археограф К. Ф. Калајдович, члан „Общества истории и древностей российских“, у својој књизи објављеној у Москви 1824. „пре Шафарика запазио специфичне црте српског језика које су преписивачи Срби уносили у црквенословенске текстове, а те црте биле су карактеристичне за српску редакцију старословенског и црквенословенског језика“ (према *Слависти́ка – србисти́ка*: 40).

Један број радова из историје српског језика В. П. Гутков је објавио у књизи „Исследование частных вопросов истории славянских языков“ (Москва, 2007) – од петнаест прилога дванаест је посвећено искључиво српском језику (у неколико случајева српскохрватском), а у још два се српски разматра међу јужнословенским језицима. Овдје треба напоменути да је у овој књизи и рад под насловом „Необходимый коменатрий к употреблению термина «боснийский язык»“, први пут публикован у Петрограду 2002. године и у коме се о лингвистичким разлозима промовисања новог језика под тим именом, такође и о разлозима узимања термина придјева *босански* умјесто *бошњачки*, говори како су рекли и српски лингвисти. Узгред, а важно, и 2001. је В. П. Гутков у Москви објавио материјал под насловом „О статусе, структуре и названии литературного языка боснийских мусульманов“.

На овом мјесту треба рећи да се В. П. Гутков бавио и дјелом Вука Ст. Караџића. У 1987. години он је у Русији објавио неколико радова посвећених реформатору српског књижевног језика. Вуку се у више наврата и касније враћао. И у овом случају треба нагласити да је он писао о различитим питањима везаним за Вука превасходно по изворима који се налазе у руским архивама и библиотекама. Он пише на теме Вук и Русија, везе Вука с руским научницима и културним радницима, одједи Вуковог рада у Русији, при чему се – по речима самог В. П. Гуткова – прецизирају и исправљају неки подаци нетачно изложени и интерпрети-

рани у постојећој литератури. Ови његови радови ће свакако бити добро дошли свима који се буду убудуће занимали дјелом Вука Ст. Караџића, а тема *Вук и Русија* не престаје бити актуелна.

Такође, значајни су његови радови посвећени савременом српском језику. Овом проблематиком Гутков се занимао кроз цио свој радни вијек. Највише се бавио морфологијом и морфосинтаксом глагола и именица. Проучавао је различите појаве у српском стандардном језику, али је пратио и најновија дешавања у њему (приликом једног од посљедњих његових боравака у Београду спазио сам како у центру града фотографише истакнуто на једном кафићу обавјештење „кафа за понети“). О тим његовим радовима не бих имао шта додати ономе што сам својевремено рекао у поговору за његову књигу изабраних радова из ове проблематике: „Узорна акрибичност, изузетна одговорност према језичким фактима, невероватно обиље података на којима заснива своја истраживања и аргументује своје закључке делује помало опомињуће у данашње време, кад се почесто у научни рад иде без солидније властите грађе“. Доста говори и чињеница да је по ријечима самог В. П. Гуткова Митар Пешикан за њих резервисао простор у *Нашем језику*.

Овдје је дат најкраћи осврт на дјелатност В. П. Гуткова на основним, не и јединим, правцима његовог проучавања српског језика и српско-руских веза. Његово дјело о српском језику је одавно постало познато и признато међу српским научницима. Још је највећи српски лингвиста друге половине двадесетог вијека – српски и руски академик Павле Ивић, познат по одмјерености и по изношењу утемељених ставова, оцијенио да је Владимир П. Гутков највећи познавалац српског језика изван српске националне лингвистике. Опраштајући се од њега и његов матични факултет је написао да се опрашта од највећег стручњака за српскохрватски језик у цијелој Русији.

У Србији су објављене двије књиге Владимира П. Гуткова: „Славистика – Србистика“, превод с руског (2005) и „Граматички огледи“ (2013 – приредили С. Танасић и Ј. Јакушкина). Када смо у Србији славили Вукове јубилеје – 2014 – и В. П. Гутков је у Москви објавио књигу „Вук Караџић 1787–1864. Дань памяти“. Ријетки су примјери да неки страни слависта посвети своје дјело српском слависти. В. П. Гутков је своју књигу „Славистика – Србистика“, објављену у Москви 1999, у години смрти академика Павла Ивића, посветио њему, а књигу „Исследование частных вопросов истории славянских языков“ (Москва, 2007) посветио је успомени на академика Митра Пешикана.

Владимир Павловић Гутков је био председник Асоцијације пријатеља Југославије од 1991. до 2001. године. Оданост и пријатељство Владимира П. Гуткова српске колеге су цијениле и узвраћале му. А за посвећеност проучавању српског језика и српско-руских језичких веза,

те за допринос његовању српско–руских научних веза изабран је за почасног члана Славистичког друштва Србије. Био је и члан уредништва српског часописа *Слависти́ка* из Београда. За књигу „Славистика – Сербистика“, на предлог проф. Богољуба Станковића, добио је 2000. године награду „Павле Ивић“, најзначајније признање које српска језичка струка додјељује.

*Срећко З. Танасић**

Академија наука и умјетности Републике Српске
Бањалука

* sretotanasic@yahoo.com

Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема.*

Институт за српски језик Српске академије наука и уметности.
Београд, 28–30. октобар 2020. г.

У години пандемије вируса корона, када су живот и делатност академских заједница и истраживача у свим научним дисциплинама, на свим континентима света, умногоме били пометени у свом уобичајеном току – отежани, лимитирани, а у неким сегментима и тренуцима и посве обустављени, сарадници Института за српски језик САНУ, мотивисани ентузијазмом али и осећањем одговорности према научноистраживачком и лексикографском позиву, истрајали су у намери да спроведу у дело идеју о важности сусрета европских лексиколога и лексикографа, те о размени теоријског знања и практичних искустава у овим двама лингвистичким дисциплинама. Међународна научна конференција *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* одржана је у Београду, од 28. до 30. октобра 2020. године, у организацији Института за српски језик САНУ, под покровитељством Српске академије наука и уметности и Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Осмишљавањем и реализацијом овог значајног лингвистичког догађаја настављена је традиција одржавања међународних научних скупова посвећених лексикологији и лексикографији у Академијином Институту, која траје већ готово четири деценије, а започета је 1982. године. Тада је Институт био организатор и домаћин скупа *Лексикографија и лексикологија* – првог научног сусрета посвећеног овим темама, након којег су уследила још два – скуп 1984. године, одржан под истим називом и скуп 2002. године, одржан под називом *Дескриптивна лексикографија стандардног језика и њене теоријске основе*. Након одвећ дугачке паузе у организовању научних сусрета овога типа, лексикографи Института за српски језик САНУ препознали су потребу за научном конференцијом у чијим ће оквирима бити представљени савремени правци развоја лексиколошких истраживања и практичне лексикографије, нови концепти израде речника у словенском свету и шире, те у оквиру чијих секција ће

научна јавност имати прилику да се упозна са оствареним резултатима и будућим стремљењима прегалаца у овим двома лингвистичким дисциплинама. Идеја о конференцији родила се међу сарадницима Института, члановима Комисије за лексикологију и лексикографију Међународног комитета слависта, а то су Стана Ристић, научни саветник, те Ненад Ивановић и Ивана Лазић Коњик – виши научни сарадници. Идући у сусрет заседању Комисије које је требало да се реализује 2020. године, њени чланови били су одлучни да организују лексикографску конференцију у Београду, у чијим оквирима ће се одржати састанак Комисије. Упркос свим организационим потешкоћама и неприликама изазваним епидемиолошком ситуацијом у Европи, услед чега је заседање Комисије ипак морало бити одложено, организатори конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* успели су да остваре своју идеју, захваљујући чему је Институт за српски језик САНУ јесенас био домаћин једног од најважнијих међународних лингвистичких догађаја, а за словенску лексикологију и лексикографију – можда и најзначајнијег. Уистину, нове околности изазване пандемијом и немогућност великог броја европских лингвиста да допутују у Београд, условиле су реализацију конференције у тзв. хибридној форми, те су учесници из иностранства своје реферате махом представљали у видео-формату, посредством одговарајуће интернет платформе, док су колеге из Србије у највећем броју излагале уживо.

Научни одбор конференције окупио је искусне и еминентне стручњаке, посвећенике у областима лексикографије и лексикологије из земље и иностранства, а то су: из Велике Британије – Патрик Хенкс, из Пољске – Жежи Бартмињски, Станислава Њебжеговска-Бартмињска и Дорота Пазио-Влазловска, из Русије – Маргарита И. Чернишова, из Белорусије – Људмила Ришкова, из САД – Данко Шипка, из Словеније – Андреа Желе, из Хрватске – Бранка Тафра и из Србије – Исидора Бјелаковић, Јасна Влајић-Поповић, Рајна Драгићевић, Ненад Ивановић, Ивана Лазић Коњик, Твртко Прћић, Стана Ристић, Рада Стијовић и Дејан Милорадов. Организациони одбор конференције чинили су сарадници Института за српски језик САНУ: Ненад Ивановић – председник Одбора, Јована Јовановић – секретар, те Ивана Лазић Коњик, Јелена Јанковић, Слободан Новокмет и Маријана Ђукић.

Свечано отварање конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* и пленарна седница одржани су 28. октобра 2020. године, у Свечаној сали Српске академије наука и уметности. У поздравном обраћању учесницима и гостима, директорка Института за српски језик САНУ др Јасна Влајић-Поповић истакла је важност очувања традиције лексикографских сусрета под окриљем Академије и њеног Института, као и значајне догађаје у раду Међународног комитета

слависта у чијој реализацији су суделовале ове институције. Говорећи о лексикографским пројектима Института за српски језик САНУ и речницима који се у оквиру њих израђују, указала је и на значајну улогу Института у развоју српске теоријске и практичне лексикографије у деценијама за нама, коју и сама конференција потврђује и у чему ће узети одговарајуће место. Захваливши се свима који су допринели њеној организацији, Ј. Влајић-Поповић пожелела је успешан рад конференције и отворила пленарну седницу. Пленарни говорници били су еминентни европски лексиколози и лексикографи: 1) проф. др Патрик Хенкс – професор лексикографије на Универзитету у Волверхемптону, као и на Одсеку за лингвистику Универзитета Западне Енглеске, који је на примеру глаголских лексичких шаблона у енглеском језику говорио о лингвистичкој креативности са аспекта нормативних теорија и језичке праксе (“Verb patterns and Linguistic creativity: The theory of Norms and Exploitations”); 2) проф. др хаб. Јежи Бартмињски – редовни члан Пољске академије наука, чије је излагање било посвећено теоријским поставкама етнолингвистике са аспекта дескриптивних речника, речника концепата, глосара и тезауруса („Glosariusz, słownik pojęciowy i tezaurs a paradygmat naukowy etnolingwistyki”); 3) проф. др Маргарита И. Чернишова, из Института за руски језик „Виктор В. Виноградов“ у Москви, која је у свом реферату изложила научни програм, концепцију, делатност и досадашња постигнућа у раду Комисије за лексикологију и лексикографију при Међународном комитету слависта, чија је председница («Научные разработки Комиссии по лексикологии и лексикографии при Международном комитете славистов – МКС»); 4) као и др Стана Ристић, научни саветник Института за српски језик, те дугогодишњи руководилац пројекта израде Речника САНУ и један од његових уредника, која је говорила о почецима рада Београдске лексикографске школе, фазама у њеном развоју, теоријско-методолошким поставкама и значајним прегаоцима који су обележили рад Школе, уз посебан осврт на делатност Института за српски језик САНУ и Академијин Речник као капитално дело српске дескриптивне лексикографије („Речник САНУ и Београдска лексикографска школа“).

Учесници из 11 земаља – Русије, САД, Велике Британије, Пољске, Чешке, Словеније, Хрватске, Бугарске, Црне Горе, Босне и Херцеговине и Србије, током тродневног трајања конференције представљали су значајне лексикографске пројекте у којима су суделовали и релевантне резултате својих научних истраживања у оквиру 10 тематски организованих секција: 1) Терминолошки речници и терминологија, 2) Дескриптивна лексикографија и металексикографија, 3) Дијалектолошки и етимолошки речници, 4) Електронски речници / Дериватологија, 5) Историјска лексикологија и лексикографија, 6) Неологија, 7) Специјални

речници, 8) Практични проблеми лексикографије, 9) Фразеолошки речници и фразеологија / Граматика / Синтакса и речник / Парадигматика, 10) Културологија.

Првог дана скупа, током послеподнева, одржане су две секције – једна у Сали 2 Српске академије наука и уметности, а друга у Институту за српски језик САНУ. Секцијом „Терминолошки речници и терминологија“ председавала је Ружица Левушкина, из Института за српски језик САНУ, а секретари су били Јелена Јанковић, Маријана Ђукић и Слободан Новокмет. Секција је обухватила седам реферата, од којих су два учесника представила резултате својих истраживања уживо, а преостали путем видео-излагања. Ирена Цветковић Теофиловић са Филозофског факултета Универзитета у Нишу, у раду под насловом „Оглед терминолошког речника из области историје српског књижевног језика XVIII и XIX века“ указала је на постојање великог броја терминолошких проблема и неуједначености у радовима најзначајнијих проучавалаца српског књижевнојезичког развоја у овоме периоду и истакла да њихово прикупљање у речник може послужити као оглед за израду речника термина историје књижевног језика, који недостаје српској лексикографији. Ружица Левушкина излагала је реферат на тему „Термини из сфере хришћанске аскетике у РСАНУ“, у коме је најпре објаснила појам *аскеитике* као 'монашко делање', 'монашки живот', затим указала на термине у вези са овим појмом који су до сада обрађени у Речнику САНУ, истакавши њихову варијантност, као и квалификаторе којима се маркирају и закључила своје излагање напоменом да бележење термина из сфере хришћанске аскетике доприноси богаћењу лексичког фонда српског језика, као и чувању хришћанских вредности уопште. Још двоје учесника ове секције, обоје са Универзитета у Ополу, у Пољској – бавило се терминима из сфере православне духовности, а своје радове представили су путем видео-излагања. У реферату Александра Гадомског, под називом „Речник руско-пољске теолингвистичке терминологије“, предочено је да се терминолошки апарат словенске теолингвистике све више усложњава последњих 20-ак година. Имајући у виду домет научних достигнућа пољских истраживача у овој лингво-теолошкој дисциплини, те чињеницу да се колеге из Русије, Украјине и Србије махом ослањају на њихове студије, истакнута је неопходност израде руско-пољског речника теолингвистичких термина, који би олакшао рад теолингвиста и попунио празнине у терминосистемама многих словенских језика у овој сфери. У раду „Руско-пољски православни хеортоними“ Галина Гадомска истакла је да су хеортоними однедавно постали предмет теолингвистичких истраживања и почињу заузимати одговарајуће место у словенској ономастичкој терминологији, услед чега се јавила потреба за дубљим културолошким, конфесионално оријентисаним приступом превођењу

хришћанских хеортонима из руског језика у пољски и обрнуто. Након трију изложених реферата уследила је дискусија, а затим и кратка пауза у раду, па је термилошка секција настављена излагањем реферата Јелене Јанковић, под називом „Миколошка лексика српског језика – од лингвистичког истраживања до речника“. Ауторка је најпре направила диференцијацију у значењу и употреби термина *ћечурка* и *гљива*, затим указала на одређене карактеристике лексичке скупине народних назива за печурке (нпр. синонимија и разноврсност назива, одлике њихове лексикографске обраде у дескриптивним речницима итд.), да би у завршном делу излагања представила идеју израде миколошког речника као термилошког речника и дала неке смернице и предлоге за његову грађу и структуру. Душанка Вујовић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду реферисала је на тему „Утицај енглеског језика на богаћење спортске терминологије у српском језику“, истакавши да је у спортој терминологији све више англицизама новијег датума, чији је ортографски статус неусаглашен, па тиме и правописна решења проблематична и неуједначена. Због тога би нове термине требало системски, великом брзином бележити, нормирати и описивати у лексикографским приручницима. Спортска терминологија инспирисала је и коауторски рад Мире Милић, Олге Панић Кавгић и Александре Кардош, са Филозофског факултета у Новом Саду. Мира Милић је у видео-излагању реферата под називом „Нови енглеско-српски речник спортских термина: проблеми и решења“ говорила о недоумицама које прате израду овог речника а у вези су са језичким и лексикографским стандардом одреднице будућег речника. Указала је на појаву да термилошке одреднице варирају између једночланих и вишечланих лексичких јединица, те истакла честу неуједначеност фонолошке и морфолошке адаптације термина, што све отежава припрему речника за штампу и сведочи о неопходности израде речника у електронској форми. Последњи реферат у секцији, на тему „Енглеско-српски речник назива за боје: теоријски и практични аспекти припреме“ излагала је Сања Кример-Габоровић, описавши макроструктуру и микроструктуру будућег речника и истакавши потребу за лексикализацијом и лексикографским описом не само преводних еквивалената основних енглеских назива за боје у српском језику већ и њихових нијанси, уз осветљавање сличности и разлика између двају језика у именовању боја. И после другог дела сесије уследила је занимљива и садржајна дискусија, којој је допринела чињеница да је велики број слушалаца пратио излагања посредством интернет платформе.

Секција „Дескриптивна лексикографија и металексикографија“, којом је председавала Бојана Милосављевић из Института за српски језик САНУ, а секретари и технички администратори били Ненад Ивановић и Јована Јовановић, обухватила је седам реферата – два изложена ужи-

во, а пет путем интернета. Представљено је неколико значајних тема и пројеката из руске лексикографске праксе. Марина Пријомишева (Санкт Петербург) говорила је на тему „*Велики академски речник руског језика* у контексту развоја савремене руске описне лексикографије: проблеми и перспективе «великог» речника као типа описног речника“. Она је указала на неке проблеме и иновације које прате израду вишетомног тезаурусног речника БАС током последње деценије, након 26 објављених томова, а последица су убрзаног технолошког развоја и нових тенденција дескриптивне лексикографије, који претпостављају и креирање електронског речника/базе. Људмила Бабенко (Екатеринбург), у реферату под називом „Уралска семантичка школа: динамика развоја лекикографског описа различитих категорија речи“, на корпусу од преко 20 речника израђених у оквиру Уралске лексикографске школе у Екатеринбург, приказала је промене у начину дефинисања појединих врста речи, али и функционално-семантичких категорија, те класа речи међу којима владају парадигматски односи, нагласивши притом да се периодизација у лексикографским решењима може сагледати у односу на промене у лингвистичким тенденцијама. Коначно, московску лексикографску праксу у овој секцији представиле су Лариса Ј. Шестакова и Ана С. Кулева, рефератом „Проблеми стилистичког описа лексике у савременом дескриптивном речнику руског језика“, у коме је било речи о промени функционално-стилског статуса појединих лексема у руском језику, тј. о њиховом преласку из једног регистра у други – из „нижег“ у „виши“ стил и обрнуто. С тим у вези, ауторке су напоменуле да промене и иновације у лексичком систему затевају системско проучавање, а затим и дефинисање критеријума за одабир одговарајућег стилског квалификатора како би се избегла субјективност у лексикографском опису.

Пољску дескриптивну лексикографију у овој секцији представила је Станислава Н. Бартмињска, у реферату „Језички и вањјезички елементи у лексикографској дефиницији“, у коме је истакла да се у лексикографском опису појединих лексема могу сагледати различити аспекти наивне слике света говорника пољског језика и објаснила значај конотације као семантичке компоненте у структури таквих јединица, у којој су одражени различити „вањјезички“ елементи лексичког значења (етнолошки, културолошки, социо-психолошки итд.). Путем интернета у раду ове секције учествовао је и Данко Шипка, изложивши резултате рада на тему „Нормативни рјечнички квалификатори: истраживање случаја у Хрватској“. Аутор се бавио нормативним квалификаторима типа „нестандардно“, „жаргонски“ и другим у једнојезичним хрватским речницима и, користећи упитник, спровео истраживање међу 270 корисника речника, са циљем да утврди нпр. да ли маркирање овим квалификаторима

утиче на ниво разумевања одређене речи код корисника, какве стратегије лексикографи користе у примени одређених квалификатора и др.

Београдску лексикографску школу у секцији посвећеној дескриптивној лексикографији представиле су две сараднице Института за српски језик САНУ – Бојана Милосављевић, излажући реферат на тему „Парентезе у семантичком делу речничке дефиниције – прилог изучавању лексикографског метајезика у Речнику САНУ“ и Милица Стојановић, приказавши резултате рада под насловом „Еуфемизми и њихово лексикографско представљање у речницима савременог српског језика“. У првом излагању публика се упознала са појмом *йаренїеза* (заградама означених сегмената у семантичком делу лексикографске дефиниције), те њиховом дистрибуцијом, структуром, формом и садржајем, прагматичким и семантичким елементима, да би на крају ауторка истакла циљ истраживања, а то је да се утврди улога и значај примене парентеза у дефинисању, као и у формирању лексикографског метајезика у Речнику САНУ. Циљ истраживања Милице Стојановић јесте да се укаже на могућности препознавања еуфемизма на фонолошком, морфолошком, лексичком, семантичком, синтаксичком и графичком нивоу, те да се еуфемизми класификују, идентификује њихова функција и одреде сфере употребе – а све како би се успоставила правила за употребу квалификатора „еуф.“ у дескриптивном речнику.

Другог дана конференције слушаоци су имали прилике да прате четири тематске секције – по две у преподневном и послеподневном термину. У Сали 2 САНУ, 29. октобра одржана је секција „Дијалектолошки и етимолошки речници“, којом је председавала Мирјана Петровић-Савић, из Института за српски језик САНУ, а секретари су били Маријана Ђукић, Јована Јовановић и Слободан Новокмет. Од укупно седам реферата, два су изложена уживо, док се пет колега определило да презентује своје истраживање у онлајн-формату. Миодраг Јовановић са Универзитета у Подгорици представио је рад на тему „Будући рјечник романизма у говорима Црне Горе“, у коме је истакао да је израда оваквог речника на корпусу говора Црногорског приморја са залеђем, Боке и делова унутрашњости Црне Горе – посао који захтева што хитрију реализацију будући да се лексика романског порекла из венецијанског дијалекта, те балканско-латинског и, на крају, из италијанског књижевног језика, услед адаптирања према локалним говорима – све брже губи, контаминира локалним наносом, а тиме отежава њено прикупљање, прецизно етимолошко одређивање, те идентификација одговарајућег морфолошког и фонолошког лика. „Дијалекатска лексикографија у Црној Гори од Вуковог *Рјечника* до данашњих дана“ била је тема излагања Бранкице Марковић, у коме су представљена досадашња истраживања из области дијалекатске лексикографије на овом географском подручју и дат је пре-

глед дијалекатских речника објављених у периоду од Вуковог *Рјечника* до данас. Татјана Трајковић са Филозофског факултета у Нишу реферирала је на тему „Топономастичка лексикографија на подручју призренско-тимочких говора и перспектива израде јединственог речника“. Циљ који је истакла као примаран јесте да се прикаже квантитет и разноврсност топономастичког материјала призренско-тимочког говорног подручја, а посредно и да се укаже на неопходност обједињавања расуте грађе и њеног систематичног бележења и описа.

Након дискусије и кратке паузе, уследио је наставак секције, који је донео излагања двеју сарадница Института за српски језик САНУ – једно из сфере дијалектологије – „О етнодијалекатском речнику из обичаја животног циклуса у Рађевини“ Мирјане Петровић-Савић, а друго из сфере етимологије – „О корисницима етимолошких речника и етимолошким речницима с корисничког аспекта“ Марије Вучковић. У првом се ауторка најпре осврнула на појам *етнодијалекатског речника*, а затим посветила пажњу одабиру одредница и дала предлог њихове лексикографске обраде, при чему су јој у фокусу лексеме чије је значење везано за обичаје животног циклуса у Рађевини – рођење, свадбу и смрт. С друге стране, Марија Вучковић позабавила се питањима која се тичу корисника етимолошких речника, настојећи да опише типичне циљне групе корисника и њихову компетенцију, као и потребе везане за употребу овог типа речника, указавши на то да је структура одреднице етимолошког речника условљена управо профилом корисника којима је речник намењен. Још је један реферат у овој секцији био посвећен етимолошкој лексикографији, а изложила га је Илона Јанишкова, са Етимолошког одсека Института за чешки језик Академије наука Чешке републике у Брну, на тему „Проблеми израде етимолошког речника“. Она се у реферату осврнула на многогодишње искуство у изради Етимолошког речника старословенског језика, при чему је посебну пажњу посветила проблемима и потешкоћама које прате израду овог капиталног дела чешке лексикографије од 80-их година XX века наовамо. Излагачки део секције завршен је рефератом Дијане Црњак са Филозофског факултета Универзитета у Бањалуци – „Језичка слика свијета у *Рјечнику говора зајадне Босне*“, у коме је ауторка, користећи пример једног дијалекатског речника, показала како се на основу ономастичке грађе, те разних народних клетви, благослова и паремиолошког слоја – може успешно реконструисати материјална и духовна култура подручја чију лексику речник пописује.

Паралелно са секцијом посвећеном дијалектолошким и етимолошким речницима, у Сали 3 САНУ одржана је секција чија су тема били електронски речници и дериватологија, а њоме је председавала Рада Стијовић, уз секретаре Јелену Јанковић и Ненада Ивановића. У првом реферату, коауторке Рада Стијовић, Цветана Крстев и Ранка Станковић,

пошавши од анализе лексичке и синтаксичке структуре неких типских дефиниција у Речнику САНУ, указале су на могућност шематизације дефиниције. Као циљ истраживања поставиле су прављење система који би омогућио да се из пуног текста за задате речи издвоје реченице које одговарају некој од утврђених структура дефиниција. Таква алатка могла би допринети бржој и систематичнијој обради лексике у дескриптивном речнику. Још један коауторски реферат уследио је на овој секцији, на тему „Историјско-културолошка информација у електронском речнику полонизама XVI–XVII века“, а изложиле су га Марија О. Новак (Казањ) и Јана А. Пењкова (Москва). Ауторке су сараднице на пројекту израде електронског речника грецизама и полонизама у руском језику XVI и XVII века, а на конференцији су представиле само сегмент позајмљеница из пољског, усредсредивши се на историјско-културолошке информације и коментаре, чији се функционални потенцијал анализира. Закључак излагања био је да такви коментари у електронском речнику могу помоћи у решавању недоумица о форми и значењу лексема у језику даваоцу онда када лингвистички критеријуми нису довољни. Дејан Милорадов, лексикограф и стручни сарадник у Матици српској, изложио је реферат на тему „Употреба софтвера у изради савремених термилошких речника“, у коме је на примеру *Байрахолошко-херџејолошког речника српскога језика* представио нови начин израде савременог лексикографског дела на основама Матичине традиције. Рад на речнику је потпуно аутоматизован помоћу одговарајућег софтвера који су креирали сарадници на овом пројекту, тако да ниједна фаза у стварању речника није обављена ван дигиталног окружења. Борис Керн, из Института за словеначки језик Франа Рамовша у Љубљани, представио је реферат под насловом „Концепција речника лексичких гнезда у словеначком као другом и страном језику“, указавши на неоправдану маргинализацију творбе речи у процесу учења/усвајања језика као другог и страног и истакавши да је у словеначком језику, као у већини словенских – веома развијена морфолошка творба речи, што странцима из несловенских средина умногоме отежава учење језика. Отуда би израда речника у коме би била описана целокупна творбена гнезда свакако допринела систематичном прегледу лексике и лакшем учењу словеначког као страног језика. У даљем току секције Наташа Миланов, из Института за српски језик САНУ, реферисала је на тему „Творбене карактеристике лексема које имају велики број значења (на грађи из дескриптивног речника српског језика)“, поставивши као главни циљ свог истраживања да одговори на питање да ли је изразита семантичка разуђеност својственија простим речима или изведеницама/сложеницама, као и да утврди да ли полисемичност просте речи утиче на исту особину њених деривата, тј. да ли деривати у једнакој мери развијају своју полисемантичку структуру као мотивне лексеми. Последњи реферат у овој секцији, на тему „Глагол *веровајти* и

његови деривати – лексичко-семантичка и синтаксичка анализа“ изложила је Јелена Ајдановић, са Филозофског факултета у Новом Саду, у коме је пошла од лексикографске обраде глагола *веровајти* и других глаголских лексема из истог деривационог гнезда, поставивши као циљ истраживања да се формирају индекси лексичких поља посматраних глагола.

У послеподневном термину другог дана конференције одржане су још две секције у салама Српске академије наука и уметности – „Историјска лексикологија и лексикографија“, којом је председавао проф. Александар Милановић – управник Катедре за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета Универзитета у Београду, уз секретаре Јелену Јанковић, Јовану Јовановић и Слободана Новокмета и „Неологија“, којом је председавала Ивана Лазић Коњик, виши научни сарадник Института за српски језик САНУ, уз секретаре Ненада Ивановића и Маријану Ђукић. Рад прве секције показао је завидан степен развијености руске историјске лексикографије и значајне речнике и лексикографске пројекте који се израђују у оквиру московске и „петроградске“ лексикографске школе. Софја И. Јорданиди је у реферату „Руски историјско-деривациони речник у контексту историјске лексикологије“ истакла да, захваљујући богатој грађи и писаним изворима, руска историјска лексикологија располаже довољним материјалом како би се могло размишљати о изради историјског деривационог речника, који би обухватио не само грађу историјских академијских речника (XI–XIV и XI–XVII века) већ и бројна посебна издања писаних споменика из периода XI–XVII века. Циљ израде таквог, дијахронијски заснованог, речника био би да се начини систематичан, свеобухватан опис изведених и сложених јединица руског језика, према творбеним начинима и моделима. Посебно интересовање публике изазвао је реферат Ирине А. Малишеве и Александра И. Соколова, на тему „*Речник руског језика XVIII века* у савременој фази израде“, који је представљен у двојезичном формату, руско–српском, и на нивоу усменог излагања, и у самој презентацији. Описана је методологија рада на историјском *Речнику руског језика XVIII века*, који од прве књиге објављене 1984. године до данас броји 22 тома, при чему су коаутори указали на различите недоумице, проблеме, али и технолошке изазове и могућности – исте оне са којима се сусреће лексикографски ауторски колектив Речника САНУ. Нарочито је то дошло до изражаја у представљању картотеке са грађом, те планова за њену дигитализацију и похрањивање у електронској форми, али и у иновативним методама које пружају информационе технологије, попут база података, електронских књига и извора, који се примењују у новије време у изради овог речника. Петроградску лексикографску школу на секцији је представила и Валентина Н. Калиновска, рефератом на тему „*Речник руског језика XIX века: од концепције до практичне*

реализације“, која је указала на то да тим лексикографа на овом пројекту има сличне идеје и стремљења као тим који израђује *Речник руског језика XVIII века*, с тим што је у овом случају посреди млађи пројекат, те је већ поникао на иновативној концепцији. Циљ ауторског тима је био да се речник „чита као књига“, дакле, да буде извор за проучавање језичке слике света говорника руског језика, али и да покаже свеукупност лексичко-семантичког развоја и промена значења речи током последњих 150–200 година (процесе застаревања, неологизације, колоквијализације у лексикону и др.). Након што су слушаоци ове секције стекли увид у изузетно добро осмишљен руски национални лингвистички пројекат у домену историјске лексикографије, који подразумева израду трију историјских речника, чиме се покрива период развоја руског књижевног језика од XI до XIX века, Елена И. Державина слушаоце је у свом излагању још једном вратила неколико векова уназад, представивши ново издање Индекса извора за *Речник руског језика XI–XVII века*. Снежана Вучковић, са Филолошког факултета у Београду, изложила је реферат на тему „Лексика старословенских канонских споменика: из проблематике проучавања хапакса“, у коме је на корпусу хапакских лексема у канонским споменицима с краја X и почетка XI века уједно указала на неке основне принципе и методе које иначе у својим радовима примењује у испитивању творбено-семантичке структуре историјске лексике. Међу хапаксима се осврнула на сферу општеупотребне словенске лексике, те на слој калкова и позајмљеница, као и на лексеме које репрезентују хапаксне творбене моделе. У реферату Александра К. Шапошњикова, из Института за руски језик Виктора Виноградова у Москви, слушаоци су се могли информисати о томе у чему се све огледају „Проблеми црквенословенске лексикографије и лексикологије. [и] Језичка сличност црквенословенског вештачког идиолекта и дискурса црквене проповеди“. Аутор је уочавао лексичке сличности између савремених превода религиозних текстова у словенским језицима (јужнословенски, источнословенски, западнословенски) и текстова црквенословенског језика, бавећи се изгласама сваког појединачног језика из трију група са црквенословенским.

Историјска лексика јесте предмет истраживања и Амира Капетановића, из Института за хрватски језик и језикословље у Загребу, који је изложио реферат на тему „Емоцијски лексик у повијесној лексикографији (на примјеру хрватскога лексика)“. Циљ рада је да се на примеру неколико лексема са значењем емоција у старохрватском језику и дилема везаних за њихову лексикографску обраду – покажу културолошке разлике и промена концептуализације неких емоција од средњег века до данас. У излагању Исидоре Бјелаковић, са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, представљени су неки резултати њеног коауторског рада с Александром Милановићем, на тему „Речник скраћеница у славе-

носрпском језику (значај, концепција, лексикографска обрада)“. Преваходно је истакнуто да скраћенице чине изузетно чест сегмент писаних текстова Срба у XVIII и XIX веку, али упркос томе што се запажа њихова распрострањеност и варијабилност, посвећено им је врло мало пажње у србистици. Отуда је циљ двају аутора да у раду начине преглед типова скраћеница и модела скраћивања у славеносрпском језику, али и да дају предлог концепције будућег речника скраћеница. Последња два реферата у секцији посвећеној историјској лексикографији и лексикологији изложиле су научне сараднице Института за српски језик САНУ – Ана Мацановић, чија је тема била „Лексикографска обрада вишечланих лексичких јединица у Речнику славеносрпског језика“ и Мирјана Гочанин, која је говорила „О могућем спектру информација у једном типу специјалног речника српског језика (на примеру лексикона глаголских допуна са потврдама из XVI и XVII века)“. Прво истраживање доноси анализу лексикографске обраде вишечланих лексичких јединица (терминолошких вишечланих израза, перифрастичних глаголских израза, фразеологизама и др.) у Речнику славеносрпског језика. Ауторка пореди методолошка начела примењена у обради вишечланих јединица у описном речнику (конкретно, у Речнику САНУ) са лексикографским поступком у Огледној свесци Речника славеносрпског језика, са циљем да испита оправданост решења примењеног у опису вишечланих лексема у овом историјском речнику и да изнађе одговарајући модел њихове лексикографске обраде у будућем раду. Мирјана Гочанин у свом раду разматра информације које би требало узети у обзир приликом израде речника глагола са рекцијским допунама у српском језику XVI и XVII века, при чему се осврће на релевантне рекцијске речнике који постоје у руској, пољској, чешкој и немачкој лексикографији, као и малобројне примере речника рекцијских допуна у српској лексикографији. Циљ јој је да утврди неопходне параметре обраде глаголских лексема у будућем речнику, те је отуда дала и примере ваљаног речничког чланка.

У секцији посвећеној неологији и неографији представљено је седам реферата. Марина Н. Пријомишева излагала је рад на тему „Руска академска неографија: савремено стање, научни правац и перспективе развоја“, у коме је известила слушаоце о лексикографским активностима у вези са бележењем и описом нових речи у руском језику од 60-их година XX века наомамо, захваљујући којима се успешно могу пратити тенденције у иновирању лексичког фонда руског језика. У реферату је било речи о лексикографској делатности РАН у овом периоду, као и о прављењу претраживе базе, тј. електронског корпуса неологизама, чији је циљ да попише све нове речи у руском језику од 1963. године наомамо. Правци развоја бугарске неографије представљени су у реферату Дијане Г. Благојеве и Сије Колковске, из Института за бугарски

језик БАН – „Лексикографски опис нове бугарске лексике“. Циљ рада је да се утврди одговарајућа методологија и принцип обраде неологизама у дескриптивном речнику, али и да се прошире извори одакле ће бити ексцерпирана релевантна грађа, тј. знаће одговарајући корпус нових речи, које на еклатантан начин показују тенденције лексичког развоја и иновација у бугарском језику. Твртко Прћић, са Филозофског факултета у Новом Саду, реферисао је о српским неолошким истраживањима, у раду под називом „Значај научног бављења неологизмима у српском језику: лексиколошки, лексикографски и педагошки аспекти“, где је указао на чињеницу да се овом делу лексичког фонда не поклања потребна пажња ни у лексиколошкој теорији, ни у практичној лексикографији, ни у настави српског језика као матерњег и страног, и понудио неке сфере у оквиру којих би неологизми требало да се проучавају и описују. Стана Ристић и Ивана Лазић Коњик представиле су реферат „Ка отвореном речнику српског језика – проблем дефинисања лексичког значења“, у коме је било речи о потреби израде новог речника савременог српског језика, у електронској форми, у коме ће бити сабрана и на лингвистички релевантан начин представљена савремена лексика српског језика – речи које већ постоје у нашим описним речницима, али и најновије речи и неологизми којима се лексикон интензивно богати и које нису забележене и лексикографски описане. Весна Ђорђевић и Марина Николић, из Института за српски језик САНУ, у реферату на тему „*Речник нових речи* у контексту савремене српске неографије“ представиле су концепт *Речника нових речи* чији су аутори сарадници Одсека за савремени српски језик, посебно се осврћући на методологију његове израде – одабир извора, структуру речничког чланка, нормативне информације и др. Описом најактуелнијих неологизама из енглеског језика позабавили су се Милан Ајџановић, Страхиња Степанов и Јасмина Дражић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, те су на конференцији представили реферат на тему „*Нови речник новијих англицизама* – недоумице, питања и примењена конструкцијска решења“. У излагању је било речи о различитим искуствима и проблемима које су током рада на речнику англицизама стекли и још увек стичу његови аутори, а то су, између осталог, потешкоће у избору одговарајућих извора за ексцерпцију грађе, питање односа према лексиси из различитих регистара, а нарочито према терминима, проблем ортографског уобличавања одредничких речи и други. Коначно, у последњем реферату у оквиру секције посвећене неологији, Домен Крвина из Института за словеначки језик Франа Рамовша у Љубљани бавио се најновијим неологизмима који су се током 2020. године појавили у словеначком језику, а мотивисани су епидемијом вируса корона – посредујући су разни медицински изрази (*асимптоматски*, *иридружена болест*, *ипрокужавање*), али и социолошки феномени

(*самоизолација, хеликоптерски новац*) и бројни други. Циљ аутора је да покаже како друштвена збивања великом брзином могу утицати на стање у лексикону једног језика и како им се језик мора прилагођавати на творбено-лексичком нивоу.

Трећег и последњег дана конференције научна јавност имала је прилику да уживо и у видео-формату прати још четири тематски организоване секције, по две пре и после подне. У Сали 2 САНУ, пре подне 30. октобра одржана је секција „Специјални речници“, којом је председавала Марија Стефановић са Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду, а секретари су били Јована Јовановић, Маријана Ђукић и Слободан Новокмет. Интересантно је да је целокупан први део секције, дакле, чак четири реферата, био посвећен асоцијативним речницима и различитим аспектима примене вербалних асоцијација у лингвистичким истраживањима. Најпре је Марија Стефановић излагала реферат на тему „Асоцијативни речник српског језика петнаест година после: нове перспективе за ауторе и кориснике“. Она се, као један од коаутора АРСЈ, имајући 15-годишње искуство разних корисника овог лексикографског дела, те увид у велики број радова заснованих на подацима које оно доноси, као и увид у развој асоцијативне лексикографије у другим земљама – осврнула на нека отворена питања у вези са новим издањем речника, али и концепирањем истраживања чији би резултат требало да буде *Нови асоцијативни речник српског језика*. Драган Јанковић, са Филозофског факултета Универзитета у Београду, реферисао је о истраживању које спроводи са Миленом Јакић Шимшић, а чије ће резултате представити у коауторском раду на тему „Развојни асоцијативни речник српског језика“. У излагању је најпре описано прикупљање грађе за овај речник, методом слободних асоцијација деце узраста 5, 9, 13 и 17 година (300 испитаника по узрасту), а затим је било говора о циљу овог речника – то је дубљи увид у промене структуре асоцијативних поља и промене у разумевању значења лексема које се примећују током дечјег развоја. Милена Јакић Шимшић један је од коаутора и у раду са Надом Шевом, на тему „Израда Асоцијативног речника придевских антонима српског језика: од идеје до реализације“. У видео-излагању она је слушаоцима представила методологију израде и начине приказивања података у будућем придевском асоцијативном речнику, указавши на широке могућности његове примене за разна лексиколошка истраживања о семантичким односима међу овим лексемама у српском језику. Драган Јанковић представио је још један реферат на секцији посвећеној специјалним речницима – „Конотативни речник српског језика: анализа повезаности конотативног значења речи и конотативног значења њихових асоцијативних поља“, а коауторке су му Маја Мађарев и Милена Јакић Шимшић. Резултати истраживања указују на постојање јаке повезаности конотативног значења ових двају

чинилица, и то по параметрима пријатности, упечатљивости, познатости, апстрактности.

Након занимљиве дискусије и кратке паузе, у другом делу секције презентована су још четири реферата. Александра Марковић говорила је „О речницима за странце као посебном лексикографском типу“, истакавши на самом почетку дилему у вези са избором термина за именовање тог типа речника – да ли *речник за странце* или *педагошки речник*, да би затим говорила о важним питањима његове структуре (избор одредница, језик дефиниција са ограниченим вокабуларом, обим и тип информација које се дају итд.), уз напомену да је веома важно израдити педагошки речник српског језика (намењен онима који уче српски језик као страни). Наташа Киш са Филозофског факултета у Новом Саду излагала је реферат на тему „Рекцијски речник придева“, у коме је представила један од могућих приступа изради оваквог речника на основу студије о проблему комплементације придева, чији је сама аутор. Циљ истраживања јесте да се покаже које граматичке, семантичке и прагматичке информације о придевима и допунама које се уз њих везују треба да садржи рекцијски речник. Секција „Специјални речници“ донела је још један занимљив реферат трију коауторки из Москве – Зоје Ј. Петрове, Натаље А. Ребецке и Натаље А. Фатејеве, под називом „Интерактивни речних поредбених тропа у руској књижевности: могућност примене у филолошким истраживањима“. Речник који ауторке израђују базира се на вишетомном лексикографском делу – „Грађа за речник метафора и поређења у руској књижевности XIX–XX века“. Посреди је електронска база података, у којој је могуће претраживати поредбене и метафоричне конструкције према различитим параметрима и упитима. Речник пружа изузетне могућности истраживачима – како за испитивање метафора, тако и за разне лексиколошке и уопште лингвистичке анализе. Јована Јовановић, из Института за српски језик САНУ, у реферату под називом „Ка речнику пејоратива у именовању човека у српском језику“, указала је на неке проблеме са којима се сусреће приликом прикупљања грађе за овај речник, а који су махом последица лексикографске обраде лексема погрдног значења у сфери човек у РСАНУ и РМС. Циљ њеног истраживања, осим утврђивања одговарајуће методологије израде речника пејоратива, јесте да представи разнородне поступке које обрађивачи примењују у опису овог типа лексема у дескриптивним речницима, као и да предложи нека решења за њихову систематичнију обраду. Последњи реферат у овој секцији – „Ка српском речнику аниматности“ – представио је Данило Алексић, са Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду, указујући на неке дилеме и питања која се отварају у вези са израдом оваквог лексикографског дела – нпр. зашто је оно потребно, каква би ваљало да буде његова концепција и структура, колико алати из домена

рачунарске лингвистике могу бити корисни за прикупљање грађе за тај речник итд.

Истовремено са радом секције посвећене специјалним речницима (у Сали 2 САНУ), у Институту за српски језик одржана је секција чија су тема били „Практични проблеми лексикографије“. Њоме је председавала Рајна Драгићевић, редовни професор на Катедри за српски језик Филолошког факултета Универзитета у Београду, уз секретаре Јелену Јанковић и Ненада Ивановића, а слушаоци су имали прилику да чују чак 10 излагања – уживо или у видео-формату. Рајна Драгићевић, у реферату под називом „Ка једном посебном типу речника метафора у српском језику“, указала је на потребу за израдом речника појмовних метафора у српској лексикографији, усредсредивши се посебно у свом излагању на концепцију таквог речника – начин његове унутрашње организације, тј. начин на који ће појмовне метафоре бити распоређене, као и на принципе анализе грађе односно потенцијалне моделе презентације метафора у речнику. У реферату под називом „Предлог израде лексикона вредности српског језика“ Стана Ристић и Ивана Лазич Коњик представиле су неке идеје за израду дела од изузетног значаја за српски језик и културу – српског аксиолошког речника, по узору на лублински *Аксиолошки лексикон Словена*. Циљ им је на првом месту да дефинишу корпус за такво лексикографско дело, тј. одговарајућу аксиолошку лексику – речи концепте које би требало обрадити у лексикону. Такође, пажњу су посветиле и методологији израде лексикона вредности – успостављању одговарајућих лексикографских поступака у обради концепата, формирању метајезичког инвентара за једнообразну обраду концепата, те могућој организацији садржаја лексикона итд. Ненад Ивановић позабавио се анализом научне мисли и оригиналних идеја Владана Арсенијевића, српског лексикографа из друге половине XIX века, о природи и саставу лексике српског језика, изложивши неке најзначајније замисли у реферату под називом „Лексикографски погледи Владана Арсенијевића (1848–1900) и њихов утицај на рађање савремене српске описне лексикографије“. Реферат Владана Павловића, са Филозофског факултета у Нишу, носи назив „Колострукциона анализа и могућности њене примене у корпусним проучавањима српског језика“. У овом излагању слушаоци су се могли упознати са *колострукционом методом* – врстом квантитативне методе, којом се мери степен привлачења/одбијања између речи и ширих синтаксичких конструкција. На примерима из енглеског језика, аутор даје преглед основних типова колострукционе анализе, са циљем да представи домаћој научној заједници овај облик анализе. Андреј Пердих из Института за словеначки језик Франа Рамовша у Љубљани изложио је реферат на тему „Учење о речницима у школи: Портал *Franček* као спона између опште и педагошке лексикографије“. Аутор је објаснио да су

педагошка истраживања у Словенији показала како ученици основне и средње школе немају знање потребно за коришћење речника, те како су класични описни речници сувише комплексни да би се примењивали у образовном процесу. Отуда је проистекла идеја о формирању портала *Franček* – првог целовитог електронског корпуса за педагошку употребу, чији је циљ да се школској деци приближе лексикографска истраживања. Тања Танасковић, са Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, говорила је о месту лексике писца у ширем лексикону књижевног језика, као и о методологији и концепцији израде речника писаца, на примеру књижевног дела на дијалекту Драгослава Михаиловића. Ауторка је предложила неке критеријуме за одабир одреднице у речнику писца и указала на неке могућности у структурирању речничког чланка. Милан Ивановић (Универзитет у Подгорици) излагао је реферат на тему „Семантичка обиљежја као дефинијенси фитонима у Матичином једнотомнику и општим једнојезичницима уопште“, истакавши колико је речничка обрада термина деликатно питање. На примерима назива за биљке у РСЈ, објаснио је да постоје информације које се тичу енциклопедијског знања корисника, као и оне које су више усмерене на његово језичко знање и искуство, а циљ му је да њиховом анализом дође до одговарајућих препорука за лексикографски третман фитонима у дескриптивном речнику. Драгана Радовановић, из Института за српски језик САНУ, у реферату са темом „Лексикографска обрада лексема *кућа* и *дом* у српским речницима“, анализирала је поступке у обради ових лексема у Речнику САНУ, те Матичином шестотомнику и једнотомнику, у циљу испитивања творбеног потенцијала ових речи, могућности њихове супституције у изведеним речима, њиховог статуса у устаљеним изразима, те модела примењеног у развијању полисемантичке структуре ових лексема. Мирјана Илић бавила се обрадом лексема од културноисторијског значаја у српским речницима, истакавши да оне – због своје комплексности и чињенице да имају обредно, обичајно и религиозно значење за говорнике – заслужују посебан методолошки поступак у лексикографском опису. Ауторка даје компаративну анализу лексикографског третмана оваквих речи – од Вуковог Рјечника, преко дијалекатског Речника говора Лужнице – до Матичиног шестотомника. Последњи реферат у секцији посвећеној практичним проблемима описне лексикографије изложио је Горан Милашин, са Катедре за српски језик Филолошког факултета у Бањалуци, а тема су били „Оказионализми у језику Твитера“. Аутор је настојао да покаже творбене и семантичке карактеристике овог дела лексичког фонда, и то на корпусу прикупљеном током 2019–2020. године, у порукама корисника Твитера, а циљ истраживања је, између осталог, да се још једном покаже утицај глобализације и енглеског језика на српски лексички систем.

После подне трећег дана у салама Српске академије наука и уметности одржане су последње две тематске секције у склопу конференције. Прва, унеколико разноврснија, носила је назив „Фразеолошки речници и фразеологија / Граматика / Синтакса и речник / Парадигматика“ и њоме је председавала Наташа Вуловић Емонтс, из Института за српски језик, уз секретаре Маријану Ђукић, Јовану Јовановић и Слободана Новокмета. Другом секцијом, са темом „Културологија“, председавала је Ксенија Кончаревић, професор на Катедри за славистику Филолошког факултета Универзитета у Београду, а секретари су били Јелена Јанковић и Ненад Ивановић. У оквиру прве секције изложено је шест реферата. Рад који је представила Наташа Вуловић Емонтс носи назив „Лексикографска кодификација израза и пословица у описним речницима српског језика“, а један од значајних циљева ауторкиног истраживања био је и да укаже на разлике између пословица и изрека – како у теоријском погледу, тако – самим тим – и у њиховом лексикографском третману у описном речнику, од квалификатора којима се маркирају, до места у речничком чланку које добијају. Гордана Штрбац, са Филозофског факултета у Новом Саду, говорила је „О новом типу фразеолошког речника српског језика“. Она је у свом реферату представила основне лексикографске принципе по којима би требало да буде израђен нови фразеолошки речник и предложила да обрађивач у овом типу лексикографског приручника, унутар речничког чланка, наведе целокупну обраду једне фразеолошке јединице, са њеним граматичким, семантичким и прагматичким карактеристикама. Фразеолошке јединице биле су предмет анализе двеју представница бугарске лексикографске школе на овој конференцији – Надежде Костове и Михаеле Кузмове, из Института за бугарски језик „Проф. Љубомир Андрејчин“ БАН. Оне су у реферату на тему „Фразеологизми с прагматичком функцијом у бугарском језику и њихов лексикографски опис“ указале на разлике између овог типа вишечланих израза, који имају превасходно комуникативну функцију и фразеологизама са одредбеном функцијом карактеризације, напомињући да такве диференцијације морају доћи до изражаја и у њиховом лексикографском опису. Јелена Вујић, са Катедре за англистику Филолошког факултета, у свом излагању се осврнула на структурне и семантичко-прагматичке особености неких вишечланих израза у енглеском и њихових еквивалента у српском језику, као и на неке примере околиналне творбе лексема у српском језику, које махом настају под утицајем фразалних сложеница у енглеском језику. Реферат Ане Јањушевић Оливери (Косовска Митровица) носи назив „Лексикографски опис партикула у рјечницима српског језика“. Ауторка је указала на неке проблеме и неуједначености у дефинисању партикула у постојећим описним речницима, са циљем

да понуди критеријуме који ће допринети њиховом успешнијем лексикографском опису и категоријалном одређењу у будућим речницима.

Секција посвећена културологији обухватила је осам реферата. Дорота Пазио-Влазловска, из Института за славистику Пољске академије наука, представила је истраживање на тему „Реализација концепта домоваина у руском језику (на материјалу постојећих речника)“. Анализа овог културног концепта методолошки је заснована на поставкама лублинске школе етнолингвистике Жежија Бартмињског. Драгана Вељковић Станковић, са Катедре за српски језик Филолошког факултета, проучавала је хумором обојену слику човека на корпусу експресивне лексике маркиране квалификатором „шаљ.(иво)“ у описним речницима РСАНУ и РМС. У реферату на тему „Хуморна слика човека у лексиси шаљивог значења у српском језику“ ауторка је истакла да се у овој класи експресива препознају когнитивне схеме које учествују у формирању шаљивих значења и хуморног портрета говорника српског језика. Радослава Трнавац, у реферату на тему „Лексичко-семантичка анализа два концепта у српском језику – *инаїї* и *мерак*“ – представља истраживање двају апстрактних концепата, на основу теорије природног семантичког метајезика Ане Вјезбицке, са циљем да прикаже историјско-етимолошки развој ових лексема и њима означених концепата. У реферату „Лингвокултуролошко коментарисање као аспект терминографије (у примени на теолошки речник)“, Ксенија Кончаревић на примерима сакралне лексике показује да су карактер лингвокултуролошких коментара и степен адаптације лексема при лексикографској интерпретацији грађе – условљени потешкоћама везаним за разумевање културолошки маркиране лексике из сфере вере и духовности. Са Катедре за славистику долази још један учесник секције посвећене културологији, Срђан Петровић, који је реферисао на тему „Лексика из сфере православне духовности и преводна лексикографија (на материјалу руског и српског језика)“. Анализа у раду спроведена је на примеру руско-српских и српско-руских савремених речника објављених у другој половини XX и на почетку XXI века, а циљ је да се утврде специфичности лексикографске обраде лексема из сфере православне духовности у руском и српском језику. Последња два реферата у овој секцији представиле су сараднице Института за српски језик САНУ, Биљана Савић – на тему „О глаголима у збирци *Са друге стране ширеке* Јагоде Кљаић (прилог проучавању нестандартне лексике у дијалекатској поезији)“ и Тања Милосављевић – на тему „Дијалекатски речници као извор за лингвокултуролошка испитивања народних говора“. У првом реферату ауторка, са лингвокултуролошког аспекта, представља лексичку једног банијског идиома и слику света који она репрезентује. Такође, на примеру глагола, она показује могуће класификације дијалектизама, и то на фонетске, морфолошке, лексичке, синтаксичке или семантичке. Тања

Милосављевић бави се дијалекатским речницима описног типа као базом за развој дијалекатске лингвокултурологије. Она указује на то да речници народних говора садрже информације релевантне за реконструкцију дијалекатске језичке слике света, те да је на основу података садржаних у њима могуће реконструисати елементе материјалног и духовног наслеђа, менталитетска својства и начин поимања стварности дијалекатске говорне заједнице.

Током тродневног трајања међународне научне конференције *Лексикографија и лексикологија у светлу актуелних проблема* научна јавност имала је прилику да чује 80 реферата, чијих је 96 аутора представило најзначајније лексикографске пројекте, објављене речнике и актуелна лексиколошка истраживања у својим научним срединама. Пленарно заседање окупило је неке од најзначајнијих прегалаца на пољу лексикологије и лексикографије – у словенском свету и шире. Премда је међу организаторима постојала извесна бојазан да ће хибридни карактер скупа, уприличен услед неповољне епидемиолошке ситуације у Европи, унеколико отежати рад конференције, омести њене учеснике и можда лимитирати њен научни домет, испоставило се да је било управо супротно. Овакав вид реализације скупа заправо је омогућио његову изузетну транспарентност и посећеност тематских секција, те живу и инспиративну дискусију након сваке секције, што је несумњиво допринело квалитету конференције, успешној и интензивној размени научног знања и лексикографског искуства учесника и слушалаца. Резултати рада конференције, чији је оквир чинило 10 тематских секција, биће сублимирани у зборнику радова од међународног значаја, чије је публикавање планирано током 2021. године. Сарадници Института за српски језик САНУ који су готово годину дана предано радили на осмишљању, организацији и реализацији конференције, подстакнути и руковођени превасходно истраживачким и лексикографским жаром, али и ентузијазмом и еланом председника Организационог одбора др Ненада Ивановића, поносни су што су суделовали у овако значајном лингвистичком догађају, чији ће домети оставити трага у теоријској лексикографији и лексикологији у целом словенском свету.

*Јована Б. Јовановић**

Институт за српски језик САНУ
Београд

Радивоје Младеновић. Говор северношарпланинске жупе Сиринић. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2019): стр. 1–1047

Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ објавили су године 2019. две обимне свеске шездесет шестог броја *Српског дијалектолошког зборника* са прилозима вредним пажње сваког дијалектолога. Монографија *Говор северношарпланинске жупе Сиринић* налази се у првој свесци овог угледног домаћег гласила и она, већ својим обимом од 1047 страна, испуњава очекивања која имамо када је у питању њен аутор, Радивоје Младеновић. Наиме, Младеновић је наш најкомпетентнији истраживач призренско-јужноморавских говора на тлу Косова и Метохије. Ранијих година објавио је три монографије: *Говор северношарпланинске жупе Гора* (2002), *Заменице у говорима југозајадног дела Косова и Метохије* (2010), *Говор јужнокосовског села Гајиње* (2013) и више од осамдесет радова о јужнометохијским, северношарпланинским и јужнокосовским говорима, при чему је за своју прву књигу добио престижну Награду Павле Ивић Славистичког друштва Србије. Другим речима, и пре појављивања књиге *Говор северношарпланинске жупе Сиринић*, која се може сматрати његовим највећим досадашњим достигнућем (и за коју је поново добио исту награду), Р. Младеновић је био наш најбољи познавалац сложених дијалекатских прилика у овом делу српског говорног подручја и тек захваљујући његовим истраживањима добили смо праву и потпуну дијалектолошку слику поменуто области.

Монографски опис овог говора, заснован на традицијама српске дијалектолошке школе, обухватио је опис прозодијског, фонетско-фонолошког и морфолошког система. Иако изостаје део посвећен синтакси, бројне (морфо)синтаксичке особености овога говора дате су кроз тумачење неких појава у судбини облика, а несвакидашње богато поглавље *Дијалекатски тјекстови* представља прави извор за потенцијална синтаксичка (и друга) истраживања. Велики број поглавља и потпоглавља (рецимо, издвојен је сваки прилог, везник, речца), који су, наравно, дати и у врло детаљном и прегледном *Садржају* (7–29), читаоцима у потпуности олакшава сналажење у овој „дебелој“ књизи.

Говор северношарљанинске жује Сиринић чине следећа поглавља (са бројним потпоглављима): *Скраћенице – Техничке и скраћенице циљираних литературе* (30–50), *Увод* (51–79), *Акцентаи* (80–95), *Гласови* (96–293; Вокализам: 96–193, Консонантизам: 193–293), *Облици* (294–830; Речи са дефлексијом: 294–588; Глаголи 588–704; Непроменљиве речи: 705–830); *Лингвогеографски положај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора* (831–852), *Дијалекатски системи* (853–1040) и на крају *Résumé* на француском језику (1041–1047).

У врло информативном и занимљивом *Уводу* (51–79) аутор извештава своје читаоце да је грађу за свој рад прикупљао у дугом временском раздобљу (од 1990. до 2016. године) и да је она сабирана у свим сиринићким селима, што му је омогућило праћење и одређених микродиференцијација унутар истраживане области. Затим даје податке о свим називима ове области и њених села који се срећу кроз историју, у писаним споменицима, да би као илустрацију сиринићког именослова из средине XV века навео имена домаћина из два сиринића насеља: села Брод (у коме је некадашње српско становништво замењено албанским) и села Готовуша (у коме и данас живе Срби). Потом, аутор детаљно износи географске, историјско-етнографске и демографске информације о испитиваном подручју (а не изоставља ни податке о ономастици Сиринића), верујући с правом да је „за разумевање актуелног дијалекатског система сиринићког говора“ изузетно битан однос између стариначког становништва и досељеничких струја. Иза тога следе критичка обавештења о досадашњим проучавањима истраживаног говора. Чињеница је, међутим, да је тек са радовима Р. Младеновића (70–74) започело озбиљно истраживање сиринићког говора формираног на важном шарпланинском етнојезичком и комуникацијском чворишту између Косовске, Метохијске и Полошке котлине, и да је пре тога било погрешних закључивања о неким његовим особинама. У *Уводу* се даље говори о (не)стабилности сиринићког говора под снажним утицајем стандардног језика (*Дијалекатски систем и дедијалекатизација*, 75–76), где аутор примећује и извесне иновације које се, у ствари, могу сматрати општим појавама на простору целе призренско-тимочке дијалекатске области (на пример, полугласник који, посебно млађе генерације, замењују вокалом /a/, док африкату /s/ замењују са /z/). Његов закључак је, међутим, да се може говорити о дедијалекатизацији „као тенденцији, али не и као нарушавању дијалекатског система“. *Увод* се завршава краћим потпоглављем *Дијалекатски систем у фолклорном материјалу* (76–79), где на потврдама обичајних и свадбарских песама, али и оних које су се давно певале уз гусле, а данас су обично сведене на препривавање изгубивши десетерачки стих, аутор констатује да фолклорни материјал не показује реално стање у говору Сиринића, што је, уосталом, већ

прихваћена чињеница у дијалектолошким истраживањима. Битно је напоменути да су у ово поглавље уграђене и две врло корисне карте. Прва представља етнички састав свих села у области *Сириниће*, како би је њени житељи данас назвали, а друга (уметнута између 62. и 63. стране) даје прецизан распоред народних говора у југозападном делу Косова и Метохије (ђаковачки, подримски, призренски, подгорски, сиринићи, јужнокосовски, сретечки, прекокамски и горански).

Р. Младеновић почиње опис говора Сиринића детаљном анализом његовог прозодијског система. Акценат је један – ексипираторан, а присуство квантитета и тона је факултативно и без фонолошке вредности, као и у другим говорима призренско-тимочке дијалекатске области, тако да је и у овом говору релевантно само место акцента. Разлика је, међутим, у томе што су овде (готово у потпуности) стабилисана нова правила за место акцента: оно је у именској и глаголској промени доследно на пенултими (*муж-ѿ – му-жа – мужи-ма, мужње-во; сѿар-ѿ – сѿарѿ-га – сѿа-ри – сѿарѿ-ма; нѿ-сим – носѿ-те – носѿ-смо, носѿ-ћи – носѿ-ћи*), таква је ситуација и са прилошким речима са отвореном ултимом, укључујући и основне бројеве, који се у потпуности интегришу у пенултимски ритам, али акценат непроменљивих речи са затвореном ултимом везује се за ултиму. Прецизније, обично се у прилозима акценат везује за последњи затворени слог. Овакав прозодијски систем сродан је јужнометохијском подгорском говору, али је занимљиво то да близина Сиринића није утицала на стабилизовање акцента на пенултими у говору јужнокосовског села Гатње, где је место акцента слободно (Младеновић 2013: 29–31). Призренски говор сличан је сиринићком по акцентуацији непроменљивих речи, по месту акцента код именица и радног глаголског придева, али у Сиринићу нема везивања акцента за исти слог презентске парадигме, нити за основу придевских речи (РЕМЕТИЋ 1996: 493–495). Везаним пенултимским акцентом сиринићи говор показује сродност и са оближњим призренско-јужноморавским идиомима у северном делу Македоније (833–834). Занимљива одлика акценатског система истраживаног говора јесте и то да се у облицима компаратива и суперлатива обично акцентују и речце *ѿо* и *нај* и основна реч, без обзира на то колико слогова има компарирана реч (*ѿѿ гѿлем, ѿѿ сѿар, нај ближњи*), док је у другим призренско-јужноморавским говорима то ређи случај.

У поглављу о самогласницима сазнајемо да сиринићи говор карактерише шестовокалски систем, као што је случај и са другим призренско-тимочким говорима у којима се чува полугласник. Специфичност овога говора огледа се, међутим, у појави факултативног нефонолошког полугласника којим се чува фонолошки статус сугласника (тој сирѿште је *оѿѿ кѿзе*) или се његовим развијањем једносложна реч претвара у двосложну и тако се уклапа у пенултимски ритамски акценат (домѿћин кѿј је *сѿѿарѿ*).

Вокалску функцију врши и сонант /p/, а старо вокално /л/ имало је различиту судбину у зависности од сугласника испред, па је тако иза дентала (најчешће) дало двофонемски рефлекс, а иза осталих сугласника /у/, притом, у односу на околне идиоме, сиринићки говор не показује потпуну подударност ни са једним говором (*обучем, вуци, ће гуїне* /ређе *глуїни/*, *глум* ‘вир’, *длубина, дагачки, слунце, ложица*). Неакцентовани вокали средњег реда обично имају стабилну општештокавску артикулацију, али када су под акцентом појављују се у различитим факултативним артикулационо-акустичким варијацијама (у неким позицијама изговарају се отвореније са или без дифтонгоидне компоненте испред; у секвенцама /еј, ој/, посебно /еј/, склони су затварању па и супституцијама: *да се смијем, ће се огријеш, донија*). Аутор посвећује пажњу и прагматичкој функцији алофона средњих вокала под акцентом, наиме, „маркантно експресивно средство истицања појединих делова реченице и субјектов однос према информацијама остварује се пре свега отвореношћу и дифтонгоидним изговором средњих вокала /е, о/ под акцентом“ (123–124). Заменом /л/ на крају слога са /љ/ кратким добијени су дифтонзи са овом неслоготворном компонентом. Толеранција према дифтонгоидном изговору средњих вокала и дифтонзи са /љ/ водила је настанку низа нових примера са дифтонзима насталим краћењем уопштеног наставка -у у глаголима -а и -е презентске групе, и настанком новог презентског наставка у 3. л. мн. (*имољ, бегољ*). Стога у сиринићком говору нема призренско-јужноморавских облика презента типа *имав, берев, носив*. Пасивна природа /в/ подржала је факултативну деконсонантизацију /в/ у позицијама /вокал + в + сугласник/, па се у овом говору срећу и нови дифтонзи у примерима типа: *Сељце, ољца*. Сиринићки говор карактерише шест африката: безвучна фонема /ц/ има звучног парњака /с/, затим су ту непотпуно развијене фонеме /ћ, ђ/, које се и иначе јављају на многим тачкама призренско-тимочке дијалекатске области и фонеме /ч, ц/ са флотантним изговором (дакле, *с : ц, д’ : т’ (ћ : ђ), ц : ч*). Нестабилна природа /в/ и /ј/ утицала је на слабљење па и губитак ових гласова. Палатална природа /њ/ и /љ/ углавном је очувана. У највећем делу нема умекшавања у групама /ли, ле/, а стабилност /њ/ битно не угрожава мали број примера са антипацијском палаталношћу у примерима типа *са’н’е*. Антипацијску палаталност испред /ћ, ђ/, значајну особеност сиринићког говора, аутор објашњава сусретом пуних и непотпуних африката, а у примерима типа *цве’ће (= цве’ћ’е)* види механизам очувања фонолошког статуса палаталних африката.

Нашавши потврду и у антропогеографским подацима, аутор закључује да је општи развитак морфолошког система овога говора био у духу метохијско-косовске призренско-јужноморавске еволуције захваљујући раном кретању ка Сиринићу оног становништва које није у потпуности

доживело аналитизацију именске флексије, и које, притом, није отишло даље од Сиринића, тако да је овде најјужнија тачка у којој флексија није потпуно разорена (842–843). Инвентар падежних наставака сиринићки говор најчешће веже за сродне идиоме у јужној Метохији и јужном Косову. Аутор у чувању старих падежних форми примећује извесне законитости (које важе за шири метохијско-косовско-сиринићки ареал): 1. облици једнине чувају се боље од множинских; 2. аналитичкој деклинацији подложнија је множина; 3. флексија је најбоље очувана у једнини именица на *-а*; 4. аналитизам је најдоследније остварен у облицима инструментала; 5. доследно се чува беспредлошки датив оба броја у значењу намене и посесије. Оно што издваја сиринићки од других сродних говора јесте присуство различитих аломорфа у дативу множине свих именских речи, али га опет наставак с двојинским *-ма* изједначава с метохијско-косовским говорима. Р. Младеновић је навео за све деклинационе типове оба броја обимну грађу из свих пунктова, и то уз све предлоге и све предлошке скупове. Када је у питању категорија рода, у сиринићком говору она није потпуно разорена (као што је случај са јужнометохијским и јужнокосовским говорима) – овде опстаје однос *овија* људи : *овеј* жене : *овај* села, али се у Нм. средњег рода јављају и факултативни примери са продором Нмн. мушког рода, односно Нмн. женског рода. Систем глаголских основа прикључује Сиринић јужнометохијском ареалу, а удаљава га од јужнокосовских говора, у којима су превирања знатнија. Инвентар глаголских облика не садржи нове глаголске конструкције присутне у македонским говорима, већ се по тој особини сиринићки говор прикључује метохијско-косовском ареалу. Ретки су глаголски прилог садашњи и плусквамперфекат, а футур други изостаје из глаголског система. Аорист и имперфекат су видски јасно раздвојени (свршени вид се везује за аорист, а несвршени за имперфекат), што јесте особина северношарпланинско-метохијско-јужнокосовског ареала, али није одлика свих призренско-тимочких говора. Аорист се, на пример, у прешевском и горњопчињским говорима гради и од свршених и од несвршених глагола (Јуришић 2009: 209; Трајковић 2016: 484–485), док се имперфекат гради обично од несвршених глагола и ређе се може чути облик имперфекта од свршеног глагола (Јуришић 2009: 213–214; Трајковић 2016: 487). Наставци за аорист и имперфекат множине у сиринићком говору су доследно *-смо* и *-сџе*, чиме се он уклапа у метохијско-косовско-сиринићки ареал. Иначе, ови наставци су занимљиви у целој призренско-тимочкој области. У већини њених говора (на простору тзв. уже Србије) млађи наставак *-мо* у 1. л. мн. и старији наставак *-сџе* у 2. л. су нормална појава (на пример, Богдановић 1979: 83; Вукадиновић 1996: 216; Михалловић 1977: 46–48; Ћирић 1983: 85–86), док у некима од њих (прецизније, у источном делу Горње Пчиње) упоредо са наставаком *-мо* у 1. л. мн. функционише и на-

ставак *-īe* у 2. л. (Јуришић 2009: 210–217). У Сретечкој жупи такође су присутни наставци *-мо* и *-īe* (Павловић 1939: 203). Наставак *-īe* у 2. л. поменутих глаголских времена је јединствен код нас, али у суседним македонским и бугарским дијалектима он не представља ништа необично. Наиме, у северномакедонским говорима, аористни наставци за 1. и 2. л. мн. су *-смо*, *-сīe* поред наставака *-мо*, *-īe* (Видоески 1998: 67). У Кумановском говору је наставак *-īe* у 2. л. мн. аориста обична појава као и наставак *-мо* у 1. л. мн., а оно што се сматра необичним то су наставци *-смо* (у 1. л. мн.), односно *-сīe* (у 2. л. мн.), који се могу чути паралелно са *-мо* и *-īe* у једном делу кумановског говора (Видоески 1962: 200–201). Изненађује, међутим, чињеница да нису забележени облици са наставком *-īe* у 2. л. мн. аор. у горњопчињским селима која су ближа кумановском говору већ у оним удаљенијим! Слична ствар десила се и према бугарској граници: села на истоку Горње Пчиње, дакле, она ближа бугарским говорима, имају наставак *-īe* у 2. л. мн. аор., међутим, у бугарским „прелазним“ говорима наставак за аорист у 2. л. мн. је *-сīe* (Стойков 1993: 163–166), што је већ другачије него у већини бугарских говора и бугарском књижевном језику, где су наставци 1. и 2. л. мн. аор. *-хмо* и *-хīe*! Дакле, мало зачуђује то да је изоморф *-īe* прекинут негде између наших и македонских пунктова, а затим поново између наших и бугарских. Када је у питању сиринићки говор, занимљиво је и 3. л. мн. аориста, где се поред фреквентнијег наставка *-ше* може приметити и продор имперфекатског наставка *-у*, док се у 3. л. мн. имперфекта практично равноправно јављају оба наставка: *-у* и *-ше* (647). Једнако је интересантна и експанзија наставка *-о* на рачун наставка *-е* у облицима једнине аориста, као и формирање множинских наставака према новом *-о* код глагола VI врсте са односом основа *-е* : *-е* (*узо*, *узе*, *узе*; *узо**смо*, *узосīe*, *узосхе* / *узоу*; 653–654). У 1. л. имперфекта функционише обично наставак *-ше*, а ређе се може чути и *-шо*, и то обично у селу Севце, на граници са сретечким говором (660). Није, међутим, забележено постојање облика типа *идешем*, који су уобичајени у неким говорима призренско-тимочке дијалекатске области (Јуришић 2009: 214). Ово поглавље не карактеришу само богате потврде за наведене језичке особине и појаве већ и потпоглавља о употреби сваког личног глаголског облика (илустрована репрезентативним примерима).

Поглавље о непроменљивим речима врло је детаљно, заузима више од стотину страна монографије. Велики број мањих целина у оквиру сваке врсте непроменљивих речи знатно олакшава сналажење. Рецимо, прилози су подељени на потпоглавља према значењу (прилози за време, место, начин, количину, узрок), а у сваком потпоглављу посебно је обрађен сваки прилог. Везници су распоређени на везнике зависносложених и везнике независносложених реченица и, притом, аутор напомиње

да даје обимну грађу уз њих с намером да она послужи као материјал за будућа истраживања хипотаксе и паратаксе овога говора. Занимљива је констатација Р. Младеновића да систем независнослужених реченица није нападнут већ да је, у односу на небалканизиране српске дијалекте, овде само повећан број везника позајмљених из турског језика, при чему су позајмљени везници интегрисани у систем као синоними већ постојећих везника, тако да њихово присуство није изазвало системске промене. Потпоглавља о узвицима и речцама такође су изузетно богата. Једино је део о предлозима скроман (у њему се кратко коментаришу значења појединих предлога), али с разлогом – ова врста речи је детаљно обрађена у претходним одговарајућим поглављима (именске речи), где је наведена обимна дијалекатска грађа према предлозима у предлошко-падежним конструкцијама.

Захваљујући врло исцрпно осветљеним особеностима свих нивоа језичке структуре сиринићког говора, али и доброј обавештености аутора о дијалекатским приликама у ширем ареалу коме припада Сиринић, као и ширем српском и балканском простору, аутор у поглављу *Лингвогеографски њоложај и дијалекатска индивидуалност сиринићког говора* изводи концизне закључке о месту које истраживани говор заузима у односу према другим сродним и суседним говорима. Такође успоставља поуздане темеље за осветљавање његовог односа и према другим призренско-јужноморавским говорима, али и према онима на македонском пограничју.

Ова дијалектолошка монографија заснована је, дакле, на огромном језичком корпусу, пажљиво прикупљаном од поузданих информатора вишегодишњим теренским радом на простору јужне српске покрајине, где је етнојезичка слика последњих деценија врло радикално измењена и где је, нажалост, и опстанак српског становништва доведен у питање. Самим тим је повећана вредност овог, по много чему изузетног рада. Својим обимом, богатством дијалекатског материјала, детаљним и опширним представљањем сваке језичке особине, вештим повезивањем и упоређивањем затеченог стања у истраживаном говору са суседним и сродним говорима, стручним и поузданим закључцима – ова књига заузима високо место у домаћој дијалектолошкој литератури. Она је занимљиво и драгоцено штиво не само за дијалектологе већ и за друге истраживаче духовне културе српског народа (балканологе и етнологе, на пример).

Цитирана литература

- БОГДАНОВИЋ, Недељко. „Говори Бучума и Белог Потока“. *Српски дијалектолошки зборник XXV* (1979): стр. 1–178.
 [BOGDANOVIĆ, Nedeljko. „Govori Bučuma i Belog Potoka“. *Srpski dijalektološki zbornik XXV* (1979): str. 1–178]

- ВИДОЕСКИ, БОЖО. *Кумановскиот говор*. Посебни изданија. Книга 3. Скопје: Институт за македонски јазик, 1962.
- [VIDOESKI, Božo. *Kumanovskiot говор*. Posebni izdanija. Kniga 3. Skopje: Institut za makedonski jazik, 1962]
- ВИДОЕСКИ, БОЖИДАР. *Дијалектните на македонскиот јазик*. Том I. Скопје, 1998.
- [VIDOESKI, Božidar. *Dijalektite na makedonskiot jazik*. Tom I. Skopje, 1998]
- ВУКАДИНОВИЌ, ВИЛОТИЈЕ. „Говор Црне Траве и Власине“. *Српски дијалектолошки зборник XLII* (1996): стр. 1–317.
- [VUKADINOVIĆ, Vilotije. „Govor Crne Trave i Vlasine“. *Srpski dijalektološki zbornik XLII* (1996): str. 1–317]
- ЈУРИШИЋ, МАРИНА. *Говор Горње Пчиње. Гласови и облици*. Монографије 6. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2009.
- [JURIŠIĆ, Marina. *Govor Gornje Pčinje. Glasovi i oblici*. Monografije 6. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2009]
- МИХАЛЛОВИЋ, ЈОВАН. *Лесковачки говор*. Књ. 24. Лесковац: Библиотека Народног музеја, 1977.
- [MIHALLOVIĆ, Jovan. *Leskovački говор*. Knj. 24. Leskovac: Biblioteka Narodnog muzeja, 1977]
- МЛАДЕНОВИЋ, РАДИВОЈЕ. *Говор јужнокосовског села Гаџиње*. Монографије 18. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2013.
- [MLADENOVIĆ, Radivoje. *Govor južnokosovskog sela Gadžinje*. Monografije 18. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, 2013]
- ПАВЛОВИЋ, МИЛИВОЈ. „Говор Сретечке жупе“. *Српски дијалектолошки зборник VIII* (1939): стр. 1–353.
- [PAVLOVIĆ, Milivoj. „Govor Sreteeke župe“. *Srpski dijalektološki zbornik VIII* (1939): str. 1–353]
- РЕМЕТИЋ, СЛОБОДАН. „Српски призренски говор I“. *Српски дијалектолошки зборник XLII* (1996): стр. 323–614.
- [REMETIĆ, Slobodan. „Srpski prizrenski говор I“. *Srpski dijalektološki zbornik XLII* (1996): str. 323–614]
- СТОЈКОВ, СТОЈКО. *Българска диалектологија*. Софија, 1993.
- [STOJKOV, Stoyko. *Balgarska dialektologija*. Sofija, 1993]
- ТРАЈКОВИЋ, ТАТЈАНА. „Говор Прешева“. *Српски дијалектолошки зборник LXIII* (2016): стр. 277–578.
- [TRAJKOVIĆ, Tatjana. „Govor Preševa“. *Srpski dijalektološki zbornik LXIII* (2016): str. 277–578]
- ЋИРИЋ, ЉУБИСАВ. „Говор Лужнице“. *Српски дијалектолошки зборник XXIX* (1983): стр. 7–119.
- [ĆIRIĆ, Ljubisav. „Govor Lužnice“. *Srpski dijalektološki zbornik XXIX* (1983): str. 7–119]

Марина С. Јуришић*

Институт за српски језик САНУ**

Београд

* jmarina011@gmail.com

** Овај рад финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Бојана Вељовић. Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице. *Српски дијалектолошки зборник LXVI/1* (2018): стр. 1–476

1. У Српском дијалектолошком зборнику LXVI/1 објављена је монографија Бојане Вељовић, доцента Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу, *Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице*. Ареал обухваћен истраживањем синтаксичких особина глагола припада североисточном делу зетско-сјеничког дијалекта.

Текст Монографије представља делимично измењен други део рукописа докторске дисертације под насловом *Глаголски систем говора Тутина, Новог Пазара и Сјенице – облици и употреба*, одбрањене на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу 2016. године под менторством професора Радивоја Младеновића.

1.1. У монографији је са синтаксичког становишта анализиран глаголски систем говора Тутина, Новог Пазара и Сјенице. Детаљан и потпун опис глаголских облика који функционишу у овоме идиому у српској дијалектологији до сада није дат. Осим студије Данила Барјактаревића *Новопазарско-сјенички говори*, у којој се, поред описа осталих језичких нивоа, наводе и основне напомене о употреби глаголских јединица, значајнијих и обимнијих истраживања вршених на дијалекатском материјалу овога говора ареала није било.

Б. Вељовић је, стога, поставила циљ да да потпуни опис глаголског система, који подразумева утврђивање синтаксичко-семантичких карактеристика, потом услова који регулишу употребу сваке појединачне јединице, и то у њиховим основним и секундарним службама, те анализу ефеката који се на наративном плану производе онда када се оне јављају здружено, улазећи у мрежу сложених релација.

1.2. Материјал за рад чини изузетно богата дијалекатска грађа, прикупљена путем интервјуа са информаторима који су аутохтони дијалекатски говорници. Теме за разговор биле су различите, углавном блиске саговорницима. То је омогућило да текстови са структурне стране буду разнолики (наративни дискурс, процедурални текстови, дијалози и

сл.), те тако задовоље потребу за равномерном заступљеношћу свих облика и њихових функција, како би се селектовао довољан број потврда којима се поткрепљују теоријска становишта.

2. Монографија је структурирана у више поглавља и потпоглавља.

2.1. У *Уводу* (7–72) дат је исцрпан преглед литературе о употреби глагола у стандардном језику и дијалектима (7–66) са намером „да омогући увид у степен истражености глаголског система у дијалектима, и то у виду краћег осврта на историјат проучавања дате проблематике“ (7). С обзиром на то да до сада није било детаљенијег описа употребе глагола у неком од српских дијалеката, критичка оцена и процена досадашњих прилога о синтакси глагола – како аутор наводи – имала је за циљ формирање одговарајућег теоријско-методолошког приступа погодног за анализу употребе глагола у једном дијалекту. Анализиране библиографске јединице и критички осврт сведоче о доброј обавештености аутора и младом дијалектологу значајних могућности за анализу и синтезу. У *Методолошким најоменама о раду на иџерену, класификацији, обради и анализи грађе* (66–72) налазе се подаци о пунктовима груписаним према градским срединама око којих су смештени: Тутин (51 село), Нови Пазар (26), Сјеница (29). Број пунктова – 105, број информатора – преко 300, транскрибована грађа – преко 900 страна компјутерског текста, све ово сведочи о репрезентативној и поузданој грађи за анализу и доношење поузданих закључака. Део ове грађе, који је објављен у *Изводима из дијалекатских иџектџова* (420–476) потврђује добар избор аутохтоних говорних представника.

2.2. У централном делу рада – *Синтакси глаголских облика* (72–401), анализирана је употреба глаголских јединица са синтаксичког аспекта: Инфинитив (72–96), Презент (96–153), Имперфекат (153–188), Аорист (188–227), Перфекат (227–280), Плусквамперфекат (280–302), Футур I (302–316), Футур II (317–324), Потенцијал (324–346), Императив (346–386), Глаголски придеви (386), Глаголски прилози (386–387), Остали глаголски облици (*Би* + императив: 388–398; *Било* + инфинитив: 398–400; *Шћа(x), шћаше* + инфинитив: 400–401).

2.3. У *Закључку* (402–419) дата је општа слика глаголског система, на основу које се говор анализираног подручја и употреба глаголских облика у анализираној области смешта у шири дијалекатски ареал (418–419). „Поређење са говорима зетско-сјеничког типа у Црној Гори од значаја је јер највећи део становништва наше зоне представљају досељеници са ових простора, који су свој идиом донели у нову постојбину, а који је временом еволуирао, те на синхронном плану на свим нивоима уочавамо појаву диференцијалних особина. Ипак, сличности међу њима знатно су израженије, што несумњиво упућује на структур-

ну истородност ових говора, односно припадност истом дијалекатском систему“ (418–429). Аутор такође учава интерференцију са косовско-ресавским и херцеговачко-крајишким говорима у зонама додира са овим дијалекатским формацијама, а одређене сличности са српским говорима на Косову и Метохији контактом са несловенским језичким структурама у оба ареала.

3. Анализа глаголских облика у монографији Бојане Вељовић утемељена је највећим делом на теорији В. Рајхенбаха, која у обзир узима критеријуме индикатив : релатив и референцијалност : неререференцијалност.

4. Циљ анализе – што потпунији опис употребне вредности сваког од појединачних глаголских облика, у потпуности је остварен. Глаголски облици анализирају се као самосталне јединице, при чему се утврђује инвентар синтаксичко-семантичких одлика, а потом се, имајући у виду да се у комуникативном чину увек јављају удружени, сагледавају и у сложеној мрежи међусобних односа. Увид у материјал показао је – како закључује аутор – да одабир облика, али и то који ће се сегмент семантичког потенцијала показати као релевантан у конкретном говорном акту, у првом реду зависи од типа текста. Тако се синтаксичко-семантичка својства облика дефинишу с обзиром на њихову употребу у свакодневној комуникацији, али и онда када наступају у служби обликовања ширих наративних структура. У овом другом случају показало се да различити типови текстова захтевају и различиту организацију језичких средстава, те се тако инвентар и синтаксичко-семантичке особине облика разликују у саопштењима која се одликују неутралним, емотивно неангажованим тоном приповедања од оних са наглашеном евокативношћу, емотивно интониранима. Такође, инвентар глаголских форми које су на располагању онда када је посреди приповедање о дејствима која спадају у домен личног искуства информатора разликује се од онога када се саопштавају недоживљене радње и сл.

4.1. Међу најзначајније карактеристике испитиваног ареала аутор убраја сложени систем претериталних времена, којима посвећује заслужену пажњу. У глаголске облике којима се у овим говорима саопштавају прошле радње, осим јединица којима је основна служба темпорална (перфекат, имперфекат, аорист, плусквамперфекат), увршћују се и временски транспоновани облици (презент, потенцијал, императив), затим глаголске конструкције са специјализованом функцијом (*uħaħue* + инфинитив, *било* + инфинитив, *би* + императив). Сви наведени облици с једне стране поседују сопствене синтаксичко-семантичке карактеристике, али се, с друге стране, у неким сегментима поље њихове употребе – како је

показала анализа грађе – поклапа са неком од служби осталих облика, те је избор једног од њих условљен различитим факторима.

4.1.1. Како су показала досадашња истраживања, у већем делу српске језичке територије четворочлани систем претерита упрошћава се свођењем углавном на једно, универзално време за казивање прошлих радњи – перфекат. Понуђени резултати истраживања Б. Вељовић, међутим, посведочили су да говор Тутина, Новог Пазара и Сјенице спада у ред идиома у којима ова тенденција није у већој мери узнапредовала. Добро чување имперфекта и аориста представља битну структурну карактеристику поменуте зоне. Њихово место у четворочланом систему прошлих времена стабилно је, а на плану употребе оба времена одликују се широким дијапазоном функција. У односу на друга времена којима се могу казивати прошле радње, аорист и имперфекат (као облици са јасно израженом семантичком компонентом доживљености) имају потпуну предност у приповедању прошлих дејстава из домена доживљаја говорног лица.

4.2. Истраживани ареал представља, такође, и зону у којој се инфинитив очувао у већини својих наслеђених синтаксичко-семантичких служби, па је утврђивање системске вредности овога облика такође од значаја. Проведено испитивање односа инфинитива и аналитичке конструкције *да* + презент имало је за циљ да покаже у којој мери је у анализираном ареалу присутна балканистичка тенденција ка преобликовању наслеђеног стања.

5. У монографији се испитује и појава микрораслојености, која је условљена у највећој мери територијалним положајем анализираног говора. Током читаве анализе употребе глаголских облика примењен је ареални принцип, чиме је стање затечено у испитиваном идиому смештано у шири српски дијалекатски комплекс.

6. Допринос српској дијалектологији монографије *Синтакса глаголских облика у говору Тутина, Новог Пазара и Сјенице* огледа се у томе што се овим истраживањем даје потпуни опис глаголског система испитиваног подручја са савременог становишта, те уочавају доминантне развојне тенденције, односно путеви евентуалног будућег еволутивног тока са становишта синхроне перспективе.

До ове монографије у дијалектолошким студијама није постојао утврђени теоријско-методолошки приступ обради глаголских облика са становишта њихове употребе. Сходно томе, основна намера овога рада да се на примеру једнога говора са богатим и очуваним глаголским системом утврде јединствени и што обухватнији и универзалнији критеријуми анализе – у потпуности је остварена. Б. Вељовић је понудила поуздане

критеријуме анализе, који ће бити од користи не само будућим истраживачима дијалекатске синтаксе, пре свега синтаксе глаголских облика, већ и синтаксичарима стандардног српског језика, па отуд ова монографија није од значаја само за српску дијалектологију већ има и шири лингвистички значај.

7. Имајући у виду да је предметом ове монографије обухваћена само употреба глаголског система тутинско-новопазарско-сјеничког говора, важно је истаћи и чињеницу да се на основу богате грађе не само дијалекатских текстова него и илустрација које се наводе у анализи, и на осталим нивоима језичке структуре увиђају бројне појаве чије би осветљавање представљало значајан допринос дијалектолошким истраживањима уопште (прозодија, облици, стање у области синтаксе именских речи, синтакса реченице, прилике у лексичком систему и сл.). Треба се надати да ће Б. Вељовић, која је овом књигом показала да се ради о младом лингвисти значајних могућности, и осталим деловима грама-тичког система ареала који је обухваћен анализом посветити пажњу и да ће србистика добити још значајних прилога који ће се красити модерном научном методологијом и срећним односом грађе и спекулације, што је и иначе карактеристика ове монографије. Такође, грађа указује и на присуство појединих језичких црта које, синхроно посматрано, захтевају поновно разматрање са циљем ревидирања досадашњих ставова у литератури о овом подручју (питање акцентуације, замене јата и сл.). Иако сложено питање прозодијских прилика на анализираном подручју није примарни предмет анализе ове монографије, треба истаћи да су акцентована грађа, али и сам закључак аутора показали да треба кориговати досадашње закључке о акценатским приликама, пошто „У највећем делу испитиване зоне, наиме, присутан је акценатски систем од три прозодеме (без краткоузлазног акцента) са добро очуваним пре акценатским и поста акценатским дужинама“ (66–67).

Како су теме за разговор са информаторима биле разнолике, значајан део грађе садржи текстове у којима информатори причају о обичајима, народним веровањима, ритуалним радњама, те празницима животног и годишњег циклуса, презентовани материјал представља добро полазиште и за етнолингвистички оријентисана истраживања.

8. Важан допринос Монографије ареалној лингвистици представља и откривање језичких чињеница које упућују на могућност прецизнијег успостављања како међудијалекатских тако и граница које раздвајају територије микроцелина унутар испитиваног ареала.

9. На крају да закључимо. Монографија Бојане Вељовић представља резултат модерног приступа синтаксичкој анализи дијалекатске грађе.

Традиционални начин обраде глагола подразумева њихову презентацију и опис као самосталних јединица које се одликују присутношћу утврђеног инвентара морфолошких категорија и средстава са становишта морфолошког, односно присуством јасно утврђеног инвентара синтаксичко-семантичких функција и домена примене са синтаксичког аспекта. Модеран приступ обради дијалекатске грађе примењен у Монографији огледа се у анализи која почива на теоријама које углавном нису налазиле ширу примену у дијалекатским описима. Нови приступ анализи глаголског система Б. Вељовић показао је да се и у оквирима дијалектологије осим синтаксичко-семантичких као значајни показују и прагматички, контекстуални, стилистички и други фактори који регулишу како одабир тако и принципе функционисања јединица у систему. Све то сугерише да су границе анализе дијалекатске грађе знатно шире од оних посматраних у оквирима традиционалне дијалектологије, те да дијалекатски текстови пружају бројне могућности за примену различитих теорија модерне лингвистичке науке.

*Радивоје Младеновић**
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Катедра за српски језик

* radivoje.mladenovic@gmail.com

Недељко Богдановић. Пастирски речник југоисточне Србије.
Српски дијалектолошки зборник LXVI/2 (2019): стр. 638–739

На страницама Српског дијалектолошког зборника број LXVI/2 из 2019. године освануо је *Пастирски речник југоисточне Србије* – још једно значајно дело домаће лексикографије, које нам је изнова показало да нас овај часопис никада не може изневерити у квалитету лингвистичког, а посебно дијалектолошког, стваралаштва.

Пастирски речник аутора Недељка Богдановића обухвата стотинак страна (638–739) и издељен је у следеће целине: *Успројство Речника* (640–643), *Списак њункџова и обрађивача* (644–647) и *Речник* (648–738). На самом почетку налази се ауторов уводни текст, а у поглављу *Списак њункџова* дате су две карте са испитиваним пунктовима.

У оквиру пројекта *Лексиколошка истраживања југоисточне Србије*, који се одвија под покровитељством Српске академије наука и уметности, координатора академика Александра Ломе и руководиоца проф. др Недељка Богдановића, истраживана је и лексика пастирства, те је као резултат тог рада настала и ова збирка речи из пастирског света. Посао прикупљања грађе за *Речник* текао је тимски на терену тако што се попуњавао упитник у пунктовима који су одабрани. На картама су представљени сви пунктови који припадају неком од призренско-тимочких дијалеката, а који су обухваћени овим истраживањима: 15 пунктова припада тимочко-лужничким говорима, 11 пунктова се налази у сврљишко-заплањској области, а 13 пунктова је са подручја јужноморавских говора. Поред овог посла, састављање збирке је подразумевало и успутне записе из неких села из околине Бабушнице, Беле Паланке, Пирота и Сврљига, што је посебно обележено у самом *Речнику*. Најмањи обим допуне грађе дошао је из неких од дијалекатских речника са подручја призренско-тимочких говора. На овај начин настао је корпус од око 3000 речи, које су узбучене и устројене према принципима дијалекатског лексикографисања.

Одреднице *Речника* садрже именице, придеве, глаголе, узвике или изразе. Свака одредница, поред одредничке речи, у својој структури има

граматичку информацију, семантичку дефиницију и додатне напомене. Додатне напомене наводе се на два начина. Запажања и објашњења налазе се у облику заградама, а неке изузетне додатне напомене у угластим заградама. У примеру *близнакуља* можемо препознати овакав поступак навођења напомена:

близнакуља ж женка која редовно близни (омлади по двоје) (о овци, кози). [Подсмешљиво је, по мало и прекорно кад се односи на свињу, која, по правилу, праси више прасади.] ТД, Бш.

Уз именице се наводи род, а по потреби даје се и посебна ознака *ĩлĩĩ.* или *мн.*, која се односи на оне именице са употребом у том облику. Тако налазимо:

кóчине плт. скелет или гомила од више костију. Шт.

загрепци м мн. / **загрепће**, вуна која после гребенања остане за грубље предиво.

Придеви су наведени у облику мушког рода уз додавање наставака за женски и средњи род. У случајевима када се пример не може односити на све родове, онда изостају наставци и стоји само ознака *ĩрид*. Овако налазимо у примерима:

јáлов прид. неплодан мужјак, ДЖ Бч.

јáлова прид. која није оплођена (о овци, кози, крави, кобили). Шт.

Глаголи су дати у форми 3. лица једнине презента, а то се преноси и на семантичку дефиницију, што је уобичајено за дијалекатску лексикографију са подручја призренско-тимочких говора, који не познају инфинитив. Пример:

лопа несвр. халапљиво једе (о свињи). Шт.

Саставни део пастирског живота јесу разни узвици, које човек користи за дозивање, терање, имитирање животиња. Бројни узвици нашли су своје место у *Пастирском речнику*, те налазимо: *ав, ав* (ономатопеја лавежа), *кочка-кочка* (терање свиња у кочину), *кош-кош* (терање говеда у јарам), *ĩуĩ(а)!* (терање свиње), *ћуш* (терање магарца), *врја, врја, ош!* (терање свиње) итд.

Речник садржи именовање бића, предмета, појава, особина или радњи уз помоћ израза, што је сасвим разумљиво и природно обележје народског говора, који и не мора да поседује само једну реч за именовање нечега. Неки од израза из *Речника* су: *друга маĩорина* (трогодишњи ован), *љцкано уво* (белег на јагњетовом увету), *оĩрана вуна* (вуна која је прана и тако спремљена за даљу обраду), *ћурћевска мужа* (мужа на по-

четку сезоне, што се везује за Ђурђевдан), *мава дивљу живоишњу* (врста псећег лавежа) итд.

Саставни део *Речника* су и имена животиња, која се налазе као посебне одреднице или у оквиру ширег груписања под одредничком речју ИМЕ. Имена се односе на готово све животиње, чије је дозивање именом важно у комуникацији између човека и ње: *Ацко, Марко* (име магарца), *Неда, Руда, Рујка, Рујча* (име краве), *Лишко, Цвејко, Чарайан* (име коња), *Ћишоша* (име овце) итд.

Неколико одредница имају насловну реч истакнуту верзалом: БОЈА, ГЛАСАЊЕ, ИМЕ, НАЗИВ, ОПЛОДЊА, ПАСТИРСКА СВИРАЛА, чиме је наглашена ауторова намера да упути на податке из исте категорије. Тако нас одредница ГЛАСАЊЕ даље упућује на речи: *блеји, блаји, врека, вршићи, грди, крека, рове*. Одредница ПАСТИРСКА СВИРАЛА / СВИРКА нуди шира објашњења о овој уметности која се неговала у сточарству разликујући инструменте и по намени: *фрула, дудук, гајдунице* (пре свега намењени стаду и самом пастиру) и *гајде* (намењене забави друштва).

Пастирски речник југоисточне Србије садржи значајне дијалектолошке податке. Својим формама речи говори не само о лексичким дијалекатским особеностима, већ и о прозодијским, фонетским, морфолошким обележјима говора са ових простора као што су: експираторни акценат, полугласник, африката *s*, рефлeksi вокалног *л*, судбина финалног *л*, лужничка палатализација, **tj*, **dj*, > *ч*, *ц* у тимочко-лужничким говорима, множински номинативни облици на *-е* код именица мушког рода, уопштавање наставака тврде промене итд. Бројни су примери из *Речника* који потврђују наведене појаве: *млеко, њржи, сви́ска, мљса, крвјосал, овчарши, цуришл, волове, на шрећо јагње* итд.

Посебну вредност *Речника* чине напомене у угластим заградама, које је сам аутор само узгред навео у својим објашњењима. Чини се да ове напомене садрже велико културолошко богатство пастирског света. У њима се објашњавају процеси обраде вуне, млека, чувања стоке, дају се описи исхране, болести, изградње објеката, обичаја итд. Тако код одреднице *млеко* можемо сазнати да млеко може бити *неварено / њресно, варено, закадено / њригорело, њроварено* уз детаљна разјашњења семантичких нијанси. Из исте одреднице можемо научити како се припрема *бучкано млеко*, а како *ћисалник / ћиселник*. Одредница *Ђурђевдан / Цуриовден* доноси опис обичаја и бајања на тај празник сточара. У одредници *бачева / бачија* детаљно се описује организација рада и поделе добити тако да можемо врло лако схватити како је *бачија* функционисала. Из напомена код одреднице *њојаиша* можемо сазнати како је изгледало ово сточарско станиште и из којих објеката се састојало: *колиба, њрљак, сѡрач*, али и научити све о њиховој изградњи. Под *ријање* сазнајемо какве су игре

постојале међу пастирима и на који начин се играло *надријување*, а на који *иперријување*.

Пастирски речник југоисточне Србије својим садржајем представља значајан споменик о постојању једног пастирског света у овом делу Србије. Нажалост, он ће постати историјско сведочанство о једној делатности и начину живота који је давно напуштен, а са њим су нестале и многе речи које су се онда користиле. Најновија друштвена кретања нам уливају наду да ћемо ипак отворати врата тог света и тражити начине да научимо такав живот. Можда ће нам овај речник у томе помоћи, бити нам приручник и путоказ за квалитетнији живот.

*Татијана Г. Трајковић**
Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Департман за србистику

* tatjana.trajkovic@filfak.ni.ac.rs

Славянская дэрыватаграфія. А. А. Лукашанец [нав. рэд.].
Мінск: Нацыянальная акадэмія навук Беларусі, Інстытут
мовазнаўства імя Якуба Коласа, Беларускі камітэт славістаў,
Камісія па славянскім словаўтварэнні пры Міжнародным
камітэце славістаў, 2020, 362 с.

У Мінску је ове године изашао зборник радова учесника XIX Међународне научне конференције Комисије за словенску творбу речи при Међународном комитету слависта под називом „Словенска дериватографија“. Тема зборника, као и скупа у целини јесу речници изведених речи и изведене речи у речницима, тј. теоријски и практични проблеми састављања деривационих речника словенских језика, место датих речника међу лингвистичким речницима, као и питања укључивања мотивисане лексике у тумачења речи у лингвистичким речницима.

Тематски зборник се састоји од Увода и четири поглавља у којима је објављено укупно 28 радова словенских дериватолога (из Русије, Белорусије, Украјине, Пољске, Чешке, Словачке, Бугарске, Србије, Босне и Херцеговине), једног кинеског и једног немачког.

Александар Лукашанец, уредник зборника, у свом уводном чланку „Словенска дериватографија: типови речника, стање и перспективе“ констатује својеврсни „бум“ у последњих двадесет година у словенској лексикографији уопште, укључујући и творбене речнике или речнике комбиноване са творбеним. Белоруски дериватолог сматра да је оправдано издвајање посебне гране лексикографије – дериватографије, која би се бавила теоријом и праксом састављања деривационих речника, анализом проблема презентације изведених (мотивисаних) речи у описним и другим језичким речницима, као и перспективама савремене словенске дериватографије. Постојеће деривационе речнике дели на деривационе у ужем смислу речи (морфемске, творбене, деривационо-семантичке), деривационе у ширем смислу речи (речници коренских морфема и комплексни речници који укључују деривациону карактеристику речи).

Прво поглавље („Словенски творбени речници“) доноси четири чланка. Руски дериватолог Игор Улуханов у свом раду под насловом „О «Словаре словообразовательных аффиксов современного русского языка» (комментарии и дополнительные сведения)“ тумачи и објашњава неке од принципа устројства *Речника ѿворбених афикса савременог руског језика* (аутора В. В. Лопатина и И. С. Улуханова, Москва, 2016). Наводи и неке статистичке податке који у самом речнику нису дати: укупан број описаних морфема је 552, од тога 98 су префикси, 445 – суфикси, 5 интерфикса и 4 постфикса. На основу овог речника могуће је извести закључке о расподели творбених средстава према врстама речи.

Павел Ковалски („Polskie i słoweńskie słowniki słowotwórcze jako źródło badań słowotwórczych (językoznawczych)“) пореди пољске и словеначке деривационе речнике устројене по принципу творбених гнезда, као и терминолошке апарате двеју дериватолошких традиција.

Чланак „Slovotvorné a morfeomatické slovníky slovenčiny“ Мартина Олоштјака упознаје нас са истраживањима из морфемике и творбе речи прешовске словачке лингвистике. Аутор представља три морфемска и деривациона речника: „Морфемски речник словачког језика“ (1999), „Речник словачких коренских морфема“ (2005) и „Обратни морфемски речник словачког језика“ (2015). Део чланка посвећен је и упознавању са пројектом деривационог речника словачког језика који је започео Ј. Фурдик, а наставила К. Вужњакова.

Ван Венђуан се у чланку „Проблемы и принципы построения словообразовательного словаря китайского языка (в сопоставлении со словообразовательными словарями русского языка)“ бави поређењем принципа према којима се састављају творбени речници у кинеској и руској лексикографији. Аутор на примерима руског творбеног речника А. Тихонова и четири кинеска речника указује на сличности и разлике између руске и кинеске творбе речи. Док је за словенске језике основни начин грађења нових речи афиксација, у кинеском је то слагање двеју коренских речи, тачније, коренска морфема може фигурирати као самостална реч или као творбена јединица. Још једна битна разлика међу језицима тиче се одсуства границе између речи, синтагме и реченице у кинеском језику. Првим кинеским творбеним речником може се сматрати „Творбени речник најчешћих кинеских знакова“.

Друго поглавље „Творба речи и описни речници“ садржи девет чланака који се баве местом изведених речи и начинима њиховог представљања у описним речницима разних словенских језика.

Цветанка Аврамова у чланку „За мястото на производните думи в тълковния речник (върху материал от български, чешки и словашки речници)“ у првом делу рада утврђује статус изведеница као лексичких јединица. Поредиће различите по обиму описне речнике наведених сло-

венских језика, Аврамова покушава да одговори на питање колико је адекватно у њима представљена специфика изведене речи као семантички мотивисаног знака са статусом лексема.

Милан Ајдановић се у чланку „Називи за шљиву у речнику српскохрватскога књижевног језика“ бави различитим дериватима којима се номинује плод дрвета шљиве или пак сама биљка, забележеним у шестомном *Речнику српскохрватскога књижевног језика*. Међу суфиксалним дериватима (а Ајдановић анализира њих 48), изведеним са 18 различитих суфикса, најзаступљенији су форманти *-ача* и *-ка*. Аутора интересује и могућност постојања корелације између деривационог потенцијала речи и њене полисемије. Међу особинама које су подстакле деривацију најфреквентније су оне, утврђује Ајдановић, које се тичу облика плода и његове сочности и структуре, тј. његових позитивних особина.

„О принципима определения лексических значений некоторых типов производных слов в толковых словарях“ назив је чланка Олге Јермакове. Ауторку интересују изведенице са значењем „жена лица именованог у творбеној основи“ типа *майорша*, *докторша* у руском језику, тачније, ненавођење у руским речницима могућег значења „удовица“ или „ћерка“. У другом делу рада Јермакова на неколико примера илуструје потребу за указивањем на везе између творбене основе и изведенице у речничким одредницама.

Никол Јаночкова („Reflektovanie derivačných vzťahov vo výkladovom slovníku“) испитује на које се начине одражавају у Речнику савременог словачког језика (који се припрема за штампу) мотивациони односи међу речима у контексту методолошке концепције овог лексикографског издања.

Кристина Клешчова („Informacje słowotwórcze w *Wielkim słowniku języka polskiego PAN*“) на материјалу електронског речника пољског језика испитује присуство и обим информација које се тичу творбе речи. Ауторка уочава да се схватање деривата у овом речнику може скаларно представити: с једне стране су речи које аутори речника сматрају флективним облицима, а на сасвим супротној оне код којих нема ниједне речи која би могла да мотивише изведену. Између дата два пола налазе се речи с јасном творбеном мотивацијом (опис значења је близак парафрази), али и оне код којих се у опису значења среће некакав елемент из творбеног гнезда.

Лариса Кисљук у чланку „Похідне слово у системі категорій пояснювального словника“ разматра принципе и начине унификованог приказивања деривационе информације о изведеној речи у описним речницима савременог украјинског језика. Посебну пажњу посвећује интерпретацији творбених синонима и хомонима, као и начинима преношења творбене информације о неологизмима-именима лица.

Василка Радева („Място на производните думи в тълковни по тип речници“) разматра проблеме интерпретације изведеница у описним речницима у контексту рефлектовања њихове семантике и пресецања творбених и лексичких параметара. Радева наводи и пример именица *nomina agentis* и њиховог тумачења у описним речницима уз помоћ мотивног глагола, као и статус тзв. *nomina feminativa* као двоструко мотивисаних речи (модификационих или мутационих?). Наводи и примере именица из група *nomina essendi*, деминутивне именице које развијају мутациона значења и многе друге групе речи које са творбеног становишта захтевају убедљив и уједначен приступ при представљању у речницима описног типа.

„Словообразовательные модели глаголов поведения в «Толковом словаре живого великорусского языка» В.И. Даля“ назив је чланка Венере Фатхутдинове која на материјалу Даљевог речника издваја глаголе са значењем негативне оцене неразумног човековог понашања, тј. понашања које захтева осуду друштва, а који су формално образовани према префиксалном и конфиксалном творбеном моделу (тип *догулять-ся, рассориться*). Ауторка, чини се, на богатом речничком материјалу доказује да се руска језичка слика 19. века може приказати и преко ове творбено-семантичке групе глагола.

Олга Јушкевич се у свом чланку „Репрезентација адзінак лексіка-семантычнага поля геаграфічнага ландшафту ў тлумачальных слоўніках сучаснай беларускай мовы“ бави карактеристикама описа изведеница лексико-семантичког поля *географски ірעדео* у лексикографским делима савременог белоруског језика.

Треће поглавље тематског зборника носи назив „Словаўтварэнне і спецыяльныя слоўнікі“ (Творба речи и специјални речници) и бави се питањима укључивања мотивисаних речи у различите типове специјалних лингвистичких речника.

Први чланак „*Názvy osob v neologických slovnících češtiny*“ ауторке Иване Боздјехове истражује творбене типове имена лица у најновијој чешкој лексици на материјалу речника неологизама. Ауторка покушава да установи савремене тенденције у настајању овог типа лексике у савременом чешком језику.

Рајна Драгићевић у раду „Словообразование и ассоциативные словари сербского и иных славянских языков“, полазећи од истраживања Уфимцеве обављеног на материјалу руског, белоруског, украјинског и бугарског језика о лексемама које остварују најбројније асоцијативне везе, поставља питање могућности појављивања изведених речи међу лексемама у тзв. језгру језичке свести српског језика. Ауторка констатује да се у асоцијативном пољу речи ретко налази њена изведеница и покушава да објасни дату појаву и провери њену тачност. У закључку Р. Драгићевић

истиче да и ово истраживање потврђује колико су изведенице комплексне лексичке јединице у којима се преплићу творбени и семантички елементи, а испитивања асоцијација указују на то да је семантика деривата далеко значајнији фактор њиховог асоцијативног повезивања него сама формална организација.

„Моделування семантики слова в морфемно-словотвірному словнику гніздового типу“ – назив је чланка Јевгеније Карпиловске који се бави концепцијом морфемско-творбеног речника савременог украјинског језика описног типа.

Јелена Лукашанец се у раду „Производное слово в социолектних словарях“ посветила изведеницама у речницима руског криминалног арга с краја 20. века.

Наталија Николина у чланку „Словари индивидуально-авторских новообразований в художественной речи“ даје карактеристику речника индивидуалних, ауторских неологизама у језику руске лепе књижевности, разматра структуру речничког чланка и критеријуме одабира језичког материјала у њима, пореди устројство речничког чланка у различитим речницима, а онда поставља и питање сврсисходности постојања тумачења лексичких јединица у оваквим речницима.

Изведеницама у чешким и бугарским речницима неологизама у чланку „Odvozená slova v českých a bulharských slovnících neologizmů“ бави се и Божана Нишева.

Ларису Рацибурску у чланку „Дериваты с единичными морфемами в лексикографических изданиях XXI века“ интересују морфеме-уникати у различитим најновијим руским лексикографским издањима. Конкретно, ауторка примећује да се у различитим морфемским и деривационо-семантичким речницима, у зависности од времена појављивања речника, као и од примењених принципа и критеријума издвајања морфема, наводе различити бројеви униката.

Чланак „Derywacja czasowników dewerbalnych (problemy opisu w słownikach gniazdowych)“ Зофије Рудник-Карватове има за тему девербалне префиксалне глаголе и њихову презентацију у деривационим речницима типа творбеног гнезда (у пољском и руском језику).

Последње, четврто поглавље под насловом „Лексикографія і тэарэтычная праблемы словаўтварэння“ (Лексикографија и теоријски проблеми творбе речи) доноси још седам чланака који се баве теоријским проблемима употребе деривационе информације у различитим језичким речницима.

Зинаида Харитончик у свом чланку „В поиске решений, или к обсуждению проблем лексикографической дескрипции производных слов“ анализира широки дијапазон изведеница типа *головака*, *йерсоналка* у ру-

ском језику и предлаже интерпретацију њихових бројних секундарних значења као јединственог специфичног широког значења.

Роберт Хамел („Словообразование и авторский стиль“) испитује деривационе поступке четири савремена руска писца и у којој су мери дати поступци карактеристични за стил конкретног писца. Хамел сматра да се дато истраживање може назвати стилеметријским (овом се анализом испитује и дужина реченица, фреквенција речи, најчешће употребљаване речи и сл.).

Амела Шеховић у чланку „Iz ugla sociolingvistike: nomina professionis u rječnicima bosanskog jezika s početka 21. vijeka“ истражује лексикографске поступке којима се дефинишу занимања у зависности од пола. Она издваја, рецимо, следеће: пејоризацију значења именице женског рода, сужавање значења именице женског рода и/или додавање значења припадања мушкарцу.

Алексеја Никитевича („Комплексные единицы системы словообразования: теория и практика лексикографирования“) интересују неки проблеми моделовања и лексикографске обраде комплексних јединица деривационог система као што су творбени пар, творбени низ и творбена парадигма. Он обраћа пажњу на лексичке јединице из дијалеката које би могле да „попуне“ творбене и семантичке лакуне у датим комплексним јединицама.

„Адъективные колоративы-деминутивы в близкородственных языках: лексикографическая репрезентация и функционирование“ назив је чланка Ирине Јелинцева који разматра питање репрезентације и функционисања деминутивних придева образованих од основних назива за боје у руском и белоруском језику. Ауторка указује и на пропусте у лексикографској обради датих придева у описним речницима.

Оксана Ванкевич („О необходимости лексикографического описания речевых новообразований“) на примеру окационалне глаголске лексике мотивисане именичким творбеним основама разоткрива деривациони потенцијал руског језика. Ауторка бележи 250 руских десупстантивних глагола који су настали у различитим контекстима у 21. веку. Дати глаголи имају посебну експресивну функцију у савременом руском публицистичком стилу.

Татјана Кугејка („Словаўтваральная аманімія і яе адлюстраванне ў лексікаграфічных крыніцах“) разматра питања лексикографске презентације различитих типова творбених хомонима, њихов опис и тумачење у савременом белоруском језику.

Зборник „Словенска дериватографија“ у великој мери сведочи о постигнутом високом нивоу у проучавању творбе речи савремених словенских језика, о постојећој богатој теоријској и лексикографској литератури, као и о зрелости с којом се аутори чланака, слависти-дериватолози,

суочавају с изазовима модерне лингвистике и дериватологије. Заинтересованима за словенску дериватологију зборник ће донети бројна нова сазнања и инспиративне идеје.

*Билјана Ж. Марић**
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику

* biljanav@mail.ru

Милош Ковачевић. *Кроз синџаксу српскога језика*. Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, 2020, 387 стр.

Књига Милоша Ковачевића *Кроз синџаксу српскога језика* обухвата радове у већини настале у периоду 2017–2020. године а који у суштини представљају обе граматичке категорије – категорију конструкција и категорију реда речи. Неке теме обрађене у овој књизи нису раније разматране у србистици (или сербокroatистици), док су друге биле обрађиване, али недовољно и непрецизно, или су таква истраживања из угла савремене науке о језику из неког разлога превазиђена или пак недовољно научно утемељена.

Након *Уводног слова* књиге следи шеснаест студија тематски подељених у три целине. Прва *О синџаксемама и синџагмама* бави се реченичним члановима. У раду *Глагол бити као модални глагол у сасџаву сложеног глаголског њредикаџа* скреће се пажња на модално значење глагола *биџи* (нпр. *С џим се није шалиџи*, *Шџа ми је сада чиниџи*? *На селекџору је да одлучи* итд.), које је ретко било предмет посебних истраживања, па и на његову заступљеност, пре свега у публицистичком, али и књижевноуметничком и разговорном функционалном стилу.

Један од најзанимљивијих прилога у овој књизи јесте рад с упитним насловом *Шџа је заџраво аџрибуџив* у коме се разматра самосталност овог реченичног члана у односу на атрибут или апозицију. Овде се значајно ревидирају ставови изнети у готово свим досадашњим српским граматикама, на пример да је у атрибутивним синтагмама атрибутив у ствари именица ужег значења, пошто се ширим појмом не може детерминисати ужи, већ само обрнуто, а у складу с логичким законитостима детерминације. У зависности од тога која се од двеју именица сматра надређеним чланом синтагме, зависи да ли је таква синтагма атрибутивна или апозицијска, нпр. *џенисер Ђоковић* [← *Ђоковић, који је џенисер*], а у примеру *џас луџалица* [← *џас који је луџалица*].

У раду *Прилошка одредба комџензације* показано је постојање досад у литератури непомињане врсте одредбе граматикализоване кроз

компензациони прилог *заузврат*, односно компензациону падежну синтагму с предлошким акузативним изразом у *зам(ј)ену за*, док су у студији *Укидање амфиболичности координиране којулативне синтагме сујсвијуцијом везника „и“ везником „а“* на примерима из публицистике анализирани сви услови у којима супституентност везника и везником а у координираним синтагмама укида двозначност (амфиболију), нпр. *свејска и/а наша, њолицаја и/а њесникиња*.

У прилогу *Соматске неконгруентне посесивне синтагме* анализирају се два структурно-семантичка типа синтагми: атрибутске и синтаксички посредне соматске посесивне синтагме, објашњавајући, између осталог, постојање и функционисање посесивног датива, што представља досад нерешен проблем у нашој лингвистици. Затим у раду *Интердејенденција пермутабилних форми право и неправог објекта у синтагмама с глаголима нудити и служити* најпре се дефинишу појмови *интердејенденција* (као *двосирука импликација*) и *пермутација* (*сујсвијуција*), а затим анализирају дворекцијске објекатске синтагме с глаголима (*ио*)*нудити* и (*ио*)*служити*, где може доћи до пермутације објеката.

Наредни рад *Синтаксно-семантичка анализа конкурентности акузативног и инструменталног беспредлошког објекта* бави се једним типом акузативно-инструменталног објекатског паралелизма, решавајући најпре термилошке неусаглашености, а затим и представљајући случајеве који до сада нису били регистровани у српској лингвистици. Дати модели глаголских синтагми с алтернативним објектом у акузативу, односно инструменталу структурно-семантички су анализирани, а семантички подељени у три типа, на оне који означавају ‘померање нечега’ (*залуити*, *њихати* итд.), ‘знање, вештину, способност’ (*говорити*, *исаити*, *иричати*) и оне с таутолошким објектом (*живети бољи живој / бољим живојом*).

Падежном синонимијом, односно падежном блискозначношћу баве се два рада. *Синонимност падежних ојозијних конструкција* пописује и описује моделе синтагми у којима се изражава нереципрочно опозитно значење у српском језику. То су форме предлошког генитива, беспредлошког и предлошког датива, акузатива с предлозима *на* и *за*, беспредлошког и предлошког инструментала и локатива с предлогом *о*. Врло интересантна студија *Могућности сујсвијуције инструменталног предлога под локативним предлогом у и инструменталним предлогом с(а)* разјашњава ситуације у којима је могућа супституција наведених предлога из перспективе инструменталних синтагми с предлогом *иод* применом когнитивнолингвистичке локалистичке теорије падежа, а методолошки коришћена је структурно-дистрибутивно-колокациона анализа. Упркос различитим значењима, ови су предлози у неким случајевима заменљиви захваљујући контексту. Како је анализа показала, наведени предлози супституентни су само уз три типа именица: оних с пропратно-

околносним значењем (*ѿраїѿња, ране, услови и санкције*), затим оних које означавају маркиран предмет за главу (*марама, шешир, шубара, фес, бурка* и др.), као и оних за именовање опреме за неку акцију (*раїѿна оїрема, наоружање, маска, шлем, фанїѿомка* и сл.), што указује на блискозначности ових предлога и могућу заменљивост у одређеним ситуацијама.

Други део књиге *О реченицама и исказима* обухвата студије које за предмет имају просте и сложене реченице, односно исказе. У првој, под називом *Реченица и исказ*, представљена је разлика између две перспективе посматрања реченице: граматичке и комуникативне. Реченица као предикативна јединица предмет је граматичке синтаксе, док је реченица виђена као исказ у текстуалној, комуникативној синтакси, али је за потпуну анализу нужно узети у обзир оба та плана.

У раду *Симулїаносїѿ ѿперфектїивних ѿредикација у зависносложеној временској реченици* најпре је изнета критичка анализа претходних истраживања која се односе на могућности изражавања симултаности у зависносложеној временској реченици, након чега је дата синтаксичко-семантичка анализа модела којима се изражава симултаност перфективних предикација, и то с везником *док* за изражавање потпуне, а с везником *кад* за изражавање делимичне симултаности. Следећи прилог (*Не*)*суїсїїшїѿу-енїѿносїѿ везника „и“ и „а“ у координираној коїѿулаїѿивној реченици* скреће пажњу на однос супституентности двају независних везника, адверзативног *а* и копулативног *и*, који се јавља у два типа копулативних (саставних) реченица – оних са конкретизатором темпоралног, односно спацијалног значења и оних с релативном независном клаузом уведеном спојем *и ѿо* / или *а ѿо* (нпр. *Посвађао је народ и/а ѿо није добро*).

Рад *О реченицама са сїојем „а и“ у везничкој ѿозицији* баца ново светло на типове саставних, односно супротних реченица, показујући да спој *а и* никако није спој везника, већ да је *и* увек у функцији интензификатора, а у зависности од тога је ли овај интензификатор обавезан или факултативан односи међу независним реченицама у оквиру такве независносложене реченице могу бити саставни, нпр. *Мало се шегачим а и уживам у ѿоме*, супротни *Домаће шїѿедње ѿрактїично нема, а и она у девизама је недовољна* или двозначни *Порез ће бїїшї већи а и ѿлаћаће га већи број грађана*. Следећи рад *О једном сїецифичном ѿїшїѿу елидиране сложене реченице – комїрмиране реченице с изричном у форми суїроїѿне клаузе* даје допринос проучавању клаузалне елипсе, захваљујући којој се постиже језичка економија потискивањем експлицитног садржаја у познати и подразумевани, то јест имплицитни. Мали број студија о елидирању клауза¹

¹ Осим библиографских јединица на које се упућује (Ковачевић 1988, Силић 1984 и Вулевић 2017, в. списак литературе на стр. 329), и у раду С. Степанова и М. Николић један од предмета анализе јесу компримирани реченице, и то из групе поредбених реченица (Степанов, Николић 2012), уп. пр. Испало је боље *него шїѿо* смо се надали [да ће

показује да ова тема није исцрпљена у нашој лингвистици, те овакви прилози тај простор адекватно попуњују.

Треће поглавље *О реду ријечи* доноси две студије. Прва *Синтаксичком конверзијом и семантички условљен ред ријечи* допуњује закључке из малобројне релевантне литературе посвећене српско(хрватско)м реду речи,² у којој су најчешће разматрани ритмо-мелодијски и стилистички критеријум, највише узимајући за анализу понашање предлога *ради* и *ујркос* на основу неистраживаних конверзивног и семантичког критеријума реда речи. У раду је представљено како ова два критеријума нужно условљавају везани ред речи, док се њиховим изневеравањем долази до неграматичности таквих конструкција или се њихово значење обавезно мења, те се закључује да они имају диференцијалну, или морфолошко-семантичку или синтаксичко-семантичку улогу.

Последњи рад у књизи, након кога долазе *Библиографска забиљешка*, *Регистар имена* и *О аутору*, *О йермуџацији йарџикуле „(н)и“*, бави се могућностима унутарсинтаксемске и унутарклаузалне пермутације партикула *и* и *ни*. Што би значило да се ове партикуле могу пермутовати унутар простих (негираних) и сложених предикатских синтаксема (унутарсинтаксемска пермутација) и у оквиру неколико типова зависних клауза (унутарклаузална пермутација) без промене значења. Аутор показује могућу пермутацију партикула, али се поставља питање да ли у различитим позицијама заиста значење остаје исто, то јест да ли се пермутацијом мења прагматичка вредност исказа. Другим речима, пошто се интензификатор дефинише као средство истицања дела исказа у којој стоји (Јањушевић 2018: 19),³ није до краја јасно да ли заиста можемо говорити о пермутацији,⁴ или се позицијом интензификатора мења и прагматички значај одређених делова реченице, и у осталим случајевима, а не само где је то експлицито исказано (нпр. 374–375). Можда смо остали ускраћени за ову врсту информације и интерпретације, рецимо и код првог примера: *Истина, нико није ни йокушао да замени Сизифа*, где *ни* испред главног глагола имплицира садржај ‘није покушао а камоли

испасти] или Уморио сам се више *него да* сам радио цео дан. [←Уморио сам се више него што бих се уморио да сам радио цео дан] или Што сам више учио [него пре], више сам знао [него пре] итд.

² Поповић 1997, Силић 1984 и Пети-Стантић 2006, в. списак литературе на стр. 354–355.

³ „Партикулама се комуникативно и/или стилски, експресивно наглашава неки дио исказа, односно поруке, а понекад и цијела порука“ (Јањушевић 2018: 19). Интензификаторске партикуле (у које спадају и *и* и *ни*) имају прагматичку функцију појачавања и синтаксичко и семантички су факултативне (исто).

⁴ Макар у оном значењу како је дефинишу Клајн и Шипка, а чију дефиницију Ковачевић даје на почетку рада (стр. 357).

заменио', док у реченици *Исїина, нико и није йокушао да замени Сизи-фа* партикула испред целог предиката имплицира садржај 'нико заиста није покушао'.

Књига *Кроз синїтаксу срїскога језика* врло је корисно научно дело из више разлога. Најпре, на једном месту имамо прилику да читамо радове који су, додуше у скраћеној верзији, били објављени у различитим лингвистичким часописима и зборницима радова. На основу нових, научно утемељених резултата, сагласних с најсавременијим лингвистичким истраживањима, теоријама које се у њима примењују и методологији која се користи, Милош Ковачевић поново задужује српску синтаксу књигом која ће у годинама пред нама бити од велике користи свим истраживачима синтаксичке проблематике српског језика (и не само српског), али и студентима основних и последипломских студија. На крају, овако комплексна и садржајно разноврсна књига подстицајно делује на све оне који се језиком баве, који га изучавају и истражују.

Цитирана лиїераїура

ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана. *Инїензификаїорске йарїикуле у савременом срїском језику*. Косовска Митровица – Подгорица: Филозофски факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици – Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Одјељење за српски језик, 2018.

[JANJUŠEVIĆ OLIVERI, Ana. *Intenzifikatorske partikule u savremenom srpskom jeziku*. Kosovska Mitrovica – Podgorica: Filozofski fakultet u Prištini sa privremenim sedištem u Kosovskoj Mitrovici – Matica srpska – Društvo članova u Crnoj Gori, Odjeljenje za srpski jezik, 2018.

СТЕПАНОВ, Страхиња, Марина Николић. „Применљивост теорије семантичких локализација у проучавању категорије степена“. У: Милош Ковачевић (ур.). *Срїски језик, књижевност, уметност*, књ. I *Структурне каракїтерисїиике срїског језика*. Крагујевац: ФИЛУМ, 2012: стр. 129–138.

[STEPANOV, Strahinja, Marina Nikolić. „Primenljivost teorije semantičkih lokalizacija u proučavanju kategorije stepena“. U: Miloš Kovačević (ur.). *Srpski jezik, književnost, umetnost*, knj. I *Strukturne karakteristike srpskog jezika*. Kragujevac: FILUM, 2012: str. 129–138]

Марина М. Николић*

Институт за српски језик САНУ
Београд

* marina.nikolic@isj.sanu.ac.rs

Стана Ристић, Ивана Лазић Коњик. *Когнитивни ѧравац у српској етнoлингвистичкој – ѧочеци развоја и актуелни ѧроблеми*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 403 стр.

1. Српска лингвистичка јавност имала је прилике недавно да се подробније упозна са основним теоријско-методолошким поставкама лублинске когнитивне етнолингвистичке школе Жежија Бартмињског захваљујући студији *Језик – слика – свей* из 2011. године, коју је приредио Дејан Ајдачић и на српски превела Марта Бјелетић. Избор репрезентативних радова Жежија Бартмињског, објављен на српском језику, даје изванредан увид у живу активност лублинске школе на проучавању сложених и испреплетених односа између језика и културе на пољском језичком материјалу. Овога пута пред читаоцима је студија истог теоријско-методолошког усмерења, у којој се, међутим, разматра српски корпус. Реч је о књизи Стане Ристић и Иване Лазић Коњик – *Когнитивни ѧравац у српској етнoлингвистичкој – ѧочеци развоја и актуелни ѧроблеми*, коју је објавио Институт за српски језик САНУ као 29. књигу у оквиру едиције *Монографије*. У студији су обједињени резултати истраживања двеју ауторки за последњих десетак година из когнитивне етнолингвистике, који су у виду појединачних радова објављени у домаћим и словенским часописима, а за потребе саме студије – дорађени, проширени и прилагођени учењима лублинске етнолингвистичке школе. Уз *Предговор* монографија садржи пет поглавља: I. *Когнитивни ѧравац у српској етнoлингвистичкој – ѧочеци развоја и актуелни ѧроблеми* (13–61. стр.), II. *Сйереоѧийи и језичка слика свейа* (63–182. стр.), III. *Концейѧ дом у српском језику* (183–246. стр.), IV. *Концейѧ породица у српском језику* (247–344. стр.), V. *Закључак* (345–365. стр.), затим *Литературу* (367–377. стр.), *Изворе* (378–380. стр.), *Скраћенице* (381–382. стр.), *резиме на руском и енглеском језику: Когнитивное направление в сербской этнолингвистике – начало развития и актуальные проблемы (Резюме)* (383–386. стр.) и *A cognitive trend in Serbian ethnolinguistics – early development and current issues (Summary)* (387–390. стр.), *Предметни регистар* (391–398.

стр.), Регистар аутора (399–401. стр.), као и белешку о ауторкама – *О ауторкама* (402–403. стр.).

2. Прво поглавље, насловљено као и сама монографија, програмског је карактера. Оно обухвата три чланка у којима је представљен развојни ток етнолингвистике у српској средини и словенском свету, те предочени лексикографски проблеми повезани са истраживањима оваквог усмерења.

У првом одељку под насловом *Развојне тенденције етнолингвистике у савременој српској лингвистици* (13–33. стр.) почетак српских етнолингвистичких истраживања ауторке смештају у осамдесете године двадесетог века везујући га за рад сарадника Етимолошког одсека Института за српски језик, који су примењивали достигнућа московске етнолингвистичке школе, као и за истраживања Гордане Вуковић и њених сарадника на новосадском Филозофском факултету, под утицајем руске теорије семантичких поља. Прву фазу развоја етнолингвистичког истраживачког рада одликује реконструктивни приступ, док су у наредној фази доминантна теренска истраживања: словенских говора Косова и Метохије, говора расељених лица из Босне и Херцеговине, Хрватске и са Косова и Метохије, говора Новог Сада, материјалне и духовне културе Војводине итд. За развој савремене етнолингвистике на словенском плану ауторке истичу значај питања њеног домета, што изазива разлике московске и лублинске школе. С. Толстој успоставља разлику између језичких знакова и знакова језика културе, па самим тим и границу између културе и језика односно језичких и нејезичких значења. Насупрот томе, Ј. Бартмињски, као представник лублинске школе, сматра да сва културна значења улазе у језичку семантику, која се исказује речима, а реализује у виду језичких стереотипа. Трагајући за културом у језику, тим лублинских етнолингвиста с Ј. Бартмињским на челу разрађује когнитивни етнолингвистички приступ с терминолошким апаратом у којем су централни појмови: језичка слика света, стереотипи, когнитивна дефиниција, културне вредности, профили и профилисање итд. Ауторке посебно издвајају програм ЕУРОЈОС, у којем уз још неколико колега и саме учествују, те његов најважнији задатак – израду *Аксиолошког лексикона Словена и њихових суседа*, као и пројекат *Кључни концепти српске и њољске аксиосфере на словенском плану*, заснован крајем 2016. године на Институту за српски језик САНУ и Институту за славистику ПАН, који је резултат директне сарадње пољских и српских етнолингвиста. Што се тиче перспективе у даљем развоју српске етнолингвистике, ауторке напомињу да се профилисаност, каква одликује лублинску или московску школу, код нас још не може назрети или прогнозировать све док се истраживачи не окупе институционално или програмски. За њен даљи развој значајно је довођење у питање заједничке словенске димензије.

У одељку *О сѝрукѝури чланка у језичком речнику, лексикону и енциклопедији (са осврћом на јединице оѝиса у ове ѝри лексикографске ѝубликације)* (35–43. стр.) ауторке разматрају одређена питања у вези с лексикографским програмом пројекта ЕУРОЈОС. Једно од њих тиче се односа међу терминима *речник*, *лексикон* и *енциклопедија*, који одређује тип јединица описаних у њима, што је условљено дефинисањем односа између језичких и нејезичких датости. Ослањајући се на ставове С. Толстој и служећи се као примером профилима концепта *мајка*, реконструисаног на основу речничког чланка лексеме *мајка* из РСАНУ, ауторке показују како решавање питања која се тичу утврђивања односа између језичких и нејезичких датости односно енциклопедијског представљања концепата у аксиолошким речницима зависи у знатној мери од типа концепта. У том смислу за неке концепте системски речнички материјал представља најважнију основу за њихову реконструкцију, док су у случају реконструкције концепата чији називи, на пример, спадају у оне релевантне енциклопедијске датости, добијене на основу текстова или анкетног материјала.

Прво поглавље завршава се подужим одељком који носи наслов *Рејрезенѝаѝивносѝ РСАНУ за еѝнолингвистѝичка исѝраживања: од лексикографске ка когнитивној дефиницији* (45–61. стр.), у којем ауторке анализирају лексикографске поступке примењене у РСАНУ и *Аксиолошком лексикону Словена и њихових суседа* с циљем да укажу на значај успостављања континуитета између традиционалних истраживања лексике и лексичке семантике и оних новијих, когнитивно оријентисаних. Као материјал послужила је лексикографска дефиниција лексеме *дом* у РСАНУ и опис концепта *дом* у српском језику, припремљен за *Аксиолошки лексикон*. У уводном делу представљен је историјат развоја српске лексикографске традиције у чијем је центру *Речник срѝскохрваѝског књижевног и народног језика* Српске академије наука и уметности, као и принципи израде *Аксиолошког лексикона Словена и њихових суседа*, чије су прве књиге посвећене опису културних концепата *дом* (2015), *рад* (2016), *частѝ* (2017), *Евроѝа* (2018) и *слобода* (2019). За разлику од традиционалне лексикографске дефиниције, примењене у РСАНУ, лублинска школа у анализи и опису концепата уводи когнитивну дефиницију, која има више сазнајни него семантички карактер, јер покушава да прикаже начин поимања и вредновања одређене појаве или предмета од стране говорника датог језика. Анализа богате системске грађе, коју нуди РСАНУ, устројене у семантичку, деривациону, колокациону и фразеолошку парадигму, показује њену репрезентативност за реконструисање стереотипа и концепта *дом* у српском језику. Изван његовог домета остаје само мали број појединачних особина профилисаних у говорној и писаној пракси (до којих се долази анализом текстова и анкетним материјалом), који ула-

зе у когнитивну дефиницију, што показује уклопљеност РСАНУ у модерне лексиколошке и лексикографске токове и његову применљивост у истраживањима когнитивне и антрополошке оријентације.

3. Поглавље *Стереотипи и језичка слика света* посвећено је изучавању етничких (ауто)стереотипа Срба, Грка и Руса у српском језику и култури, са становишта друштвених и лингвистичких теорија.

Анализи језичког материјала претходи уводно излагање *Социолошки и лингвистички аспекти стереотипа* (65–87. стр.), у којем се даје теоријска разрада појма стереотипа и одређује његово место у односу на сличне појмове као што су *концепти*, *појам*, *смиисаони садржај речи* и *пројекти*. Ауторке најпре дају преглед релевантне литературе социолошког усмерења која обрађује појам етничке стереотипије. Издвајају резултате до којих су у својим истраживањима дошли Д. Попадић и М. Биро, затим А. Костић, Д. Гавриловић и Ј. Недељковић, те Г. Ђерић, као и О. Милосављевић. Посебно је истакнут рад С. Радовића, који се показао као релевантан за испитивања аутостереотипа Срба у овој монографији, будући да је у њему као кључан чинилац у формирању српског националног идентитета истакнута концептуализација географски и симболички схваћених одредница: *Европа*, *Исток*, *Запад*, *Балкан* итд. Пажња се, такође, посвећује и прегледу ставова о стереотипима који даје Ј. Бартмињски указујући на скретање од социолошких ка лингвистичким истраживањима датог феномена. За лингвистички приступ стереотипу ауторке сматрају важним запажања Ј. Бартмињског која се тичу проширивања стереотипизације с људи на све оно што је човеку познато, као и улоге стереотипизације у формирању језичког модела света и сценарија човековог постојања у њему. За Ј. Бартмињског стереотип је чинилац језичке слике света – то је слика предмета формирана у одређеним друштвеним оквирима искуства, која одређује шта је предмет, како изгледа, како дејствује и сл.; то је у језику устаљена слика која припада знању заједнице о свету. По његовом одређењу, стереотип је тип појмова у текућој комуникацији који примарно садрже спознајне функције, а секундарно – друштвене и психичке. Стереотип обједињује енциклопедијске конотације (које су засноване на знању о свету) и језичке конотације (које припадају језичком знању). У овом прегледу литературе о стереотипу, ауторке издвајају и став Љ. Поповић, која стереотип одређује као асоцијативни прототип (тј. туђе искуство), чијим преузимањем говорник стиче фрагмент колективне, конвенционалне језичке слике света. Констатујући да разлике између појмова *концепти* и *стереотипи*, уведене на теоријском плану, анализа језичког материјала не потврђује, ауторке се опредељују да у монографији први термин употребљавају за универзалне кључне појмове, а други за етничке.

У разматрање етничке стереотипије укључена је најпре реконструкција концепта *народ*, представљена у одељку *Народ у српској језичкој слици светиа (на материјалу речника српског језика)* (89–105). Овом појму најпре се даје друштвено-политичко одређење, а потом се анализира у контексту системских језичких чињеница, предочених у речницима српског језика. Узимајући у обзир речничке дефиниције лексеме *народ*, њене семантичке и творбене деривате, као и парадигматске везе успостављене с другим лексемама, ауторке констатују да у савременој концептуализацији *народа* доминирају социјални аспекти, на шта упућује хипероним *заједница*, посебно вредновање друштвеног/државног уређења, на основу чега се умрежава с појмовима *друштво/држава*. У другом плану је генеалошки аспект, те физички аспекти мноштво, скупност и јединство. За концептуализацију *народа* базична су значења ‘основна маса људи, становништа, мноштво’ и ‘становништво на нижим степенима имовинске и друштвене хијерархије’, која имају позитивну емотивну вредност, у складу с опозицијом *ми* (већина) према *други* (мањина, елита).

Представе Срба о себи приказане су у одељку *Аутиостереотипији. Стереотипији о Србима* (107–137). Профилисање националног аутостереотипа спровдено је на материјалу који нуде дескриптивни речници српског језика општег типа (РСАНУ, РМС и РЈАЗУ), као и асоцијативни речници – *Асоцијативни речник српског језика* и *Обратни асоцијативни речник српског језика*. Од посебног значаја за лингвистичко истраживање националног аутостереотипа јесте запажање да на његово формирање утичу други етнички стереотипи, они који су с њим у најнепосреднијој вези, те да сам аутостереотип представља полазну тачку у перципирању и стереотипизацији других, углавном суседних нација. Синонимски називи етнонима *Србин/Срби* одражавају територијално (само)позиционирање односно (ауто)идентификацију и репрезентацију. Важну улогу у формирању аутостереотипа има и културно (само)позиционирање Србије у односу на друге (ту су, пре свега, важни односи Србија – Европа, Србија Запад/Исток, Србија – Балкан/Оријент, Србија – Север/Југ). Насупрот парадигматском систему, творбени деривати етнонима *Срби(н)* углавном не излазе из семантике мотивне речи и ретко имају посебне конотације. Српски национални стереотип негативно профилишу деривати са изразито националистичким компонентама, који се употребљавају у политичком дискурсу: *Србенда*, *србизираиши*, *србовашии*, *великосрпски* итд., што је резултат политичких и уопште историјских прилика. Колокације истичу етичке, обичајне, културне, психолошке и друге аспекте аутостереотипа. Пословице ексцерпирание из Вукове збирке нису бројне и углавном осветљавају ратну и поробљивачку судбину Срба, а у мањој мери и њихов карактер. Значење крилатица, изрека и слогана

заснива се на величању и истицању типичних особина, док афоризми и антипословице критикују и карикирају. Најфреквентније асоцијације на стимулус *Срби* показују начин категоризације сопственог идентитета (најчешће преко појма *народ*). Према подацима из асоцијативних речника, (ауто)стереотип Срба у наивној слици говорника има више негативних него позитивних особина, што је резултат друштвено-политичких и социјално-економских прилика у Србији. Ипак, Србија је боље вреднована од људи који у њој живе. Језичку слику Срба ауторке употпуњују резултатима истраживања у друштвеним наукама, који показују амбивалентан однос становника Србије, где се преплићу негативне оцене друштвено-политичких прилика у земљи са позитивним оценама људи у њој и њених природних лепота.

Колективне представе и етнички стереотипи које носиоци српског језика имају о Грцима приказани су у делу монографије насловљеном *Хетеростереотипи. Стереотипи Грка у српском језику* (139–162. стр.). Из дијахроне перспективе овај проблем се разматра на творбеном гнезду етнонима *Грк* из корпуса РЈАЗУ односно на језичко-поетском дискурсу епских народних песама из Вукових збирки. На синхронном плану узима се у обзир анкетни материјал и материјал асоцијативног речника, којима се прикључују резултати истраживања овог стереотипа на речничком корпусу савременог језика (које је спровела Б. Милосављевић) и у оквиру социолошких и других теорија (истраживање Ј. Ђорђевић-Јовановић). Анализа свих типова корпуса показује недовољну етничку профилисаност стереотипа о Грцима, што је последица друштвено-историјског и језичког развоја. У дијахроној перспективи примарни етнички стереотип заснован је на представи о регионалном суседу чија се богата духовна традиција перципира као узор. Ова представа с временом се модификује у слику о прорачунатим и шкртим господарима, чиме се искривљује истинито језгро стереотипа: у народном поимању формирана је негативна слика омраженог трговца, прорачунатог преваранта и тврдице, што се види у апелативизацији етнонима *Грк* и *Гркиња* (у значењу занимања). Ове представе махом носе печат свакодневнoг живота, а лишене су политичких предрасуда. Њих употпуњује старији модел конфесионалног стереотипа по којем се православље поистовећује с Грцима. Вуков еписки корпус, када је реч о Грцима, не пружа довољно елемената за јасно профилисање етничког стереотипа. Ипак, одражава традиционално виђење света, по којем су представници овог народа, пре свега, доживљавани као странци, туђи, потенцијално опасна бића, која могу да угрозе сигурност и опстанак заједнице. У савременој представи српских говорника о Грцима, према подацима асоцијативног експеримента, као и подацима преузетим из *Обрајиног асоцијативног речника српског језика*,

доминантни су културни елементи, тј. идеја о културном богатству овог народа (које обједињује науку, религију, филозофију, митологију итд.).

Стереотип Руса, формулисан на основу реакција на стимулусе *Руси, руски, руски језик, Москва* у *Асоцијативном речнику српског језика*, представљен је у одељку *Стереотипи Руса у српском језику (на асоцијативном материјалу)* (163–182. стр.). Истиче се да су на формирање стереотипа утицале културне и политичке везе између Србије и Русије, које су током различитих историјских периода биле јаче или слабије. Ипак, на стварање позитивног односа у највећој мери доприносе црквене везе. Анализа одговора на стимулус *Рус* показује да се стереотип *Руса* у српској језичкој заједници профилише на основу идентификације помоћу хиперонима или кохипонима, ређе преко територијалног, политичког или националног одређења, као и на основу особина утврђених према културном, политичком, идеолошком и др. аспекту. У погледу оцене доминирају позитивне особине, и то углавном оне које се односе на емоционални доживљај Руса. Профилисање се на сличан начин остварује и у случајевима када се у улози стимулуса јавља придев *руски* односно синтагма *руски језик*. Асоцијативно поље стимулуса *Москва* има нешто другачију структуру у односу на претходна два, али не доноси нове особине. На крају анализе, ауторке закључују да у асоцијативним пољима посматраних стимулуса доминирају културни, животни и емотивни аспекти представе о Русима. У првом случају важно место припада језику. Животни план најчешће подразумева истицање склоности Руса ка пићу, док је емотивни аспект углавном заснован на позитивној оцени, мада је у извесној мери заступљено и негативно вредновање.

4. Особености концептуализације *дома* у српској језичкој заједници представљене су у трећем поглављу, насловљеном *Концепти дом у српском језику* (183–246. стр.). Оно обухвата четири одељка – у прва три предочени су резултати појединачних сегмената истраживања датог проблема: *Дом на материјалу речника српског језика* (185–204. стр.), *Дом у анкетним ѝподацима* (205–218. стр.), *Дом у ѝсловицама и ѝлексѝовима* (219–236. стр.), док је у четвртој дата ѝихова синтеза: *Дом у српском језику – речнички чланак у Аксиолошком лексикону (ѝокушај синѝезе)* (237–246. стр.).

Речничким материјалом обухваћени су лексикографски подаци у вези с обрадом значења лексеме *дом* и њеног најближег синонима *кућа*, затим парадигматски лексички низ окупљен око ових лексема, ѝихова етимологија, те творбена гнезда и карактеристични спојеви и колокације. Анализа тог материјала показује да лексеме *дом* и *кућа* у српској лингвокултурној заједници функционишу као синоними на вербално-семантичком плану, а да се разлике међу ѝима испољавају на когнитивном и комуникативно-прагматичном. Дом у свакодневној концептуализацији,

осим физичког, обухвата и емотивно-друштвени аспект као примарни, док се он реализује као секундарни у случају појма *кућа*. На основу предоченог материјала ауторке издвајају следеће аспекте у концептуализацији дома: 1) физички (препознаје се у виду мотива грађења куће, њене трошности, унутрашњег простора, материјала за градњу, врсте градње итд.), 2) друштвени (укључује мотив дома као породице, са позитивним емоционалним вредностима, као што су блискост, слобода понашања, радост, слога, љубав и поштовање ближњих, уз могућност проширивања на ширу друштвену заједницу – родни крај, домовину), 3) функционални (у вези с наменом), 4) аксиолошки (са изразито позитивном конотацијом заснованом на осећању удобности, поузданости, сигурности, блискости, гостољубивости итд., односно са негативном конотацијом заснованом на осећању несигурности, непоузданости, сиромаштва, нетрпељивости, нетолерантности итд.; уз поимање *дома* као мере добрих или лоших поступака, понашања, особина и сл., као мере расположења, у одређивању крајње границе нечега итд.), 5) емотивни/психички, 6) егзистенцијални (с наглашеном могућношћу губитка или стицања дома).

Подаци о поимању *дома* код говорника српског језика добијени су и на основу анкете која је спроведена школске 2011/2012. године међу студентима Филозофског, Природно-математичког и Технолошког факултета у Новом Саду. Анкетирано је 112 студената између 19 и 26 година. Анкетни одговори анализирани су методом прихваћеном у оквиру пројекта ЕУРОЈОС и они показују да на когнитивном и комуникативно-прагматичном плану постоје разлике између *дома* и *куће*. Одговори испитаника на питања која се тичу суштине правог дома и особина *дома/куће* указују на доминацију психосоцијалног односно психичког аспекта, који укључују следеће елементе: породицу, топлу и пријатну атмосферу, љубав, поштовање и разумевање, слогу, мир, хармонију, сигурност итд. Посебно су занимљиви одговори када је реч о изгледу типичног дома, дакле, о његовом физичком аспекту. Иако добијени резултати показују високу стереотипизираност његовог изгледа у српском језику преко особине *сѣамбени објекат са окућницом*, у знатном броју случајева концептуализација се остварује преко психосоцијалних, психичких и функционалних особина: *ѝородица/заједница, љубав, ѝошѝовање, разумевање, ѝоила, ѝријаѝина аѝмосфера* итд. И резултати добијени у случају питања са пресупонираним одговором показују да се у опису дома преплићу физички и психосоцијални аспект.

Концептуализација *дома* у српској језичкој заједници предочена је, такође, на материјалу пословица и изрека из Вукове збирке, односно на текстовима различитог жанра из световне и религијске сфере, с циљем да се утврди који се аспекти чувају у традиционалним формама стваралаштва те какав је њихов однос према концепту у савременим

изворима. Према тврдњи ауторки, у народним пословицама реализована је наивна представа *дома*, профилисана на традиционалним вредностима и обичајима патријархалне културе. Конципира се као вишедимензионални појам са следећим аспектима: физичким (заснованим на метонимијској замени *дома/куће* њиховим деловима), друштвеним (који откривају обичајне норме у регулисању приватних, јавних и других односа међу члановима породице и шире друштвене заједнице), аксиолошким (где се *дом* и *кућа* узимају као мерило позитивних или негативних вредности) и психичким (у виду осећања слободе, власништва итд.). Слика *дома* сагледана из индивидуалног угла, репрезентована песмом *Моја соба* Алексе Шантића, упоредива је са истом сликом у анкетном материјалу: у њој се физички аспекти преплићу с емотивним, с личним доживљајем тоpline и удобности, исказаним у виду поетских метафора. На примеру метафора с *домом* као изворним доменом (ЦРКВА ЈЕ ДОМ, ГРОБ ЈЕ ДОМ, КОСОВО ЈЕ СРПСКИ ДОМ, СВЕТ ЈЕ ДОМ, ЧОВЕК ЈЕ САМ СЕБИ ДОМ) ауторке указују на одређене специфичности концептуализације, засноване на аксиолошким параметрима, у књижевноуметничком и делом публицистичком дискурсу. Принципи профилисања *дома/куће* у религијском дискурсу утврђени су на основу реализације датих лексема у Старом и Новом завету и другим изворима, где подлежу стилској и жанровској диференцијацији. У Старом и Новом завету концепт *дома* профилише се на основу друштвених параметара, док се концепт *кућа* профилише и на основу физичких. Ауторке запажају да се *дом* као изворни домен у религијском дискурсу јавља у следећим метафорично-метонимијским реализацијама: ХРАМ (БОЖЛИ) ЈЕ ДОМ, ЦАРСТВО БОЖЈЕ ЈЕ ДОМ/КУЋА, СВЕТ ЈЕ ДОМ (с којом је у опозицији метафора ЧОВЕК ЈЕ САМОМ СЕБИ ДОМ, ЧОВЕЧАНСТВО ЈЕ ДОМ итд.). Такође истичу да се његова концептуализација (уз већ утврђене супротности: свој – туђи, живот – смрт, унутрашњи простор – спољашњи простор) заснива на опозицијама царство земаљско – царство небеско и вечни, бесмртни – пролазни, смртни.

У завршном одељку, насловљеном *Дом у српском језику – речнички чланак у Аксиолошком лексикону (ѝокушај синѝезе)*, представљен је чланак српског концепта *дом*, објављен у *Аксиолошком лексикону*, али за потребе монографије прерађен тако да је у њему сепаратни опис замењен холистичким. На основу података добијених анализом свих врста грађе (системске, текстуалне и анкетне), ауторке реконструишу базичне карактеристике концепта *дом*, које показују његово разумевање у српској језичкој заједници. У његовом семантичком опису физичка, функционална, друштвена и емоционална димензија издвојене су као аспекти с највећим степеном облигаторности. Уз то, потврђени су следећи његови профили: општи, традиционални, савремени, патриотски, религијски и поетски.

Претпоследње, четврто поглавље, посвећено је анализи још једног универзалног концепта у српској језичкој заједници, на шта упућује и сам наслов *Концепт породица у српском језику* (247–344. стр.). У складу са методолошким поставкама лублинске етнолингвистичке школе овај концепт реконструисан је на основу системског, анкетног и текстуалног материјала, а резултати анализе предочени су у одељцима: *Породица на материјалу речника српског језика* (249–266. стр.), *Породица у анкетним подацима* (267–287. стр.), *Породица у асоцијативном пољу* (289–301. стр.), *Језичка слика породице у пословицама и текстовима* (303–337. стр.), *Породица у српском језику – речнички чланак у Аксиолошком лексикону (покушај синтeze)* (339–344. стр.).

За потребе анализе системског материјала коришћена је грађа из етимолошког речника П. Скока, затим из Вуковог речника, РЈАЗУ, РСАНУ, РМС, РСЈ и друге свеске Семантичко-деривационог речника. На основу етимолошких података, те података о семантичком и деривационом варирању лексеме *породица/обишцељ*, као и њихове парадигматске мреже, ауторке успостављају следеће аспекте датог појма: друштвени (проистекао из семе ‘заједница’), генеалошки (заснован на семи ‘крвног сродства’), психички (изведен на основу семе ‘блискости’) и просторно-физички (успостављен према семи ‘заједничког простора’). Друштвени (социјални) аспект манифестује се кроз особине институционалне уређености породице, њене васпитне улоге, егзистенцијалног значаја итд. Генеалошки аспект обухвата компоненте потомства и односе међу лицима која су у сродству. Физички аспект доминира у етимологији речи *обишцељ* (од прасловенског глагола *obitati*), затим у дериватима из истог творбеног гнезда (*обишавати*, *обишавалиште* итд.), као и у застарелим значењима ове именице. Просторност је видљива и у сликовитом приказивању мреже сродничких веза у виду стабла. Аксиолошки аспект заснован је на опозицијама вредности *добар : лош*, *угледан : неугледан*, *поштен : непоштен* и сл. Психички аспект остварује се у низу позитивних односно негативних емоција, какве су топлина, блискост, као и степена сродности.

Концепт породице реконструисан је даље на основу резултата анкете спроведене школске 2016/2017. године међу студентима Природно-математичког, Медицинског и Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду (на узорку од 100 анкета). Уз личне податке, анкетом је било обухваћено осам питања о породици, углавном отвореног типа. Посебно су занимљиви резултати одговора на питање о правој породици. Класификовани према дескрипторима, одговори студената показују доминацију психосоцијалног аспекта у њиховој свести (дакле, не генеалошког, сродничког), будући да се породица поима као заједница чланова међу којима владају љубав, поштовање, подршка, слога, разумевање,

хармонија, поверење итд. Такође је јасно профилисан и став говорника да између савремене и традиционалне породице постоје разлике у погледу темпа живота, броја чланова, положаја жене и деце у њој, схватања и начина живота, при чему је традиционална породица повољније оцењена од савремене. Сагледано у целини, резултати анкете показују да је модел традиционалне породице идеал за испитанике.

Асоцијативно поље лексеме *породица*, као и њених кохипонима и деривата, анализирано је на материјалу *Асоцијативног речника српског језика* и *Обратног асоцијативног речника српског језика*. Више од половине од укупног броја асоцијата на стимулусе *породични* и *родбина* припада социјалном домену, а из истог домена је и већина стимулуса на које се као реакција јавља лексема *породица*. На основу анализе укупног асоцијативног материјала утврђено је да управо социјални домен представља центар асоцијативног поља породице, његову ближу периферију чине психички, физички и емотивни домен, у даљој периферији смештени су генеалогски, аксиолошки и егзистенцијални домен, а у крајњој периферији – егзистенцијално-физички домен.

Језичка слика породице приказана је и на паремијском материјалу Вукових *Српских народних њсловица*, и то на родбинским називима уже и шире породице, уз поређење са резултатима истраживања исте језичке слике у другим језицима. Следећи начелно методологију сличних истраживања у литератури, ауторке су пословице из наведеног тематског круга поделиле у три групе: 1. сродство по крви, 2. сродство по браку, 3. сродство по души. У оквиру прве скупине остварује се аспект признавања сродства по крви, који се отеловљује кроз различите врсте блискости чланова породице, затим аспект карактеристике родитеља, којим се указује на односе у породици и на особине патријархалне породице, где је посебно изражен позитиван однос народног ствараоца према мајци, те аспект карактеристике деце, који показује амбивалентно вредновање брата и маргинализовану улогу сестре у српској патријархалној породици, као и различите врсте односа између деце и родитеља. Пословице окупљене у тематски круг сродство по браку, које садрже лексичке конституенте *муж* и *жена*, позитивно вреднују хармоничан однос међу супружницима. Сродство по души, представљено као посебан вид несродничких односа који је у основи дружења, пријатељства и солидарности, позитивно се оцењује у пословицама. У односу на резултате системских, анкетних, асоцијативних и паремијских истраживања, савремени текстови различитог жанра дају сложенију и динамичнију слику савремене породице, која се непрестано мења пратећи промене на свим нивоима друштва. То су текстови у којима се породица сагледава из социјално-антрополошког, административно-политичког и феминистичког угла.

У последњем одељку четвртог поглавља изнети су резултати истраживања датог материјала уређени за њихово приказивање у *Аксиолошком лексикону*. Истражени материјал показује да се породица у српској језичкој заједници јавља у два модела – као идеална/идеализована и реална породица, која се вреднује на основу њиховог упоређивања, што се испољава као амбивалентан однос према основним вредностима породице. Когнитивном дефиницијом обухваћени су: физички, функционални, социјални, психосоцијални, психички, животни, генеалогски и етички аспект. Такође су издвојени профили анализираних концепата: општи, традиционални (патријархални), савремени (модерни), антрополошки, административно-политички и феминистички.

Завршно поглавље (*Закључна разматрања на основу резултата истраживања* (347–365. стр.) дато је у форми синтезе најзначајнијих сазнања до којих су ауторке дошле у свом истраживачком раду на пољу етнолингвистичких разматрања како теоријских тако и практичних проблема, у првом реду културно и друштвено значајних стереотипа и универзалних концепата.

Након овог тематско-садржинског прегледа може се закључити да је овако теоријски и методолошки конципирана монографија *Когнитивни њравац у српској етнолингвистици – њочеци развоја и актуелни њроблеми* Стане Ристић и Иване Лазић Коњик од вишеструког значаја за српску лингвистику. С једне стране, она пружа увид у могућности и домете практичне примене основних поставки лублинске етнолингвистичке школе когнитивног усмерења на српском језичком материјалу. Тиме се отварају врата за интегрисање српског језика у шири истраживачки корпус, везан за словенски језички простор, и истовремено за укључивање српске лингвистике у европске истраживачке токове. С друге стране, она продубљује знања носилаца српског језика о њиховом идентитету, менталитету и културнонационалним специфичностима јер се бави темама које су универзалне и кључне за опстанак и развој сваке заједнице. Следећи начела лингвистичког антропоцентризма, ауторке нас подсећају да језик о нама говори сликовитије и речитије него ми о њему. То посебно потврђује анализа језичког материјала, прикупљеног из дескриптивних и других специјализованих речника српског језика. Разматрани посебно, иако у функцији холистичког тумачења резултата, лексички подаци потврђују да се језичка слика дома и породице у знатној мери подудара с когнитивном, иако је когнитивна слика света у лингвистичкој литератури по правилу означена као шири. Подударности ове врсте јасни су показатељи уграђености културних информација у језички систем односно у семантички простор српског лексикона и оправдавају примарност језичког корпуса у истраживањима овог типа.

Имајући у виду теоријску оријентисаност, методолошку доследност у анализи грађе и тумачењу резултата, као и истраживачка достигнућа, приказану монографију свакако би требало уврстити као обавезну литературу на факултетским предметима с лингвокултуролошким усмерењем.

*Гордана Р. Шћрбац**
Филозофски факултет
Нови Сад

* gordana.strbac@ff.uns.ac.rs

Слободан Новокмет. *Називи живоїиња у срїском језику: семанїичка и лингвокулїуролошка анализа*. Београд: Институт за српски језик САНУ, 2020, 340 стр.

После воћарске лексике и терминологије едиција Монографије у издању Института за српски језик САНУ постала је богатија за још једно лексичко-терминолошко истраживање са мултидисциплинарног аспекта који, поред традиционалног, обухвата и интердисциплинарни приступ. Реч је о монографији *Називи живоїиња у срїском језику: семанїичка и лингвокулїуролошка анализа* Слободана Новокмета, научног сарадника Института за српски језик САНУ, насталој на основу ауторове докторске дисертације, одбраћене 2016. године на Филолошком факултету у Београду под менторством проф. др Рајне Драгићевић.

Као у већини досадашњих студија о лексици српског језика које су објављене у наведеној едицији а чији су аутори лексикографи *Речника срїскохрваїског књижевног и народног језика (Речника САНУ)*, и у овом истраживању традиционални приступ грађи има лексичко-семантички и лексикографски, а интердисциплинарни приступ лингвокултуролошки карактер, веома популаран у лингвистичким истраживањима крајем прошлог, а нарочито почетком овог века.

Садржај истраживања структурисан је у седам поглавља. То су: *Уводне најомене* (стр. 11–18), *Теоријски оквир истраживања* (стр. 19–51), *Семанїичка анализа секундарних значења зоолошких лексема – зооними као маїеријалне реалије и креације* (стр. 53–104), *Појмови који ириїадају кулїури, ирироди, људским, живоїињским и биљним организмима и ономасїици* (стр. 105–165), *Секундарне семанїичке реализације зоолошких лексема које се односе на човека* (стр. 167–291), *Прејоруке за унаїређење лексикографске обраде зоолошких лексема* (стр. 293–301) и *Закључна размайрања* (стр. 303–309). Књига садржи још: *Реч ауїора* (стр. 9), списак извора, речника и веб-сајтова (стр. 311–312), као и цитиране литературе (стр. 313–322), затим именски регистар (стр. 323–325) и регистар појмова (стр. 326–336), резиме на енглеском (стр. 337–338) и руском (стр. 339–340) и белешку о аутору (стр. 341). Поглавља су подељена

на бројне одељке, а закључци веома често представљени табеларно, што доприноси прегледности истраживања истовремено сведочећи о његовој минуциозности и прецизности. Нарочито је користан појмовни регистар, који садржи списак свих зоонима, чиме је омогућен увид у одговарајуће податке о свакој животињи понаособ.

У *Уводним најоменама* аутор појмовно и термилошки одређује термин *зооним* и образлаже предмет, корпус, метод и циљеве истраживања.

Предмет истраживања је ограничен на моноксичке зоолошке јединице, ексцерпирани из више описних речника савременог српског језика, међу којима, свакако, најзначајније место заузима *Речник САНУ*. Грађа је допуњена примерима из *Двосмерног речника српског жаргона и жаргону сродних речи и израза* Драгослава Андрића из 2005. године, а као контролни извори коришћени су: *Рјечник хрватскога или српскога језика (Рјечник JAZU)*, разни специјализовани термилошки речници (*Зоолошка терминологија и номенклајтура* из 1932. г., *Орнитолошки речник* групе аутора из 2016. г., *Байрахолошко-херпетолошки речник* групе аутора из 2019. г. итд.), а консултован је и електронски *Корпус савременог српског језика (СрпКор 2013)*. Приступајући свеобухватној и репрезентативној грађи са три поменута аспекта, аутор поставља себи неколико циљева. Један је да на основу лексикографских дефиниција датих лексема испита принципе на основу којих се формирају значењске структуре лексема, чиме би утврдио на које се све појмове односе њихова секундарна значења, које би што прецизније класификовао. Други циљ подразумева идентификацију семантичких компонената којима се реферише на физички изглед, особине и функције животиња, а чија активација узрокује полисемију код лексичко-семантичке групе зоолошких назива, на основу чега се могу протумачити основни лексички механизми помоћу којих дати називи развијају секундарна значења. Трећи циљ се односи на изношење предлога за унапређење обраде полисемантичних лексема у дескриптивним речницима на основу анализе лексикографске обраде секундарних значења зоонима првенствено у *Речнику САНУ*. Четврти циљ је утврђивање побуда за заузимање одређеног става према датој животињи, утканог у поједина секундарна експресивна значења, што би допринело осветљавању језичке слике света српског говорника. За такво истраживање аутор примењује мултипликативни метод који подразумева комбинацију: компонентне анализе, анализе зоосемије и теорије о *Великом ланцу постојања*. Литература која се користи претежно је сербокroatистичка, затим руска, англосаксонска и пољска, и то из области: лексикологије, когнитивне лингвистике, ономастике, дериватологије, (компаративне) фразеологије, (лингво)културологије, етнологије, митологије, фолклористике, биологије, а консултована су и књижевна де-

ла (басне), при чему је велики број референци веома скоријег датума. Термин *зооним*, који се у славистици користи неуједначено, Новокмет употребљава онако како се користи у руској лингвистичкој литератури – подразумевајући под њим и властита имена животиња и називе животињских врста и јединки.

Поглавље *Теоријски оквир истраживања* у основи представља историју питања проучавања зоонима у разним хуманистичким дисциплинама. Ова аотирана библиографија почиње критичким приказом истраживања симболике животиња у језичкој слици света са становишта антропоморфизма и зооморфизма, те симболике животиња у разним културним традицијама. Аутор се затим осврће на истраживања зоолошких лексема у више дисциплина науке о језику (ономастици, когнитивној лингвистици, фразеологији и компаративној фразеологији, а на материјалу српско(хрватског), руског, белоруског, пољског, немачког, енглеског, француског и шпанског језика) и на изучавање полисемије зоонима у српској лингвистици. Тај осврт се наставља приказом лексичко-семантичког и граматичког приступа проучавању зоонима у српском језику, а завршава се одељком посвећеном лексикографској интерпретацији основног значења датих лексема у *Речнику САНУ*, и то зоонима као терминолошке лексике, с једне, и као општеупотребне лексике, с друге стране. Завршна разматрања поглавља посвећена су семантичким компонентама зоонима у лексикографској обради на примеру *Речника САНУ*, где аутор рашчлањује дефиниције основних значења неколико типичних лексема из тематске групе *животиња* на семантичке компоненте (архисему и семе нижег ранга) да би показао неуједначеност у лексикографској интерпретацији зоонима и распореду терминолошких хиперонима и предлаже општу (идеалну) формулу дефиниције зоонима. Наиме, Новокмет се слаже са својим претходницима лексиколозима да „у неким случајевима употреба хиперонима која је нижа категорија подразумева припадност вишој категорији. На пример, код лексеме *коњ* као хипероними су наведени *сисар*, *животиња* и *којићар*, а довољно би било навести само *којићар* што је и најближа надређена категорија коња“ (стр. 48–49).

Треће поглавље, *Семантичка анализа секундарних значења зоолошких лексема – зооними као материјалне реалије и креације*, поред уводних разматрања, садржи одељке у којима се елаборирају следеће лингвистичке и ванлингвистичке појаве: семантичко калкирање као механизам проширивања семантичке структуре зоонима, квалификативна вредност посматраних секундарних семантичких реализација, циљни домени секундарне реализације зоонима, метонимија и синегдоха у мотивацији секундарних значења зоонима који се односе на материјалне реалије и типови животињских врста који се односе на материјалне реалије.

Разматрајући феномен о коме говори у овом поглављу на основу истраживања обављених коришћењем фразеолошког и лексичког материјала у словенским језицима, аутор у уводном одељку закључује да „у сродним словенским језицима постоје слични, ако не и идентични, механизми мотивације секундарних значења зоонима у сфери материјалних реалија, тј. да се асоцијативне везе између изгледа и функције изворних зоонима и различитих циљних предмета и њихових делова успостављају по сличним когнитивним (перцептивним и логичким) законитостима, док се разлике могу приписати културолошком контексту (нпр. у руском језику назив за ноћну посуду је *йайка*, док је у српском *гуска*; лексеме *коњ*, *коза*, *кобила* и сл. у сва три језика могу означавати разне ослонце, држаче и сл.), док ове сличности можемо објаснити и међујезичким позајмљивањем“ (стр. 56). Пружајући драгоцене податке о језичкој слици света не само српског него и других словенских језичких говорника, ово компаративистичко истраживање монографију чини драгоценом колико за србистичку толико и за славистичку лингвокултурологију и етнолонгвистику.

Одељак о проширењу значењске структуре зоонима семантичким калкирањем из других језика (стварању неосемантизама) садржи промишљања релевантна, поред лексикологије, и за област дериватологије, па се тако, између осталог, констатује да понекада није увек лако утврдити порекло у српском језику за секундарно значење зоонима као што је нпр. *камелеон* „особа која мења мишљење, која се прилагођава“ (према енгл. *chameleon*) или су неки називи за положаје у јоги (*кобра*, *лейшир*, *лабуд*, *ждрал* и сл.).

Квалификативна вредност посматраних семантичких реализација садржи информацију о временском, просторном, професионалном, социјалном, историјском или сл. обележју лексеме (*жирафа* заст. „украшна игла“, *бик* покр. „лук, опруга на брави“, *мечка* разг. „аутомобил марке Мерцедес“, *јеж* грађ. „зупчаста направа за набијање путева и насипа“, *гароња* фиг. „назив за разне гараве и црне предмете“ итд.), док циљни домени секундарне семантичке реализације зоонима, које аутор уочава, показују да зоонимске метафоре обухватају реалије из скоро свих домена материјалне културе показујући велику присутност животињског света у човековом менталном свету. Дате циљне домене аутор класификује према семантичком критеријуму издвајајући једанаест тематских група које обухватају појмове означене конкретним значењем а које представља табеларно. То су следеће групе (наведене према учесталости примера): оруђе, у које спадају направе, алатке, справе и сл. (*акреј* „сказалка на сату“, *жаба* пом. „колут кроз који се провлачи коноп за дизање терета“, *змај* мет. „направа од платна или хартије која се диже под утицајем ветра носећи метеоролошке инструменте за мерење брзине ветра, температуре и влаге ваздуха“ итд.), оружје и делови оружја (*зека* „мала зелена пушка, кубура“, *лейшир*

„преклапач на задњем нишану пушке“ итд.), предмети који служе за игру и инструменти (*жабица* „врста ракете за ватромет која одскакује од земље“, *йевчић* „дечја свирала у облику малог певца“ итд.), накит (*јеж* „врста накита на женској капи у старој градској народној ношњи“ итд.), спортска помагала (*бубамара* „фудбалска лопта“ итд.), саобраћајни појмови (*зебра* „пругасто исцртан простор на коловозу одређен за прелаз пешака, пешачки прелаз“ итд.), одевни предмети (*кенгур* „грудна носилка за бебе“ итд.), грађевински појмови (*јарац* „зидарски ногари“ итд.), војна опрема и појмови у вези са војском (*зоља* „ручни минобацач (за једнократну употребу“ итд.), електронски уређаји (*бубица* „мали микрофон“ итд.) и производи животињског порекла (*лисица* „крзно од лисице“ итд.).

Компонентном анализом Новокмет утврђује које се семе активирају у процесу метафоричког преноса номинације са животиње на неки од чланова поменутих тематских група из сфере материјалних реалија. Најпродуктивније су семе опште физичке појавности, а то су семе: изгледа и облика тела (нпр. *гушићер* покр. „део сечива у самој дршци од ножа“), изразите физичке карактеристике (нпр. *йеликан* мед. „покретни део механизма за вађење зуба, који својим обликом подсећа на кљун истоимене птице“) и величине (нпр. *кокојић* покр. „дрвени клин“), док семе боје (нпр. *бубамара* „фудбалска лопта“) и звучања (нпр. *зујалица* „врста дечје играчке, чигра, зврк“) карактерише ограничени мотивациони потенцијал. Још нижег ранга су семантичке компоненте: функције (нпр. *кобила* „гредна на којој стоји вретено за покретање воденице“), кретања (нпр. *скакавац* жарг. „врста ножа са опругом за извлачење сечива из корица које притиском на опругу „искаче“ великом брзином“), понашања и особина (нпр. *ала* „справа за цеђење воћа и поврћа“ и *оса* „пушчани метак, тане, куршум“) и снаге (нпр. *медвед* покр. „набијач, маљ“).

Поред метафоре као основног, најпродуктивнијег лексичког механизма у реализацији секундарних значења зоонима у сфери материјалних реалија, грађа показује и одговарајуће примере са метонимијом и синегдохом (нпр. *јаре* фиг. „гајде, јарећа мешина на гајдама“ и *меда* деч. „играчка у облику медведа“).

Ово поглавље се завршава класификацијом зоонима са становишта типова животињских врста које се односе на материјалне реалије. Анализа показује да су најучесталије (и релативно подједнако заступљене): домаће животиње (*бик*, *коза*, *магарац* итд.), дивље животиње (*вук*, *миш*, *медвед* итд.), птице (*врабац*, *орао*, *йејџао* итд.), инсекти (*буба*, *лейшир*, *мушица* итд.), водоземци и гмизавци (*глистиа*, *корњача* итд.). Примат имају, ипак, домаће животиње, с којима је човек најчешће у контакту. Остале су: бескичмењаци (*црв*), рибе/мекушци (*ајкула*, *шкољка*, *глистиа*), животиње које нису карактеристичне за наше крајеве (*зебра*, *камила*, *кенгур*) и митолошка бића (*ала*, *змај*).

Поглавље посвећено појмовима који припадају култури, природи, људским, животињским и биљним организмима и ономастици корисно је како за ономастику тако и за социолингвистику будући да је посебна пажња посвећена жаргону.

Култура се разматра кроз анализу: народне културе и живота, апстрактних појмова, појмова који се односе на одређену вредност, симбола и спортског жаргона, о природи се говори као о природним појавама, док се људски, животињски и биљни организми испитују у оквиру поделе на две тематске групе: групу људских и животињских органа и делова тела и групу људских, животињских и биљних болести, повреда, рана и сензација на телу. Ономастичка истраживања се односе на називе животиња који могу бити антропоними или фитоними.

Појмове који се односе на народну културу и живот аутор класификује у тематске групе (представљене табеларно) и анализира са семантичког становишта.

Четири групе појмова односе се на: храну и пиће (нпр. *во* мн. покр. „врста божићних колача који личе на волове у јарму“, *маца* „ракија манастирка“), појаве у вези са животом на селу, земљорадњом, сточарством и сл. (нпр.: *власац* „жито које са класа отпадне и изникне“, *кокош* мн. „ноћно и јутарње кукурикање петлова; време тога кукурикања (око поноћи, пред зору и у свануће, обично са одредбом: први, други, трећи)“, *обад* покр. „дугачак штап са иглом на врху којим се гони стока“), друштвене и народне игре, обичаје, светковине, предмете за игру, учеснике у игри, обичајима (нпр.: *голубица* „врста народне игре, кола“, *зекан* „врста картарошке игре“, *кокошка* покр. „назив за дечју игру; један од учесника у тој игри“, *коњиц* етн. покр. „онај који иде од куће до куће на коњу и позива у сватове“, *мулац* покр. „камен у који играчи у једној дечјој игри гађају плочицама“, *кобила* мн. нар. „обичајна женска игра која се игра током беле недеље; учеснице у тој игри“) и шаре и мотиве у народним везовима (нпр. *веверица* „врста шаре у народним везовима“, *крилача* мн. „врста конављанског веза“). Апстрактни појмови представљају разне појаве менталног живота: мисли, осећања, неодређене ентитете, различите поступке и особине мотивисане животињским понашањем или колективном експресијом према датој животињи (нпр.: *буба* „неоснована или настрана мисао; прохтев, ћеф“, *зверка* разг. „нешто ново, необично, несвакидашње“, *јајка* експр. „лажна, измишљена сензационалистичка вест у новинама и другим медијима“, *хидра* фиг. „велика опасност, зло“). Појмови који се односе на одређену вредност могу бити: мерне јединице (нпр. *злашница* заст. „стара мера за површину земљишта“) или новчане јединице (нпр. *крокодил* „долар“). У тематску групу симбола спадају називи: *јагње* рлг. „Исус Христос“, *ласица* (права) „први наговештај, први весник нечега“ итд., а у спортски жаргон: *делфин* спорт. „стил у пливању“, *мачор/мачка* „гол, кош (у кошарци), мат

(у шаху)“ итд. Природе појаве су означене именицама: *даждевњак* покр. „ветар који носи кишу“, *лейџирица* фиг. „пахуља, пахуљица (снега)“ итд. Немали је број зоолошких назива за људске и животињске органе и делове тела (нпр. *коњ* анат. покр. „грудна, прсна кост“, *зец* покр. „месо с доње стране трупа (обично од свиње или овце)“), људске, животињске и биљне болести, повреде, ране и сензације на телу (нпр.: *гуја* мед. покр. „падавица, епилепсија“, *курјачина* покр. „врста коњске болести“, *меџиљ* бот. „врста болести купуса“, *бајка* мед. (обично у мн.) „рана на устима“, *џруџ* покр. „гнојно запаљење прста, злић“, *црвић* „бацил болести“). Грађа показује да у српском ономастикону преовлађују зоолошки антропоними из категорије птица (нпр.: *Голуб*, *Паун*, *Зеба*, *Јаребица*) и дивљих животиња (нпр.: *Вук*, *Лав*, *Кошута*, *Лисица*). Таква номинација је мотивисана позитивним ознакама датих животиња (*голуб* се поима као симбол нежности и верности, *зеба* као симбол сићушности и покретљивости, док име *Вук* магијски има заштитну улогу). Фитоними који се јављају као секундарне семантичке реализације зоонима представљени су са аспекта мотивације, која може бити: изглед животиње (нпр. *јеж* „украсна биљка чије округласто стабло има по ребрима бодље“), њихова боја (нпр. *јазавичарка* „врста крушке“) или величина (нпр. *маца* „пупољак на врби; прут на чокоту винове лозе“).

Лингвокултуролошки аспект истраживања нарочито је дошао до изражаја у петом поглављу, у којем аутор показује које се појаве и појмови у људском свету перципирају, описују и концептуализују помоћу зоонима, чиме открива систем вредности српске језичке заједнице оличен у њеним стереотипима, стандардима и еталонима, а користећи велики број компаративистичких радова у којима се пореди српски са енглеским, пољским, руским, али и норвешким и немачким језиком, аутор осветљава делове мозаика језичке слике света и других лингвокултура.

Новокмет прво представља теоријски оквир истраживања и појам зоосемије, а затим теорију о *Великом ланцу њосџојања* (енгл. *The Great Chain of Being*).

Зоосемија је метафоричка екстензија лексема за животиње на човека, а зоосем је њихово метафоричко значење којим упућују на људска бића и исказују неке људске особине (нпр. *гуска* фиг. пеј. „глупа, ограничена женска особа, глупача“, *магарац* фиг. погрд. „онај који чини глупости, будалаштине, глуп, умно ограничен човек, глупак“). Према теорији о *Великом ланцу* појмови на вишој лествици ланца (Бог, човек) често се описују помоћу појмова на нижој лествици (животиња, биљака, инанимантних објеката), што подразумева колективне стереотипе о животињама (за *ћурку* и *гуску* се везује глупост, за *џса* тврдичлук и љубомора, за *вука* храброст, али и крволочност итд.). На основу прегледа англосаксонске литературе о зоонимским метафорама са аспекта *Великог ланца* и стереотипа који карактеришу једну језичку заједницу Новокмет

долази до закључка да се употребом датих метафора, идентификацијом са животињама, мушкарци и жене најчешће експресивно деградирају. Занимљиво је да патријархални поглед на жену карактерише како словенску (српску) тако и енглеску и шпанску културу.

Аутор затим анализира људске карактеристике изражене зоосемијом. То су: физичке, психичке (карактерне) и особине које се односе на човекову сексуалност (телесни нагон). Дели их аксиолошки – на позитивне и негативне, а у оквиру сваке групе прво их табеларно класификује, па разматра зоонимску метафоризацију мушкарца и жене и мотивацију за секундарне семантичке реализације зоонима. Овакав приступ монографију чини корисном за гендерну лингвистику.

Предмет даљег истраживања представља експресивна лексика: хипокористици и надимци позитивне конотације (нпр. *маче* фиг. „реч одмила (обично за дете)“, *џаун* „назив одмила који млада даје деверу“), па зоолошке лексеме у функцији погрдних и увредљивих назива за човека (нпр. *квочка* „погрдан назив за женску особу“, *свиња* „у љутњи као псовка“), те лексеме у функцији номинације човека према друштвеној улози (нпр. *мрав* „ситан препродавац дроге“, *џас* „полицијски агент“). Аутор затим говори о човеку посебне телесне карактеристике (нпр. *гароња* „гарав, црн човек“, *жирафа* „висока девојка одн. жена“) и типовима животињских врста које се односе на човека а које дели на телесне и духовне особине.

Систем вредности српске лингвокултурне језичке заједнице који се може реконструисати на основу резултата до којих је дошао С. Новокмет у овом поглављу кореспондира одговарајућем систему вредности до којег су дошли неки други истраживачи експресивне лексике српског језика – како пејоративне тако и лаудативне, стандардне и дијалекатске – а то је да српски језички говорник у основи вреднује: умереност, памет, културу, увиђајност, пристојност, племенитост, храброст, вредноћу, због чега се нпр. јединицама негативне експресивне номинације именује особа која је претерано крупна или изузетно мршава (нпр.: *комарац*, *кобила*, *мечка*, *глицџа*, *слон*), неуредна (нпр.: *џрасац*, *жабац*, *грмуша*, *крмача*), причљива (нпр.: *лајавац*, *кокошка*, *крекејџуша*), умно ограничена (нпр.: *кокошка*, *ћурка*, *гуска*, *бик*, *во*, *магарац*), при чему се недовољна памет доводи у везу са примитивизмом, некултуром и грубошћу као облицима друштвено непожељног понашања. Са становишта стереотипизације полова, зоолошка експресивна лексика потврђује да су код жене релевантнији физички параметри: атрактиван изглед и здравље, што илуструју називи *мачка*, *риба* итд., а код мушкарца друштвени параметри: храброст, јунаштво, морал, на шта указују називи: *вук*, *змај*, *лав* итд. У сфери сексуалности, код жена се негативно перципира слободно сексуално понашање, што сведочи метафора СЕКСУАЛНО АКТИВНА ЖЕНА ЈЕ ЖЕНКА ПСА, оличена у пејоративним називима: *кера*, *куја*, *вижла*, *кучка*, док се

мушка слободна сексуалност афирмише, и то употребом метафора чији су изворни домени животиње које се поимају као енергичне и сексуално моћне (*ждребац*, *џасџув* и сл.). Поред когнитивне лингвистике, неки делови анализе зоонима са лингвокултуролошког аспекта су корисни и за социолингвистику и прагматику, а то су истраживања зоолошке жаргонске лексике и употребе зоонима са емотивно-експресивном функцијом, која показују да од неких друштвених занимања и група српски језички говорник гаји нарочиту аверзију према полицији (то потврђују нпр. лексеме: *ала*, *гавран*, *глодар*, *кер*, *кобац*, *крџица*, *џукела*, *џас*) и криминалним групама (нпр.: *ајкула*, *кокошар*, *мрав*, *мазга*, *џаук*, *џацов*, *џџичица*, *скакавац*), као и то да се зооними веома често употребљавају у намери да се саговорник дискредитује, увреди и сл. (нпр.: *крмак*, *кобила*, *магарац*, *мазгов*, *џсејо*, *џукела*, *џукац*).

Истраживање зоонима са лексикографског аспекта подразумева евалуацију лексикографских поступака у вези са обрадом ове лексике у речницима српског језика, пре свега у *Речнику САНУ*, на коме аутор ради. Предлози за унапређење лексикографске обраде зоонима тичу се допуне њихове семантичке структуре значењима која изостају у речницима иако су потврђена у језичкој пракси (нпр. *крџица* „шпијун“), као и сврсисходности укључивања културолошких информација о некој лексеми при њеном дефинисању. Аутор тако сматра да су у праву лингвисти који сматрају да нпр. код лексеме *гуска* основном значењу треба придужити сему 'за коју се верује да је глупа' јер без тог податка није јасно како се у семској структури развило пејоративно значење које упућује на човека (фиг. пеј. „глупа, ограничена особа“). Исто тако, неопходно је укључити компоненте које се односе на врсту, брзину или начин кретања животиње (нпр. код лексема: *видра*, *зец*, *медвед*) пошто и оне носе релевантне информације о семантичкој вредности зоонима.

Осветљавајући полисемантичке процесе код лексема са основним значењем животиња и когнитивне механизме у прожимању људског и животињског света, Слободан Новокмет је у својој студији *Називи животиња у српском језику: семантичка и лингвокултуролошка анализа* понудио веома темељно, детаљно и корисно истраживање, значајно за науку о језику (лексикологију, лексичку семантику, дериватологију, когнитивну лингвистику, прагматику, ономастику) и друге интердисциплинарне области (лингвокултурологију, социолингвистику и етнолингвистику).

Драгана М. Рајковић
Институт за српски језик САНУ
Београд

Sanja Krimer-Gaborović. *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet, 2019, 351 str.

Монографија Сање Кример-Габоровић *Prepoznavanje i imenovanje boja u engleskom i srpskom jeziku* објављена је 2019. год. као електронска књига у едицији Е-дисертације Филозофског факултета у Новом Саду (књ. 20). Проистекла је из текста докторске дисертације под насловом „Семантичка и творбена синтагматика лексема којима се именују боје у енглеском и српском језику: когнитивнолингвистички приступ“, која је одбрањена на Филозофском факултету у Новом Саду, 2011. године, под менторством проф. Твртка Прћића и представља, према речима ауторке, „kognitivnolingvističku studiju o semantičkoj i tvorbenoj sintagmatici engleskih naziva za 11 osnovnih kategorija boja (...) i njihovih srpskih prevodnih ekvivalenata“ (стр. 21).

Књига садржи: Апстракт на српском и енглеском језику са кључним речима, Типографске конвенције и Скраћенице, Садржај, Предговор (стр. 19–20), поглавља: 1. Уводна разматрања (21–29), 2. Теоријски аспекти изучавања боја: вањезичка димензија (31–64), 3. Теоријски аспекти изучавања боја: језичка димензија (65–182), 4. Семантичка синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје (183–246), 5. Творбена синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје (247–289), 6. Закључна разматрања (291–296), Литературу (297–330) и Прилог: Научно-техничка систематизација боја и пратећи речници боја (331–349).

Прво поглавље, под насловом *Уводна разматрања*, садржи три одељка: 1.1. Одређење теме и циљева истраживања (21–26), 1.2. Структура корпуса (26–28) и 1.3. Организација даљег излагања (28–29). У овом поглављу дефинисана је тема монографије, која се сажето може представити као лексичко-семантичка и семантичко-творбена анализа лексема којима се именују основне боје у енглеском језику (а то су: *black, white, red, green, yellow, blue, brown, purple, pink, orange, grey*) и њихових преводних еквивалената у српском језику (*црна, бела, црвена, зелена, жутиа,*

илава, браон, љубичаста, розе, наранџаста, сива) из угла контрастивне лексикологије и из когнитивнолингвистичке перспективе. Ауторка најављује да ће семантичка анализа ових лексема, поред класичног приступа анализе лексикографских дефиниција, укључити и прагматички приступ, у којем се посебан акценат ставља на колокабилност, тј. на анализу хибридних лексичких спојева у којима се ове лексеме јављају – фразних лексема, колокација, поређења и сл. и значења која из такве анализе произлазе. На плану творбе, у центру пажње је разматрање деривационог потенцијала посматраних лексема и творбени механизми којима се проширује инвентар ових лексичких јединица, као што су позајмљивање и конверзија. Корпус за анализу је веома разноврстан, сачињен на основу бројних извора, како за енглески језик (једнојезични речник *The Oxford Dictionary of English* (2003), као основни извор, затим *Collins COBUILD English Dictionary* (1995), *Cambridge Dictionary* (1994–2019), *Cambridge International Dictionary of English* (1995), *Longman Dictionary of Contemporary English* (1987), *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English* (1995), електронски једнојезични речници *The Free Dictionary*, *Lexico*, *Urban Dictionary*, *WordHippo*, *Wordnik* и *Your Dictionary*, електронски Британски национални корпус (*British National Corpus*), девет савремених британских романа и други допунски извори наведени уз преузете примере), тако исто и за српски (шестотомни *Речник српскохрватског књижевног језика*, електронски Корпус савременог српског језика, *Речник синонима и сродних речи српскохрватског језика* (1974), четири двојезична енглеско-српска / српско-енглеска речника, *Енглеско-српски технички речник* (1995), *Енглеско-српски фразеолошки речник* (1996), 17 савремених српских романа и допунски извори у виду дневних и недељних листова и часописа, наведени уз преузете примере).

Друго поглавље, *Теоријски аспекти изучавања боја: ванјезичка димензија*, садржи десет одељака са насловима: 2.1. Тумачење појма боје (31), 2.2. Боја у филозофији (32), 2.3. Визуелни систем у функцији опажања боје (33), 2.4. Светлост и боја (са два пододелјка: 2.4.1. Боје светлости и 2.4.2. Боје површина или предмета) (34–35), 2.5. Опажање боја и структура простора боја (36–40), 2.6. Мешање и грађење боја: аналогне и комплементарне боје (са пододелјком 2.6.1. Мешање хроматских и ахроматских боја) (41–43), 2.7. Контекстуално условљене боје (43–45), 2.8. Теорије опажања боја (45), 2.9. Психолошки утемељене класификације боја (са пододелјцима: 2.9.1. Топле и хладне боје и 2.9.2. Други психолошко устројени и међусобно супротстављени корелати боја) (46–49) и 2.10. Семиотика боја (са пододелјцима 2.10.1. Примери комуницирања обојеним сигналима и 2.10.2. Символика боја) (51–61). У овом поглављу прегледом су обухваћена и у синтези представљена главна схватања и тумачења појма боје у различитим одабраним научним дисциплинама:

филозофији, физици и психологији, с циљем да се покаже колико је овај феномен сложен и парадоксалан и у исто време податан и неподатан објективном научном истраживању. Ауторка је кратко и довољно јасно навела објашњења о вањезичким аспектима боје, о томе шта боја јесте (односно шта боја није), како боје настају, како боје видимо, како се боје деле, шта све утиче на опажај, распознавање и разликовање боја и др., што све чини добру основу за језичку анализу назива за боје, која следи.

С тим у вези, занимљиво је представити податак, који ауторка наводи у овом поглављу, да је укупан број различитих боја које људско око може да разликује већи од 7,5 милиона, али да око овако бројне нијансе распознаје једино када су боје представљене у виду обојених површина распоређених једна до друге. Чим се површине различитих нијанси међусобно удаље, макар и за само неколико центиметара, око више није способно да уочава разлике међу нијансама исте боје, а што је удаљеност већа, разлика међу бојама мора бити упечатљивија да би око боје перципирало као различите. На тај начин се укупан број боја које око може природно да препозна нагло смањује на свега неколико хиљада, а често и на много мање (стр. 36). У даљем излагању се појашњава да на опажање и разликовање боја, поред различитих нијанси, утичу и друге особине повезане са „понашањем“ светлости, као што су начин на који светлост пада на површину посматрања (рефлексија, апсорпција и трансмисија, којима настају сјајне боје, мат боје и металик боје), таласна дужина (чистоћа боје), количина светлости која се одбија о неку површину (луминанса), проценат светлости која се одбија о неку површину (рефлектанса), обојеност или хроматичност, тон(алитет), засићеност, светлина или интензитет, што се све, како ауторка констатује, одражава и на њихово именовање (стр. 36–38). Све наведено усложњава још и чињеница да се у различитим стручним областима, у физици, психофизици и психологији, употребљавају различити термини за исте или сличне проблеме у вези са бојама, те да постоје различити научно-технички модели којима се описују односи међу бојама, простор боја и сл. (стр. 39–41), као и чињеница да боје нису само визуелна него и психолошка и ментална категорија. Отуда се, како ауторка даље наводи, у теорији боја говори не само о постојању основних (првостепених) боја, које су основа за грађење свих других боја, секундарних (другостепених) и терцијарних (трећестепених) боја, него и о њиховим различитим нијансама, светлим или бледим, загаситим или тамним, пригушеним или мутним, тј. замућеним, што све чини да су могућности комбиновања и добијања нових боја многобројне, а на језичком плану, могућности за њихово именовање разноврсне.

Да су боје психолошка и ментална категорија, ауторка показује навођењем различитих квалификативних језичких јединица којима се

описује њихов психолошки доживљај: ‘мирне’ или ‘немирне’, ‘активне’ или ‘пасивне’, ‘пригушене’ или ‘наметљиве’, ‘топле’ или ‘хладне’, ‘радосне’ или ‘тужне’, ‘лаке’ или ‘тешке’, ‘свеже’ или ‘увеле’, ‘нежне’ тј. ‘меке’ или ‘чврсте’ тј. ‘тврде’, док се асоцијативним повезивањем формирају стереотипне представе према којима се одређена боја доводи у везу са одређеним појмом, нпр. ‘црвена’ је ватра, ‘жута’ је Сунце, ‘плава’ је вода, светле и пастелне боје су боје радости или весеља, тамне и загасите боје су боје туге или жалости итд. (46–51). Појединим бојама се придају симболичка значења, посебно у области саобраћајних прописа и у другим сферама живота, па је нпр. плава, као боја воде, уједно знак за поплаву и влагу, бела – знак за чистоћу, зелена – знак за добро здравље, црвена – знак за опасност или забрану итд., а симболичко значење кодирано је и у језику, нпр. *црни враг*, *црни њењак*, *црна овца* и др. Сва изнесена запажања ауторка је илустровала бројним занимљивим примерима.

Треће поглавље, *Теоријски аспекти изучавања боја: језичка димензија*, садржи следеће одељке са насловима: 3.1. Енглеске и српске лексеме којима се именују феномен боје и њени атрибути (са пододељцима 3.1.1. Именовање боја, 3.1.2. Мотивисаност лексема којима се именују боје, 3.1.3. Детерминација ванјезичких ентитета по боји, 3.1.4. Опште и специјализоване лексеме којима се именују боје и њихови атрибутиски квалификатори, 3.1.5. Функција лексема којима се именују боје, 3.1.6. Придеви као примарне лексеме за именовање боја) (65–93), 3.2. Семантика лексема којима се именују боје (са пододељцима 3.2.1. Дескриптивно и асоцијативно значење лексема којима се именују боје, 3.2.2. Денотација и конотација лексема којима се именују боје, 3.2.3. Додатне значењске дистинкције лексема којима се именују боје, 3.2.4. Смисао и референција лексема којима се именују боје, 3.2.5. Парадигматски лексички односи између лексема којима се именују боје, 3.2.6. Лексичка поља и лексички скупови на примеру лексема којима се именују боје, 3.2.7. Перспективизација ванјезичке обојене стварности) (94–123), 3.3. Теорија и примена категоризације боја (са пододељцима 3.3.1. Поставке когнитивне лингвистике, 3.3.2. Прототипи и стереотипи, 3.3.3. Семантика лексема у светлу когнитивнолингвистичких тумачења) (124–139), 3.4. Именовање боја кроз призму теорија релативности и универзалности (са пододељцима 3.4.1. Релативистичка теорија основних категорија боја, 3.4.2. Универзалистичка теорија Берлин-Кејових основних категорија боја, 3.4.3. Берлин-Кејов модел на примеру енглеског језика, 3.4.4. Берлин-Кејов модел на примеру српског језика, 3.4.5. Новије тенденције у универзалистичким тумачењима категорија боја, 3.4.6. Разилажења између универзалистичке и релативистичке теорије основних категорија боја, 3.4.6.1. Остали приступи, тумачења и модели именовања категорија боја, 3.4.7. Неоворфовски приступ тумачењу именовања боја у XXI веку,

3.4.7.1. Универзализам прецизнијег именовања простора топлих боја, 3.4.7.2. Домети и ограничења неоворфовског приступа) (140–182). Наведени наслови и поднаслови најављују сва важнија питања која ће у овом делу бити обрађена, а то су: значај боја у савременом друштву, мотивисаност лексичких јединица којима се именују боје и деривационе, граматичке и прагматичке карактеристике ових лексичких јединица. Ауторка је најпре представила досадашња сазнања о генези потребе за именовањем боја као апстрактног феномена показујући како се потреба за прецизним разликовањем и именовањем боја све више развијала са развојем људске цивилизације, да би врхунац достигла у савременом потрошачком и научно и технолошки високо развијеном друштву у којем је број нијанси толико нарастао да се у каталозима, односно палетама сликарских и других боја (нпр. за зидове, за косу и сл.), боје више не именују само језичким средствима него се разликовање и прецизност у именовању боја постиже употребом алфанумеричких и других нејезичких ознака. С друге стране, у свакодневной па и стручној употреби, у недостатку устаљених назива у језику за посебне нијансе неке боје, појављују се тзв. једнократни називи, као израз тренутне потребе, који се, по правилу, врло брзо заборављају и нестају из језика.

Језичка средства за именовање боја и њихова мотивисаност размотрени су на великом броју изабраних примера који показују да су називи за боје и у енглеском и у српском језику мотивисани одговарајућим лексемама које именују „обојене“ појмове (ентитете) из ванјезичке стварности или друге појмове повезане са бојама: биљке, животиње, природне појаве, материјале, људске производе и сл. (нпр. енгл. *lavender* лаванда-боја, плавичастољубичаста, *apple green* боја зелене јабуке и срп. *љубичаста* према љубичици, *кајсија-боја* жућкастонаранцаста, енгл. *coral* боја корала, наранцасторозе, срп. *голубијесива* бледо ружичастосива, *sky-blue* небескоплава, срп. *земља-боја* тамнобраон, енгл. *emerald* смарагднозелена, срп. *злајна*, енгл. *burgundy* загаситоцрвена, према боји француског црвеног вина, срп. *боја меда* жућкастобраон итд.), хемијске и друге супстанце од којих потичу пигменти и бојила (нпр. енгл. *phthalo blue* светлотиркизна, пигментна боја названа по фталоцијанин бакру), имена чувених сликара који су употребљавали одређену боју, нијансу (енгл. *Van Gogh yellow* окер, *Titian blue* металноплава, сивкастоплава, срп. Тицијан плава) и географске појмове који означавају место порекла или руде пигмента (нпр. *magenta* циклама, љубичастоцрвена, бордо (према северноиталијанском граду Магента где је откривена биљка фуксија од које се касније добијао истоимени пигмент), енгл. *chalk white* кречбела, досл. креда-бела, према називу за белу креду од које се ова боја првобитно и добијала). Прецизност одређивања специфичних нијанси постиже се најчешће употребом квалификатора и поредбених описа, који

неретко имају индивидуални карактер, нпр. енгл. *the colour of a button mushroom* боја обичне беле печурке, срп. *боја дивљег кесџена који је њек исклизнуо из љуске* (Пиштало, 81), енгл. *moss green* жућкастозелен, срп. *жад-зелен* плавкастозелен, енгл. *as white as snow* бео као снег, срп. *жуџи као лимун* јаркожут, а у специјалној употреби у стручним областима (нпр. у сликарству), па и у свакодневној употреби и употребом квалификатора или квантификатора којима се указује на степен засићености тона боје, на степен светлине, на општи утисак о посматраној боји, на интензитет боје и др. (нпр. енгл. *bright, light, dark, dead, deep, hot, vivid, airy, cold, crystal, intensely, less*, срп. *свејла, оџворена, џамна, зајворена, без сјаја, џрљава* итд.). Ауторка такође скреће пажњу на проблем који до сада није био разматран у лингвистичким истраживањима ове теме, а то је постојање читавог низа лексема, и у енглеском и у српском језику, којима се не именује једна одређена боја или нијанса, него управо нека неодређена боја која је на прелазу између две боје, нпр. *жућмурасџи*, а овде спадају и лексеме типа *жућкасџи*, *беличасџи*, *нажуџи* и др., или комбинације две или три или више боја, нпр. *двобојан*, *џробојан*, *шарен*, *разнобојан*, *џиргасџи*, *џлавозелен*, *црно-бео* итд., што остаје отворено питање за даља изучавања у науци.

Семантички опис назива за боје допуњен је, у даљем излагању, запажањима о њиховим деривационим и граматичким карактеристикама, у складу са актуелним теоријским приступима у литератури, и њиховим прагматичким карактеристикама и то у светлу теорије категоризације и класификације и у светлу когнитивнолингвистичке анализе. Ауторка најпре одређује функције назива за боје: класификациону (таксономијску), нпр. енгл. *white man* белац и *black man* црнац, *blueberry* боровница, досл. плава бобица и *blackberry* купина, досл. црна бобица, *white meat* бело месо и *red meat* црвено месо, срп. *бели хлеб* и *црни хлеб* итд., и дескриптивну (естетску) функцију, која је карактеристична за књижевноуметнички стил: нпр. *a bluish haze on the horizon* плавичаста измаглица на хоризонту (Golden) или срп. *модре ледине* и *црвени шибља* (Црњански), а затим називе за боје представља у светлу парадигматских лексичко-семантичких односа (синонимије, антонимије, хиперо-хипонимије, полисемије), теорије лексичких поља и скупова, теорије перспективизације и категоризације, теорије прототипа и стереотипа, те релативистичких и универзалистичких схватања, позивајући се на теоријске ставове најзначајних представника свих наведених семантичких праваца, Лајонса, Лича, Халидеја, Ниде, Палмера, Липке, Круза, Тејлора, Роша, Патнама, Сапира, Ворфа, Берлина, Кеја и многих других, међу којима и домаћих аутора: Р. Бугарског, Т. Прђића, Р. Драгићевић, М. Шипке, М. Ивић и др. Бројни су примери којима се илуструју не само лексичко-семантичке карактеристике назива за боје него и начини на

које ови називи учествују у концептуализацији различитих појмова и у енглеском и у српском језику, откривајући њихове разноврсне културне конотације. На основу богате аргументације из релевантне литературе за енглески и српски, али и за неке друге језике, ауторка формулише сопствени теоријско-методолошки оквир истраживања узимајући Берлин-Кејов модел као узорни модел за анализу и утврђује да у српском језику, као и у енглеском, постоји 11 основних назива за боје и то 6 примарно основних – *црна, бела, црвена, зелена, жуџа и њлава*, и 5 секундарно основних – *браон, љубичаста, розе (или ружичаста), наранџаста и сива*, чија се семантика може повезати са ванјезичком стварношћу и културним карактеристикама које се манифестују у језику (стр. 152–155). Према теорији прототипа Е. Рош, ове основне боје се могу сматрати прототипичним бојама, у смислу најбољег представника категорије боје, а у светлу теорије расплнутих граница ‘фази’ логике оне се деле на основне, композитне (боје расплнутих граница) и изведене боје. У завршном делу овог поглавља, ауторка детаљно наводи стадијуме еволутивног развоја система назива за боје, према резултатима најновијих експерименталних истраживања назива за боје у бројним малим језицима, која су потврдила онтолошки језички статус основних назива за боје и културолошки и технолошки условљен развој све детаљније расподеле простора боја увођењем нових назива. У прегледу најважнијих теоријских резултата, истакнуте су у даљем излагању замерке које су упућене на рачун Берлин-Кејовог модела, а које се у првом реду односе на методолошке недостатке експерименталног испитивања и занемаривање референцијалног опсега категорије и њеног формалног дистрибутивног потенцијала, што доводи до пренебрегавања контекстуално условљених значења значајних за компаративну међујезичку анализу. Бројне упућене критике допринеле су да се временом у значајној мери превазиђе дихотомија универзалистичког и релативистичког приступа концептуализацији и категоризацији простора боја, али и да се формирају нови методолошки приступи и модели чији преглед ауторка такође детаљно наводи, уз позивање на релевантне истраживачке резултате и импозантну литературу о овом проблему, не само лингвистичку него и когнитивне, антрополошке, психолошке, неуролошке и сличних оријентација (нпр. модел природног семантичког метајезика А. Вјежбицке, Мекларијев модел теорије преваге, Хипотеза појављивања итд.), све до најновијих приступа у истраживањима међу којима је као значајна издвојена хипотеза о оптималној подели простора боја која полази од начела једноставности категорија у циљу минимализације когнитивног оптерећења, али не занемарује значај информативности ради постизања максималне комуникативне ефикасности. Цело ово поглавље, у виду детаљног критичког приказа стања на пољу изучавања назива за боје, са свим достигнућима и ограничењима

досадашњих приступа, представља, у ствари, основу за установљавање теоријско-методолошког оквира истраживања и за лексичко-семантичку анализу која је централна тема књиге.

Четврто поглавље, *Семантичка синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје*, подељено је на три одељка са пододељцима: 4.1. Уводне напомене (183), 4.2. Лексичко контрастирање на примеру лексема којима се именују боје (са пододељком 4.2.1. Лажни парови на примеру лексема којима се именују боје) (185–189) и 4.3. Синтагматски лексички односи између лексема којима се именују боје (са пододељцима 4.3.1. Колокације с називима за боје, 4.3.2. Проширења и сужења значења на примеру лексема којима се именују боје, 4.3.3. Идиоми с називима за боје, 4.3.4. Поредбе с називима за боје, 4.3.4.1. Типологија поредби с називима за боје, 4.3.5. Синтагматски односи енглеских и српских назива за основне категорије боја) (190–246). Ово поглавље, према речима ауторке, „ima za cilj da definiše (1) doslovna značenja i (2) prenesena značenja za 11 BK¹ naziva za osnovne kategorije boja (...) najpre na primeru engleskih leksema, a onda i kontrastivno srpski prema engleskom.“ Ауторка најпре констатује разлику која постоји између енглеске и српске језичке слике света у овом појмовном домену и то показује на примеру семантике основног назива за жуту боју, у којој се у српском језику, поред лимуна и жуманца, као стереотипни (типични) елементи јављају још боја цвета маслачка и љутића, воска и сумпора, који се не јављају у енглеском језику (стр. 183). Слично запажање потврђују и устаљени изрази са називима за боје, уобичајена поређења, као и секундарна значења ових назива у енглеском и српском која, иако се у великој мери преклапају, показују и одређене разлике (стр. 183–184). Значајан показатељ размимоилажења у начинима концептуализације боја у енглеском и српском су такође колокације (остварене комбинације речи у неком низу) које нису увек идентичне у ова два језика, нпр. у енгл. *green memory* зелено сећање, срп. свеже сећање, у енгл. *red iron* црвено гвожђе, срп. усијано гвожђе итд.

У даљем излагању обрађени су основни појмови и термини релевантни за контрастивни план анализе назива за боје у енглеском и српском, као што су лексичко контрастирање, формални кореспонденти у L_1 и L_2 ,² појмови хиперсемантизације и хипосемантизације, затим појам функцијско-комуникативног елемента у случају постојања лексичких празнина у L_2 , терцијум компарационис и лажни парови (или пријатељи), и дати бројни илустративни примери (стр. 181–190). Затим су размотрени синтагматски лексички односи и детаљно описани лексички спојеви, колокације и идиоми са називима за боје, уз позивање на

¹ БК је скраћена ознака за Берлин-Кејов модел.

² L_1 и L_2 су скраћене ознаке за полазни и циљни језик у предвођењу, одн. анализи.

релевантну литературу, који истовремено одражавају и ванјезичку стварност и начине њене концептуализације од стране говорника датих језика, њихове међусобне сличности и разлике. Упркос универзалности човековог визуелног система, анализа је потврдила да различите културе различито опажају и концептуализују боје у непосредном окружењу, што се рефлектује у језику, а илустративни су примери енглеских колокација са бојом *brown* и њихови српски еквиваленти (стр. 196). Анализа показује да међу језицима нема потпуног поклапања у начинима категоризације боја, што иде у прилог схватањима релативистичке теорије.

Централни део овог поглавља припада анализи синтагматских односа енглеских и српских назива за основне категорије боја и анализи дословних и пренесених значења свих 11 посматраних назива у енглеском језику у поређењу са српским. На пример, за белу боју *white* се најпре наводе сва значења у енглеском језику: дословно значење ‘боја млека или свежег снега, због одбијања свих видљивих боја спектра’, ‘боја соли’, ‘боја кости’ и пренесена значења: 1) (о човеку) који припада белој раси људи; који има светлу пут, 2) (о карактеру) (а) који је невин, неискварен, добронамеран (добар, поштен, племенит) и (б) који је храбар, частан, достојан дивљења (витез на белом коњу), 3) (о боји коже) који је блед од страха, исцрпљености, шока (блед, пребледео), 4) (о косматим деловима тела) (а) који је сед, поседео (сед, поседео, сребрн, бео) и (б) (о коси) који је јако светлоплав, готово бео (јако светлоплав, наглашено платинаст, готово бео), 5) (о војсци (ист.)) који је у вези са контрареволуционарима и реакционарима (Бела армија, бели, бјелаш), 6) (о месу) који је светлоцрвен (пилетина, зечетина, риба итд.) (бело месо), 7) (а) (о вину) који је направљен од белог грозђа (бело вино), и (б) (о грозђу) који је светле боје (бело грозђе), 8) (о биберу) који је самлевен од зрна са којих је скинута црна љуска (бели бибер), 9) (о окружењу) који је завејан, прекривен снегом (бео, снежан, завејан), 10) (о хартији) који је празан, неисписан (празан или чист папир), 11) (о магији) који је лишен злих намера, релативно безопасан (бела магија), а затим се врши поређење са српским језиком и представљају разлике: *white* и *бео* деле значења ‘боја снега и млека’, али се у енгл. помињу још значења ‘боја соли и кости’, а у срп. ‘сјајан, светао’ и посредно ‘боја шећера’ (стр. 230, а даље су на стр. 232–234 ове разлике детаљно показане на примерима). На исти начин се поступа и са свим осталим анализираним бојама. Хиперо-хипонимски однос основне категорије боје и њених нијанси размотрен је на примеру плаве и наранцасте боје. Ова анализа је показала разуђеност назива за нијансе једне боје и деловање принципа језичке релативности у њиховом именовану у различитим језицима (нпр. у енглеском се нијансе наранцасте именују према лососу и фламингу, а у српском према шар-

гарепи, кајсији и бундеви као аутохтоним биљним врстама југоисточног Балкана).

У петом поглављу, *Творбена синтагматика енглеских и српских лексема којима се именују боје*, налазе се следећи одељци: 5.1. Уводне напомене (247), 5.2. Проширивање лексичког фонда позајмљивањем (248–250), 5.3. Проширивање лексичког фонда морфолошким модификацијама (са пододељцима 5.3.1. Композиције, 5.3.2. Афиксације, 5.3.2.1. Глаголске лексеме којима се именују боје) (250–267), 5.4. Творбена синтагматика Берлин-Кејових назива за боје (268–270), 5.5. Преглед творбене синтагматике енглеских и српских лексема којима се именују основне боје (271–289). У овом поглављу ауторка анализира творбену структуру 11 основних енглеских и српских назива за боје и творбене моделе помоћу којих се изводе нове лексеме за боје од ових 11 назива; затим, разматра питање глаголских изведеница с елементом боје, које су у српском језику знатно бројније него у енглеском језику и на крају добијене резултате представља систематизовано, у виду табеларног прегледа. И ово, као и претходна поглавља, одликује темељан и свестран увид у савремена теоријска достигнућа у датом пољу која се затим примењују на анализу изабраног материјала, у овом случају на називе за боје. Ауторка закључује да већина назива за боје настаје позајмљивањем или морфолошким модификацијама и то у енглеском језику позајмљивањем из грчког, латинског, арапског и француског, а у српском из грчког, латинског, турског, немачког, француског, енглеског, шпанског и италијанског. Суфиксације су знатно бројније од префиксација и то како у енглеском тако и у српском језику, а у оба језика су веома заступљене композиције. Осим морфолошким модификацијама, лексичко проширивање може бити остварено и другим средствима као што су синтагматске комбинације типа *the colour of + noun* боје + именица, нпр. *the colour of sky* боје неба, *the colour of skin* боје коже, *the colour of ice* боје леда и др., које су у енглеском језику чешће него у српском. На крају је дата прегледна и добро осмишљена табела у којој су наведени сви подаци о појединачним енглеским лексемама, називима за боје, њихове творенице, значења, примери употребе са изворима и српски преводи, која се може посматрати и као својеврстан мали двојезични семантичко-деривациони речник назива за боје у енглеском и српском језику.

У шестом, закључном поглављу, сумирани су резултати истраживања и истакнута нека отворена питања која указују на будуће правце проучавања у овој области, као што су питање израде двојезичног речника назива за боје, експериментално потврђивање хипотеза у вези са бројем и саставом основних боја у српском језику, питање етимологије назива и њихових ономасиолошких основа, а затим и питање улоге поређења (поредбених израза) као језичких доказа у лингвокултуролош-

ким и етнолингвистичким проучавањима језичке слике света. Ауторка у завршном делу такође указује на научни допринос који је остварен овим истраживањем, а који се може узети и као његова укупна оцена (стр. 294). У том смислу, закључујемо овај приказ општим запажањем да књигу одликује темељно, свестрано и исцрпно критичко сагледавање проблематике боја у контексту најзначајнијих савремених лексиколошких, семантичких, деривационих, прагматичких, когнитивних и контрастивних лингвистичких проучавања, осветљено и из угла различитих природних и друштвено-хуманистичких дисциплина повезаних са овом проблематиком. Списак литературе је импозантан и броји преко 500 библиографских јединица. Детаљна лексичко-семантичка и семантичко-деривациона анализа и контрастивна анализа назива за боје у енглеском и српском успешно су реализоване захваљујући обимном корпусу који је састављен коришћењем разноврсне и богате грађе и за енглески и за српски језик. У књизи су представљена актуелна теоријска гледишта српских, англо-саксонских и других аутора, па уједно може да представља добар увод у савремена семантичка проучавања. Само истраживање може послужити као полазиште за даље истраживања на ову тему, како контрастивно, тако и у појединачним анализираним или неким другим језицима. Због свега наведеног, књига представља значајан допринос српској лингвистици, превасходно лексикологији и лексикографији, као и контрастивној лексикологији (енглеско-српској) и контактної лингвистици.

*Ивана Лазих Коњик**

Институт за српски језик САНУ**

Београд

* ivana.konjik@isj.sanu.ac.rs

** Приказ је настао као резултат финансирања Министарства просвете науке и технолошког развоја према Уговору број 451-03-68/2020-14/200174 који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.

Кругови Ирене Грицкаї̄ (семантичко-граматичка испраживања савременог српског језика). Рајна Драгићевић (ур.). Београд: Савез славистичких друштава Србије, 2020, 587 стр.

Средином 2020. године, у издању Савеза славистичких друштава Србије, објављен је зборник семантичко-граматичких радова Ирене Грицкат под насловом *Кругови Ирене Грицкаї̄*.¹ Како би се разумео овај занимљиви наслов, али и сама концепција зборника, мора се кренути од уводне студије уреднице Рајне Драгићевић *Научни и уметнички кругови Ирене Грицкаї̄* (9–44). У првом делу овог чланка, Р. Драгићевић говори о животу Ирене Грицкат, њеној богатој библиографији, њеним широким интересовањима, немирном духу, опијеношћу планинарењем, замишљеношћу над наизглед неважним детаљима – једној Ирени Грицкат какву је мало ко имао прилике да упозна. Други део рада говори о овој чувеној лингвисткињи као лексикографу и семантичару. Како Р. Драгићевић истиче, радови И. Грицкат могу се поделити на оне о савременом српском језику и оне дијахронијске усмерене, док се синхронијски радови даље могу поделити на оне који су посвећени семантици (лексикологији и лексикографији) и на оне који се баве граматичким питањима. У овом делу чланка, Р. Драгићевић наводи да најзначајнији период стваралаштва И. Грицкат представљају шездесете године ХХ века и да се у том периоду она први пут бавила лингвистичким темама којима се касније много пута враћала. Њени приступи су, како Р. Драгићевић наглашава, свеобухватни – „одређено језичко питање она је разрађивала и синхронијски и дијахронијски, и граматички и семантички, и србистички и славистички“ (стр. 13). И. Грицкат се осамдесетих и деведесетих година често враћала својим старим темама, полазећи од сопствених закључака до којих је дошла шездесетих година, при чему „закључке обично није кориговала, само их је разрађивала и прецизира-

¹ Зборник *Кругови Ирене Грицкаї̄* читаоцима је доступан како у штампаном, тако и у електронском облику на интернет страници Савеза славистичких друштава Србије (www.ssds.org.rs).

ла, старе примере допуњавала новим, неке проблеме који су у радовима из шездесетих били тек назначени обрађивала је и заокруживала“ (стр. 13). Највећу инспирацију за своја семантичка истраживања И. Грицкат је налазила у свом раду на изради *Речника српскохрватског књижевног и народног језика*, али и у својој билингвалности. У својој уводној студији, Р. Драгићевић даље говори о теоријско-методолошком приступу И. Грицкат, њеном односу према литератури, њеном језику и стилу, који неретко из научног прелазе у књижевноуметнички или пак језик и стил природних наука (нпр. „центрипетална семантика“, „крњење чисте лексикографске архитектоники“, „замишљива имперфектизација“ и сл.), као и о најчешћим темама њених истраживања, попут глаголске деминуције, глаголског вида, префиксације и сл. У центру њених семантичких интересовања нашла су се питања утицаја контекста на значење, семантике прилога, семантике глагола, антонимије, што Р. Драгићевић у свом чланку врло студиозно представља кроз саме радове И. Грицкат, осврћући се често на њене термине попут *значење уииска на око*, *илаиисемија*, *хећеросемија*, *крићосемеме* и *крићосишлеме*, *мећасемија* и сл. Један део своје уводне студије Р. Драгићевић је посветила Ирени Грицкат као есејисти, имајући пре свега у виду чланке које је она објављивала у *Полићици*, а у којима је са читаоцима делила „своја размишљања о науци као облику људског стваралаштва, утиске о прожимању науке и уметности, дилеме о значењима речи и проблемима њихове лексикографске обраде, разматрања о српском језику током средњег века“ (стр. 27). Једна од тема којој се И. Грицкат у својим есејима често враћала јесте веза између науке и уметности, доводећи у једном од својих текстова у везу чак и владику Николаја Велимировића са Ајнштајном. Обавештавала је И. Грицкат читаоце *Полићике* и о тешкоћама са којима се лексикографи свакодневно суочавају у свом раду, посебно при обради најпростијих речи, као што су *и* или *да*, о 51 значењу глагола *имаћи*, о односу између синтагми *сиуб ваћре* и *сиуб од човека* или пак лексема *нереално* и *иреално*, *неморално* и *аморално* и сл. Уводна студија Р. Драгићевић завршава се осветљавањем Ирине Грицкат као песникиње. Овај део уводног поглавља даје заправо исцрпну и танану научну анализу језика 28 песама И. Грицкат објављених у збирци *Циклида* (2002), односно њених лексема попут *безгласје*, *бесмрће*, *зайоноћје*, *расвиће*, *очезнуће*, *крхушак*, *властво* итд. На самом крају, Р. Драгићевић нам открива и неколико цитата које је И. Грицкат бележила на листовима хартије у неким својим тешким тренуцима и поклонила их проф. Даринки Гортан Премк, а рекло би се да се највећи део записа односи на снагу духа, што много говори и о самој Ирени Грицкат.

За уводном студијом *Научни и уметнички кругови Ирине Грицкај* следи *Реч уредника* (45–47), у којој Рајна Драгићевић објашњава да

овај зборник није замишљен само као публикација у част Ирени Грицкат (будући да се 2019. навршило десет година од њене смрти) већ је његово објављивање представљало насушну потребу српске славистике. Уредница даље објашњава и сам наслов зборника – *Кругови Ирени Грицкај* – и истиче да се он наметнуо из више разлога. Као прво, како Р. Драгићевић истиче, „интересовања Ирени Грицкат налик су круговима који имају сопствени идентитет, али се и преплићу – лингвистика, лексикографија, есејистика, поезија, музика, математика, превођење јесу кругови у којима се кретала Ирена Грицкат и та бројна интересовања обележила су њен живот“ (стр. 45). Као друго, и у лингвистичким радовима И. Грицкат видљиви су кругови – неким својим анализама започетим 60-их година И. Грицкат се враћала и по неколико пута током живота. О овоме сведочи и сам Садржај овога зборника: радови су подељени у најважније тематске целине, које су овде дате као поглавља, а унутар сваког од њих истраживања су распоређена хронолошки, према години првог објављивања. Ако се погледа година која је поред сваког рада дата у загради, увиђа се да је сваку тему И. Грицкат отварао шездесетих година XX века, враћала јој се осамдесетих или деведесетих година, да би коначну реч о њој дала пред крај свог живота. И сам њен живот подељен је у два круга – руски и српски, а Р. Драгићевић указује и на то да се и сама збирка песма И. Грицкат зове *Циклоида*, а једна од песама (којом се и завршава *Реч уредника*) носи наслов *Обруч*.

Сам Зборник је подељен у девет поглавља, у којима су радови тематски груписани, мада, како сама уредница истиче, у сваком поглављу постоји бар један рад који би се с правом могао уврстити и у неко друго поглавље или чак у више њих. У првом поглављу – *Глаголска семантика* – налазе се два рада: *Развој значења глагола имати* (51–68) и *Шта све значи значити* (69–73). У првом раду И. Грицкат полази од претпоставке да велико шаренило у семантици и синтаксичкој употреби глагола *имати* потиче донекле и од тога што су се у тај глагол слила два прасловенска глагола: „**ǰęti jьtǫ*, одн. његов итератив *imati-jemǫ* и атематски глагол *imęti, imatъ*. Глагол *ǰęti* значио је, отприлике, *узети*, *ухвати* (*имати*, *свршени вид*; према томе, *имати* је значило *узимати*, *хваћати*). Поред њих је стајало *imęti* са значењем трајнога *habere*“ (стр. 51). У наставку чланка, ауторка анализира еволуцију значења глагола *имати*, од поседовања нечега конкретног, неодвојивог од самог човека (*имати нос*, *глас*), преко нечега што је одвојено од човека, али је у његовој власти (*имати њрсјен*, *лулу*, *јса*), до неких врло апстрактних појмова (попут *имати айјши*, *муку* и сл.), али – како сама истиче – немогуће је „претендовати на тачан опис еволуције коју су доживела значења овог глагола, праваца у којима су се она претакала из једног фигуративног схватања у друго“ (стр. 55). И. Грицкат нам кроз веома занимљиве при-

мере попут *имаши да чекаши, имам да вам саопшћим, имао је о јесени сина жениши, имам ти нешто казаши* и бројних других илуструје много тананих значењских прелива и прелаза глагола *имаши*. Други рад првог поглавља посвећен је сложеној семантици глагола *значити* и проблемима речничке идентификације значења. И. Грицкат говори заправо о фигуративној употреби речи која је фиксирана у језику и оној која је нефиксирана и која се остварује на различитим ступњевима одстојања од основног значења и закључује да се речи могу употребљавати „неограничено разнолико при слободном третирању њихових семантичких врела“ (стр. 72), што лексикографски посао чини веома компликованим. Ауторка поставља питање која је граница између речничке остварљивости смисаоних интерпретација и потпуно ванлексикографског живота речи и закључује да је некада теже обрадити неку лексему у детаљном описном речнику него сложено одредницу у енциклопедији.

Друго поглавље – *Прилошка семантика* – обухвата шест радова, што нам већ само по себи говори колико је семантика ове врсте речи заокупљала пажњу И. Грицкат. Проблем прилошке семантике ауторка је отворила 1961. године радом *Прилози и њихов однос према придевима и придевским речима* (77–86). У њему она осветљава семантичке преливе између прилога и придева и анализира граничне случајеве попут *Ми смо здраво, Он је седео тужно, Дошао је сејно* и сл., при чему закључује да што прилог више значи квалитативни опис начина вршења радње (*тихо, марљиво, енергично*), а мање стање које се приписује самом субјекту (*тужно, весело*), то су могућности за стављање прилога веће, а да су најнеповољнији случајеви за везу глагола и прилога они када су глаголи медијални, а прилози значе стање (стр. 80). У примерима као што је *Лежи тужно*, И. Грицкат говори о значењу *ушиска на око*. О вези између прилога и придева ауторка говори и из перспективе полусложеница (*бело-црвена застава*) и правих сложеница (*народноослободилачки*), посебно се задржавајући на примеру Исидоре Секулић *врело виолејан*. У последњем делу овог рада, И. Грицкат говори о занимљивој појави да се од неких придева прилози граде без икаквих потешкоћа, али да има и оних који имају више значења, при чему се прилози могу изводити само од појединих (нпр. *вредан : вредно*, када *вредан* значи *марљив, тиродољубив*, али када *вредан* значи *драгоцен, скупоцен*, онда он по правилу нема прилога), као и оних према којима се прилог може замислити само с насиљем над сопственим језичким осећањем или уз допуштање неубичајених стилских слобода. На овом месту ауторка поставља важно питање *Шта је то ушисте „ближе одређивање“* и, између осталог, констатује да је могућност ближег одређивања глагола и придева знатно суженија него код именица, па да зато и има придева поред којих нема одговарајућих прилога (стр. 85), а да стварање нових прилога према

постојећим придевима „одиста удара извешан печат на стил појединих књижевника“ (стр. 86). Семантици прилога се И. Грицкат враћа већ 1962. године, када је објављен рад *О једној особености прилога и прилошких синтагми у српскохрватском језику* (87–97). Тема овог чланка јесу извесни српскохрватски прилози за место, као и синтагме са месним прилошким значењем, који могу да значе подједнако и одредбу за правац кретања и одредбу за бављење на једном месту (који имају, дакле, и акузативно и аблативно и локативно значење), при чему ауторка истиче да се чак може рећи да већина месних прилога и велики број синтагми за одређивање места показује ово необично својство. И. Грицкат кроз рад анализира, између осталих, прилоге попут *где* (где идеш? : где си?), *овде* (он ће доћи овде : он ће седети овде), *најред* (иди напред : остани напред), *унуира* (улазимо унутра : седимо унутра) итд., као и предлошко-падежне конструкције попут *до + генијив* (дошао је до зида : седи до зида) и сл., покушавајући да одгонетне разлоге овакве прилошке семантике. Године 1983. ауторка се поново враћа прилозима и у *Јужнословенском филологу* публикује рад *О прилозима у српскохрватској лингвистичкој науци* (99–145). У питању је чланак у којем И. Грицкат даје преглед неких тврдњи и анализа које се односе на адвербе, али ни овог пута не изостаје анализа ове врсте речи од стране ауторке. Како она сама истиче, „у расправи се, дакле, преплиће један одсечак из историје науке о нашем језику са одговарајућим одсечком из историје језика“ (стр. 100). Сам чланак условно се може поделити на три целине: у првој се представљају поглавља о прилозима у црквенословенским и старијим српскохрватским уџбеницима, у другом се даје приказ новијих српскохрватских граматика и другачијих погледа на проблем прилога (ставови, између осталог, А. Белића и М. Стевановића), док је трећа целина посвећена модерним расправама, пре свега Милке Ивић, и обради прилога у Речнику САНУ. Само нека од веома значајних и инспиративних запажања И. Грицкат о прилозима јесу да је „комплекс који се у граматичкој назива једним именом 'прилози' оптерећен опсежном проблематиком“ и да се сами прилози појављују у реченицама „са више неједнакости него што се понекад појављују речи подведене под различите граматичке врсте“ (стр. 101). Поред тога, ауторка истиче да „прилози – при чему првенствено у положају поред глагола – као ретко која врста, или чак као ниједна друга, могу да допринесу одређеном типу исказивања мисли које није непосредно референцијално, него асоцијативно“ (стр. 103). Као неко ко је и сам радио лексикографски посао и зна са чиме се све лексикографи у свом раду суочавају, Ирена Грицкат у овој обимној студији о прилозима говори и о начину њихове речничке обраде. Како ауторка сликовито објашњава, речник тумачи изоловане речи, а свака изолована реч „носи у себи семантички набој који је и креиран и креативан у међулексичким

додирима“, па је стога задатак лексикографа „да разјашњава добијене резултате тих додира“ (стр. 128). Обиље грађе коју ауторка у овом раду излаже и анализира отвара нова питања и, као и увек када су текстови И. Грицкат у питању, инспирише на даља истраживања. Четврти рад другог поглавља – *Прилошке речи њосмајране кроз феномен антионимије* (147–174) – у причу о адвербима уводи још једну од омиљених тема И. Грицкат, а то је антонимија. Ауторка је у овом чланку показала да антонимични прилози у многим случајевима не стоје у значењској равнотежи и да се супротстављеност глаголских радњи не може увек на лексичком плану постићи супротстављеним прилошким одредбама. Грађа је у раду најпре подељена у две велике категорије: у првој су примери са прилозима особинских значења у широком смислу, а у другој примери са прилозима димензионалних значења (просторних и временских). Примери из прве групе подељени су даље у три скупине на основу критеријума ремећења могућности употребе антонимичних прилога са истим глаголом, а слична је подела дата и у вези са примерима из друге групе. У наставку рада анализирају се примери попут *њойло се обући* / **хладно се обући*, *њросјо* / **комјликовано решиши задајак*, *широко ојворииши њрозор* / **уско ојворииши њрозор*, *крајико њодишишиши* / **дугачко њодишишиши* и сл., траже се разлози овакве семантичке неравнотеже и објашњавају суптилни семантички прелази од благог значењског померања до потпуне семантичке запреке при употреби антонимичних адверба. Како сама ауторка на крају чланка истиче, студије овакве врсте нам омогућавају „да се осведочимо о изузетно сложеним семантичким таласањима испод површине просечне језичке компетенције“ и „да се изналазе друкчији слојеви, запретаније изосемске контуре, него што то бива када речничка обрада даје само површинске дефиниције, ослоњене на исправност површинских идентификација“ (стр. 174). Још један у низу радова о прилозима јесте и чланак *О неким значењима у заменичким (и њрилошким) речима на к-* (175–177) из 1996. године. У овом кратком тексту И. Грицкат говори о томе како у речима заменичког порекла на к-, осим упитног и односног значења, може постојати и допусно, а може се јавити и својеврсна семантика генерализованости, као у примерима *ко год : свако ко*. Поглавље посвећено прилошкој семантици завршава се радом *Појаве метафоричности у њрилозима* (179–187). Средиште овог чланка представља егземплификација метафоричних помака у прилозима као детерминаторима глагола. Грађа у којој су примери попут *најукло се јаве ѡорњи ѡреко жуја*, *згуснујо ѡоче своје казивање*, *жедно је слуша-ла очево чишање*, *равница заилази језичасјо међу висоравни*, *одвраћао им је зубасјо*, *јође меко ѡ двориишиу*, *не гледај ме јјако дебело* и сл. омогућила је И. Грицкат да трага за резултатима „додира“ међу речима,

за „таласањем“ семантике фигуративно употребљених адвербијалних лексема и да се поново врати свом термину „значање утиска на око“.

Треће поглавље – *Семантика нејроменљивих речи* – обухвата два рада: *Семантички појенцијал у неким нејроменљивим речима* (191–195) и *О предлогу за у српском језику* (197–201). Наслов првог чланка још једном сведочи о томе да Ирену Грицкат нису интересовала само остварена значења лексема већ и она која су у сфери потенцијалног. Пре свега на примеру везника *али*, *а* и *и*, ауторка у овом раду показује да се они, у извесним синтаксичко-семантичким положајима, услед суптилних значењских варијетета, могу међусобно замењивати и својом прецизно одабраном употребом указивати на танане диференције у реченицама у које су стављени. Она даље објашњава да би се разлог за такву употребу могао потражити на неким „криптосемантичким“ равнима и у неким психолошким чиниоцима. У раду који је посвећен предлогу *за*, И. Грицкат даје уопштени преглед у вези са овом лексемом, а поставља и једно веома занимљиво питање: Да ли значења леже у самим предлозима или се о томе може говорити тек у вези са њиховим конкретним синтаксичким позицијама? Она истиче да је несумњиво да и само *за* већ „значи“, или, тачније, асоцира на појам *иза*, *позади* и сл., али да је то само једно од његових многобројних значења. Семантичку дисперзију предлога *за* И. Грицкат илуструје на примеру његове обраде у Речнику САНУ, где се под тачком један објашњава да овај предлог примарно указује на положај са задње стране нечега, при чему ауторка додаје да значење кретања за нечим може добити значењску процену настајања у времену (*муња за муњом*), али да ову темпоралну димензију не треба тумачити као пренесено значење, већ као пример за широкозначност. И. Грицкат даље издваја и остала значења предлога *за*, као што су, на пример, значење хватања, везивања, спајања (*хваћати за руку*); значење упућивања, финализације, односно важења, службе (*писмо за пријатеља*, *прелаз за пешаке*); дораслост, спремност (*сипасати за војску*); заузимање, подршка (*гласати за некога*); циљ кретања (*иде за Суботицу*); потреба, жеља (*велика изражња за грођем*), као и многа друга значења.

Четврто поглавље – *Творбено-семантичке одлике деминутива* – започиње радом *Деминутивни глаголи у српскохрватском језику* (205–253). У питању је антологијски чланак И. Грицкат, у којем је проблем глаголске деминуције постављен врло широко – дијакронијски и синхронијски, србистички и славистички, граматички и семантички. Чланак започиње констатацијом да је српскохрватски језик далеко више од осталих словенских језика развио категорију деминутивних глагола и да располаже разноврсним обличким средствима глаголске деминуције. Једна од занимљивијих констатација у вези са деминуцијом уопште јесте да се глаголима, приликом модификације њихових значења, може придати

веома много значењских компонената, док се при деминуцији именица постиже било значење умањења, било значење фамилијарнијег, нежнијег или немарнијег става према предмету (стр. 207). Како И. Грицкат даље наводи, најраспрострањеније средство глаголске деминуције у српскохрватском језику јесте додавање глаголских суфикса на корен глагола и у наставку рада ауторка издваја деминутивне суфиксе и за сваки наводи велики број примера. У наставку текста, следи анализа префикса који учествују у деминуирању глаголских лексема, а рад се завршава неким споредним и мање фреквентним начинима стварања глаголских деминутива. За овом исцрпном и студиозном анализом деминутивних глагола и представљања богатог репертоара средстава којима се деминуција код глагола постиже следи чланак *Значења афиксалне глаголске деминуције* (255–263), у коме је до пуног изражаја дошао изванредни дар И. Грицкат за уочавање тананих семантичких нијанси у семантици деминутивних глагола. У овом раду је ауторка показала да глаголски деминутиви немају обавезно деминутивну семантику, већ веома широки спектар семантичких реализација, нпр. радња се врши у кратким одсецима (*сїао звиждукаїи хладан јесенски вјеїар*), радња се врши тише или тихо (*їшу је кашљуцала слабаїна дама*), радња се врши овлаш (*сїаде їрсїом койкаїи їо їейелу који се одавно угасїо*), радња се врши нервозно (*луїкала несїрїљиво врїком десне ноге*) итд. Са испитивањем деминуције и сагледавањем старог питања из нових углова И. Грицкат наставља 1995. године, када је објавила чланак *О неким особеностїма деминуције* (265–297), у којем сагледава сличности и разлике између именичких, придевских и глаголских деминутива насталих префиксацијом и суфиксацијом и даје њихову својеврсну систематизацију. Један од најважнијих доприноса овога рада, а уједно и највећа разлика у односу на претходна два, јесте управо у томе што су у њему анализирани и именички и придевски деминутиви, а самим тим и суфикси попут *-ч(ац)*, *-(ч)ак*, *-ч(ић)*, *-ч(ица)*, као и префиксали попут *їодебео*, *їовисок*, *омален*, *осредњи*, *їрїїросї* и сл.

Пето поглавље – *Семанїичко-граманїичка улога їрефиксације* – окупља три веома важна и инспиративна рада. У раду *Шїа даје за їроучавање глаголске семанїичке чисїа (граманїичка) їрфекїизација їуїем їрефиксације* (301–307), И. Грицкат заступа став (који, како и сама истиче, није општеприхваћен у науци) да се префиксацијом може остварити чист видски однос између имперфективног и перфективизованог глагола, као у примеру *їисаїи – найисаїи*. Читаву ову причу усложњава појава тзв. трећих чланова спреге, односно секундарно имперфективизованих префиксираних глагола (*ронїїи – заронїїи и зароњаваїи*). Говорећи о појави трећих чланова и анализирајући примере попут *брисаїи – обрисаїи, убрисаїи, избрисаїи* или *їрїаїи – наїрїаїи, сїрїаїи* и сл., ауторка долази до појма *хеїеросемїе* и закључује да

„хетеросемији имперфективних глагола одговара хетероморфија перфективних“ (стр. 303). Као што је то и иначе чинила, И. Грицкат се овој теми вратила и у раду *Одлике глаголског видског њарњашићва као семантички индикатори* (309–318), у којем је проучено 30 односа између *префиксираних њерфективних* глагола и *одговарајућих секундарно имперфективизованих*, и то десет глагола на *до-*, десет на *-за* и десет на *-из(а)*. У овом чланку изнета су бројна занимљива запажања у вези са разлозима изостанка несвршеног глагола у односу на посведочени свршени (и ређе, обрнуто), о семантичком потенцијалу префикса, модификацијама које се префиксима уносе у глаголе, али и бројним другим појединостима везаним за видске парњаке. Последњи рад у поглављу посвећеном префиксацији – *Префикс с(а)- уз глаголе у српском језику* (319–324) – даје етимолошки и семантички поглед на дати префикс на материјалу перфективних префиксираних глагола. Веома је занимљиво пратити како ауторка проналази суптилне значењске разлике између глагола *саградити* и *изградити*, *сломити* и *јоломити*, *свршити* и *завршити*, али и како трага за одговором на питање који део свог семантичког потенцијала *с(а)-* уноси у глаголе попут *свући*, *сићи*, *скућити*, *сирити*, *скренути*, *смрвити*, *сиржити*, али и зашто нема глагола попут **свисити* (према *снизити*), **свећити* (према *смањити*) итд.

Након поглавља које је посвећено префиксацији, следи оно које окупља радове у чијем је фокусу суфиксација као творбени процес – *Семантичка улога суфиксације у њрошлости и данас*. Ово поглавље започиње радом *Покушаји стварања српске научне терминологије средином њрошлог века* (327–337), у којем је представљена иницијатива Друштва српске словесности у покушају стварања српске терминологије за разне гране научног и друштвеног живота. Веома је интересантно видети како су наши претходници размишљали о развоју српске терминологије, као и о развоју српског језика генерално, као и колико су труда улагали у тај посао. Такође, списак предложених нових термина или замена за стране представља повод за даља истраживања, али и размишљања о судбини нашег језика и бризи коју му данас посвећујемо (ту су, на пример, *изметањ* (изрод), *одпечатањ* (штампани отисак), *изродњ*, *одступњ*, *одпустњ*, *приемњгласослогњ* (акорд), *лѣтоброј* (ера, епоха), *човекословие*, *предприемњ* (антиципација) и сл.). У чланку *О деривацијама на -ар и -ач у српском језику* (339–345), И. Грицкат још једном показује свој смисао за истанчану семантичку анализу и проналажење чак и најскривенијих значењских наноса. Ауторка у анализу креће питајући се зашто се, на пример, појављују случајеви типа *њевач* (а не *њевар*) и истовремено *кувар* (а не *кувач*), иако су обе ове стандардне именице, изведене од сличних перспективних глагола, недвосмислене *nomina agentis*, а зашто постоје и *возар* и *возач* и да ли између ових двеју лексема има некакве значењске

разлике. Трагајући за одговорима на ова питања, ауторка пореди примере попут *чешљач* : *чешљар*, *гуслар* : *гуслач*, *ѿсесар* : *ѿсесач* и сл. и долази до многих значајних запажања. Семантику суфикса И. Грицкат испитује и у раду *О суфиксу -ак и у вези с њим* (347–352), у којем се разматрају непрефиксирани деноминативни изведеници са суфиксом *-ак*, а анализа резултира ширим закључцима, посебно о томе како могу да делују различити асоцијативни семантички механизми унутар морфемских спојева о каквима се овде говори и како је суфиксација плодно тле за изналажење криптосемантичких потенцијала.

Од свих парадигматских лексичких односа, највише пажње Ирине Грицкат привукла је антонимија и управо је овом односу посвећено седмо поглавље – *Парадигмајски лексички односи: антионимија*, које обухвата два рада: *О антионимији* (355–359) и *О неким ѿроблемима негације у српскохрватском језику* (361–381). Овим радовима Ирина Грицкат у науку о српском језику уводи антонимију, о којој до тада готово да и није било писано. У првом раду, ауторка поставља општа питања, попут шта је то уопште „супротност“ у реалном свету, у чему се лингвистичка супротност разликује од ванјезичке, и даје поделу на потпуне и непотпуне антониме, док је фокус другог рада на процесу негације. Ауторка у првом делу другог чланка описује различите семантичке могућности и резултате негације – од потпуног одрицања негираног појма до неантонимичности, док је тема другог дела положај речце за негацију у односу на глагол – предикат у реченици. Између осталог, значај овог рада, као и многих других радова И. Грицкат, лежи у поређењу ситуације у српском језику са руским и другим словенским језицима.

Можда више него игде другде, Ирина Грицкат се као врстан стилистичар показала у радовима осмог поглавља – *Синтагмајски лексички односи*. У првом раду – *Стилске фигуре у свејлу језичких анализа* (385–400) – ауторка покреће занимљиво и изазовно питање разликовања „књижевне стилистике“ и „лингвистичке стилистике“ и издваја два важна елемента ове проблематике: експресивну вредност и механизме њеног постизања. Поред тога, она даје важну категоризацију стилских фигура са лингвистичког становишта, али оно што је у овом раду можда и најважније јесте указивање на појаву *ѿлајѿсемије* као статичне полисемије, односно широкозначности. Такође, битно је напоменути да ауторка у овом раду говори и о *грамајѿкалној ѿолисемији*, *сѿѿуационој ѿолисемији*, *мејѿајѿакси катѿегорија* (као у примеру *Он није могао ѿуѿањем ѿо да ѿрѿи* – уместо: *ћутећи*) и *мејѿасемији* (*мајѿа влаге*, *ѿесница дрена* и сл.). О самој Ирени Грицкат и њеном начину промишљања о речима и њиховим везама врло сликовито говори један цитат у којем она објашњава управо метасемију: „Генитиви односа или припадности, наслоњени на именице чије значење те генитиве не може толерисати без

стилског ефекта: када се каже крпе облака, клинци кише, игле бајонета и сл., у оваквим граматички исправним додирима лексички инкомпатибилних речи стварају се нове значењске величине, са вишком нове изражајне снаге“ (397). У раду *Експресивне синтагме са генитивима у српскохрватском језику* (401–425), И. Грицкат наставља са испитивањем синтагматских спојева попут *кугле лубеница, клинци кише, крпе облака, шањир сунца, зид шетача* и истиче да је веома важно разликовати лексикализована *метафорска значења од фигуративне употребе* лексема, а да је у синтагмама попут наведених у питању *синтагмајска*, а не *лексичка фигуративност*. Ове необичне синтагматске спојеве ауторка тумачи на себи својствен начин – преко супсемантике, криптосемантике – и истиче да се овим неконвенционалним везама „подстиче изроњавање постојећих криптосемема“ (стр. 403). И. Грицкат издваја неколико типова експресивних синтагми са генитивима, међу којима су посебно занимљиве оне типа *меч столећа, аутомобил године, сахрана деценије* и сл., код којих на делу имамо суперлативност властитог значења именице.

Последње, девето, поглавље посвећено је ономе што је Ирена Грицкат највише волела и што је било непресушни извор њене инспирације, а то су свакако речници. Поглавље *Лексикографија* обухвата шест чланака, писаних у периоду од 1960. до 1996. године. Прва два рада – *Академски речници и њихови задаци* (429–440) и *Академијски речници и њихови задаци* (441–454) – чине једну заокружену целину, а повод за њихов настанак јесте излазак прве књиге Речника САНУ, што свакако представља веома важан тренутак у развоју српске лексикографије. У ова два рада ауторка најпре говори о значају академија у изради капиталних лексикографских остварења националних језика, а онда и о свему ономе што је претходило објављивању првог тома нашег академијског речника: о значајним годинама и догађајима, о најважнијим личностима и институцијама које су заслужне за то што ми данас имамо Речник САНУ (Друштво српске словесности, Српска краљевска академија, Српска академија наука и уметности; Стојан Новаковић, Александар Белић, Момчило Иванић и многи други), о концепцији овог речника и конкретним питањима и проблемима са којима се лексикографи суочавају при обради лексема (избор грађе, начин навођења потврда, питање нормативности речника, фигуративност и сл.). У чланку *Лексикографски постојање у речницима САНУ и ЈАЗУ* (455–475), И. Грицкат на примеру обраде глагола са префиксом *за-* детаљно приказује сличности и разлике међу концепцијама ова два тезауруса. Она, између осталог, указује на чињеницу да „РЈА од самог почетка представља мање речник описних дефиниција, а више речник синтагматских, синтаксичких, фразеолошких и сличних потврда, датих у контекстима, што омогућује да се сагледају све вредности значења и употребе једне речи“ (стр. 461). Бирајући, не случајно, глаголе за тему овог

свог рада, ауторка је показала колико добар лексикограф мора да познаје механизме који управљају језиком, да запажа последице које проистичу из различитих лексичких интеракција и да решава проблеме који до тог тренутака нису ни били проучени, а можда чак ни запажени у науци. Приступна академска беседа коју је Ирена Грицкајћ одржала на Свечаном скупу Српске академије наука и уметности објављена је у раду *Проблеми описне лексикографије* (477–484). У њој се И. Грицкајћ најпре осврнула на историју описне лексикографије генерално, у којој се могу издвојити три главна раздобља: оријентација на лексикографију као на *експлицирање*, оријентација на *националну лексикографију* и оријентација на *лингвистичку лексикографију*, након чега акценат ставља на српску лексикографску делатност. На примеру Речника САНУ ауторка показује лепезу проблема са којима се лексикографи суочавају, али даје и наговештаје неких будућих задатака. Питања која она у овом раду поставља тичу се пораста квантитета речничке грађе, њене систематизације и квалитативног прилаза „микрозбивањима“ у семантици, пре свега, како И. Грицкајћ сликовито објашњава, при представљању „архитектонике многозначних речи“ и залажења у „микросемантику“ одредница. Претпоследњи рад у Зборнику – *Речник Српске академије наука и уметности* (485–500) – настао поводом стогодишњице оснивања Академије, говори о почецима, лику и перспективи Речника САНУ. У њему се из нових углова осветљава читав пут којим је овај речник морао проћи како бисмо ми данас имали једно такво монументално дело. Ауторка се и у овом раду осврнула на проблеме и питања која су искрсавала приликом уобличавања концепције Академијиног речника (хрватска грађа, икавски изговор, ономастичка грађа, речи из дијалеката и сл.) и објашњава како смо од пројектованог „Речника српског народног књижевног језика“ дошли до речника књижевног и народног језика, са атрибутом *српскохрватски* уместо *српски*. Такође, И. Грицкајћ је у овом чланку анализирала грађу која је ушла у Речник САНУ, као и прираштај речи по томовима, али је указала и на даље изазове који су пред овим лексикографским остварењем, између осталог, и због тога што се број лексема из различитих наука увећава невероватном брзином. Зборник *Кругови Ирене Грицкајћ* завршава се веома обимним прегледним радом *Наука о језику у делатности Академије* (501–587), у којем је представљен детаљан историјат развоја и деловања Српске академије наука и уметности, почев од Друштва српске словесности, преко Српског ученог друштва и Српске краљевске академије, па све до Академије под данашњим називом, с посебним освртом на језичка питања и истакнуте језичке посленике, како домаће, тако и стране који су се бавили српским језиком. На страницама овог текста, описани су сви важни догађаји, часописи, чланци, монографије, послови на изучавању и неговању српског језика, као и сви научници који су томе дали допринос,

од оснивања Друштва српске словесности 1841. године до времена М. Стевановића, М. Пешикана, П. Ивића и М. Ивић и саме Ирене Грицкат, због чега овај чланак представља изузетан допринос изучавању историје србистике.

Колико год приказ био дуг, чини нам се да је немогуће представити чак ни најважније закључке до којих је Ирена Грицкат дошла у својим семантичким радовима или приказати бар део грађе коју је она тако суптилно анализирана. Њени радови су увек засновани на великом броју примера, богати многобројним паралелама са руским, али и другим словенским и несловенским језицима, осмишљени тако да дају одговоре на многа питања, а скоро увек и да покрену нова. Ирена Грицкат је готово хируршки „сецирала“ лексеме које су биле предмет њеног интересовања не би ли дошла и до најситнијих криптосемена, а онда готово поетски уобличавала закључке до којих је долазила, па тако често говори о додирима међу речима, о варницењу које се дешава међу њима, о смисаоном пражњењу, семантичким присенцима и значењским преливима. У складу са насловом Зборника, како бисмо затворили круг, на самом крају вратићемо се на почетак и цитирати уредницу Р. Драгићевић, која за радове И. Грицкат каже „да они подижу част духа“.

*Весна С. Николић**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

* vesnanikolic88@gmail.com

БИБЛИОГРАФИЈА

Библиографија за 2019. годину¹

расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике
која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској

Библиографију уредила и грађу прикупила *Ана Голубовић*
сарадник при сакупљању грађе *Стефан Милошевић*

Списак обрађених часописа

- АФФ – Анали Филолошког факултета, Београд; ISSN 0522-8468
АП – Археографски прилози, Београд; ISSN 0351-2819,
<https://www.nb.rs/publications/publication.php?id=12443>, ISSN 1452-2233
Balcanica – Balcanica, Београд; ISSN 0350-7653; 2406-0801
<http://www.balkaninstitut.com/srp/internet-izdanja>
Баштина – Баштина, Приштина–Лепосавић; ISSN 0353-9008
BELLS – Belgrade English Language and Literature Studies;
ISSN 1821-3138; 1821-4827
Глас – Глас САНУ : Одељење језика и књижевности, Београд; ISSN 0351-7365
ГСЈКњ – Годишњак за српски језик и књижевност, Ниш; ISSN 1451-5415
наставак ЗБФФН
ГФФНС – Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду; ISSN 0374-0730,
<http://godisnjak.ff.uns.ac.rs/index.php/gff>, ISSN 2334-7236
Даница – Даница, Београд; ISSN 0354-4974
Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области,
Сврљиг; ISSN 0354-7485
ЖЈ – Живи језици; ISSN 0514-7743
ЗБЈКФФНС – Зборник за језике и књижевности Филозофског факултета
у Новом Саду; ISSN 2217-8546
ЗБМКСК – Зборник Матице српске за класичне студије, Нови Сад; ISSN 1450-6998
ЗБМСКЈ – Зборник Матице српске за књижевност и језик, Нови Сад;
ISSN 0543-1220
ЗБМСС – Зборник Матице српске за славистику, Нови Сад; ISSN 0352-5007
ЗБМСФЛ – Зборник Матице српске за филологију и лингвистику, Нови Сад;
ISSN 0352-5724

¹ Библиографске јединице из ранијих година означене су са *.

- ЗбФФП – Зборник радова Филолошког факултета у Приштини, ISSN 2217-8082
http://fifa.pr.ac.rs/zbornik_radova_filozofskog_fakulteta_u_pristini/
- Italice Belgradensia – Italice Belgradensia, Београд; ISSN 0353-4766
- ЈД – Језик данас, Нови Сад; ISSN 0354-9720
- ЈФ – Јужнословенски филолог, Београд; ISSN 0350-185X
- КњЈ – Књижевност и језик, Београд; ISSN 0454-0689
- ЛМС – Летопис Матице српске, Нови Сад; ISSN 0025-5939
- ЛА – Лингвистичке актуелности, Београд; ISSN 1450-9083;
<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/lingvisticke-aktuelnosti/>;
 ISSN 2406-3207
- НССУВД – Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд; ISSN 0351-9066
- НЈ – Наш језик, Београд; ISSN 0027-8084
- Октоих – Октоих : часопис Одјељења за српски језик и књижевност Матице српске – Друштва чланова у Црној Гори, Никшић; ISSN 1800-9107
- ОП – Ономатолошки прилози, Београд; ISSN 0351-9171
- Преводилац – Преводилац, Београд; ISSN 0351-8892
- ПКЈИФ – Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, Београд;
 ISSN 0350-6673
- ПЛ – Примењена лингвистика, Београд; ISSN 1451-7124
- ППЈ – Прилози проучавању језика, Нови Сад; ISSN 0555-1137
- Радови – Радови : часопис за хуманистичке и друштвене науке = Works : Magazin for Humanist and Social Studies, Бања Лука; ISSN 1512-505X
- Славистика – Славистика, Београд; ISSN 1450-5061
- Слово – Слово : часопис за српски језик, књижевност и културу, Никшић; ISSN 1800-6140
- СЈ – Српски језик, Београд; ISSN 0354-9259
- СДЗБ – Српски дијалектолошки зборник, Београд; ISSN 0353-8257
- Трибина САНУ – Трибина САНУ, Београд; ISSN 2335-0121
- FU – Facta universitatis, Ниш; ISSN 0354-4702
<http://casopisi.junis.ni.ac.rs/index.php/FULingLit>, ISSN 2406-0518
- Филолог – Филолог : часопис за језик, књижевност и културу, Бања Лука;
 ISSN 1986-5864
<https://filolog.rs.ba/index.php?journal=filolog>, ISSN 2233-1158
- Philologia – Philologia, Београд; ISSN 1451-5342
- PhM – Philologia Mediana, Ниш; ISSN 1821-3332
- ФП – Филолошки преглед, Београд; ISSN 0015-1807

Обрађени зборници радова

БРЕНДОВИ у књижевности, језику и уметности : зборник радова са научног округлог стола у оквиру XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу / ур. Драган Бошковић, Милош Ковачевић, Никола Бубања. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 427. | Уп. 1121.

ВУКОВИМ трагом на Косову и Метохији / ур. Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини : Градска библиотека Вук Караџић, 2019. – 204. | Уп. 838.

LES ÉTUDES françaises aujourd’hui: interactions dans les Sciences du Langage: interactions disciplinaires dans les Études littéraires / dir. Veran Stanojević, Milica Vinaver-Ković. – Belgrade : Faculté de Philologie de l’Université, 2019. – 279 | Уп. 1049.

ЗНАЧАЈ српског језика за очување српског културног идентитета. Књ. II, Српска књижевност као основа српског језика : радови са научног скупа Српска књижевност као основа српског језика, одржаног у Андрићграду 11–12. маја 2019. / ур. Емир Кустурица. – Андрићград : Андрићев институт, 2019. – 309. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик ; 2) | Уп. 417.

ЈЕЗИК, књижевност и емоције = Language, Literature and Emotions : зборник радова са Седме међународне конференције Факултета за стране језике Језик, књижевност и емоције, 18. и 19. мај 2018. / прир. Мелина Николић, Тијана Парезановић. – Београд : Алфа БК универзитет. – 212. | Уп. 1137.

ЈЕЗИК, књижевност, теорија = Language, Literature, Theory : тематски зборник радова / ур. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. – Niš : Filozofski fakultet, 2019. – 712. – (Biblioteka Naučni skupovi) | Уп. 1138.

ЈЕЗИК око нас / ур. Слободан Новокмет, Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина Николић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 167. – (Лингвистичке едиције. Језички саветници ; 5) | Уп. 1139.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору : тематски зборник. 8, 1 / ур. Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2019. – 629. | Уп. 1140.

ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору : тематски зборник. 8, 2 / ур. Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2019. – 518. | Уп. 1141.

ЈЕЗИЧКЕ и стилске карактеристике текстова о Великом рату / гл. ур. Рајко Кузмановић ; одг. ур. Драгољуб Мирјанић ; ур. Миланка Бабић. – Бања Лука : Академија наука и умјетности Републике Српске, 2019. – 200. – (Зборник радова; 14. Одјељење књижевности и умјетности ; 23) | Уп. 736.

КУЛТУРА универзитета и филологија 1 : 6. Међународна научна конференција CLIMB, Београд, 30–31. маја 2018. / ур. Александра Вранеш, Љиљана Марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 329. | Уп. 1150.

НАУКА и савремени универзитет 8, 2. Савремени токови у науци о језику и књижевности / ур. Марина Јањић. – Ниш : Филозофски факултет, 2019. – 404. – (Научни скупови ; 2) | Уп. 1159.

НОВИ прилози српском правопису : зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“ одржаног у Андрићграду 13. 10. 2018. / прир. Милош Ковачевић. – Нови Сад : Матица српска ; Вишеград : Андрићев институт, 2019. – 250. | Уп. 484.

О ВРЕДНОСТИМА у српском језику : зборник етнолингвистичких радова 2 / ур. Дејан Ајдацић. – Београд : Алма, 2019. – 199. – (Библиотека Тематски зборници ; 6) | Уп. 427.

ОПСЦЕНА и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику = Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик : зборник радова са научног скупа Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику одржаног 19. априла 2019. године у Нишу / прир. Јордана Марковић, Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2019. – 463. – (Библиотека Научни скупови) | Уп. 300.

ПРЕДАВАЊА 8 / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајић. – Београд : Међународни славистички центар, 2019. – 218. | Уп. 1166.

ПРОЈЕКТНИ задаци и нове технологије у учењу и настви језика и других наставних садржаја : од теорије до праксе / Јулијана Вучо, Данијела Манић, António Lopes, Jelena Filipović. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 263. | Уп. 174.

РАНО и почетно учење страних језика у формалном образовању / ур. Ана Јовановић, Катарина Завишин, Љиљана Ђурић. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 343. – (Филолошка истраживања данас ; 9) | Уп. 185.

САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са X научног скупа младих филолога Србије, одржаног 31. марта 2018. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1 / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 307. | Уп. 1172.

SINFONIJA 6 Proceedings : the 6th Conference Syntax, Phonology and Language Analysis, Held at the Faculty of Philosophy of University in Niš, Serbia, September 26–28, 2013. / ed. Branimir Stanković, Aleksandra Janić. – Niš : Faculty of Philosophy University, 2019. – 242. – (Scientific Conferences) | Уп. 1173.

SLOVENSKE písomníctvo v kontexte : zborník štúdií / ed. Marína Speváková Šimáková. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 97. | Уп. 384.

СЛОВЕНСКИ фолклор и митологија у књижевној фантастици : зборник радова = Słowiański folklor i mitologia w fantastyce literackiej : zbiór artykułów = Слов'янський фольклор та міфологія в літературі фантастичної : збірник праць / прир. Дејан Ајдачић. – Београд : Everest Media, 2019. – 653. | Уп. 1174.

СРБИСТИКА данас I* / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2016. – 208. | Уп. 434.

СРБИСТИКА данас II* / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2017. – 276. | Уп. 435.

СРПСКИ језик, књижевност, уметност : зборник радова са XIII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу : 26–27. X 2018. Књ. 1, Вуков Српски рјечник и 200 година савременог српског језика / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 347. | Уп. 436.

СРПСКО језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас : зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017. године / ур. Јелица Стојановић. – Подгорица : Матица српска - Друштво чланова у Црној Гори ; Нови Сад : Матица српска ; Бања Лука : Матица српска - Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 2019. – 803. | Уп. 437.

STUDIES in Language and Mind 3 : Selected Papers from The 6th & 7th Workshop on Psycholinguistic, Neurolinguistic and Clinical Linguistic Research / ed. Sabina Halupka-Rešetar, Silvia Martínez-Ferreiro. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2019. – 189. | Уп. 1179.

SUSRET kultura : zbornik radova : Deseti međunarodni interdisciplinarni simpozijum „Susret kultura“, 30. novembar 2018, Novi Sad / ur. Ivana Živančević-Sekeruš, Željko Milanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 406. | Уп. 1181.

ЦАНКАР и(н) ми : зборник радова са Међународне студентске конференције одржане на Филолошком факултету Универзитета у Београду, Србија, 8. и 9. 12. 2018. / ур. Маја Ђукановић, Дарко Илин. – Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2019. – 152. | Уп. 409.

I. Општи теоријско-методолошки проблеми и историја лингвистике**1. БАТИК, Жан Клаудио**

The Theory of not Having a Theory : Descriptive Linguistics in Practice / Gian Claudio Batic // Jezik, književnost, teorija. – 41–51. | Rezime

2. БЕЛЕЈ, Лес

Еволуција мов : модель сингуларностей / Лесь Белей // Славистика. – 23, 1 (2019), 142–158. | Резиме

– БУГАРСКИ, Ранко

Izazovi prevođenja i predstavljanja ranih radova Noama Čomskog jugoslovenskoj stručnoj publici | Уп. 41.

3. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Корпусна лексикологија као нови правац савремене семантике / Рајна М. Драгићевић // Jezik, književnost, teorija. – 27–37. | Summary

4. КИЛОУШЕК, Петар

Mutations dans les philologies : temps, espace et causalité / Petr Kyloušek // Les études françaises... – 270–279. | Резиме

5. МИЛОВАНОВИЋ, Соња

Шта је текстема? / Соња М. Миловановић // СЈ. – 24 (2019), 501–512. | Summary

6. ПОЛОВИНА, Весна

Сигнали дискурса / Весна Половина. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 182. – (Посебно издање)

7. ПОПОВИЋ, Тања

Источни канон / Тања Поповић. – Сремски Карловци ; Нови Сад : Издавачка књижарница Зорана Стојановића, 2019. – 277. – (Библиотека Елементи ; 129)

8. ПОПОВИЋ, Уна

Језик и бивствовање : фундаментална онтологија језика / Уна Поповић. – Београд : Српско филозофско друштво, 2019. – 337. – (Библиотека Филозофске студије : нова серија ; 10)

9. СТАНИШИЋ, Вања*

Простор и време у структури писма / Вања С. Станишић // Србистика данас I. – 28–41. | Резюме

10. ХАЛУПКА РЕШЕТАР, Сабина

Утицај Noama Čomskog na razvoj savremene teorijske lingvistike / Sabina Halupka Rešetar // Susret kultura. – 25–41.

11. ХЛЕБЕЦ, Борис

Тајно порекло слова Б / Борис Хлебец // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 21–32. | Summary

12. ЦВИЈАНОВИЋ, Ведран

Херман и Хердер : расправа око порекла језика / Ведран М. Цвијановић // ЗБМСКЈ. – 67, 3 (2019), 803–825. | Zusammenfassung

II. Интердисциплинарна проучавања језика (етнолингвистика, неуроллингвистика, психоллингвистика, социоллингвистика и сл.)**13. БАРТМИЊСКИ, Жежи**

О профилисању појмова с тачке гледишта когнитивне етнолингвистике / Жежи Бартмињски // О вредностима у српском језику. – 7–36.

14. ВУКОВИЋ, Миле

Neurodegenerativni poremećaji govora i jezika / Mile G. Vuković. – Beograd : Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Izdavački centar Fakulteta, 2019. – 291. – (Edicija Monografije i radovi)

– ВУЛЕТИЋ, Јулијана

„...Ја кад причам српски са мамом, па кад ја не све на српски кажем...“ : граматичке трансференције у говору Срба у Немачкој | Уп. 523.

– ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Homophobia in Serbian Online Discourse : the Case of The 2016 Belgrade Pride Parade | Уп. 726.

– ВУЧО, Јулијана

Српски као језик окружења и образовања за мигранте и азиланте | Уп. 217.

15. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Globalizacija a języki słowiańskie / red. Elena Koriakowcewa. – Siedlce : Uniwersytet Przyrodniczo Humanistyczny, 2018. – 150. / Рајна Драгићевић // НЈ. – 50, 1 (2019), 153–158. | Приказ

16. ЂУРИЋ, Милош

Neki aspekti složenica i sistema za analizu složenica prema istraživačkim rezultatima iz računarske lingvistike / Miloš D. Đurić // Култура универзитета и филологија 1. – 293–311. | Summary

– ЗАХАРКИВ, Јекатерина

Дискурсивные слова в современной русской поэзии : креативное vs. обыденное словоупотребление | Уп. 356.

17. ЗДРАВКОВИЋ, Светлана

Verbal Expression in Liminality During Jungian Analysis / Svetlana Zdravković // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 539–548. | Резиме

– ЗИКОВА, Ирина

Роль идиоматики в поэтике авангардного дискурса : когнитивный подход | Уп. 357.

18. ИВАНОВИЋ, Игор

The Multichannel Reality of Language and Paralanguage / Igor D. Ivanović // Језик, књижевност и емоције. – 156–168.

– ИВАНОВИЋ, Маја

Razumevanje idioma kod mladih i starijih odraslih osoba | Уп. 704.

– ИЛИЋ, Нина

Etnolingvistička vitalnost Rusina u Vojvodini | Уп. 359.

– ЈАЊИЋ, Маријана

Engleski jezik i hingliški u kontekstu indijskoga sociolingvističkog eko-sustava | Уп. 1050.

19. ЈОВИЧИЋ, Слободан

Uticao stresa na verbalnu ekspresiju : fiziologija, psihologija i praktične implikacije / Slobodan Jovičić, Svetlana Zdravković // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 525–538. | Summary

– ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Критичка анализа представа људских тела у дискурсу функционалне хране | Уп. 744.

20. КАРА-МУРЗА, Сергеј

Језик и власт / Сергеј Георгијевич Кара-Мурза // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 33–40.

21. КОВАЧЕВИЋ, Дарко

(Linguistic) Representation of Emotions in Texts on Art Music / Darko M. Kovačević // Језик, књижевност и емоције. – 180–192.

22. КОЛИНЕ, Франсоаз

La nouvelle rhétorique : quand l'étude du discours reste l'instrument d'un projet philosophique: paralogismes, anaphores et discours rapporté / Françoise Collinet // Les études françaises... – 33–44. | Резиме

23. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија*

О појмовно-категоријалном апарату теолингвистике / Ксенија Ј. Кончаревић // Србистика данас I. – 7–27. | Резиме

24. КУЖНИК, Ирена

Релевантност концепта ревитализације језика из перспективе савремених образовних политика / Ирена М. Кужник, Борко Н. Ковачевић // АФФ. – 31, 1 (2019), 139–153. | Summary

25. ЛАУШЕВИЋ, Саво

Фантазам суверености и питање о језику / Саво Лаушевић // Српско језичко наслеђе... – 51–63. | Резиме

26. МАРТИНЕЗ ФЕРЕИРО, Силвија

Bilingual Strategies for Aphasia : Evidence from Typologically Close Languages / Silvia Martínez-Ferreiro, Kasper Boye // Studies in Language and Mind 3. – 153–167. + Додаци

27. НАВРАЧИЧ, Јудит

How Are the Words of Two Languages Stored in the Bilingual Brain? / Judit Navracsis // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 19–40. | Резиме

28. НИКОЛИЋ, Мелина

Teorijska razmatranja o kolokacijama sa imenicama koje označavaju ljudska bića iz perspektive kritičke analize diskursa / Melina Nikolić, Tamara Jevrić // Jezik, književnost, teorija. – 299–312. | Summary

29. ПАВЛОВИЋ, Владан

О примени великих електронских текстуалних корпуса у социолингвистичким истраживањима / Владан О. Павловић // PhM. – 11 (2019), 421–437. | Summary

– ПОПОВИЋ, Драгана

Национално комуникативно понашање као објекат истраживања | Уп. 771.

30. РАКИЋ, Јелена

Linguistic Realization of Physiological and Psychological Responses to Anger in English and Serbian : What Languages Reveal about Body, Mind and Culture / Jelena M. Rakić // Језик, књижевност и емоције. – 104–134.

31. РАСТЈЕ, Франсоа

Linguistique et science de la littérature / François Rastier // Les études françaises... – 21–32. | Резиме

– СИЛАШКИ, Надежда

Fortress Europe under Siege : the Representation of the European Migrant Crisis in Political Cartoons | Уп. 1079.

– СОКОЛОВА, Олга

Межсемиотичност как категория идиоматики авангарда : на материале поликодових манифестов руских футуристов | Уп. 370.

32. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Linguistic Regionalism in Eastern Europe and Beyond : Minority, Regional and Literary Microlanguages / eds. Dieter Stern, Motoki Nomachi and Bojan Belić. – Bern : Peter Lang, 2018. – 350. / Далибор Соколовић // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 272–276. | Приказ

33. СТАНИШИЋ, Вања

Писмо између језика и културе / Вања Станишић. – Београд : Логос, 2019. – 241.

34. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Gender Sensitive and Gender Neutral Language : the Word-World Nexus and Its Fluctuations / Tamara M. Stefanović, Dragana M. Spasić // 36ФФП. – 49, 3 (2019), 149–167. | Резиме

35. ТАСИЋ, Милош

Mogućnosti interakcije teorijskih okvira kognitivne lingvistike i kritičke analize diskursa / Miloš Tasić // Jezik, književnost, teorija. – 269–282. | Summary

36. ТИЛМАН КРИСТЕНСЕН, Софи

Review : Subcortical Structures, Memory Systems, and the Grammar-Lexicon Divide / Sofie Theilmann Kristensen // Studies in Language and Mind 3. – 171–189.

– ТИРОВА, Зузана

Ekolingvističke aspeky slovensko-srbského bilingvizmu vo Vojvodine : praktické východiská | Уп. 386.

37. ТОКМАЧИЋ, Инес

Time Reference Processing in Bosnian/Croatian/Serbian : an ERP Study / Ines Tokmacic, Srdjan Popov // Studies in Language and Mind 3. – 15–43.

38. ТРНАВАЦ, Радослава

Изражавање евалуације и емоција у језичком систему / Радослава М. Трнавац // ЈФ. – 75, 2 (2019), 59–81. | Резиме, Summary

39. ФИГАР, Владимир

Evaluating the ‘Dynamics’ of a Metaphor Cluster Through the Relevant Dimensions of Individual Metaphorical Expressions / Vladimir N. Figar // PhM. – 11 (2019), 233–248. | Резиме

– ШИМОНИОВА ЧЕРНАКОВА, Руженка

Slovensko-srbské dvojjazyčné osoby = dve osobnosti? | Уп. 388.

III. Примењена лингвистика**а) Превођење****– АЛЕКСАНИЈАН, Јозеф**

Јерменски превод „Библије“ | Уп. 1027.

40. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Реформулација исказа у преводима „Новог завета“ на српски, грчки и македонски језик / Жарко Бошњаковић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 435–454. | Summary

41. БУГАРСКИ, Ранко

Izazovi prevodenja i predstavljanja ranih radova Noama Čomskog jugoslovenskoj stručnoj publici / Ranko Bugarski // Susret kultura. – 15–24.

42. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

Велики допринос српској и франкороманистичкој традицији : Le bon mot : prevođenje tekstova sa srpskog na francuski sa gramatičkim objašnjenjima / Brigitte Mladenović, Tatjana Samardžija. – Beograd : Filološki fakultet, 2019. – 315. / Анђела Д. Васиљевић // АФФ. – 31, 1 (2019), 425–430. | Приказ

43. ВЕЉКОВИЋ, Маја

Два руска глагола *быть* и њихови српски еквиваленти : на материјалу Толстојевог романа „Воскресение“ и његовог српског превода / Маја Вељковић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 393–402. | Резиме

– ВЕСЕЛИНОВИЋ, Соња*

О преводу и превођењу у делу Исидоре Секулић | Уп. 724.

44. ВУКОВИЋ, Марија

Утицај машинског превођења на квалитет превода стручних текстова са енглеског језика на српски / Марија Д. Вуковић, Јелена Д. Рајовић // Баштина. – 49 (2019), 117–127. | Summary

45. ВУКОВИЋ, Ненад

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику / Ненад Б. Вуковић // НЈ. – 50, 2 (2019), 465–471. | Резиме, Summary

– ГОЛУБОВИЋ, Ана

Радови о превођењу на почетку XXI века | Уп. 1097, 1098.

46. ГРЕБЕНАР, Јелена

Pogrešno protumačeni rusko-hrvatski lažni parovi u prevođenju lijepje književnosti / Jelena Grebenar // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 465–474. | Резюме

47. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Семантичко-морфолошка преводна метода у анализи српског и енглеског језика у контакту / Гордана Д. Димковић Телебаковић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 183–193. | Summary

48. ДОДИГ, Милана

Question de la traduction des non téléonomiques et du conditionnel objectif en français et en serbe / Milana Dodig, Tijana Ašić // Les études françaises... – 81–94. | Резиме

49. ЂУРИЋ, Татјана

Višestruki prevod kao odraz jezičkog preobijla u Vinaverovom prevodu Rableovog romana / Tatjana Đurin // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 455–464. | Résumé

– ЂУРИЋ, Љиљана

L'œuvre littéraire au centre de la médiation linguistique au niveau universitaire : regards croisés | Уп. 127.

50. ЂУРИЋ, Милош

Alternativni prevodni ekvivalenti / Miloš D. Đurić // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 47–59. | Summary

51. ЂУРИЋ, Милош

Prevođenje stručnih termina iz ugla teorije relevantnosti / Miloš D. Đurić, Nada Krnjajić Cekić // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 53–72. | Summary

52. ЂУРИЋ, Милош

Tri decenije teorije relevantnosti i prevođenje naučnog registra zasnovano na teoriji relevantnosti / Miloš D. Đurić, Nada Krnjajić Cekić // Култура универзитета и филологија 1. – 313–329. | Summary

53. ЂУРИЋ ПАУНОВИЋ, Ивана

Преводилачка читања књижевног текста : превод романа „Парови“ Цона Апдајка на српски језик / Ивана В. Ђурић Пауновић // ЗбМСКЈ. – 67, 3 (2019), 943–955. | Summary

54. ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана

Prevodilačke strategije za prenošenje jezika mladih na primeru prevoda romana „Ples sitnih demona“ Marka Vidojkovića na nemački jezik / Mirjana J. Zarifović Grković, Ivana D. Rajić // Филолог. – 19 (2019), 248–266. | Summary

55. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Pluskvamperfekat u srpskom prevodu romana „Sorstalanság“ Imrea Kertesa / Dušanka Zvekić-Dušanović // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 253–267. | Summary

56. ИВАНОВИЋ, Милена

Јединица превођења у концепцијама совјетских и руских теоретичара / Милена Ивановић // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 36–46. | Summary

57. ИВАНОВИЋ, Милена

Проблеми превођења властитих имена : патроними : на материјалу руског језика / Милена Ивановић // Славистика. – 23, 2 (2019), 101–110. | Резюме

58. ИЛИН, Дарко

Rana prevodna i kritička recepcija Vinjeta Ivana Cankara u srpskoj sredini / Darko Ilin // Цанкар и(н) ми. – 49–57. | Summary

59. КАВГИЋ, Александар

Comprehension of Content and Retention of Visual Details : a New Methodology for Subtitling and Dubbing / Aleksandar Kavgić // ГФФНС. – 44, 2 (2019), 17–38. | Резиме

60. КАВГИЋ, Александар

Quantifying the Frequency of Translation Shifts in Serbian-English Translations : a Case Study of Two Non-Fiction Texts / Aleksandar P. Kavgić, Kristina Š. Andušić // Филолог. – 19 (2019), 212–231. | Резиме

61. КИТАНОВИЋ, Јелена

Прошла времена у роману „Странац“ Албера Камија и његовом преводном еквиваленту / Јелена Китановић // Савремена проучавања језика... – 291–300. | Résumé

62. КИТАНОВИЋ, Јелена

Субјунктив у роману „Трагалац за златом“ Жан-Мари Гистав ле Клезиоа и његови преводни еквиваленти / Јелена Р. Китановић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 337–346. | Summary

63. КОВАЧ, Маја

Izzivi pri prevajanju kratke proze Ivana Cankarja v srbski jezik / Maја Kovač, Sašo Puljarević // Цанкар и(н) ми. – 16–38. | Summary

64. КОВАЧЕВИЋ, Зорана

Prevodi romana Albe de Sespedes na srpskom i hrvatskom govornom području / Zorana Ž. Kovačević // АФФ. – 31, 2 (2019), 337–358. | Riassunto

– КОЛИНС, Рејмонд

Католички преводи „Светог писма“ | Уп. 1055.

65. КОСТИЋ ПАХНОГЛУ, Тамара

Евалуација и лексичко-семантичке сличности и разлике превода песме „Град“ Константина Кавафија на српски језик / Тамара М. Костић Пахноглу // PhM. – 11 (2019), 521–534. | Summary

66. ЛАПИЊСКИ, Павел

„Le Sorceleur“ i jego wiedźmińskie uniwersum po francusku : przekład w czterech odsłonach / Paweł Łapiński // Словенски фолклор и митологија... – 415–432.

67. ЛЕБАСТАР, Донасијен

La formation des officiers de l'armée de terre en France, au Royaume-Uni et aux États-Unis: approche comparative et traductologique / Donatien Lebastard, Aleksandar Stefanović // Les études françaises... – 131–147. | Резиме

68. ЛЕГЕЗА, Сергеј

Между „польскостью“ и „вестернизацией“ : переводы А. Сапковского в постсоветском пространстве и проблема культурного сдвига / Сергей Легеза // Словенски фолклор и митологија... – 443–470.

69. МАРТИНОВ, Златоје

Превођење као аутономна грана лингвистике / Златоје Мартинов // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 29–35. | Resumo

70. МИЛИВОЈЕВИЋ, Анђела

Дидактика превођења на универзитетском нивоу : од језичког усавршавања до професионалног усмеравања / Анђела Миливојевић, Наташа Јанићијевић // Култура универзитета и филологија 1. – 187–202. | Summary

71. МИЛИВОЈЕВИЋ ПЕТРОВИЋ, Светлана

Преводилачке технике и поступци : (енглески језик) / Борис Хлебџ. – 2. изд. – Београд : Чигоја штампа, 2017. – 82. / Svetlana Milivojević Petrović // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 81–83. | Приказ

72. НИКОЛИЋ, Ивана

Nulta ekvivalencija i tehnika fusnota / Ivana Nikolić // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 41–52. | Summary

73. ПАЈИЋ, Биљана

Титловање као врста аудио-визуелног превођења кроз призму теорија превођења / Биљана Пајић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 475–485. | Summary

74. ПАНАЈОТОВИЋ, Артеа

Translation as a Key Global Activity : an Interview with Daniel Dejica / Artea Panajotović, Valentina V. Budinčić // Језик, књижевност и емоције. – 25–32.

75. ПАНТОВИЋ, Драгана

Prevodilački frazeološki mozaik na materijalu poezije Ane Ahmatove i njenih prevoda na srpski jezik / Dragana S. Pantović // Филолог. – 19 (2019), 350–370. | Summary

76. ПАПРИЋ, Маријана

Превођење у настави руског језика струке / Маријана Папрић // Славистика. – 23, 2 (2019), 122–133. | Резюме

77. ПЕРИЋ, Зорана

Ауторска и преводилачка лексичка креативност : превођење неологизама на примеру изабраних дела Андреја Сапковског / Зорана Перић // Словенски фолклор и митологија... – 525–535.

78. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Неправе упитне реченице у књижевним преводима са француског на српски и са српског на француски језик / Наташа Т. Радусин-Бардић // Филолог. – 19 (2019), 191–211. | Summary

79. РАЗДОБУДКО ЧОВИЋ, Лариса

Лексико-фразеологические средства экспликации концепта *скука* в романе в стихах „Евгений Онегин“ А. С. Пушкина и в его переводе на сербский язык : к 220-летию со дня рождения А. С. Пушкина / Larisa Razdobudko-Čović // FU. – 17, 2 (2019), 101–114. | Rezime

80. РАКИЋ, Бранко

De l'importance de la phase préparatoire dans l'enseignement de l'interprétation consécutive / Branko Rakić // Les études françaises... – 119–130. | Резиме

– САВИЋ, Зорица

Ima li prevodenje svoje mesto u nastavi stranih jezika? | Уп. 189.

81. САВОЛОЦКА, Анастасија

Пантеон мифологичних створинь у драми-феерји „Лісова пісня“ : на матеріалі перекладу Персівала Канді / Анастасія Саволоцька, Роксолана Поворознюк // Словенски фолклор и митологија... – 315–326.

82. СИМУНОВИЋ ПОЛУГА, Јелена

Prevod kao mjesto kontakta i jezičke promjene : mogućnosti interdisciplinarnog pristupa traduktološkim istraživanjima / Jelena Simunović Poluga // ЖЈ. – 39 (2019), 179–199. | Summary

83. СТАНКОВИЋ, Селена

Les titres d'oeuvres littéraires : la traduction du français vers le serbe / Selena M. Stanković, Nataša M. Živić // PhM. – 11 (2019), 49–69. | Резиме

84. ТАТАРЕНКО, Ала

Полифонија преводилачке тишине / Ала Татаренко, Зденка Валент Белић ; разговор водила Јелена Калајџија // ЛМС. – 504, 5 (2019), 755–767.

85. ТОДОРОВИЋ, Милан

Семантички и комуникативни превод „Алисе у земљи чуда“ : узроци, интенције и карактеристике два различита превода / Милан Д. Тодоровић, Јелена М. Павловић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 237–247. | Summary

86. ТОДОРОВИЋ, Стефан

Стилска маркираност као бренд у преводним реченицима / Стефан Тодоровић // Брендони у књижевности, језику и уметности. – 407–421. | Summary

87. ФРАНЧЕСКИ, Валерија

Italianizing Italy : Dubbing Woody Allen's „To Rome with Love“ / Valeria Franceschi, Sara Corrizzato // ЗбФФП. – 49, 3 (2019), 63–80. | Резиме

88. ХЛЕБЕЦ, Борис

Предвидљивост сложених термина / Борис Хлебец // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 15–28. | Summary

89. ХМЈЕЛ БОЖЕК, Халина

La traduction dans la didactique ou la didactique de la traduction : quelques réflexions sur les programmes universitaires en Pologne / Halina Chmiel Bożek // Les études françaises... – 183–194. | Резиме

90. ХОРВАТ ФУТО, Харгита

Írói névadás és a nevek fordítása Gion Nándor „Bandaregényeiben“ / Horváth Futó Hargita // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 317–328. | Summary, Резиме

91. ЧОВИЋ, Бранимир

Место превода в компаративних истрадованијах литературе : от превода к рецеппии и литературним свјазим – генетическим и типологическим / Branimir Čović // FU. – 17, 2 (2019), 93–99. | Rezime

б) Учење страних језика**92. АПЕЛКВИСТ, Аса**

Language Teaching : Challenges in a Multicultural Context / Asa Apelkvist // Култура универзитета и филологија 1. – 231–243. | Sammandrag + Annex

93. БАБАМОВА, Ирина

Perception et réaction à l'égard de la langue française au sein du système éducatif macédonien / Irina Babamova, Snežana Petrova // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 305–323. | Резиме + Додаци

94. БАКИЋ МИРИЋ, Наташа

Some Implications for Using a Diagnostic Test in English Language Courses at Post-Secondary Level / Nataša M. Bakić Mirić, Mirjana N. Lončar Vujnović // ЗбФФП. – 49, 1 (2019), 89–105. | Резиме

95. БАЊИЋ, Маја

И лингвистичка и комуникативна компетенција? : анализа уџбеничког комплета „Ταξίδι στην Ελλάδα“ / Маја Бањић // ПЛ. – 20 (2019), 69–86. | Summary

96. БОДРИЧ, Радмила

Рефлексије студената англистике о мотивационим факторима у учењу енглеског језика / Радмила В. Бодрич // PhM. – 11 (2019), 295–312. | Summary

97. БОЖИЋ ЛЕНАРД, Драгана

Applying Predictive Analytics in ESP Courses Based on Students' Writing / Dragana Božić Lenard, Gabriela Chmelíková // ЗбФФП. – 49, 3 (2019), 91–109. | Резиме

98. БРАЈОВИЋ, Јелена

Interactions et Français sur Objectif Universitaire : FOU / Jelena Brajović // Les études françaises... – 158–169. | Резиме

99. БРАЈОВИЋ, Јелена

Учење страног језика као изазов за *другачије интелигентну* децу и наставнике : инклузивно образовање и интеркултурни приступ / Јелена Брајовић // Рано и почетно учење... – 311–331. | Résumé

100. БУДИНЧИЋ, Валентина

Personalne poslovne veštine u nastavi poslovnog engleskog jezika / Valentina V. Budinčić, Anica V. Glođović // Језик, књижевност и емоције. – 169–179. | Summary

101. ВЕЛИЧКОВИЋ, Марга

A 'Traditional' and 'Cognitive' Theoretical Approach to the Use of the Definite Article with Countable Plural and Abstract Nouns : a Corpus Based Study of L1 Serbian/L2 English Writing / Marta Veličković // Језик, књижевност, теорија. – 213–228. | Rezime

102. ВЕСИЋ ПАВЛОВИЋ, Тијана

Студентска перцепција усменог излагања у настави енглеског језика на универзитетском нивоу / Тијана Весић Павловић, Данијела Ђорђевић // Култура универзитета и филологија 1. – 151–168. | Summary

103. ВИДАКОВИЋ, Мирна

Kursevi poslovnog engleskog jezika iz perspektive studenata i implikacije za stručno usavršavanje nastavnika / Mirna Vidaković // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 409–422. | Summary + Додатак

104. ВИДАКОВИЋ, Мирна

Стручно усавршавање професора : ставови професора пословног енглеског језика у средњим стручним школама у Србији / Мирна М. Видаковић // ЗбФФП. – 49, 4 (2019), 197–220. | Summary

105. ВИТАЗ, Милица

Using Games to Revise Grammar and Vocabulary : Students' Perspective / Milica Vitaz // BELLS. – 11 (2019), 69–79. | Резиме

106. ВРАНИЋ ПЕТКОВИЋ, Ивана

Креативни приступ подучавању шпанског пословног језика на почетним нивоима / Ивана Вранић Петковић // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 387–396. | Resumen

107. ВРАЊЕШ, Данијела

Текстуална кохерентност и кохезија у радовима студената прве и треће године студија германистике / Данијела Врањеш // ЖЈ. – 39 (2019), 45–68. | Zusammenfassung

108. ВУЈОВИЋ, Ана

Образовни потенцијали хибридних модела наставе страног језика на раном узрасту / Ана Вујовић, Мирослава Ристић // Рано и почетно учење... – 245–259. | Résumé

109. ВУЈОВИЋ, Ана

Le Français sur Objectifs universitaires pour les professeurs des écoles / Ana Vujović // Les études françaises... – 148–157. | Резиме

110. ВУЧЕЉ, Нермин

Les textes littéraires dans les manuels serbes du FLE pour les écoles primaires dans la période 1963–2007 / Nermin Vučelj // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 325–335. | Summary

111. ВУЧО, Јулијана

Elementi interkulture i informacione tehnologije u TBLT nastavi / Julijana Vučo, Danijela Manić // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 25–28.

112. ВУЧО, Јулијана

U skladu sa potrebama : PETALL – Projektna nastava stranih jezika i nove tehnologije u međuevropskoj razmeni znanja i dobrih praksi / Julijana Vučo // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 13–17.

113. ВУЧО, Јулијана

Универзитетска транснационална мобилност и језици / Јулијана Ј. Вучо // СЈ. – 24 (2019), 259–269. | Summary

114. ГАШИ, Тијана

Interkulturalna kompetencija u nastavi stranih jezika : predlog za metode i tehnike u nastavnoj praksi / Tijana Gaši // ЖЈ. – 39 (2019), 87–100. | Riassunto

115. ГАШИ, Тијана

Razvoj interkulturalne kompetencije i primena standarda za kraj osnovnog obrazovanja : smernice za nastavu italijanskog jezika / Tijana B. Gaši // АФФ. – 31, 2 (2019), 241–258. | Sommario

116. ГАШИЋ, Анђела

Dinamika grupe sa studentima španskog kao naslednog, stranog i maternjeg jezika / Anđela Gašić // ЖЈ. – 39 (2019), 123–138. | Resumen

117. ГЛУШАЦ, Татјана

English Language Student Teachers' Pedagogical Beliefs : Susceptibility to Change and Sources of Change / Tatjana Lj. Glušac, Vesna B. Pilipović // ЗФФП. – 49, 1 (2019), 69–88. | Резиме

118. ГРОХОВСКА РАЈТЕР, Ана

Discordanze teorico-pratiche nella presentazione di alcune norme grammaticali al livello A1/A2 nelle grammatiche di italiano LS/L2 / Anna Grochowska-Reiter, Daniel Słapek // Italica Belgradensia. – 1 (2019), 7–24. | Summary

119. ДЕТАР ЈЕВЂОВИЋ, Снежана

Međujezički uticaj u pisanoj produkciji italijanskog kao drugog stranog jezika : uloga nivoa znanja i količine izloženosti / Snežana Z. Detar Jevđović // АФФ. – 31, 1 (2019), 345–363. | Summary

120. ДОБРИЋ, Арналда

Перцепција vokala [e], [ɛ], [o] i [o] u francuskom jeziku kod govornika hrvatskog kao materinskog / Arnalda Dobrić, Karla Zvonar // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 271–280. | Résumé

121. ДРАГОВИЋ, Георгина

Schulischer DaF-Unterricht mit und ohne Elemente der Dramapädagogik : Wortschatz im Fokus / Georgina V. Dragović // ЖЈ. – 39 (2019), 69–86. | Резиме

122. ДРЉЕВИЋ, Јелена

Insegnare i linguaggi settoriali di una LS a livello universitario (il caso della lingua italiana) : Il ruolo e le competenze dell'insegnante e dello studente / Jelena R. Drljević // АФФ. – 31, 1 (2019), 213–232. | Sažetak

123. БЕРИЋ, Милош

Doprinos CLIL-a savremenim tokovima nastave stranog jezika / Miloš Đerić // Philologia. – 17 (2019), 23–38. | Summary

124. БОРЂЕВИЋ, Ана

DSD-SChulen-Projekt i bilingvalna nastava na srpskom i nemačkom jeziku / Ana Đorđević // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 249–258. | Zusammenfassung

125. БУРИЋ, Љиљана

Évolution de la notion de médiation linguistique et (inter)culturelle : quelles implications pour l'enseignement du FLE en Serbie? / Ljiljana Đurić // Les études françaises... – 170–182. | Резиме

126. БУРИЋ, Љиљана

Les langues vivantes à l'âge précoce en Serbie : Quelle(s) influence(s) de l'enseignement non formel sur les politiques linguistiques éducatives? / Ljiljana Đurić // Рано и почетно учење... – 61–78. | Резиме

127. БУРИЋ, Љиљана

L'œuvre littéraire au centre de la médiation linguistique au niveau universitaire : regards croisés / Ljiljana Đurić // FU. – 17, 2 (2019), 263–274. | Rezime

128. ЕФСТАТИЈАДИ, Лија

Early Foreign Language Learning : Intensive Exposure, Vocabulary Development and the Cognitive Skills Involved / Lia Efstathiadi // BELLS. – 11 (2019), 81–111. | Резиме

129. ИГЊАТОВИЋ, Наташа

Perception des voyelles nasales du français par les étudiants serbes de FLE / Nataša Ignjatović // FU. – 17, 2 (2019), 249–261. | Резиме

130. ИЛИЋ, Нина

Personality-Motivation Profiles of Two Gifted L2 English Students / Nina Ilić // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 57–74. | Резиме

131. ЈАДРИЈЕВ ДОШЕНОВИЋ, Анастасија

Школски DELF у Србији : резултати на испитима и начин рада у школи / Анастасија Јадријев-Дошеновић // Рано и почетно учење... – 133–155. | Résumé

132. ЈАЊИЋ, Марина

Applicability of Web Tools : *Nearpod* and *Formative* in Teaching of Morphology / Marina S. Janjić, Nataša M. Stojanović // PhM. – 11 (2019), 283–294. | Резиме

133. ЈЕРКОВИЋ, Јелена

Analiza potreba inženjera tehničko-tehnološkog naučnog polja kao indikator modifikacije nastave engleskog jezika na tercijarnom nivou / Jelena Jerković, Bojana Komaromi // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 431–442. | Summary

134. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Звучи убедљиво? : утицај гласовне структуре на одабир назива брэнда код српских студената англистике / Даница М. Јеротијевић Тишма, Дејан М. Каравесовић // Брендови у књижевности, језику и уметности. – 139–152. | Summary

135. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Can Chaos/Complexity Theory Account for L2 Consonant Acquisition? : the Case of Initial Stops in Serbian-English Interlanguage / Danica Jerotijević Tišma // Језик, књижевност, теорија. – 107–121. | Резиме

136. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Can a Foreign Accent Brand a Nation? : Serbian EFL Learners' Perspective / Danica M. Jerotijević Tišma, Dejan M. Karavesović // Филолог. – 20 (2019), 70–85. | Резиме

137. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

Реверзбилна интерференција на примеру времена наступа звучности код српских ученика енглеског као страног језика / Даница М. Јеротијевић Тишма // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 249–263. | Summary

138. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Early Foreign Language Learning in Formal Education of Serbia : Historical Overview and Current Challenges / Ana Jovanović, Katarina Zavišin, Ljiljana Djurić // Рано и почетно учење... – 21–44. | Резиме

139. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Анализа степена тежине уџбеничког текста теологије на енглеском и српском језику / Ивана Кнежевић // Култура универзитета и филологија 1. – 215–229. | Summary

140. КНЕЖЕВИЋ, Љиљана

Razvijanje veštine usmenog izlaganja u univerzitetskoj nastavi engleskog jezika / Ljiljana Knežević. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 228. – (Edicija E-disertacija ; 16)

141. КНЕЖЕВИЋ, Љиљана

Употреба реџника у настави енглеског језика струке из угла наставника / Ljiljana Knežević, Ivana Miškeljin, Sabina Halupka-Rešetar // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 481–493. | Summary

142. КОВЉАНИН, Стефан

Психотиполошка блискост и лексички трансфер : случај каталонског као изборног језика на Филолошком факултету у Београду / Стефан М. Ковљанин // Савремена проучавања језика... – 269–279. | Summary

143. КОЗИЋ, Ранко

Настава језика и (не)могућност сусрета цивилизација и култура у простору и времену / Ранко Козић // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 443–454. | Summary

144. КОНДЕИ, Ђећилија

Texte et phrase dans l'espace discursif de la classe de FLE / Cecilia Condei // Рано и почетно учење... – 295–310. | Резиме

145. КОСТИЋ, Антонина

Језичка анксиозност : говорна продукција у настави модерног грчког као страног језика / Антонина Костић, Маја Баћић // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 455–468. | Summary

146. КОСТИЋ, Антонина

Фактори мотивације и утицај нових технологија у процесу учења модерног грчког као страног језика / Антонина Костић // ЖЈ. – 39 (2019), 101–121. | Summary

147. КУЛИЋ, Данијела

Dramske tehnike u nastavi stranog jezika / Danijela Kulić. – Kosovska Mitrovica : Filozofski fakultet Univerziteta u Prištini, 2019. – 261, 76.

148. КУЛИЋ, Данијела

Музика у настави енглеског језика / Данијела Г. Кулић // 36ФФП. – 49, 1 (2019), 107–124. | Summary

149. КУЛИЋ, Данијела

Употреба Јутјуба у настави енглеског језика на средњошколском нивоу / Данијела Г. Кулић, Катарина Н. Савковић // Баштина. – 49 (2019), 129–143. | Summary

150. ЛАЗАРОВА НИКОВСКА, Ана

Teaching L2 Literacy in Early Formal Contexts : a Macedonian Example / Ana Lazarova-Nikovska // Рано и почетно учење... – 175–191. | Резиме

151. ЛАЗИЋ, Катарина

A Trial of the Involvement Load Hypothesis in a Mixed-Ability ESP Class / Katarina O. Lazić // АФФ. – 31, 1 (2019), 233–265. | Sažetak + Додаци

152. ЛЕСНЕВСКА, Димитрина

Еколингвистика и екологаизација учења иностранным језикам / Димитрина Лесневская // Славистика. – 23, 1 (2019), 183–188. | Резиме

153. ЛОПЕШ, Антонио

Koliko su hrabri nastavnici jezika? : komparativna analiza podataka transatlantske ankete o tehnološki posredovanim projektnim zadacima / Antonio Lopeš // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 53–86.

154. МАНИЋ, Данијела

Projektni zadaci, TBLT, u nastavi stranih jezika deset godina kasnije / Danijela Manić // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 19–24.

155. МАНИЋ, Данијела

TBLT i evaluacija / Danijela Manić // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 43–51.

156. МАНИЋ, Данијела

Unapređenje nastave stranog jezika struke u srednjim stručnim školama : TBLT iskustva u projektu PETALL / Danijela Manić, Julijana Vučo // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 29–36.

157. МАРКОВИЋ, Дејан

Речевое поведение учитеља на уроке русског језика на начальном етапе в сербској аудитории / Дејан Марковић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 339–348. | Резиме

158. МАРТИНО, Клер

Acquisition de la langue maternelle : une entreprise à la fois syntaxique et sémantique: exemple du français et du croate / Claire Martinot, Tomislava Bošnjak Botica // Les études françaises... – 216–228. | Резиме

159. МАРЧОКОВА, Данијела

Образовање у контексту словачко-српских односа у основној школи са словачким наставним језиком у Кисачу у Краљевини ШС / Daniela Marčok // Славистика. – 23, 2 (2019), 144–149. | Summary

160. МИКИЋ, Јовица

На шта нам указују граматичке грешке студената? : Међујезички коловрат : анализа грешака, transfer, вредновање / Željka Babić. – Banja Luka : Filološki fakultet, 2018. – 313. / Jovica M. Mikić // Филолог. – 20 (2019), 613–616. | Приказ

161. МИКИЋ, Јовица

Tableaux des matières dans les manuels de langues étrangères et son rapport avec le programme / Jovica Mikić // Рано и почетно учење... – 261–276. | Резиме

162. МИЛАДИНОВИЋ, Сандра

Релевантност теорије вишеструких интелигенција за наставу страних језика / Сандра Миладиновић // Савремена проучавања језика... – 261–267. | Resumen

163. МИЛАНОВИЋ, Милан

Operationalization of the Speaking Construct in the Internet-Based Test of English as a Foreign Language / Milan D. Milanović // ЖЈ. – 39 (2019), 13–44. | Резиме

– МИЛИВОЈЕВИЋ, Анђела

Дидактика превођења на универзитетском нивоу : од језичког усавршавања до професионалног усмеравања | Уп. 70.

164. МИЛИЧЕВИЋ ПЕТРОВИЋ, Маја

Input i postignuce u usvajanju stranog jezika / Maја P. Miličević Petrović, Jelena V. Grubor // АФФ. – 31, 1 (2019), 183–212. | Summary

165. МИЛОЈКОВИЋ, Марија

Communicative Competence Theory in the Field of English as a Lingua Franca : Teachers' Attitudes in Serbia / Mariја Milojković // Jezik, književnost, teorija. – 359–374. | Резиме

166. МИЛОШЕВИЋ, Оља

Using Language Portfolios with Young Learners to Encourage Reflection / Olја Milošević // Рано и почетно учење... – 209–221. | Резиме

167. МИРЧИЋ ПАНИЋ, Драгана

Evaluacija u nastavi italijanskog jezika : uticaj izbora tehnika i načina bodovanja na ishod testiranja / Dragana Ž. Mirčić Panić // АФФ. – 31, 2 (2019), 217–240. | Summary + Додаци

168. МОМЧИЛОВИЋ, Николета

Zwischensprachliche Einflüsse beim Tertiärsprachenerwerb : deutsch nach englisch / Nikolaeta Momčilović, Nevenka Janković // FU. – 17, 1 (2019), 57–74. | Резиме

169. МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ, Јасмина

Word Awareness and Early Foreign Language Acquisition / Jasmina Moskovljević Popović // Рано и почетно учење... – 159–174. | Резиме

170. НИКОЛИЋ, Душан

Tone and Break-Index (TOBI) Theoretical Framework Applications with EFL Speakers / Dušan Nikolić // Jezik, književnost, teorija. – 123–139. | Резиме

171. НОВАКОВИЋ, Александар

Контрастивна анализа садржаја и дидактичке обликованости уџбеника за учење српског и енглеског језика као страног : на примеру уџбеника „Реч по реч“ и „New Headway Elementary“ / Александар М. Новаковић // ГСЈКЊ. – 17 (2019), 65–87. | Summary

172. ПАЈИЋ, Соња

Телевизијске рекламе у настави шпанског као страног језика / Соња Пајић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 275–290. | Summary

– ПАПРИЋ, Маријана

Превођење у настави руског језика струке | Уп. 76.

173. ПАУНОВИЋ, Татјана

Focus on Focus : Prosodic Signals of Utterance-Level Information Structure in L1 Serbian, L1 English and Serbian L2 English / Tatjana Paunović // ЗМСФЛ. – 62, 2 (2019), 213–238. | Резиме

174. ПРОЈЕКТИЗНИ задаци и нове технологије у учењу и настави језика и других наставних садржаја : од теорије до праксе / Julijana Vučo, Danijela Manić, António Lopes, Jelena Filipović. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 263.

175. ПРЋИЋ, Твртко

Developing Word-Formation Competence in EFL University Students / Tvrtko Prčić // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 371–385. | Резиме

176. РАБРЕНОВИЋ, Тијана

Примена когнитивнолингвистичких приступа у настави енглеског језика : студија случаја фразних глагола са партикулом *up* / Тијана Рабреновић // Савремена проучавања језика... – 249–259. | Summary + Додатак

177. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Interkulturalnost i kulturni identitet nastavnika engleskog jezika / Biljana Radić-Bojanić. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 165.

178. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Intercultural Communication Workshops : an Example / Biljana Radić-Bojanić, Danijela Pop-Jovanov // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 397–408. | Резиме

179. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Neodređena zamenica *one* u pisanju kod neizvornih govornika engleskog jezika / Biljana Radić-Bojanić // ГФФНС. – 44, 2 (2019), 39–52. | Summary

– РАДОЈЧИЋ, Драгана

Русистичко наслеђе Радована Кошутића у научној критици | Уп. 1116.

180. РАДОСАВЉЕВИЋ КРСМАНОВИЋ, Аница

Извори мотивације за учење енглеског језика као предиктори језичке анксиозности : примена модела мотивацијског J2 селф система / Аница Радосављевић Крсмановић // Језик, књижевност, теорија. – 375–387. | Summary

181. РАДОСАВЉЕВИЋ КРСМАНОВИЋ, Аница

Интегративност и/или идеални J2 селф као индикатори мотивације за учење енглеског језика у Србији / Аница Радосављевић Крсмановић // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 469–480. | Summary

182. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Analyse de l'interrogation totale directe dans l'interlangue des apprenants serbophones de FLE / Nataša Radusin Bardić // Les études françaises... – 195–205. | Резиме

183. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Fonetske vežbe u savremenim metodama za učenje francuskog kao stranog jezika / Nataša Radusin-Bardić // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 507–518. | Résumé

184. РАЂЕНОВИЋ, Анка

Усвајање морфологије прошлих глаголских времена у почетном учењу страних језика / Анка Рађеновић // Рано и почетно учење... – 277–294. | Summary

185. РАНО и почетно учење страних језика у формалном образовању / ур. Ана Јовановић, Катарина Завишин, Љиљана Ђурић. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 343. – (Филолошка истраживања данас ; 9)

186. РИСТОВИЋ, Зоран

Примена вишејезичних електронских корпуса у настави страних језика : ка златном добу дигиталног образовања / Зоран Ристовић. – Београд : Чигоја штампа : З. Ристовић, 2019. – 177.

187. РУНИЋ, Јелена

Between East and West : the Rhetoric of the Self in L2 Student Writing and Implications for the Teaching of Writing / Jelena S. Runić // Филолог. – 19 (2019), 140–151. | Резиме

188. САВИЋ, Вера

Young Learners' Motivation for Reading in English and Their Reading Achievement / Vera Savić // Рано и почетно учење... – 193–208. | Резиме

189. САВИЋ, Зорица

Ima li prevođenje svoje mesto u nastavi stranih jezika? / Zorica Savić Nenadović, Nenad Tomović, Nataša Janković // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 423–430. | Summary

190. САВИЋ НЕНАДОВИЋ, Зорица

Alternative Approaches to Second Language Acquisition / ed. Dwight Atkinson. – London : Routledge, 2011. – 196. / Zorica Savić-Nenadović // ПЛ. – 20 (2019), 105–109. | Приказ

191. СИМОВИЋ, Весна

Lire en classe de FLE : comment motiver les apprenants? / Vesna Simović // Les études françaises... – 206–215. | Резиме

192. СИМОВИЋ, Весна

La littérature au profit de l'apprentissage de la langue : le cas du français langue étrangère / Vesna Simović // FU. – 17, 2 (2019), 275–286. | Резиме

193. СМАЈЛА, Тилен

Slovenian Primary School Foreign Language Teachers : an Insight into the Teaching of a Foreign Language at an Early Age According to CLIL / Tilen Smajla // Рано и почетно учење... – 223–241. | Резиме

194. СПЕВАК, Зорослав

Analýza rodovej citlivosti arodových stereotypov v Čítanke pre 1. ročník základnej školy s vyučovacím jazykom slovenským v Srbsku / Zoroslav Spevák // Slovenské písomníctvo v kontexte. – 27–36. | Резиме, Summary

195. СТАМЕНКОВИЋ, Иван

Naturalness Theory and Grammatical Variation : the Influence of Animacy, Topicality and Prototypicality on Genitive Choices in Advanced Learners of English / Ivan Stamenković // Језик, književnost, teorija. – 195–211. | Резиме

196. СТАНИЋ, Тамара

Književni i civilizacijski elementi u udžbenicima italijanskog jezika „Nuovo espresso“ / Tamara Stanić, Aleksandra Blatešić // Susret kultura. – 325–337.

197. СТАНИЋ, Тамара

Одлике доброг удбеника у настави италијанског језика / Тамара Станић // Језици и културе у времену и простору 8, 2. – 495–505. | Riassunto

198. СТЕФАНОВИЋ, Тамара

Focus on Everyday English in Use / Tamara Stefanović, Vanja Vukčević. – 5. izd. – Beograd : Akademija poslovnih strukovnih studija, 2019. – 274.

– СТИКИЋ, Биљана

Дидактика француског као страног језика и културе : билингвални експликативни речник са детаљним индексом појмова : 1670 француских одредница, 2000 индексираних појмова | Уп. 1022.

199. СТОЈАНОВИЋ, Јелена

Modaliteti samoprocene u udzbenicima francuskog kao stranog jezika na nivou A1 / Jelena P. Stojanović // АФФ. – 31, 2 (2019), 259–279. | Résumé + Додаци

200. СТОЈИЧИЋ, Војкан

Interpretation of the Subjunctive in Modern Greek as a Foreign Language : a Case Study of Serbian Students / Voјkan B. Stojičić, Martha P. Lampropoulou, Anka M. Janković // АФФ. – 31, 2 (2019), 391–410. | Сажетак

201. СТОЈКОВИЋ, Надежда

Current Tendencies in ESP Didactics : Insights of an ESP Journal Editor / Nadežda M. Stojković // ЗбФФП. – 49, 3 (2019), 81–89. | Резиме

202. ТАТАР, Никола

ESP Courses and Needs Analysis / Nikola M. Tatar, Marija S. Stojković // PhM. – 11 (2019), 547–559. | Резиме

203. ТОМИЋ, Кристина

Форензичко профилисање говорника из узорка на енглеском као страном језику : анализа квалитета вокала / Кристина Томић, Катарина Миленковић // ЗбМСФЛ. – 62, 1 (2019), 151–170. | Summary

204. ТОМОВИЋ, Ненад

Applied Linguistics and English Language Teaching / Nenad Tomović. – Beograd : Fokus, 2019. – 121.

205. ТОЧАНАЦ, Душанка

Notre expérience de l'enseignement précoce d'une langue étrangère aux écoliers / Dušanka Točanac // Рано и почетно учење... – 47–59. | Резиме

206. ТУТЊЕВИЋ, Славница

Usvajanje jezika : uvod u razvojnu psiholingvistiku / Slavica Tutnjević, Maja Savić. – Banja Luka : Filozofski fakultet, 2019. – 189.

207. ЋИРКОВИЋ МИЛАДИНОВИЋ, Ивана

Afektivne strategije učenja engleskog kao stranog jezika / Ivana Ćirković-Miladinović. – Jagodina : Fakultet pedagoških nauka, 2019. – 118.

208. ЋИРКОВИЋ МИЛАДИНОВИЋ, Ивана

The Frequency and Usage of Foreign Language Learning Strategies : a Comparative Study / Ivana R. Ćirković-Miladinović, Marijana D. Matić // CJ. – 24 (2019), 427–443. | Резиме

209. ФИЛИПОВИЋ, Јелена

Nove tehnologije, multimodalna pismenost i projektna nastava : PETALL kao studija slučaja / Jelena Filipović // Projektni zadaci i nove tehnologije... – 37–42.

210. ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Nacrt za „Praktični vodič kroz englesko-srpske jezičke kontakte“ : teorijsko-metodološki i praktični aspekti / Sonja Filipović Kovačević, Olga Panić Kavgić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 281–295. | Summary

211. ХАЛУПКА РЕШЕТАР, Сабина

Exploring Communicative Competence in English as a Foreign Language : a Student's Resource Book / Sabina Halupka-Rešetar. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2019. – 249.

212. ЦВЕТКОВИЋ, Марина

Teaching Language Skills to Young Learners / Marina Cvetković // Рано и почетно учење... – 333–343. | Резиме

213. ЦЕКОВИЋ, Невена

Osobenosti nastave pragmatike u italijanskom kao J2 na univerzitetskom nivou / Nevena P. Seković // Култура универзитета и филологија 1. – 169–186. | Summary + Prilozi

214. ЧЕРНОВА, Светлана

Об ефективности обучения русскому языку как иностранному / Светлана Чернова // Славистика. – 23, 2 (2019), 134–143. | Резиме

215. ШУВАКОВИЋ, Александра

Examples of Good Practice in the Field of Early and Initial Learning of Foreign Languages in Formal Education / Aleksandra Šuvaković // Рано и почетно учење... – 79–94. | Резиме

в) Учење српског као страног језика**216. БОШКОВИЋ, Наташа**

Serbian as a Non-Mother Tongue in Primary Education of Albanian National Minority in Southern Serbia / Nataša Bošković, Danijela Nenadić, Biljana Stojanović // Рано и почетно учење... – 95–113. | Резиме

217. ВУЧО, Јулијана

Српски као језик окружења и образовања за мигранте и азиланте / Јулијана Ј. Вучо, Јелена М. Филиповић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 117–125. | Summary

218. ДАНИЛОВИЋ, Мирјана

Step By Step Serbian 1 = Srpski korak po korak 1 / Mirjana Danilović. – Beograd : Kontrast, 2019. – 280.

219. ДРАЖИЋ, Јасмина

Усвајање перифрастичних конструкција у српском језику као страном / Јасмина Дражић, Јелена Ајдановић // ППЈ. – 50 (2019), 183–195. | Summary

220. ЗЕЧЕВИЋ КРНЕТА, Горана

Analiza elemenata interkulturene komunikativne kompetencije u savremenim udžbenicima srpskog jezika za strance / Gorana Zečević Krneta, Ana Jovanović, Maja Andrijević // Susret kultura. – 339–355.

221. ИЛИЋ, Нина

Reflexive and Anti-Causative Verb Production at Different Stages of Language Acquisition in Serbian / Nina Ilić // Studies in Language and Mind 3. – 93–134. + Додаци

222. КИШ, Јелена

Step into Serbian : Serbian for Foreigners = Srpski za strance / Jelena Kiš. – 4. izd. – Beograd : Službeni glasnik, 2019. – 422.

223. КРАЈИШНИК, Весна

Improving the Teaching of Serbian as a Non-Mother Tongue in Primary Education of Albanian National Minority in Southern Serbia / Vesna Krajišnik, Nikica Strizak, Dušana Zvekić Dušanović // Рано и почетно учење... – 115–132. | Резиме

– КРАЈИШНИК, Весна

Препоручена лексика за предмет Српски као нематерњи језик за трећи циклус образовања : помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода | Уп. 812.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Srpski glagoli : konjugacijski rečnik glagola srpskoga jezika = Serbian Verbs : a Conjugation Dictionary of Serbian Verbs | Уп. 1005.

224. РАКОВИЋ, Марија

Модел просте реченице у уџбеницима српског као страног језика за А ниво / Марија С. Раковић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 39–48. | Summary

225. РАКОВИЋ, Марија

Садржај и структура уџбеника српског као страног језика за А ниво / Марија С. Раковић // Савремена проучавања језика... – 237–247. | Summary

226. РАКОВИЋ, Марија

Садржаји о српској култури у уџбеницима српског као страног језика за А ниво : методички аспект / Марија С. Раковић // Брендери у књижевности, језику и уметности. – 373–386. | Summary

– СИКОРА, Андреа Рожа

Српски као нематерњи језик : приручник за наставнике за други разред основне школе | Уп. 822.

227. СПАСИЋ, Наташа

Аутентичност српске културе у дидактичким материјалима српског као страног језика за А ниво : лингвокултуролошки аспект / Наташа А. Спасић // Брендони у књижевности, језику и уметности. – 387–406. | Summary + Прилози

228. СПАСИЋ, Наташа

Примена и оправданост модела „обрнуте учионице“ / Наташа А. Спасић // Савремена проучавања језика... – 227–236. | Summary

229. СТИПЧЕВИЋ, Балша

Српски датив као страни : разговорни језик и уџбеници / Балша Н. Стипчевић // Књ.Ј. – 66, 2 (2019), 343–355. | Summary

– СТРИЖАК, Никица

O dimenzijama leksičkog znanja, načinima njegovog sticanja i procene | Уп. 686.

230. ЋУК, Љиљана

Култура у уџбеницима српског језика као страног / Љиљана М. Ћук // Баштина. – 49 (2019), 457–475. | Summary

231. ХАЛУПКА РЕШЕТАР, Сабина

Left Peripheral Matters in Serbian : the Role of Discourse-Pragmatics in Word Order Variation and How to Motivate It / Sabina Halupka-Rešetar // Sinfonija 6. – 9–38.

г) Контрастивна и компаративна проучавања језика**232. АБРАМОВА, Ирина**

Языковая объективация концепта *менталитет/ментальность* в современной русской и сербской речи : сопоставительный аспект / Ирина Абрамова, Лариса Жуковская // Култура универзитета и филологија 1. – 123–135. | Summary

233. АЛЕКСИЋ, Маријана

Језичко кодирање евиденцијалности у српском и шпанском новинском дискурсу / Маријана Р. Алексић // Филолог. – 19 (2019), 371–392. | Summary

234. АНДРИЋ, Едита

Delovi ruku u frazeološkim jedinicama mađarskog i srpskog jezika / Edita Andrić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 77–92. | Summary

235. АНДРИЋ, Едита

...*Zub za zub* : frazeološke jedinice sa komponentom *zub* u mađarskom i srpskom jeziku / Edita Andrić // Susret kultura. – 359–375.

236. АСИМОПУЛОС, Панајотис

Конвергентни и дивергентни параметри семантичке, синтаксичке и наративне функције узвика *вре/бре* у савременом грчком и српском језику / Панајотис Асимопулос // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 237–246. | Summary

237. БАБИЋ, Данијела

Perfekta u švedskom jeziku i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku / Danijela Babić, Dorijan Hajdu // ПЛ. – 20 (2019), 55–68. | Summary

238. БАЈОВИЋ, Јелена

Торгово-економическая лексика в памятниках Древней Руси XI–XVII вв. : в сопоставлении с сербскими источниками / Елена Байович. – Косовска Митровица : Филозофски факултет у Приштини ; Београд : Јасен, 2019. – 224.

239. БАЈОВИЋ, Јелена

Фразеологизми између лексема и синтагми : у руско-српској контактної зони / Јелена Р. Бајовић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 303–312. | Summary

240. БАЦИЋ, Милица

Глаголи са префиксом *про-* у српском и њихови преводни еквиваленти у енглеском језику / Милица Баџић // PhM. – 11 (2019), 455–472. | Summary

241. БАЦИЋ, Милица

Контрастивна анализа жанра онлајн похвала издавача на српском и енглеском језику / Милица С. Баџић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 213–225. | Summary

242. БАЦИЋ, Милица

Лексичке колокације са именицама *herd*, *flock* и *shoal* у енглеском и *крдо*, *стадо* и *јато* у српском језику : корпусна анализа / Милица С. Баџић // Филолог. – 19 (2019), 315–332. | Summary

243. БИЉЕТИНА, Јелена

Pojmovni mehanizmi nastanka proširenih značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom / Jelena Lj. Biljetina // ЗБЈКФФНС. – 9 (2019), 33–51. | Summary

244. БОРКОВИЋ, Милана

Грамматическая категория аспекта и контекст : на материале испанског и руског језика / Е. В. Горбова. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2017. – 420. / Милана Борковић // Славистика. – 23, 1 (2019), 314–317. | Приказ

245. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Атрибутивне именице мотивисане соматизмом *глава* у српском и македонском језику и њиховим дијалектима / Жарко С. Бошњаковић, Гордана Р. Штасни // СЈ. – 24 (2019), 477–500. | Summary

246. БРДАР САБО, Рита

(Ir)regularitäten der Numerusmarkierung bei somatischen Idiomen im Sprachvergleich / Rita Brdar-Szabó // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 37–48. | Резиме

247. БРОЋИЋ, Андријана

Pride as a Metaphorical Treasure : the Conceptualization of *Pride* and Self-Respect in English and Serbian via ‘The Possession of a Precious Object’ Scenario / Andrijana Bročić // BELLS. – 11 (2019), 11–43. | Резиме

248. БУЛАТОВИЋ, Весна

Интерактивни елементи метадискурса у научним радовима из области електротехнике на енглеском и српском језику / Весна В. Булатовић, Весна Ж. Богдановић // Филолог. – 20 (2019), 350–371. | Summary

249. БУЊАК, Петар

О веролошким погледима Кирила Тарановског (и не само) / Петар Буњак. – Београд : Сема, 2019. – 122.

250. ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

О метафори у географској терминологији : на основу примера из француског и српског језика / Анђела Васиљевић // Савремена проучавања језика... – 141–151. | Résumé

251. ВАСИЋ, Саша

О квазиантонимији : на материјалу српских и руских пословица / Саша Васић // СЈ. – 24 (2019), 693–705. | Резюме

252. ВИЛИЋ, Ивана

Teorija konceptualne semantike i istraživanja teličnosti u srpskom i francuskom jeziku / Ivana Vilić // Jezik, književnost, teorija. – 229–240. | Summary

253. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О видско-временској синонимији и метафори у српском, руском и другим словенским језицима / Дојчил П. Војводић // Славистика. – 23, 1 (2019), 11–44. | Резюме

254. ВУЈИСИЋ, Благоје

Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику / Благоје В. Вујисић // СЈ. – 24 (2019), 779–798. | Резюме

255. ГЕОРГИЈЕВ, Ивана

Etnolingvistički pristup temi *smrti* u srpskim i španskim paremijama / Ivana Georgijev // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 13–23. | Summary

256. ГЛОЂОВИЋ, Аница

Партикуле у енглеским фразним глаголима и префикси у српском језику : видске и семантичке сличности и разлике / Аница Глођовић. – Крагујевац : Природно-математички факултет, 2019. – 180.

257. ДАНИЛОВСКА, Марина

За некои правописни решенија во македонскиот и во српскиот јазик / Марина Даниловска, Марина Спасовска // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 221–236. | Summary – **ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана**

Семантичко-морфолошка преводна метода у анализи српског и енглеског језика у контакту | Уп. 47.

258. ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александра

The Use of Modal Verbs in English Legal Texts and Their Serbian Equivalents / Aleksandra Erić-Bukarica // 36JKФНС. – 9 (2019), 73–96. | Rezime

259. ЖИВАНОВИЋ, Александар

A Comparison of Coda Clusters in English and Serbian / Aleksandar Živanović // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 197–208. | Резиме

260. ЖИВКОВИЋ, Ема

Контрастивна анализа именичких сложеница у Вуковом „Српском рјечнику“ и Џонсоновом „Речнику енглеског језика“ / Ема Н. Живковић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 227–235. | Summary

261. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Epistemička modalnost u srpskom i mađarskom jeziku / Dušanka Zvekić-Dušanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 237.

262. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Из проблематике спацијалности у српском и мађарском језику : **устао је поред ње – felkelt mellőle* / Душанка Звекић Душановић // 36МСФЛ. – 62, 2 (2019), 197–211. | Summary

263. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Srpski i mađarski ekvivalenti engleskih pasivnih konstrukcija / Dušanka Zvekić-Dušanović, Jelena Redli // ППЈ. – 50 (2019), 121–147. | Summary

264. ЈАНИЋИЈЕВИЋ, Наташа

Futurska upotreba italijanskog konjunktiva prezenta i njegovi srpski ekvivalenti / Nataša Janićijević // ПЛ. – 20 (2019), 41–53. | Summary

265. ЈАНКОВИЋ, Љиљана

Theoretical Analysis of the Differences in the Use of English and Serbian Nonfinite Relative Clauses / Ljiljana M. Janković // PhM. – 11 (2019), 267–281. | Rezime

266. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Les valeurs sémantiques et pragmatiques des temps verbaux dans les proverbes zooniques français et serbes / Jelena Jačović, Ivan Jovanović // FU. – 17, 2 (2019), 225–235. | Rezime

267. ЈАЋОВИЋ, Јелена

Одлике француског и српског језика економије / Јелена Г. Јаћовић // PhM. – 11 (2019), 535–545. | Résumé

268. ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница

The Effect of Speech Style on Vot Values in Serbian-English Interphonology / Danica M. Jerotijević Tišma // CJ. – 24 (2019), 337–355. | Резиме

269. ЈОВИЋ, Емилија

Лингвистички и културолошки аспект описивања историзама : на материјалу руског и српског језика / Емилија Јовић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 369–382. | Summary

270. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Модели афирмативне лексичко-синтаксичке суперлативности у српском и енглеском језику / Јелена М. Јосијевић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 195–212. | Summary

271. КАРАВЕСОВИЋ, Дејан

Енглеске прогресивне конструкције наспрам српских имперфективних предиката / Дејан М. Каравесовић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 169–181. | Summary

272. КЕБАРА, Марина

„Српске народне пјесме“ Вука С. Карацића у светлу збирке „Песме Западних Словена“ Александра С. Пушкина / Марина В. Кебара // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 103–115. | Резюме

273. КЕРКЕЗ, Драгана

Императив као маркер неочекиваности / Драгана М. Керкез // НЈ. – 50, 2 (2019), 353–359. | Резиме, Резюме

274. КЕРКЕЗ, Драгана

Узвици као маркери неочекиваности / Драгана М. Каркез // Српско језичко наслеђе... – 457–467. | Резюме

275. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Адаптација лексице црквенословенског порекла у научним теолошким радовима на српском и енглеском језику / Ивана А. Кнежевић // СЈ. – 24 (2019), 565–573. | Summary

276. КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Грецизми у теолошким радовима академског подстила на енглеском и српском језику / Ивана А. Кнежевић // Филолог. – 19 (2019), 155–172. | Summary

277. КОВАЧЕВИЋ, Дарко

Kontrastivna analiza pisanog akademskog diskursa o umjetničkoj muzici na engleskom i srpskom jeziku / Darko Kovačević // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 403–418. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Статус атрибутива међу одредбама у словенским језицима | Уп. 539.

278. ЛАЧОКОВА, Ана Маргарета

Rôznorodnosť biblizmov a problém vzmedzenia tejto skupiny frazém : na príklade slovenskej a srbskej biblickej frazeológie / Anna Margaréta Lačoková // Славистика. – 23, 2 (2019), 50–54. | Резиме

279. ЛЕПОЈЕВИЋ, Јелена

Синонимија супстантивата са дериватима и придевско-именичким синтагмама : на материјалу руског и српског језика / Јелена Лепојевић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 383–392. | Резюме

280. МАНДИЋ, Слађана

Slikovne sheme u poslovicama koje sadrže somatizme u engleskom i srpskom jeziku : iz kognitivnolingvističke perspektive / Slađana D. Mandić // 36JKФФНС. – 9 (2019), 11–32. | Summary + Додатак

281. МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Време као производ у српском и енглеском језику / Нина Ж. Манојловић, Ивана З. Митић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 265–277. | Summary

282. МАРИЋ, Биљана

Један тип безличних реченица у српском и руском : у контексту језичке слике света / Биљана Ж. Марић // НЈ. – 50, 2 (2019), 315–322. | Резиме, Резюме

283. МАРИЋ, Биљана

Номинализације у руском језику у поређењу са српским : когнитивнолингвистички поглед / Биљана Ж. Марић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 123–133. | Резюме, Summary

284. МАРИЧИЋ МЕСАРОВИЋ, Сања

Apelativi u govornom jeziku mladih u Srbiji i Španiji / Sanja Maričić Mesarović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 224.

285. МАРКОВИЋ, Жељко

Српски и словеначки глагол *гледати* с предлошко-падежном допуном у/у + акузатив / Жељко С. Марковић // СЈ. – 24 (2019), 819–831. | Summary

286. МАРУШИЧ, Франц

On the Nature of Prenumeral Adjectives / Franc Marušič, Rok Žaucer // Sinfonija 6. – 39–61.

287. МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика : зборник радова Јелке Матијашевић / ур. Вера Васић, Марија Стефановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 717.

288. МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

Глаголски деривати у чешком језику са значењем *исцрпљења/усмрћења радњом* и њихови лексикографски еквиваленти у српском језику / Катарина Митрићевић-Штепанек // Славистика. – 23, 1 (2019), 119–133. | Summary

289. МИЋИЋ, Весна

Лице као локализатор емоција у руском и српском језику / Весна Мићић // Савремена проучавања језика... – 119–127. | Резюме

290. МИЋИЋ, Весна

Соматизам *очи* као локализатор емоција у руском и српском језику / Весна Мићић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 361–368. | Summary

291. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Красотата в културата на Българи и Сърби = Лепота у култури Бугара и Срба. – Велико Търново : Универзитетско издателство Св. Кирил и Методий, 2017. – 197. / Милица М. Михајловић // ГСЈКњ. – 17 (2019), 117–121. | Приказ

292. МИХИЋ ПИЈЕТЛОВИЋ, Тијана

О значењима modalnog glagola *can* u engleskom jeziku i modalnog glagola *moći* u srpskom jeziku iz ugla teorije fazi skupova / Tijana R. Mihić Pijetlović // PhM. – 11 (2019), 485–501. | Summary

293. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Критичка анализа дискурса извештаја о терористичким нападима у српској и британској штампи / Биљана Мишић Илић // ЗМСФЛ. – 62, 2 (2019), 239–255. | Summary

294. МИШМАШ, Петра

DPs, IPs and (Multiple) Wh-Fronting / Petra Mišmaš // Sinfonija 6. – 63–81.

295. МУТАВЦИЋ, Предраг

Историјски значај појаве првих речника савременог српског и грчког језика : Вук Караџић и Адамантиос Кораис / Предраг Ј. Мутавчић, Драгана П. Ткалац // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 141–156. | Summary

296. МУТАВЦИЋ, Предраг

О ученим изразима у савременом грчком језику / Предраг Мутавчић, Војкан Стојичић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 59–76. | Summary

297. МУТАВЦИЋ, Предраг

Питање стандардизације писма у Аромуна и Срба : сличности и разлике : Михаил Бојаџи и Вук Караџић / Предраг Ј. Мутавчић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 133–143. | Резюме

298. НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

Копулативне геминантне фраземе у немачком и српском језику / Даница Б. Недељковић, Никола Д. Вујчић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 293–314. | Zusammenfassung

299. НОВАКОВ, Предраг

Partikule *up*, *off* i *down* u engleskim fraznim glagolima i srpski glagolski prefiksi : prostorna i proširena značenja / Predrag Novakov // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 223–235. | Summary

300. ОПСЦЕНА и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику = Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик : зборник радова са научног скупа Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику одржаног 19. априла 2019. године у Нишу / прир. Јордана Марковић, Надежда Јовић. – Ниш : Филозофски факултет, 2019. – 463. – (Библиотека Научни скупови)

301. ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Učtivost pri neslaganju i slaganju u engleskom i srpskom jeziku / Olga Panić Kavgić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 420. – (Edicija E-disertacija ; 18)

302. ПАПИШТА, Жолт

Dichotomous Structures : the Metaphors *Knowledge Is Light* and *Ignorance Is Darkness* in English and Serbian / Žolt Papišta // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 125–141. | Zusammenfassung

303. ПЕЈЧИЋ, Александар

Verbs of Speaking in Serbian and English Proverbs / Aleksandar Pejić // FU. – 17, 1 (2019), 25–40. | Rezime

304. ПЕТЕРКЕ, Катарина

A Cross-Cultural Analysis of the Conceptual Metaphors of Brexit : Evidence from English, German and Serbian / Katharina Peterke // ЗБЈКФФНС. – 9 (2019), 53–71. | Rezime

305. ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Циркумфикс : статус и функција у немачком и српском језику / Божинка М. Петронијевић // СЈ. – 24 (2019), 147–162. | Zusammenfassung

306. ПОПОВИЋ, Михаило

Quelques paires étymologiques français – serbe du champ lexical des vêtements / Mihailo Popović // FU. – 17, 2 (2019), 201–213. | Rezime

307. ПОПОВИЋ, Наташа

Du spatial au causal : réflexions sur la conceptualisation de la causalité en français et en serbe / Nataša N. Popović // Филолог. – 19 (2019), 232–247. | Резиме

308. ПОПОВИЋ ПИЗАРИ, Милена

Podizanje subjekta na primeru italijanskog glagola *sembrare* i srpskog glagola *izgledati* / Milena D. Popović Pisarri // АФФ. – 31, 2 (2019), 377–390. | Riassunto

309. ПРЋИЋ, Твртко

Engleski u srpskom / Tvrtko Prčić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 290 str.

310. РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Interrogativni modalitet u francuskom i srpskom jeziku / Nataša Radusin-Bardić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 308. – (Edicija E-disertacija ; 19)

– РАКИЋ, Јелена

Linguistic Realization of Physiological and Psychological Responses to Anger in English and Serbian : What Languages Reveal about Body, Mind and Culture | Уп. 30.

311. РАСУЛИЋ, Катарина

О метајезичкој негацији у енглеском и српском : конструкциони аспекти / Katarina Rasulić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 209–222. | Summary

312. РАТКОВИЋ, Драгана

Француско-српске лингвистичке паралеле / Селена Станковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2016. – 236. – (Библиотека Елементи) / Драгана М. Ратковић // СЈ. – 24 (2019), 853–857. | Приказ

313. РИБАРОВА, Зденка

Српско-македонски међуредакцијски контакти / Зденка Рибарова // Српско језичко наслеђе... – 65–72. | Summary

314. СЕДЕР, Ружица

Propositions juxtaposées à valeur concessive en français, italien et serbe / Ružica Seder // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 237–245. | Summary

315. СТАНКОВИЋ, Бранимир

DP or NP? : the Case of Serbian Southeastern Dialects and Macedonian Language / Branimir Stanković // Sinfonija 6. – 83–118.

316. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Аспект као фазна категорија и резултативност у француском и српском језику / Веран Ј. Станојевић, Љубица З. Ђурић // СЈ. – 24 (2019), 221–233. | Résumé

317. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Неке дискурзивне одлике српских и француских глаголских времена / Веран Ј. Станојевић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 325–335. | Summary

318. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Le temps et l'aspect en français et en serbe / Veran Stanojević. – Belgrade : Faculté de Philologie, 2019. – 430. – (Edition Xenophilia ; 4)

319. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Flexibilité de la perspective temporelle et les systèmes temporels français et serbe / Veran Stanojević // Les études françaises... – 95–107. | Резиме

320. СТЕПАНОВИЋ, Жељко

„Српски рјечник“ (1818) и „Nowy słownik kieszonkowy polsko-niemiecko-francuzki“ (1805) / Жељко Д. Степановић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 157–167. | Summary

321. СТЕФЧЕВА, Росица

Партикуле *међутим* и *обаче* између адверзативности и текстуалне кохезије / Росица Н. Стефчева // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 79–92. | Summary

322. СТОЈАНОВИЋ, Јована

Валентност глагола са префиксом *aus-* у немачком језику и њихови еквиваленти у српском / Јована Стојановић // Савремена проучавања језика... – 61–73. | Zusammenfassung

323. СТОЈАНОВИЋ, Милена

Epistemički modalni prilozi i gradijentnost u engleskom i srpskom jeziku / Milena S. Stojanović // Филолог. – 19 (2019), 333–349. | Summary

324. СТОШИЋ, Јелена

Социјална неједнакост у руским и српским паремијама : лингвокогнитивна анализа / Јелена Стошић // Славистика. – 23, 2 (2019), 55–63. | Резюме

325. ТАНАСИЈЕВИЋ, Александар

Семантичка анализа фразеолошких јединица са компонентом *Бог* у шпанском и српском језику / Александар Т. Танасијевић // Савремена проучавања језика... – 129–139. | Resumen

326. ТОЛСТОЈ, Светлана

Неколико руско-српских паралела из области народног правосуђа / Светлана Толстој // О вредностима у српском језику. – 160–174.

327. ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Marginalia onomastyczne / Zuzanna Ń. Topolinska // НЈ. – 50, 2 (2019), 695–698. | Strzeszenie, Summary

328. ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана

О привремености секундарног предиката у енглеском и српском језику / Тиана М. Тошић Лојаница // PhM. – 11 (2019), 473–484. | Summary

329. ТРАЈКОВА, Зорица

Putting Theory in Practice : the Role of Metadiscourse in Attaining Persuasion in Advertising Slogans / Zorica Trajkova, Mariche Pucakovska // Jezik, književnost, teorija. – 327–344. | Rezime

330. ТРНАВАЦ, Радослава

Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику / Радослава М. Трнавац // НЈ. – 50, 2 (2019), 551–570. | Резиме, Summary

331. ТРНАВАЦ, Радослава

Систем ангажмана у руском и српском језику / Радослава Трнавац // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 247–256. | Summary

332. ТРНАВАЦ, Радослава

Утицај кондиционалних и концесивних реторичких односа на евалуацију у тексту новина у српском и руском језику / Радослава Трнавац // ЗбМСС. – 96 (2019), 211–242. | Summary

333. УХЕРЕК, Витолд

Les équivalents français des prépositions polonaises *znad* et *sponad* selon les lexicones bilingues / Witold E. Ucherek // PhM. – 11 (2019), 249–265. | Rezime

334. УХЛАРИКОВА, Јасна

Prehľad výskumov slovenskej a rusínskej frazeológie vo Vojvodine / Jasna Uhláriková // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 93–105. | Резиме

335. ФЕЈСА, Михајло

Енглески утицај на русински језик = Англијски уплив на руски јазик = The English Influence on the Ruthenian Language / Mihajlo Fejsa. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 125.

336. ФЕЈСА, Михајло

Руски идиоми з назвама животињох и їх англійски еквиваленти / Михайло Фејса // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 117–124. | Summary

337. ФЕЈСА, Михајло

Утицај српског језика на русински језик = Уплив сербског језика на руски јазик / Михајло Фејса. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 91.

338. ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Metonymy-Based Colour Metaphors Expressing Mind and Body States : Evidence from English and Serbian / Sonja Filipović Kovačević // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 75–92. | Резиме

339. ЦВИЈЕТИНОВИЋ, Весна

Konjunktivi kao diskursni markeri u naučnim radovima iz oblasti hemijskog inženjerstva na engleskom i srpskom jeziku / Vesna P. Cvijetinić // Филолог. – 20 (2019), 221–247. | Summary + Prilozi

340. ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена

Komunikativna funkcija zapovjedno-odričnih rečenica u engleskim i srpskim poslovicama / Jelena V. Šajinović Novaković // АФФ. – 31, 1 (2019), 285–293. | Summary

341. ШАПИЋ, Јулија

О просторним фрагментизаторима са значењем *горњи део – доњи део* у руском језику у поређењу са српским / Јулија Шапић // Славистика. – 23, 1 (2019), 134–141. | Резюме

342. ШИПКА, Данко

Лексикографске дефиниције између универзалног и традиционалног : квантитативно и квалитативно поређење дескриптивних рјечника / Данко Шипка // Славистика. – 23, 2 (2019), 11–23. | Summary

343. ШУЛОВИЋ, Ксенија

Somatismo *corazón* en fraseología española, francesa y serbia / Ksenija Šulović, Dragana Drobnjak, Snežana Gudurić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 25–35. | Summary

IV. Прасловенски језик, словенска језичка заједница и посебна питања појединих словенских језика

а) Етимологија, прасловенски језик, словенска језичка заједница

– ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна

Још једном о речи *ожиљак* ‘cicatrix’ | Уп. 619.

344. ВОЈВОДИЋ, Дарја

Видска префиксација у светлу теорије граматикализације : The Role of Prefixes in the Formation of Aspectuality : Issues of Grammaticalization / eds. R. Benacchio, A. Muro, S. Slavkova. – Firenze : Firenze university Press, 2017. – 258. – (Biblioteca di Studi slavistici; 39) / Дарја Војводић // Славистика. – 23, 1 (2019), 338–340. | Приказ

– ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О видско-временској синонимији и метафори у српском, руском и другим словенским језицима | Уп. 253.

345. ВУЧКОВИЋ, Снежана

Из словенске ентомолошке лексике : *лентип* / Снежана Вучковић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 143–151. | Summary

346. ДАМЉАНОВИЋ, Дара

Језик и култура : славистичка перспектива / Ксенија Кончаревић. – Београд : Јасен, 2018. – (Библиотека Језикословље) / Дара Дамљановић // ФП. – 46, 2 (2019), 155–158. | Приказ

347. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Прилози историји српске лингвистичке славистике : друга половина XX века / Предраг Пипер. – Београд : Чигоја штампа, 2018. – 461. / Рајна Драгићевић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 181–188. | Приказ | Уп. 352.

348. ЈАНКОВИЋ, Јелена

Славенизми у огледној свесци „Речника славеносрпског језика“ / Јелена Јанковић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 341–355. | Summary

349. ЛИГОРИО, Орсат

Proto-Indo-European *Eat and Mouth* / Orsat L. Ligorio // ЈФ. – 75, 2 (2019), 19–30. | Резиме, Резиме

350. ЛИГОРИО, Орсат

Proto-Indo-European *Turn and Snake* / Orsat Ligorio // ЗбМФЛ. – 62, 1 (2019), 7–16. | Сажетак

– ЛОМА, Александар

Глагол *осветити* у „Законику о рудницима“ | Уп. 925.

– ЛОМА, Александар

Стерп. *Погорь, Опогорь* | Уп. 926.

351. МИЛЕНКОВИЋ, Аљоша

Two Etymological Reexaminations : *ščępjāti and *velikъ/velьkъ in Lekhitic / Aljoša Milenković // ЗбМФЛ. – 62, 2 (2019), 19–26. | Резиме

352. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Прилози историји српске лингвистичке славистике : друга половина XX века / Предраг Пипер. – Београд : Чигоја штампа, 2018. – 461. / Софија Милорадовић // ЗбМСФЛ. – 62, 2 (2019), 257–263. | Приказ | Уп. 347.

б) Источнословенски језици**– АБРАМОВА, Ирина**

Языковая объективация концепта *менталитет/ментальность* в современной русской и сербской речи : сопоставительный аспект | Уп. 232.

– БАЈОВИЋ, Јелена

Торгово-экономическая лексика в памятниках Древней Руси XI–XVII вв. : в сопоставлении с сербскими источниками | Уп. 238.

Фразеологизми између лексема и синтагми : у руско-српској контактної зони | Уп. 239.

353. БАЛЕК, Тијана

Акциональность в лексике и грамматике : глагол и структура события / С. Г. Татевосов. – Москва : Языки славянской культуры, 2015. – 368. – (Studia philological); Глагольные классы и типология акциональности / С. Г. Татевосов. – Москва : Языки славянской культуры, 2016. – 568. (Studia philological) / Тијана Балек // ЈФ. – 75, 1 (2019), 207–224. | Приказ

– БУЊАК, Петар

О версолошким погледима Кирила Тарановског (и не само) | Уп. 249.

– ВАСИЋ, Саша

О квазиантонимији : на материјалу српских и руских пословица | Уп. 251.

– ВЕЉКОВИЋ, Маја

Два руска глагола *быть* и њихови српски еквиваленти : на материјалу Толстојевог романа „Воскресение“ и његовог српског превода | Уп. 43.

354. ВИШЊЕВАЦ, Вишња*

Имперфекатско значење радног партиципа садашњег времена у староруском језику и његови преводи на савремени српски језик / Вишња Б. Вишњевац // Србистика данас II. – 64–91. | Резюме

– ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О видско-временској синонимији и метафори у српском, руском и другим словенским језицима | Уп. 253.

– ВУЛИСИЋ, Благоје

Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику | Уп. 254.

355. ГОРБОВА, Елена

Двухкомпонентная модель русского вида : положения, предсказания, подтверждения / Елена В. Горбова // Славистика. – 23, 1 (2019), 45–61. | Резиме

– ГРЕБЕНАР, Јелена

Pogrešno protumačeni rusko-hrvatski lažni parovi u prevođenju lijepe književnosti | Уп. 46.

356. ЗАХАРКИВ, Јекатерина

Дискурсивные слова в современной русской поэзии : креативное vs. обыденное словоупотребление / Екатерина Захаркив // ЗбМСС. – 96 (2019), 177–196. | Резиме

357. ЗИКОВА, Ирина

Роль идиоматики в поэтике авангардного дискурса : когнитивный подход / Ирина Зыкова // ЗбМСС. – 96 (2019), 133–153. | Резиме

– **ИВАНОВИЋ, Милена**

Проблеми превођења властитих имена : патроними : на материјалу руског језика | Уп. 57.

358. ИВАШЧЕНКО, Викторија

Слов'янська термінографія кінця XX - початку XXI століть у діалозі традиційної та електронної бібліографії / Вікторија Л. Іващенко // НЈ. – 50, 2 (2019), 387–397. | Резюме

359. ИЛИЋ, Нина

Etnolingvistička vitalnost Rusina u Vojvodini / Nina Ilić // Jezik, književnost, teorija. – 389–403. | Summary

– **ЈОВИЋ, Емилија**

Лингвистички и културолошки аспект описивања историзама : на материјалу руског и српског језика | Уп. 269.

– **КЕБАРА, Марина**

„Српске народне пјесме“ Вука С. Караџића у светлу збирке „Песме Западних Словена“ Александра С. Пушкина | Уп. 272.

360. КЕРКЕЗ, Драгана

Эгоцентрические единицы языка / Е. В. Падучева. – Москва : ЯСК, 2019. – 440. / Драгана Керкез // Славистика. – 23, 1 (2019), 303–307. | Приказ

– **КЕРКЕЗ, Драгана**

Императив као маркер неочикованости | Уп. 273.

Узвици као маркери неочекиваности | Уп. 274.

361. КОЗОМОРА, Наташа

Acta Linguistica Petropolitana : Труды института лингвистических исследований РАН. Том XI, часть 1: Категории имени и глагола в системе функциональной грамматики / ред. М. Д. Воейкова, Е. Г. Сосновцева. – Санкт-Петербург : Наука, 2015. – 901. / Наташа Козомора // Славистика. – 23, 2 (2019), 238–247. | Приказ

362. КОЗОМОРА, Наташа

Асоцијативно поље концепта *рука* у руском језику / Наташа Козомора // Савремена проучавања језика... – 111–117. | Резюме

363. КОЛАРЕВИЋ, Сања

Префикси са значењем директне просторне локализације у руском језику / Сања Коларевић // Савремена проучавања језика... – 75–81. | Summary

– **ЛЕПОЈЕВИЋ, Јелена**

Синонимија супстантивата са дериватима и придевско-именичким синтагмама : на материјалу руског и српског језика | Уп. 279.

364. ЛУКАШАНЕЦ, Александар

Лексическая вариативность как фактор дифференциации близкородственных языков : к проблеме белорусско-русского языкового взаимодействия и взаимовлияния / Александр А. Лукашанец // ЈФ. – 75, 2 (2019), 43–57. | Резюме, Summary

– **МАРИЋ, Биљана**

Један тип безличних реченица у српском и руском : у контексту језичке слике света | Уп. 282.

Номинализације у руском језику у поређењу са српским : когнитивнолингвистички поглед | Уп. 283.

365. МАРОЈЕВИЋ, Милена

Метафоризација глагола кретања у руском језику / Милена Б. Маројевић // СЈ. – 24 (2019), 235–258. | Резюме

– **МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка**

Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика : зборник радова Јелке Матијашевић | Уп. 287.

– **МИЋИЋ, Весна**

Лице као локализатор емоција у руском и српском језику | Уп. 289.

– **МИЋИЋ, Весна**

Соматизам *очи* као локализатор емоција у руском и српском језику | Уп. 290.

366. ПАЛОШИ, Илдико

Семантички анализ глаголов со значением быстрого действия в русском языке / Илдико Палоши // Славистика. – 23, 1 (2019), 79–87. | Резиме

– **ПАНТОВИЋ, Драгана**

Prevodilački frazeološki mozaik na materijalu poezije Ane Ahmatove i njenih prevoda na srpski jezik | Уп. 75.

367. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

Лексический атлас русских народных говоров. Том 1, Растительный мир / отв. ред. Т. И. Вендина. – Москва ; Санкт-Петербург : Институт лингвистических исследований РАН : Институт славяноведения РАН, 2017. – 731. / Мирјана Петровић Савић // ЗБМСФЛ. – 62, 1 (2019), 203–205. | Приказ

368. ПОЛИЋ, Катарина

Типология вида – аспекта : проблемы, поиски, решения : сборник научных статей / отв. ред. Е. Я. Титаренко. – Симферополь : Диайпи, 2014. – 200. / Катарина Полић // Славистика. – 23, 1 (2019), 341–347. | Приказ

369. ПОПОВИЋ, Људмила

Мовний простір граматики / А.П. Загнітко. – Вінниця : Донну імені Василя Стуса, 2018. – 447. / Људмила Поповић // Славистика. – 23, 1 (2019), 308–313. | Приказ

– **РАЗДОБУДКО ЧОВИЋ, Лариса**

Лексико-фразеологические средства экспликации концепта *скука* в романе в стихах „Евгений Онегин“ А. С. Пушкина и в его переводе на сербский язык : к 220-летию со дня рождения А. С. Пушкина | Уп. 79.

– **САВОЛОЦКА, Анастасија**

Пантеон міфологічних створинь у драмі-фесрїї „Лісова пісня“ : на матеріалі перекладу Персівала Канді | Уп. 81.

370. СОКОЛОВА, Олга

Межсемиотичность как категория идиоматики авангарда : на материале поликодовых манифестов русских футуристов / Ольга Соколова // ЗБМСС. – 96 (2019), 155–176. | Резиме

371. СТОЈАНОВИЋ, Андреј

Из стилистике научног текста : Современный научный текст : сквозь призму дискурсивных изменений : монография / Котюрова Мария Павловна, Соловьева Наталья Васильевна. – Москва : Флинта, 2019. – 264. / Андреј М. Стојановић // Филолог. – 19 (2019), 563–568. | Приказ

– **СТОШИЋ, Јелена**

Социјална неједнакост у руским и српским паремијама : лингвокогнитивна анализа | Уп. 324.

– **ТАТАРЕНКО, Ала**

Полифонија преводилачке тишине | Уп. 84.

– **ТОЛСТОЈ, Светлана**

Неколико руско-српских паралела из области народног правосуђа | Уп. 326.

– **ТРНАВАЦ, Радослава**

Изражавање евалуације и емоција у језичком систему | Уп. 38.

Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику | Уп. 330.

Систем ангажмана у руском и српском језику | Уп. 331.

Утицај кондиционалних и концесивних реторичких односа на евалуацију у тексту новина у српском и руском језику | Уп. 332.

372. ТРУБ, Владимир

К проблеме выявленя видовых глагольных значений, связанных с употреблением адвербиалов / Владимир Труб // Славистика. – 23, 1 (2019), 62–78. | Резиме

– УХЛАРИКОВА, Јасна

Prehľad výskumov slovenskej a rusínskej frazeológie vo Vojvodine | Уп. 334.

– ФЕЈСА, Михајло

Енглески утицај на русински језик = Англијски уплјив на руски јазик = The English Influence on the Ruthenian Language | Уп. 335.

373. ФЕЈСА, Михајло

Основа руског јазика : контактологийни приступ / Михајло Фејса // Susret kultura. – 389–405.

374. ФЕЈСА, Михајло

Правопис руског јазика / Михајло Фејса. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 73.

– ФЕЈСА, Михајло

Руски идиоми з назвама животињох и їх англійски еквиваленти | Уп. 336.

Утицај српског језика на русински језик = Уплјив сербског јазика на руски јазик | Уп. 337.

– ШАПИЋ, Јулија

О просторним фрагментизаторима са значењем *горњи део – доњи део* у руском језику у поређењу са српским | Уп. 341.

375. ШИНКАРУК, Олег

Спонукальне значення імператива в українській мові / Олег Шинкарук // Славистика. – 23, 1 (2019), 104–118. | Резиме

– ШИШКА, Данко

Лексикографске дефиниције између универзалног и традиционалног : квантитивно и квалитативно поређење дескриптивних рјечника | Уп. 342.

в) Западнословенски језици

376. БЕЊОВА, Јулијана

Jazykové plánovanie v lingvistickom diele Vladimíra Hurbana Vladimírova / Juliana Beňová // Славистика. – 23, 2 (2019), 79–90. | Резиме

377. КУДЕРА, Јацек

Конфронтативна акустичка анализа /ə/ у северном, централном и јужном кашупском / Јацек Кудера // Савремена проучавања језика... – 25–33. | Podsumowanie

– ЛАПИЊСКИ, Павел

„Le Sorceleur“ i jego wiedźmińskie uniwersum po francusku : przekład w czterech odsłonach | Уп. 66.

– ЛАЧОКОВА, Ана Маргарета

Rôznorodnosť biblizmov a problém vzmedzenia tejto skupiny frazém : na príklade slovenskej a srbskej biblickej frazeológie | Уп. 278.

– ЛЕГЕЗА, Сергеј

Между „польскостью“ и „вестернизацией“ : переводы А. Сапковского в постсоветском пространстве и проблема культурного сдвига | Уп. 68.

378. МАКИШОВА, Ана

Niektoré pomenovania pre odev a obuv v slovenčine vo Vojvodine / Anna Makišová, Daniela Marčoková // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 107–115. | Резиме

379. МАРЧОКОВА, Данијела

Prímená slovákov v niektorých slovenských osadách Banátu / Daniela Marčoková, Anna Makišová // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 199–212. | Summary, Резиме

380. МИЛЕНКОВИЋ, Аљоша

Archaisms and Innovations in Polabian Phonology : Some Comparative Remarks / Aljoša S. Milenković // АФФ. – 31, 1 (2019), 311–330. | Сажетак

– МИЛЕНКОВИЋ, Аљоша

Two Etymological Reexaminations : *ščěrpjati and *velikъ/velькъ in Lekhitic | Уп. 351.

381. МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

Velká akademická gramatika spisovné češtiny I. Morfologie: druhy slov/ tvoření slov. Část 1, 2 / František Šticha a kol. – Praha : Academia, 2018. – 1148. / Катарина Митрићевић Штепанек // ЈФ. – 75, 1 (2019), 189–198. | Приказ

– МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

Глаголски деривати у чешком језику са значењем *исцрпљења/усмрћења радњом* и њихови лексикографски еквиваленти у српском језику | Уп. 288.

382. ОБУЋИНА, Предраг

Дефиниција, идентификација и грађа термина : на примеру полске синтаксичке терминологије / Предраг Обућина // Славистика. – 23, 2 (2019), 38–49. | Summary

– ПЕРИЋ, Зорана

Ауторска и преводилачка лексичка креативност : превођење неологизама на примеру изабраних дела Андреја Сапковског | Уп. 77.

383. ПОПОВИЋ, Снежана

Korpus a korpusová lingvistika / František Čermák. – Praha : Karolinum, 2017. – 270. / Снежана Поповић // Славистика. – 23, 1 (2019), 322–325. | Приказ

384. SLOVENSKÉ písomníctvo v kontexte : zborník štúdií / ed. Marína Speváková Šimáková. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 97.

– СТЕПАНОВИЋ, Жељко

„Српски рјечник“ (1818) и „Nowy słownik kieszonkowy polsko-niemiecko-francuzki“ (1805) | Уп. 320.

385. СТОЈАНОВИЋ, Марко

Slovački jezički zakoni posle 1989. godine / Marko Stojanović // Славистика. – 23, 2 (2019), 91–100. | Summary

– ТАТАРЕНКО, Ала

Полифонија преводилачке тишине | Уп. 84.

386. ТИРОВА, Зузана

Ekolingvistické aspekty slovensko-srbského bilingvizmu vo Vojvodine : praktické východiská / Zuzana Týrová // Slovenské písomníctvo v kontexte. – 51–63. | Резиме, Summary

– ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Marginalia onomastyczne | Уп. 327.

– УХЕРЕК, Витолд

Les équivalents français des prépositions polonaises *znad* et *sponad* selon les lexicographes bilingues | Уп. 333.

– УХЛАРИКОВА, Јасна

Prehľad výskumov slovenskej a rusínskej frazeológie vo Vojvodine | Уп. 334.

387. ШИМАКОВА СПЕВАКОВА, Марина

Slováci na území Vojvodiny ako prekladatelia poézie v druhej polovici 19. ana začiatku 20. storočia / Marína Šimáková Speváková // Slovenské písomníctvo v kontexte. – 65–84. | Резиме, Summary

388. ШИМОНИОВА ЧЕРНАКОВА, Руженка

Slovensko-srbské dvojjazyčné osoby = dve osobnosti? / Ruženka Šimoniová-Černáková // Slovenské písomníctvo v kontexte. – 37–50. | Резиме, Summary

г) Јужнословенски језици, изузев српског

389. БАЛТОВА, Јулија

Още веднџ за одношението между морфемени и словобразувателен анализ / Јулија М. Балтова // ЈФ. – 75, 2 (2019), 33–42. | Резиме, Summary

390. БЛЕЧИЋ, Мартина

Poništavanje i zadano značenje / Martina Blečić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 611–620. | Summary

– **БОЈОВИЋ, Драга**

Црногорске околјезичке теме | Уп. 412.

– **БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Атрибутивне именице мотивисане соматизмом *глава* у српском и македонском језику и њиховим дијалектима | Уп. 245.

Реформулација исказа у преводима „Новог завета“ на српски, грчки и македонски језик | Уп. 40.

391. ВИТАНОВА РИНГАЧЕВА, Ана

Опсцената лексика во функција на создавање универзални пораки во трилогијата „Вечна игра“ на Митко Манџуков / Ана Ж. Витанова Рингачева // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 41–53. | Summary

392. ГЕОРГИЈЕВА, Цветелина

Неологизми *nomina personalia* по иницијални абривијатури / Цветелина Н. Георгиева // ЈФ. – 75, 1 (2019), 135–142. | Резиме, Summary

– **ГЛИГОРИЈЕВИЋ, Ивана**

Reči stranog porekla u klasičnom arapskom jeziku : „Arapsko-bosanski rječnik“ Teufika Muftića | Уп. 1044.

– **ДАНИЛОВСКА, Марина**

За некои правописни решенија во македонскиот и во српскиот јазик | Уп. 257.

393. ДАНИЛОВСКА, Марина

Развивање на критичкото мислење кај учениците на часовите по мајчин јазик / Марина Даниловска, Марина Спасовска // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 269–274. | Summary

394. ДОДЕВСКА МИХАЈЛОВСКА, Олгица

Опсцената лексика во македонската фразеологија / Олгица М. Додевска Михајловска, Гоце А. Цветановски // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 61–74. | Summary

395. ДРВОШАНОВ, Васил

Изразувањето на семемата ‘testiculus’ во македонските говори / Васил С. Дрвошанов // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 75–85. | Резиме

– **ИЛИН, Дарко**

Rana prevodna i kritička recepcija Vinjeta Ivana Cankara u srpskoj sredini | Уп. 58.

396. ЈАКОП, Тјаша

Word Borrowing in Slovene Dialects in the Semantic Fields *Human Body, Relatives and Friends* / Тјаша Јакоп // Филолог. – 19 (2019), 101–115. | Резиме

– **ЈАКУШКИНА, Екатерина**

Говори Црне Горе у „Општесловенском лингвистичком атласу“ | Уп. 844.

397. ЈОВАНОВА ГРУЈОВСКА, Елена

Меѓу колоквијалното и еротското во „Сок от простата“ на Јован Павловски : осврт на лексиката / Елена И. Јованова Грујовска, Весна Г. Костовска // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 145–152. | Summary

398. ЈОСИФОВСКА, Мери

Прекари со опсцена мотивација во македонскиот јазик / Мери Ѓ. Јосифовска // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 199–206. | Summary + Регистар на прекарите

– **КОВАЧ, Маја**

Izzivi pri prevajanju kratke proze Ivana Cankarja v srbski jezik | Уп. 63.

– **КОВАЧЕВИЋ, Зорана**

Prevodi romana Albe de Sespedes na srpskom i hrvatskom govornom području | Уп. 64.

399. ЛАБРОСКА, Веселинка

Избегнување или замена на опсцената лексика во секојдневната комуникација / Веселинка Т. Лаброска, Лилјана К. Гушевска // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 217–228. | Summary

400. МАЈКЕН КОРЕС, Ана

Stilistika v Sankarjevih političnih spisih : kritičen pristop / Maiken Ana Kores // Цанкар и(н) ми. – 137–145. | Summary

– **МАРКОВИЋ, Желько**

Српски и словеначки глагол *гледати* с предлошко-падежном допуном у/в + акузатив | Уп. 285.

– **МАРУШИЧ, Франц**

On the Nature of Prenumeral Adjectives | Уп. 286.

– **МИШМАШ, Петра**

DPs, IPs and (Multiple) Wh-Fronting | Уп. 294.

– **ОПСЦЕНА и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику** = Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик : зборник радова са научног скупа Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику одржаног 19. априла 2019. године у Нишу | Уп. 300.

401. ОСМАНКАДИЋ, Мерима

Discourse Space Theory and Proximization Theory : How Well Suited are They to the Analysis of Political Discourse in Bosnia and Herzegovina / Merima Osmankadić // Jezik, književnost, teorija. – 283–298. | Rezime

402. ПАУНОВА, Марија

Графити срца / Марија М. Паунова // Језик, књижевност и емоције. – 193–208. | Summary

403. ПОПОВ, Ана

Gramatički i pravopisni priručnik bunjevačkog jezika / Ana Popov, Suzana Kujundžić Ostojić. – Subotica : Nacionalni savit bunjevačke nacionalne manjine, 2019. – 71.

404. РЕЉИЋ, Митра

Црногорски језик на Косову и Метохији : још један изданак трију језичких политика / Митра М. Рељић // Српско језичко наслеђе... – 401–411. | Резюме

– **РИБАРОВА, Зденка**

Српско-македонски међуредакцијски контакти | Уп. 313.

– **СТАНКОВИЋ, Бранимир**

DP or NP? : the Case of Serbian Southeastern Dialects and Macedonian Language | Уп. 315.

– **СТЕФЧЕВА, Росица**

Партикуле *међутим* и *обаче* између адверзативности и текстуалне кохезије | Уп. 321.

405. СТОЈАНОВИЋ, Бранимир

Слабата дефинисаност и полидефинисаност на објектот во македонските пцости : влијаније од српскиот јазик? / Бранимир В. Стојановиќ // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 353–372. | Summary

406. ТАНТУРОВСКА, Лидија

Три точки и биип / Лидија М. Тантуровска // Опсена и друга колоквијална лексика... – 387–406. | Summary

– ТОПОЛИЊСКА, Зузана

Marginalia onomastyczne | Уп. 327.

– ТРАЈКОВА, Зорица

Putting Theory in Practice : the Role of Metadiscourse in Attaining Persuasion in Advertising Slogans | Уп. 329.

407. ТРАЈКОВА, Катица

Еуфемизмите за опсена во романот „Фани Хил“ / Катица А. Трајкова // Опсена и друга колоквијална лексика... – 407–418. | Summary

408. ХОРГА, Дамир

Distribucija nefonemskog glasnika [ə] u hrvatskom spontanom govoru / Damir Horga, Vlasta Erdeljac // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 489–497. | Summary

409. ЦАНКАР и(н) ми : зборник радова са Меѓународне студентске конференције одржане на Филолошком факултету Универзитета у Београду, Србија, 8. и 9. 12. 2018. / ур. Маја Ђукановић, Дарко Илин. – Београд : Филолошки факултет Универзитета у Београду, 2019. – 152.

410. ЦВЕТАНОВСКИ, Гоце

За употребата на некои српски опсени зборови и изрази во јазикот на македонските портали / Гоце А. Цветановски, Олгица М. Додевска Михајловска, Катица М. Топлиска Евроска // Опсена и друга колоквијална лексика... – 433–444. | Summary

V. Старословенски језик и његове редакције**– АНТИЋ, Александра**

Српскословенске и српске народне фонетске особине барањског преписа „Душановог законика“ | Уп. 913.

– ИВАНОВА, Најда

Српско-рускословенски меѓуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века | Уп. 922.

– ЈАНКОВИЋ, Јелена

Славенизми у огледној свесци „Речника славеносрпског језика“ | Уп. 348.

– КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Адаптација лексике црквенословенског порекла у научним теолошким радовима на српском и енглеском језику | Уп. 275.

– ЧЕСКИНИ, Алесандро

Речник Маријиног четворојеванђеља. Јеванђеље по Јовану | Уп. 1025.

VI. Савремени српски језик**а) Опште****411. БАБИЋ, Миланка**

Нормативно-граматичким и статусним путевима и странпутицама српског језика : Српски језик под лупом науке / Милош Ковачевић. – Београд : Завод за уџбенике, 2017. – 254. – (Библиотека Аз ; 7) / Миланка Ј. Бабић // СЈ. – 24 (2019), 839–844. | Приказ

412. БОЈОВИЋ, Драга

Црногорске околјезичке теме / Драга И. Бојовић // Српско језичко наслеђе... – 413–425. | Резюме

413. БУКАНОВИЋ, Владо

Да ли Интернет и смс поруке уништавају српски језик? / Владо Ђукановић // Језик око нас. – 52–53.

414. БУКАНОВИЋ, Владо

Кварење српског језика / Владо Ђукановић // Језик око нас. – 142–143.

415. БУКАНОВИЋ, Владо

Колико кошта српски? / Владо Ђукановић // Језик око нас. – 54–55.

416. БУКИЋ, Маријана

Актуелна српска етнолингвистичка истраживања : О вредностима у српском језику : зборник етнолингвистичких радова 2 / ур. Дејан Ајдечић. – Београд : Алма, 2019. – 199. – (Библиотека Тематски зборници ; 6) / Маријана Ђукић // Славистика. – 23, 1 (2019), 334–337. | Приказ | Уп. 422, 427.

417. ЗНАЧАЈ српског језика за очување српског културног идентитета. Књ. II, Српска књижевност као основа српског језика : радови са научног скупа Српска књижевност као основа српског језика, одржаног у Андрићграду 11–12. маја 2019. / ур. Емир Кустурица. – Андрићград : Андрићев институт, 2019. – 309. – (Библиотека Научни скупови. Одјељење за српски језик ; 2)

418. ЈОВАНОВИЋ, Александра

Српски језик у светлу когнитивне лингвистике / Душка Кликовац. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2018. – 306. – (Библиотека Књижевност и језик) / Александра С. Јовановић // НЈ. – 50, 1 (2019), 119–129. | Приказ | Уп. 424, 426.

419. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Разлаз српског књижевног језика и језика књижевности / Милош М. Ковачевић // Значај српског језика... – 11–29. | Summary

420. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Српски језик и ћирилица у току Првога свјетског рата / Милош Ковачевић // Језичке и стилске... – 15–31.

421. КИШ, Наташа

О неким аспектима језичке политике у Војводини кроз ставове према језику / Наташа Киш // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 173–196. | Summary

422. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

О вредностима у српском језику : зборник етнолингвистичких радова 2 / ур. Дејан Ајдечић. – Београд : Алма, 2019. – 199. – (Библиотека Тематски зборници ; 6) / Ивана В. Лазич Коњик // НЈ. – 50, 1 (2019), 149–152. | Приказ | Уп. 416, 427.

– ЛАУШЕВИЋ, Саво

Фантазам суверености и питање о језику | Уп. 25.

423. ЛОНЧАР, Марија

Статус српског језика на територији Косова и Метохије / Марија М. Лончар // АФФ. – 31, 1 (2019), 155–181. | Summary

424. МАРИЋ, Биљана

Српски језик у светлу когнитивне лингвистике / Душка Кликовац. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2018. – 304. / Биљана Марић // Славистика. – 23, 1 (2019), 318–321. | Приказ | Уп. 418, 426.

425. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Петар

О обнављању србистике / Петар Милосављевић. – Београд : Институт за политичке студије : Матица српска у Дубровнику ; Грачаница : Логос, 2019. – 331. – (Дела Петра Милосављевића ; 2)

426. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Стефан

Граматику у светлу семантике : Српски језик у светлу когнитивне лингвистике / Душка Кликовац. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2018. – 304. / Стефан Милосављевић // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 277–285. | Приказ | Уп. 418, 424.

427. О ВРЕДНОСТИМА у српском језику : зборник етнолингвистичких радова 2 / ур. Дејан Ајдачић. – Београд : Алма, 2019. – 199. – (Библиотека Тематски зборници ; 6) | Уп. 416, 422.

428. РАДИЋ, Првослав

О србистичким међама и размеђама и нашој савременој зблизи : од В. Караџића до А. Белића и назад / Првослав Т. Радић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 133–147. | Summary

429. РАДИЋ БОЈАНИЋ, Биљана

Objektivna etnolingvistička vitalnost srpskog jezika kod srpskih iseljenika u Holandiji / Biljana Radić Bojanić // Susret kultura. – 85–103.

– РАКИЋ, Јелена

Linguistic Realization of Physiological and Psychological Responses to Anger in English and Serbian : What Languages Reveal about Body, Mind and Culture | Уп. 30.

430. РЕЉИЋ, Митра

О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији : на примеру сачуваног дела једне породичне архиве / Митра М. Рељић // НЈ. – 50, 2 (2019), 745–752. | Резиме, Резюме

431. САМАРЦИЋ, Биљана

Ковачевићева одбрана српског језика и писма Андрићевим стазама : Борба за ћирилицу и српски језик / Милош Ковачевић. – Вишеград, Андрићград : Андрићев институт, 2018. – 257. – (Библиотека Знамен србистике. Одјелење за језик ; 1) / Биљана С. Самарцић // СЈ. – 24 (2019), 845–848. | Приказ

432. САМАРЦИЋ, Биљана

Ратна окупација српског језика и ћирилице у српским земљама / Биљана С. Самарцић // Српско језичко наслеђе... – 427–440. | Zusammenfassung

433. САМАРЦИЋ, Биљана

Срето Танасић против језичких манипулација босанских лингвиста / Биљана С. Самарцић // НЈ. – 50, 2 (2019), 39–47. | Резиме, Резюме

434. СРБИСТИКА данас I* / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2016. – 208.

435. СРБИСТИКА данас II* / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2017. – 276.

436. СРПСКИ језик, књижевност, уметност : зборник радова са XIII међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу : 26–27. X 2018. Књ. 1, Вуков Српски рјечник и 200 година савременог српског језика / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 347.

437. СРПСКО језичко наслеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас : зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017. године / ур. Јелица Стојановић. – Подгорица : Матица српска - Друштво чланова у Црној Гори ; Нови Сад : Матица Српска ; Бања Лука : Матица српска - Друштво чланова Матице српске у Републици Српској, 2019. – 803.

438. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

У одбрану српског језика и *српских језика* : научни и стручни допринос Милоша Ковачевића / Јелица Р. Стојановић // СЈ. – 24 (2019), 71–86. | Summary + Додатак

– ТИРОВА, Зузана

Ekolingvisticke aspekty slovensko-srbského bilingvizmu vo Vojvodine : praktické východiská | Уп. 386.

– ФЕЈСА, Михајло

Утицај српског језика на русински језик = Уплив сербског језика на руски језик | Уп. 337.

439. ХАЛУПКА РЕШЕТАР, Сабина

Српски језик из мањинске перспективе / Сабина Халупка Решетар, Елеонора Ковач Рац // 36МСФЛ. – 62, 2 (2019), 157–171. | Summary

– **ШИМОНИОВА ЧЕРНАКОВА, Руженка**

Slovensko-srbské dvojjazyčné osoby = dve osobnosti? | Уп. 388.

б) Фонетика, фонологија, прозодија, метрика**440. БАТАС, Ана**

Начинска обележја у српском језику / Ана С. Батас // НССУВД. – 48, 3 (2019), 5–23. | Summary

– **БОЖИЋ СИНЧУК, Милица**

Систем акцентуације у говору Лапова код Крагујевца | Уп. 831.

– **БУЊАК, Петар**

О веролошким погледима Кирила Тарановског (и не само) | Уп. 249.

– **ВЕЉОВИЋ, Бојана**

Епифонемско и ентимемско структурирање дијалекатског текста | Уп. 834.

– **ВИДАЧИЋ, Рената**

Преношење акцента на проклитику у говору села Баткуша код Шамца | Уп. 836.

– **ГЕНОВИЋ, Ђорђе**

Основне акцентатске особине говора села Виче | Уп. 839.

– **ДЕШИЋ, Милорад**

Прозодија и семантика у српском правопису | Уп. 460.

441. ДЕШИЋ, Милорад

Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском књижевном језику / Милорад П. Дешић // НЈ. – 50, 2 (2019), 59–64. | Резиме, Summary

– **ДРАГИН, Гордана**

Прозодијски систем српског говора поморишког села Фенлак у Румунији | Уп. 840.

– **ЖИВАНОВИЋ, Александар**

A Comparison of Coda Clusters in English and Serbian | Уп. 259.

– **ЗЕЉИЋ, Горан**

Морфонолошка алтернација *ф – фљ* у српском језику | Уп. 534.

442. ЗЕЦ, Драга

О прозодијским аспектима риме у српској поезији / Драга Зеца // НЈ. – 50, 2 (2019), 65–75. | Резиме, Summary

– **ИЛИЋ, Нина**

Usvajanje konsonantskih skupova u srpskom jeziku kao maternjem | Уп. 807.

443. ЈАНИЋ, Александра

Морфолошко-фонолошки статус суфикса *-ак/-њак/-јак/-љак* на примеру именичких жаргонизама у српском језику / Александра А. Јанић // PhM. – 11 (2019), 215–231. | Summary

– **ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана**

Акцентатска норма и рефлекс *ije/je* у ијекавском изговору савременог српског језика | Уп. 469.

444. КИКЛЕВИЧ, Александар

Стих и језик / Милосав Ж. Чаркић. – Београд : Институт за српски језик САНУ : Међународно удружење Стил, 2013. – 642. / Александар К. Киклевич // НЈ. – 50, 1 (2019), 145–147. | Приказ

– **КОЗОМАРА, Драгомир**

Вокалске редукције у говору Бастаса | Уп. 854.

445. КУЉАНИН, Сања

О неким спорним рефлексима *jata* / Сања М. Куљанин // НЈ. – 50, 2 (2019), 87–93.
| Резиме, Резюме

446. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису „Наш језик“ из данашње перспективе / Александра Р. Лончар Раичевић, Марина С. Јањић // НЈ. – 50, 2 (2019), 77–85. | Резиме, Summary

447. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Белићеви погледи на природу експираторног акцента из данашње перспективе / Александра Р. Лончар Раичевић, Нина Ј. Судимац // PhM. – 11 (2019), 203–214. | Summary

448. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Fonetsko-fonološki opis akcenata u standardnom srpskom jeziku : od specifičnog ka opštem / Dejan Sredojević. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2017. – 263. / Александра Р. Лончар Раичевић // ГСЈКњ. – 17 (2019), 113–116. | Приказ

– МАРКОВИЋ, Јордана

О акценату као прилогу очувању дијалекта | Уп. 858.

449. МАРКОВИЋ, Маја

Acoustic Manifestations of Information and Contrastive Focus in Serbian / Маја Marković, Predrag Kovačević // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 499–509. | Резиме

– МАРКОВИЋ, Славолуб

О прозодијским особеностима деклинације именица у ијекавским говорима западне Србије | Уп. 859.

– МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Фонетске одлике врањског говора на примеру збирке песама „Метла за по кућу“ (1993) Мирослава Цере Михаиловића | Уп. 867.

450. РАДОСАВЉЕВИЋ, Никола

Акценат у префиксалној творби именица / Никола В. Радосављевић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 193–227. | Summary

– САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Рефлекси финалног *л* у лексеми *заова* у говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне | Уп. 878.

– СПАСИЋ, Наташа

Прозодијска и информацијска структура српске реченице | Уп. 580.

– СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Дикцијске карактеристике говорних стилова судских и духовних беседа | Уп. 781.

– СТАКИЋ, Мирјана

Гласови српског језика : теоријско-методички аспект | Уп. 823.

– СУДИМАЦ, Нина

Partial Transphonemization of English Loanwords in Serbian : Acoustic Evidence from Three Vowels | Уп. 687.

– ЋИРИЋ, Љубисав

Репартиција рефлекса вокалног *л* у говорима Лужнице и Пирота | Уп. 888.

451. ЧОПА, Миљана

Прозодијска норма и њена реализација на примеру постакценатских дужина / Миљана Б. Чопа // НЈ. – 50, 1 (2019), 29–46. | Summary

в) Нормативистика, правопис, графика**452. АЛЕКСИЋ, Данило**

Ажурирао сам *андроид* или Ажурирао сам *андроида* / Данило Алексић // ЈД. – 13 (2019), 1–5.

453. АНИЧИЋ, Градимир

Муке с правописом у дневним новинама / Градимир Д. Аничичић // Нови прилози српском правопису. – 235–241. | Summary

454. БАБИЋ, Миланка

О примјени семантичких и граматичких критеријума нормирања у „Правопису српскога језика“ Матице српске / Миланка Ј. Бабић // Нови прилози српском правопису. – 67–79. | Resümee

455. БЕЉИЋ, Изабела

Правописна норма и традиција у транскрипцији шпанских графема *ch* и *z* на српски језик / Изабела Ј. Бељић, Бојана В. Ковачевић Петровић, Жељко М. Донић // Нови прилози српском правопису. – 217–234. | Summary

– БРБОРИЋ, Вељко

Знање студената о ауторству наших правописа | Уп. 799.

456. БРБОРИЋ, Вељко

Муке око језика и правописа / Вељко Брборић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 245. – (Лингвистичке едиције. Популарна лингвистика ; 17)

457. БРБОРИЋ, Вељко

Однос основног правописа српског језика и различитих правописних деривата / Вељко Ж. Брборић // Нови прилози српском правопису. – 51–65. | Summary

458. ВУЈОВИЋ, Душанка

Ортографски статус двочланих назива са позиционо индеклинабилном именицом у функцији детерминатора / Душанка С. Вујовић // Нови прилози српском правопису. – 129–139. | Summary

– ДАНИЛОВСКА, Марина

За некои правописни решенија во македонскиот и во српскиот јазик | Уп. 257.

459. ДЕШИЋ, Милорад

Правопис српског језика : школско издање / Милорад Дешић. – 2. изд. – Београд : Klett, 2019. – 293.

460. ДЕШИЋ, Милорад

Прозодија и семантика у српском правопису / Милорад П. Дешић // Нови прилози српском правопису. – 41–49. | Summary

461. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Правописна решења нових речи у српским штампаним медијима / Рајна М. Драгићевић // Нови прилози српском правопису. – 141–153. | Summary

462. ДУМИЋ, Јелена

Филозофија : љубав према мудрости или љубав према мраку? / Јелена Думић // Језик око нас. – 101–103.

463. ЂУРИЋ, Срђан

Ставови о употреби писама на територији општине Шабац / Срђан Ђурић // ППЈ. – 50 (2019), 197–210. | Summary

464. ЂУРОВИЋ, Сања

Тројако писање твореница са префиксоидима у српском језику / Сања Ж. Ђуровић // Нови прилози српском правопису. – 93–104. | Summary

465. ЖИВИЋ, Невена

Мали правописни водич / Невена Живић, Ива Пивљаковић. – Београд : Службени гласник, 2019. – 171.

466. ЗЕЉИЋ, Горан

Генитивни знак или знак дужине / Горан Н. Зељић // СЈ. – 24 (2019), 659–674. | Summary

467. ИЛИЋ, Валентина

Статус дублета у актуелном речнику из „Правопис српскога језика“ Матице српске / Валентина М. Илић // Нови прилози српском правопису. – 185–215. | Summary + Листа дублета из Речника уз „Правопис“ : А–И.

468. ИЛИЋ, Предраг

Англосрпски као језички изазов за будућност српског језика / Предраг Илић, Милица Алексић // Култура универзитета и филологија 1. – 203–213. | Summary

469. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Акцентска норма и рефлекс *ије/је* у ијекавском изговору савременог српског језика / Ана М. Јањушевић Оливери // Нови прилози српском правопису. – 163–173. | Резюме

470. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика / Миодраг В. Јовановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 595–603. | Резиме, Summary

471. КИШ, Наташа

Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе / Наташа Б. Киш // НЈ. – 50, 2 (2019), 737–744. | Резиме, Summary

472. КЛИКОВАЦ, Душка

О где и куд(а), још једном / Душка Кликовац // ЈД. – 13 (2019), 6–22.

473. КЛИКОВАЦ, Душка

О знаковима у правопису (3) : нереченични (помоћни) правописни знаци и неколико напомена о правописним знацима уопште / Душка Б. Кликовац // НССУВД. – 48, 3 (2019), 109–131. | Summary

474. КЛИКОВАЦ, Душка

О стилским вредностима одсуства интерпункције / Душка Б. Кликовац // КњЈ. – 66, 1 (2019), 15–30. | Summary

475. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Како и зашто (не) писати овако / Милош Ковачевић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 245. – (Лингвистичке едиције. Популарна лингвистика ; 16)

476. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Нажалост, а на срећу / Милош М. Ковачевић // Нови прилози српском правопису. – 81–92. | Summary

– ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису „Наш језик“ из данашње перспективе | Уп. 446.

477. ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

О усклађености правописних приручника у писању и изговору сложених именица у српском језику / Александра Р. Лончар Раичевић // Нови прилози српском правопису. – 117–127. | Summary

478. МАРИЋ, Биљана

Од Чернобиља до Тјумена / Биљана Марић // Језик око нас. – 153–154.

479. МИЛАНОВИЋ, Александар

Наводници : традиција и савременост у српском правопису / Александар М. Милановић // Нови прилози српском правопису. – 175–184. | Summary

480. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Горак укус једа / Ана Миленковић // Језик око нас. – 104–105.

481. МИЛЕНКОВИЋ, Ана

Кад смо забринути или брижни, да ли осећамо бригу? / Ана Миленковић // Језик око нас. – 113–114.

482. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика : Српски говори призренско-тимочке дијалекатске области / Софија Милорадовић // ЈД. – 13 (2019), 48–49.

483. НИКОЛИЋ, Марина

Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима Срете Танасића / Марина М. Николић // НЈ. – 50, 2 (2019), 31–37. | Резиме, Summary

484. НОВИ прилози српском правопису : зборник радова са научног скупа „Актуелна питања српског правописа“ одржаног у Андрићграду 13.10.2018. / прир. Милош Ковачевић. – Нови Сад : Матица српска ; Вишеград : Андрићев институт, 2019. – 250.

485. НОВОКМЕТ, Слободан

Да ли смем у падеж ако нисам удата? / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 45–46.

486. НОВОКМЕТ, Слободан

Причврљити сценарио / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 106–108.

487. ОДБОР за стандардизацију српског језика

Призренско-тимочки говори / Одбор за стандардизацију српског језика // НЈ. – 50, 1 (2019), 159–169.

488. ПЕШИКАН, Митар

Правопис српског језика / Митар Пешикан, Јован Јерковић, Мато Пижурица. – Измењено и допуњено скавско изд., 3. [sic!] изд. – Нови Сад : Матица српска, 2019. – 507.

489. ПИЖУРИЦА, Мато

Фино подешавање правописне норме и усавршавање приручника : сужавање простора за суревњивости и личне сујете / Мато В. Пижурица // Нови прилози српском правопису. – 9–17. | Резюме

– РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица

Интеракција дијалекта и књижевног језика у Црној Гори двјеста година након Вукова „Рјечника“ | Уп. 874.

490. РАШЧИТАВАЊЕ арапског писма у руком писаним документима = Transcription of Arabic Script in Handwritten Documents / Александра Тртовац, Адам Софронијевић, Фуад Баћићанин, Авдија Салковић. – Нови Пазар : Музеј Рас, 2019. – 117.

491. СИМИЋ, Радоје

О Белићевом схватању интерпункције и поводом тога / Радоје Симић // КњЈ. – 66, 2 (2019), 253–267. | Summary

492. СИМИЋ, Радоје

О српском правопису : мале напомене о великој теми / Радоје Д. Симић // Нови прилози српском правопису. – 29–39. | Summary

493. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Госпођа норма и њена деца / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 139–141.

494. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Још мало о родно осетљивом језику / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 126–128.

495. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Шта ћемо с госпођом, господо? : све што би требало знати о родно осетљивом језику / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 119–125.

496. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Одбор за стандардизацију српског језика и његове одлуке : путевима књиге сабраних одлука поводом двадесетогодишњице рада / Марина Љ. Спасојевић // НЈ. – 50, 1 (2019), 77–103. | Резюме

497. СТЕВАНОВИЋ, Марјана

Rodno osjetljiv jezik u medijskoj praksi u Srbiji / Marjana M. Stevanović // Филолог. – 19 (2019), 64–81. | Summary

498. СТИЈОВИЋ, Рада

Мали савети / Р. С. // ЈД. – 13 (2019), 45–47.

499. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Правописне недоумице и проблеми у вези са писањем великог и малог слова код географских имена / Јелица Р. Стојановић // Нови прилози српском правопису. – 155–161.

| Summary

500. ТАНАСИЋ, Срето

Одбор за стандардизацију српског језика и правопис / Срето З. Танасић // Нови прилози српском правопису. – 19–27. | Резюме

501. ТАСИЋ, Милан

Правопис српског језика као предмет језичког планирања / Милан В. Тасић // Нови прилози српском правопису. – 243–250. | Summary

502. ЦВЕТИНЧАНИН КНЕЖЕВИЋ, Христина

Приручник за употребу родно осетљивог језика / Христина Цветинчанин Кнежевић, Јелена Лалатовић. – Београд : Центар за женске студије, 2019. – 139.

503. ЧУТУРА, Илијана

О правописним решењима везаним за прилоге и предлошко-прилошке спојеве / Илијана Р. Чутура // Нови прилози српском правопису. – 105–116. | Summary

г) Граматика (морфологија, творба речи, синтакса)

504. АЈЦАНОВИЋ, Јелена

Прилошки предикат у стандардном српском језику / Јелена Ајцановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 313. – (Едисија Е-дисертација ; 17)

505. АЈЦАНОВИЋ, Јелена

Синтаксичко-семантичка анализа глагола с префиксом *над-* / Јелена Ајцановић // 36МСФЛ. – 62, 1 (2019), 57–70. | Summary

506. АЛАНОВИЋ, Миливој

Адвербијали : у светлу синтаксичких, семантичких и валенцијских критеријума класификације / Миливој Б. Алановић // СЈ. – 24 (2019), 163–186. | Zusammenfassung

507. АЛАНОВИЋ, Миливој

Граматика синтаксичке кореференцијалности / Миливој Б. Алановић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 21–35. | Резюме, Summary

508. АЛАНОВИЋ, Миливој

Значења граматичког субјекта / Миливој Б. Алановић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 41–51. | Summary

509. АЛАНОВИЋ, Миливој

Значењски ресурси функционалних глагола : на примеру предиката *сукобити се* / Миливој Б. Алановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 281–288. | Резиме, Summary

510. АЛАНОВИЋ, Миливој*

Интерфејс лексике и граматике : узрок слабљења граница међу језичким категоријама / Миливој Б. Алановић // Србистика данас I. – 42–64. | Zusammenfassung

511. АЛАНОВИЋ, Миливој

Конструкциона стабилност (транс)адвербијала / Миливој Б. Алановић // Славистика. – 23, 1 (2019), 88–103. | Summary

512. АЛАНОВИЋ, Миливој

О допунама и допуњавању у српском језику / Миливој Алановић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2019. – 267.

513. АНТОНИЋ, Ивана

Синтакса и семантика предлога *при* / Ивана Н. Антонић // НЈ. – 50, 2 (2019), 259–268. | Резиме, Summary

514. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Може ли датив с предлогом *према* бити објекат? / Нада Арсенијевић // ЗБМСФЛ. – 62, 1 (2019), 33–43. | Summary

515. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

О српском глаголу *радити* / Нада Л. Арсенијевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 269–280. | Резиме, Резюме

516. АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

Српске падежне конструкције с предлогом *на супрот* / Нада Арсенијевић // Славистика. – 23, 2 (2019), 24–37. | Summary

– АСИМОПУЛОС, Панајотис

Конвергентни и дивергентни параметри семантичке, синтаксичке и наративне функције узвика *вре/бре* у савременом грчком и српском језику | Уп. 236.

517. АШИЋ, Тијана

О апстрактним употребама заменичких прилога *овде* и *ту* / Тијана В. Ашић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 63–71. | Резюме, Summary

– БАБИЋ, Данијела

Perfekat u švedskom jeziku i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 237.

518. БАБИЋ, Миланка

Екскламативне конструкције у српском језику / Миланка Бабић. – Андрићград : Андрићев институт, 2019. – 496. – (Библиотека Знамен србистике. Одјељење за језик ; 3)

– БАЦИЋ, Милица

Глаголи са префиксом *про-* у српском и њихови преводни еквиваленти у енглеском језику | Уп. 240.

519. БИЉЕТИНА, Јелена

Семантичко-деривациони потенцијал глагола *јести* / Јелена Љ. Биљетина // КњЈ. – 66, 1 (2019), 103–121. | Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Атрибутивне имице мотивисане соматизмом *глава* у српском и македонском језику и њиховим дијалектима | Уп. 245.

Морфосинтаксичке сличности и разлике у два српска идиолекта из Малог Гаја (у Румунији) и Великог Гаја (у Србији) | Уп. 833.

– БУГАРСКИ, Ранко

Srpske slivenice : monografija sa rečnikom | Уп. 611.

– ВЕЉОВИЋ, Бојана

Глаголски облици за означавање прошлих радњи у роману „Мојковачка битка“ Тамила Сијарића | Уп. 722.

Императив у говору северношарпланинске жупе Сириних | Уп. 835.

Стилистичке доминанте у делу „Ужице са вранама“ Љубомира Симовића : глаголски облици | Уп. 723.

– ВИЛИЋ, Ивана

Теорија концептуалне семантике и истраживања теличности у српском и француском језику | Уп. 252.

– ВИШЊЕВАЦ, Вишња*

Имперфекатско значење радног партиципа садашњег времена у староруском језику и његови преводи на савремени српски језик | Уп. 354.

– ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О видско-временској синонимији и метафори у српском, руском и другим словенским језицима | Уп. 253.

520. ВОЈВОДИЋ, Дојчил

О семантичкој „отворености“ управних глагола *verba dicendi* : на примјерима из Андрићевог романа „На сунчаној страни“ / Дојчил П. Војводић // ЗбМСС. – 96 (2019), 197–210. | Summary

– ВУЈАКЛИЈА, Данка

О егзистенцијалним реченицама у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта | Уп. 837.

– ВУЈИСИЋ, Благоје

Категорија лица у једночланим реченицама у руском и српском језику | Уп. 254.

521. ВУЈОВИЋ, Душанка

Glagoli ljudskog kretanja u savremenom srpskom jeziku : semantika i derivacija / Dušanka Vujić. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 135.

522. ВУКИЋ, Маја

Ко шта коме или О синтакси псовке / Маја Д. Вукић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 55–60. + Хендаут

523. ВУЛЕТИЋ, Јулијана

„...Ја кад причам српски са мамом, па кад ја не све на српски кажем...“ : граматичке трансференције у говору Срба у Немачкој / Јулијана Вулетић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 315–323. | Summary

– ГЛОЂОВИЋ, Аница

Партикуле у енглеским фразним глаголима и префикси у српском језику : видске и семантичке сличности и разлике | Уп. 256.

524. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Страхинја

The Role of Phonotactic Information in the Processing and Production of Inflectional Morphology / Strahinja V. Dimitrijević // Филолог. – 19 (2019), 36–63. | Резиме

– ДОДИГ, Милана

Question de la traduction des non téléonomiques et du conditionnel objectif en français et en serbe | Уп. 48.

525. ДРАГИЋ, Мила

Глаголи промене положаја у простору као интензификатори / Мила Р. Драгић // Филолог. – 20 (2019), 157–175. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику | Уп. 627.

526. ЂОРЂЕВИЋ, Весна

Видско парњаштво и акционалност / Весна Н. Ђорђевић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 249–258. | Summary

527. ЂОРЂЕВИЋ, Весна

Видско парњаштво и акционалност : префикс *za-* / Весна Н. Ђорђевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 161–168. | Резиме, Summary

– ЂУРКИН, Веселина

Деминутивне и аугментативне ријечи у Вуковом „Српском рјечнику“ и „Српским народним приповјеткама“ | Уп. 953.

528. ЂУРКИН, Веселина

Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић : творбено-семантичке одлике именица / Веселина В. Ђуркин // НЈ. – 50, 2 (2019), 507–520. | Резиме, Summary

529. ЂУРКИН, Веселина

Модел компонованја сложених зависних везника у српском језику / Веселина В. Ђуркин // СЈ. – 24 (2019), 315–335. | Summary

530. ЂУРОВИЋ, Сања

Нулти наставак и нулти суфикс у српском језику / Сања Ж. Ђуровић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 179–187. | Summary

531. ЂУРОВИЋ, Сања

Проблеми у морфемским анализама речи у српском језику / Сања Ж. Ђуровић // СЈ. – 24 (2019), 575–584. | Summary

– ЂУРОВИЋ, Сања

Тројако писање твореница са префиксоидима у српском језику | Уп. 464.

– ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александра

The Use of Modal Verbs in English Legal Texts and Their Serbian Equivalents | Уп. 258.

– ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Epistemička modalnost у srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 261.

Из проблематике спацијалности у српском и мађарском језику : *устао је поред ње – *felkelt mellőle* | Уп. 262.

532. ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

О модалној речци *ваљда* у контексту / Душанка С. Звекић-Душановић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 169–178. | Summary

– ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка

Pluskvamperfekat у srpskom prevodu romana „Sorstalanság“ Imrea Kertesa | Уп. 55.

Srpski i mađarski ekvivalenti engleskih pasivnih konstrukcija | Уп. 263.

533. ЗЕЈНИЛОВИЋ, Лејла

Лексикализовани експоненти модалности у дескриптивним текстовима правне струке / Лејла Зејниловић // СЈ. – 24 (2019), 799–818. | Summary

534. ЗЕЉИЋ, Горан

Морфонолошка алтернација *ф – фљ* у српском језику / Горан Н. Зељић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 201–213. | Summary

535. ИЛИЋ, Мирјана

Морфонолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби : нацрт за једну могућу морфологију градуабилности / Мирјана К. Илић // НЈ. – 50, 2 (2019), 117–122. | Резиме, Резюме

– ЈАНИЋ, Александра

Морфолошко-фонолошки статус суфикса *-ак/-њак/-јак/-љак* на примеру именичких жаргонизама у српском језику | Уп. 443.

– ЈАНИЋЕЈЕВИЋ, Наташа

Futurska upotreba italijanskog konjunktiva prezenta i njegovi srpski ekvivalenti | Уп. 264.

– ЈАНКОВИЋ, Ђорђе

Неологизми Лазе Костића и њихова творба нултим суфиксом | Уп. 734.

– ЈАНКОВИЋ, Љиљана

Theoretical Analysis of the Differences in the Use of English and Serbian Nonfinite Relative Clauses | Уп. 265.

– ЈАЋОВИЋ, Јелена

Les valeurs sémantiques et pragmatiques des temps verbaux dans les proverbes zooniques français et serbes | Уп. 266.

– ЈОВАНОВИЋ, Владан

Партиципска образовања презенте актива (*-ћу*) и пасива (*-м*) и претерита актива (*-[в/ши]*) у делима владике Петра II Петровића Његоша у грађи и обради „Речника САНУ“ | Уп. 958.

– ЈОВАНОВИЋ, Ивана

О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи | Уп. 638.

– ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Неке особине именичког, земјеничког и глаголског система Вукове „Писменице“ и Његошевог „Горског вијенца“ у односу на данашњу нормативну морфологију | Уп. 959.

536. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О значењу и употреби футура : првог и другог / Јелена Р. Јовановић Симић // СЈ. – 24 (2019), 295–313. | Summary

– ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О међуисказној конвергенцији и хомогенизацији говора са синтаксичког и вербалношког гледишта | Уп. 740.

– ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Модел афирмативне лексичко-синтаксичке суперлативности у српском и енглеском језику | Уп. 270.

– КАРАВЕСОВИЋ, Дејан

Енглеске прогресивне конструкције наспрам српских имперфективних предиката | Уп. 271.

– КЕРКЕЗ, Драгана

Императив као маркер неочекиваности | Уп. 273.

Узвици као маркери неочекиваности | Уп. 274.

– КЛИКОВАЦ, Душка

О предлогу *поврх* | Уп. 643.

537. КОВАЧЕВИЋ, Борко

Корелативне конструкције : теоријске основе анализе / Јасмина Московљевић Поповић. – Београд : Филолошки факултет, 2018. – 204. – (Библиотека Посебно издање) / Борко Ковачевић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 185–189. | Приказ

538. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О реченицама са спојем *а* и *у* у везничкој позицији / Милош М. Ковачевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 189–196. | Резиме, Summary

539. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Статус атрибутива међу одредбама у словенским језицима / Милош М. Ковачевић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 5–18. | Summary

540. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Укидање амфиболичности координиране копулативне синтагме супституцијом везника *и* везником *а* / Милош М. Ковачевић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 13–24. | Summary

541. КОВАЧЕВИЋ, Предраг

Patterns of Case and Aspect with Serbian Experiencer Verbs : Some Implications for the Theory of Causation / Predrag Kovačević // Jezik, književnost, teorija. – 169–182. | Rezime

– КРЦИЋ, Ненад

Множина властитих именица у разговорном језику : језичко-стилска анализа | Уп. 751.

542. КУБУРИЋ МАЦУРА, Мијана

Адверзативне реченице с концесивним смисаоним односом у српском језику / Мијана Ч. Кубурић Мацура // СЈ. – 24 (2019), 375–392. | Summary

543. КУБУРИЋ МАЦУРА, Мијана

Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику / Мијана Ч. Кубурић Мацура // НЈ. – 50, 2 (2019), 323–334. | Резиме, Резюме

– КУБУРИЋ МАЦУРА, Мијана*

Исказивање концесивних релација на нивоу текста у савременом српском језику | Уп. 752.

– КУЉАНИН, Сања

Умањеност као лексичко-морфолошка категорија : на примјерима из дјела Бранка Ћопића | Уп. 647.

544. ЛАЗИЋ КОЊИК, Ивана

Узвици у служби других врста речи у српском језику / Ивана В. Лазич-Коњик // НЈ. – 50, 2 (2019), 131–139. | Резиме, Резюме

– ЛЕПОЈЕВИЋ, Јелена

Синонимија супстантивата са дериватима и придевско-именичким синтагмама : на материјалу руског и српског језика | Уп. 279.

545. ЛЕРО МАКСИМОВИЋ, Соња

О положају партикула у свјетлу различитих теоријско-методолошких приступа / Соња Леро Максимовић // Jezik, književnost, teorija. – 81–92. | Summary

– МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Време као производ у српском и енглеском језику | Уп. 281.

546. МАРИНКОВИЋ, Небојша

Деклинације и морфолошке парадигме у српском језику / Небојша Маринковић // ПЛ. – 20 (2019), 7–18. | Summary

– МАРИЋ, Биљана

Један тип безличних реченица у српском и руском : у контексту језичке слике света | Уп. 282.

Номинализације у руском језику у поређењу са српским : когнитивнолингвистички поглед | Уп. 283.

– МАРИЧИЋ МЕСАРОВИЋ, Сања

Apelativi u govornom jeziku mladih u Srbiji i Španiji | Уп. 284.

– МАРЈАНОВИЋ, Саша

Srpski glagoli : konjugacijski rečnik glagola srpskoga jezika = Serbian Verbs : a Conjugation Dictionary of Serbian Verbs | Уп. 1005.

547. МАРКОВИЋ, Александра

О неким питањима падежне синонимије у српском језику из угла когнитивне лингвистике / Александра М. Марковић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 63–74. | Summary

– МАРКОВИЋ, Жељко

Српски и словеначки глагол *гледати* с предлошко-падежном допуном *у/в* + акузатив | Уп. 285.

– МАРКОВИЋ, Славољуб

О прозодијским особеностима деклинације именица у ијекавским говорима западне Србије | Уп. 859.

– МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка

Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика : зборник радова Јелке Матијашевић | Уп. 287.

548. МИЛИЋЕВ, Тања

Instrumental Case : Why It is a Absent from the Clitic System in Serbian/Croatian / Tanja Milićev, Maša Bešlin // Jezik, književnost, teorija. – 153–167. | Rezime

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Сложенице са именицом *вода* у српским народним говорима и српској култури | Уп. 655.

549. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Стефан

О употреби итеративних глагола у перфекту за означавање избројивог мноштва радњи и њиховој конкуренцији са свршеним глаголима : на примерима из новинарског стила српског језика / Стефан Ж. Милосављевић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 149–191. | Summary

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Стефан

Семантика и прагматика евалуативног рефлексивног датива у говору јабланичког краја : у светлу сродних феномена у другим језицима/говорима | Уп. 861.

550. МИЛЧИЋ ЂОШИЋ, Данијела

Основне одлике научног стила Тихомира Ђорђевића у делу „Наш народни живот“ : на примеру адвербијалне детерминације / Данијела Милчић Ђошић // Савремена проучавања језика... – 193–201. | Summary

551. МИРИЋ, Мирјана

Focus-Affected (Un)Availability of Scalar Implicatures / Mirjana Mirić // Sinfonija 6. – 197–216. + Додатак

– МИТРИЋЕВИЋ ШТЕПАНЕК, Катарина

Глаголски деривати у чешком језику са значењем *исцрпљења/усмрћења радњом* и њихови лексикографски еквиваленти у српском језику | Уп. 288.

– МИЋИЋ, Весна

Лице као локализатор емоција у руском и српском језику | Уп. 289.

– МИХИЋ ПИЈЕТЛОВИЋ, Тијана

О значењима modalnog глагола *can* у engleskom језику и modalnog глагола *moći* у srpskom језику из ugla теорије fazi skupova | Уп. 292.

552. МИШИЋ, Биљана

Глаголи кретања са секундарним значењем у роману „Кукавичја пилад“ Лабуца Драгића / Биљана Б. Мишић // Значај српског језика... – 271–282. | Zusammenfassung

553. МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Fenomen језичког pozajmljivanja из теоријске pragmatičke перспективе / Биљана Мишић Пић // Jezik, književnost, teorija. – 67–80. | Summary

– МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору | Уп. 869.

554. МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ, Јасмина

Линеаризација конституената у корелативним конструкцијама са спацијалном клаузом / Јасмина Д. Московљевић Поповић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 29–40. | Summary

555. МОСКОВЉЕВИЋ ПОПОВИЋ, Јасмина

Синтакса сложене реченице у савременом српском језику / Предраг Пипер, Миљивој Алановић, Слободан Павловић, Ивана Антонић, Марина Николић, Дојчил Војводић, Људмила Поповић, Срето Танасић, Биљана Марић; у редакцији Предрага Пипера. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2018. – 764. – (Прилози граматици српскога језика) / Јасмина Московљевић Поповић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 97–115. | Приказ | Уп. 570.

556. НИКОЛИЋ, Марина

Интензификаторске партикуле у савременом српском језику / Ана Јањушевић Оливери. – Косовска Митровица : Филозофски факултет у Приштини ; Никшић : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2018. – 294. / Марина М. Николић // НЈ. – 50, 1 (2019), 141–144. | Приказ

– НОВАКОВ, Предраг

Partikule *up*, *off* и *down* у engleskim fraznim глаголима и srpski глаголски prefiksi : просторна и proširena значења | Уп. 299.

557. ОПАЧИЋ, Марија

Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних конструкција у српском језику / Марија М. Опачић // НЈ. – 50, 2 (2019), 341–349. | Резиме, Резюме

558. ОПАЧИЋ, Марија

Међуоднос псеудосоцијативности и протосоцијативности у српском језику / Марија М. Опачић // НЈ. – 50, 1 (2019), 17–27. | Резиме

559. ОСТОЈИЋ, Бранислав

О двема спорним конструкцијама у српском језику : *за* + *инфинитив* и *за* + *акузатив* у значењу одређивања правца кретања / Бранислав Остојић // НЈ. – 50, 2 (2019), 169–176. | Резиме, Summary

560. ПАНИЋ, Светлана

Нови погледи Милоша Ковачевића на функцију падежа у реченици / Светлана Б. Панић // СЈ. – 24 (2019), 135–144. | Summary

561. ПАНИЋ, Светлана

Синтаксичке функције глаголског придјева трпног у роману „Опсада цркве Св. Спаса“ Горана Петровића / Светлана Б. Панић // Значај српског језика... – 283–303. | Zusammenfassung

– ПЕЈЧИЋ, Александар

Verbs of Speaking in Serbian and English Proverbs | Уп. 303.

562. ПЕТКОВИЋ, Јелена

Негација као језичка категорија : општи осврт / Јелена Л. Петковић // НЈ. – 50, 2 (2019), 307–314. | Резиме, Summary

– ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка

Циркумфикс : статус и функција у немачком и српском језику | Уп. 305.

563. ПОПОВИЋ, Љубомир

Комуникативно-граматичка анализа реченице ; Морфолошка анализа : основни појмови / Љубомир Поповић. – Београд : Друштво за српски језик и књижевност Србије, 2019. – 93.

564. ПОПОВИЋ, Људмила

О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику / Људмила В. Поповић // НЈ. – 50, 2 (2019), 205–220. | Резиме, Резюме

– ПОПОВИЋ, Наташа

Du spatial au causal : réflexions sur la conceptualisation de la causalité en français et en serbe | Уп. 307.

565. ПОПОВИЋ ПИЗАРИ, Милена

Глаголи кретања и промене позиције у простору као глаголи субјекатске контроле / Милена Д. Поповић Пизари // СЈ. – 24 (2019), 585–595. | Summary

– ПОПОВИЋ ПИЗАРИ, Милена

Podizanje subjekta na primeru italijanskog glagola *sembrare* i srpskog glagola *izgledati* | Уп. 308.

566. РАДОВАНОВИЋ, Александра

A Contribution to the Future Tense Debate : a Case Study from Serbian / Aleksandra M. Radovanović // СЈ. – 24 (2019), 675–691. | Резиме

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из морфолошке проблематике говора Старе Молдаве у Банатској клисури : извештај са терена | Уп. 873.

– РАДОСАВЉЕВИЋ, Никола

Акценат у префиксалној творби именица | Уп. 450.

– РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Interrogativni modalitet u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 310.

Неправе упитне реченице у књижевним преводима са француског на српски и са српског на француски језик | Уп. 78.

567. РАКИЋ, Александра

Турски суфикси у „Зони Замфировој“ Стевана Сремца / Александра Д. Ракић // Филолог. – 20 (2019), 267–286. | Summary

– РАКОВИЋ, Марија

Модел просте реченице у уџбеницима српског као страног језика за А ниво | Уп. 224.

– РАСУЛИЋ, Катарина

О метајезичкој негацији у енглеском и српском : конструкциони аспекти | Уп. 311.

568. РЕДЛИ, Јелена

Именичке синтагме с начинским значењем у српском језику / Јелена Редли // 36МСФЛ. – 62, 1 (2019), 45–56. | Summary

– РЕМЕТИЋ, Слободан

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосанских ера : генитив издвајања из скупине | Уп. 875.

569. РУЖИЋ, Владислава

Синтакса и семантика предикатског израза *узнати (се)* / Владислава Ж. Ружић // НЈ. – 50, 2 (2019), 221–236. | Резиме, Резюме

570. РУЖИЋ, Владислава

Синтакса сложене реченице у савременом српском језику / Предраг Пипер, Миљивој Алановић, Слободан Павловић, Ивана Антонић, Марина Николић, Дојчил Војводић, Људмила Поповић, Срето Танасић, Биљана Марић; у редакцији Предрага Пипера. – Нови Сад : Матица српска ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2018. – 764. – (Прилози граматици српскога језика) / Владислава Ружић // 36МСФЛ. – 62, 1 (2019), 175–183. | Приказ | Уп. 555.

571. РУСИМОВИЋ, Тања

(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић / Тања З. Русимовић // НЈ. – 50, 2 (2019), 529–540. | Резиме, Резюме

572. САВИЋ, Александра

Употреба и значење предлога *из* уз конкретне локализаторе у српском језику / Александра Савић // Савремена проучавања језика... – 185–192. | Summary

573. САВИЋ, Сандра

Именице субјективне оцене у роману „Корени“ / Сандра Савић // Савремена проучавања језика... – 83–94. | Summary

574. САВОВА, Димка

Глаголски и заменички облици за 1. л. мн. с ненаведеним референтом и зависност њихове референције од контекста / Димка В. Савова // НССУВД. – 48, 1 (2019), 19–28. | Summary

575. САВОВА, Димка

Синтаксичке конструкције *глагол + ми се* у српском језику / Димка В. Савова // НЈ. – 50, 2 (2019), 197–204. | Резиме, Резюме

– СЕДЕР, Ружица

Propositions juxtaposées à valeur concessive en français, italien et serbe | Уп. 314.

– СИМИЋ, Зоран

О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима | Уп. 879.

576. СИМИЋ, Радоје

Значење и контекст : неки проблеми око значења и употребе глаголских личних облика / Радоје Д. Симић, Јелена Р. Јовановић Симић // НЈ. – 50, 2 (2019), 177–187. | Резиме, Summary

577. СИМИЋ, Радоје

Напомене о семантици и синтакси композицијских универбалних твореница / Радоје Д. Симић // СЈ. – 24 (2019), 409–425. | Summary

– СИМИЋ, Радоје

Употреба глаголских облика у народним приповеткама из Боке которске | Уп. 880.

578. СИМОНОВИЋ, Марко

Lexicon, Markedness and Grammar in the Serbocroatian Wobbly *a* / Marko Simonović, Antonio Baroni // Sinfonija 6. – 217–242.

579. СПАСИЋ, Наташа

Поредбене и/или начинске конструкције од Вука до данас / Наташа А. Спасић // Баштина. – 48 (2019), 89–101. | Summary

580. СПАСИЋ, Наташа

Прозодијска и информацијска структура српске реченице / Наташа А. Спасић // Филолог. – 19 (2019), 292–314. | Summary

581. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Да ли се некада *старело* и *слабело* / Марина Спасојевић // Језик око нас. – 36–38.

582. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Како се *снабдети* а ноћ не *пробдети*? / Марина Спасојевић // Језик око нас. – 39–40.

583. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

О глаголима у боји : глаголи на *–ети* и и *–ити* : I / Марина Спасојевић // Језик око нас. – 33–35.

584. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику *йризнање* : *йризнавање*, *йридружење* : *йридруживање* и сл. у контексту актуелне друштвене политике / Марина Ј. Спасојевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 151–159. | Резиме, Резюме

585. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Орило горило – неправилно ‘ма шта било’ / Марина Спасојевић // Језик око нас. – 41–44.

586. СТАКИЋ, Милан

Именички суфикс *-ство* у српском језику / Милан В. Стакић // СЈ. – 24 (2019), 357–373. | Резюме

587. СТАКИЋ, Милан

Српски глаголски облици под лупом / Милан В. Стакић // КњЈ. – 66, 1 (2019), 1–14. | Summary

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Аспекат као фазна категорија и резултативност у француском и српском језику | Уп. 316.

Неке дискурзивне одлике српских и француских глаголских времена | Уп. 317.

588. СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О партикулама *замало* и *умало* / Веран Ј. Станојевић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 53–62. | Résumé

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Le temps et l’aspect en français et en serbe | Уп. 318.

Flexibilité de la perspective temporelle et les systèmes temporels français et serbe | Уп. 319.

589. СТАНОЈЧИЋ, Живојин

О два морфосинтаксичка облика поређења у реченици / Живојин Станојчић // Предавања 8. – 131–136.

590. СТЕВАНОВИЋ, Јулијана

Досадашња проучавања непредикатских реченица у науци о српском језику / Јулијана Стевановић // Савремена проучавања језика... – 177–183. | Summary

591. СТЕПАНОВ, Маја

Поредбене клаузе са значењем еквативности у роману „Бакон богородичине цркве“ Исидоре Секулић / Маја Степанов // ППЈ. – 50 (2019), 149–168. | Summary

592. СТЕФАНОВИЋ, Александар

Квантификација именица средњег граматичког рода које означавају жива бића и које имају једну или више суплетивних множина у српском језику / Александар Д. Стефановић // Српско језичко наслеђе... – 441–455. | Résumé

– **СТЕФЧЕВА, Росица**

Партикуле *међутим* и *обаче* између адверзативности и текстуалне кохезије | Уп. 321.

593. СТИЈОВИЋ, Рада

Узвици у савременом српском језику : класификација и лексикографска обрада / Рада Р. Стијовић, Ивана В. Лазић Коњик, Марина Јб. Спасојевић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 37–61. | Резюме, Summary

594. СТИПЧЕВИЋ, Балша

Конструкције с генитивним субјектом : прелиминарни преглед / Балша Н. Стипчевић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 229–258. | Summary

– **СТОЈАНОВИЋ, Јелица**

Семољ људи у огледалу сложеница у „Семољ људима“ Мира Вуксановића | Уп. 784.

– **СТОЈАНОВИЋ, Јована**

Валентност глагола са префиксом *aus-* у немачком језику и њихови еквиваленти у српском | Уп. 322.

– **СТОЈАНОВИЋ, Милена**

Epistemički modalni priloz i gradijentnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 323.

595. СТОЈАНОВИЋ, Милица

Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење / Милица Јб. Стојановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 289–295. | Резиме, Резюме

596. ТАНАСИЋ, Срето

Из синтаксе и семантике српског језика / Срето З. Танасић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 245. – (Лингвистичке едиције. Избор ; 2)

– **ТЕШАНОВИЋ, Драго**

Суфикси *-ица* и *-ка* у језику Петра Кочића | Уп. 789.

597. ТОДОРОВИЋ, Неда

Aspectual Asymmetries and the Lack of TP in Serbian / Neda Todorović // Sinfonija 6. – 161–176.

598. ТОМИЋ, Горица

On a New Type of Word-Forming Element in Serbian / Gorica R. Tomić // Филолог. – 20 (2019), 248–266. | Rezime

599. ТОМИЋ, Горица

Творбено-семантичка анализа нових сливеница у српском језику / Горица Р. Томић // ЗбФФП. – 49, 2 (2019), 61–84. | Summary

– **ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана**

О привремености секундарног предиката у енглеском и српском језику | Уп. 328.

– **ТРНАВАЦ, Радослава**

Изражавање евалуације и емоција у језичком систему | Уп. 38.

Систем ангажмана у руском и српском језику | Уп. 331.

600. ФИЛИПОВИЋ, Весна

Девербативне именице са значењем симултаности у књижевноуметничком и журналистичком стилу / Весна Филиповић // Савремена проучавања језика... – 95–104. | Summary

601. ЧУДОМИРОВИЋ, Јован

Условне клаузе и теорија домена / Јован М. Чудомировић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 259–278. | Summary

– **ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена**

Komunikativna funkcija zapovjedno-odričnih rečenica u engleskim i srpskim poslovicama | Уп. 340.

– ШАПИЋ, Јулија

О просторним фрагментизаторима са значењем *горњи део* – *доњи део* у руском језику у поређењу са српским | Уп. 341.

602. ШАФЕР, Марина

О једном типу условних реченица с везником *да* у „Српским народним пословицама“ Вука Стефановића Караџића / Марина Шафер // Савремена проучавања језика... – 165–176. | Summary

603. ШАФЕР, Марина

Промотивне (акцијске) понуде у рекламном дискурсу исказане независносноложном реченицом са кондиционалним међуклаузалним семантичким односом / Марина Шафер // ППЈ. – 50 (2019), 169–181. | Summary

604. ШТАСНИ, Гордана

Сраслице и полусложеничке конструкције у роману „Сплеткарење са сопственом душом“ Марије Јовановић / Гордана Р. Штасни // НССУВД. – 48, 1 (2019), 189–200. | Summary

д) Лексикологија (лексичка семантика, терминологија, ономастика и др.)

– АБРАМОВА, Ирина

Языковая объективация концепта *менталитет/ментальность* в современной русской и сербской речи : сопоставительный аспект | Уп. 232.

605. АЈДАЧИЋ, Дејан

Праведност у српском језику / Дејан Ајдачић // О вредностима у српском језику. – 175–199.

606. АЈЦАНОВИЋ, Милан

Номинација *крушке* у „Речнику српскохрватскога књижевног језика“ / Милан С. Ајцановић // ГФФНС. – 44, 2 (2019), 179–194. | Summary

– АЛАНОВИЋ, Миливој*

Интерфејс лексике и граматике : узрок слабљења граница међу језичким категоријама | Уп. 510.

– АНДРИЋ, Едита

Delovi ruku u frazeološkim jedinicama mađarskog i srpskog jezika | Уп. 234.

...*Zub za zub* : frazeološke jedinice sa komponentom *zub* u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 235.

– АНТОНИЋ, Ивана

Синтакса и семантика предлога *при* | Уп. 513.

– АРСЕНИЈЕВИЋ, Нада

О српском глаголу *радити* | Уп. 515.

– БАЦИЋ, Милица

Лексичке колокације са именицама *herd*, *flock* и *shoal* у енглеском и *крдо*, *стадо* и *јато* у српском језику : корпусна анализа | Уп. 242.

– БИЉЕТИНА, Јелена

Појмовни механизми nastanka proširenih značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom | Уп. 243.

Семантичко-деривациони потенцијал глагола *јести* | Уп. 519.

607. БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима / Марта Ж. Бјелетић // НЈ. – 50, 2 (2019), 577–585. | Резиме, Summary

608. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Опсцена лексика и вулгаризми у дијалекатским речницима / Недељко Р. Богдановић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 11–22. | Résumé

609. БУДИНЧИЋ, Валентина

Епоними као врста позајмљеница у српском спортском дискурсу / Валентина В. Будинчић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 279–291. | Summary

610. БУДИНЧИЋ, Валентина

Između teorije i prakse u oblasti standardizacije naziva određenih sportskih disciplina u srpskom jeziku / Valentina Budinčić // Jezik, književnost, teorija. – 345–358. | Summary

611. БУГАРСКИ, Ранко

Srpske slivenice : monografija sa rečnikom / Ranko Bugarski. – Novi Sad : Akademska knjiga, 2019. – 254. – (Biblioteka Arcus) | Уп. 633.

– ВАСИЉЕВИЋ, Аиђела

О метафори у географској терминологији : на основу примера из француског и српског језика | Уп. 250.

612. ВАСИЋ, Биљана

Придеви са значењем сличности : формални и семантички деривати / Биљана Васић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 185–196. | Summary

– ВАСИЋ, Саша

О квазиантонимији : на материјалу српских и руских пословица | Уп. 251.

613. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

Карабурма и Палицула – црна ли је бурма и пали ли се лула? / Жарко Б. Вељковић // Језик око нас. – 19–22.

614. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

О *жвакању, жватању, жваћкању и ива(њ)кању...* / Жарко Б. Вељковић // Језик око нас. – 15–16.

615. ВЕЉКОВИЋ, Жарко

О *Јовану, Ивану и Тивану* / Жарко Б. Вељковић // Језик око нас. – 25–26.

616. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

О антропоцентричној семантичкој деривацији реилексема у српском језику / Драгана Д. Вељковић Станковић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 25–48. | Summary

617. ВЕЉКОВИЋ СТАНКОВИЋ, Драгана

О именовану *човека* као материје и предмета у српском језику / Драгана Вељковић Станковић // Предавања 8. – 177–191.

– ВИТАС, Душко

Белешка о дигитализацији речника | Уп. 992.

618. ВИТАС, Душко

О појмовима *дигитално* и *дигитализација* / Душко Витас // ЈД. – 13 (2019), 23–26.

619. ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна

Још једном о речи *ожиљак* ‘*scitatrix*’ / Јасна Влајић Поповић // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 7–18. | Summary

620. ВУКСАНОВИЋ, Светлана

Семантичка анализа енглеских посуђеница у комуникацији на друштвеној мрежи Фејсбук / Светлана С. Вуксановић // Филолог. – 20 (2019), 198–220. | Summary

– ВУЛОВИЋ, Наташа

Богатство : конвенционални суд у систему вредности у српском језику и култури | Уп. 699.

Рад – нерад : конвенционални суд у систему вредности у српском језику и култури | Уп. 700.

– ВУЧКОВИЋ, Снежана

Из словенске ентомолошке лексике : *лентир* | Уп. 345.

– ГЕОРГИЈЕВ, Ивана

Etningvistički pristup temi *smrti* u srpskim i španskim paremijama | Уп. 255.

621. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Јована

Српска лексикографија од Вука до данас : каталог изложбе = Србская лексикография от Вука до современности : каталог выставки / Рајна Драгићевић и др. ; ур. Милосав Тешић, Рајна Драгићевић, Ненад Ивановић. – Београд : САНУ : Савез славистичких друштава Србије, 2018. – 407. / Јована Ј. Димитријевић // *Prevodilac*. – 38, 3/4 (2019), 78–82. | Приказ

622. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Јована

То је заиста *кринци* : о новом англицизму у српском језику / Јована Димитријевић // *ЈД*. – 13 (2019), 38–40.

623. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Саобраћајна терминологија у савременом српском језику / Гордана Д. Димковић Телебаковић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 409–418. | Резиме, Summary

624. ДИНИЋ, Јакша

Топоними Црноречја / Јакша Динић // *ОП*. – 26 (2019), 209–572. | Summary

625. ДРАГИН, Гордана

Свети Сава у топонимима и народном предању слива Студенице / Гордана С. Драгин // *ЗБМСКЈ*. – 67, 1 (2019), 155–164. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Вуков „Рјечник“ из новог угла : на примеру корпусне анализе именице *мјесто* | Уп. 949.

626. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна*

Интердисциплинарност лексикологије данас / Рајна М. Драгићевић // *Србистика* данас II. – 9–27. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Правописна решења нових речи у српским штампаним медијима | Уп. 461.

627. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику / Рајна М. Драгићевић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 109–116. | Резиме, Summary

628. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Умножавање мовираних фемининума на *-(к)иња* у савременом српском језику / Рајна М. Драгићевић, Милош В. Утвић // *СЈ*. – 24 (2019), 187–200. | Summary

629. ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексикографски аспект глаголске метонимије / Јасмина Дражић // *ЗБМСФЛ*. – 62, 1 (2019), 71–84. | Summary

– ЂЕРИЋ, Гордана

Речник сувишних речи | Уп. 994.

630. ЂИНЂИЋ, Марија

Турцизми у 20. тому „Речника САНУ“ / Марија С. Ђинђић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 441–448. | Резиме, Summary

631. ЂУКИЋ, Маријана

Лингвокултуролошка анализа концепта *пријатељство* у српском језику и српској култури / Маријана Р. Ђукић // О вредностима у српском језику. – 60–95.

632. ЂУКИЋ, Маријана

Прегрит / Маријана Ђукић // *Језик око нас*. – 99–100.

633. ЂУРИЋ, Милош

Srpske slivenice : monografija sa rečnikom / Ranko Bugarski. – Novi Sad : Akademska knjiga, 2019. – 254. – (Biblioteka Arcus) / Miloš D. Đurić // *Prevodilac*. – 38, 3/4 (2019), 73–78. | Приказ | Уп. 611.

– ЂУРКИН, Веселина

Деминутивне и аугментативне ријечи у Вуковом „Српском рјечнику“ и „Српским народним приповјеткама“ | Уп. 953.

Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић : творбено-семантичке одлике именица | Уп. 528.

– **ЗИРОЈЕВИЋ, Олга**

Istočno-zapadna sofa : mali kulturno-istorijski i kulinarski leksikon | Уп. 996.

– **ИВАНОВИЋ, Ненад**

„Позив и упутство за купљење речи по народу за Речник Српске краљевске академије“ (1889) : значајан прилог српској лексикографској култури | Уп. 997.

– **ИВАНОВИЋ, Милена**

Проблеми превођења властитих имена : патроними : на материјалу руског језика | Уп. 57.

– **ИЛИЋ, Мирјана**

Називи за женску особу у говорима призренско-тимочке зоне | Уп. 842.

Пастирска лексика Старе планине и Пећког Подгора | Уп. 843.

– **ЈАКУШКИНА, Екатарина**

Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контексте : на примере говора Манячи | Уп. 845.

– **ЈАНИЋ, Александра**

Морфолошко-фонолошки статус суфикса *-ак/-њак/-јак/-љак* на примеру именичких жаргонизама у српском језику | Уп. 443.

Синонимија и блискозначност именица у „Речнику жаргонизама јужне пруге“ | Уп. 846.

– **ЈАНКОВИЋ, Ђорђе**

Неологизми Лазе Костића и њихова творба нултим суфиксом | Уп. 734.

– **ЈАЊИЋ, Јелена**

Прилог реконструкцији ојконима Вогошћа | Уп. 847.

634. ЈАЊИЋ, Марина

Колоквијална лексика у говору нишких средњошколаца / Марина С. Јањић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 109–130. | Summary + Прилог

– **ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана**

Домаћин и *домаћица* у контексту српског језика | Уп. 705.

635. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Статус лексеме *сам* у савременом српском језику / Ана М. Јањушевић Оливерич // НЈ. – 50, 2 (2019), 123–129. | Резиме, Резюме

– **ЈАШОВИЋ, Голуб**

Опсцена лексика у ономастичкој грађи пописаној у Горњој Топлици у јужном Стигу | Уп. 850.

– **ЈОВИЋ, Емилија**

Лингвистички и културолошки аспект описивања историзама : на материјалу руског и српског језика | Уп. 269.

– **ЈОВИЋ, Надежда**

Називи за жену и човека лаког морала у „Црнотравском речнику“ Р. Стојановића | Уп. 851.

636. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Библијски израз *син чов(ј)еч(и)ји* из угла српске описне лексикографије / Владан Јовановић // ЗбМСФЛ. – 62, 1 (2019), 85–96. | Резюме

637. ЈОВАНОВИЋ, Иван

Употреба и значење опсцене лексике у српским новокомпонованим песмама / Иван Н. Јовановић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 153–176. | Résumé

638. ЈОВАНОВИЋ, Ивана

О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи / Ивана Р. Јовановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 297–306. | Резиме, Summary

639. ЈОВАНОВИЋ, Ивана

Прилог расправи о основама лексичко-граматичких значења глаголских речи за означавање стања и звуковног оглашавања / Ивана Р. Јовановић // СЈ. – 24 (2019), 707–723. | Summary

640. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман трпног глаголског придева у „Речнику САНУ“ / Јована Б. Јовановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 49–57. | Резиме, Summary

– ЈОВАНОВИЋ, Радоје

Чачанизми : речник локализама, архаизама и туђица у чачанском крају | Уп. 1000.

641. ЈОШИЋ, Неђо

Винаверове крушке *крустуменка* и *бергамка* и ријеч-двије поводом њих / Неђо Г. Јошић // НЈ. – 50, 2 (2019), 419–427. | Резиме, Резюме

– ЈУРИШИЋ, Марина

Називи за *печурку* у српским народним говорима | Уп. 852.

642. КЕЦМАН, Милош

Етимолошка и лексичко-семантичка анализа турцизама у Кочићевим приповијеткама о Симеуну Ђаку / Милош М. Кецман // Филолог. – 20 (2019), 324–349. | Summary

643. КЛИКОВАЦ, Душка

О предлогу *поврх* / Душка Б. Кликовац // НЈ. – 50, 2 (2019), 237–258. | Резиме, Summary

– КНЕЖЕВИЋ, Ивана

Адаптација лексице црквенословенског порекла у научним теолошким радовима на српском и енглеском језику | Уп. 275.

Грецизми у теолошким радовима академског подстила на енглеском и српском језику | Уп. 276.

– КНЕЖЕВИЋ, Саша

Непознате ријечи и изрази | Уп. 745.

644. КЊИЖАР, Иван

Примена корпусног испитивања импликативних маркера пресупозиције у лексикографији / Иван Књижар // ПЛ. – 20 (2019), 87–103. | Summary

– КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилистичка прича о ријечима Мира Вуксановића | Уп. 750.

645. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Verbalne асоцијације u vezi sa лексемима којима се именују примарно-основне боје у српском језику / Сања Кример Габоровић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 153–169. | Summary

646. КРИМЕР ГАБОРОВИЋ, Сања

Генеа категорије *розе* у лексичко-семантичком пољу *боја* у српском језику / Сања Кример Габоровић // ЗбМСФЛ. – 62, 1 (2019), 115–150. | Summary

– КРСТЕВ, Цветана

О одабиру одредница за електронски речник српског језика и њиховом повезивању | Уп. 1001.

647. КУЉАНИН, Сања

Умањеност као лексичко-морфолошка категорија : на примјерима из дјела Бранка Ћопића / Сања М. Куљанин // Значај српског језика... – 167–191. | Summary

– ЛАЗАРЕВИЋ, Мирослав

Речник етника и ктетика. Књ. 3, Р–Ш | Уп. 1003.

648. ЛИЛИЋ, Драган

Опсцена лексика у насловима таблоидне штампе / Драган В. Лилић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 229–236. | Résumé

– **ЛИЧИНА, Ђорђе**

Банијски рјечник : мало познате и непознате ријечи и изрази, обичаји и вјеровања, необични надимци и друге занимљивости у староговору Срба са Баније | Уп. 1004.

649. ЛОМА, Александар

Ковиле, арханђео Михаило и Свети Никола / Александар Лома // Глас САНУ. – 31 (2019), 37–68. | Summary

– **ЛОМА, Александар**

Стрп. *Погорь, Опогорь* | Уп. 926.

650. МАКЕВИЋ, Милош

О лексеми *домазет* / Милош Макевић // Савремена проучавања језика... – 105–109. | Резюме

– **МАРКОВИЋ, Бранкица**

Из виноградарске лексике Црмнице | Уп. 856.

О виноградарској лексици у „Речнику Куча“ | Уп. 857.

651. МАРКОВИЋ, Јордана

Опсцена лексика са кореном *гуз-* и *дун-* у номинацији човека / Јордана С. Марковић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 253–274. | Резюме

– **МАТИЈАШЕВИЋ, Јелка**

Дериватолошко-лексиколошка истраживања руског и српског језика : зборник радова Јелке Матијашевић | Уп. 287.

652. МАТИЦКИ, Миодраг

Језикотворство у причама и речима / Миодраг Матицки // ЗМСКЈ. – 67, 1 (2019), 221–225. | Summary

– **МАЦАНОВИЋ, Ана**

Лексичко-стилске особености у београдским културним водичима | Уп. 757.

653. МИЛАНОВ, Наташа

Прилог опису семантике придева *празан* / Наташа М. Миланов // НЈ. – 50, 2 (2019), 449–456. | Резиме, Резюме

– **МИЛОРАДОВ, Дејан**

Батрахолошко-херпетолошки речник српскога језика : имена водоземаца и гмизаваца | Уп. 1006.

654. МИЛОРАДОВ, Дејан

Грађа за медицински речник / Дејан Милорадов // ЗМСКЈ. – 67, 3 (2019), 1043–1117. | Summary

655. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Сложенице са именицом *вода* у српским народним говорима и српској култури / Софија Р. Милорадовић, Владан З. Јовановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 753–763. | Резиме, Резюме

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана**

Онлајн речници и народна лексикографија | Уп. 1007.

656. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Марија

Антонимија придева просторних односа / Марија С. Милосављевић // Филолог. – 20 (2019), 306–323. | Summary

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања**

Вербализација концепта *здравље* у тимочко-лужничким говорима | Уп. 862.

Вербализација концепта *част* на језичкој слици света Куча | Уп. 863.

657. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Идеофони у српској језику : дефиниција и функције : илустрација на примеру идеофона *бам* / Тања Ч. Милосављевић // НЈ. – 50, 1 (2019), 1–15. | Резюме

– **МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања**

Концепт *гостопримство* у језичком сазнању српског народа : на примерима из Вукове грађе | Уп. 971.

658. МИЉКОВИЋ, Вања

Зашто *френдрави* нису језичке кртице / Вања Миљковић // Језик око нас. – 71–75.

– **МИЋИЋ, Весна**

Соматизам *очи* као локализатор емоција у руском и српском језику | Уп. 290.

659. МИРОХА, Пјотр

Полисемија српске лексеме *народ* и њене последице : пример „Начертанија“ Илије Гарашанина / Пјотр Мироха // О вредностима у српском језику. – 96–110.

660. МИШИЋ, Биљана

Ријеч и идеја : Како мислимо речи : прилози проучавању когнитивних аспеката српске лексике / Драгана Д. Вељковић Станковић. – Београд : Јасен : Филолошки факултет, 2018. – 272. – (Библиотека Језикословље) / Биљана Б. Мишић // СЈ. – 24 (2019), 849–852. | Приказ | Уп. 662, 680.

– **МРШЕВИЋ РАДОВИЋ, Драгана**

Брбљивац у српској фразеологији | Уп. 708.

661. НЕШОВИЋ, Матија

Називи српских села и делова градова у вербалним асоцијацијама говорника српског језика / Матија Нешовић // Славистика. – 23, 2 (2019), 64–78. | Резюме

662. НИКОЛИЋ, Весна

Како мислимо речи : прилози проучавању когнитивних аспеката српске лексике / Драгана Д. Вељковић Станковић. – Београд : Јасен : Филолошки факултет, 2018. – 272. – (Библиотека Језикословље) / Весна Николић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 190–198. | Приказ | Уп. 660, 680.

663. НИКОЛИЋ, Весна

Концепт *понос* у српском језику и култури / Весна С. Николић // О вредностима у српском језику. – 111–142.

– **НИКОЛИЋ, Весна**

Лексикографски аспект Вукових путовања | Уп. 976.

664. НИКОЛИЋ, Марина

Бела куга / Марина Николић, Слободан Новокмет // Језик око нас. – 109–112.

665. НИКОЛИЋ, Марина

Како се зову противници вакцинације? / Марина Николић, Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 65–68.

666. НИКОЛИЋ, Марина

Менаџмент / Марина Николић // Језик око нас. – 77–79.

667. НИКОЛИЋ, Марина

Хендловати и *мингловати* / Марина Николић // Језик око нас. – 63–64.

– **НИКОЛИЋ, Милка**

Лексика савремене српске прозе за децу у 21. веку на примеру стваралаштва Уроша Петровића | Уп. 767.

668. НОВОКМЕТ, Слободан

Англицизми наши насušни / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 80–82.

669. НОВОКМЕТ, Слободан

Кад је тешко, онда је *кљач играч* / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 76.

670. НОВОКМЕТ, Слободан

Називи животиња у хомонимским паровима у „Речнику САНУ“ / Слободан Б. Новокмет // НССУВД. – 48, 1 (2019), 291–301. | Summary

671. НОВОКМЕТ, Слободан

Нови англицизми у српском језику : *гарбици тајм* и *бинцовање* / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 69–70.

– **ОПСЦЕНА и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику** = Опсцена и друга колоквијална лексика во српскиот и македонскиот јазик : зборник радова са научног скупа Опсцена и друга колоквијална лексика у српском и македонском језику одржаног 19. априла 2019. године у Нишу | Уп. 300.

672. ОТАШЕВИЋ, Ђорђе

Нова лексика у области туризма у савременом српском језику / Ђорђе Р. Оташевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 399–408. | Резиме, Summary

– **ПАВЛОВИЋ, Петар**

Српски речник страних речи у физичкој култури : Д–Ћ | Уп. 1009.

673. ПЕРИШИЋ, Јелена

Блискозначне именице *основа* и *темељ* и методе њихове семантичке диференцијације / Јелена Перишић // ППЈ. – 50 (2019), 85–108. | Summary

674. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Из средњоморачке ономастике : грађа / Драгољуб Петровић, Јелена Капустина // ОП. – 26 (2019), 47–208. | Summary

675. ПЕТРОВИЋ, Срђан

Српска лексика у прошлости и данас / Рајна Драгићевић. – Нови Сад : Матица српска, 2018. – 448. / Срђан Петровић // Славистика. – 23, 2 (2019), 215–222. | Приказ

– **ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана**

Географски термини у речницима Вука Стефановића Караџића | Уп. 980.

676. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

О релационим микропонимима у Рађевини / Мирјана С. Петровић-Савић // НЈ. – 50, 2 (2019), 699–705. | Резиме, Резюме

677. ПИПЕР, Предраг

О архаизмима у српском језику, посебно граматичким / Предраг Ј. Пипер // НЈ. – 50, 2 (2019), 95–107. | Резиме, Резюме

– **ПОПОВИЋ, Михаило**

Quelques paires étymologiques français – serbe du champ lexical des vêtements | Уп. 306.

678. ПОПОВИЋ НИКОЛИЋ, Данијела

Прилози Тихомира В. Ђорђевића у часопису „Anthrophyteia“ Фридриха С. Крауса / Данијела Н. Поповић Николић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 291–312. | Summary

– **ПРЕТРАГА** корпуса заснована на употреби екстерних лексичких ресурса путем веб-сервиса | Уп. 1012.

679. ПРОДАНОВИЋ СТАНКИЋ, Диана

Увод у лексичку полисемију / Ана Халас Поповић. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2017. – 121. / Диана Продановић Станкић // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 285–289. | Приказ

– **ПРЋИЋ, Твртко**

Engleski u srpskom | Уп. 309.

– **РАДАН, Михај**

Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева | Уп. 872.

680. РАТКОВИЋ, Драгана

Како мислимо речи : прилози проучавању когнитивних аспеката српске лексике / Драгана Д. Вељковић Станковић. – Београд : Јасен : Филолошки факултет, 2018. – 274. – (Библиотека Језикословље) / Драгана Ратковић // ЗбМСФЛ. – 62, 1 (2019), 212–218. | Приказ | Уп. 660, 662.

681. РИСТИЋ, Стана

Концепт *породица* у српском језику у светлу системских података / Стана Ристић, Ивана В. Лазић Коњик // О вредностима у српском језику. – 37–59.

682. САВИЋ, Марија

Англосрпски као језик банкарске струке у српском језику : формално-садржинска адаптација англицизама у банкарском регистру / Марија Савић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 259–269. | Summary

– СПАСОЈЕВИЋ, Марина

О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику *признање* : *признавање*, *придружење* : *придруживање* и сл. у контексту актуелне друштвене политике | Уп. 584.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

О партикулама *замало* и *умало* | Уп. 588.

– СТЕВАНОВИЋ, Бошко

Речник црнотравских речи и израза | Уп. 1020.

– СТЕФАНОВИЋ, Душан

Из ткачке лексике села Трњана код Алексинца | Уп. 882.

Мотивисаност личних имена у Доњем Љубешу код Алексинца | Уп. 883.

Мушки и женски лични надимци у селу Катуну крај Алексинца | Уп. 884.

Ратарска лексика села Трњана код Алексинца | Уп. 886.

683. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Етнолингвистички опис концепта *здравље* у српском језику / Марија Стефановић // ЗбМСФЛ. – 62, 1 (2019), 97–113. | Резюме

684. СТЕФАНОВИЋ, Марија

Здравље у српском језику : ка когнитивној дефиницији / Марија Стефановић // О вредностима у српском језику. – 143–159.

– СТИЈОВИЋ, Рада

Узвици у савременом српском језику : класификација и лексикографска обрада | Уп. 593.

– СТОЈИСАВЉЕВИЋ, Мирјана

Унутрашњост поетонима *Тигар* Бранка Ћопића | Уп. 786.

– СТОШИЋ, Јелена

Лексеме које именују женску особу у Вуковом „Српском рјечнику“ (1818) | Уп. 985.

685. СТОШИЋ, Јелена

О опсценој лексички у „Рјечнику ЈАЗУ“ / Јелена М. Стошић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 373–386. | Резюме

686. СТРИЖАК, Никица

О *dimenzijama leksičkog znanja, načinima njegovog sticanja i procene* / Nikica Strižak // ПЛ. – 20 (2019), 19–30. | Summary

687. СУДИМАЦ, Нина

Partial Transphonemization of English Loanwords in Serbian : Acoustic Evidence from Three Vowels / Nina Sudimac, Violeta Stojičić // FU. – 17, 1 (2019), 75–83. | Rezime

– ТАНАСИЈЕВИЋ, Александар

Семантичка анализа фразеолошких јединица са компонентом *Бог* у шпанском и српском језику | Уп. 325.

– **ТОДОРОВИЋ, Стефан**

Стилска маркираност као бренд у преводним речницима | Уп. 86.

688. ТОМИЋ, Бојана

Теразије / Бојана Томић // Језик око нас. – 23–24.

– **ТОМИЋ, Горница**

Лексеме *језик*, *р(и)јеч* и *књига* из перспективе Вуковог „Рјечника“ и данашњег српског језика | Уп. 988.

689. ТРАЈКОВИЋ, Тајјана

Опсцено у српској антропонимији и топонимији / Тајјана Г. Трајковић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 419–432. | Summary

– **ТУТУШ, Николина**

Речник фитонима у лекаруши Косте Радовића (1830) | Уп. 943.

– **УРКОМ, Александер**

U susret novom mađarsko–srpskom rečniku : mesto privredne terminologije | Уп. 1086.

– **ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња**

Metonymy-Based Colour Metaphors Expressing Mind and Body States : Evidence from English and Serbian | Уп. 338.

– **ХЛЕБЕЦ, Борис**

Предвидљивост сложених термина | Уп. 88.

690. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена

Једно запажање о прилогу *вуковски* у српском језику / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // НЈ. – 50, 2 (2019), 457–463. | Резиме, Резюме

691. ЦВИЈОВИЋ, Драгана

Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе / Драгана Ј. Цвијовић // НЈ. – 50, 2 (2019), 141–150. | Резиме, Резюме

692. ЦИЦМИЛ РЕМЕТИЋ, Радојка

О топонимији Пивске жупе : Топонимија Жупе пивске / Мара Тијанић Вујовић. – Београд : САНУ, 2018. – 685 + 4 прилога и карта. – (Библиотека Ономастичких прилога ; 4) / Радојка Цицмил Реметић // ЗБМСКЈ. – 67, 2 (2019), 734–737. | Приказ

693. ШАНДРИХ, Бранислава

Чији је пример? : анализа лексичких обележја на примерима „Речника САНУ“ / Бранислава Б. Шандрих, Ранка М. Станковић, Мирјана С. Гочанин // НССУВД. – 48, 3 (2019), 299–316. | Summary

– **ШАПИЋ, Јулија**

О просторним фрагментизаторима са значењем *горњи део* – *доњи део* у руском језику у поређењу са српским | Уп. 341.

694. ШИПКА, Данко

Квантитативни лексички класификатори : приједлог таксономије / Данко М. Шипка // ЈФ. – 75, 1 (2019), 7–19. | Резиме, Summary

– **ШИПКА, Данко**

Лексикографске дефиниције између универзалног и традиционалног : квантитативно и квалитативно поређење дескриптивних рјечника | Уп. 342.

695. ШТАСНИ, Гордана

Језичка слика *воде* / Гордана Штасни // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 269–284. | Summary

696. ШТЕФАН, Јелена

Аспекти семантичког примовања : асоцијативна повезаност и преклапање семантичких одлика у односу према емоцијама и тренутном расположењу / Јелена Штефан // Савремена проучавања језика... – 153–161. | Summary

697. ШТРБАЦ, Гордана

Лингвокултуролошки статус лексеме *камен* / Гордана Штрбац // ГФФНС. – 44, 1 (2019), 285–300. | Summary

– ШТРБАЦ, Гордана

Терминологија куће и покућства у Ваљевској Подгорини | Уп. 889.

– ШУЛОВИЋ, Ксенија

Somatismo *corazón* en fraseología española, francesa y serbia | Уп. 343.

ђ) Фразеологија и паремнологија

– АНДРИЋ, Едита

Delovi ruku u frazeološkim jedinicama mađarskog i srpskog jezika | Уп. 234.

...*Zub za zub* : frazeološke jedinice sa komponentom *zub* u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 235.

– БАЈОВИЋ, Јелена

Фразеологизми између лексема и синтагми : у руско-српској контактної зони | Уп. 239.

– БРДАР САБО, Рита

(Ir)regularitäten der Numerusmarkierung bei somatischen Idiomen im Sprachvergleich | Уп. 246.

698. ВАСИЋ, Вера

Фразеологија о човеку и човек у фразеологији / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, 2018. – 284. / Вера Васић // ЗБМСФЛ. – 62, 1 (2019), 206–211. | Приказ | Уп. 703, 711.

699. ВУЛОВИЋ, Наташа

Богатство : конвенционални суд у систему вредности у српском језику и култури / Наташа С. Вуловић // НЈ. – 50, 2 (2019), 765–772. | Резиме, Резюме

700. ВУЛОВИЋ, Наташа

Рад – нерад : конвенционални суд у систему вредности у српском језику и култури / Наташа С. Вуловић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 271–278. | Резюме

– ГЕОРГИЈЕВ, Ивана

Etnolingvistički pristup temi *smrti* u srpskim i španskim paremijama | Уп. 255.

701. ДИМИТРИЈЕВИЋ, Иван

Тајни језик Срба : етнолингвистичко објашњење српских пословица и изрека / Иван Димитријевић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 167. – (Лингвистичке едисије. Популарна лингвистика ; 12)

702. ЂОРЂЕВИЋ, Весна

Пуши као Турчин / Весна Ђорђевић // Језик око нас. – 29–30.

703. ЂУКИЋ, Маријана

Фразеологија о човеку и човек у фразеологији / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2018. – 284. / Маријана Р. Ђукић // НЈ. – 50, 1 (2019), 131–139. | Приказ | Уп. 698, 711.

704. ИВАНОВИЋ, Маја

Razumevanje idioma kod mlađih i starijih odraslih osoba / Маја Р. Ivanović, Војана Ј. Дрљан // АФФ. – 31, 1 (2019), 267–284. | Summary

705. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ, Ана

Домаћин и *домаћица* у контексту српског језика / Ана М. Јањушевић Оливери // НССУВД. – 48, 1 (2019), 279–289. | Summary

– ЈАЋОВИЋ, Јелена

Les valeurs sémantiques et pragmatiques des temps verbaux dans les proverbes zooniques français et serbes | Уп. 266.

– ЈОВАНОВИЋ, Владан

Библијски израз *син чов(ј)еч(и)ји* из угла српске описне лексикографије | Уп. 636.

– **КЛЕУТ, Марија**

Сведочења Саве Текелије о фолклору | Уп. 963.

– **КОСТАДИНОВИЋ, Данијела**

Опсцене пословице и изреке из лесковачког краја | Уп. 855.

– **ЛАЧОКОВА, Ана Маргарета**

Rôznorodnosť biblizmov a problém vzmedzenia tejto skupiny frazém : na príklade slovenskej a srbskej biblickej frazeológie | Уп. 278.

– **МАНДИЋ, Слађана**

Slikovne sheme u poslovicama koje sadrže somatizme u engleskom i srpskom jeziku : iz kognitivnolingvističke perspektive | Уп. 280.

706. МАНОЈЛОВИЋ, Соња

О пореклу израза *метнаја налче* / Соња Манојловић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 183–194. | Резюме

– **МИТИЋ, Ивана**

Лингвостилистичка анализа лесковачких пословица без опсцених лексема | Уп. 865.

707. МИТИЋ, Ивана

О употреби израза *један/једно с другим и једна с другом* у српском језику / Ивана Митић // НЈ. – 50, 2 (2019), 335–342. | Резиме, Summary

708. МРШЕВИЋ РАДОВИЋ, Драгана

Брбљивац у српској фразеологији / Драгана Мршевић-Радовић // Предавања 8. – 193–198.

– **НЕДЕЉКОВИЋ, Даница**

Копулативне геминантне фраземе у немачком и српском језику | Уп. 298.

709. НОВОКМЕТ, Слободан

Може ли се *узети шут*? / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 61–62.

710. НОВОКМЕТ, Слободан

Шта је буквица из „очитати (не)коме буквицу”? / Слободан Новокмет // Језик око нас. – 115–116.

– **ПАНТОВИЋ, Драгана**

Prevodilački frazeološki mozaik na materijalu poezije Ane Ahmatove i njenih prevoda na srpski jezik | Уп. 75.

– **ПЕЈЧИЋ, Александар**

Verbs of Speaking in Serbian and English Proverbs | Уп. 303.

711. РИСТИЋ, Стана

Фразеологија о човеку и човек у фразеологији / Гордана Штрбац. – Нови Сад : Филозофски факултет, 2018. – 284. / Стана Ристић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 199–206. | Приказ | Уп. 698, 703.

– **РУЖИЋ, Владислава**

Синтакса и семантика предикатског израза *узнати (се)* | Уп. 569.

712. СИКИМИЋ, Биљана

Фолклорна инвектива : интерактивне римоване ругалице / Биљана Ј. Сикимић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 327–352. | Summary

713. СТАНИЋ, Данијела

Стереотип о Ери / Данијела С. Станић // НЈ. – 50, 2 (2019), 773–781. | Резиме, Summary

– **СТИЈОВИЋ, Рада**

Шта су *сталне груди*? | Уп. 984.

– **СТОШИЋ, Јелена**

Социјална неједнакост у руским и српским паремијама : лингвокогнитивна анализа | Уп. 324.

– **ТАНАСИЈЕВИЋ, Александар**

Семантичка анализа фразеолошких јединица са компонентом *Бог* у шпанском и српском језику | Уп. 325.

– **ТАНАСКОВИЋ, Тања**

Територијално маркирани фразеологизми у роману „Време кокоши“ Добрила Ненадића | Уп. 788.

714. ТОДИЋ САНКОВИЋ, Бојана

Може ли се *супруг упрегнути?* / Бојана Тодић Санковић // Језик око нас. – 17–18.

715. ТОДИЋ САНКОВИЋ, Бојана

Преко седам (х)авала и седам гора / Бојана Тодић Санковић // Језик око нас. – 27–28.

– **ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена**

Komunikativna funkcija zapovjedno-odričnih rečenica u engleskim i srpskim poslovicama | Уп. 340.

– **ШТАСНИ, Гордана**

Језичка слика *воде* | Уп. 695.

– **ШТРБАЦ, Гордана**

Лингвокултуролошки статус лексеме *камен* | Уп. 697.

716. ШТРБАЦ, Гордана

Фразеолошка јединица и приступи у њеном изучавању / Гордана Р. Штрбац // НССУВД. – 48, 1 (2019), 259–269. | Summary

– **ШУЛОВИЋ, Ксенија**

Somatismo *corazón* en fraseología española, francesa y serbia | Уп. 343.

е) **Стилистика**– **АЛЕКСИЋ, Маријана**

Језичко кодирање евиденцијалности у српском и шпанском новинском дискурсу | Уп. 233.

– **АНИЧИЋ, Градимир**

Муке с правописом у дневним новинама | Уп. 453.

717. БАБИЋ, Миланка

Граматика и семантика самоће у роману „Дервиш и смрт“ Меше Селимовића / Миланка Ј. Бабић // Значај српског језика... – 57–75. | Summary

718. БАБИЋ, Миланка

Језичко-стилске карактеристике Андрићеве приповијетке „Писмо из 1920. године“ / Миланка Ј. Бабић // Језичке и стилске... – 175–188.

719. БАБИЋ, Миланка

О особинама епистоларног дискурса у писмима војника и логораша из Првог свјетског рата / Миланка Ј. Бабић // СЈ. – 24 (2019), 201–219. | Zusammenfassung

720. БАБИЋ, Миланка

О особинама епистоларног дискурса у писмима војника и логораша из Првог свјетског рата / Миланка Ј. Бабић // Језичке и стилске... – 153–172.

– **БАЦИЋ, Милица**

Контрастивна анализа жанра онлајн похвала издавача на српском и енглеском језику | Уп. 241.

721. БОЈАНИЋ ЋИРКОВИЋ, Мирјана

Мала стика – змај жвака : шатровачки језик као поетички сигнал романа „Боли ме блајбингер“ / Мирјана Д. Бојанић Ћирковић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 23–40. | Резюме

– **БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Реформулација исказа у преводима „Новог завета“ на српски, грчки и македонски језик | Уп. 40.

– **БРОЊИЋ, Андријана**

Pride as a Metaphorical Treasure : the Conceptualization of Pride and Self-Respect in English and Serbian via ‘The Possession of a Precious Object’ Scenario | Уп. 247.

– **БУДИНЧИЋ, Валентина**

Епоними као врста позајмљеница у српском спортском дискурсу | Уп. 609.

– **БУЛАТОВИЋ, Весна**

Интерактивни елементи метадискурса у научним радовима из области електротехнике на енглеском и српском језику | Уп. 248.

– **ВАСИЉЕВИЋ, Анђела**

О метафори у географској терминологији : на основу примера из француског и српског језика | Уп. 250.

– **ВЕЉКОВИЋ, Маја**

Два руска глагола *быть* и њихови српски еквиваленти : на материјалу Толстојевог романа „Воскресение“ и његовог српског превода | Уп. 43.

722. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Глаголски облици за означавање прошлих радњи у роману „Мојковачка битка“ Тамила Сијарића / Бојана М. Вељовић // Српско језичко наслеђе... – 361–382. | Summary

723. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Стилистичке доминанте у делу „Ужице са вранама“ Љубомира Симовића : глаголски облици / Бојана М. Вељовић, Милка В. Николић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 25–37. | Summary

724. ВЕСЕЛИНОВИЋ, Соња*

О преводу и превођењу у делу Исидоре Секулић / Соња В. Веселиновић // Србистика данас II. – 142–159. | Summary

– **ВОЈВОДИЋ, Дојчил**

О видско-временској синонимији и метафори у српском, руском и другим словенским језицима | Уп. 253.

О семантичкој „отворености“ управних глагола *verba dicendi* : на примјерима из Андрићевог романа „На сунчаној страни“ | Уп. 520.

725. ВОЈИНОВИЋ КОСТИЋ, Јелена

Макроструктура скупштинских дебата и неке од њених језичких обележја на синтагматско-лексичком нивоу / Јелена Војиновић Костић // Баштина. – 49 (2019), 75–89. | Summary

– **ВУКОВИЋ, Ненад**

Превोђење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику | Уп. 45.

– **ВУКСАНОВИЋ, Светлана**

Семантичка анализа енглеских посуђеница у комуникацији на друштвеној мрежи Фејсбук | Уп. 620.

726. ВУЧЕНОВИЋ, Наташа

Homophobia in Serbian Online Discourse : the Case of The 2016 Belgrade Pride Parade / Nataša D. Vučenović // Филолог. – 19 (2019), 82–100. | Резиме

727. ВУЧКОВИЋ, Драгана

La synecdoque dans le roman „Le pont sur la Drina“ d’Ivo Andrić : analyse contrastive de la structure et de l’emploi / Dragana M. Vučković // Филолог. – 20 (2019), 372–391. | Резиме

– ГРЕБЕНАР, Јелена

Pogrešno protumačeni rusko-hrvatski lažni parovi u prevodenju lijepe književnosti | Уп. 46.

– ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана

Семантичко-морфолошка преводна метода у анализи српског и енглеског језика у контакту | Уп. 47.

728. ДМИТРОВИЋ, Дина

U potrazi za izgubljenim rajem : brend Grčke u reklamnom diskursu srpskih turističkih agencija / Dina Dmitrović // ЖЈ. – 39 (2019), 141–159. | Summary

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Правописна решења нових речи у српским штампаним медијима | Уп. 461.

– ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексикографски аспект глаголске метонимије | Уп. 629.

729. ДРАКУЛИЋ ПРИЈМА, Драгана*

О српско-руском фразеолошком речнику Бранислава Нушића са лингвокултуролошким коментарима / Драгана Р. Дракулић Пријма // Србистика данас I. – 65–82. | Резюме

730. ЂУКАНОВИЋ, Владо

Чујеш, секо, обуци се лепо... / Владо Ђукановић // Језик око нас. – 147–148.

731. ЂУКИЋ, Саша

Меша Селимовић о (српском) језику и (српској) књижевности / Саша М. Ђукић // Значај српског језика... – 155–166. | Summary

– ЂУРИН, Тајјана

Višestruki prevod kao odraz jezičkog preobilja u Vinaverovom prevodu Rableovog romana | Уп. 49.

– ЂУРИЋ ПАУНОВИЋ, Ивана

Преводилачка читања књижевног текста : превод романа „Парови“ Џона Апдајка на српски језик | Уп. 53.

– ЂУРКИН, Веселина

Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић : творбено-семантичке одлике именица | Уп. 528.

732. ЖИВКОВИЋ, Душан

Научни значаји и доминантни интертекстуални аспекти „Лингвостилистике књижевног текста“ Милоша Ковачевића / Душан Р. Живковић // СЈ. – 24 (2019), 87–113. | Summary

733. ЖИВКОВИЋ, Милан

Role and Importance of English Language Usage in the Banking Sector in Serbia / Milan D. Živković, Sonja P. Šuković // Филолог. – 20 (2019), 34–48. | Rezime

– ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана

Prevodilačke strategije za prenošenje jezika mladih na primeru prevoda romana „Ples sitnih demona“ Marka Vidojkovića na nemački jezik | Уп. 54.

– ЗОРИЋ, Милена

Функција славенизама у раним трагедијама Јована Стерије Поповића | Уп. 954.

– ИЛИН, Дарко

Rana prevodna i kritička ресерција Vinjeta Ivana Cankara u srpskoj sredini | Уп. 58.

734. ЈАНКОВИЋ, Ђорђе

Неологизми Лазе Костића и њихова творба нултим суфиксом / Ђорђе М. Јанковић // СЈ. – 24 (2019), 459–475. | Summary

– ЈАЋОВИЋ, Јелена

Одлике француског и српског језика економије | Уп. 267.

735. ЈАШОВИЋ, Голуб

Књиге и књижевници : о језику и белетристици на страницама приштинског „Јединства“ / Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет, 2019. – 226.

736. ЈЕЗИЧКЕ и стилске карактеристике текстова о Великом рату / гл. ур. Рајко Кузмановић ; одг. ур. Драгољуб Мирјанић ; ур. Миланка Бабић. – Бања Лука : Академија наука и умјетности Републике Српске, 2019. – 200. – (Зборник радова; 14. Одјељење књижевности и умјетности ; 23)

– **ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница**

The Effect of Speech Style on Vot Values in Serbian-English Interphonology | Уп. 268.

737. ЈОВАНОВИЋ, Александра

Бла, бла, бла : о форми и служби семантике и прагматике / Александра Јовановић, Стефан Милосављевић // ЈД. – 13 (2019), 27–35.

– **ЈОВАНОВИЋ, Иван**

Употреба и значење опсцене лексике у српским новокомпонованим песмама | Уп. 637.

738. ЈОВАНОВИЋ, Ивана

Лингвистика и стилистика медиолошких родова и врста / Ивана Јовановић. – Београд : Јасен, 2019. – 408. – (Библиотека Језикословље)

739. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Metafore istine u srpskom jeziku / Jovana Jovanović // ППЈ. – 50 (2019), 109–120. | Summary

740. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О међуисказној конвергенцији и хомогенизацији говора са синтаксичког и вербатолошког гледишта / Јелена Р. Јовановић Симић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 79–107. | Summary

741. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

О поновљеним мотивима у српским народним приповеткама / Јелена Р. Јовановић Симић // Српско језичко наслеђе... – 285–298. | Summary

742. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ, Јелена

Унутрашњи свет уметничког дела као песничка слика / Јелена Јовановић Симић // Предавања 8. – 137–150.

743. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Критичка анализа дискурса почетних млечних формула за бебе / Јелена М. Јосијевић, Јелена Р. Даниловић Јеремић // Брендрави у књижевности, језику и уметности. – 117–137. | Summary

744. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Критичка анализа представа људских тела у дискурсу функционалне хране / Јелена М. Јосијевић, Јелена Р. Даниловић Јеремић // Филолог. – 20 (2019), 109–134. | Summary

– **ЈОШИЋ, Неђо**

Винаверове крушке *крустуменка* и *бергамка* и ријеч-двје поводом њих | Уп. 641.

– **КАВГИЋ, Александар**

Quantifying the Frequency of Translation Shifts in Serbian-English Translations : a Case Study of Two Non-Fiction Texts | Уп. 60.

– **КЕЦМАН, Милош**

Етимолошка и лексичко-семантичка анализа турцизама у Кочићевим приповијеткама о Симеуну Ђаку | Уп. 642.

– **КИТАНОВИЋ, Јелена**

Прошла времена у роману „Странац“ Албера Камија и његовом преводном еквиваленту | Уп. 61.

Субјунктив у роману „Трагалац за златом“ Жан-Мари Гистав ле Клезиоа и његови преводни еквиваленти | Уп. 62.

– **КЛИКОВАЦ, Душка**

О стилским вредностима одсуства интерпункције | Уп. 474.

– **КНЕЖЕВИЋ, Ивана**

Адаптација лексице црквенословенског порекла у научним теолошким радовима на српском и енглеском језику | Уп. 275.

Грецизми у теолошким радовима академског подстила на енглеском и српском језику | Уп. 276.

745. КНЕЖЕВИЋ, Саша

Непознате ријечи и изрази / Саша Д. Кнежевић // Значај српског језика... – 257–270. | Summary

746. КОВАЧ, Јелена

Когнитивни културни модели у спреси са принципима учтивости у академском дискурсу : студија случаја / Јелена М. Ковач // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 419–432. | Summary + Додатак

– **КОВАЧ, Маја**

Izzivi pri prevajanju kratke proze Ivana Cankarja v srbski jezik | Уп. 63.

– **КОВАЧЕВИЋ, Дарко**

Kontrastivna analiza pisanog akademskog diskursa o umjetničkoj muzici na engleskom i srpskom jeziku | Уп. 277.

– **КОВАЧЕВИЋ, Зорана**

Prevodi romana Albe de Sespedes na srpskom i hrvatskom govornom području | Уп. 64.

747. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Језик и књижевност у лингвостилистичком приступу Душана Јовића / Милош М. Ковачевић // Језик, књижевност, теорија. – 93–103. | Summary

748. КОВАЧЕВИЋ, Милош

О Принципу и Настасијевићу пјесма Милована Витезовића у језичко-стилској анализи / Милош М. Ковачевић // Језичке и стилске... – 55–67.

749. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилске доминанте српских прозних писаца / Милош Ковачевић. – Андрићград : Андрићев институт, 2019. – 321. – (Библиотека Знамен србистике. Одјељење за језик ; 2)

750. КОВАЧЕВИЋ, Милош

Стилистичка прича о ријечима Мира Вуксановића / Милош М. Ковачевић // Српско језичко наслеђе... – 325–341. | Summary

– **КОСТИЋ ПАХНОГЛУ, Тамара**

Евалуација и лексичко-семантичке сличности и разлике превода песме „Град“ Константина Кавафија на српски језик | Уп. 65.

751. КРЦИЋ, Ненад

Множина властитих именица у разговорном језику : језичко-стилска анализа / Ненад Крчић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 587–599. | Summary

752. КУБУРИЋ МАЦУРА, Мијана*

Исказивање концесивних релација на нивоу текста у савременом српском језику / Мијана Ч. Кубурић Мацура // Србистика данас II. – 28–45. | Summary

753. КУЉАНИН, Сања

Експресивност језичких јединица у функцији изражавања револуционарних принципа младобосанаца / Сања М. Куљанин // СЈ. – 24 (2019), 393–406. | Zusammenfassung

754. КУЉАНИН, Сања

Експресивност језичких јединица у функцији изражавања револуционарних принципа младобосанаца / Сања М. Куљанин // Језичке и стилске... – 89–102.

– **КУЉАНИН, Сања**

Умањеност као лексичко-морфолошка категорија : на примјерима из дјела Бранка Топића | Уп. 647.

755. ЛЕРО МАКСИМОВИЋ, Соња

Језичка анализа предизборних слогана употријебљених у оквиру кампање за опште изборе у БиХ 2018. године / Соња Леро Максимовић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 369–380. | Résumé

– ЛИЛИЋ, Драган

Опсцена лексика у насловима таблоидне штампе | Уп. 648.

756. МАРКОВИЋ, Сузана

О давању и примању комплимената у српском језику / Сузана С. Марковић // Филолог. – 20 (2019), 135–156. | Summary

757. МАЦАНОВИЋ, Ана

Лексичко-стилске особености у београдским културним водичима / Ана Мацановић // Језик око нас. – 129–136.

758. МАЦУРА, Сања

Језик као идентитетска компонента ликова у романима Слободана Селенића / Сања Ђ. Мацура // Значај српског језика... – 111–131. | Summary

759. МАЦУРА, Сања

Позадински наративи / Сања Мацура // Језичке и стилске... – 127–141.

760. МИЛАНОВИЋ, Нина

Синтаксостилеме реда ријечи у текстовима савременика о младобосанцима / Нина С. Милановић // Језичке и стилске... – 103–124.

761. МИЛАНОВИЋ, Нина

Фигуре мисли у роману „Р. Ц. Неминовно“ (нова верзија) В. Матијевића / Нина Милановић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 211–219. | Summary

762. МИЛАШИН, Горан

О језику Твитера / Горан Милашин // Језик око нас. – 49–51.

763. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Комуникативне јединице с илокуцијом подржавања саговорника : прилог изучавању интенције слагања / Бојана С. Милосављевић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 157–167. | Резюме

764. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације / Бојана С. Милосављевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 541–550. | Резиме

– МИЛОСАВЉЕВИЋ, Стефан

О употреби итеративних глагола у перфекту за означавање избројивог мноштва радњи и њиховој конкуренцији са свршеним глаголима : на примерима из новинарског стила српског језика | Уп. 549.

– МИЛЧИЋ ЂОШИЋ, Данијела

Основне одлике научног стила Тихомира Ђорђевића у делу „Наш народни живот“ : на примеру адвербијалне детерминације | Уп. 550.

– МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Фонетске одлике врањског говора на примеру збирке песама „Метла за по кућу“ (1993) Мирослава Цере Михаиловића | Уп. 867.

– МИШИЋ, Биљана

Глаголи кретања са секундарним значењем у роману „Кукавичја пилад“ Лабуда Драгића | Уп. 552.

– МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана

Критичка анализа дискурса извештаја о терористичким нападима у српској и британској штампи | Уп. 293.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

О ученим изразима у савременом грчком језику | Уп. 296.

765. НИКОЛИЋ, Марина

Јутјуб за почетнике / Марина Николић, Слободан Новокмет // Језик око нас. – 56–58.

766. НИКОЛИЋ, Марина

Како говоре интелектуалци / Марина Николић // Језик око нас. – 144–146.

767. НИКОЛИЋ, Милка

Лексика савремене српске прозе за децу у 21. веку на примеру стваралаштва Уроша Петровића / Милка В. Николић // Значај српског језика... – 227–247. | Summary

768. НИКОЛИЋ, Милка

Стилистичке одлике савремених драмских текстова насталих у различитим друштвеним контекстима / Милка В. Николић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 215–225. | Summary

769. НИКОЛИЋ, Часлав

Српски језик може да говори : књижевна формулација језика у „Роману о Лондону“ Милоша Црњанског / Часлав В. Николић // Значај српског језика... – 43–55. | Summary

– ПАНИЋ, Светлана

Синтаксичке функције глаголског придјева трпног у роману „Опсада цркве Св. Спаса“ Горана Петровића | Уп. 561.

– ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга

Уčtivost pri neslaganju i slaganju u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 301.

– ПАНТОВИЋ, Драгана

Prevodilački frazeološki mozaik na materijalu poezije Ane Ahmatove i njenih prevoda na srpski jezik | Уп. 75.

– ПАПИШТА, Жолт

Dichotomous Structures : the Metaphors *Knowledge Is Light and Ignorance Is Darkness* in English and Serbian | Уп. 302.

– ПЕРИЋ, Зорана

Ауторска и преводилачка лексичка креативност : превођење неологизама на примеру изабраних дела Андреја Сапковског | Уп. 77.

– ПЕТЕРКЕ, Катарина

A Cross-Cultural Analysis of the Conceptual Metaphors of Brexit : Evidence from English, German and Serbian | Уп. 304.

770. ПОЛОВИНА, Весна

Комуникативно-функционална улога и когнитивни статус формално немаркираних импликација у разговорном дискурсу / Весна Половина, Иван Књиџар // ЗБМСФЛ. – 62, 1 (2019), 17–32. | Summary

771. ПОПОВИЋ, Драгана

Национално комуникативно понашање као објекат истраживања / Драгана Поповић // Славистика. – 23, 1 (2019), 176–182. | Резюме

– РАДИЋ, Јованка

О категоријалним изразима *шта*, *што* и *зашто* у језику Петра II Петровића Његоша : модалитет *бића* и *небића* у Његошовом идиолекту | Уп. 981.

– РАЗДОБУДКО ЧОВИЋ, Лариса

Лексико-фразеологичке средства експликације концепта *скука* у романе у стихах „Евгений Онегин“ А. С. Пушкина и в его переводе на сербский язык : к 220-летию со дня рождения А. С. Пушкина | Уп. 79.

– РАКИЋ, Александра

Турски суфикси у „Зони Замфировој“ Стевана Сремца | Уп. 567.

772. РАКИЋ, Александра

Функције и дистрибуција стилема у рекламама за козметичке производе / Александра Д. Ракић, Ана Ј. Вучићевић // Брендери у књижевности, језику и уметности. – 325–343. | Summary

773. РЕДЛИ, Јелена

Несистемски спојевни речи у правним текстовима / Јелена Р. Редли // НССУВД. – 48, 1 (2019), 227–236. | Summary

774. РЕЦИЋ, Емилија

Типови туђег говора у роману „Митрова Америка“ Петра Сарића / Емилија Д. Рецић // ЗбФФП. – 49, 1 (2019), 125–140. | Summary

– РУСИМОВИЋ, Тања

(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић | Уп. 571.

– САВИЋ, Марија

Англосрпски као језик банкарске струке у српском језику : формално-садржинска адаптација англицизама у банкарском регистру | Уп. 682.

– САВИЋ, Сандра

Именице субјективне оцене у роману „Корени“ | Уп. 573.

775. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Негативне метафоре у карактеризацији човека / Ана Р. Савић Грујић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 313–325. | Summary

776. САМАРЦИЋ, Биљана

Мјесто славенизама у језику књижевности / Биљана С. Самарцић // Значај српског језика... – 77–95. | Резюме

777. СИНАДИНОВИЋ, Данка

Lingvistička analiza istraživanja načina za ispoljavanje i preuzimanje inicijative u medicinskom susretu / Danka Sinadinović, Vesna Polovina // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 391–402. | Summary

778. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Бирај речи да глупост не зазвечи / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 93–95.

779. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Извештај с терена / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 87–92.

780. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Умиљата мачка у изборној кампањи / Светлана Слијепчевић Бјеливук // Језик око нас. – 85–86.

781. СРЕДОЈЕВИЋ, Дејан

Дикцијске карактеристике говорних стилова судских и духовних беседа / Дејан Средојевић // ЗбМСФЛ. – 62, 2 (2019), 59–87. | Summary

782. СТАМЕНКОВИЋ, Душан

Студија књижевних и некњижевних метафора из српског језика / Душан Стаменковић, Катарина Миленковић, Јована Динчић // ЗбМСФЛ. – 62, 2 (2019), 89–104. | Summary

– СТАНКОВИЋ, Селена

Les titres d'oeuvres littéraires : la traduction du français vers le serbe | Уп. 83.

783. СТЕВАНОВИЋ, Јулијана

О типовима говора у путописном роману „Африка“ Растка Петровића / Јулијана С. Стевановић, Тамара Н. Лутовац // Брендони у књижевности, језику и уметности. – 313–323. | Резиме

– СТЕПАНОВ, Маја

Поредбене клаузе са значењем еквативности у роману „Бакон богородичине цркве“ Исидоре Секулић | Уп. 591.

– СТИЈОВИЋ, Рада

Шта су *сталне груди*? | Уп. 984.

784. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Семољ људи у огледалу сложености у „Семољ људима“ Мира Вуксановића / Јелица Стојановић // *Значај српског језика...* – 97–109. | Résumé

785. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба лексичких јединица *Косово*, *Црна Гора* и *Срб(и)ја* у „Горском вијенцу“ : лингвокултуролошки аспект / Јелица Стојановић // *Слово*. – 57 (2019), 13–35.

786. СТОЈИСАВЉЕВИЋ, Мирјана

Унутрашњост поетонима *Тигар* Бранка Ћопића / Мирјана Н. Стојисављевић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 521–527. | Резиме

787. СУБАНОВИЋ, Катарина

Лингвистичко понашање жена у односу на псовање / Катарина Субановић // *Са-времена* проучавања језика... – 283–290. | Summary

788. ТАНАСКОВИЋ, Тања

Територијално маркирани фразеологизми у роману „Време кокоши“ Добрила Ненадића / Тања Ј. Танасковић, Тамара Н. Лутовац Казновац // *Српски језик, књижевност, уметност* 13. – 65–78. | Summary

789. ТЕШАНОВИЋ, Драго

Суфикси *-ица* и *-ка* у језику Петра Кочића / Драго В. Тешановић, Драгана Д. Лазић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 495–506. | Резиме, Summary

790. ТЈАПКО, Галина

О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману „На Дрини ћуприја“ / Галина Г. Тјапко // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 473–485. | Резиме, Резюме

– ТОДОРОВИЋ, Милан

Семантички и комуникативни превод „Алисе у земљи чуда“ : узроци, интенције и карактеристике два различита превода | Уп. 85.

– ТОЛСТОЈ, Светлана

Неколико руско-српских паралела из области народног правосуђа | Уп. 326.

791. ТОШОВИЋ, Бранко

Заграде у Андрићевим романима / Бранко Ђ. Тошовић // *НЈ*. – 50, 2 (2019), 487–494. | Резиме, Summary

– ТРНАВАЦ, Радослава

Изражавање евалуације и емоција у језичком систему | Уп. 38.

Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику | Уп. 330.

Утицај кондиционалних и концесивних реторичких односа на евалуацију у тексту новина у српском и руском језику | Уп. 332.

792. ЋЕРВИЗ НИШИЋ, Вера

Језичко-стилске одлике нагомилавања у роману „Дан шести“ Растка Петровића / Вера Ћервиз Нишић // *Језичке и стилске...* – 143–151.

– ФИЛИПОВИЋ, Весна

Девербативне именице са значењем симултаности у књижевноуметничком и журналистичком стилу | Уп. 600.

– ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Metonymy-Based Colour Metaphors Expressing Mind and Body States : Evidence from English and Serbian | Уп. 338.

793. ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња

Теорија појмовног обједињавања према теорији појмовних метафора : специфичности и примена у језичкој анализи / Sonja D. Filipović Kovačević // *АФФ*. – 31, 2 (2019), 191–216. | Summary

794. ФЕМИЋ, Радоје

Дијалектизми у драмама Жарка Команина / Радоје Фемић // Слово. – 57 (2019), 36–45.

– ХОРВАТ ФУТО, Харгита

Írói névadás és a nevek fordítása Gion Nándor „Bandaregényeiben“ | Уп. 90.

– ЦВИЈЕТИНОВИЋ, Весна

Konjunktivi kao diskursni markeri u naučnim radovima iz oblasti hemijskog inženjerstva na engleskom i srpskom jeziku | Уп. 339.

– ШАФЕР, Марина

Промотивне (акцијске) понуде у рекламном дискурсу исказане независносноложеном реченицом са кондиционалним међуклаузалним семантичким односом | Уп. 603.

– ШТАСНИ, Гордана

Сраслице и полусложеничке конструкције у роману „Сплеткарење са сопственом душом“ Марије Јовановић | Уп. 604.

795. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Облици и стилистичка функција неких заменичких прилога у роману „Звона за Тројицу“ Мирослава Тохоља / Михаило Шћепановић // Значај српског језика... – 249–256. | Zusammenfassung

796. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Оними под лупом лингвостилистике / Михаило М. Шћепановић // СЈ. – 24 (2019), 127–134. | Summary

797. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Типови дијалектизама у књижевном тексту Мира Вуксановића / Михаило М. Шћепановић // Српско језичко наслеђе... – 343–350. | Summary

ж) Методика наставе српског књижевног језика**798. БЕКО, Лидија**

Подучавање рударске терминологије на РГФ-у путем CLIL методе и српског језика на првој години студија / Лидија В. Беко // СЈ. – 24 (2019), 725–736. | Summary

799. БРБОРИЋ, Вељко

Знање студената о ауторству наших правописа / Вељко Ж. Брборић // НЈ. – 50, 2 (2019), 727–735. | Резиме, Summary

800. БРБОРИЋ, Вељко

Статус српског језика у образовном систему Србије / Вељко Брборић // Предавања 8. – 165–176.

801. ВУЧИНА СИМОНОВИЋ, Ивана

Причаћу вам причу о жаби : особености отварања дечје нарације на српском језику / Ивана Ј. Вучина Симоновић, Ана С. Јовановић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 127–140. | Summary

– ДЕШИЋ, Милорад

Правопис српског језика : школско издање | Уп. 459.

802. ДРАЖИЋ, Јасмина

Методика наставе српског језика и књижевности у контексту савремених образовних изазова : Методика наставе српског језика и књижевности : методичка обрада граматичких садржаја / Гордана Штасни. – Београд : Завод за уџбенике, 2018. – 173. / Јасмина Н. Дражић // ЗбМСКЈ. – 67, 2 (2019), 730–734. | Приказ

803. ЖЕЖЕЉ РАЛИЋ, Радмила

Маша и Раша : приручник за учитеље уз уџбенички комплет Српски језик за трећи разред основне школе / Радмила Жежељ Ралић. – 4. изд. – Београд : Klett, 2019. – 76.

804. ЖЕЖЕЉ РАЛИЋ, Радмила

Маша и Раша : приручник за учитеље уз уџбенички комплет Српски језик за четврти разред основне школе / Радмила Жежељ Ралић. – 5. изд. – Београд : Klett, 2019. – 71.

805. ЖЕЖЕЉ РАЛИЋ, Радмила

Приручник за учитеље уз уџбенички комплет Српски језик за други разред основне школе / Радмила Жежељ. – Београд : Klett, 2019. – 666, 432.

806. ЖЕЖЕЉ РАЛИЋ, Радмила

Приручник за учитеље уз уџбенички комплет Српски језик за први разред основне школе / Радмила Жежељ, Мирјана Ковачевић. – 2. изд. – Београд : Klett, 2019. – 758.

807. ИЛИЋ, Нина

Usvajanje konsonantskih skupova u srpskom jeziku kao maternjem / Nina Ilić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 511–523. | Summary

808. ЈОКСИМОВИЋ, Јелена

Српски језик и књижевност 5 : приручник за наставнике српског језика и књижевности за пети разред основне школе / Јелена Јоксимовић, Ивана Чукановић, Маја Анђелковић Шегуљев. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2019. – 918.

809. ЈОКСИМОВИЋ, Јелена

Српски језик и књижевност 6 : приручник за наставнике српског језика и књижевности за шести разред основне школе / Јелена Јоксимовић, Ивана Чукановић, Маја Анђелковић Шегуљев. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2019. – 824.

810. ЈОКСИМОВИЋ, Светлана

Српски језик : приручник за учитеље уз уџбенички комплет за први разред основног образовања и васпитања / Светлана Јоксимовић. – 2. изд. – Београд : Фреска, 2019. – 927.

811. КВИЗОВИ у настави српског језика и књижевности : приручник за наставнике / Весна Ломпар и др. – 2. изд. – Београд : Klett, 2019. – 132.

– КИШ, Наташа

Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе | Уп. 471.

812. КРАЈИШНИК, Весна

Препоручена лексика за предмет Српски као нематерњи језик за трећи циклус образовања : помоћно наставно средство за наставнике у остваривању исхода / Весна Крајишник, Александар Догнар. – Београд : Мисија ОЕБС-а у Србији, 2019. – 43.

813. МИЛАТОВИЋ, Вук

Методика наставе српског језика и књижевности : у млађим разредима основне школе / Вук Милатовић ; прир. Зорица Цветановић, Валерија Јанићијевић, Вишња Мићић. – 3. допуњено и прерађено изд. – Београд : Учитељски факултет, 2019. – 501.

814. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Развијање речничке културе у академској настави / Бојана С. Милосављевић // КњЈ. – 66, 1 (2019), 181–194. | Summary

815. МИХАЈЛОВИЋ, Јелена

Проблемски приступ настави граматике у основној школи / Јелена Михајловић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет у Приштини, 2019. – 150.

816. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Лексикологија у наставним плановима и програмима и школским уџбеницима / Милица М. Михајловић // Баштина. – 47 (2019), 85–102. | Summary

817. МРКАЉ, Зона

Српски језик и књижевност 6 : приручник за наставнике са дневним припремама за часове / Зона Мркаљ, Весна Ломпар. – Београд : Klett, 2019. – 647, 287.

818. НИКОЛИЋ, Биљана

Rano usvajanje sintakse sa fokusom na usvajanje prvih glagola / Biljana Nikolić // ПЈ. – 20 (2019), 31–40. | Summary

819. НИКОЛИЋ, Милка

Градијаца као стилистичка и синтаксичка категорија : методички приступ у средњошколској настави / Милка В. Николић // КњЈ. – 66, 2 (2019), 357–369. | Summary

820. НИКОЛИЋ, Милка

Композиција и структура лекције у уџбеницима српског језика за основну школу / Милка В. Николић // СЈ. – 24 (2019), 445–458. | Summary

821. ПРИРУЧНИК за учитеље : за предмет Српски језик : за други разред основне школе / Јелена Јоксимовић и др. – Београд : Вулкан издаваштво, Вулкан знање, 2019. – 890.

822. СИКОРА, Андреа Рожа

Српски као нематерњи језик : приручник за наставнике за други разред основне школе / Андреа Рожа Сикора. – Београд : Klett, 2019. – 131.

823. СТАКИЋ, Мирјана

Гласови српског језика : теоријско-методички аспект / Мирјана Стакић. – Ужице : Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет, 2019. – 180.

824. СТЕВАНОВИЋ, Јелена

Лексичко-семантичке особености у делима српских писаца и настава српског језика и књижевности / Јелена Стевановић, Јадранка Милошевић. – Београд : Институт за педагошка истраживања, 2019. – 223. – (Библиотека Истраживачки радови ; 99)

825. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Именице *nomina loci* у настави српског језика : лингвометодички аспект / Јована Стевановић // Савремена проучавања језика... – 217–226. | Summary

826. СТИПЧЕВИЋ, Балша

Како научити ђаке да препознају падеже? : падежни синкретизам као методички проблем / Балша Н. Стипчевић // КњЈ. – 66, 1 (2019), 123–138. | Summary

з) Дијалектологија**– БЈЕЛЕТИЋ, Марта**

Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима | Уп. 607.

827. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Алексиначки језички поучник / Недељко Богдановић, Маја Радоман Цветићанин, Александра Лончар Раичевић. – Алексинац : Центар за културу и уметност Алексинац, 2019. – 192. – (Едиција Завичај ; 6)

828. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Језичке крхотине и дијалекатски речник / Недељко Р. Богдановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 587–593. | Резиме, Резюме

– БОГДАНОВИЋ, Недељко

Опсцена лексика и вулгаризми у дијалекатским речницима | Уп. 608.

829. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Поглед са Чегра / Недељко Богдановић ; сарадник Милорад Стојковић. – Ниш : Удружење књижевника Бранко Миљковић : Удружење истраживача Naemimontana, 2019. – 162.

830. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Српска дијалекатска лексикографија / Недељко Р. Богдановић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 5–16. | Summary

831. БОЖИЋ СИНЧУК, Милица

Систем акцентуације у говору Лапова код Крагујевца / Милица Божић Синчук // Савремена проучавања језика... – 15–23. | Summary

832. БОЈОВИЋ, Јована

Једно искуство дијалекатског лексикографа / Јована Д. Бојовић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 17–25. | Summary

– БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Атрибутивне именице мотивисане соматизмом *глава* у српском и македонском језику и њиховим дијалектима | Уп. 245.

833. БОШЊАКОВИЋ, Жарко

Морфосинтаксичке сличности и разлике у два српска идиолекта из Малог Гаја (у Румунији) и Великог Гаја (у Србији) / Жарко С. Бошњаковић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 237–248. | Summary

834. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Епифонемско и ентимемско структурирање дијалекатског текста / Бојана М. Вељовић, Милка В. Николић // Брендрави у књижевности, језику и уметности. – 153–169. | Summary

835. ВЕЉОВИЋ, Бојана

Императив у говору северношарпланинске жупе Сиринић / Бојана М. Вељовић, Радивоје М. Младеновић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 73–100. | Резюме, Summary

836. ВИДАЧИЋ, Рената

Преношење акцента на проклитику у говору села Баткуша код Шамца / Рената Видачић // ППЈ. – 50 (2019), 211–243. | Summary

837. ВУЈАКЛИЈА, Данка

О егзистенцијалним реченицама у банатским говорима шумадијско-војвођанског дијалекта / Данка Вујаклија // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 125–155. | Summary

838. ВУКОВИМ трагом на Косову и Метохији / ур. Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет Универзитета у Приштини : Градска библиотека Вук Караџић, 2019. – 204. | Уп. 885.

– ГАЗДИЋ, Јелена

Лекавско јотовање дентала у цетињској штампи друге половине XIX вијека | Уп. 948.

839. ГЕНОВИЋ, Ђорђе

Основне акценатске особине говора села Виче / Ђорђе М. Геновић // СЈ. – 24 (2019), 753–766. | Summary

– ДИНИЋ, Јакша

Топоними Црноречја | Уп. 624.

840. ДРАГИН, Гордана

Прозодијски систем српског говора поморишког села Фенлак у Румунији / Гордана Драгин // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 105–123. | Summary

– ЂОРЂЕВИЋ, Срба

Врањски речовник : речник вароши Врање : врањско-српски (кадимлијски) | Уп. 995.

841. ИВАНОВИЋ БАРИШИЋ, Милина

Становање у Ваљевској Подгорини : етнолошки и етнолингвистички аспект / Милина М. Ивановић Баришић, Драгана И. Радовановић // ЗБФФП. – 49, 2 (2019), 3–14. | Summary

842. ИЛИЋ, Мирјана

Називи за женску особу у говорима призренско-тимочке зоне / Мирјана К. Илић // Филолог. – 19 (2019), 173–190. | Summary

843. ИЛИЋ, Мирјана

Пастирска лексика Старе планине и Пећког Подгора / Мирјана К. Илић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 37–45. | Резюме

– **ИСАИЛОВИЋ, Драгана**

Именослов власника имања у Латковцу и Великој Врбници од 1884. до 1886. године | Уп. 956.

844. ЈАКУШКИНА, Екатерина

Говори Црне Горе у „Општесловенском лингвистичком атласу“ / Екатерина И. Јакушкина // Српско језичко наслеђе... – 351–360. | Резюме

845. ЈАКУШКИНА, Екатерина

Западнобосанска диалектна лексика у общесербском контексте : на примере говора Манячи / Екатерина И. Јакушкина // НЈ. – 50, 2 (2019), 605–613. | Резиме

846. ЈАНИЋ, Александра

Синонимија и блискозначност именица у „Речнику жаргонизама јужне пруге“ / Александра А. Јанић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 87–108. | Summary

847. ЈАЊИЋ, Јелена

Прилог реконструкцији ојконима Вогошћа / Јелена В. Јањић // НЈ. – 50, 2 (2019), 707–714. | Резиме, Резюме

848. ЈАШОВИЋ, Голуб

Колебања и недоумице у дефинисању неких одредница у речнику Глише Елезовића и њихово значење у данашњим говорима Северне Метохије / Голуб М. Јашовић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 57–77. | Summary

849. ЈАШОВИЋ, Голуб

О говору Срба муслиманске вере у Фиру и Хамиљу у јужној Албанији / Голуб М. Јашовић // СЈ. – 24 (2019), 641–658. | Summary

850. ЈАШОВИЋ, Голуб

Опсцена лексика у ономастичкој грађи пописаној у Горњој Топлици у јужном Стигу / Голуб М. Јашовић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 131–144. | Summary

– **ЈОВАНОВИЋ, Миодраг**

Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика | Уп. 470.

– **ЈОВАНОВИЋ, Радоје**

Чачанизми : речник локализама, архаизама и туђица у чачанском крају | Уп. 1000.

851. ЈОВИЋ, Надежда

Називи за жену и човека лаког морала у „Црнотравском речнику“ Р. Стојановића / Надежда Д. Јовић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 177–197. | Summary + Речник

852. ЈУРИШИЋ, Марина

Називи за *печурку* у српским народним говорима / Марина С. Јуришић, Јелена Д. Јанковић // НЈ. – 50, 2 (2019), 429–439. | Резиме, Резюме

853. КАРАНОВИЋ, Зоја

Понешто о причању и генерисању приче и о стварности, пре свега : Тимок : фолклористичка и лингвистичка теренска истраживања : 2015–2017. / ур. Светлана Ћирковић. – Књажевац : Народна библиотека Његош ; Београд : Удружење фолклориста Србије, 2018. – 243. – (Едиција Књажевачким крајем ; 9) / Зоја С. Карановић // СЈ. – 24 (2019), 859–865. | Приказ

854. КОЗОМАРА, Драгомир

Вокалске редукције у говору Бастаса / Драгомир В. Козомара // НЈ. – 50, 2 (2019), 655–662. | Резиме, Summary

855. КОСТАДИНОВИЋ, Данијела

Опсцене пословице и изреке из лесковачког краја / Данијела Д. Костадиновић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 207–216. | Резюме

– **ЛИЧИНА, Ђорђе**

Банијски рјечник : мало познате и непознате ријечи и изрази, обичаји и вјеровања, необични надимци и друге занимљивости у староговору Срба са Баније | Уп. 1004.

– ЛОНЧАР РАИЧЕВИЋ, Александра

Белићеви погледи на природу експираторног акцента из данашње перспективе | Уп. 447.

856. МАРКОВИЋ, Бранкица

Из виноградарске лексике Црмнице / Бранкица Марковић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 171–181. | Summary

857. МАРКОВИЋ, Бранкица

О виноградарској лексиси у „Речнику Куча“ / Бранкица Ђ. Марковић // Српско језичко наслеђе... – 383–400. | Summary

858. МАРКОВИЋ, Јордана

О акценту као прилогу очувању дијалекта / Јордана С. Марковић // НЈ. – 50, 2 (2019), 627–636. | Резиме, Резюме

859. МАРКОВИЋ, Славољуб

О прозодијским особеностима деклинације именица у ијекавским говорима западне Србије / Славољуб З. Марковић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 101–122. | Резюме, Summary

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Одлуке Одбора за стандардизацију српског језика : Српски говори призренско-тимочке дијалекатске области | Уп. 482.

860. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Призренско-тимочки говори / Софија Милорадовић // Етно-културолошки зборник за проучавање културе источне Србије и суседних области. – 22 (2019), 77–85.

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

Сложенице са именицом *вода* у српским народним говорима и српској култури | Уп. 655.

861. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Стефан

Семантика и прагматика евалуативног рефлексивног датива у говору јабланичког краја : у светлу сродних феномена у другим језицима/говорима / Стефан Милосављевић // Савремена проучавања језика... – 45–56. | Summary

862. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Вербализација концепта *здравље* у тимочко-лужничким говорима / Тања З. Милосављевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 687–694. | Резиме, Summary

863. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Вербализација концепта *част* на језичкој слици света Куча / Тања З. Милосављевић // Српско језичко наслеђе... – 269–283. | Summary

864. МИМОВИЋ, Милица

Турцизми у збирци приповедака „Мој Колашин“ Григорија Божовића / Милица П. Мимовић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 125–132. | Summary

865. МИТИЋ, Ивана

Лингвостилистичка анализа лесковачких псовки без опсцених лексема / Ивана З. Митић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 275–290. | Summary

– МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Лексикологија у наставним плановима и програмима и школским уџбеницима | Уп. 816.

866. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

О Говору Новог Сада : Говор Новог Сада. Св. 1, Фонетске особине / ур. Жарко Бошњаковић. – Нови Сад : Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2009. – 348. – (Лингвистичке свеске ; 8) / Милица М. Михајловић // ЗбФФП. – 49, 1 (2019), 321–330. | Приказ

867. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Фонетске одлике врањског говора на примеру збирке песама „Метла за по кућу“ (1993) Мирослава Цере Михаиловића / Милица М. Михајловић // PhM. – 11 (2019), 439–454. | Summary

868. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Говор северношарпланинске жупе Сиринић / Радивоје Младеновић // СДЗб. – 66, 1 (2019), 1–1047. | Summary

869. МЛАДЕНОВИЋ, Радивоје

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору / Радивоје М. Младеновић, Бојана М. Вељовић // НЈ. – 50, 2 (2019), 679–685. | Резиме, Summary

870. ОГЊАНОВИЋ, Сања

О једном необичном реду речи у српским говорима : футурска конструкција типа *да идем ћу* / Сања П. Огњановић // СЈ. – 24 (2019), 537–547. | Resümee + Додатак

– ОДБОР за стандардизацију српског језика

Призренско-тимочки говори | Уп. 487.

– ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Из средњоморачке ономастике : грађа | Уп. 674.

Речник Драгачева | Уп. 1010.

– ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

О релационим микропонимима у Рађевини | Уп. 676.

871. ПОПОВИЋ, Душанка

Govor sela Podgore / Dušanka Popović. – Nikšić : Filološki fakultet, 2019. – 140.

872. РАДАН, Михај

Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева / Михај Н. Радан, Миљана-Радмила М. Ускату // НЈ. – 50, 2 (2019), 615–626. | Резиме, Summary

873. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из морфолошке проблематике говора Старе Молдаве у Банатској клисури : извештај са терена / Драгана И. Радовановић // ЗбФФП. – 49, 4 (2019), 185–195. | Summary

874. РАДОВИЋ ТЕШИЋ, Милица

Интеракција дијалекта и књижевног језика у Црној Гори двјеста година након Вукова „Рјечника“ / Милица Н. Радовић-Тешић // Српско језичко наслеђе... – 189–198. | Summary

– РАТКОВИЋ, Драгана

Дијалекатске појаве у вези с јатом у критичком издању „Горског вијенца“ Радмила Маројевића | Уп. 983.

875. РЕМЕТИЋ, Слободан

О једној старој падежној конструкцији у говору источнобосанских ера : генитив издвајања из скупине / Слободан Н. Реметић // НЈ. – 50, 2 (2019), 571–576. | Резиме, Резюме

876. РЕЦИЋ, Емилија

Обредна храна и пиће мештана Сиринићке жупе : народни календар / Емилија Д. Рецић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 163–176. | Summary

877. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Призренски говор – судбина и наука : поводом студије Тање Милосављевић „Лексика српског призренског говора“ / Ана Р. Савић Грујић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 177–188. | Summary

878. САВИЋ ГРУЈИЋ, Ана

Рефлекси финалног *л* у лексеми *заова* у говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне / Ана Р. Савић-Грујић // НЈ. – 50, 2 (2019), 645–653. | Резиме, Summary

879. СИМИЋ, Зоран

О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима / Зоран М. Симић // НЈ. – 50, 2 (2019), 663–677. | Резиме, Резюме

880. СИМИЋ, Радоје

Употреба глаголских облика у народним приповеткама из Боке которске / Радоје Д. Симић // Српско језичко наслеђе... – 179–188. | Summary

– СТАНКОВИЋ, Бранимир

DP or NP? : the Case of Serbian Southeastern Dialects and Macedonian Language | Уп. 315.

– СТЕВАНОВИЋ, Бошко

Речник црногравских речи и израза | Уп. 1020.

881. СТЕВАНОВИЋ, Јована

Романизми у „Црногравском речнику“ Радосава Стојановића : семантичка адаптација / Јована Стевановић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 197–210. | Summary

882. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Из ткачке лексике села Трњана код Алексинца / Душан Р. Стефановић // Филолог. – 20 (2019), 287–305. | Summary

883. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Мотивисаност личних имена у Доњем Љубешу код Алексинца / Душан Р. Стефановић // Баштина. – 49 (2019), 109–116. | Summary

884. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Мушки и женски лични надимци у селу Катуну крај Алексинца / Душан Стефановић // Савремена проучавања језика... – 35–43. | Summary

885. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Поводом двестоте године од објављивања Вуковог „Рјечника“ : Вуковим трагом на Косову и Метохији / ур. Голуб Јашовић. – Косовска Митровица : Филозофски факултет : Градска библиотека Вук Караџић, 2019. – 212. / Душан Р. Стефановић // ЗбФФП. – 49, 4 (2019), 309–314. | Приказ | Уп. 838.

886. СТЕФАНОВИЋ, Душан

Ратарска лексика села Трњана код Алексинца / Душан Р. Стефановић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 189–204. | Summary

887. ТРАЈКОВИЋ, Татјана

Ризница штокавске дијалекатске лексикографије : Дијалекатска лексикографија штокавског наречја : од 1818. до 2014. године / Љиљана Недељков, Бранкица Марковић // СДЗб. – 62 (2015), 247–326. / Татјана Г. Трајковић // PhM. – 11 (2019), 632–635. | Приказ

888. ЋИРИЋ, Љубисав

Репартиција рефлекса вокалног *л* у говорима Лужнице и Пирота / Љубисав Н. Ћирић // НЈ. – 50, 2 (2019), 637–644. | Резиме, Резюме

– ФЕМИЋ, Радоје

Дијалектизми у драмама Жарка Команина | Уп. 794.

889. ШТРБАЦ, Гордана

Терминологија куће и покућства у Ваљевској Подгорини / Гордана Р. Штрбац, Снежана Р. Штрбац // ЗбФФП. – 49, 2 (2019), 15–24. | Summary

– ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Типови дијалектизама у књижевном тексту Мира Вуксановића | Уп. 797.

VII. Историја српског језика**а) Опште****890. ДОЈЧИНОВИЋ, Данијел**

Српско писано наслеђе и историја средњовековне Босне и Хума / ур. Зорица Никитовић. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци : Филозоф-

ски факултет Универзитета у Бањој Луци ; Источно Сарајево : Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, 2018. – 417. / Данијел Дојчиновић // ЗБМСФЛ. – 62, 2 (2019), 263–271. | Приказ

891. МИЛАНОВИЋ, Александар

Милош Ковачевић као историчар српског књижевног језика / Александар М. Милановић // СЈ. – 24 (2019), 115–126. | Summary

892. ПАВЛОВИЋ, Јелена

Методолошки оквир за израду корпуса правних текстова 19. века / Јелена М. Павловић // Славистика. – 23, 2 (2019), 111–121. | Summary

893. САВИЋ, Виктор

Српска књижевна реч у својим првим столећима / Виктор Савић. – Ниш : Међународни центар за православне студије ; Подгорица : Матица српска, Друштво чланова у Црној Гори, 2019. – 324.

б) Текстови стари и нови, издања; њихова критика, порекло

894. БЕОГРАДСКИ паримејник / ур. Владан Тријић ; стручни саветник Миланка Уби-парип. – Фототипско изд. – Београд : Народна библиотека Србије : Платонеум, 2019. – 45, 229. – (Археографске фототипије ; 1)

895. БОШКОВ, Мирјана

Неколики прилози о хронографском изворнику Ђорђа Бранковића и поводом њега / Мирјана Ж. Бошков // ЗБМСКЈ. – 67, 1 (2019), 83–106. | Summary + Прилог

896. ВИТИЋ, Зорица

„Слово о Макавејима“ Григорија Богослова у преради Гаврила Тројачанина / Зорица С. Витић, Данијел М. Дојчиновић // ЗБМСКЈ. – 67, 1 (2019), 107–122. | Summary + Прилог

897. ВОЈНОВИЋ, Жарко

„Молитвеник“ Вићенца Вуковића (1560) у манастиру Јошаници / Жарко Војновић // АП. – 41 (2019), 145–153. | Summary

898. ДОЈЧИНОВИЋ, Данијел

Зашто је Владислав Граматик преписао „Житије Светог Ђирила“? / Данијел М. Дојчиновић // Српско језичко наслеђе... – 573–581. | Summary

899. ЈОВАНОВИЋ, Ана

Записи „Поменика Хоче“ / Ана Ж. Јовановић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 79–97. | Summary

900. ЈОВАНОВИЋ, Томислав

Апокриф „Како Марта осуди Пилата“ у три српска преписа / Томислав Ж. Јовановић // ЗБМСКЈ. – 67, 1 (2019), 59–71. | Резюме + Прилог

901. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Уз целовито издање „Приче о Акиру Премудром“ из рукописног зборника бр. 53 Народне библиотеке Србије / Марина Ф. Курешевић // ЗБМСКЈ. – 67, 1 (2019), 165–177. | Summary

902. МАРТИНОВИЋ, Милена

Један рукопис из збирке докумената „Епоха Црнојевића“ Народног музеја Црне Горе на Цетињу / Милена Мартиновић // АП. – 41 (2019), 87–130. | Summary + Додатак

903. НЕДЕЉКОВИЋ, Јасмина

Ђирилске рукописне књиге Библиотеке Матице српске. Књ. XVIII, Уџбеници и приручници / аутори каталогског описа и прилога Душица Грбић, Радоман Станковић (опис водених знакова), аутор прилога Душица Грбић, редактор Вера Јерковић. – Нови Сад : Библиотека Матице српске, 2018. – 106. [32] с таблама / Јасмина Недељковић // АП. – 41 (2019), 165–168. | Приказ

904. САВИЋ, Виктор

Прилози атрибуцији и издавању писарских руку : Трагом српске рукописне књиге XV–XVII века : из збирке рукописа Радослава Грујића : атрибуција и утврђивање писарских руку / Љупка Васиљев. – Сремски Карловци : Српска православна Епархија сремска, 2018. – 214. / Виктор Савић // ЗбМСКЈ. – 67, 2 (2019), 686–689. | Приказ

905. СТАНИШИЋ, Вања

О палеографским одликама ћириличке преписке везане за преиод владавине Шћепана Малог / Вања Станишић // Српско језичко наслеђе... – 213–222. | Резюме + Прилози

906. СТАНОЈЛОВИЋ, Јована

Писар и илуминатор четири четворојеванђеља с краја XV и почетка XVI века / Јована Станојловић // АП. – 41 (2019), 37–86. | Summary + Додатак

– ТОМИН, Светлана

Библиографија радова проф. др Јелке Ређеп : 1936–2014. | Уп. 1102.

907. ТОМИН, Светлана

О „Четворојеванђељу”, петој инкунабули из штампарије Црнојевића : неколико напомена / Светлана Томин // Српско језичко наслеђе... – 557–572. | Summary + Прилог

908. УБИПАРИП, Миланка

Почети српске химнографије. Савина служба Светом Симеону / Ирена Шпадијер. – Београд : Чигоја штампа, 2019. – 293. / Миланка Убипарип // АП. – 41 (2019), 157–164. | Приказ | Уп. 910.

909. ЧОЛАКОВИЋ, Вера*

Палеографске особине Службе Св. Атанасију и Кирилу / Вера Б. Чолаковић // Србистика данас II. – 46–63. | Резюме

910. ШПАДИЈЕР, Ирена

Почети српске химнографије. Савина служба Светом Симеону / Ирена Шпадијер. – Београд : Чигоја штампа, 2019. – 293. | Уп. 908.

911. ШТАВЉАНИН ЂОРЂЕВИЋ, Љубица

Допуна описа српских пергаментних рукописа XIII–XIV века из збирке Народне библиотеке „Кирило и Методије“ у Софији / Љубица Штављанин Ђорђевић, Љупка Васиљев // АП. – 41 (2019), 11–35. | Summary

в) Историјска фонетика, граматика, лексикологија, историја писма и правописа**912. АНТИЋ, Александра**

О језику путописа „Поклоњеније гробу господњу“ (1734) Андреја Петковића / Надежда Д. Јовић. – Ниш : Центар за црквене студије, 2017. – 168. / Александра М. Антић // ГСЈКњ. – 17 (2019), 107–111. | Приказ

913. АНТИЋ, Александра

Српскословенске и српске народне фонетске особине барањског преписа „Душановог Законика“ / Александра М. Антић // Баштина. – 49 (2019), 91–107. | Summary

– БАЈОВИЋ, Јелена

Торгово-економическая лексика в памятниках Древней Руси XI–XVII вв. : в сопоставлении с сербскими источниками | Уп. 238.

914. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Језик докумената Архива манастира Савине : 18. век / Исидора Г. Бјелаковић // Српско језичко наслеђе... – 515–526. | Summary

915. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Језик докумената Архива Српске православне епархије будимске у Сентандреји : прва половина 18. века / Исидора Г. Бјелаковић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 89–101. | Summary

916. ВУЧКОВИЋ, Снежана

О основним типовима историјске промене морфемске структуре речи / Снежана П. Вучковић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 63–77. | Summary

917. ГРКОВИЋ МЕЈЦОР, Јасмина

Допунска клауза у „Паштровским исптавама“ XVI–XVIII века / Јасмина М. Грковић-Мајдор // Српско језичко наслеђе... – 73–82. | Summary

918. ДИЛПАРИЋ, Предраг

Месне предлошке конструкције у две хрисовуље краља Стефана Уроша I / Предраг Д. Дилпарић // КњЈ. – 66, 1 (2019), 93–102. | Summary

919. ДИЛПАРИЋ, Предраг

Модалне конструкције *отъ/изъ* + генитив у три српске тетре из XIII и XIV века / Предраг Д. Дилпарић // СЈ. – 24 (2019), 597–608. | Summary

920. ДРАГИН, Наташа

Номинације лица у Јустинијановом закону према рукопису Борђошких из XVIII века / Наташа Драгин // ЗбМСФЛ. – 62, 2 (2019), 27–58. | Summary

921. ДРАГИН, Наташа

Сложенице у „Кратком опису Зете и Црне Горе“ (1774) : једно међуредакцијско поређење / Наташа Ж. Драгин // Српско језичко наслеђе... – 485–503. | Резюме

922. ИВАНОВА, Најда

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века / Најда И. Иванова // НЈ. – 50, 2 (2019), 783–790. | Резиме, Summary

– ЈАНКОВИЋ, Јелена

Славенизми у огледној свесци „Речника славеносрпског језика“ | Уп. 348.

923. КАРАЧОРОВА, Ивона

О редакцији „Псалтира“ из штампарије Црнојевића / Ивона Карачорова // Српско језичко наслеђе... – 13–38. | Summary

924. КУРЕШЕВИЋ, Марина

Синтаксичка анализа поука/гномских израза из „Повести о Акиру Премудром“ : у препису из рукописа бр. 29 манастира Савине из 1380. г. / Марина Ф. Курешевић // Српско језичко наслеђе... – 127–137. | Summary

925. ЛОМА, Александар

Глагол *осветити* у „Законику о рудницима“ / Александар Б. Лома // ЈФ. – 75, 2 (2019), 9–18. | Резюме, Summary

926. ЛОМА, Александар

Стрп. *Погорь, Опогорь* / Александар Лома // ОП. – 26 (2019), 1–16. | Zusammenfassung

927. МАТИЋ, Томислав

Теоријски приступ реду речи у граматикама српског језика и језичким студијама с краја XVIII и из прве половине XIX века / Томислав М. Матић // СЈ. – 24 (2019), 513–535. | Summary

928. МИЛАНОВИЋ, Александар

Статус онима страног порекла у славеносрпском језику / Александар М. Милановић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 103–114. | Summary

929. НИКИТОВИЋ, Зорица

Језичке разлике између „Иловичког“ (1262) и „Морачког“ (1615) преписа „Законоправила Светог Саве“ / Зорица В. Никитовић // Српско језичко наслеђе... – 163–178. | Summary

930. НОВАКОВ, Драгана

Најчешћа српска народна имена „Поменика манастира Крушедола“ и „Поменика манастира Дечана“ / Драгана Новаков // АП. – 41 (2019), 131–144. | Summary

931. ПАВЛОВИЋ, Слободан

Филолошке одлике српских писама риђанског попа Радула / Слободан Ј. Павловић // Српско језичко наслеђе... – 527–541. | Summary

932. ПАНТИЋ, Славица

Преводни еквиваленти италијанизма у „Граматици италијанској“ Викентија Љуштине (1794) / Славица Пантић // ППЈ. – 50 (2019), 29–46. | Summary

933. ПОЛОМАЦ, Владимир

Женска имена у „Поменику“ манастира Св. Тројве код Пљевља : XVI век / Владимир Р. Поломац // Српско језичко наслеђе... – 505–513. | Summary

934. ПОЛОМАЦ, Владимир

О графји и правопису у писмима Ахмет-паше Херцеговића / Владимир Р. Поломац // PhM. – 11 (2019), 35–47. | Summary

935. РАКИЋ, Југослава

Словенска имена у „Поменику“ манастира Дечана : XVI–XX века / Југослава Г. Ракић // Српско језичко наслеђе... – 543–555. | Summary

– РИБАРОВА, Зденка

Српско-македонски међуредакцијски контакти | Уп. 313.

936. САВИЋ, Виктор

Ван и напоље, њима сродне и с њима повезане речи у српском језику : прилог проучавању / Виктор Д. Савић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 115–131. | Summary

937. САВИЋ, Виктор

(Псеудо)класични и стари називи српских земаља у старим српским изворима / Виктор Савић // Српско језичко наслеђе... – 95–125. | Summary

938. САМАРЦИЋ, Биљана

Староставне горажданске књиге : ортографија и језик књига Горажданске штампарије / Биљана Самарцић. – Београд : Филип Вишњић ; Бања Лука : СПКД Просвјета : Секретаријат за вјере Републике Српске, 2019. – 423.

939. САМАРЦИЋ, Биљана

Статус српског именослова у дипломатичкој грађи средњовјековне Босне и Хума / Биљана С. Самарцић // СЈ. – 24 (2019), 549–564. | Резюме

940. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Антропонимијски систем и антропонимијске категорије у „Паштровским исправама“ (16–19. вијека) / Јелица Р. Стојановић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 75–87. | Резюме

941. СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Континуанти полугласника и наставак Г/Ј мн. у „Паштровским исправама“ XVI–XVIII вијека / Јелица Р. Стојановић // Српско језичко наслеђе... – 139–161. | Резюме

942. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена

Српске „срамотне“ пословице у XVIII и XIX веку / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // Опсцена и друга колоквијална лексика... – 445–463. | Резюме

943. ТУТУШ, Николина

Речник фитонима у лекаруши Косте Радовића (1830) / Николина Тутуш // ППЈ. – 50 (2019), 47–83. | Summary

944. ЦОЛИЋ ЈОВАНОВИЋ, Александра

О односу генитива и акузатива директног објекта у „Роману о Троји“ / Александра Ј. Цолић Јовановић // Филолог. – 20 (2019), 176–197. | Summary

945. ШЉИВИЋ ШИМШИЋ, Биљана

Deklinacija u paštrowskim ispravama 16–18. veka / Biljana Šljivić-Šimšić. – Beograd : Udruženje Paštrowića i prijatelja Paštrowića u Beogradu Drobni pijesak ; Petrovac na Moru : Društvo za kulturni razvoj Bauo, 2019. – 306. – (Biblioteka Kulturno nasljeđe Paštrowića)

г) Историја српског књижевног језика

946. АНТИЋ, Александра

Барокна геометрија реченице у делу „Кратка всемирна историја“ (1831) Георгија Магарашевића / Александра М. Антић // ЗбФФП. – 49, 1 (2019), 141–163. | Summary

947. БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора

Улога Вуковог „Рјечника“ у процесу стандардизације српског језика / Исидора Г. Бјелаковић // Susret kultura. – 45–62.

– ВУКОВИМ трагом на Косову и Метохији | Уп. 838.

948. ГАЗДИЋ, Јелена

Јекавско јотовање дентала у цетињској штампи друге половине XIX вијека / Јелена М. Газдић // Српско језичко наслеђе... – 469–483. | Summary

949. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Вуков „Рјечник“ из новог угла : на примеру корпусне анализе именице *мјесто* / Рајна Драгићевић // Предавања 8. – 151–163.

950. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О Вуковом „Рјечнику“ и око њега / Рајна Драгићевић // ЛМС. – 503, 1–2 (2019), 42–63.

951. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

О *човеку* у Вуковом „Рјечнику“ / Рајна М. Драгићевић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 27–36. | Summary

952. ДРАЖИЋ, Јасмина

Лексикографски поступак у Вуковом „Рјечнику“ / Јасмина Дражић // Susret kultura. – 63–82.

953. БУРКИН, Веселина

Деминутивне и аугментативне ријечи у Вуковом „Српском рјечнику“ и „Српским народним приповјеткама“ / Веселина В. Ђуркин // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 49–64. | Summary

– ЖИВКОВИЋ, Ема

Контрастивна анализа именичких сложеница у Вуковом „Српском рјечнику“ и Џонсоновом „Речнику енглеског језика“ | Уп. 260.

954. ЗОРИЋ, Милена

Функција славенизама у раним трагедијама Јована Стерије Поповића / Милена С. Зорић // ЗбМСКЈ. – 67, 2 (2019), 371–384. | Summary

955. ИВАНОВИЋ, Милан

Координиране истозначнице у посланицама Петра I Петровића Његоша / Милан Д. Ивановић // Српско језичко наслеђе... – 299–310. | Summary

– ИВАНОВИЋ, Ненад

„Позив и упутство за купљење речи по народу за Речник Српске краљевске академије“ (1889) : значајан прилог српској лексикографској култури | Уп. 997.

956. ИСАИЛОВИЋ, Драгана

Именослов власника имања у Латковцу и Великој Врбници од 1884. до 1886. године / Драгана М. Исаиловић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 47–56. | Summary

957. ЈАЊИЋ, Јелена

Симеон Милутиновић Сарајлија : између Вука и Његоша / Јелена В. Јањић // СЈ. – 24 (2019), 737–751. | Summary

958. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Партиципска образовања презентива актива (*-ћу*) и пасива (*-м*) и претерита актива (*-[в/иш]*) у делима владике Петра II Петровића Његоша у грађи и обради „Речника САНУ“ / Владан З. Јовановић // Српско језичко наслеђе... – 311–324. | Резюме

959. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Неке особине именичког, земјеничког и глаголског система Вукове „Писменице“ и Његошевог „Горског вијенца“ у односу на данашњу нормативну морфологију / Миодраг В. Јовановић // Српско језичко наслеђе... – 251–268. | Summary

960. ЈОВАНОВИЋ, Миодраг

Појава и моћ Вуковог „Рјечника“ из 1818. у оцјенама знаменитих књижевника и лингвиста / Миодраг Јовановић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 9–20. | Summary

961. ЈОВИЋ, Надежда

О језику „Зборника закона и уредба“ из 1867. и 1868. године / Надежда Д. Јовић // ГСЈКњ. – 17 (2019), 45–63. | Summary

962. КАРАНОВИЋ, Зоја

Вуков речник и српска култура : књига о заборављеним световима / Зоја Карановић. – Београд : Вукова задужбина ; Пожега : Издавачка радионица Свитак, 2019. – 210.

– КЕБАРА, Марина

„Српске народне пјесме“ Вука С. Караџића у светлу збирке „Песме Западних Словена“ Александра С. Пушкина | Уп. 272.

963. КЛЕУТ, Марија

Сведочења Саве Текелије о фолклору / Марија Н. Клеут // ЗбМСКЈ. – 67, 1 (2019), 187–196. | Summary + Додатак : Пословице и усмене фразе у делима Саве Текелије.

964. КОВАЧЕВИЋ, Војо

Вук и Бранко / Војо Ковачевић // Значај српског језика... – 133–154. | Summary

965. ЛИЛИЋ, Драган

Дефинисање лексема нелексичким средствима у „Српском рјечнику“ Вука Караџића / Драган В. Лилић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 99–106. | Summary

966. МАРОЈЕВИЋ, Радмило

Духовно завјештање : Његошева пјесма у „Тестаменту“ / Радмило Н. Маројевић // Српско језичко наслеђе... – 199–211. | Резюме

– МАЦАНОВИЋ, Ана

Вук као терминолог // Језик око нас. – 9–14.

967. МИЛАНОВИЋ, Александар

Вуков век / Александар Милановић. – Београд : Чигоја штампа, 2019. – 344.

968. МИЛАНОВИЋ, Александар

Опис говора Црне Горе у Суботићевој „Српској граматичи“ / Александар М. Милановић // Српско језичко наслеђе... – 83–93. | Summary

969. МИЛАНОВИЋ, Александар

Станислав Винавер о српској језичкој ситуацији с почетка 19. века / Александар Милановић // Предавања 8. – 121–129.

970. МИЛОРАДОВИЋ, Софија

„Не да се. Али ће се дати!“ : Вуков „Српски рјечник“ из 1818. као извор првог реда за новију српску културну историју / Софија Р. Милорадовић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 107–124. | Summary

971. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Тања

Концепт *гостопримство* у језичком сазнању српског народа : на примерима из Вукове грађе / Тања Милосављевић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 43–57. | Summary

972. МИЛОШЕВИЋ ЂОРЂЕВИЋ, Нада

Предања у Вуковом „Српском рјечнику“ објављеном 1818. године / Нада Н. Милошевић Ђорђевић // ЗбМСКЈ. – 67, 1 (2019), 179–185. | Summary

973. МИТИЋ, Кристина

Српска средњовјековна прошлост у Вуковом првом „Рјечнику“ / Кристина Митић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 21–29. | Summary

974. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Барокна геометрија реченице у драми „Невиност или Светислав и Милева“ (1827) Јована Стерије Поповића / Милица М. Михајловић // Баштина. – 48 (2019), 67–87. | Summary

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Историјски значај појаве првих речника савременог српског и грчког језика : Вук Караџић и Адамантиос Коранс | Уп. 295.

Питање стандардизације писма у Аромуна и Срба : сличности и разлике : Михаил Бојаџи и Вук Караџић | Уп. 297.

975. НИКОЛИЋ, Весна

Вукови погледи на творбу придева / Весна С. Николић // СЈ. – 24 (2019), 609–623. | Summary

976. НИКОЛИЋ, Весна

Лексикографски аспект Вукових путовања / Весна С. Николић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 327–340. | Summary

977. НОМАЧИ, Мотоки

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition of the Second Edition of Ioann Rajić's „History of Various Slavic Peoples“ (1823) / Motoki Y. Nomachi // НЈ. – 50, 2 (2019), 715–725. | Резиме

978. ОКУКА, Милош

„Србска Граматика за гимназијалну младеж Књажевства Србије“ Владимира Вујића (1856) / Милош Ђ. Окука // НЈ. – 50, 2 (2019), 791–802. | Резиме, Zusammenfassung

979. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Јелена

Статус финалних реченица у зборницима закона и уредбених указа из пете деценије 19. века / Јелена М. Павловић Јовановић // НЈ. – 50, 2 (2019), 361–368. | Резиме, Summary

980. ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

Географски термини у речницима Вука Стефановића Караџића / Мирјана Петровић Савић // ОП. – 26 (2019), 17–43. | Summary + Регистар географских термина

981. РАДИЋ, Јованка

О категоријалним изразима *шта*, *што* и *зашто* у језику Петра II Петровића Његоша : модалитет *бића* и *небића* у Његошевем идиолекту / Јованка Ј. Радић // Српско језичко наслеђе... – 223–250. | Summary

982. РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из одевне лексике у Вуковом „Рјечнику“ / Драгана И. Радовановић, Милица Ј. Дејановић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 149–162. | Резиме

983. РАТКОВИЋ, Драгана

Дијалекатске појаве у вези с јатом у критичком издању „Горског вијенца“ Радмила Маројевића / Драгана М. Ратковић // СЈ. – 24 (2019), 625–638. | Summary

– СПАСИЋ, Наташа

Поредбене и/или начинске конструкције од Вука до данас | Уп. 579.

– СТЕПАНОВИЋ, Жељко

„Српски рјечник“ (1818) и „Nowy słownik kieszonkowy polsko-niemiecko-francuzki“ (1805) | Уп. 320.

984. СТИЈОВИЋ, Рада

Шта су *сталне груди*? / Рада Стијовић // ЈД. – 13 (2019), 36–37.

– СТОЈАНОВИЋ, Јелица

Употреба лексичких јединица *Косово*, *Црна Гора* и *Срб(и)ја* у „Горском вијенцу“ : лингвокултуролошки аспект | Уп. 785.

985. СТОШИЋ, Јелена

Лексеме које именују женску особу у Вуковом „Српском рјечнику“ (1818) / Јелена Стошић // Наука и савремени универзитет 8, 2. – 31–41. | Summary

986. СТОШИЋ, Јелена

Називи занимања у „Тефтеру Нишавске митрополије“ из XIX века : 1834–1872. / Јелена М. Стошић // ГСЈКњ. – 17 (2019), 89–104. | Резюме

987. СУВАЈЦИЋ, Бошко

Књига о Вуку / Бошко Сувајић. – 2. изд. – Београд : Албатрос плус, 2019. – 236. – (Библиотека Албатрос ; 193)

988. ТОМИЋ, Горица

Лексеме језик, *р(и)јеч* и књига из перспективе Вуковог „Рјечника“ и данашњег српског језика / Горица Р. Томић // Српски језик, књижевност, уметност 13. – 93–101. | Summary

989. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ, Ирена

Терминологија из области метеорологије код Срба у XIX веку / Ирена Р. Цветковић Теофиловић // НССУВД. – 48, 1 (2019), 145–155. | Резюме

990. ЧУТУРА, Илијана

Српски језик и српска усмена књижевност у роману „Доктора Валентина Трубара и сестре му Симонете повест чудноватих догађаја у Србији“ Милисави Савића / Илијана Р. Чутура // Значај српског језика... – 193–225. | Summary

– ШАФЕР, Марина

О једном типу условних реченица с везником *да* у „Српским народним пословицама“ Вука Стефановића Караџића | Уп. 602.

VIII Речници стари и нови српског језика односно српског и ког страног језика**– БЈЕЛАКОВИЋ, Исидора**

Улога Вуковог „Рјечника“ у процесу стандардизације српског језика | Уп. 947.

– БЈЕЛЕТИЋ, Марта

Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима | Уп. 607.

– БОГДАНОВИЋ, Недељко

Лезичке крхотине и дијалекатски речник | Уп. 828.

Опсцена лексика и вулгаризми у дијалекатским речницима | Уп. 608.

991. БОГДАНОВИЋ, Недељко

Речевања о „Рјечнику“ / Недељко Р. Богдановић // Вуковим трагом на Косову и Метохији. – 1–4.

– БОГДАНОВИЋ, Недељко

Српска дијалекатска лексикографија | Уп. 830.

– БОЈОВИЋ, Јована

Једно искуство дијалекатског лексикографа | Уп. 832.

– БУГАРСКИ, Ранко

Srpske slivenice : monografija sa rečnikom | Уп. 611.

992. ВИТАС, Душко

Белешка о дигитализацији речника / Душко М. Витас, Цветана Ј. Крстев, Ранка М. Станковић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 49–61. | Summary

993. GLOSSARY of Terms in Disaster Risk Management and Fire Safety = Речник појмова из управљања ризиком од катастрофалних догађаја и пожара = Pojmovnik izraza iz upravljanja rizikom od katastrofalnih događaja i požara = Fjalor i Termave për Menaxhimin e Riskut të Katastrofave dhe Sigurinë ndaj Zjarrit. – Novi Sad : Fakultet tehničkih nauka, 2019. – 172.

– ДИНИЋ, Јакша

Топоними Црноречја | Уп. 624.

– ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Вуков „Рјечник“ из новог угла : на примеру корпусне анализе именице *мјесто* | Уп. 949.

О Вуковом „Рјечнику“ и око њега | Уп. 950.

- О човеку у Вуковом „Рјечнику“ | Уп. 951.
- **ДРАЖИЋ, Јасмина**
Лексикографски аспект глаголске метонимије | Уп. 629.
Лексикографски поступак у Вуковом „Рјечнику“ | Уп. 952.
- 994. БЕРИЋ, Гордана**
Речник сувишних речи / Гордана Ђерић. – Београд : Књижарница Златно руно : Институт за европске студије, 2019. – 211.
- **БИНЂИЋ, Марија**
Турцизми у 20. тому „Речника САНУ“ | Уп. 630.
- 995. БОРЂЕВИЋ, Срба**
Врањски речовник : речник вароши Врање : врањско-српски (кадимлијски) / Срба Борђевић. – 4. изд (дог’м’њено). – Врање : Курјак копи, 2019. – 235.
- **ЖИВКОВИЋ, Ема**
Контрастивна анализа именичких сложеница у Вуковом „Српском рјечнику“ и Џонсоновом „Речнику енглеског језика“ | Уп. 260.
- 996. ЗИРОЈЕВИЋ, Олга**
Istočno-zapadna soffra : mali kulturno-istorijski i kulinarski leksikon / Olga Zirojević. – 2. изд. – Београд : Георетика издаваштво, 2019. – 239.
- 997. ИВАНОВИЋ, Ненад**
„Позив и упутство за купљење речи по народу за Речник Српске краљевске академије“ (1889) : значајан прилог српској лексикографској култури / Ненад Б. Ивановић // НЈ. – 50, 1 (2019), 47–75. | Summary + Прилози
- 998. ЈЕВРЕМОВИЋ, Весна**
Rečnik statističkih termina / Vesna Jevremović. – 2. изд. – Београд : Republički zavod za statistiku, 2019. – 318.
- **ЈОВАНОВИЋ, Владан**
Библијски израз *син чов(ј)еч(и)ји* из угла српске описне лексикографије | Уп. 636.
- 999. ЈОВАНОВИЋ, Зоран**
Flora i fauna : srpski-engleski-francuski-nemački / Z. R. Jovanović // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 123–150.
- **ЈОВАНОВИЋ, Јована**
Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман трпног глаголског придева у „Речнику САНУ“ | Уп. 640.
- **ЈОВАНОВИЋ, Миодраг**
Појава и моћ Вуковог „Рјечника“ из 1818. у оцјенама знаменитих књижевника и лингвиста | Уп. 960.
- 1000. ЈОВАНОВИЋ, Радоје**
Чачанизми : речник локализама, архаизама и туђица у чачанском крају / Радоје Јовановић. – Београд : Р. Јовановић, 2019. – 212.
- **ЈОВИЋ, Надежда**
Називи за жену и човека лаког морала у „Црнотравском речнику“ Р. Стојановића | Уп. 851.
- **КАРАНОВИЋ, Зоја**
Вуков речник и српска култура : књига о заборављеним световима | Уп. 962.
- **КЊИЖАР, Иван**
Примена корпусног испитивања импликативних маркера пресупозиције у лексикографији | Уп. 644.
- 1001. КРСТЕВ, Цветана**
О одабиру одредница за електронски речник српског језика и њиховом повезивању / Цветана Ј. Крстев // НССУВД. – 48, 3 (2019), 133–147. | Summary

1002. КРЦИЋ, Ненад

Српски речник синонима / Павле Ћосић са сарадницима. – Нови Сад : Прометеј ; Београд : Корнет, 2018. – 1356. – (Библиотека Речници ; 7) / Ненад Крчић // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 68–73. | Приказ

1003. ЛАЗАРЕВИЋ, Мирослав

Речник етника и ктетика. Књ. 3, Р–Ш / Мирослав Лазаревић. – Београд : Енигматски клуб Нова загонетка : Алма, 2019. – 204. – (Мала енигматска библиотека ; 9)

– ЛИЛИЋ, Драган

Дефинисање лексема нелексичким средствима у „Српском рјечнику“ Вука Караџића | Уп. 965.

1004. ЛИЧИНА, Ђорђе

Банијски рјечник : мало познате и непознате ријечи и изрази, обичаји и вјеровања, необични надимци и друге занимљивости у староговору Срба са Баније / Ђорђе Личина ; прев. Бојан Квргић. – Суботица : Завичајно удружење Банија, 2019. – 1081. – (Банија : сабрана дјела ; 2)

1005. МАРЈАНОВИЋ, Саша

Srpski glagoli : konjugacijski rečnik glagola srpskoga jezika = Serbian Verbs : a Conjugation Dictionary of Serbian Verbs / Saša Marjanović, Nikola Radosavljević. – Beograd : Klett, 2019. – 355.

1006. МИЛОРАДОВ, Дејан

Батраходошко-херпетолошки речник српскога језика : имена водоземаца и гмизаваца / Дејан Милорадов, Ивана Ћелић, Катарина Сунајко, Растко Ајтић, Имре Кризманић. – Нови Сад : Матица српска, 2019. – 180. – (Лексикографска издања ; 5. Терминолошки речници ; 2)

– МИЛОРАДОВИЋ, Софија

„Не да се. Али ће се дати!“ : Вуков „Српски рјечник“ из 1818. као извор првог реда за новију српску културну историју | Уп. 970.

1007. МИЛОСАВЉЕВИЋ, Бојана

Онлајн речници и народна лексикографија / Бојана Милосављевић, Слободан Новокмет, Бојана Тодић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 313–325. | Summary

– МИЛОШЕВИЋ ЂОРЂЕВИЋ, Нада

Предања у Вуковом „Српском рјечнику“ објављеном 1818. године | Уп. 972.

– МИТИЋ, Кристина

Српска средњовјековна прошлост у Вуковом првом „Рјечнику“ | Уп. 973.

1008. МИХАЈЛОВИЋ, Милица

Између жаргона и дијалекта : Речник жаргонизама јужне пруге / Јордана Марковић, Татјана Трајковић. – Ниш : Филозофски факултет, 2018. – 217. – (Библиотека Монографије) / Милица М. Михајловић // АФФ. – 31, 2 (2019), 411–414. | Приказ

– МУТАВЦИЋ, Предраг

Историјски значај појаве првих речника савременог српског и грчког језика : Вук Караџић и Адамантиос Кораис | Уп. 295.

– НИКОЛИЋ, Весна

Лексикографски аспект Вукових путовања | Уп. 976.

1009. ПАВЛОВИЋ, Петар

Српски речник страних речи у физичкој култури : Д–Ђ / Петар Д. Павловић, Ненад Живановић, Кристина М. Пантелић Бабић. – Ниш : ФИЕП Европа, Секција за историју физичког васпитања и спорта ; Гацко : Просвјета, 2019. – 278.

– ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Из средњоморачке ономастике : грађа | Уп. 674.

1010. ПЕТРОВИЋ, Драгољуб

Речник Драгачева / Драгољуб Петровић, Јелена Капустина // СДЗб. – 66, 2 (2019), 1–635. | Summary

– ПЕТРОВИЋ САВИЋ, Мирјана

Географски термини у речницима Вука Стефановића Караџића | Уп. 980.

1011. ПИЖУРИЦА, Мато

Речник бачких Буњеваца или Ричник бачки Буњеваца : од ентузијазма и стручно-научне потребе до жеље да ову књигу има свака буњевачка кућа : Rečnik bačkih Bunjevaca iliti Ričnik bački Bunjevaca / Marko Peić, Grgo Bačlija, Josip Bajić, et al. ; redaktor Dragoljub Petrović. – 2. dopunjeno izd. – Novi Sad : Matica srpska ; Subotica : Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine, 2018. – 579. / Мато Пижурица // ЗбМСКЈ. – 67, 2 (2019), 679–683. | Приказ

1012. ПРЕТРАГА корпуса заснована на употреби екстерних лексичких ресурса путем веб-сервиса / Милош В. Утвић, Ранка М. Станковић, Александра Ђ. Томашевић, Михаило Ђ. Шкорић, Биљана Ђ. Лазић // НССУВД. – 48, 3 (2019), 279–298. | Summary

– РАДОВАНОВИЋ, Драгана

Из одевне лексике у Вуковом „Рјечнику“ | Уп. 982.

1013. РЕЧНИК српских говора Војводине. Књ. 1, А–Ж / ред. Драгољуб Петровић. – Измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска : Тиски цвет, 2019. – 469. – (Лексикографска издања. Дијалекатски речници)

1014. РЕЧНИК српских говора Војводине. Књ. 3, Н–Р / ред. Драгољуб Петровић. – Измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска : Тиски цвет, 2019. – 501. – (Лексикографска издања. Дијалекатски речници)

1015. РЕЧНИК српских говора Војводине. Књ. 2, З–М / ред. Драгољуб Петровић. – Измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска : Тиски цвет, 2019. – 537. – (Лексикографска издања. Дијалекатски речници)

1016. РЕЧНИК српских говора Војводине. Књ. 4, С–Ш / ред. Драгољуб Петровић. – Измењено и допуњено изд. – Нови Сад : Матица српска : Тиски цвет, 2019. – 519. – (Лексикографска издања. Дијалекатски речници)

1017. РИСТИЋ, Стана

Типови лексике у 20. књизи „Речника САНУ“ : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 20, Петогодан – погдегод / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2017. – 800. / Стана Ристић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 207–212. | Приказ | Уп. 1021, 1023.

1018. РУБИЊОНИ СТРУГАР, Влатка

Вишејезични термилошки речник историје уметности српско-француско-италијанско-шпански са двојезичним глосарима / Јасна Видић, Данијела Ђоровић, Марина Николић. – Београд : Филозофски факултет, Универзитет у Београду, 2018. – 338. / Vlatka Rubinjoni Strugar // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 83–86. | Приказ

1019. СЕЛАКОВИЋ, Ивана

Osnovni fotografski pojmovi : špansko-srpski / Ivana Selaković // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 133–150.

1020. СТЕВАНОВИЋ, Бошко

Речник црнотравских речи и израза / Бошко Д. Стевановић. – 2. изд. – Београд : Удружење црнотраваца : Академска мисао, 2019. – 155.

– СТЕПАНОВИЋ, Жељко

„Српски рјечник“ (1818) и „Nowy słownik kieszonkowy polsko-niemiecko-francuzki“ (1805) | Уп. 320.

1021. СТИЈОВИЋ, Рада

Рад на „Речнику САНУ“ : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 20, Петогодан – погдегод / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ : Ин-

ститут за српски језик САНУ, 2017. – 800. / Рада Стијовић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 212–216. | Приказ | Уп. 1017, 1023.

1022. СТИКИЋ, Биљана

Дидактика француског као страног језика и културе : билингвални експликативни речник са детаљним индексом појмова : 1670 француских одредница, 2000 индексираних појмова / Биљана Стикић, Иван Јовановић. – Ниш : Филозофски факултет, 2019. – 232.

– **СТОШИЋ, Јелена**

Лексеме које именују женску особу у Вуковом „Српском рјечнику“ (1818) | Уп. 985.

1023. ТЕШИЋ, Милосав

Quem dii odere, lexicographium fecere : Речник српскохрватског књижевног и народног језика. Књ. 20, Петогодан – погдегод / ур. Даринка Гортан Премк и др. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2017. – 800. / Милосав Тешић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 204–207. | Приказ | Уп. 1017, 1021.

– **ТОДОРОВИЋ, Стефан**

Стилска маркираност као бренд у преводним речницима | Уп. 86.

– **ТУТУШ, Николина**

Речник фитонима у лекаруши Косте Радовића (1830) | Уп. 943.

1024. ЦРЊАНСКИ, Наташа

Рјечник музичке семиотике / Nataša Crnjanski. – Novi Sad : Akademija umetnosti, 2019. – 294.

1025. ЧЕСКИНИ, Алесандро

Речник Маријиног четворојеванђеља. Јеванђеље по Јовану / Алесандро Ческини. – Ниш : Међународни центар за православне студије ; Београд : Институт за српски језик САНУ, 2019. – 148. | Садржи и: Маријино четворојеванђеље. Јеванђеље по Јовану.

– **ШАНДРИХ, Бранислава**

Чији је пример? : анализа лексичких обележја на примерима „Речника САНУ“ | Уп. 693.

– **ШИПКА, Данко**

Лексикографске дефиниције између универзалног и традиционалног : квантитативно и квалитативно поређење дескриптивних рјечника | Уп. 342.

1026. ШИПКА, Данко

Рјечници као средство успостављања ауторитета / Данко М. Шипка // НЈ. – 50, 2 (2019), 369–386. | Резиме, Summary

IX. Несловенски језици

1027. АЛЕКСАНИЈАН, Јозеф

Јерменски превод „Библије“ / Јозеф М. Алексанијан ; прев. Р. Ракић // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 73–80.

– **АЛЕКСИЋ, Маријана**

Језичко кодирање евиденцијалности у српском и шпанском новинском дискурсу | Уп. 233.

– **АНДРИЋ, Едита**

Delovi ruku u frazeološkim jedinicama mađarskog i srpskog jezika | Уп. 234.

...*Zub za zub* : frazeološke jedinice sa komponentom *zub* u mađarskom i srpskom jeziku | Уп. 235.

1028. АНЂЕЛИЋ, Милена

Évolution des effets de sens de la construction *aller + infinitif* / Milena Anđelić // Les études françaises... – 108–118. | Резиме

– **АСИМОПУЛОС, Панајотис**

Конвергентни и дивергентни параметри семантичке, синтаксичке и наративне функције узвика *бре/бре* у савременом грчком и српском језику | Уп. 236.

– **БАБИЋ, Данијела**

Perfekta u švedskom jeziku i njegovi ekvivalenti u srpskom jeziku | Уп. 237.

– **БАЦИЋ, Милица**

Глаголи са префиксом *про-* у српском и њихови преводни еквиваленти у енглеском језику | Уп. 240.

Контрастивна анализа жанра онлајн похвала издавача на српском и енглеском језику | Уп. 241.

Лексичке колокације са именицама *herd, flock* и *shoal* у енглеском и *крдо, стадо* и *јато* у српском језику : корпусна анализа | Уп. 242.

1029. БЕНЕ, Анамарија

Mađarski kao policentrični jezik / Annamária Bene // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 621–629. | Summary

– **БИЉЕТИНА, Јелена**

Pojmovni mehanizmi nastanka proširenih značenja glagola jedenja i pijenja u engleskom jeziku i njihovi ekvivalenti u srpskom | Уп. 243.

1030. БОГЕТИЋ, Ксенија

Stylized Quotations as Parodic Practice in Teenage Dating Blogs : Stylizing Patterns, Quotative Marking and Language-Ideological Meanings / Ksenija Bogetić // BELLS. – 11 (2019), 45–68. | Резиме

– **БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Реформулација исказа у преводима „Новог завета“ на српски, грчки и македонски језик | Уп. 40.

1031. БРА, Мирјам

Étude du syntagme «au départ» en discours : sur le chemin d'une évolution? / Myriam Bras // Les études françaises... – 57–80. | Резиме

1032. БРАДАШЕВИЋ, Саша

Sistem veznika u orhonskim natpisima / Saša Bradašević // АФФ. – 31, 1 (2019), 331–343. | Summary

1033. БРАУНИНГ, Роберт

Језик византијске књижевности ; Грчка диглосија јуче и данас / Роберт Браунинг ; прев. Дејан Ацовић, Јелена Капустина. – Лозница : Карпос, 2019. – 108. – (Библиотека Панелинион)

1034. БРДАР, Марио

On the Life Cycle of Metaphors : the Case of the Conductor Metaphor in Medical Discourse / Mario Brdar // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 381–390. | Резиме

– **БРДАР САБО, Рита**

(Ir)regularitäten der Numerusmarkierung bei somatischen Idiomen im Sprachvergleich | Уп. 246.

– **БРОЋИЋ, Андријана**

Pride as a Metaphorical Treasure : the Conceptualization of *Pride* and Self-Respect in English and Serbian via ‘The Possession of a Precious Object’ Scenario | Уп. 247.

– **БУЛАТОВИЋ, Весна**

Интерактивни елементи метадискурса у научним радовима из области електротехнике на енглеском и српском језику | Уп. 248.

1035. БУРШИЋ ЂУДИЦИ, Барбара

La lettera „b“ del futuro Vocabolario del dialetto sissanese / Barbara Buršić-Giudici // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 549–560. | Резиме

– ВАСИЉЕВИЋ, Анђела

О метафори у географској терминологији : на основу примера из француског и српског језика | Уп. 250.

1036. ВЕСТЕРГАРД, Ленарт

Is There a Deictic vs. Anaphoric Pronoun Dissociation in Agrammatism? / Lennart Westergaard, Silvia Martínez-Ferreiro, Kasper Boye // *Studies in Language and Mind* 3. – 137–152. + Додаци

– ВИЛИЋ, Ивана

Teorija konceptualne semantike i istraživanja teličnosti u srpskom i francuskom jeziku | Уп. 252.

1037. ВУЈИЋ, Јелена

A Constructionist Approach to Morphological Creativity : a Study of First and/or Last Name Nonce-Formations in English / Jelena Vujić, Tijana Rabrenović // *Језици и културе у времену и простору* 8, 1. – 573–585. | Резиме + Додатак

1038. ВУЈОВИЋ, Ана

La langue française au Canada / Ana Vujović // *FU*. – 17, 2 (2019), 237–248. | Резиме

1039. ВУЧЕН ПАПИЋ, Невена

Open-Mouthed Wonder : an Account of Metonymy-Based Compound Epithets / Nevena Ž. Vučen Papić // *АФФ*. – 31, 1 (2019), 295–310. | Сажетак

1040. ВУЧО, Јулијана

L'insegnamento basato sui task e le nuove tecnologie nello scambio europeo di conoscenze e di buone pratiche / Julijana Vučo // *Italica Belgradensia*. – No. Speciale, Studi in onore di Mirka Zogović (2019), 145–154. | Резиме

1041. ГАВРИЛОВИЋ, Жана

Енглеска темпорална клауза са значењем постериорности : анализа корпуса / Жана Г. Гавриловић // *Филолог*. – 20 (2019), 49–69. | Summary

1042. ГАЦОВИЋ, Славољуб

Од повлашених Срба до влашког језика : о политичкој клими пре формирања NS Vlaha, о изборним листима свих сазива NS Vlaha, о политичкој идентитету свих сазива NS Vlaha, о влашком писму и обмани стандардизације влашког језика и о издavaчкој политичкој свих сазива NS Vlaha / Slavoljub Gacović. – Београд : Хелсиншки одбор за људска права у Србији, 2019. – 936. – (Одабрана дела о историји Vlaha istočne Србије : у пет књига ; 5, 2)

– ГЕОРГИЈЕВ, Ивана

Етнолингвистички приступ теми *смрти* у српским и шпанским паремijама | Уп. 255.

1043. ГЕРГЕЈ, Ремус

Done Gone : on Expressivity in the Perfect in African American English / Remus Gergel, Daniel Ferguson // *Синфонија* 6. – 177–195.

1044. ГЛИГОРИЈЕВИЋ, Ивана

Рећи страног порекла у класичном арапском језику : „Арапско-босански рјечник“ Теуфика Муџића / Ivana R. Gligorijević // *АФФ*. – 31, 2 (2019), 281–300. | Summary

– ГЛОЂОВИЋ, Аница

Партикуле у енглеским фразним глаголима и префикси у српском језику : видске и семантичке сличности и разлике | Уп. 256.

1045. ГЛОЂОВИЋ, Аница

Стативни глаголи у контексту видског избора у енглеском језику / Аница В. Глођовић, Валентина В. Будинчић // *Филолог*. – 20 (2019), 86–108. | Summary

1046. ГОШКЕТЕЛИАНИ, Ирине

Culture as Reflected in Somatic Idioms / Irine Goshkheteliani // *Филолог*. – 20 (2019), 17–33. | Резиме

– **ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ, Гордана**

Семантичко-морфолошка преводна метода у анализи српског и енглеског језика у контакту | Уп. 47.

– **ДОДИГ, Милана**

Question de la traduction des non téléonomiques et du conditionnel objectif en français et en serbe | Уп. 48.

– **БУРИН, Тајјана**

Višestruki prevod kao odraz jezičkog preobilja u Vinaverovom prevodu Rableovog romana | Уп. 49.

1047. БУРИЋ, Рајко

Gramatika romskog jezika / Rajko Đurić, Zlatimir Jovanović. – Beograd : Udruženje romskih književnika, 2019. – 391.

– **БУРИЋ ПАУНОВИЋ, Ивана**

Преводилачка читања књижевног текста : превод романа „Парови“ Џона Апдајка на српски језик | Уп. 53.

1048. БУРЧЕВИЋ, Јована

Francuske pozajmljenice u engleskom jeziku u semantičkom polju duševnih stanja / Jovana M. Đurčević // Филолог. – 19 (2019), 267–291. | Summary

– **ЕРИЋ БУКАРИЦА, Александра**

The Use of Modal Verbs in English Legal Texts and Their Serbian Equivalents | Уп. 258.

1049. LES ÉTUDES françaises aujourd’hui: interactions dans les Sciences du Langage: interactions disciplinaires dans les Études littéraires / dir. Veran Stanojević, Milica Vinaver-Ković. – Belgrade : Faculté de Philologie de l’Université, 2019. – 279.

– **ЖИВАНОВИЋ, Александар**

A Comparison of Coda Clusters in English and Serbian | Уп. 259.

– **ЖИВКОВИЋ, Ема**

Контрастивна анализа именичких сложеница у Вуковом „Српском рјечнику“ и Џонсоновом „Речнику енглеског језика“ | Уп. 260.

– **ЖИВКОВИЋ, Милан**

Role and Importance of English Language Usage in the Banking Sector in Serbia | Уп. 733.

– **ЗАРИФОВИЋ ГРКОВИЋ, Мирјана**

Преводилачке стратегије за преношење језика младих на примеру превода романа „Ples sitnih demona“ Марка Видојковића на немачки језик | Уп. 54.

– **ЗВЕКИЋ ДУШАНОВИЋ, Душанка**

Epistemička modalnost u srpskom i mađarskom jeziku | Уп. 261.

Из проблематике спацијалности у српском и мађарском језику : **уцтао је поред ње – felkelt mellőle* | Уп. 262.

Pluskvamperfekat u srpskom prevodu romana „Sorstalanság“ Imrea Kertesa | Уп. 55.

Srpski i mađarski ekvivalenti engleskih pasivnih konstrukcija | Уп. 263.

– **ЈАНИЋЕЈЕВИЋ, Наташа**

Futurska upotreba italijanskog konjunktiva prezenta i njegovi srpski ekvivalenti | Уп. 264.

– **ЈАНКОВИЋ, Љиљана**

Theoretical Analysis of the Differences in the Use of English and Serbian Nonfinite Relative Clauses | Уп. 265.

1050. ЈАЊИЋ, Маријана

Engleski jezik i hingliški u kontekstu indijskoga sociolingvističkog eko-sustava / Marijana A. Janjić // Филолог. – 19 (2019), 116–139. | Summary

– **ЈАЋОВИЋ, Јелена**

Les valeurs sémantiques et pragmatiques des temps verbaux dans les proverbes zooniques français et serbes | Уп. 266.

Одлике француског и српског језика економије | Уп. 267.

– **ЈЕРОТИЈЕВИЋ ТИШМА, Даница**

The Effect of Speech Style on Vot Values in Serbian-English Interphonology | Уп. 268.

1051. ЈОВАНОВИЋ, Војислав

Uloga prefiksa *meg-* i *el-* u izražavanju glagolskog vida u mađarskom / Vojislav Jovanović // *Philologia*. – 17 (2019), 1–12. | Summary

– **ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена**

Модели афирмативне лексичко-синтаксичке суперлативности у српском и енглеском језику | Уп. 270.

1052. ЈОСИЈЕВИЋ, Јелена

Models of Affirmative Lexico-Syntactic Superlativity in English : in Theory and Practice / Jelena M. Josijević, Ivana B. Palibrk // *Jezik, književnost, teorija*. – 183–194. | Rezime

– **КАВГИЋ, Александар**

Quantifying the Frequency of Translation Shifts in Serbian-English Translations : a Case Study of Two Non-Fiction Texts | Уп. 60.

– **КАРАВЕСОВИЋ, Дејан**

Енглеске прогресивне конструкције наспрам српских имперфективних предиката | Уп. 271.

1053. КАСТЕЛАНИ, Виктор*

Wine in „The Odyssey“ / Victor Castellani // *ЗММКСК*. – 20 (2018), 297–347. | Zusammenfassung

– **КЕЦМАН, Милош**

Етимолошка и лексичко-семантичка анализа турцизама у Кочићевим приповијеткама о Симеуну Ђаку | Уп. 642.

– **КИТАНОВИЋ, Јелена**

Прошла времена у роману „Странац“ Албера Камија и његовом преводном еквиваленту | Уп. 61.

Субјунктив у роману „Трагалац за златом“ Жан-Мари Гистав ле Клезиоа и његови преводни еквиваленти | Уп. 62.

– **КНЕЖЕВИЋ, Ивана**

Адаптација лексике црквенословенског порекла у научним теолошким радовима на српском и енглеском језику | Уп. 275.

Грецизми у теолошким радовима академског подстила на енглеском и српском језику | Уп. 276.

1054. КОВАЧ РАЦ, Елеонора

Angol nyelvi attitűdök : gyermekkori angol nyelvi szavak, mondatok, mondókák, rajzfilmek / Kovács Rác Eleonóra, Pásztor-Kicsi Mária // *ГФФНС*. – 44, 1 (2019), 329–351. | Summary, Резиме

– **КОВАЧЕВИЋ, Дарко**

Kontrastivna analiza pisanog akademskog diskursa o umjetničkoj muzici na engleskom i srpskom jeziku | Уп. 277.

– **КОВАЧЕВИЋ, Зорана**

Prevodi romana Albe de Sespedes na srpskom i hrvatskom govornom području | Уп. 64.

1055. КОЛИНС, Рејмонд

Католички преводи „Светог писма“ / Рејмонд Ф. Колинс ; прев. Р. Ракић // *Prevodilac*. – 38, 3/4 (2019), 60–67. | Summary

1056. КОНОВСКА, Агњешка

La fonction argumentative des néologismes construits à partir de noms propres : sur l'exemple du sigle DSK / Agnieszka Konowska // *Les études françaises...* – 45–56. | Резиме

1057. КОРДЕРО МОНГЕ, Серхио

Idioms with Clitic Pronouns without a Nominal Referent : the Case of Costa Rican Spanish, a Syntactic and Lexicographic Survey / Sergio Cordero Monge, Jorge Antonio Leoni de León // *Филолог.* – 19 (2019), 20–35. | Резиме

– КОСТИЋ ПАХНОГЛУ, Тамара

Евалуација и лексичко-семантичке сличности и разлике превода песме „Град“ Константина Кавафија на српски језик | Уп. 65.

1058. КУЗМАНОВИЋ ЈОВАНОВИЋ, Ана

Језичке промене из перспективе дијахронијске социолингвистике : од латинског до романских језика / Ана Н. Кузмановић Јовановић // *АФФ.* – 31, 1 (2019), 121–137. | Resumen

1059. КУЈУЊЦИЋ, Маја

Препозицијски пасив као занемарена категорија пасива / Маја Р. Кујунџић // *PhM.* – 11 (2019), 503–519. | Summary

1060. ЛАЛИЋ, Ана

Fonetске промене у писму изасланика Dubrovačke republike Ivana Gundulića povodom ubistva kneza Pavla Radinovića / Ana Lalić // *Језици и културе у времену и простору* 8, 1. – 561–571. | Summary

– ЛЕБАСТАР, Донасијен

La formation des officiers de l'armée de terre en France, au Royaume-Uni et aux États-Unis: approche comparative et traductologique | Уп. 67.

1061. МАЉА ИМАМИ, Наиле

Uvod u albanologiju / Nailje Malja Imami. – Beograd : Filološki fakultet, 2019. – 283.

– МАНДИЋ, Слађана

Slikovne sheme u poslovicama koje sadrže somatizme u engleskom i srpskom jeziku : iz kognitivnolingvističke perspektive | Уп. 280.

– МАНОЈЛОВИЋ, Нина

Време као производ у српском и енглеском језику | Уп. 281.

– МАРИЧИЋ МЕСАРОВИЋ, Сања

Апелативи у говорном језику младих у Србији и Шпанији | Уп. 284.

– МАРУШИЧ, Франц

On the Nature of Prenumeral Adjectives | Уп. 286.

1062. МАХМУТОВИЋ, Јасмина

Die Brückenmetapher im politischen Sprachgebrauch der Bundeskanzlerin / Jasmina Mahmutović // *ЖЈ.* – 39 (2019), 161–177. | Резиме

1063. МИЛОШЕВИЋ, Иван

The Role of Conceptual Metonymy in the Semantic Motivation of English Phrasal Verbs / Ivan Milošević, Tijana Vesić Pavlović // *Језик, књижевност, теорија.* – 241–253. | Резиме

1064. МИЉКОВИЋ, Ивана

Le changement de sens des lexemes en diachronie / Ivana Miljković // *FU.* – 17, 2 (2019), 215–223. | Резиме

1065. МИРИЋ, Мирјана

Tendencies in Expressing Verbal Aspect in the Gurbet Romani : Pilot Experimental Study with Elementary-School Children / Mirjana Mirić // *Studies in Language and Mind* 3. – 47–92. + Додаци

1066. МИТРОВИЋ, Марија

Синтакса зависних реченица у савременим граматикама италијанског језика / Марија М. Митровић // *АФФ.* – 31, 2 (2019), 359–376. | Riassunto

– **МИХИЋ ПИЈЕТЛОВИЋ, Тијана**

О значењима modalnog глагола *can* у engleskom језику и modalnog глагола *moći* у српском језику из угла теорије фази skupova | Уп. 292.

– **МИШИЋ ИЛИЋ, Биљана**

Критичка анализа дискурса извештаја о терористичким нападима у српској и британској штампи | Уп. 293.

– **МИШМАШ, Петра**

DPs, IPs and (Multiple) Wh-Fronting | Уп. 294.

– **МУТАВЦИЋ, Предраг**

Историјски значај појаве првих речника савременог српског и грчког језика : Вук Караџић и Адамантиос Кораис | Уп. 295.

О ученим изразима у савременом грчком језику | Уп. 296.

Питање стандардизације писма у Аромуна и Срба : сличности и разлике : Михаил Бојади и Вук Караџић | Уп. 297.

– **НЕДЕЉКОВИЋ, Даница**

Копулативне геминантне фраземе у немачком и српском језику | Уп. 298.

1067. НЕДЕЉКОВИЋ, Даница

Kopularpartikeln in der deutschen Gegenwartssprache / Danica B. Nedeljković // CJ. – 24 (2019), 271–294. | Резиме

1068. НОВАКОВ, Предраг

Engleski progresivni vid : teorijski pristupi i njihova adekvatnost / Predrag Novakov // Jezik, književnost, teorija. – 141–152. | Summary

– **НОВАКОВ, Предраг**

Partikule *up, off* i *down* у engleskim fraznim glagolima i srpski glagolski prefiksi : prostorna i proširena značenja | Уп. 299.

1069. ПАВЛОВИЋ, Владан

Theoretical Assumptions and their Quantitative Evaluation : the Case of Collostructural Analysis / Vladan Pavlović // Jezik, književnost, teorija. – 53–66. | Резиме

– **ПАНИЋ КАВГИЋ, Олга**

Učtivost pri neslaganju i slaganju у engleskom i srpskom језику | Уп. 301.

– **ПАНТИЋ, Славица**

Преводни еквиваленти италијанизма у „Граматици италијанској“ Викентија Љуштине (1794) | Уп. 932.

– **ПАПИШТА, Жолт**

Dichotomous Structures : the Metaphors *Knowledge Is Light* and *Ignorance Is Darkness* in English and Serbian | Уп. 302.

– **ПЕТЕРКЕ, Катарина**

A Cross-Cultural Analysis of the Conceptual Metaphors of Brexit : Evidence from English, German and Serbian | Уп. 304.

– **ПЕТРОНИЈЕВИЋ, Божинка**

Циркумфикс : статус и функција у немачком и српском језику | Уп. 305.

– **ПОПОВИЋ, Михаило**

Quelques paires étymologiques français – serbe du champ lexical des vêtements | Уп. 306.

1070. ПОПОВИЋ, Младен

Critical Discourse Analysis, Rules and Persuasion in Video Games / Mladen Popović, Dušan Stamenković // Jezik, književnost, teorija. – 313–325. | Rezime

– **ПОПОВИЋ, Наташа**

Du spatial au causal : réflexions sur la conceptualisation de la causalité en français et en serbe | Уп. 307.

1071. ПОПОВИЋ, Наташа

Неки аспекти употребе везника *car* и *parce que* / Наташа Поповић // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 601–610. | Résumé

– ПОПОВИЋ ПИЗАРИ, Милена

Podizanje subjekta na primeru italijanskog glagola *sembrare* i srpskog glagola *izgledati* | Уп. 308.

1072. ПРЕДОЛАЦ, Есра

Bare CPs and NPs in Turkish / Esra Predolac // Sinfonija 6. – 119–140.

– ПРЋИЋ, Твртко

Engleski u srpskom | Уп. 309.

1073. ПУЧИ ДОНАТИ, Франческа

L'analisi del termine carbonata nelle fonti medievali / Francesca Pucci Donati // Italica Belgradensia. – 1 (2019), 49–59. | Summary

1074. РАБРЕНОВИЋ, Тијана

What Makes the British People Proud? : A Discourse Analysis of PM David Cameron's Pre-Brexit Speeches / Tijana M. Rabrenović // Језик, књижевност и емоције. – 135–148.

1075. РАДАКОВИЋ, Горана

Епистемичке ограде у научним радовима на енглеском језику / Горана Радаковић // Савремена проучавања језика... – 203–213. | Summary

– РАДУСИН БАРДИЋ, Наташа

Interrogativni modalitet u francuskom i srpskom jeziku | Уп. 310.

Неправе упитне реченице у књижевним преводима са француског на српски и са српског на француски језик | Уп. 78.

– РАКИЋ, Александра

Турски суфикси у „Зони Замфиrowој“ Стевана Сремца | Уп. 567.

– РАКИЋ, Јелена

Linguistic Realization of Physiological and Psychological Responses to Anger in English and Serbian : What Languages Reveal about Body, Mind and Culture | Уп. 30.

– РАСУЛИЋ, Катарина

О метајезичкој негацији у енглеском и српском : конструкциони аспекти | Уп. 311.

1076. САБО, Вероника

DP-Internal Operators and Their Scopal Interaction with Operators of the Verb / Veronika Szabó, Judit Farkas, Gábor Alberti, Mónika Dóla // Sinfonija 6. – 141–160.

1077. САМАРЦИЋ, Ана

Expresii frazeologice românești alcătuite din cuvinte obscene / Ana Samardžić // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 49–57. | Резиме

1078. САМАРЦИЋ, Мила

Dai tesori dell'italiano scomparso / Mila Samardžić // Italica Belgradensia. – No. Speciale, Studi in onore di Mirka Zogović (2019), 43–54. | Резиме

– СЕДЕР, Ружица

Propositions juxtaposées à valeur concessive en français, italien et serbe | Уп. 314.

1079. СИЛАШКИ, Надежда

Fortress Europe under Siege : the Representation of the European Migrant Crisis in Political Cartoons / Nadežda Silaški, Tatjana Đurović // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 359–368. | Резиме

– СТАНКОВИЋ, Селена

Les titres d'oeuvres littéraires : la traduction du français vers le serbe | Уп. 83.

– СТАНОЈЕВИЋ, Веран

Аспект као фазна категорија и резултативност у француском и српском језику | Уп. 316.

Неке дискурзивне одлике српских и француских глаголских времена | Уп. 317.

Le temps et l'aspect en français et en serbe | Уп. 318.

Flexibilité de la perspective temporelle et les systèmes temporels français et serbe | Уп. 319.

– **СТОЈАНОВИЋ, Јована**

Валентност глагола са префиксом *aus-* у немачком језику и њихови еквиваленти у српском | Уп. 322.

– **СТОЈАНОВИЋ, Милена**

Epistemički modalni prilozi i gradijentnost u engleskom i srpskom jeziku | Уп. 323.

– **ТАНАСИЈЕВИЋ, Александар**

Семантичка анализа фразеолошких јединица са компонентом *Бог* у шпанском и српском језику | Уп. 325.

1080. ТАХИРОВИЋ СИЈЕРЧИЋ, Хедина

Južnoslavenske pozajmljenice u romskom / Hedina Tahirović-Sijerčić // Славистика. – 23, 1 (2019), 159–175. | Summary

1081. ТЕОДОСИЈЕВИЋ, Мирјана

Нове тенденције у турском језику / Мирјана М. Теодосијевић // ЗбФФП. – 49, 4 (2019), 173–184. | Summary

1082. ТЕРАШКЕ, Агнес

Quotative Use Across Languages : the Case of New Zealand English and German / Agnes Terraschke // FU. – 17, 1 (2019), 41–56. | Rezime

– **ТОДОРОВИЋ, Милан**

Семантички и комуникативни превод „Алисе у земљи чуда“ : узроци, интенције и карактеристике два различита превода | Уп. 85.

1083. ТОЛДИ, Ева

Irodalmi többnyelvűség – hagyomány vagy újítás? / Toldi Éva // Susret kultura. – 107–117.

1084. ТОМИЋ, Горица

A Brand New English Language : или (зло)употреба брендова у савременом енглеском језику / Горица Р. Томић // Брендови у књижевности, језику и уметности. – 345–361. | Summary

– **ТОШИЋ ЛОЈАНИЦА, Тиана**

О привремености секундарног предиката у енглеском и српском језику | Уп. 328.

– **ТРАЈКОВА, Зорица**

Putting Theory in Practice : the Role of Metadiscourse in Attaining Persuasion in Advertising Slogans | Уп. 329.

1085. ЋИРОВИЋ, Мирка

Reading „Macbeth“ through Conceptual Metaphor Analysis : *Path and Container* Source Domains / Mirka Ćirović // Philologia. – 17 (2019), 13–22. | Summary

1086. УРКОМ, Александер

U susret novom mađarsko–srpskom rečniku : mesto privredne terminologije / Aleksander Urkom // Susret kultura. – 377–388.

1087. УТАШИ, Анико

Лако писати – лако преводити : књиге за децу Еве Јаниковски на разним циљним језицима / Анико Уташи // Susret kultura. – 131–142.

1088. УТАШИ, Чила

Jedan prevodni tekst iz ranog novog veka : Lukač Peći „Častan venac hrišćanskih devica“ / Čila Utaši // Susret kultura. – 119–130.

– **УХЕРЕК, Витолд**

Les équivalents français des prépositions polonaises *znad* et *sponad* selon les lexicographes bilingues | Уп. 333.

– **ФЕЈСА, Михајло**

Енглески утицај на русински језик = Англијски уплљв на руски јазик = The English Influence on the Ruthenian Language | Уп. 335.

Руски идиоми з назвама животињоћ и њх англијски еквиваленти | Уп. Уп. 336.

– **ФИЛИПОВИЋ КОВАЧЕВИЋ, Соња**

Metonymy-Based Colour Metaphors Expressing Mind and Body States : Evidence from English and Serbian | Уп. 338.

1089. ФИН, Моника

Da Zara alla British Library : il curioso viaggio del „Vocabolario dei tre nobilissimi linguaggi“ di Ivan Tanzlingher Zanotti / Monica Fin // Italica Belgradensia. – No. Speciale, Studi in onore di Mirka Zogović (2019), 83–94. | Резиме

– **ФРАНЧЕСКИ, Валерија**

Italianizing Italy : Dubbing Woody Allen’s „To Rome with Love“ | Уп. 87.

1090. ХАЛАС ПОПОВИЋ, Ана

Sense Defining in English Dictionaries of Synonyms / Ana Halas Popović // Језици и културе у времену и простору 8, 1. – 299–311. | Резиме

– **ХЛЕБЕЦ, Борис**

Предвидљивост сложених термина | Уп. 88.

– **ХОРВАТ ФУТО, Харгита**

Írói névadás és a nevek fordítása Gion Nándor „Bandaregényeiben“ | Уп. 90.

– **ЦВИЈЕТИНОВИЋ, Весна**

Konjunktivi kao diskursni markeri u naučnim radovima iz oblasti hemijskog inženjerstva na engleskom i srpskom jeziku | Уп. 339.

1091. ЧАЈКА, Зоран

The Dictionary of Unwanted English Words / Zoran Čajka. – Beograd : Službeni glasnik, 2019. – 1353. – (Posebna izdanja)

1092. ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена

Demonstratives as Referring Expressions / Jelena V. Šajinović Novaković // Филолог. – 19 (2019), 393–403. | Резиме

– **ШАЈИНОВИЋ НОВАКОВИЋ, Јелена**

Komunikativna funkcija zapovjedno-odričnih rečenica u engleskim i srpskim posloviceama | Уп. 340.

1093. ШЕВЧЕНКО, Вјачеслав

Realization of Food-Related Cognitive Models in the Media Discourse / Viacheslav Shevchenko // Jezik, književnost, teorija. – 255–267. | Резиме

1094. ШИРЛИНА, Јелена

Fixed Preposition-Noun Combinations in a German as a Means of Expressing Amplifying and Emotional-Evaluative Meanings / Elena N. Shirlina // Језик, књижевност и емоције. – 149–155.

– **ШУЛОВИЋ, Ксенија**

Somatismo *corazón* en fraseología española, francesa y serbia | Уп. 343.

Х Балканологија– **АСИМОПУЛОС, Панајотис**

Конвергентни и дивергентни параметри семантичке, синтаксичке и наративне функције узвика *βρε/бре* у савременом грчком и српском језику | Уп. 236.

– **БОШЊАКОВИЋ, Жарко**

Реформулација исказа у преводима „Новог завета“ на српски, грчки и македонски језик | Уп. 40.

– КОСТИЋ ПАХНОГЛУ, Тамара

Евалуација и лексичко-семантичке сличности и разлике превода песме „Град“ Константина Кавафија на српски језик | Уп. 65.

– МУТАВЦИЋ, Предраг

О ученим изразима у савременом грчком језику | Уп. 296.

Питање стандардизације писма у Аромуна и Срба : сличности и разлике : Михаил Бојаци и Вук Караџић | Уп. 297.

XI Библиографија**1095. БЕЛИЋ, Наташа**

Пола века часописа „Прилози проучавању језика“ : библиографија радова (1–50) / Наташа Белић, Нада Усановић Ашоња // ППЈ. – 50 (2019), 245–313.

1096. БИБЛИОГРАФИЈА за 2017. годину : расправа и дела из индоевропске филологије и опште лингвистике која су изашла у Србији, Црној Гори и Републици Српској / библиографију уредила и грађу из Србије и Републике Српске прикупила Ана Голубовић ; сарадник при сакупљању грађе Стефан Милошевић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 225–342.

– **БИОБИБЛИОГРАФИЈА** Милоша Ковачевића // СЈ. – 24 (2019), 5–69.

– ГОЛУБОВИЋ, Ана

Библиографска база iSybislaw и Међународна научна конференција „Językoznawstwo a systemu slawistycznej informacji bibliograficznej – dziś i jutro“, Варшава, 4–5. X 2018. | Уп. 1126.

1097. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Радови о превођењу на почетку XXI века : 1 / Ана Голубовић // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 111–132.

1098. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Радови о превођењу на почетку XXI века : 2 / Ана Голубовић // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 98–122.

1099. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Преглед библиографија објављених у часопису „Наш језик“ / Ана В. Голубовић // НЈ. – 50, 2 (2019), 803–811. | Резиме, Резюме

1100. ЂОРЂЕВИЋ, Весна

Библиографија радова др Срете Танасића / Весна Н. Ђорђевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 9–30.

1101. ЖИВАНОВИЋ, Владимир

Егон Фекете : 1931–2009. : библиографија / Владимир Б. Живановић // НЈ. – 50, 1 (2019), 105–117.

– ИВАШЧЕНКО, Викторија

Слов’янська термінографія кінця XX - початку XXI століть у діалозі традиційної та електронної бібліографії | Уп. 358.

– КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Проф. др Гордана Јовановић, добитница повеље „Радован Кошутић“ за 2018. годину | Уп. 1111.

1102. ТОМИН, Светлана

Библиографија радова проф. др Јелке Ређеп : 1936–2014. / Светлана С. Томин // ЗБМСКЈ. – 67, 1 (2019), 9–40.

XII Personalia (биографије, аутобиографије, некролози и слично)

1103. БИОБИБЛИОГРАФИЈА Милоша Ковачевића // СЈ. – 24 (2019), 5–69.

1104. БРБОРИЋ, Вељко

Предраг Пипер је вишедценијски озбиљан посвећеник српском језику и језичкој култури / Вељко Брборић // ЈД. – 13 (2019), 54–57.

1105. ГРКОВИЋ МЕЈЦОР, Јасмина

Антоније Емил Тахиаос : 1931–2018. / Јасмина Грковић Мејцор // Глас САНУ. – 31 (2019), 157–162.

1106. ЕВАНГЕЛУ, Илиас

Αντώνιος-Αιμίλιος Ν. Ταχιάος : Το επιστημονικό του έργο και η συμβολή του στη ελληνική σλαβολογική έρευνα / Ηλίας Γ. Ευαγγέλου = Антониос Емилиос Тахиаос : његово научно дело и допринос грчкој славистици / Илиас Г. Евангелу ; превод Дејан Целебић // Глас САНУ. – 31 (2019), 169–179.

– ЖИВКОВИЋ, Душан

Научни значаји и доминантни интертекстуални аспекти „Лингвостилистике књижевног текста“ Милоша Ковачевића | Уп. 732.

1107. ЈАКОВЉЕВИЋ, Светомир

Трпко Želčević : 1939–2019. / Svetomir Jakovljević // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 105–106.

1108. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Aleksandra Saša Đorđević / Z. R. Jovanović // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 107–110.

1109. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

Душан Ј. Јаворина / З. Јовановић // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 95–97.

1110. ЈОВАНОВИЋ, Зоран

In memoriam : др Живојин Станојчић : 1930–2019. / З. Ј. // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 91–94.

1111. КОНЧАРЕВИЋ, Ксенија

Проф. др Гордана Јовановић, добитница повеље „Радован Кошутић“ за 2018. годину / Ксенија Кончаревић // Славистика. – 23, 2 (2019), 250–254. + Библиографија

1112. МАЦАНОВИЋ, Ана

Вук као терминолог / Ана Мацановић // Језик око нас. – 9–14.

1113. МИЛАНОВИЋ, Александар

Милан Решетар, великан српске филологије, и наш друг / Александар Милановић // ЈД. – 13 (2019), 41–44.

– МИЛАНОВИЋ, Александар

Милош Ковачевић као историчар српског књижевног језика | Уп. 891.

1114. МИЛАНОВИЋ, Александар

Проф. др Живојин Станојчић : 1930–2019. / Александар Милановић // 36МСКЈ. – 67, 3 (2019), 1165–1166.

– ПАНИЋ, Светлана

Нови погледи Милоша Ковачевића на функцију падежа у реченици | Уп. 560.

1115. ПЕВУЉА, Душко

Радмило Маројевић о обнови србистике / Душко В. Певуља // СЈ. – 24 (2019), 767–777. | Summary

1116. РАДОЈЧИЋ, Драгана

Русистичко наслеђе Радована Кошутића у научној критици / Драгана Радојчић // Славистика. – 23, 2 (2019), 150–155. | Резюме

1117. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Проф. др Ксенија Кончаревић, добитница повеље „Радован Кошутић“ за 2018. годину / Далибор Соколовић // Славистика. – 23, 2 (2019), 255–258.

1118. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Седамдесет година живота др Срете Танасића : пола века љубави према српском језику / Марина Спасојевић // НЈ. – 50, 2 (2019), 1–7.

– СТОЈАНОВИЋ, Јелица

У одбрану српског језика и *српских језика* : научни и стручни допринос Милоша Ковачевића | Уп. 438.

1119. ЋОРИЋ, Божо

Живојин Станојчић : 1930–2019. / Божо Б. Ћорић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 83–86.

– ШЉУКИЋ, Марија

Значај Вука Стефановића Караџића и Љубомира Стојановића у историјату Велике школе | Уп. 1182.

– ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Оними под лупом лингвостилистике | Уп. 796.

XIII Институције, научни скупови, часописи, удружења**1120. АНТОНИЋ, Ивана**

Поводом педесетог броја часописа „Прилози проучавању језика“ / Ивана Антонић // ППЈ. – 50 (2019), 5–19.

– БЕЛИЋ, Наташа

Пола века часописа „Прилози проучавању језика“ : библиографија радова (1–50) | Уп. 1095.

– БРБОРИЋ, Вељко

Предраг Пипер је вишедеценијски озбиљан посвећеник српском језику и језичкој култури | Уп. 1104.

1121. БРЕНДОВИ у књижевности, језику и уметности : зборник радова са научног округлог стола у оквиру XIII међународног научног скупа Српски језик, књижевност, уметност одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу / ур. Драган Бошковић, Милош Ковачевић, Никола Бубања. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 427.

1122. ВЛАЈИЋ ПОПОВИЋ, Јасна

National Language Institutions and National Languages : Contributions to the EFNIL Conference 2017 in Mannheim / ed. Gerhard Stickel. – Budapest : Research Institute for Linguistics : Hungarian Academy of Sciences, 2018. – 299. / Јасна Влајић Поповић // ЗБМСФЛ. – 62, 1 (2019), 183–203. | Приказ

1123. ВОЈВОДИЋ, Дарја

Јубиларни зборник посвећен дојену бугаристике Русенског универзитета : Български език и ние : сборник статии в чест на 65-годишнинаната на доц. д-р Руси Русев / ред. и съст. Е. Д. Недкова, Я. И. Пометкова. – Русе : Универзитетско издателство „Ангел Кънчев“, 2016. – 541. / Дарја Д. Војводић // ЗБМСС. – 96 (2019), 344–349. | Приказ

1124. ВОЈВОДИЋ, Михаило

О наслеђу српског народа на Косову и Метохији : Косовско-метохијски зборник. Књ. 7 / ур. Михаило Војводић. – Београд : САНУ, 2017. / Михаило Војводић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 222–226. | Приказ

1125. ВУЛОВИЋ, Наташа

Александар Белић – српски лингвиста века. Књ. 1–3, О Александру Белићу на Научном састанку слависта у Вукове дане : 1971–2016. / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајџић, Александар Милановић. – Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2016. – 382; Александар Белић и страни слависти : под кровом Српске академије наука и уметности / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајџић, Срето Танасић. – Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2017. – 382; Александар Белић и *београдски стил* / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајџић, Александар Милановић. – Београд : Филолошки факултет, Међународни славистички центар, 2018. – 340. / Наташа С. Вуловић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 154–161. | Приказ

1126. ГОЛУБОВИЋ, Ана

Библиографска база iSybislaw и Међународна научна конференција „Językoznawstwo a systemy slawistycznej informacji bibliograficznej – dziś i jutro“, Варшава, 4–5. X 2018. / Ана В. Голубовић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 162–171.

1127. ГРКОВИЋ МЕЈЏОР, Јасмина

Приноси Милана Решетара : Српски молитвеник : споменица Милану Решетару : 1512–1942–2012. / ур. Јасмина Грковић-Мејџор, Виктор Савић. – Београд : САНУ : Фонд Ђорђе Зечевић за унапређење и заштиту ћириличног писма, 2016. – 158, 279. / Јасмина Грковић Мејџор // Трибина САНУ. – 7 (2019), 17–21. | Приказ | Уп. 1161, 1170, 1180.

1128. ДАВИТКОВ, Ивана

Славјанска филологија : XVI Међународен конгрес на славистите, Белград, 20–27 август 2018 г. / ред. Маргарита Младенова. – Софија : Институт за българишки език „Проф. Любомир Андрејчин“ при БАН, 2018. – 240. / Ивана Давитков, Кристина Манић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 132–138. | Приказ

1129. ДЕЛИКАРИ, Ангелики

Αυτόνιος-Αιμίλιος Ταχιάος : 20 Μαΐου 1931–10 Απριλίου 2018 / Αγγελική Δελήκάρη = Антониос Емилиос Тахиаос : 20. мај 1931–10. април 2018. / Ангелики Деликари ; превод Дејан Целебић // Глас САНУ. – 31 (2019), 163–168.

1130. ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна

Скоро два века бриге о српској терминологији под кровом САНУ : Словенска терминологија данас / ур. Предраг Пипер, Владан Јовановић. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2017. – 689. – (Научни скупови ; 167. Одељење језика и књижевности ; 28) / Рајна Драгићевић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 238–244. | Приказ | Уп. 1144, 1163.

1131. ЂУРИЋ, Милош

Дигитална хуманистика и словенско културно наслеђе / Милош Д. Ђурић // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 95–101.

1132. ЂУРИЋ, Милош

Међународна конференција „Културе, речи, религије“ / Милош Д. Ђурић // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 101–105.

1133. ЂУРИЋ, Милош

[Трећи] III међународни симпозијум „Пут свиле“ / Милош Д. Ђурић // Prevodilac. – 38, 1/2 (2019), 87–95.

1134. ЂУРИЧИЋ, Мила

Стазама славистике / ур. Рајна Драгићевић. – Београд : Савез славистичких друштва Србије, 2018. – 174. / Мила Ђуричић // Славистика. – 23, 2 (2019), 223–228. | Приказ

1135. ЖИВОЈИНОВИЋ, Мирјана

О вечном Хиландару : Хиландарски зборник. Књ. 14 / ур. Мирјана Живојиновић. – Београд : САНУ, 2018. / Мирјана Живојиновић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 218–222. | Приказ | Уп. 1154.

1136. ИВАНОВИЋ, Ненад

Лингвистички програм XVI међународног конгреса слависта, Београд, Србија, 20–27. VIII 2018. г. / Ненад Б. Ивановић // ЈФ. – 75, 1 (2019), 143–161.

1137. ЈЕЗИК, књижевност и емоције = Language, Literature and Emotions : зборник радова са Седме међународне конференције Факултета за стране језике Језик, књижевност и емоције, 18. и 19. мај 2018. / прир. Мелина Николић, Тијана Парезановић. – Београд : Алфа БК универзитет. – 212.

1138. ЈЕЗИК, književnost, teorija = Language, Literature, Theory : tematski zbornik radova / ur. Vesna Lopičić, Biljana Mišić Ilić. – Niš : Filozofski fakultet, 2019. – 712. – (Biblioteka Naučni skupovi)

1139. ЈЕЗИК око нас / ур. Слободан Новокмет, Светлана Слијепчевић Бјеливук, Марина Николић. – Нови Сад : Прометеј, 2019. – 167. – (Лингвистичке едиције. Језички саветници ; 5)

1140. ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору : тематски зборник. 8, 1 / ур. Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2019. – 629.

1141. ЈЕЗИЦИ и културе у времену и простору : тематски зборник. 8, 2 / ур. Снежана Гудурић, Биљана Радић-Бојанић. – Нови Сад : Филозофски факултет : Педагошко друштво Војводине, 2019. – 518.

1142. ЈЕЛИЋ, Данијела

Трећа књига зборника научних радова „Србистика данас“ : Србистика данас III / ур. Саша Шмуља. – Бања Лука : Филолошки факултет Универзитета у Бањој Луци, 2018. / Данијела Д. Јелић // Филолог. – 19 (2019), 575–578. | Приказ

1143. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Међународни научни скуп о е-речницима и лексикографији / Владан Јовановић // Prevodilac. – 38, 3/4 (2019), 83–86.

1144. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Одједи научног скупа о словенској терминологији : Словенска терминологија данас / ур. Предраг Пипер, Владан Јовановић. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2017. – 689. – (Научни скупови ; 167. Одељење језика и књижевности ; 28) / Владан Јовановић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 244–250. | Приказ | Уп. 1130, 1163.

1145. ЈОВАНОВИЋ, Владан

Српска славистика. Том 1, Језик / ур. Рајна Драгићевић, Вељко Брборић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2018. – 427; Српска славистика. Том 2, Књижевност, култура, фолклор питања славистике / ур. Бошко Сувајџић, Петар Буњак, Душан Иванић. – Београд : Савез славистичких друштава Србије, 2018. – 494. / Владан 3. Јовановић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 139–153. | Приказ

1146. ЈОВАНОВИЋ, Јована

Слов’јанське термінознавство кінця ХХ – початку ХХІ століть = Slavic Terminology of the End of the 20th and the Beginning of the 21st Centuries / ред. Виктория Иващенко. – Київ : Жнець, 2018. – 652. / Јована Јовановић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 162–184. | Приказ

1147. ЈОЧИЋ, Јелена

[Педесет седми] LVII скуп слависта Србије: словенски језици и књижевности у савременом дијалогу култура : Београд, Филолошки факултет, 4–5. фебруар 2019. / Јелена Јочић // Славистика. – 23, 1 (2019), 352–354.

1148. КОВАЧЕВИЋ, Борко

Универзитетска настава јужнословенских језика у Србији : историјат и могући правци развоја / Борко Ковачевић, Маја Ђукановић // Култура универзитета и филологија 1. – 137–144. | Summary

1149. КРЦИЋ, Ненад

Международная научная конференция Стилистической комиссии МКС „Настоящее и будущее стилистики”, Москва 13–14. V 2019. г. / Ненад С. Крчић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 87–96.

1150. КУЛТУРА универзитета и филологија 1 : 6. Међународна научна конференција CLIMB, Београд, 30–31. маја 2018. / ур. Александра Вранеш, Љиљана Марковић. – Београд : Филолошки факултет, 2019. – 329.

1151. ЛЕВУШКИНА, Ружица

[Седамнаеста] XVII међународна научна конференција Ономастика Поволжја : Институт за хуманистичке науке Новгородског државног универзитета Јарослав Мудри, Велики Новгород, Антоново, 17–20. септембар 2019. / Ружица Левушкина // Славистика. – 23, 2 (2019), 268–270.

1152. ЛОМА, Александар

На именованим врелима VIII : осврт на нова издања старосрпских извора : Стари српски архив 15 (2016) / Александар Лома // ОП. – 26 (2019), 575–585. | Приказ

1153. МАРКОВИЋ, Бранкица

Пети међународни научни скуп „Материјална и духовна култура Срба у мултиетничким срединама и/или периферним областима“ : Темишвар, 19–21. X 2018. / Бранкица Марковић // 36МСФЛ. – 62, 1 (2019), 171–174.

1154. МАРКОВИЋ, Миодраг

Хиландарски и Косовско-метохијски зборник : Хиландарски зборник. Књ. 14 / ур. Мирјана Живојиновић. – Београд : САНУ, 2018. ; Косовско-метохијски зборник. Књ. 7 / ур. Михаило Војводић. – Београд : САНУ, 2017. / Миодраг Марковић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 226–231. | Приказ | Уп. 1135.

1155. МАТИЦКИ, Миодраг

Сава Мркаљ – Србин из Хрватске : са отварања изложбе о Сави Мркаљу у Старој Пазови, Дом културе, 5. 10. 2019. године / Миодраг Матицки // Даница. – 26 (2019), 277–280.

1156. МИЛИНКОВИЋ, Снежана

У част Артура Кронике : Arturo Cronia : l'eredità di un maestro a cinquant'anni dalla scomparsa : Atti del Convegno di Studi : Padova, 20–21 novembre 2017 / a cura di Rosanna Benacchio e Monica Fin. – Padova : Esedra Editrice, 2019. – 240. / Снежана Милинковић // 36МСКЈ. – 67, 3 (2019), 1156–1159. | Приказ

1157. МИЛОШЕВИЋ, Стефан

Славянское языкознание : XVI Международный съезд славистов : Белград, 20–27 августа 2018 г. : доклады российской делегации / ред. С. М. Толстая. – Москва : Институт славяноведения РАН, 2018. – 542. / Стефан Д. Милошевић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 116–126. | Приказ

1158. МИЉАКОВИЋ, Милорад

Научни семинар Комисије за аспектологију Међународног славистичког комитета на Шестом међународном конгресу истраживача руског језика : Филолошки факултет, Московски државни универзитет, М. В. Ломоносов, Москва, 20–23. марта 2019. / Милорад Миљаковић // Славистика. – 23, 1 (2019), 348–351.

1159. НАУКА и савремени универзитет 8, 2. Савремени токови у науци о језику и књижевности / ур. Марина Јањић. – Ниш : Филозофски факултет, 2019. – 404. – (Научни скупови ; 2)

1160. ОДЛУКА Одбора за доделу награде „Павле и Милка Ивић“ // Славистика. – 23, 2 (2019), 259–260.

1161. ПИПЕР, Предраг

Књига о малом „Српском молитвенику“ и великом Милану Решетару : Српски молитвеник : спомиеница Милану Решетару : 1512–1942–2012. / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Виктор Савић. – Београд : САНУ : Фонд Ђорђе Зечевић за унапређење и заштиту ћириличног писма, 2016. – 158, 279. / Предраг Пипер // Трибина САНУ. – 7 (2019), 14–17. | Приказ | Уп. 1127, 1170, 1180.

1162. ПИПЕР, Предраг

Реч захвалности : реч на традиционалној Светосавској беседи приликом примања Повеље Матице српске за неговање српске језичке културе за 2017. годину, у Свечаној сали Матице српске, 25. јануара 2019. године / Предраг Пипер // ЛМС. – 503, 1–2 (2019), 90–92.

1163. ПИПЕР, Предраг

Словенска терминологија данас / ур. Предраг Пипер, Владан Јовановић. – Београд : САНУ : Институт за српски језик САНУ, 2017. – 689. – (Научни скупови ; 167. Одељење језика и књижевности ; 28) / Предраг Пипер // Трибина САНУ. – 7 (2019), 234–238. | Приказ | Уп. 1130, 1144.

1164. ПОПОВИЋ, Људмила

Седница Комисије за проучавање граматичке структуре словенских језика Међународног комитета слависта : Варшавски универзитет, Факултет за неофилологију, Катедра за формалну лингвистику 18–20. септембар 2019. / Људмила Поповић // Славистика. – 23, 2 (2019), 261–265.

1165. ПОРФИРИЈЕ, Митрополит загребачко-љубљански

Реч захвалности : реч на традиционалној Светосавској беседи приликом примања Повеље Матице српске за неговање српске језичке културе за 2017. годину, у Свечаној сали Матице српске, 25. јануара 2019. године / Митрополит загребачко-љубљански Порфирије // ЛМС. – 503, 1–2 (2019), 58–60.

1166. ПРЕДАВАЊА 8 / ур. Драгана Мршевић-Радовић, Бошко Сувајцић. – Београд : Међународни славистички центар, 2019. – 218.

1167. РАДАН, Михај

Реч захвалности : реч на традиционалној Светосавској беседи приликом примања Повеље Матице српске за неговање српске језичке културе за 2017. годину, у Свечаној сали Матице српске, 25. јануара 2019. године / Михај Радан // ЛМС. – 503, 1–2 (2019), 93–95.

1168. РЕМЕТИЋ, Слободан

Реч на додељивању Повеље Матице српске проф. др Михају Н. Радану / Слободан Реметић // ЈД. – 13 (2019), 58–60.

1169. РУНИЋ, Марија

The Linguistic Seminars of the Faculty of Philology, the 2nd Anniversary / Marija S. Runic // Филолог. – 19 (2019), 17–19.

1170. САВИЋ, Виктор

О „Српском молитвенику“ : Српски молитвеник : споменица Милану Решетару : 1512–1942–2012. / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Виктор Савић. – Београд : САНУ : Фонд Ђорђе Зечевић за унапређење и заштиту ћириличног писма, 2016. – 158, 279. / Виктор Савић // Трибина САНУ. – 7 (2019), 22–25. | Приказ | Уп. 1127, 1161, 1180.

1171. САВИЋ, Свенка

Часопис „Прилози проучавању језика“ пола века међу нама : лично сећање / Свенка Савић // ППЈ. – 50 (2019), 21–27.

1172. САВРЕМЕНА проучавања језика и књижевности : зборник радова са Х научног скупа младих филолога Србије, одржаног 31. марта 2018. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу. Књ. 1 / ур. Милош Ковачевић, Јелена Петковић. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2019. – 307.

1173. SINFONIJA 6 Proceedings : the 6th Conference Syntax, Phonology and Language Analysis, Held at the Faculty of Philosophy of University in Niš, Serbia, September 26–28, 2013. / ed. Branimir Stanković, Aleksandra Janić. – Niš : Faculty of Philosophy University, 2019. – 242. – (Scientific Conferences)

1174. СЛОВЕНСКИ фолклор и митологија у књижевној фантастици : зборник радова = Słowiański folklor i mitologia w fantastyce literackiej : zbiór artykułów = Слов'янський фольклор та міфологія в літературі фантастичної : збірник праць / прир. Дејан Ајдачић. – Beograd : Everest Media, 2019. – 653.

1175. СОКОЛОВИЋ, Далибор

Z Polskich Studiów Slawistycznych : prace na XVI Międzynarodowy Kongres Slawistów w Belgradzie 2018. : językoznawstwo / red. Z Greń. Poznań : Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2018. – 372. / Далибор Соколовић // ЈФ. – 75, 2 (2019), 127–131. | Приказ

1176. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

Одбор за стандардизацију српског језика : двадесет година деловања / Марина Ј. Спасојевић // КњЈ. – 66, 1 (2019), 73–81. | Summary

1177. СПАСОЈЕВИЋ, Марина

[Четрдесет девети] 49. Међународни научни састанак слависта у Вукове дане / Марина Љ. Спасојевић // *Prevodilac*. – 38, 3/4 (2019), 86–90.

1178. СТАНИЋ, Драган

У цркви се зна : народ је језик, а језик је народ! : реч на додели Повеље Матице српске за неговање српске језичке културе, у Матици српској, 25. јануара 2019. године / Драган Станић // *ЈД*. – 13 (2019), 50–54.

1179. STUDIES in Language and Mind 3 : Selected Papers from The 6th & 7th Workshop on Psycholinguistic, Neurolinguistic and Clinical Linguistic Research / ed. Sabina Halupka-Rešetar, Silvia Martínez-Ferreiro. – Novi Sad : Faculty of Philosophy, 2019. – 189.

1180. СТОШИЋ, Јелена

Српски молитвеник : споменица Милану Решетару : 1512–1942–2012. / ур. Јасмина Грковић-Мејдор, Виктор Савић. – Београд : САНУ : Фонд „Ђорђе Зечевић“ за унапређење и заштиту ћириличног писма, 2016. – 158, 279. / Јелена Стошић // *ЈФ*. – 75, 1 (2019), 173–180. | Приказ | Уп. 1127, 1161, 1170.

1181. SUSRET kultura : zbornik radova : Deseti međunarodni interdisciplinarni simpozijum „Susret kultura“, 30. novembar 2018, Novi Sad / ур. Ivana Živančević-Sekeruš, Željko Milanović. – Novi Sad : Filozofski fakultet, 2019. – 406.

1182. ШЉУКИЋ, Марија

Значај Вука Стефановића Караџића и Љубомира Стојановића у историјату Велике школе / Марија Шљукић // *Култура универзитета и филологија 1*. – 245–260. | Summary

1183. ШЋЕПАНОВИЋ, Михаило

Дар србистици и професору Милошу Ковачевићу : Српски језик : статус, систем, употреба : зборник у част проф. Милошу Ковачевићу / ур. Јелена Петковић, Владимир Поломац. – Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет, 2018. – 768. / Михаило М. Шћепановић // *СЈ*. – 24 (2019), 835–838. | Приказ

XIV Разно**1184. БАРАНОВСКИ, Нина**

Osnove znakovnog jezika / Nina Baranovski, Mirko Knežević. – Novi Sad : Društvo tumača i prevodilaca za znakovni jezik, 2019. – 42.

1185. ГЕЦ, Грета

A Methodology for the Pains of Universality at University / Greta Goetz // *Култура универзитета и филологија 1*. – 75–90. | Сажетак

1186. ДУРБАБА, Оливера

Има ли будућности за филологију у кризи, или: „Спаса нам нема, пропасти нећемо!“ / Оливера Дурбаба // *Култура универзитета и филологија 1*. – 91–101. | Zusammenfassung

1187. НИКОЛИЋ, Марина

Огледалце, огледалце, имам ли ја језичку културу? / Марина Николић // *Језик око нас*. – 149–152.

1188. СЛИЈЕПЧЕВИЋ БЈЕЛИВУК, Светлана

Лектор је занат, лепо је знат! / Светлана Слијепчевић Бјеливук // *Језик око нас*. – 137–138.

1189. ЦВИЈАНОВИЋ, Ведран

Разматрања о смислу филологије у светлу духовних наука / Ведран Цвијановић // *Култура универзитета и филологија 1*. – 113–122. | Summary

РЕГИСТАР КЉУЧНИХ РЕЧИ LXXXVI КЊИГЕ
Јужнословенског филолога, св. 1

- Ђурилица*
- акционалност 75
- време – вид – начин словенског глагола 75
- временна локализација 111
- грецизми 9
- експресивност 127
- емоције 163
- емоционални глаголи 163
- Земљеописаније целог свјетџа (1845) 29*
- Јован Стерија Поповић 29
- конотација 127
- концептуализација 163
- лексема 127
- лексичко-семантичка група 127
- металуршки термини 9
- метафора 163
- метонимија 163
- Милован Спасић 29
- моциона творба 51
- научни стил српског књижевног језика прве половине 19. века 29
- негативна оцена 127
- ориентација 111
- пејоратив 127
- Петар II Петровић-Његош 51
- погрдно значење 127
- преакцентуација 51
- пространственне фрагментизаторы 111
- пространство 111
- псеудонаука 29
- руски 111
- семантика 111
- семантичка творба 51
- српски 111
- спјев *Горски вијенац* 51
- спјев *Луча микрокозма* 51
- спјев *Шћейан Мали* 51
- српски језик 9
- Судбина једног разума* 29
- суфикс 127
- творбена анализа 127
- темпоралност 111
- типолошки приступ 75
- хомонимија 51

Лайиница

German 97

indefinite marker 97

Kashubian 97

language contact 97

Polish 97

Upper Sorbian 97

РЕГИСТАР ИМЕНА LXXVII КЊИГЕ

Јужнословенског филолога, св. 1

Бирилица

- Абрамова, Ирина 316 [232], 325 [352], 351 [604]
Аврамова, Цветанка 130, 238, 239
Адамовић, Мирјана 112, 120
Ајдачић, Дејан 249, 297, 298, 333 [416, 422], 334 [427], 351 [605], 407 [1174]
Ајтић, Растко 389 [1006]
Ајцановић, Јелена 208, 315 [219], 340 [504, 505]
Ајцановић, Милан С. 211, 239, 351 [606]
Алановић, Миливој Б. 340 [506–512], 346 [555], 348 [570], 351 [606]
Александанијан, Јозеф М. 302 [39], 391 [1027]
Алексић, Данило 213, 336 [452]
Алексић, Маријана Р. 316 [233], 363 [716], 391 [1027]
Алексић, Милица 338 [468]
Андрејић, Драгослав 135, 154, 263
Андрејић, Едита 316 [234, 235], 351 [606], 361 [697], 391 [1027]
Андрејић, Иво 334 [431], 342 [520], 363 [718], 364 [724, 727], 371 [790, 791]
Анђелић, Милена 391 [1028]
Анђелковић Шегуљев, Маја 373 [808, 809]
Анђелковић, Сава 31, 47
Аничкић, Градимир Д. 337 [453], 363 [716]
Антић, Александра М. 332 [410], 381 [912, 913], 384 [946]
Антонић, Ивана Н. 340 [513], 346 [555], 348 [570], 351 [606], 403 [1120]
Апдајк, Џон 303 [53], 365 [731], 394 [1047]
Апелквист, Аса в. Apelkvist, Asa
Апресјан, Ј. в. Апресян, Ю. Д.
Апресян, Юрий Д. 115, 120, 122, 128, 137, 154, 164, 179, 180
Арсенијевић, Владан 214
Арсенијевић, Нада Ј. 341 [514, 515, 516], 351 [606]
Арутјунова, Н. Д. в. Арутюнова, Н. Д.
Арутюнова, Н. Д. 112, 117, 120, 121, 122, 128, 129, 137, 154
Асимопулос, Панајотис 316 [236], 341 [516], 391 [1028], 400 [1094]
Ахманова, О. С. 132, 137, 154
Ацовић, Дејан 392 [1033]

- Ашић, Тијана В. 303 [48], 341 [517]
- Білодід, І. К. 90
- Бабамова, Ирина в. Babamova, Irina
- Бабенко, Людмила Г. 164, 180, 204
- Бабенко, Људмила в. Бабенко, Людмила Г.
- Бабић, Данијела 316 [237], 341 [517], 392 [1028]
- Бабић, Миланка Ј. 297, 332 [411], 337 [454], 341 [518], 363 [717–720], 366 [736]
- Байович, Елена в. Бајовић, Јелена Р.
- Бајовић, Јелена Р. 316 [238, 239], 325 [352], 361 [697], 381 [913]
- Бакић Мирић, Наташа 306 [94]
- Балек, Тијана 325 [353]
- Балтова, Јулија в. Балтова, Јулия М.
- Балтова, Јулия М. 330 [389]
- Банашевић, Никола 71
- Баранов, А. Н. 121
- Барановски, Нина 408 [1184]
- Барјактаревић, Данило 227
- Бартмињска, Станислава Н. 204
- Бартмињски, Јежи 200, 201, 217, 249, 250, 252, 299 [13]
- Батас, Ана С. 335 [440]
- Батик, Жан Клаудио в. Vatic, Gian Claudio
- Баћић, Маја 306 [95], 310 [145]
- Баћићанин, Фуад 339 [490]
- Бауэрова, М. 70
- Бацић, Милица С. 317 [240, 241, 242], 341 [518], 351 [606], 363 [720], 392 [1028]
- Беко, Лидија В. 372 [798]
- Белей, Лесь 299 [2]
- Белеј, Лес в. Белей, Лесь
- Белић, Александар 286, 292, 334 [428], 336 [446, 447], 338 [476], 339 [491], 377 [855], 403 [1125]
- Белић, Наташа 401 [1095], 403 [1120]
- Белић, Изабела Ј. 337 [455]
- Бене, Анамарија 392 [1029]
- Бењова, Јулијана в. Veňová, Juliana
- Берлин, [Брент] 274, 276, 277, 278, 280
- Биљетина, Јелена Љ. 317 [243], 341 [519], 351 [606], 392 [1029]
- Биро, М[иклош] 252
- Бјелаковић, Исидора Г. 200, 209, 381 [914, 915], 384 [947], 387 [990]
- Бјелетић, Марта Ж. 249, 351 [607], 374 [826], 387 [990]
- Благова, Э. 64, 65, 66, 70
- Благојева, Дијана Г. 210
- Блечић, Мартина в. Blečić, Martina
- Богдановић, Весна Ж. 317 [248]
- Богдановић, Недељко Р. 223, 225, 233, 351 [608], 374 [827–830], 387 [990, 991]
- Богетић, Ксенија 392 [1030]
- Богишић, Валтазар 12, 13, 14, 16, 25
- Бодрич, Радмила В. 306 [96]
- Божић Ленард, Драгана 306 [97]
- Божић Синчук, Милица 335 [440], 374 [831]
- Божовић, Григорије 377 [864]
- Боздјехова, Ивана 240
- Бојанић Ћирковић, Мирјана Д. 363 [721]
- Бојанић, Михаило 14, 22
- Бојаци, Михаил 320 [297], 386 [974], 397 [1066], 401 [1094]
- Бојовић, Драга И. 330 [390], 332 [412]

- Бојовић, Јована Д. 375 [832], 387 [991]
Бондарко, А[лександар]
В[асиљевич] 84, 112, 113, 117, 119, 120
Борковић, Милана 317 [244]
Бошков, Мирјана Ж. 380 [895]
Бошковић, Драган 297, 403 [1121]
Бошковић, Наташа 315 [216]
Бошковић, Радосав 54, 57, 58, 60, 69, 71, 72
Бошњакловић, Жарко С. 302 [40], 317 [245], 330 [390], 341 [519], 364 [721], 375 [832, 833], 377 [866], 392 [1030], 400 [1094]
Бра, Мирјам в. Bras, Myriam
Брадашевић, Саша 392 [1032]
Брајовић, Јелена 306 [98, 99]
Бранковић, Ђорђе 380 [895]
Браунинг, Роберт 392 [1033]
Брборић, Вељко Ж. 337 [455, 456, 457], 372 [799, 800], 401 [1104], 403 [1120], 405 [1145]
Брдар Сабо, Рита в. Brdar-Szabó, Rita
Брдар, Марио в. Brdar, Mario
Броћић, Андријана 317 [247], 364 [721], 392 [1034]
Бубања, Никола 297, 403 [1121]
Бугарски, Ранко 276, 299 [2], 302 [41], 341 [519], 352 [611], 353 [633], 387 [991]
Будинчић, Валентина В. 305 [74], 307 [100], 352 [609, 610], 364 [721], 393 [1045]
Будмани, Петар 10
Булатовић, Весна В. 317 [248], 364 [721], 392 [1034]
Буњак, Петар 317 [249], 325 [353], 335 [440], 405 [1145]
Буршић Ђудици, Барбара в. Buršić-Giudici, Barbara
Валент Белић, Зденка 305 [84]
Ванкевич, Оксана 242
Васиљев, Леонид М. 165, 180
Васиљев, Љупка 381 [904, 911]
Васиљевевић, Анђела Д. 302 [42], 317 [250], 352 [611], 364 [721], 393 [1035]
Васић, Биљана 352 [612]
Васић, Вера 320 [287], 361 [698]
Васић, Саша 317 [251], 325 [353], 352 [612]
Васојевић, Перо 18
Величковић, Марта 307 [101]
Вељковић Станковић, Драгана Д. 134, 151, 155, 217, 352 [616, 617], 357 [660, 662], 359 [680]
Вељковић, Жарко Б. 352 [613, 614, 615]
Вељковић, Маја 302 [43], 325 [353], 364 [721]
Вељовић, Бојана М. 227, 229–232, 335 [440], 341 [519], 364 [722, 723], 375 [834, 835], 378 [869]
Вендина, Т. И. 327 [367]
Венђуан, Ван 238
Веселиновић, Соња В. 302 [43], 364 [724]
Весић Павловић, Тијана 307 [102], 396 [1063]
Вестергард, Ленарт в. Westergaard, Lennart
Видаковић, Милован 29
Видаковић, Мирна М. 307 [103, 104]
Видачић, Рената 335 [440], 375 [836]
Видић, Јасна 390 [1018]
Видоески, Божидар (Божо) 224, 226
Видојковић, Марко 130, 303 [54], 365 [733], 394 [1049]

- Вилић, Ивана 317 [252], 341 [519], 393 [1036]
- Винавер, Станислав 303 [49], 355 [641], 365 [731], 366 [744], 385 [969] 394 [1046]
- Виноградов, В. В. 113, 120
- Витаз, Милица 307 [105]
- Витанова Рингачева, Ана Ж. 330 [391]
- Витас, Душко М. 352 [617, 618], 387 [992]
- Витезовић, Милован 367 [748]
- Витић, Зорица С. 380 [896]
- Вишњевац, Вишња Б. 325 [354], 341 [519]
- Вјежбицка, Ана в. Wierzbicka, Anna
- Владан Тријић 380 [894]
- Владимирский, Е. Ю. 112, 114, 121
- Влајић Поповић, Јасна 200, 201, 324 [343], 352 [619], 403 [1122]
- Воејкова, М. Д. 326 [361]
- Војводић, Дарја Д. 324 [344], 403 [1123]
- Војводић, Дојчил П. 108, 317 [253], 324 [344], 325 [354], 341 [519], 342 [520], 346 [555], 348 [570], 364 [724]
- Војводић, Михаило 403 [1124], 406 [1154]
- Војиновић Костић, Јелена 364 [725]
- Војновић, Жарко 380 [897]
- Вольф, Е. М. 128, 155
- Воркачев, С. Г. 128, 155
- Ворф, [Бенџамин] 276
- Востоков, А. Х. 65, 66, 71
- Вранеш, Александра 297, 405 [1150]
- Вранић Петковић, Ивана 307 [106]
- Врањеш, Данијела 307 [107]
- Врчевић, Вук 12, 22
- Всеволодова, М. В. 112, 113, 114, 120, 121
- Вужњакова, К[атарина] 238
- Вујаклија, Данка 342 [520], 375 [837]
- Вујанић, Милица 72
- Вујисић, Благоје В. 317 [254], 325 [354], 342 [520]
- Вујић, Владимир 386 [978]
- Вујић, Јелена 216, 393 [1037]
- Вујичић, Милош 14, 22, 23
- Вујовић, Ана 307 [108, 109], 393 [1038]
- Вујовић, Душанка С. 203, 337 [458], 342 [521]
- Вујчић, Никола Д. 321 [298]
- Вукадиновић, Вилотије 223, 226
- Вукић, Маја Д. 342 [522]
- Вуковић, Вићенцо 380 [897]
- Вуковић, Гордана 250
- Вуковић, Јован 88, 94
- Вуковић, Марија Д. 303 [44]
- Вуковић, Миле 300 [14]
- Вуковић, Ненад Б. 303 [45], 364 [725]
- Вуксановић, Миро 350 [594], 355 [644], 367 [750], 371 [784], 372 [797], 379 [889]
- Вуксановић, Светлана С. 352 [620], 364 [725]
- Вулетић, Јулијана 300 [14], 342 [523]
- Вуловић Емонтс, Наташа 216
- Вуловић, Наташа С. 352 [620], 361 [699, 700], 403 [1125]
- Вучељ, Нермин 307 [110]
- Вучен Папић, Невена 393 [1039]
- Вученовић, Наташа 300 [14], 364 [726]
- Вучина Симоновић, Ивана Ј. 372 [801]
- Вучићевић, Ана Љ. 369 [772]

- Вучковић, Драгана 364 [727]
 Вучковић, Марија 206
 Вучковић, Снежана П. 209, 324
 [345], 352 [620], 382 [916]
 Вучо, Јулијана Ј. 298, 300 [14], 307
 [111, 112, 113], 310 [156], 312
 [174], 315 [217], 393 [1040]
 Вушовић, Данило В. 64, 71
- Гавриловић, Д[анијела] 252
 Гавриловић, Жана Г. 393 [1041]
 Гадомска, Галина 202
 Гадомски, Александар 202
 Газдић, Јелена М. 375 [838], 384
 [948]
 Гак, В. Г. 111, 119, 121
 Гарић Петровић, Гордана 30, 47
 Гацовић, Славољуб 393 [1042]
 Гаши, Тијана 308 [114, 115]
 Гашић, Анђела 308 [116]
 Геновић, Ђорђе М. 335 [440], 375
 [839]
 Георгијева, Цветелина в. Георгие-
 ва, Цветелина Н.
 Георгиев, Станьо 85, 90
 Георгиева, Цветелина Н. 330 [392]
 Георгијев, Ивана 318 [255], 352
 [620], 361 [700], 393 [1042]
 Гергел, Ремус в. Gergel, Remus
 Герзић, Боривој 135, 161
 Герзић, Наташа 135, 161
 Геродес, С[танислав] 70
 Гец, Грета в. Goetz, Greta
 Глигоријевић, Ивана 330 [392],
 393 [1044]
 Глођовић, Аница В. 318 [256], 342
 [523], 393 [1044, 1045]
 Глушац, Татјана 308 [117]
 Голубовић, Ана В. 303 [45], 401
 [1096–1099], 403 [1126]
 Горбова, Елена В. 317 [244], 325
 [355]
- Гортан Премк, Даринка 137, 155,
 283, 390 [1017, 1021], 391
 [1023]
 Гочанин, Мирјана С. 210, 360
 [693]
 Гошкетелиани, Ирине в.
 Goshkheteliani, Irine
 Грбић, Душица 380 [903]
 Гребенар, Јелена 303 [46], 325
 [355], 364 [727]
 Грејди, Џозеф в. Grady, Joseph
 Грицкат, Ирена 88, 90, 282–294
 Грковић Мејџор, Јасмина М. 382
 [917], 402 [1105], 404 [1127],
 406 [1161], 407 [1170], 408
 [1180]
 Грковић, Милица 23
 Гроховска Рајтер, Ана в.
 Grochowska-Reiter, Anna
 Грујић, Радослав 381 [904]
 Гудурић, Снежана 156, 157, 297,
 324 [343], 405 [1140, 1141]
 Гушевска, Лилјана К. 331 [399]
- Давитков, Ивана 404 [1128]
 Далмација, Стево 15, 23
 Даль, В[ладимир] И[ванович] 240
 Даљ, В. И. в. Даль, В[ладимир]
 И[ванович]
 Дамљановић, Дара 324 [346]
 Кончаревић, Ксенија 324 [346]
 Даниловић Јеремић, Јелена Р. 366
 [743, 744]
 Даниловић, Мирјана 315 [218]
 Даниловска, Марина 318 [257],
 330 [392, 393], 337 [458]
 Даничић, Ђуро 140
 Дејановић, Милица Ј. 386 [982]
 Дела Бела, Арделио 9, 10
 Деликари, Ангелики 404 [1129]
 Денић, Сунчица 348 [571], 370
 [774]

- Державина, Елена И. 209
 Детар Јевђовић, Снежана 308 [119]
 Детелић, Мирјана 10
 Дешић, Милорад П. 335 [440, 441], 337 [459, 460], 372 [801]
 Джонсон, Марк в. Johnson, Mark
 Дилпарић, Предраг Д. 382 [918, 919]
 Димитријевић, Иван 361 [701]
 Димитријевић, Јована Љ. 353 [621, 622]
 Димитријевић, Страхиња 342 [524]
 Димковић Телебаковић, Гордана Д. 303 [47], 318 [257], 353 [623], 365 [727], 394 [1046]
 Динић, Јакша 353 [624], 375 [839], 387 [993]
 Динчић, Јована 370 [782]
 Дјуи, Џон в. Dewey, John
 Дмитровић, Дина 365 [728]
 Добрић, Арналда 308 [120]
 Догнар, Александар 373 [812]
 Додевска Михајловска, Олгица М. 330 [394], 332 [410]
 Додиг, Милана 303 [48], 342 [524], 394 [1046]
 Дојчиновић, Данијел М. 379 [890], 380 [890, 896, 898]
 Докулил, Милош 141
 Донић, Жељко М. 337 [455]
 Драгин, Гордана С. 335 [441], 353 [625], 375 [840]
 Драгин, Наташа Ж. 382 [920, 921]
 Драгић, Лабуд 346 [552], 368 [764]
 Драгић, Мила Р. 342 [525]
 Драгићевић, Рајна М. 71, 128, 130, 131, 137, 156, 164, 180, 182, 200, 214, 240, 262, 276, 282, 283, 284, 294, 299 [3], 300 [15], 324 [347], 337 [461], 342 [525], 353 [621, 625–628], 358 [675], 365 [728], 384 [949, 950, 951], 387 [993], 404 [1130, 1134], 405 [1145]
 Драговић, Георгина 308 [121]
 Дражић, Јасмина Н. 211, 315 [219], 353 [629], 365 [728], 372 [802], 384 [952], 388 [993]
 Дракулић Пријма, Драгана Р. 365 [729]
 Дрвошанов, Васил С. 330 [395]
 Дрљевић, Јелена 308 [122]
 Думић, Јелена 337 [462]
 Дурбаба, Оливера 408 [1286]
 Дучић, Стеван 13, 15, 23
 Ђерић, Гордана 252, 353 [629], 388 [994]
 Ђерић, Милош 308 [123]
 Ђорђевић, Срба 388 [995]
 Ђинђић, Марија С. 353 [630], 388 [994]
 Ђоковић, Љубомир 15, 23
 Ђоновић, Јанко 14, 23
 Ђорђевић, Ана 308 [124]
 Ђорђевић, Весна Н. 211, 342 [526, 527], 361 [702]
 Ђорђевић, Весна Н. 401 [1100]
 Ђорђевић, Данијела 307 [102]
 Ђорђевић, Срба 375 [840]
 Ђорђевић, Тихомир В. 346 [550], 358 [678], 368 [764]
 Ђорђевић-Јовановић, Ј. 254
 Ђоровић, Данијела 390 [1018]
 Ђукановић, Владо 333 [413, 414, 415], 365 [730]
 Ђукановић, Маја 298, 332 [409], 405 [1148]
 Ђукић, Маријана Р. 200, 202, 205, 208, 212, 216, 333 [416], 353 [631, 632], 361 [703]
 Ђукић, Саша М. 365 [731]

- Ђуровић, Сања Ж. 342 [530]
Ђурин, Тајјана 303 [49], 365 [731],
394 [1046]
Ђурић Пауновић, Ивана В. 303
[53], 365 [731], 394 [1047]
Ђурић, Љиљана 298, 303 [49], 308
[125, 126, 127], 312 [185]
Ђурић, Љубица З. 322 [316]
Ђурић, Милош Д. 300 [16], 303
[50, 51, 52], 353 [633], 404
[1131, 1132, 1133]
Ђурић, Рајко 394 [1047]
Ђурић, Срђан 337 [463]
Ђуричић, Мила 404 [1134]
Ђуркин, Веселина В. 342 [527,
528, 529], 353 [633], 365 [731],
384 [953]
Ђуровић, Сања Ж. 337 [464], 343
[531]
Ђурчевић, Јована 394 [1048]
- Евангелу, Илиас Г. 402 [1106]
Елезовић, Глиша 16, 17, 19, 20, 23,
376 [848]
Ерић Букарица, Александра 318
[258], 343 [531], 394 [1048]
Ефстатијади, Лија в. Efsthathiadi,
Lia
- Жежелј Ралић, Радмила 372 [803],
373 [804, 805, 806]
Желе, Андреа 200
Живановић, Александар 318 [259],
335 [441], 394 [1049]
Живановић, Владимир Б. 401
[1101]
Живановић, Ненад 389 [1009]
Живић, Невена 337 [465]
Живковић, Душан Р. 365 [732], 402
[1106]
Живковић, Ема Н. 318 [260], 384
[953], 388 [995], 394 [1049]
- Живковић, Милан 365 [733], 394
[1049]
Живојиновић, Мирјана 404 [1135],
406 [1154]
Жугић, Радмила 135, 156
Жуковская, Лариса 316 [232]
- Завишин, Катарина 298, 309 [138],
312 [185]
Загнiтко, А.П. 327 [369]
Заграевская, Т. Б. 128, 157
Зализняк, Анна А. 82, 86, 90, 118,
121
Заморева, А. В. 128, 157
Зарифовић Грковић, Мирјана 303
[54], 365 [733], 394 [1049]
Захаркив, Екатерина 300 [16], 325
[356]
Захаркив, Јекатерина в. Захаркив,
Екатерина
Звекић Душановић, Душанка С.
303 [55], 315 [223], 318 [261,
262, 263], 343 [531, 532], 394
[1049]
Здравковић, Светлана 300 [17]
Зејниловић, Лејла 343 [533]
Зелјић, Горан Н. 335 [441], 337
[466], 343 [534]
Зец, Драга 335 [442]
Зечевић Крнета, Горана 315 [220]
Зикова, Ирина в. Зыкова, Ирина
Зиројевић, Олга 354 [633], 388
[996]
Златановић, Момчило 17, 20, 23
Золотова, Г. А. 120
Зорић, Милена С. 365 [733], 384
[954]
Зыкова, Ирина 300 [17], 325 [357]
- Иванић, Душан 48, 405 [1145]
Иванић, Момчило 292

- Иванишевић, Франо в. Ivanišević, Frano
 Иванова, Найда И. 29–50, 332 [410], 382 [922]
 Ивановић Баришић, Милина М. 375 [841]
 Ивановић, Игор 300 [18]
 Ивановић, Маја 300 [18], 361 [704]
 Ивановић, Милан Д. 215, 384 [955]
 Ивановић, Милена 303 [56, 57], 326 [357], 354 [633]
 Ивановић, Ненад Б. 200, 203, 206, 208, 214, 216, 218, 353 [621], 354 [633], 384 [955], 388 [997], 404 [1136]
 Ивашченко, Викторија в. Иващенко, Вікторія Л.
 Иващенко, Виктория в. Иващенко, Вікторія Л.
 Ивић, Милка 89, 90, 98, 108, 187, 189, 276, 286, 294
 Ивић, Павле 23, 187, 189, 196, 197, 219, 294
 Игњатовић, Наташа 309 [129]
 Илин, Дарко 298, 304 [58], 330 [395], 332 [409], 365 [733]
 Илић, Валентина М. 338 [467]
 Илић, Мирјана К. 215, 343 [535], 354 [633], 375 [842, 843]
 Илић, Нина 300 [18], 309 [130], 315 [221], 326 [359], 335 [442], 373 [807]
 Илић, Предраг 338 [468]
 Йованович, Йована Б. в. Јовановић, Јована Б.
 Исаиловић, Драгана М. 376 [843], 384 [956]
 Иващенко, Вікторія Л. 326 [358], 401 [1101], 405 [1146]
 Јаворина, Душан Ј. 402 [1109]
 Јадријев Дошеновић, Анастасија 309 [131]
 Јакић Шимшић, Милена 212
 Јаковљевић, Светомир 402 [1107]
 Јакоп, Тјаша в. Јакоп, Тјаša
 Јакушкина, Екатарина И. в. Јакушкина, Екатерина И.
 Јаниковски, Ева 399 [1087]
 Јанић, Александра А. 335 [443], 343 [535], 354 [633], 376 [846]
 Јанићијевић, Наташа 304 [70], 318 [264], 343 [535], 394 [1049]
 Јанићијевић, Валерија 373 [813]
 Јанишкова, Илона 206
 Јанковић, Драган 212
 Јанковић, Ђорђе М. 12, 343 [535], 354 [633], 365 [734]
 Јанковић, Јелена Д. 135, 157, 200, 202, 203, 206, 208, 214, 216, 324 [348], 332 [410], 376 [852], 382 [922]
 Јанковић, Љиљана 318 [265], 343 [535], 394 [1049]
 Јаночкова, Никол 239
 Јањић, Јелена В. 354 [633], 376 [847], 384 [957]
 Јањић, Маријана 300 [18], 394 [1050]
 Јањић, Марина С. 297, 309 [132], 336 [446], 354 [634], 406 [1159]
 Јањушевић Оливери, Ана М. 216, 247, 248, 335 [443], 338 [469], 354 [634, 635], 346 [556]
 Јаћовић, Јелена Г. 318 [266, 267], 343 [535], 361 [705], 365 [734], 395 [1050]
 Јашовић, Голуб М. 297, 354 [635], 366 [735], 375 [838], 376 [848, 849, 850], 379 [885]
 Јевремовић, Весна 388 [998]
 Јевтић, Милош 192
 Јелинцева, Ирина 242
 Јелић, Данијела Д. 405 [1142]
 Јерковић, Вера 380 [903]

- Јерковић, Јелена 309 [133]
 Јерковић, Јован 159, 339 [488]
 Јермакова, Олга 239
 Јеротијевић Тишма, Даница М.
 309 [134–137], 318 [268], 366
 [736], 395 [1050]
 Јованова Грујовска, Елена И. 330
 [397]
 Јовановић Симић, Јелена Р. 344
 [536], 348 [576], 366 [740, 741,
 742]
 Јовановић, Александра С. 333
 [418], 366 [737]
 Јовановић, Ана 298, 309 [138], 312
 [185], 315 [220], 380 [899], 372
 [801]
 Јовановић, Владан З. 134, 151, 157,
 343 [535], 354 [636], 356 [655],
 361 [705], 384 [958], 388 [998],
 404 [1130], 405 [1143, 1144,
 1145], 406 [1163]
 Јовановић, Војислав 395 [1051]
 Јовановић, Гордана 401 [1101], 402
 [1111]
 Јовановић, Зоран 388 [999], 402
 [1108, 1109, 1110]
 Јовановић, Иван Н. 318 [266], 354
 [637], 366 [737], 391 [1022]
 Јовановић, Ивана Р. 343 [535], 354
 [638], 355 [639], 366 [738]
 Јовановић, Јована Б. 127–161,
 199–218, 355 [640], 366 [739],
 388 [999], 405 [1146]
 Јовановић, Марија 351 [604], 372
 [794]
 Јовановић, Миодраг В. 205, 338
 [470], 343 [535], 376 [850], 385
 [959, 960], 388 [999]
 Јовановић, Радоје 355 [640], 376
 [850], 388 [1000]
 Јовановић, Томислав Ж. 380 [900]
 Јовић, Душан 367 [747]
 Јовић, Емилија 319 [269], 326
 [359], 354 [635]
 Јовић, Надежда Д. 298, 321 [300],
 354 [635], 376 [851], 381 [912],
 385 [961], 388 [1000]
 Јовићевић, Андрија 13, 23
 Јовичић, Слободан 300 [19]
 Јоксимовић, Јелена 373 [808, 809],
 374 [821]
 Јоксимовић, Светлана 373 [810]
 Јорданиди, Софја И. 208
 Јосијевић, Јелена М. 300 [19], 319
 [270], 344 [536], 366 [743, 744],
 395 [1051, 1052]
 Јосифовска, Мери 331 [398]
 Јочић, Јелена 405 [1147]
 Јошић, Неђо Г. 355 [641], 366 [744]
 Јуришић, Марина С. 219–226, 355
 [641], 376 [852]
 Јушкевич, Олга 240
 Кавафи, Константин 304 [65], 367
 [750], 396 [1057], 401 [1094]
 Кавгић, Александар 304 [59, 60],
 366 [744], 395 [1052]
 Кајсаров, А. С. 195
 Калајдович, К[онстантин]
 Ф[јодорович] 195
 Калајџија, Јелена 305 [84]
 Калиновска, Валентина Н. 208
 Ками, Албер 304 [61], 366 [744],
 395 [1053]
 Капетановић, Амира 209
 Капустина, Јелена 15, 16, 24, 358
 [674], 390 [1010], 392 [1033]
 Каравесовић, Дејан М. 309 [134,
 136], 319 [271], 344 [536], 395
 [1052]
 Караджич, Вук в. Стефановић
 Караџић, Вук
 Карађорђевић, Александар 57, 70

- Кара-Мурза, Сергеј Георгијевич 300 [20]
- Карановић, Зоја С. 376 [853], 385 [962], 388 [1000]
- Карачорова, Ивона 382 [923]
- Стефановић Караџић, Вук 10–13, 17, 18, 23, 29, 47, 91, 140, 155, 160, 181, 195, 196, 205, 206, 215, 253, 254, 256, 258, 259, 297, 298, 318 [260], 319 [272], 320 [295, 297], 326 [359], 334 [428, 436], 339 [489], 342 [527], 343 [535], 349 [579], 351 [602], 353 [621, 625, 633], 357 [657, 663], 358 [675], 359 [684], 360 [688], 374 [828], 375 [832, 838, 843], 376 [848], 377 [864], 378 [874, 876, 877], 379 [885, 886], 380 [899], 384 [947, 949–953, 956, 957], 385 [959, 960, 962, 964–967, 970–973], 386 [974, 975, 976, 980, 982, 983, 985], 387 [987, 988, 990, 991, 993], 388 [993, 995, 999, 1000], 389 [1003, 1006, 1007, 1008], 390 [1010, 1012], 391 [1022], 394 [1049], 397 [1066], 401 [1094], 402 [1112], 403 [1119, 1125], 408 [1177, 1182]
- Кардош, Александра 203
- Карпиловска, Јевгенија 241
- Касевич, В. Б. 85, 90
- Кастелани, Виктор в. Castellani, Victor
- Каченовский, М[ихаил] Т[рофимович] 194
- Качић (Кадчић), Антон 9, 10, 13
- Квргић, Бојан 389 [1004]
- Кебара, Марина В. 319 [272], 326 [359], 385 [962]
- Кеј, [Пол] 274, 276, 277, 278, 280
- Керкез, Драгана М. 319 [273, 274], 326 [360], 344 [536]
- Керн, Борис 207
- Кецман, Милош М. 355 [642], 366 [744], 395 [1053]
- Киклевич, Александар К. 335 [444]
- Килоушек, Петар в. Kyloušek, Petr
- Кисљук, Лариса 239
- Китановић, Јелена Р. 304 [61, 62], 366 [744], 395 [1053]
- Киш, Јелена 315 [222]
- Киш, Наташа Б. 213, 333 [421], 338 [471], 373 [811]
- Клајн, Иван 91, 132, 133, 135, 158, 247
- Клеут, Марија Н. 362 [705], 385 [963]
- Клешчова, Кристина 239
- Кликовац, Душка Б. 115–118, 123, 164, 180, 333 [418, 424, 426], 338 [472, 473, 474], 344 [536], 355 [643], 367 [744],
- Климонов, Владимир 86, 93
- Кљаић, Јагода 217
- Кнежевић, Ивана А. 309 [139], 319 [275, 276], 332 [410], 355 [643], 367 [744], 395 [1053]
- Кнежевић, Љиљана 309 [140, 141]
- Кнежевић, Саша Д. 355 [643], 367 [745]
- Књијар, Иван 355 [644], 369 [770], 388 [1000]
- Кобозева, И. М. 115, 121
- Ковалевская, А. В. 130, 158
- Коваленко, Е. В. 130, 158
- Ковалски, Павел 238
- Ковач Рац, Елеонора 335 [439], 395 [1054]
- Ковач, Јелена М. 367 [746]
- Ковач, Маја 304 [63], 331 [398], 367 [746]

- Ковачевић Петровић, Бојана В.
337 [455]
- Ковачевић, Борко Н. 301 [24], 344
[537], 405 [1148]
- Ковачевић, Војо 385 [964]
- Ковачевић, Дарко 300 [21], 319
[277], 367 [746], 395 [1054]
- Ковачевић, Зорана 304 [64], 331
[398], 367 [746], 395 [1054]
- Ковачевић, Милош М. 180, 181,
244, 247, 248, 297, 298, 319
[277], 332 [411], 333 [419, 420],
334 [431, 436, 438], 338 [475,
476], 339 [484], 344 [538, 539,
540], 347 [560], 355 [644], 365
[732], 367 [747–750], 380 [891],
401 [1096, 1103], 402 [1106,
1113, 1114, 1118], 403 [1121],
407 [1172], 408 [1183]
- Ковачевић, Мирјана 373 [806]
- Ковачевић, Предраг 336 [449], 344
[541]
- Ковљанин, Стефан М. 310 [142]
- Козић, Ранко 310 [143]
- Козомара, Драгомир В. 335 [444],
376 [854]
- Козомора, Наташа 326 [361, 362]
- Коларевић, Сања 326 [363]
- Колине, Франсоаз в. Collinet,
Françoise
- Колинс, Рејмонд Ф. 304 [64], 395
[1055]
- Колковска, Сија 210
- Команин, Жарко 372 [794], 379
[888]
- Кондеи, Теџилија в. Condei,
Cecilia
- Конески, Блаже 90
- Коновска, Агњешка в. Konowska,
Agnieszka
- Кончаревић, Ксенија Ј. 216, 217,
301 [23], 401 [1101], 402 [1111,
1117]
- Кораис, Адамантиос 320 [295], 386
[974], 389 [1008], 397 [1066]
- Кордеро Монге, Серхио в. Cordero
Monge, Sergio
- Корјаковцева в. Коряковцева, Е. И.
Коряковцева, Е. И. 130, 131, 158
- Косановић, Милина 164, 180
- Коста, Петер в. Kosta, Peter
- Костић, Антонина 310 [145, 146]
- Костадиновић, Данијела Д. 362
[705], 376 [855]
- Костић Пахноглу, Тамара М. 304
[65], 367 [750], 396 [1057], 401
[1094]
- Костић, А[лександар] 252
- Костић, Лаза 343 [535], 354 [633],
365 [734]
- Костова, Надежда 216
- Костовска, Весна Г. 330 [397]
- Котијорова, Марија Павловна 327
[371]
- Кочић, Петар 350 [596], 355 [642],
366 [744], 371 [789], 395 [1053]
- Кошутић, Радован 312 [179], 402
[1116]
- Крајишник, Весна 315 [223], 373
[812]
- Краус, Фридрих С. 358 [678]
- Крвина, Домен 211
- Крејдлин, Г. Е. 116, 121
- Кречмер, Анна в. Kretschmer, Anna
- Кризманић, Имре 389 [1006]
- Кример Габоровић, Сања 203, 271,
355 [645, 646]
- Кристал, Д. в. Kristal, Dejvid
- Кронија, Артуро в. Cronia, Arturo
- Крстев, Цветана Ј. 206, 355 [646],
387 [992], 388 [1001]
- Круз, [Алан] 276

- Крцић, Ненад С. 344 [541], 367 [751], 389 [1002], 405 [1149]
 Крылова, О. Н. 129, 130, 158
 Кубурић Мацура, Мијана Ч. 344 [542, 543], 367 [752]
 Кугејка, Тајјана 242
 Кудера, Јацек 328 [377]
 Кужник, Ирена М. 301 [24]
 Кузмановић Јовановић, Ана Н. 396 [1058]
 Кузмановић, Рајко 297, 366 [736]
 Кузмова, Михаела 216
 Кујунџић, Маја Р. 396 [1059]
 Кулева, Ана С. 204
 Кулешова, М. Ј. 130, 159
 Кулић, Данијела Г. 310 [147, 148, 149]
 Куљанин, Сања М. 336 [445], 344 [543], 355 [647], 367 [753, 754]
 Курешевић, Марина Ф. 380 [901], 382 [924]
 Кустурица, Емир 297, 333 [417]
- Лаброска, Веселинка Т. 331 [399]
 Лазаревић, Мирослав 355 [647], 389 [1003]
 Лазарова Никовска, Ана 310 [150]
 Лазић Коњик, Ивана В. 200, 208, 211, 214, 249, 260, 271–281, 333 [422], 345 [544], 350 [593], 359 [681]
 Лазић, Анђелка 16, 23
 Лазић, Биљана Ђ. 390 [1012]
 Лазић, Драгана Д. 371 [789]
 Лазић, Катарина 310 [151]
 Лајонс, [Џон] 276
 Лакофф, Джорџ в. Lakoff, George
 Лалатовић, Јелена 340 [502]
 Лалић, Ана 396 [1060]
 Лалић, Михаило 14, 15, 23
 Лалић, Радован 71
- Ланакер, Роналд в. Langacker, Ronald W.
 Лапињски, Павел в. Łapiński, Paweł
 Латковић, Видо 71
 Лаушевић, Саво 301 [25], 333 [422]
 Лачокова, Ана Маргарета в. Lačoková, Anna Margaréta
 Ле Клезио, Жан-Мари Гистав 304 [62], 366 [744], 395 [1053]
 Лебастар, Донасијен в. Lebastard, Donatien
 Левонтина, И. Б. 112, 120
 Левушкина, Ружица 202, 405 [1151]
 Легеза, Сергей 304 [68], 328 [377]
 Легеза, Сергеј в. Легеза, Сергей
 Лејкоф, Џ. в. Lakoff, George
 Леонтјева, И. Б. 122
 Лепојевић, Јелена 319 [279], 326 [363], 345 [544]
 Леро Максимовић, Соња 345 [545], 368 [755]
 Лескина, С. В. 130, 159
 Лесневска, Димитрина в. Лесневская, Димитрина
 Лесневская, Димитрина 310 [152]
 Лигорио, Орсат в. Ligorio, Orsat L.
 Лилић, Драган В. 356 [648], 368 [755], 385 [965], 389 [1003]
 Липка, [Леонард] 276
 Лич, [Џефри] 276
 Личина, Ђорђе 356 [648], 376 [855], 389 [1004]
 Локоч, К. в. Lokotsch, K[arl]
 Лома, Александар Б. 9–27, 64, 71, 233, 324 [350], 356 [649], 382 [925, 926], 405 [1152]
 Ломоносов, М. В. 406 [1158]
 Ломпар, Весна 373 [811, 817]
 Ломтев, Т. П. 90

- Лончар Раичевић, Александра Р. 336 [446, 447, 448], 338 [476, 477], 374 [827], 377 [855]
- Лончар, Марија М. 333 [423]
- Лопатин, В[ладимир] В[ладимирович] 238
- Лопеш, Антонио в. Lopeš, Antonio
- Лопичић, Весна 157, 181, 297, 404 [1138]
- Луганская, Е. В. 128, 159
- Лукашанец, Александар в. Лукашанец, Александр А.
- Лукашанец, Александр А. 156, 158, 237, 326 [364]
- Лукашанец, Јелена 241
- Лутовац Казновац, Тамара Н. 371 [788]
- Лутовац, Тамара Н. 370 [783]
- Ляшевская, О. Н. 115, 121
- Љубиша, Шћепан Митров 12, 25
- Љуштина, Викентије 383 [932], 397 [1069]
- Магарашевић, Георгије 384 [946]
- Мађарев, Маја 212
- Мајер, Густав в. Meyer, Gustav
- Мајкен Корес, Ана в. Maiken Kores, Ана
- Макевић, Милош 356 [650]
- Макишова, Ана в. Maikišová, Anna
- Малишева, Ирина А. 208
- Маља Имами, Наиле в. Malja Imami, Nailje
- Мандић, Слађана 319 [280], 362 [705], 396 [1061]
- Манић, Данијела 298, 307 [111], 310 [154, 155, 156], 312 [174]
- Манић, Кристина 404 [1128]
- Манојловић, Нина Ж. 319 [281], 345 [545], 396 [1061]
- Манојловић, Соња 362 [706]
- Манцуков, Митко 330 [391]
- Маретић, Томислав 10, 17, 19
- Маринковић, Небојша 345 [546]
- Марић, Биљана Ж. 237–243, 319 [282], 320 [283], 326 [364], 333 [424], 338 [478], 345 [546], 346 [555], 348 [570]
- Марић, Сретен 187
- Маричић Месаровић, Сања 320 [284], 345 [546], 396 [1061]
- Марјановић, Саша 315 [223], 345 [546], 389 [1005]
- Маркелова, Т. В. 128, 159
- Марковић, Александра М. 213, 345 [547]
- Марковић, Бранкица Ђ. 205, 356 [650], 377 [856, 857], 379 [887], 406 [1153]
- Марковић, Дејан 310 [157]
- Марковић, Жељко С. 320 [285], 331 [400], 345 [547]
- Марковић, Јордана С. 298, 321 [300], 336 [448], 356 [651], 377 [858], 389 [1008]
- Марковић, Љиљана 297, 405 [1150]
- Марковић, Маја 336 [449]
- Марковић, Миодраг 406 [1154]
- Марковић, Славољуб З. 336 [449], 345 [547], 377 [859]
- Марковић, Сузана С. 368 [756]
- Мароевич, Радмило Н. в. Маројевић, Радмило Н.
- Маројевић, Милена Б. 326 [365]
- Маројевић, Радмило Н. 51–74, 378 [874], 385 [966], 386 [983], 402 [1115]
- Мартинез Фереиро, Силвија в. Martínez-Ferreiro, Silvia
- Мартино, Клер в. Martinot, Claire
- Мартинов, В. В. в. Мартынов, В. В.
- Мартинов, Златоје 304 [69]

- Мартиновић, Милена 380 [902]
 Мартић, Грго 11
 Мартынов, В. В. 84, 90
 Марушич, Франц в. Marušič, Franc
 Марчокова, Данијела в.
 Marčoková, Daniela
 Маслов, Ю. С. 86, 89, 90
 Матијашевић, Јелка 320 [287], 326
 [365], 345 [547], 356 [651]
 Матијевић, Владан 368 [761]
 Матић, Томислав М. 382 [927]
 Матицки, Миодраг 356 [652], 406
 [1155]
 Махмутовић, Јасмина 396 [1062]
 Мацановић, Ана 210, 356 [652],
 368 [757], 385 [966], 402 [1112]
 Мацура, Сања Ђ. 368 [758, 759]
 Маџусович, Ј. В. 90
 Медаковић, Милорад 57, 72
 Меденица, Лука 112, 121
 Мелиг, Ханс в. Mehlig, Hans
 Микаэлян, И. Л. 90
 Микић, Јовица 311 [160, 161]
 Миладиновић, Сандра 311 [162]
 Миланов, Наташа М. 207, 356
 [653]
 Милановић, Александар 208, 209,
 338 [479], 380 [891], 382 [928],
 385 [969, 967, 968], 402 [1113,
 1114], 403 [1125]
 Милановић, Милан 311 [163]
 Милановић, Нина С. 368 [760,
 761]
 Милатовић, Вук 373 [813]
 Милашин, Горан 215, 368 [762]
 Миленковић, Аљоша 324 [351],
 329 [380]
 Миленковић, Ана В. 163–185, 338
 [480, 481]
 Миленковић, Катарина 314 [203],
 370 [782]
 Миленкович, Ана В. в.
 Миленковић, Ана В.
 Миливојевић Петровић, Светлана
 304 [71]
 Миливојевић, Анђела 304 [70], 311
 [163]
 Милинковић, Снежана 406 [1156]
 Милић, Мира 203
 Милићев, Тања 345 [548]
 Милићевић, Милан Ђ. 13, 16, 23
 Миличевић Петровић, Маја 311
 [164]
 Миловановић, Соња М. 299 [5]
 Милојковић, Марија 311 [165]
 Милорадов, Дејан 200, 207, 356
 [653, 654], 389 [1006]
 Милорадовић, Софија Р. 115, 122,
 325 [352], 339 [482], 345 [548],
 356 [655], 377 [859, 860], 385
 [970], 389 [1006]
 Милосављевић, Бојана С. 203,
 205, 254, 356 [655], 368 [763,
 764], 373 [814], 389 [1007]
 Милосављевић, Марија С. 356
 [656]
 Милосављевић, О[ливера] 252
 Милосављевић, Петар 333 [425]
 Милосављевић, Стефан Ж. 333
 [426], 345 [549], 366 [737], 368
 [764], 377 [861]
 Милосављевић, Тања 217, 218,
 356 [656] 378 [877], 385 [971],
 377 [862, 863], 357 [657]
 Милославски И. Г. в. Милослав-
 ский, И. Г.
 Милославский, И. Г. 84, 90
 Милошевић Ђорђевић, Нада Н.
 385 [972], 389 [1007]
 Милошевић, Иван 396 [1063]
 Милошевић, Јадранка 374 [824]
 Милошевић, Оља 311 [166]

- Милошевић, Стефан Д. 401 [1096], 406 [1157]
 Милутиновић, Симеон Сарајлија 384 [957]
 Милчић Ђошић, Данијела 346 [550], 368 [764]
 Миљаковић, Милорад 406 [1158]
 Миљковић, Вања 164, 169, 178, 180, 181, 357 [658]
 Миљковић, Ивана 396 [1064]
 Мимовић, Милица П. 377 [864]
 Миновић, Миливоје 88, 90
 Минский, Марвин 85, 91
 Мирић, Мирјана 346 [551], 396 [1065]
 Мирјанић, Драгољуб 297, 366 [736]
 Мироха, Пјотр 357 [659]
 Мирчић Панић, Драгана 311 [167]
 Митић, Ивана З. 319 [281], 362 [706, 707], 377 [865]
 Митић, Кристина 385 [973], 389 [1007]
 Митрићевевић Штепанек, Катарина 320 [288], 329 [381], 346 [551]
 Митровић, Марија М. 396 [1066]
 Мићевић, Љубо 13, 23
 Мићић, Весна 320 [289, 290], 327 [365], 346 [551], 357 [658]
 Мићић, Вишња 373 [813]
 Михаиловић, Драгослав 215
 Михаиловић, Мирослав Цера 336 [449], 368 [764], 378 [867]
 Михајловић, Велимир 40, 47
 Михајловић, Јелена 373 [815]
 Михајловић, Јован 223, 226
 Михајловић, Милица М. 320 [291], 336 [449], 368 [764], 373 [816], 377 [865, 866], 378 [867], 386 [974], 389 [1008]
 Михић Пијетловић, Тијана 320 [292], 346 [551], 397 [1066]
 Мишић Илић, Биљана 157, 181, 297, 320 [293], 346 [552, 553], 357 [660], 368 [764], 397 [1066], 404 [1138]
 Мишмаш, Петра в. Mišmaš, Petra Младенова, Маргарита 404 [1128]
 Младеновић, Радивоје М. 219, 220, 221, 223, 225–232, 346 [553], 375 [835], 378 [868, 869]
 Момчиловић, Николета 311 [168]
 Морозова, А. В. 121
 Московљевић-Поповић, Јасмина Д. 165, 181, 311 [169], 344 [537], 346 [554, 555]
 Мркаљ, Зона 373 [817]
 Мркаљ, Сава 406 [1155]
 Младенов, С[тефан] 19, 23
 Мошин, В[ладимир] 20, 24
 Мршевић Радовић, Драгана 298, 357 [660], 362 [708], 403 [1125], 407 [1166]
 Мутавчић, Предраг Ј. 320 [295, 296, 297], 368 [764], 386 [974], 389 [1008], 397 [1066], 401 [1094]
 Наврачич, Јудит в. Navracics, Judit
 Невекловски, Герхард 187
 Недељков, Љиљана 379 [887]
 Недељковић, Даница Б. 321 [298], 362 [708], 397 [1066, 1067]
 Недељковић, Јасмина 252, 380 [903]
 Недкова, Е. Д. 403 [1123]
 Ненадић, Добрило 363 [713], 371 [788]
 Нешовић, Матија 357 [661]
 Нида, [Јуцин] 276
 Никитевич, Алексеј 242
 Никитовић, Зорица 379 [890], 382 [929]

- Николина, Наталија 241
 Николић, Биљана 373 [818]
 Николић, Весна С. 282–294, 357 [662, 663], 386 [975, 976], 389 [1008]
 Николић, Душан 311 [170]
 Николић, Ивана 305 [72]
 Николић, Марина М. 211, 244–248, 297, 339 [483], 346 [555, 556], 348 [570], 357 [664–667], 369 [765, 766], 390 [1018], 404 [1139], 408 [1187]
 Николић, Мелина 297, 301 [28], 404 [1137]
 Николић, Милка В. 357 [667], 364 [723], 369 [767, 768], 374 [819, 820], 375 [834]
 Николић, Часлав В. 369 [769]
 Никчевић, Војислав П. 64, 72, 94
 Ницолова, Румена 91
 Нишева, Божана 241
 Новак, Марија О. 207
 Новаков, Драгана 382 [930]
 Новаков, Предраг 321 [299], 346 [556], 397 [1068]
 Новаковић, Александар М. 311 [171]
 Новаковић, Стојан 193, 292
 Новокмет, Слободан Б. 200, 202, 205, 208, 212, 216, 262, 264, 266, 268, 269, 270, 297, 339 [485, 486], 357 [664, 668, 669], 358 [670, 671], 362 [709, 710], 369 [765], 389 [1007], 404 [1139]
 Номати, Мотоки в. Nomachi, Motoki Y.
 Номаћи, Мотоки в. Nomachi, Motoki Y.
 Нушић, Бранислав 365 [729]
- Њебжеговска-Бартмињска, Станислава 200
 Обућина, Предраг 329 [382]
 Огден, Ч, К. 189
 Огњановић, Сања П. 378 [870]
 Одавић, Милан 72
 Ожегов, С. И. 122
 Окука, Милош Ђ. 386 [978]
 Оливери, Ана М. 361 [705]
 Олоштјак, Мартин 238
 Опачић, Марија М. 346 [557, 558]
 Орфелин, Захарије 47
 Османкадић, Мерима 331 [401]
 Остин, Џон 189
 Остојић, Бранислав 346 [559]
 Оташевић, Ђорђе Р. 358 [672]
- Павићевић, Бранко 57, 72
 Павловић Гутков, Владимир 193–196
 Павловић Јовановић, Јелена М. 386 [979]
 Павловић, Владан О. 214, 301 [29], 397 [1069]
 Павловић, Јелена М. 305 [85], 380 [892]
 Павловић, Миливој 224, 226
 Павловић, Неда 30, 47, 48
 Павловић, Петар Д. 358 [672], 389 [1009]
 Павловић, Слободан Ј. 346 [555], 348 [570], 383 [931]
 Павловски, Јован 330 [397]
 Падучева, Елена В. 115, 119, 122, 165, 181, 326 [360]
 Пазио-Влазловска, Дорота 200, 217
 Пајић, Биљана 305 [73]
 Пајић, Соња 312 [172]
 Палоши, Илдико 327 [366]
 Палмер, [Франк] 276

- Панајоговић, Артеа 305 [74]
 Панић Кавгић, Олга 203, 314
 [210], 321 [301], 369 [769], 397
 [1069]
 Панић, Светлана Б. 347 [560, 561],
 369 [769], 402 [1114]
 Пантелић Бабић, Кристина М. 389
 [1009]
 Пантић, Славица 383 [932], 397
 [1069]
 Пантовић, Драгана 305 [75], 327
 [366], 362 [710], 369 [769]
 Папишта, Жолт в. Rapišta, Žolt
 Папрић, Маријана 305 [76], 312
 [172]
 Парезановић, Тијана 297, 404
 [1137]
 Патнам, [Хилари] 276
 Паунова, Марија М. 331 [402]
 Пауновић, Татјана 312 [173]
 Пацнерова, Ј. 70
 Певуља, Душко В. 402 [1115]
 Пејчић, Александар 321 [303], 347
 [561], 362 [710]
 Пенкова, Јана А. 207
 Пердих, Андреј 214
 Перић, Зорана 305 [77], 329 [382],
 369 [769]
 Перишић, Јелена 358 [673]
 Петерке, Катарина в. Peterke,
 Katharina
 Петковић, Андреј 381 [912]
 Петковић, Јелена Ј. 298, 334
 [436], 347 [562], 407 [1172], 408
 [1183]
 Петрановић, Богољуб 18
 Петрова, Зоја Ј. 213
 Петровић Савић, Мирјана С. 327
 [367], 358 [675, 676], 378 [870],
 386 [980], 390 [1010]
 Петровић, Горан 347 [561], 369
 [769]
 Петровић, Драгољуб 15, 16, 24,
 358 [674], 378 [870], 389 [1009],
 390 [1010, 1011, 1013–1016]
 Петровић, Петар I Његош 384
 [955]
 Петровић, Петар II Његош 51, 52,
 53, 56–61, 64–68, 70–74, 343
 [535], 369 [771], 384 [957, 958],
 385 [959, 966], 386 [981]
 Петровић, Растко 370 [783], 371
 [792]
 Петровић, Снежана 17, 24
 Петровић, Срђан 217, 358 [675]
 Петровић, Урош 357 [667], 369
 [767]
 Петровић-Савић, Мирјана 205,
 206
 Петрович, Петар II Његош в
 Петровић, Петар II Његош
 Петронијевић, Божинка М. 321
 [305], 347 [562], 397 [1069]
 Пешикан, Митар 196, 294, 339
 [488]
 Пивљаковић, Ива 337 [465]
 Пижурица, Мато В. 135, 159, 339
 [488, 489], 390 [1011]
 Пипер, Предраг Ј. 89, 91, 108, 112,
 114, 118, 122, 123, 130, 159,
 181, 187–192, 324 [347], 325
 [352], 346 [555], 348 [570], 358
 [677], 401 [1104], 403 [1120],
 404 [1130], 405 [1144], 406
 [1161, 1162, 1163]
 Поворознюк, Роксолана 305 [81]
 Полић, Катарина 327 [368]
 Половина, Весна 299 [6], 369
 [770], 370 [777]
 Поломац, Владимир Р. 383 [933,
 934], 408 [1183]
 Пометкова, Ј. И. 403 [1123]
 Попадић, Д[раго] 252
 Попов, Ана 331 [403]

- Поповић Николић, Данијела Н. 358 [678]
 Поповић Пизари, Милена Д. 321 [308], 347 [565], 398 [1071]
 Поповић, Ана 358 [679]
 Поповић, Драгана 301 [29], 369 [771]
 Поповић, Душанка 378 [871]
 Поповић, Ђока 16, 17, 24
 Поповић, Ђорђе 16, 17, 19, 24
 Поповић, Љубомир 347 [563]
 Поповић, Људмила в. Попович, Людмила
 Поповић, Михаило 321 [306], 358 [677], 397 [1069]
 Поповић, Младен 397 [1070]
 Поповић, Наташа 321 [307], 347 [564], 397 [1070], 398 [1071]
 Поповић, Снежана 329 [383]
 Поповић, Тања 299 [7]
 Поповић, Уна 299 [8]
 Поповић, Ђока в. Поповић, Ђока
 Попович, Людмила 79, 88, 89, 91, 108, 165, 181, 252, 327 [369], 346 [555], 347 [564], 348 [570], 407 [1164]
 Потапова, Г. Б. 114, 120
 Прањковић, Иво в. Pranjković, Ivo
 Предолац, Есра в. Predolac, Esra
 Пријомишева, Марина Н. 204, 210
 Продановић Станкић, Диана 32, 33, 48, 358 [679]
 Прћић, Твртко 200, 211, 271, 276, 312 [175], 321 [309], 358 [679], 398 [1072]
 Пучи Донати, Франческа в. Rusci Donati, Francesca
 Пушкин, Александар С. 195, 305 [79], 319 [272], 326 [359], 327 [369], 369 [771], 385 [962]
 Рабреновић, Тијана 312 [176], 393 [1037], 398 [1074]
 Радаковић, Горана 398 [1075]
 Радан, Михај Н. 358 [679], 378 [872], 407 [1167, 1168]
 Радева, Василка 240
 Радић Бојанић, Биљана 156, 297, 312 [177, 178, 179], 334 [429], 405 [1140, 1141]
 Радић, Јованка Ј. 369 [771], 386 [981]
 Радић, Првослав Т. 18, 24, 334 [428]
 Радичевић, Бранко 385 [964]
 Радовановић, Александра 347 [566]
 Радовановић, Драгана И. 215, 347 [566], 375 [841], 378 [873], 386 [982], 390 [1012]
 Радовановић, Милорад 29, 48, 88, 94, 187, 189–192
 Радовић Тешић, Милица Н. 137, 159, 339 [489], 378 [874]
 Радовић, Коста 360 [689], 383 [943], 391 [1023]
 Радовић, С[рђан] 252
 Радојчић, Драгана 312 [179], 402 [1116]
 Радоман Цветићанин, Маја 374 [827]
 Радосављевић Крсмановић, Аница 312 [180, 181]
 Радосављевић, Никола В. 336 [450], 347 [566]
 Радусин Бардић, Наташа Т. 305 [78], 312 [182, 183], 321 [310], 347 [566], 398 [1075]
 Рађеновић, Анка 312 [184]
 Раздобудко Човић, Лариса 305 [79], 327 [369], 369 [771]
 Рајовић, Јелена Д. 303 [44]
 Рајхенбах, В. 229

- Рајхенбах, Х. в. Reichenbach, Hans
Ракић, Александра Д. 347 [567],
369 [771, 772], 398 [1075]
Ракић, Бранко 305 [80]
Ракић, Јелена 301 [30], 321 [310],
334 [429], 398 [1075]
Ракић, Југослава Г. 383 [935]
Ракић, Радомир 391 [1027], 395
[1055]
Раковић, Марија С. 315 [224, 225,
226], 347 [567]
Раџе, Франсоа в. Rastier, François
Расулић, Катарина 164, 181, 321
[311], 347 [567], 398 [1075]
Ратковић, Драгана М. 262–270,
322 [312], 359 [680], 378 [874],
386 [983]
Рахилина, Е. В. 113, 115, 121, 123
Раџибурска, Лариса 241
Ребецка, Натаља А. 213
Редли, Јелена Р. 348 [568], 370
[773]
Ређеп, Јелка 381 [906], 401 [1102]
Рељић, Митра М. 331 [404], 334
[430]
Реметић, Слободан Н. 15, 221, 226,
348 [568], 378 [875], 407 [1168]
Реџић, Емилија Д. 370 [774], 378
[876]
Решетар, Милан 402 [1113], 404
[1127], 406 [1161], 407 [1170],
408 [1180]
Рибарова, Зденка 322 [313], 331
[404], 383 [935]
Ристић, Данијела 14, 24
Ристић, Мирослава 307 [108]
Ристић, Стана 134, 135, 142, 159,
165, 181, 200, 201, 211, 214,
249, 260, 359 [681], 362 [711],
390 [1017]
Ристовић, Зоран 313 [186]
Ричардс, А. А. 189
Ришкова, Људмила 200
Рош, Е[леонор] 276, 277
Рубињони Стругар, Влатка 390
[1018]
Рудник-Карватова, Зофија 241
Ружић, Владислава Ж. 348 [569,
570], 362 [711]
Рунић, Јелена 313 [187]
Рунић, Марија 407 [1169]
Русановский, В. М. 91
Русев, Руси 403 [1123]
Русимовић, Тања З. 348 [571], 370
[774]
Сабо, Вероника в. Szabó, Veronika
Савић Грујић, Ана Р. 336 [450],
370 [775], 378 [877, 878]
Савић Ненадовић, Зорица 313
[189, 190]
Савић, Александра 348 [572]
Савић, Биљана 217
Савић, Вера 313 [188]
Савић, Виктор Д. 380 [893], 381
[904], 383 [936, 937], 404
[1127], 406 [1161], 407 [1170],
408 [1180]
Савић, Зорица 305 [80]
Савић, Марија 359 [682], 370 [774]
Савић, Милисав 387 [990]
Савић, Сандра 348 [573], 370 [774]
Савић, Свенка 407 [1171]
Савковић, Катарина Н. 310 [149]
Савова, Димка В. 348 [574, 575]
Саволоцка, Анастасија в. Саво-
лоцка, Анастасија
Саволоцка, Анастасија 305 [81],
327 [369]
Салковић, Авдија 339 [490]
Самарџић, Ана 398 [1077]
Самарџић, Биљана С. 334 [431,
432, 433], 370 [776], 383 [938,
939]

- Самарцић, Мила 398 [1078]
 Санковић, Бојана 363 [714, 715]
 Сапир, [Едвард] 276
 Сапковски, Андреј в. Сапковский, А.
 Сапковский, А. 304 [68], 305 [77], 328 [377], 329 [382], 369 [769]
 Сарић, Петар 370 [774]
 Седер, Ружица 322 [314], 348 [575], 398 [1078]
 Секулић, Исидора 285, 302 [43], 342 [528], 349 [591], 354 [633], 364 [724], 365 [731], 370 [783]
 Селаковић, Ивана 390 [1019]
 Селимовић, Меша 363 [717], 365 [731]
 Сијарић, Тамил 341 [519], 364 [722]
 Сикимић, Биљана Ј. 362 [712]
 Сикора, Андреа Рожа 316 [226], 374 [822]
 Силашки, Надежда 301 [31], 398 [1079]
 Силић, Јосип в. Silić, Josip
 Симеон, Р. в. Simeon, Rikard
 Симић, Зоран М. 348 [575], 378 [879]
 Симић, Новак 18, 25
 Симић, Радоје Д. 339 [491, 492], 348 [576, 577], 379 [880]
 Симовић, Весна 313 [191, 192]
 Симовић, Љубомир 48, 341 [519], 364 [723]
 Симоновић, Марко 348 [578]
 Симуновић Полуѓа, Јелена 305 [82]
 Синадиновић, Данка 370 [777]
 Скерлић, Јован 30
 Скок, Петар в. Skok, Petar
 Сладојевић, Петар 88, 92
 Слијепчевић Бјеливук, Светлана 297, 339 [493, 494, 495], 357 [665], 370 [778, 779, 780], 404 [1139], 408 [1188]
 Смајла, Тилен в. Smajla, Tilen
 Соколов, Александар И. 208
 Соколова, Олга в. Соколова, Олга
 Соколова, Олга 301 [31], 327 [370]
 Соколовић, Далибор 301 [32], 402 [1117], 407 [1175]
 Соловјев, А[лександар] 20, 24
 Соловјева, Натаљя Васильевна 327 [371]
 Сосновцева, Е. Г. 326 [361]
 Софронијевић, Адам 339 [490]
 Спасић, Милован 29, 30, 31, 45, 46, 47, 49
 Спасић, Наташа А. 316 [227, 228], 336 [450], 349 [579, 580], 386 [983]
 Спасич, Милован в. Спасић, Милован
 Спасовска, Марина 318 [257], 330 [393]
 Спасојевић, Марина Љ. 339 [496], 349 [581–585], 350 [593], 359 [682], 402 [1118], 407 [1176], 408 [1177]
 Спевак, Зорослав 313 [194]
 Средојевић, Дејан 336 [448, 450], 370 [781]
 Сремац, Стеван 347 [567], 369 [771], 398 [1075]
 Стакић, Милан В. 349 [586, 587]
 Стакић, Мирјана 336 [450], 374 [823]
 Стаменковић, Душан 370 [782], 397 [1070]
 Стаменковић, Иван 313 [195]
 Станић, Данијела С. 135, 157, 362 [713]
 Станић, Драган 408 [1178]
 Станић, Милија 15, 22, 24

- Станић, Тамара 313 [196, 197]
Станишић, Вања С. 299 [9], 301 [33], 381 [905]
Станковић, Богољуб 123, 197
Станковић, Бранимир 298, 322 [315], 331 [404], 379 [880], 407 [1173]
Станковић, Радоман 380 [903]
Станковић, Ранка М. 206, 360 [693], 387 [992], 390 [1012]
Станковић, Селена 305 [83], 322 [312], 370 [782], 398 [1079]
Станојевић, Веран Ј. 297, 322 [316–319], 349 [587, 588], 359 [682], 394 [1049], 398 [1079]
Станојловић, Јована 381 [906]
Станојчић, Живојин 88, 92, 161, 349 [589], 402 [1110, 1114], 403 [1119]
Стевановић, Бошко Д. 359 [682], 379 [880], 390 [1020]
Стевановић, Јелена 374 [824]
Стевановић, Јована 374 [825], 379 [881]
Стевановић, Јулијана С. 349 [590], 370 [783]
Стевановић, Марјана 339 [497]
Стевановић, Михаило 57, 60, 66, 67, 71, 72, 92, 135, 160, 286, 294
Степанов, Маја 349 [591], 370 [783]
Степанов, Страхуња 211, 246, 248
Степановић, Жељко Д. 322 [320], 329 [384], 386 [983], 390 [1020]
Стерија Поповић, Јован 29–32, 34, 39, 41, 43, 44, 46–49, 365 [733], 384 [954], 386 [974]
Стерија Попович, Ђован в. Стерија Поповић, Јован
Стефановић, Александар Д. 304 [67], 349 [592]
Стефановић, Душан Р. 359 [682], 379 [882–886]
Стефановић, Марија 212, 320 [287], 359 [683, 684]
Стефановић, Тамара 302 [34], 313 [198]
Стефчева, Росица Н. 331 [404], 322 [321], 350 [592]
Стијовић, Рада Р. 15, 22, 24, 200, 206, 340 [498], 350 [593], 359 [684], 362 [713], 370 [783], 386 [984], 390 [1021], 391 [1021]
Стикић, Биљана 313 [198], 391 [1022]
Стипчевић, Балша Н. 316 [229], 350 [594], 374 [826]
Стойков, Стојко 224, 226
Стојановић, Бранимир В. в. Стојановић, Бранимир
Стојановић, Андреј М. 327 [371]
Стојановић, Бранимир 331 [405]
Стојановић, Јелена 314 [199]
Стојановић, Јелица Р. 298, 334 [437, 438], 340 [499], 350 [594], 383 [940, 941], 386 [984], 371 [784, 785], 402 [1118]
Стојановић, Јована 322 [322], 350 [594], 399 [1079]
Стојановић, Љубомир 403 [1119], 408 [1182]
Стојановић, Марко 329 [385]
Стојановић, Милена 322 [323], 350 [594], 399 [1079]
Стојановић, Милица Љ. 205, 350 [595]
Стојановић, Радосав 354 [635], 376 [851], 379 [881], 388 [1000]
Стојисављевић, Мирјана Н. 359 [684], 371 [786]
Стојичић, Војкан 314 [200], 320 [296]
Стојковић, Милорад 374 [828]

- Стојковић, Надежда 314 [201]
 Стошић, Јелена М. 322 [324], 327 [371], 359 [684, 685], 362 [713], 386 [985], 387 [986], 391 [1022], 408 [1180]
 Стојанов, Стојан 92
 Стратимировић, Стефан 195
 Стрижак, Никица 315 [223], 316 [229], 359 [686]
 Стулић, Јоаким 9, 10
 Субановић, Катарина 371 [787]
 Суботић, Јован 385 [968]
 Сувајџић, Бошко 298, 387 [987], 403 [1125], 405 [1145], 407 [1166]
 Судимац, Нина Љ. 336 [447, 450], 359 [687]
 Сунајко, Катарина 389 [1006]
- Танасијевић, Александар Т. 322 [325], 359 [687], 363 [713], 399 [1079]
 Танасић, Срето З. 89, 92, 193–197, 334 [433], 339 [483], 340 [500], 346 [555], 348 [570], 350 [596], 355 [640], 388 [999], 401 [1100], 402 [1118], 403 [1125]
 Танасковић, Тања Ј. 215, 363 [713], 371 [788]
 Тантуровска, Лидија М. 332 [406]
 Тарановски, Кирил 317, 325 [353], 335 [440]
 Тарнер, М. в. Turner, Mark
 Тасић, Милан В. 340 [501]
 Тасић, Милош 302 [35]
 Татар, Никола 314 [202]
 Татаренко, Ала 305 [84], 327 [371], 329 [385]
 Татевосов, С. Г. 325 [353]
 Тафра, Бранка 200
 Тахиаос, Антоније Емил в. Тахиаос, Антониос Емилиос 402 [1105, 1106], 404 [1129]
 Тахировић Сијерчић, Хедина 399 [1080]
 Тејлор, [Џон] 276
 Текелија, Сава 362 [705], 385 [963]
 Телија, В. Н. в. Телия, В. Н.
 Телия, В. Н. 128, 137, 138, 160
 Теодосијевић, Мирјана М. 399 [1081]
 Терашке, Агнес в. Terraschke, Agnes
 Терзић, Богдан 194
 Тешановић, Драго В. 350 [596], 371 [789]
 Тешић, Милосав 72, 353 [621], 391 [1023]
 Тијанић Вујовић, Мара 360 [692]
 Тилман Кристенсен, Софи в. Theilmann Kristensen, Sofie
 Тирова, Зузана в. Týrová, Zuzana
 Титаренко, Е. Я. 327 [368]
 Тихонов, А. 238
 Тјапко, Галина Г. 371 [790]
 Ткалац, Драгана П. 320 [295]
 Тодић, Бојана 389 [1007]
 Тодоровић, Милан Д. 305 [85], 371 [790], 399 [1082]
 Тодоровић, Неда 350 [597]
 Тодоровић, Стефан 306 [86], 360 [687], 391 [1023]
 Токмачић, Инес 302 [37]
 Толди, Ева в. Toldi, Éva
 Толстая, С[ветлана] М[ихайловна] 250, 251, 322 [326], 327 [371], 371 [790], 406 [1157]
 Толстој, Лав Николајевич 302 [43], 325 [353], 364 [721]
 Толстој, Иља И. 193
 Толстој, Светлана в. Толстая, С[ветлана] М[ихайловна]

- Томашевић, Александра Ђ. 390 [1012]
- Томин, Светлана С. 381 [906, 907], 401 [1102]
- Томић, Бојана 360 [688]
- Томић, Брана 10
- Томић, Горица Р. 350 [598, 599], 360 [688], 387 [988], 399 [1084]
- Томић, Кристина 314 [203]
- Томић, Светозар 13, 24
- Томовић, Ненад 314 [204], 313 [189]
- Топлиска Евроска, Катица М. 332 [410]
- Тополињска, Зузана в. Topolinska, Zuzanna Њ.
- Тохоль, Мирослав 372 [795]
- Точанац, Душанка 314 [205]
- Тошић Лојаница, Тиана М. 323 [328], 350 [599], 399 [1084]
- Тошовић, Бранко Ђ. 371 [791]
- Трајкова, Зорица 323 [329], 332 [406], 399 [1084]
- Трајкова, Катица А. 332 [407]
- Трајковић, Татјана Г. 206, 223, 226, 233–236, 360 [689], 379 [887], 389 [1008]
- Тривунац, Растислава 14, 22
- Трнавац, Радослава М. 217, 302 [38], 323 [330, 331, 332], 327 [371], 350 [599], 371 [791]
- Тртовац, Александра 339 [490]
- Труб, Владимир 328 [372]
- Тургењев, А. И. 195
- Тутњевић, Славица 314 [206]
- Тутуш, Николина 360 [689], 383 [943], 391 [1023]
- Ћелић, Ивана 15, 24, 389 [1006]
- Ћервиз Нишић, Вера 371 [792]
- Ћирић, Зоран 130
- Ћирић, Љубисав Н. 223, 226, 336 [450], 379 [888]
- Ћирковић Миладиновић, Ивана 314 [207, 208]
- Ћирковић, Светлана 376 [853]
- Ћировић, Мирка 399 [1085]
- Ћопић, Бранко 344 [543], 355 [647], 359 [684], 367 [754], 371 [786]
- Ћорић, Божо Б. 69, 71, 133, 137, 141, 160, 403 [1119]
- Ћосић, Павле 389 [1002]
- Ћук, Љиљана М. 316 [230]
- Ћупић, Драго 15, 22, 24
- Ћупић, Жељко 15, 22, 24
- Убипарип, Миланка 380 [894], 381 [908]
- Улуханов, Игор 238
- Урком, Александер в. Urkom, Aleksander
- Усановић Ашоња, Нада 401 [1095]
- Ускату, Миљана-Радмила М. 378 [872]
- Успенский, В. А. 122
- Уташи, Анико 399 [1087]
- Уташи, Чила в. Utaši, Čila
- Утвић, Милош В. 353 [628], 390 [1012]
- Уфимцева, Н. В. 240
- Ухерек, Витолд в. Ucherek, Witold Е.
- Ухларикова, Јасна в. Uhláriková, Jasna
- Фасмер, Макс 65
- Фатејева, Натаља А. 213
- Фатхутдинова, Венера 240
- Фейса, Михайло в. Фејса, Михајло

- Фејса, Михајло 323 [335, 336, 337], 328 [372, 373, 374], 334 [438], 400 [1088]
 Фекете, Егон 401 [1101]
 Фемић, Радоје 372 [794], 379 [888]
 Фигар, Владимир 302 [39]
 Филиповић Ковачевић, Соња 314 [210], 323 [338], 360 [689], 371 [792, 793], 400 [1088]
 Филиповић, Весна 350 [600], 371 [792]
 Филиповић, Јелена М. 298, 312 [174], 314 [209], 315 [217]
 Фин, Моника в. Fin, Monica
 Фокоње, Ж. в. Fauconnier, Gilles
 Франчески, Валерија в. Franceschi, Valeria
 Фурдик, Ј[урај] 238

 Хајмз, Дел 189
 Хајне, Бернд в. Heine, Bernd
 Халас Поповић, Ана 400 [1090]
 Халидеј, [Мајкл] 276
 Халупка Решетар, Сабина 298, 299 [10], 309 [141], 314 [211], 316 [231], 335 [439], 408 [1179]
 Хамел, Роберт 242
 Харитончик, Зинаида 241
 Хаџи Васиљевић, Јован 17, 24, 25
 Хаџић, Јован 29
 Хейне, Б. в. Heine, Bernd
 Хенкс, Патрик 200, 201
 Химик, В. В. 130, 160
 Хлебец, Борис 299 [11], 304 [71], 306 [88], 360 [689], 400 [1090]
 Хмјел Божек, Халина в. Chmiel Božek, Halina
 Хорват Футо, Харгита в. Horváth Futó, Hargita
 Хорга, Дамир в. Horga, Damir
 Цаболов, Р[услан] Л[азаревић] 19, 25
 Цанкар, Иван в. Sankar, Ivan
 Цветановић, Зорица 373 [813]
 Цветановски, Гоце А. 330 [394], 332 [410]
 Цветинчанин Кнежевић, Христина 340 [502]
 Цветковић Теофиловић, Ирена Р. 202, 360 [690], 383 [942], 387 [989]
 Цветковић, Марина 314 [212]
 Цвијановић, Ведран М. 299 [12], 408 [1189]
 Цвијетиновић, Весна 323 [339], 372 [794], 400 [1090]
 Цвијовић, Драгана Ј. 360 [691]
 Цейтлин, Р. М. 70
 Цековић, Невена 314 [213]
 Цицмил Реметић, Радојка 360 [692]
 Цолић Јовановић, Александра Л. 383 [944]
 Црњак, Дијана 206
 Црњански, Милош 276, 369 [769]
 Црњански, Наташа 391 [1024]

 Чајка, Зоран 400 [1091]
 Чаркић, Милосав Ж. 335 [444]
 Чемериќић, Димитрије 17, 20, 24
 Чернишова, Маргарита И. 200, 201
 Чернова, Светлана 314 [214]
 Ческини, Алесандро 332 [410], 391 [1025]
 Човић, Бранимир 306 [91]
 Чолаковић, Вера Б. 381 [909]
 Чомски, Ноам 192
 Чопа, Миљана Б. 336 [451]
 Чудомировић, Јован М. 350 [601]
 Чукановић, Ивана 373 [808, 809]
 Чутура, Илијана Р. 340 [503], 387 [990]

- Целебић, Дејан 402 [1106], 404 [1129]
- Џонсон, Самјуел 318 [260], 384 [953], 388 [995], 394 [1049]
- Шајиновић Новаковић, Јелена 323 [340], 350 [601], 363 [715], 400 [1092]
- Шандрих, Бранислава Б. 360 [693], 391 [1025]
- Шантић, Алекса 257
- Шапић, Јулија Л. 111–125, 323 [341], 328 [374], 351 [601], 360 [693]
- Шапич, Јулија Л. в. Шапић, Јулија Л.
- Шапошников, Александар К. 209
- Шаумян, С. К. 84, 92
- Шафарик, Јанко 22, 195
- Шафарикъ, Јанко в. Шафарик, Јанко
- Шафер, Марина 351 [602, 603], 372 [794], 387 [990]
- Шаховски, В. в. Шаховский, Виктор И.
- Шаховский, Виктор И. 137, 160, 164, 165, 182
- Шведова, Н. Ю. 122
- Шева, Нада 212
- Шевченко, Вјачеслав 400 [1093]
- Шестакова, Лариса Л. 204
- Шеховић, Амела 242
- Шимакова Спевачева, Марина в. Šimáková Spreváková, Marína
- Шимониова Чернакова, Руженка в. Šimoniová-Černáková, Ruženka
- Шимуновић, Динко в. Šimunović, Đinko
- Шинкарук, Олег 328 [375]
- Шипка, Данко М. 200, 204, 324 [342], 328 [375], 360 [694], 391 [1025, 1026]
- Шипка, Милан 132, 158, 247, 276
- Ширлина, Јелена 400 [1094]
- Шкаљић, Абдулах 17, 18, 25
- Шкорић, Михаило Ђ. 390 [1012]
- Шљивић Шимшић, Биљана 383 [945]
- Шљукић, Марија 403 [1119], 408 [1182]
- Шмелев, А. Д. 90, 118, 121
- Шмидт, Петер в. Schmidt, Peter
- Шмуља, Саша 298, 334 [434, 435], 405 [1142]
- Шпадијер, Ирена 381 [908, 910]
- Штавланин Ђорђевић, Љубица 381 [911]
- Штасни, Гордана Р. 128, 160, 317 [245], 351 [604], 360 [695], 363 [715], 372 [794, 802]
- Штефан, Јелена 360 [696]
- Штрбац, Гордана Р. 165, 182, 216, 249–261, 360 [697], 361 [697, 698, 703], 362 [711], 363 [715, 716], 379 [889]
- Штрбац, Снежана Р. 379 [889]
- Шћепановић, Михаило М. 372 [795, 796, 797], 379 [889], 403 [1119], 408 [1183]
- Шуваковић, Александра 315 [215]
- Шуловић, Ксенија 324 [343], 361 [697], 363 [716], 400 [1094]
- Эдельман, Д. И. 20, 25
- Јаковлева, Е. С. 86, 92, 123
- Јакушкина, Екатерина И. 196, 330 [396], 354 [633], 376 [844, 845]
- Јанко, Т. Е. 120, 121

Лајџиница

- Abraham, Werner 87, 92, 93
 Adamović, Mirjana в. Адамовић,
 Мирјана
 Ahmanova, O. S. в. Ахманова, О. С.
 Ahmatova, Ana 305 [75], 327 [366],
 362 [710], 369 [769]
 Âkovleva, E. S. в. Яковлева, Е. С.
 Alberti, Gábor 398 [1076]
 Anđelić, Milena в. Анђелић, Ми-
 лена
 Anđelković, Sava в. Анђелковић,
 Сава
 Andersson, Sven-Gunnar 87, 92
 Andrić, Dragoslav в. Андрић, Дра-
 гослав
 Andrić, Edita в. Андрић, Едита
 Andrić, Ivo в. Андрић, Иво
 Andrijašević, Niko 14, 25
 Andrijević, Maja 315 [220]
 Anđušić, Kristina Š. 304 [60]
 Ânko, T. E. в. Янко, Т. Е.
 Apelkvist, Asa 306 [92]
 Apresân, Ūrij D. в. Апресян, Юрий
 Д.
 Arutunova, N. D. в. Арутюнова, Н.
 Д.
 Ašić, Tijana в. Ашић, Тијана
 Athanasiadou, A. 183
 Atkinson, Dwight 313 [190]
- Babamova, Irina 306 [93]
 Babenko, Lûdmila G. в. Бабенко,
 Людмила Г.
 Babić, Danijela в. Бабић, Данијела
 Babić, Željka 311 [160]
 Vačlija, Grgo 390 [1011]
 Vajić, Josip 390 [1011]
 Vakić Mirić, Nataša M. в. Бакић
 Мирић, Наташа
- Vanašević, Nikola в. Ванашевић,
 Никола
 Varanov, A. N. в. Баранов, А. Н.
 Varanovski, Nina в. Барановски,
 Нина
 Barić, Eugenija 92
 Barnetová, K. 92
 Baroni, Antonio 348 [578]
 Batic, Gian Claudio 299 [1]
 Bauerova, M. в. Бауэрова, М.
 Belaj, Branimir 99, 108
 Belić, Bojan 301 [32]
 Benacchio, Rosanna 98, 100, 108,
 324 [344], 406 [1156]
 Bene, Annamária в. Бене,
 Анамарија
 Beňová, Juliana 328 [376]
 Bernini, Giuliano 109
 Bešlin, Maša 345 [548]
 Biljetina, Jelena Lj. в. Биљетина,
 Јелена
 Bílková, Jana 94
 Bilodid, I. K. в. Білодід, І. К.
 Bisang, Walter 109
 Blagova, E. в. Благова, Э
 Blatešić, Aleksandra 313 [196]
 Blečić, Martina 330 [390]
 Bogdanović, Nedeljko в.
 Богдановић, Недељко
 Bogetić, Ksenija в. Богетић,
 Ксенија
 Bogišić, Valtazar в. Богишић, Вал-
 тазар
 Bondarko, A. V. в. Бондарко, А. В.
 Boretzky, Norbert 19, 25
 Bošković, Nataša в. Бошковић, На-
 таша
 Bošković, Radosav в. Бошковић,
 Радосав
 Vošnjak Botica, Tomislava 311 [158]
 Boye, Kasper 301 [26], 393 [1036]

- Božić Lenard, Dragana в. Божић
Ленард, Драгана
- Војанић, Mihailo в. Бојанић, Миха-
ило
- Bradašević, Saša в. Брадашевић,
Саша
- Braјović, Jelena в. Брајовић, Јелена
- Bras, Myriam 392 [1031]
- Brdar, Mario 392 [1034]
- Brdar-Szabó, Rita 317 [246], 361
[697], 392 [1034]
- Breu, Walter 98, 99, 100, 102, 103,
108
- Bročić, Andriјana в. Броћић,
Андријана
- Budinčić, Valentina V. в. Будинчић,
Валентина
- Bugarski, Ranko в. Бугарски, Ранко
- Buršić-Giudici, Barbara 392 [1035]
- Bybee, Joan L. 92, 107, 108
- Cabolov, R[uslan] L[azarevič] в.
Цаболов, Р[услан] Л[азаревич]
- Cankar, Ivan 298, 304 [58, 63], 330
[395], 331 [398, 400], 332 [409],
365 [733], 367 [746]
- Castellani, Victor 395 [1053]
- Ceković, Nevena P. в. Цековић,
Невена
- Ceytlin, R. M. в. Цейтлин, Р. М.
- Chamoreau, Claudine 108
- Chmeliková, Gabriela 306 [97]
- Chmiel Božek, Halina 306 [89]
- Clore, Gerald L. 183
- Collinet, Françoise 301 [22]
- Comrie, Bernard 87, 92, 108
- Condei, Cecilia 310 [144]
- Cordero Monge, Sergio 396 [1057]
- Corrizzato, Sara 306 [87]
- Coulson, Seana 48
- Crnjanski, Nataša в. Црњански,
Наташа
- Croft, William 165, 182
- Cronia, Arturo 406 [1156]
- Cruse, P. 183
- Cvetković, Marina в. Цветковић,
Марина
- Сvјjetinović, Vesna P. в.
Цвјјетиновић, Весна
- Čajka, Zoran в. Чајка, Зоран
- Čemerikić, Dimitrije в. Чемерићи,
Димитрије
- Čermák, František 329 [383]
- Čomski, Noam 299 [2, 10], 302 [41]
- Čović, Branimir в. Човић, Брани-
мир
- Ćelić, Ivana в. Ћелић, Ивана
- Ćirić, Ljubisav в. Ћирић, Љубисав
- Ćirković-Miladinović, Ivana R. в.
Ћирковић Миладиновић, Ивана
- Ćirović, Mirka в. Ћировић, Мирка
- Ćorić, Vožo в. Ћорић, Божо
- Ћурић, Drago в. Ћупић, Драго
- Ћурић, Željko в. Ћупић, Жељко
- Dahl, Östen 92
- Dagleish, T. 182
- Dalmacija, Stevo в. Далмација,
Стево
- Danilović, Mirjana в. Даниловић,
Мирјана
- Davitz, Joel R. 164, 182
- De Sespedes, Alba 304 [64], 331
[398], 367 [746], 395 [1054]
- Deјica, Daniel 305 [74]
- Detar Jevđović, Snežana Z. в. Детар
Јевђовић, Снежана
- Dewey, John 32, 48
- Dimitrijević, Strahinja B. в.
Димитријевић, Страхинја
- Djurić, Ljilјana 309 [138]

- Dmitrović, Dina в. Дмитриовић,
Дина
Dobrić, Arnalda в. Добрић, Арнал-
да
Dodig, Milana в. Додиг, Милана
Dóla, Mónica 398 [1076]
Dragičević, Rajna в. Драгићевић,
Рајна
Dragović, Georgina V. в. Драговић,
Георгина
Drljan, Vojana J. 361 [704]
Drljević, Jelena R. в. Дрљевић,
Јелена
Drobnjak, Dragana 324 [343]
Dwyer, Matthew 100, 108
Dučić, Stevan в. Дучић, Стеван
Džonson, Mark в. Johnson, Mark

Đerić, Miloš в. Ђерић, Милош
Đoković, Ljubomir в. Ђоковић,
Љубомир
Đopović, Janko в. Ђоновић, Јанко
Đorđević, Aleksandra Saša 402
[1108]
Đorđević, Ana в. Ђорђевић, Ана
Đurčević, Jovana M. в. Ђурчевић,
Јована
Đurić, Ljiljana в. Ђурић, Љиљана
Đurić, Miloš D. в. Ђурић, Милош
Đurić, Rajko в. Ђурић, Рајко
Đurin, Tatjana в. Ђурин, Татјана
Đurović, Tatjana 398 [1079]

Eckert, Eva 92
Edel'man, D. I. в. Эдельман, Д. И.
Efsthadi, Lia 309 [128]
Ehrich, Veronika 87, 93, 94
Ekman, Paul 164, 167, 182
Elezović, Gliša в. Елезовић, Глиша
Elson, Mark J. 93
Erdeljac, Vlasta 332 [408]

Erić-Bukarica, Aleksandra в. Ерић
Букарица, Александра
Evans, D. 183

Farkas, Judit 398 [1076]
Fasske, Helmut 93
Fauconnier, Gilles 32, 33, 48
Fehr, Beverly 164, 182
Fejsa, Mihajlo в. Фејса, Михајло
Feldman Barrett, L. 184
Ferguson, Daniel 393 [1043]
Figar, Vladimir N. в. Фигар, Вла-
димир
Filipović Kovačević, Sonja D. в.
Филиповић Ковачевић, Соња
Filipović, Jelena в. Филиповић,
Јелена
Fin, Monica 400 [1089], 406 [1156]
Foss, Mark A. 183
Franceschi, Valeria 306 [87], 400
[1089]
Friedman, Victor 98, 99, 108
Fuchs, Anna 87, 93

Gacović, Slavoljub в. Гацовић,
Славољуб
Gak, V. G. в. Гак, В. Г.
Galton, Herbert 78, 93
Garić Petrović, Gordana в. Гарић
Петровић, Гордана
Gaši, Tijana B. в. Гаши, Тијана
Gašić, Anđela в. Гашић, Анђела
Georgiev, Stanyo в. Георгиев,
Станьо
Georgijev, Ivana в. Георгијев,
Ивана
Gergel, Remus 393 [1043]
Gerodes, S. в. Геродес, С.
Gerzić, Borivoj в. Герзић, Боривој
Gerzić, Nataša в. Герзић, Наташа
Gibbs, Raymond 48
Gil, David 108

- Gligorijević, Ivana R. в.
 Глигоријевић, Ивана
 Glođović, Anica V. 307 [100]
 Glušac, Tatjana Lj. в. Глушац,
 Татјана
 Goetz, Greta 408 [1185]
 Gorjanc, Vojko 130, 161
 Gortan Premk, Darinka в. Гортан
 Премк, Даринка
 Goshkheteliani, Irine 393 [1046]
 Grady, Joseph 33, 44, 48, 177, 182
 Granić, Jagoda 161
 Grebenar, Jelena в. Гребенар,
 Јелена
 Grickat, Irena в. Грицкат, Ирена
 Grković, Milica в. Грковић, Мили-
 ца
 Grochowska-Reiter, Anna 308 [118]
 Grubor, Jelena V. 311 [164]
 Grzegorchykowa, Renata 93
 Gudurić, Snežana в. Гудурић, Сне-
 жана
 Gundulić, Ivan 396 [1060]
- Hadži Vasiljević, Jovan в. Хаџи
 Васиљевић, Јован
 Hajdu, Dorijan 316 [237]
 Halas Popović, Ana в. Халас
 Поповић, Ана
 Halilović, Senahid 93
 Halupka Rešetar, Sabina в. Халупка
 Решетар, Сабина
 Hansen, Björn 108
 Harák, I. 157
 Harris, Fred 32, 48
 Haspelmath, Martin 108
 Haviland-Jones, J. 184
 Heine, Bernd 100, 101, 108, 110
 Hentschel, Gerd 99, 108
 Himik, V. V. в. Химик, В. В.
 Himmelmann, Nikolaus P. 109
 Hoffmannová, Jana 94
- Horga, Damir 332 [408]
 Horváth Futó, Hargita 306 [90], 372
 [794], 400 [1090]
 Hurban, Vladimír Vladimírov 328
 [376]
- Ignjatović, Nataša в. Игњатовић,
 Наташа
 Pić, Nina в. Илић, Нина
 Pin, Darko в. Илин, Дарко
 Ivanić, Dušan в. Иванић, Душан
 Ivanišević, Frano 14, 21, 25
 Ivanova, Najda I. в. Иванова, Найда
 И.
 Ivanović, Igor D. в. Ивановић, Игор
 Ivanović, Maја P. в. Ивановић, Маја
 Ivić, Milka в. Ивић, Милка
 Ivić, Pavle в. Ивић, Павле
- Jachnow, Helmut 85, 93, 94
 Jaćović, Jelena в. Јаћовић, Јелена Г.
 Jahić, Dževad 93
 Jakop, Tjaša 330 [396]
 Jakovljević, Svetomir в.
 Јаковљевић, Светомир
 James, William 167, 182
 Janaš, Pětr 93
 Janić, Aleksandra 298, 407 [1173]
 Janićijević, Nataša в. Јанићејевић,
 Наташа
 Janjić, Mariјana A. в. Јањић,
 Маријана
 Janjić, Marina S. в. Јањић, Марина
 Janjušević Oliveri, Ana в.
 Јањушевић Оливери, Ана
 Janković, Anka M. 314 [200]
 Janković, Jelena в. Јанковић, Јелена
 Janković, Ljilјana M. в. Јанковић,
 Љиљана
 Janković, Nataša 313 [189]
 Janković, Nevenka 311 [168]
 Janssen, Theo 87, 92, 93

- Jerковић, Jelena в. Јерковић, Јелена
 Jerковић, Jovan в. Јерковић, Јован
 Jerotijeвић Tišma, Danica M. в.
 Јеротијевић Тишма, Даница М.
 Jevremović, Vesna в. Јевремовић,
 Весна
 Jevrić, Tamara 301 [28]
 Johnson, Mark 117, 121, 164, 177,
 183
 Johnson-Laird, Philip 164, 183
 Josijević, Jelena M. в. Јосијевић,
 Јелена
 Jovanović, Ana в. Јовановић, Ана
 Jovanović, Ivan в. Јовановић, Иван
 Н.
 Jovanović, Jovana в. Јовановић,
 Јована
 Jovanović, Vladan в. Јовановић,
 Владан
 Jovanović, Vojislav в. Јовановић,
 Војислав
 Jovanović, Zlatomir 394 [1047]
 Jovanović, Zoran в. Јовановић,
 Зоран
 Jovičević, Andrija в. Јовићевић,
 Андрија
 Jovičić, Slobodan в. Јовичић, Сло-
 бодан
 Jurišić, Marina в. Јуришић, Марина
 Karustina, Jelena в. Капустина,
 Јелена
 Karavesović, Dejan M. в.
 Каравесовић, Дејан М.
 Kasević, V. B. в. Касевич, В. Б.
 Katičić, Radoslav 93
 Kavgić, Aleksandar P. в. Кавгић,
 Александар
 Kellerman, H. 184
 Kertes, Imre 303 [55], 343 [532],
 394 [1049]
 Kirson, Donald 184
 Kiš, Jelena в. Киш, Јелена
 Klajn, Ivan в. Клајн, Иван
 Kličovac, Duška в. Кликовац,
 Душка
 Klimonow, Wladimir D. в. Климо-
 нов, Владимир
 Knežević, Ljiljana в. Кнежевић,
 Љиљана
 Knežević, Mirko 408 [1184]
 Kobozeva, I. M. в. Кобозева, И. М.
 Kolářová, Ivana 94
 Komaromi, vojana 309 [133]
 Koneski, Blaže в. Конески, Блаже
 Kopowska, Agnieszka 396 [1056]
 Korâkovseva, E. I. в. Коряковцева,
 Е. И.
 Koriakowsewa, Elena 300 [15]
 Kosanović, Milina в. Косановић,
 Милина
 Kosta, Peter 86, 93
 Kovalenko, E. V. в. Коваленко, Е.
 В.
 Kovalevskaiâ, A. V. в. Ковалевская,
 А. В.
 Kovač, Maja в. Ковач, Маја
 Kovačević, Darko M. в. Ковачевић,
 Дарко
 Kovačević, Miloš в. Ковачевић,
 Милош
 Kovačević, Predrag в. Ковачевић,
 Предраг
 Kovačević, Zorana Ž. в. Ковачевић,
 Зорана
 Kovács Rácz, Eleonóra в. Ковач
 Рац, Елеонора
 Kövecses, Zoltán 117, 123, 164, 182,
 183
 Krajišnik, Vesna в. Крајишник,
 Весна
 Krámský, Jiří 98, 100, 108
 Krejdlin, G. E. в. Крейдлин, Г. Е.
 Kretschmer, Anna 75–96

- Krifka, Manfred 87, 93
 Krimer Gaborović, Sanja в. Кример
 Габоровић, Сања
 Kristal, Dejvid 132, 161
 Krnjajić Sekić, Nada 303 [51, 52]
 Krstić, Kruno 19, 25
 Krylova, O. N. в. Крылова, О. Н.
 Kujundžić Ostojić, Suzana 331 [403]
 Kuleshova, M. L. в. Кулешова, М. Л.
 Kulić, Danijela в. Кулић, Данијела
 Г.
 Kuteva, Tania 100, 108
 Kyloušek, Petr 299 [4]
- Labudda, Jaromira 99
 Lačoková, Anna Margaréta 319
 [278], 328 [377], 362 [705]
 Lakoff, Džordž в. Lakoff, George
 Lakoff, George 117, 121, 164, 175,
 177, 179, 183
 Lalić, Ana в. Лалић, Ана
 Lalić, Mihailo в. Лалић, Михаило
 Lalić, Radovan в. Лалић, Радован
 Lampropoulou, Martha P. 314 [200]
 Langacker, Ronald W. 164, 165, 166,
 183
 Łapiński, Paweł 304 [66], 328 [377]
 Lâševskaâ, O. N. в. Ляшевская, О.
 Н.
 Latković, Vido в. Латковић, Видо
 Laurence, S. 184
 Lazarova Nikovska, Ana в. Лазаро-
 ва Никовска, Ана
 Lazić, Anđelka в. Лазић, Анђелка
 Lazić, Katarina O. в. Лазић, Ката-
 рина
 Lebastard, Donatien 304 [67], 396
 [1060]
 Lee, Sophia Yat Mei 165, 183
 Légglise, Isabelle 108
 Lehmann, Christian 100, 108
 Lehr-Splawiński, Tadeusz 104, 108
- Leoni de León, Jorge Antonio 396
 [1057]
 Leont'eva, I. B. в. Леонтьева, И. Б.
 Leskina, S. V. в. Лескина, С. В.
 Levin, Beth 165, 183
 Levontina, I. B. в. Левонтина, И. Б.
 Lewis, M. 184
 Ligorio, Orsat L. 324 [349, 350]
 Ljubiša, Šćerpan Mitrov в. Љубиша,
 Шћепан Митров
 Lokotsch, K[arl] 19, 25
 Loma, Aleksandar B. в. Лома, Алек-
 сандар Б.
 Lomtev, T. P. в. Ломтев, Т. П.
 Lončar Vujnović, Mirjana N. 306 [94]
 Lopes, António 298, 310 [153], 312
 [174]
 Lopeš, Antonio в. Lopes, António
 Lopičić, Vesna в. Лопичић, Весна
 Lorentz, Friedrich 97, 98, 109
 Lorentz, Fryderyk 99, 105–108
 Luganskaiā, E. V. в. Луганская, Е. В.
 Lukašanec, A. A. в. Лукашанец, А. А.
 Lyons, Christopher 100, 109
- Macûsovič, Â. V. в. Мацюсович,
 Я. В.
 Mahmutović, Jasmina в.
 Махмутовић, Јасмина
 Maiken Kores, Ana 331 [400]
 Makišová, Anna 328 [378], 329
 [379]
 Malja Imami, Nailje 396 [1061]
 Mandić, Slađana D. в. Мандић,
 Слађана
 Manić, Danijela в. Манић, Данијела
 Marčok, Daniela в. Марчокová,
 Daniela
 Marčoková, Daniela 311 [159], 328
 [378], 329 [379]
 Maretić, Tomislav 93
 Margolis, E. 184

- Maričić Mesarović, Sanja в.
 Маричић Месаровић, Сања
 Marjanović, Saša в. Марјановић,
 Саша
 Markelova, T. V. в. Маркелова, Т.
 В.
 Marković, Maja в. Марковић, Маја
 Marojević, Radmilo в. Маројевић,
 Радмило
 Martin, L. L. 183
 Martínez-Ferreiro, Silvia 298, 301
 [26], 393 [1036], 408 [1179]
 Martinot, Claire 311 [158]
 Martynov, V. V. в. Мартынов, В. В.
 Marušić, Franc 320 [286], 331 [400],
 396 [1061]
 Maslov, Ū. S. в. Маслов, Ю. С.
 Matić, Marijana D. 314 [208]
 Matovac, Darko 99, 108
 Matthews, Peter 132, 161
 Mayrhofer, Manfred 20, 25
 Medaković, Milorad в. Медаковић,
 Милорад
 Medenica, Luka в. Меденица, Лука
 Mehlig, Hans R. 86, 93
 Meyer, Gustav 19, 25
 Mićević, Ljubo в. Мићевић, Љубо
 Mihajlović, Jovan в. Михајловић,
 Јован
 Mihajlović, Velimir в. Михајловић,
 Велимир
 Mihić Rijetlović, Tijana R. в. Михић
 Ријетловић, Тијана
 Mikaëlân, I. L. в. Микаэлян, И. Л.
 Mikić, Jovica M. в. Микић, Јовица
 Milanović, Milan D. в. Милановић,
 Милан
 Milanović, Željko 298, 408 [1181]
 Milenković, Aljoša S. в.
 Миленковић, Аљоша
 Milenković, Ana V. в. Миленковић,
 Ана В.
 Miličević Petrović, Maja P. в.
 Миличевић Петровић, Маја
 Milićev, Tanja в. Милићев, Тања
 Milićević, Milan Đ. в. Милићевић,
 Милан Ђ.
 Milivojević Petrović, Svetlana в.
 Миливојевић Петровић, Свет-
 лана
 Milivojević, Zoran 167, 183
 Milojković, Marija в. Милојковић,
 Марија
 Miloradović, Sofija в.
 Милорадовић, Софија
 Miloslavskij, I. G. в. Милослав-
 ский, И. Г.
 Milošević, Ivan в. Милошевић,
 Иван
 Milošević, Olja в. Милошевић,
 Оља
 Miljković, Vanja в. Миљковић,
 Вања
 Miljković, Ivana в. Миљковић,
 Ивана
 Minović, Milivoje в. Миновић,
 Миливоје
 Minskij, Marvin в. Минский, Мар-
 вин
 Mirčić Panić, Dragana Ž. в. Мирчић
 Панић, Драгана
 Mirić, Mirjana в. Мирић, Мирјана
 Mišić Ilić, Biljana в. Мишић Илић,
 Биљана
 Miškeljin, Ivana 309 [141]
 Mišmaš, Petra 320 [294], 331 [400],
 397 [1066]
 Miura, Ayumi 165, 183
 Mladenov, S[tefan] в. Младенов,
 С[тефан]
 Mladenović, Brigitte 302 [42]
 Mladenović, Radivoje в.
 Младеновић, Радивоје

- Momčilović, Nikoleta в.
Момчиловић, Николета
- Moore, T. E. 184
- Morozova, A. V. в. Морозова, А. В.
- Moskovljević Popović, Jasmina
в. Московљевић Поповић,
Јасмина
- Mošin, V[ladimir] в. Мошин,
В[ладимир]
- Muftić, Teufik 330 [392], 393 [1044]
- Murmann, Maximilian 165, 183
- Muro, A. 324 [344]
- Marojević, Radmilo N. в.
Маројевић, Радмило Н.
- Nándor, Gion 306 [90], 372 [794],
400 [1090]
- Nau, Nicole 98, 109
- Navracsics, Judit 301 [27]
- Nedeljković, Danica B. в.
Недельковић, Даница
- Nenadić, Danijela 315 [216]
- Neweklowsky, Gerhard 98, 109
- Nikčević, Vojislav P. в. Никчевић,
Војислав П.
- Nikolić, Biljana в. Николић,
Биљана
- Nikolić, Dušan в. Николић, Душан
- Nikolić, Ivana в. Николић, Ивана
- Nikolić, Marina в. Николић, Мари-
на
- Nikolić, Melina в. Николић, Мели-
на
- Nitsolova, Rumena в. Ницолова,
Румена
- Nitsolova, Ruselina 97, 98, 109
- Nomachi, Motoki Y. 97–110, 301
[32], 386 [977]
- Nomači, Motoki в. Nomachi, Motoki
- Novakov, Predrag в. Новаков,
Предраг
- O'Connor, Cary 184
- Oakley, Todd 48
- Oatley, Keith 164, 183
- Odavić, Milan в. Одавић, Милан
- Oravec, Ján 94
- Orfelin, Zaharije в. Орфелин,
Захарије
- Ortony, Andrew 164, 167, 183
- Osmankadić, Merima в.
Османкадић, Мерима
- Ožegov, C. I. в. Ожегов, С. И.
- Pacnerova, L. в. Пацнерова, Л.
- Padučeva, Elena V. в. Падучева,
Елена В.
- Pajić, Ivana D. 303 [54]
- Palibrk, Ivana B. 395 [1052]
- Panajotović, Artea в. Панајотовић,
Артеа
- Panić Kavgić, Olga в. Панић
Кавгић, Олга
- Pantović, Dragana S. в. Пантовић,
Драгана
- Parišta, Žolt 321 [302], 369 [769],
397 [1069]
- Parum Szulce, Jan 104
- Pásztor-Kicsi, Mária 395 [1054]
- Pauliny, Eugen 94
- Paunović, Tatjana в. Пауновић,
Татјана
- Pavićević, Branko в. Павићевић,
Бранко
- Pavlović, Milivoj в. Павловић,
Миливој
- Pavlović, Vladan в. Павловић,
Владан
- Peco, A[sim] 161
- Peći, Lukač 399 [1088]
- Peić, Marko 390 [1011]
- Pejčić, Aleksandar в. Пејчић, Алек-
сандар

- Peterke, Katharina 321 [304], 369 [769], 397 [1069]
 Petr, Jan 94
 Petrova, Snežana 306 [93]
 Petrović, Dragoljub в. Петровић, Драгољуб
 Petrović, Petar II Njegoš в. Петровић, Петар II Његош
 Petrović, Snežana в. Петровић, Снежана
 Pilirović, Vesna В. 308 [117]
 Piper, Predrag в. Пипер, Предраг
 Pižurica, Mato в. Пижурица, Мато
 Plutchik, R. 184
 Polański, Kazimierz 104, 109
 Pontanus, Michal 104, 109
 Pop-Jovanov, Danijela 312 [178]
 Popov, Ana в. Попов, Ана
 Popov, Srdjan 302 [37]
 Porović, Đoka в. Поповић, Ђока
 Porović, Lûdmila в. Попович, Людмила
 Porović Pisarri, Milena D. в. Поповић Пизари, Милена
 Porović, Dušanka в. Поповић, Душанка
 Porović, Đorđe в. Поповић, Ђорђе
 Porović, Helena 130, 161
 Porović, Ljudmila в. Попович, Людмила
 Porović, Mihailo в. Поповић, Михаило
 Porović, Mladen в. Поповић, Младен
 Porović, Nataša N. в. Поповић, Наташа
 Potapova, G. В. в. Потапова, Г. Б.
 Power, M. 182
 Pranjković, Ivo 88, 94
 Prčić, Tvrtko в. Прћић, Твртко
 Predolac, Esra 398 [1072]
 Prinz, Jesse 167, 183
 Prodanović-Stankić, Diana в. Продановић-Станкић, Диана
 Provanović, Srđan 32, 48
 Pucakovska, Mariche 323 [329]
 Pucci Donati, Francesca 398 [1073]
 Puljarević, Sašo 304 [63]
 Pustejovsky, J. 182
 Rable, Fransoa 303 [49], 365 [731], 394 [1046]
 Rabrenović, Tijana М. в. Рабреновић, Тијана
 Radić Bojanić, Biljana в. Радић Бојанић, Биљана
 Radić, Prvoslav в. Радић, Првослав
 Radinović, Pavle 396 [1060]
 Radosavljević, Nikola 389 [1005]
 Radovanović, Aleksandra М. в. Радовановић, Александра
 Radovanović, Milorad в. Радовановић, Милорад
 Radović-Tešić, Milica в. Радовић-Тешић, Милица
 Radusin Bardić, Nataša в. Радусин Бардић, Наташа
 Rahilina, E. V. в. Рахилина, Е. В.
 Rajić, Ioann 386 [977]
 Rakić, Branko в. Ракић, Бранко
 Rakić, Jelena М. в. Ракић, Јелена
 Rastier, François 301 [31]
 Rasulić, Katarina в. Расулић, Катарина
 Rauh, Gisa 87, 94
 Razdobudko Čović, Larisa в. Раздобудко Човић, Лариса
 Redli, Jelena 318 [263]
 Regnéll, Carl Göran 82, 94
 Reichenbach, Hans 83, 77, 94
 Remetić, Slobodan в. Реметић, Слободан
 Ristić, Danijela в. Ристић, Данијела
 Ristić, Stana в. Ристић, Стана

- Rosch, Eleanor 164, 183, 184
 Rubinjoni Strugar, Vlatka в.
 Рубињони Стругар, Влатка
 Rudolph, Enno 94
 Runić, Jelena S. в. Рунић, Јелена
 Runić, Marija S. в. Рунић, Марија
 Rusanovskij, V. M. в. Русановский,
 В. М.
 Russell, James A. 164, 182, 184
 Ružička, Josef 94
- Sabina Halupka-Rešetar в. Халупка
 Решетар, Сабина
 Samardžić, Ana в. Самарџић, Ана
 Samardžić, Mila в. Самарџић,
 Мила
 Samardžija, Tatjana 302 [42]
 Savić Nenadović, Zorica в. Савић
 Ненадовић, Зорица
 Savić, Maja 314 [206]
 Savić, Vera в. Савић, Вера
 Schmidt, Peter 85, 94
 Schnelle, Helmut 87, 94
 Scholze, Lenka 98, 109
 Schramke, Grzegorz 99
 Schroeder, Christoph 100, 109
 Schwartz, Judith 184
 Schwartz, Marcia L. 109
 Seder, Ružica в. Седер, Ружица
 Sehnert, James Allen 104, 109
 Selaković, Ivana в. Селаковић,
 Ивана
 Shaver, Phillip 164, 184
 Shaxovskij, V. I. в. Шаховский, В.
 И.
 Shevchenko, Viacheslav в. Шевчен-
 ко, Вјачеслав
 Shirlina, Elena N. в. Ширлина,
 Јелена
 Silaški, Nadežda в. Силашки, На-
 дежда
 Silić, Josip 88, 94
- Simeon, Rikard 131, 161
 Simić, Novak в. Симић, Новак
 Simonović, Marko в. Симоновић,
 Марко
 Simović, Ljubomir в. Симовић,
 Љубомир
 Simović, Vesna в. Симовић, Весна
 Simunović Poluga, Jelena в.
 Симуновић Полуга, Јелена
 Sinadinović, Danka в.
 Синадиновић, Данка
 Skok, Petar 18, 19, 25, 65, 258
 Sladojević, Petar в. Сладојевић,
 Петар
 Słapek, Daniel 308 [118]
 Slavkova, S. 324 [344]
 Smajla, Tilen 313 [193]
 Solomon, Robert 167, 184
 Solovjev, A[leksandar] в. Соловјев,
 А[лександар]
 Sophocles, E[vangelinus]
 А[postolides] 21, 25
 Spasić, Dragana M. 302 [34]
 Spasić, Milovan в. Спасић, Мило-
 ван
 Spevák, Zoroslav в. Спевак, Зорос-
 лав
 Speváková Šimáková, Mariina 298,
 329 [384]
 Sredojević, Dejan в. Средојевић,
 Дејан
 Stamenković, Dušan в.
 Стаменковић, Душан
 Stamenković, Ivan в. Стаменковић,
 Иван
 Stanić, Danijela в. Станић,
 Данијела
 Stanić, Milija в. Станић, Милија
 Stanić, Tamara в. Станић, Тамара
 Stanislav, Ján 94
 Stanković, Bogoljub в. Станковић,
 Богољуб

- Stanković, Branimir в. Станковић,
Бранимир
- Stanković, Selena M. в. Станковић,
Селена
- Stanojčić, Živojin в. Станојчић,
Живојин
- Stanojević, Veran в. Станојевић,
Веран
- Steen, G[erard] 48
- Stefanović Karadžić, Vuk в.
Стефановић Карацић, Вук
- Stefanović, Aleksandar в.
Стефановић, Александар Д.
- Stefanović, Tamara M. в.
Стефановић, Тамара
- Stepanov, Strahinja в. Степанов,
Страхиња
- Sterija Popović, Jovan в. Стерија
Поповић, Јован
- Stern, Dieter 301 [32]
- Steube, Anita 87, 94
- Stevanović, Marijana M. в.
Стевановић, Марјана
- Stevanović, Mihailo в. Стевановић,
Михаило
- Stickel, Gerhard 403 [1122]
- Stijović, Rada в. Стијовић, Рада
- Stojanović, Biljana 315 [216]
- Stojanović, Jelena P. в. Стојановић,
Јелена
- Stojanović, Marko в. Стојановић,
Марко
- Stojanović, Milena S. в.
Стојановић, Милена
- Stojanović, Nataša M. 309 [132]
- Stojičić, Violeta 359 [687]
- Stojičić, Vožkan B. в. Стојичић,
Војкан
- Stojković, Marija S. 314 [202]
- Stojković, Nadežda M. в.
Стојковић, Надежда
- Stolze, Thomas 108
- Stoyanov, Stoyan в. Стојанов, Стојан
- Stoykov, Stoyko в. Стојков, Стојко
- Strizak, Nikica в. Стрижак, Никица
- Sudimas, Nina в. Судимац, Нина
- Svane, Gunnar O. 94
- Svobodová, Ivana 94
- Sychta, Bernard 102, 109
- Szabó, Veronika 398 [1076]
- Šafarikъ, Ānko в. Шафарик, Јанко
- Šahovskij, Viktor I. в. Шаховский,
Виктор И.
- Šajinović Novaković, Jelena V. в.
Шајиновић Новаковић, Јелена
- Šarić, Julija L. в. Шапић, Јулија Л.
- Šarić, Ū. L. в. Шапић, Јулија Л.
- Šaumân, S. K. в. Шаумян, С. К.
- Šimáková Speváková, Mariina 329
[387]
- Šimoniová-Černáková, Ruženka 302
[39], 329 [388], 335 [439]
- Šimunović, Dinko 13, 14, 25
- Šipka, Milan в. Шипка, Милан
- Škaljić, Abdulah в. Шкаљић, Абду-
лах
- Šljivić-Šimšić, Biljana в. Шљивић
Шимшић, Биљана
- Šmelev, A. D. в. Шмелев, А. Д.
- Štasni, Gordana в. Штасни, Гордана
- Štícha, František 94, 329 [381]
- Štrbac, Gordana в. Штрбац, Гордана
- Šuković, Sonja P. 365 [733]
- Šulović, Ksenija в. Шуловић,
Ксенија
- Šunjić, Marijan 11
- Šuvaković, Aleksandra в.
Шуваковић, Александра
- Švedova, N. Ū. в. Шведова, Н. Ю.
- Tabakowska, E. 183
- Tahirović-Sijerčić, Hedina в.
Тахировић Сијерчић, Хедина

- Talmy, Leonard 115, 123
Tanasić, Sreto в. Танасић, Срето
Tanzlingher Zanotti, Ivan 400 [1089]
Tasić, Miloš в. Тасић, Милош
Tatar, Nikola М. в. Татар, Никола
Teliâ, V. N. в. Телия, В. Н.
Ten Cate, Abraham Р. 87, 92
Terraschke, Agnes 399 [1082]
Tešić, Milosav в. Тешић, Милосав
Tesser, A. 183
Tetzner, Franz 104, 109
Theilmann Kristensen, Sofie 302 [36]
Točanas, Dušanka в. Точанац, Душанка
Todorović, Neda в. Тодоровић, Неда
Tokmacić, Ines в. Токмачић, Инес
Toldi, Éva 399 [1083]
Tomić, Gorica R. в. Томић, Горица
Tomić, Svetozar в. Томић, Светозар
Tomović, Nenad в. Томовић, Ненад
Topolinska, Zuzanna Њ. 322 [327], 329 [386], 332 [406]
Toporišič, Jože 94
Trajkova, Zorica в. Трајкова, Зорица
Trajković, Tatjana в. Трајковић, Татјана
Treder, Jerzy 99, 109
Trivunac, Rastislava в. Тривунац, Растислава
Turner, Mark 32, 33, 48
Turner, Terence 167, 183
Tutnjević, Slavica в. Тутњевић, Славица
Týrová, Zuzana 302 [36], 329 [386], 334 [438]
Ucherek, Witold E. 323 [333], 329 [386], 399 [1088]
Uhláriková, Jasna 323 [334], 328 [372], 329 [386]
Urkom, Aleksander 360 [689], 399 [1086]
Uspenskij, V. A. в. Успенский, В. А. Utaši, Čila 399 [1088]
Vasil'ev, Leonid М. в. Васильев, Леонид М.
Vater, Heinz 87, 93, 94
Veličković, Marta в. Величковић, Марта
Veljković Stanković, Dragana в. Вељковић Станковић, Драгана
Verkuyl, Henk J. 87, 94
Vesić Pavlović, Tijana в. Весић Павловић, Тијана
Vidaković, Mirna в. Видаковић, Мирна
Vidoeski, Božidar (Božo) в. Видоески, Божидар (Божо)
Vidojković, Marko в. Видојковић, Марко
Vilić, Ivana в. Вилић, Ивана
Vinaver, Stanislav в. Винавер, Станислав
Vinaver-Ković, Milica 297, 394 [1049]
Vinogradov, V. V. в. Виноградов, В. В.
Vitaz, Milica в. Витаз, Милица
Vladimirskij, E. Ū. в. Владимирский, Е. Ю.
Vojvodić, Dojčil в. Војводић, Дојчил П.
Vondraček, Miloslav 94
Vorkačev, S. G. в. Воркачев, С. Г.
Vostokov, A. H. в. Востоков, А. Х.
Vrčević, Vuk в. Врчевић, Вук
Vsevolodova, M. V. в. Всеволодова, М. В.
Vučelj, Nermin в. Вучељ, Нермин
Vučen Papić, Nevena Ž. в. Вучен Папић, Невена

- Vučenović, Nataša D. в. Вученовић,
Наташа
- Vučković, Dragana M. в. Вучковић,
Драгана
- Vučo, Julijana в. Вучо, Јулијана Ј.
- Vujanić, Milica в. Вујанић, Милица
- Vujić, Jelena в. Вујић, Јелена
- Vujičić, Miloš в. Вујичић, Милош
- Vujović, Ana в. Вујовић, Ана
- Vujović, Dušanka в. Вујовић, Ду-
шанка
- Vukadinović, Vilotije в.
Букадиновић, Вилотије
- Vukčević, Vanja 313 [198]
- Vuković, Jovan в. Вуковић, Јован
- Vuković, Mile G. в. Вуковић, Миле
- Vušović, D. V. в. Вушовић, Данило
В.
- Wackernagel, Jacob 98, 109
- Walchli, Bernhard 108
- Ward, Lawrence M. 182
- Weiss, Daniel 98, 101, 109
- Westergaard, Lennart 393 [1036]
- Wiemer, Björn 91, 108, 109
- Wierzbicka, Anna 164, 184, 217, 277
- Wingender, Monika 85, 93, 94
- Wismann, Heinz 94
- Zagraevskaiā, T. B. в. Заграевская,
Т. Б.
- Zaliznâk, Anna A. в. Зализняк,
Анна А.
- Zamoreva, A. V. в. Заморева, А. В.
- Zarifović Grković, Mirjana J. в.
Зарифовић Грковић, Мирјана
- Zavišin, Katarina в. Завишин, Ка-
тарина
- Zdravković, Svetlana в. Здравковић,
Светлана
- Zečević Krneta, Gorana в. Зечевић
Крнета, Горана
- Zirojević, Olga в. Зиројевић, Олга
- Zlatanović, Momčilo в. Златановић,
Момчило
- Zogović, Mirka 393 [1040], 398
[1078], 400 [1089]
- Zolotova, G. A. в. Золотова, Г. А.
- Zvekić-Dušanović, Dušanka в.
Звекић Душановић, Душанка
- Zvonar, Karla 308 [120]
- Žaucer, Rok 320 [286]
- Želčević, Trpko 402 [1107]
- Živančević-Sekeruš, Ivana 298, 408
[1181]
- Živanović, Aleksandar в.
Живановић, Александар
- Živić, Nataša M. 305 [83]
- Živković, Milan D. в. Живковић,
Милан
- Žugić, Radmila в. Жугић, Радмила

Регистре урадила:
Дивна Продановић

НАПОМЕНА

Текстови „Уређивачка политика“ и „Упутство ауторима за припрему рукописа за објављивање“ часописа *Јужнословенски филолог* налазе се на интернет адреси:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Texts “Editorial Policy” and “Manuscript Formating Guielines for the Authors” for the journal *Južnoslovenski filolog* (South Slavic Philologist) may be found at the following internet address:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

Тексты «Редакционная политика» и «Инструкция авторам по подготовке рукописей к печати» журнала *Јужнословенски филолог* (Южнославянский филолог) находятся на следующей интернет странице:

<http://www.isj.sanu.ac.rs/izdanja/casopisi/juznoslovenski-filolog/>

